Ned.
320.1=54

NEDERLANDSCH-INDISCH

PLAKAATBOEK,

1802?

1602—1811,

DOOR

Mr. J. A. VAN DER CHIJS.

VIERDE DEEL.

1709–1743.

Uitgegeven door het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen met medewerking van de Nederlandsch-Indische Regering.

BATAVIA
LANDSDRUKKERIJ.

'sHAGE
M. NIJHOFF.

1887.

Ned. 320.1=54
=016
902 = 54
=016
341 = 54

1709.

A. VAN RIEBEECK.

1 November. *Bepaling, dat als Gouverneur-Generaal en Directeur-generaal te gelijker tijd niet in Rade van Indie zitting mogten nemen vader en zoon, broeders, schoonvader en schoonzoon, alsmede zwagers, te weten, staande huwelijk.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII^nen^.

»Opkomende affiniteyt in voors. graden" zoude ten gevolge hebben, »dat de persoonen, dewelke den anderen in die graden »bestaan, tot het bekleeden van voors. eminente caracter, zoo »van Gouverneur, als Directeur generaal, gelykelyk niet zullen »mogen dienen."

Later is deze bepaling ook toegepast op eerste en tweede personen in politieke Raden op de buiten-kantoren (Zie o. a. Resol. H. R. 29 Augustus 1727).

In Rade van justitie mogten niet te gelijker tijd zitting nemen vader en zoon, noch schoonvader en schoonzoon.

1 November. *Bepaling, dat de President van den Raad van justitie te Batavia slechts over judiciële zaken in Rade van Indie mogt medestemmen.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII^nen^.

1 November. *Last op den President van den Raad van justitie te Batavia jaarlijks een »sommier berigt van »het voorgevallene" aan Heeren XVII^nen^ in te dienen.*

Deze last kwam natuurlijk uit Nederland.

1 November. *Afschaffing van het vice-presidentschap bij den Raad van justitie te Batavia.*

Bij afwezigheid van den president moest het oudste lid diens functiën op zich nemen, behalve als lid in den Raad van Indie.

Bij overlijden van den president moest het oudste lid optreden »tot nader dispositie van Heeren M^rs^" en in Rade van Indie zitting nemen naast het jongste extra-ordinaire lid.

Hij mogt alsdan »alleenig hooren en sien" justiciële zaken en daaromtrent geen voorstel doen, tenzij geadsisteerd door twee leden »uyt den raad."

Deze regeling is afkomstig van Heeren XVII^nen^.

1 November. *Bepaling, dat de Advocaat-fiscaal, de Water-fiscaal en de Bailluw van Batavia uitsluitend aan den Raad van justitie te Batavia ondergeschikt waren.*

In buitengewone gevallen, b. v. wanneer er periculum in mora bestond, was de Hooge Regering (of de Gouverneur-Generaal alleen) bevoegd die officieren te gelasten »het exploic-»teeren van arresten op persoonen en goederen."

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII^nen^.

17 December. *Verbod tegen »het hart nederstampen, »in plaats van nedersetten, der geweiren ende de verdere »mishandelingen omtrent deselve, sedert nu eenigen tyt »onder de militairen in practicq gebragt."*

Dat ruw behandelen van geweren kwam niet overeen »met 's Compagnies beurs" en zoude daarom voortaan met vergoeding der beschadiging door den schuldige gestraft worden.

? December. *Bekendmaking nopens het verpachten van de »generale en gemeene incomsten deser steede Batavia" voor het jaar* 1710 *op* 31 *Dec.* 1709 *en nopens pachters en borgen.*

Dit stuk is eene herhaling van het stuk, medegedeeld op bladz. 585 van deel III, met de bijvoeging: »dat het hooftgelt »der Chinesen door geen andere natie als die van de Chinesen »gepagt sal mogen werden."

1710.

14 Februarij. *Eed-formulier voor den Secretaris van de Hooge Regering.*

Dit formulier bevat niets bijzonders.

15 April. *Verbod tegen het »aan land ligten" van Onderkooplieden, op schepen dienst doende, behalve »by hooge noodsakelykheyt."*

16 Mei. *Vergunning aan Weesmeesteren de kosten van zeker proces, welke zij volgens vonnis van den Raad van justitie »uyt haar eygen beurs" moesten betalen, uit »het kamer gelt" te voldoen.*

Slechts als een merkwaardig bewijs voor de toenmalige inmenging van de Regering in zaken van justitie wordt deze vergunning hier vermeld.

Redenen voor hare handelwijze gaf de Regering niet.— De President van het Collegie van Weesmeesteren was een ordinaris raad van Indië.

20 Mei. *Voorschriften voor den Visitateur-generaal.*

In 1710 diende deze Visitateur zijne aanmerkingen mede

op de Malabaarsche negotie-boeken van 1700 en 1701, zoodat hij 8 jaren ten achteren was.

Dit verdroot de Hooge Regering, waarom deze hem gelastte: »alleenlyck na resumtie ten spoedigsten op te stellen »een memorie van alle de mis-rekeningen ende excessen inde »comsumptie, waar by d'E. Comp. benadeelt mogt syn en »die gevolgelyck nader verantwoord off vergoed souden dienen »te worden; en dan te beginnen met de bevindinge op de »jongst ontfange boeken, dewyl het werk anders te volumineus »en noyt effen te krygen soude wesen, — gevolgelyk maar in »een noodeloos ende tyd verquistend embras soude bestaan."

23 Mei. *Last op den Gezaghebber en Raad te Samarang alle Chinezen, die zich aldaar zonder consent vestigden, op te vatten en te straffen »conform het »verleden jaar daar tegen geëmaneerde placcaat."*

Reeds den 17den Augustus 1709 was de Gezaghebber aangeschreven »alle maenden precies door de Capitains, Sabandaers »en andere Chinese hoofden, van Brebes af tot Passouroan »toe, item op Madura, aen 's Comps residenten, hier en daar, »de vereyste kennis en rekenschap te laten geven wegens de »vermeerdering off vermindering harer landsgenoten, sonder »dat ymand in het overblyven van eenige sal mogen conde»scenderen, dan alleen den Gesaghebber en Raad op Samarang, »wanneer het de noot vereyste."

24 Junij. *Toekenning van 400 bossen padi 's jaars, in stede van 200, aan den Secretaris van het Collegie van Heemraden.*

29 Julij. *Last om delinquenten in loco delicti te straffen.*

Heeren XVIInen waren van oordeel, dat »sulx een levendiger «exempel statueert en dus het doelwit van de straffe effec »sorteert."

Ook liep men gevaar, dat de delinquenten »onder het over-»vaeren" zouden ontsnappen.

$\frac{26}{28}$ Augustus. *Herinnering aan de lijst, bedoeld bij de voorschriften nopens de bagage van* $\frac{19}{23}$ *Mei* 1699.

Tot hare »verwondering" had de Regering tijding gekregen van de Kaap de goede hoop nopens de »seer groote excessen, »welke gepleegt werden in 't overvoeren van seer cloeke, par-»ticuliere cargasoen-kisten met de retour-scheepen, soowel »voor reecq. van de hier verblyvende ingesetenen by adresse »aan haere correspondenten in 't vaderland, als voor reecq. »van de daar mede repatrieerende borgers en Comp^s dienaren, »waarmede dan eenige onder-officieren en 't gemeene volk »voor een geringe off sobere winst beswaart off verlokt en »verleydt werden, sonder eens te denken, hoe gevaarlyk »'s Comp^s kostelyke retourscheepen daar door belemmert »en overladen, mitsgaders by ontmoeting van storm, item »rencontre van vyanden in de uytterste verleegentheyd »gestelt werden; ook niet eens considereerende, hoe gun-»stelyk d'Ed. Heeren Bewinthebberen een yder na syn »qualiteyt een seeker getal kisten, kleeders, etc. toegestaan »hebben."

De Regering gelastte daarom »op 't kragtigste" zich te houden aan de lijst van 1699 (welke jaarlijks, bij het vertrek der retourschepen, op nieuw werd afgekondigd), »op poene »van confiscatie en soodanige verdere straffen, als by deselve, »mitsgaders by onse vorige placaten teegen den particulieren »handel gestatueert syn."

Speciaal werd de zorg voor de naleving van dezen last aanbevolen aan de »respective" Officieren der justitie, aan »die »van de Boom", aan den Equipage-meester en de schippers en opper-stuurlieden der retour-schepen, »indien sy lieden haar »selver d'indignatie der Ed. Heeren Principalen en ons niet »willen op den hals haelen."

30 September. *Vergunning voor Kerkmeesters, Diakenen en Buiten-regenten van het Lazarus-huis in Compagnie's kas gelden op renten à deposito te plaatsen.*

Aan het Collegie ven Heemraden was zulks reeds vroeger vergund (zie 17 Januarij 1700).

De Regering verleende deze vergunning noode »om de ge»ringheyt van de som en dat sy het naderhand wel weder »komen te ligten, met somtyts nog meer boven dien."

2 October. *Bepaling, dat Weesmeesteren de preferentie zouden hebben voor het uitzetten van gelden op intrest bij de Compagnie.*

7 October. *Verdeeling onder twee behoeftige weduwen van het benefitie van het verhuren der rouwmantels aan sterfhuizen te Batavia.*

De eene kreeg de leverantie van rouwmantels in en buiten de stad aan de oost-zijde van de groote rivier, met inbegrip van het kasteel en de zuider voorstad; de andere die binnen en buiten de stad aan de west-zijde van de groote rivier, met inbegrip van het Vierkant.

»In cas van verlegentheyt" moesten zij elkaar bijstaan »tot »voordeel van de uytleenster."

10 October. *Verbod tegen het oprigten van nieuwe suiker-molens in de nabijheid van Batavia.*

Aan de Regering waren 131 dergelijke molens bekend, maar er bestonden vermoedelijk meer zulke molens.

Zij wilde dat aantal »met der tyt tot een gematigde quan»titeyt van selfs doen decresceren, op sodanige plaetsen, daar »de uytgemergeltheyt der grond ende 't gebreck van brandhout »sulx van selfs verbieden sal."

21 October / 4 November *Toelichting tot het plakaat van 21 October 1688 betreffende het stelen van menschen.*

Op verzoek van den Raad van justitie te Batavia verklaarde de Regering, dat met den dood gestraft moesten worden »niet »alleen alle de gene, welcke ter zee ofte te lande eenige »menschen, 't sy vrye off lyffeygene, van hier vervoeren ofte »steelen — onaengesien sylieden daerin gestuyt, verhindert »ofte betrapt mogten syn — maer dat oock alle de geene, »welcke moetwillens ende wetens haer hulpe daer toe gecon»tribueert ofte mede gewerckt mogte hebben, 't sy door ver»leyding van soodanige vervoerde menschen, item huysvesting »ofte verschuyling van deselve ten versoeke, dienste ende adjude »der steelers ofte vervoerders; gevolgelyck oock die willens ende »wetens daer toe eenige vaertuygen ofte andere hulpmiddelen »gecontribueert hebben, soo mede de gene, welcke tot het steelen »van menschen last ende ordre gegeven ofte wel de vervoerders »daer toe versocht, geinduceerto fte geinstigeert mogte hebben, »soo oock de gene, welcke soodaenige vervoerde menschen wetens »gecocht ofte voor reecq. der steelers vercocht mogte hebben.'

In weerwil van deze verklaring der Regering bleef »onver»mindert het officie en prudentie van den rechter om nae »gelegentheyt van de omstandigheden persoonen als anders »oock wel een mindere straffe te mogen decerneeren, soo als »deselve in conscientie sal bevinden te behooren."

Het bepaalde bij de Statuten van Batavia, titel van slaven of lijfeigenen, art 12 (deel I, bladz. 574) had alleen betrekking »op vagebonderende slaeven ofte die om andere redenen lati»teeren, soo als dat oock by de Roomse rechten als iets anders »begrepen is geweest."

4 November. *Afkondiging van de gewone, jaarlijksche plakaten.*

4 November. *Uitschrijving van een algemeenen bede-dag wegens het aanstaande vertrek van de retour-vloot.*

16 December. *Bepaling, dat de Compagnie geene inkomende regten zoude betalen voor de rijst, te Batavia ingevoerd en door haar gekocht.*

Deze bepaling was de wettiging van een oud gebruik, waartegen de pachter van den »tol" op de aankomende rijst, als hem benadeelende, was opgekomen.

Vroeger had de Regering bedongen, dat zij 400 lasten rijst jaarlijks vrij van regten mogt invoeren, doch »om veele has»pelingen" was deze schikking den 29sten December 1684 ingetrokken.

Jaren achtereen had zulks tot geene moeijelijkheden aanleiding gegeven, doch in 1709 en 1710 nam de pachter daarmede geen genoegen.

De Regering hield echter haren vrijdom van regten vol en vergunde alleen den pachter, dat hij »altoos tot syne ge»rustheyt ymand van synent wegen in 't rys packhuys sal »mogen senden om toe te sien, hoe veel rys dat 'er voor d'E. »Comp. ontfangen werd."

In de pacht-conditiën voor 1711 zoude die clausule opgenomen worden.

16/27 December. *Verbod tegen het uitgeven van gesnoeide en »meer als ten halven afgeslepe" schellingen en dubbeltjes.*

Veel van dit onwaardige geld was van Java's oost-kust te Batavia aangevoerd.

De kassiers in het kasteel en aan den Boom kregen last dergelijk geld »met de groote schaar door te knippen."

Payement, dat »door behandeling wel wat afgesleeten, maar »geensints door fraude van snoeying ofte schroeying of wel »door afveyling ende afslyping in syn gewigt vermindert" was, kon men blijven gebruiken, in gevolge het biljet van 29 April 1707.

18 December. *Verbod voor Chinezen »na eenige binnen- »quartieren van het gouvernement Ternaten" te varen, zelfs niet aan boord van vaartuigen der »Moluxe" vorsten of van burgers.—Bepaling, dat op Ternate geene andere passen aan Chinezen zouden verleend worden (»ende dat nog spaarsaem") dan naar Batavia, »sonder ergens aan te lopen, op peene van confiscatie."*

Het verbod werd uitgevaardigd »om de Chinesen haren »morshandel en swerven ter zee allerwegen wat meer in te »toomen en de meeste part van selfs de Molucos te doen »verlaten."

30 December. *Bepaling dat alle proces-stukken, welke »in appel als andersints" van de buiten-kantoren naar den Raad van justitie te Batavia gezonden werden, »origineel en geensints in copia authenticq, mitsgaders »behoorlyk gerecolleert, in forma probandi" overgezonden moesten worden, »behoudens dat het den triumphant »of succumbant vry sal staan uyt deselve zodanige »stucken tot derselver gerustheyd te laten authentiseeren, »als zy lieden nodig oordeelen sullen."*

Door het overzenden van kopijen was de Raad van justitie »veeltyds in onsekerheyd gebragt."

? December. *Bekendmaking nopens het verpachten van de »generale en gemeene incomsten deser steede Batavia" voor het jaar* 1711 *op* 31 *Dec.* 1710, *alsmede nopens pachters en borgen.*

Dit stuk is eene herhaling van het stuk, medegedeeld op bladz. 2 en 3, met de bijvoeging: »gelyk oock een ygelyk

»verdagt sal moeten syn, dat men aan niemand eenig affslag, »nogte uytstel sal geeven, maar dat een yder syn pagt ter »behoorlyker tyd promptelyk sal moeten betalen, off anders »paratelyk daar voor g'executeert werden"

Zie ook bij 16 December 1710, in fine.

1711.

3 Februarij. *Last op de Hoofd-officieren der buiten-forten van Batavia en op de Residenten ter Java's oostkust en te Cheribon »alle geschore Chinesen, die aldaar »mochten aankomen, op te vatten en herwaards [naar Batavia] te senden."*

Zulks geschiedde »tot voorkoming van het vagebonderen »der aankomende, geschore Chinesen in de bovenlanden."

21 Februarij. *Bekendmaking, dat de Diakenen te Batavia openlijk verantwoording hunner gestie gedurende het jaar* 1710 *zouden doen in de groote Nederlandsche kerk op Woensdag,* 25 *Februarij* 1711, *des namiddags te* 2 *uure, ten overstaan van gecommitteerden.*

24 Februarij. *Bepaling, dat bij het doen van openbare rekening en verantwoording door Diakenen, Heemraden, enz. de gecommitteerden van de Hooge Regering moesten zitten in het midden van de tafel, tegenover de rekeningdoenden, met de gecommitteerden uit den Raad van justitie regts en die uit het Collegie van Schepenen links.*

Alweder waren moeijelijkheden nopens dat zitten voorgevallen, waarom de Regering haar besluit vaa 20 Julij 1699 op boven omschreven wijze verduidelijkte.

24 Februarij. *Bepaling, dat de aansprekers (bidders) te Batavia door het Collegie van Schepenen zouden benoemd worden.*

14 April. *Bepaling van den prijs, te betalen door de Compagnie voor de aan haar op Java te leveren koffij op 8 zware stuivers het pond.*

Deze prijsbepaling regelde zich naar den prijs, welken de Compagnie gewoon was te Mocha voor koffij te betalen. De Regent van Tjiandjoer had 102 ponden koffij in Compagnie's pakhuis geleverd, — vermoedelijk de eerste koffij, welke aldaar is ontvangen.

16 April. *Bepalingen nopens onwigtig geld.*

Met »seer veel ongenoegen" had de Regering vernomen, dat »veele boosaardige baetsoeckers, ons jongste placaat van den 27en December 1710 tegen het gesnoeyde payement misbruykende, occasie genomen hebben om d'onnosele menschen een quaden indruk en affkeer in te boesemen tegen alle soorten van schellingen en dubbelde stuyvers, aan welker rontheyt maer iets manqueert ('t gene nogtans byna aan alle nieuwe, wigtige schellingen en dubbele stuyvers te sien is) en daarop hare personagie te spelen van soodanige deugdsame en wigtige gelden voor een veel mindere waerdye te willen aennemen off andersints aff te wysen; waer by nog mede vermerkt werd, dat 'er veele sonder schroom onderstaen het gesnoeyde gelt aen d'onnosele inlanders en and're te obtruderen; om welk verfoeyelyk quaet, waer door den gantschen handel gestremt wert, tegen te gaen, in Rade van India op den 27en Marty laatstleden geresolveert is, een iegelyk by placate (gelyk geschied by desen) op het scherpste en ernstigste te interdiceren en te verbieden na de publicatie deses eenig gesnoeyt gelt, niet alleen van schellingen en dubbele stuivers, maar ook van ducatons, ropyen ofte and're goude ofte silvere munte

uyt te geven, op verbeurte van deselve ten voordeele van de Diaconie-armen deser stad, en arbitraire correctie daar en boven, indien het moetwillig off fraudulens komt te geschieden, bysonderlyk van een Chinees, binnen dese stad off voorsteden remorerende, mitsgaders die ergens ter marckt sitten ofte hare coopmanschap omdragen, alsoo deselve, met den handel meest bestaande, niet wel geoordeelt konnen werden sulx uyt onkunde te doen, maer veel eer voor de principaalste oorsaken deser verwarringen gehouden en daarom ook des te rigoureuser gestraft moeten werden.

Opdat nu wyders alle goede ingesetenen tegen alle soodanige bose baatsoeckers na vermogen te hulp gekomen mogten werden, soo werd by desen een iegelyk geordonneert, alle haer gesnoeyde payement van schellingen en dubbele stuyvers binnen ses weeken, te rekenen van dato deses, te brengen op het stadhuys, in de vergaderkamer van den borgerlyken krygsraad, aen handen van onse gecommitteerdens, namentlyk den Bailliuw en 2 Schepenen met den gesworen off een ander clercq, welke aldaar Dynsdag, Donderdag en Saturdag, voor den middag van seven tot elff uuren, sitting sullen houden en 't selve gesnoeyde gelt voor reecq van d'E. Comp[e] by het gewigt aannemen en haerl. daer voor weeder ander deugtsaem, hart en kleyn gelt betalen, na de waerdye van het silver, te weten 42 sware stuyvers voor yder thayl swaerte.

Voorts werd een ygelyk by desen geadverteert, dat men bevonden heeft, dat tien rd[rs]. aan ongesnoeyde schellingen ofte dubbelde stuyvers moeten weegen tien thaylen Japans gewigt, drie à vier masen onbegrepen, en een rd[r]. eene soodanige thayl, drie à vier condryn onbegrepen; soodat een schelling twaelff ende een dubbele stuyver vier condryn wegende niet afgewesen sullen mogen werden, al was het ook wat schraalder; dat hier niet onder begrepen zyn de meerder wegende, groote, oude Vriese ruyter schellingen, die men niet by 't gewigt, maer by de stux sal mogen ontfangen, soodat het dan een iegelyk vry sal staen, en ook by desen geordonneert wert, na te weegen wat hy ontfangt, en het onwigtig bevonden

aen te houden en aan eene der officieren van de justitie voor reecq: van den armen over te geven, mits daarby ook den naam van den uitgever openbarende ten eynde, hier boven gemelt; 't welk ook te verstaan is van silvere ducatons, die minder als ses en tachtig Japanse condryns van drie en seventig stux in een reaal swaarte wegen, en van Souratse (dog gene andere) ropyen, die minder dan dertig condryns haelen, en van Europeese goude ducaten, die ligter als negen soodanige condryns bevonden werden, volgens het dierwegens geëmaneerde placaat van den 23ᵉ Augusti 1700, waarby ook gecaveert staet van 't gerequireerde gewigt van den goude coubang tot seven en veertig condrynen en dat'er voor yder condryn onderwigts tien sware stuyvers tot supplement bygelegt moet werden; sullende dierhalven geene wigtige schellingen ofte dubbele stuyvers, die niet gesnoeyt, maar gescheurt en in hare randen ongelyk zyn, affgewesen, maar alle als 's lants munte aangenomen moeten werden, op arbitraire correctie, ook selfs dat door het gebruyk wat affgesleten, maar geensints afgeveylt ofte gesnoeyt, ofte al te ligt en cleyn bevonden werd, sooals by ons jongste placaat van den 27ᵉ December 1710 vermelt staat.

En dewyl den uytgift op de visch- en groentemarcktente kleyn is en degene, die daar comen, niet in staat zyn om 't gelt aldaar na te konnen weegen; 't geen men egter met het oog onderschyden kan off het gesnoeyt off wel hoekig off ongelyk uyt de munt gecomen is; soo werd den Advᵗ. fiscaal ten reguarde van de voormiddags-visch- en rys-marckt, den Bailliuw ten reguarde van de groente- en na-middags visch-marckt en den Landdrost ontrent de winckeltjes buyten by desen geordonneert het ooge door hare geweldigers en substituten, geassisteert met de gerequireerde caffers, en ook selfs eens alle dagen met hare personele visite, te houden tegen alle mes-usen, welke hier ontrent onderstaan mogten werden. En werd ten dien eynde mede geinhaereert 't gene wy voormaals by placate van den 31ᵉ Marty 1700, tegen het vervalsen en snoeyen van alle goude en silvere geld specien gestatueert hebben."

28 April. *Bepaling, 1° dat anachoda's, met Chinesche nieuwelingen op Java's oostkust komende, voor kost- en transport-geld naar Batavia van elk dier nieuwe lingen 10 ryksdaalders moesten betalen; 2° dat deze nieuwelingen, »uytgenomen die 'er permissie »toe hebbenen op de passe voor sodanige bekent staen," in deketting zouden worden geklonken tot hun terugkeer naar China met »het naaste vertrek der jonken."*

Deze maatregelen werden natuurlijk genomen »tot voor- »koming van den aangroey der Chinesen op Java's oostcust".

6 Mei. *Nadere bepalingen omtrent onwigtig geld.*

De Regering, overwegende, dat »eenige menschen versonnen hebben de dubbele stuyvers met $^1/_4$, ja $^1/_8$ condryn na te wegen ende alsoo de woorden van ons jongste placaat illusoir te maken, daar men volgens ons placaet van den 23e Augustus 1700 ontrent de remediëring selfs van goude coubangs noyt minder gewigt als van den halve condryn gebruykt heeft, ordonneren by desen, dat alle dubbele stuyvers, welke maar eenigsints tegen $3^1/_2$ condryn overslaen, gerekent sullen moeten werden te halen het gewigt van schaers vier condryns, en dat soo wel op de bazars, als elders, daer men den kleynen coophandel dryft: des sullen alle partyen, welke boven de 40 rd^rs^. bedragen, met swaer gelt betaelt moeten werden ofte met payement, ten gewigte van den thayl off ten minsten 96 condryn, by 't gem^e^. placaet uytgedrukt staende.

Ook werd een iegelyk by desen geadverteert, dat geene ducatons ofte Souratse ropyen, hoewel te ligt zynde, gerefuseert, maer aengenomen, dog voor ieder manquerende condryn een sware stuyver daer by gelegt sal moeten werden".

8 Mei. *Magtiging op het Collegie van Schepenen tot het heffen eener belasting ad $1^1/_2$ per mille van de vaste goederen in de stad Batavia voor den opbouw van Cipiers-woningen ter wederzijde van het stadhuis.*

19 Mei. *Bepaling, dat Chinezen, te Batavia gevestigd, die eene reis naar China en terug wilden maken, vóór hun vertrek hunne namen en woonplaatsen aan gecommitteerde Schepenen moesten opgeven.*

Ook dit was een maatregel, welke het binnendringen van Chinesche nieuwelingen moest bemoeijelijken.

23 Junij. *Verbod tegen het verzenden van noten en foeli van Banda naar Batavia met klein vaartuig.*

Dit verbod blijkt reeds vroeger »meermaels" uitgevaardigd te zijn. Verg. deel III, bl. 35.

? Julij. *Verpachting van den »tol" op de poeder- en kandij-suiker, aangebragt te Batavia van Java's oostkust, Cheribon, Bantam of Tandjoeng-kait.*

Voor elke pikol poeder-suiker zoude de pacht bedragen een rijksdaalder van 60 stuivers; voor elke pikol kandij-suiker twee »gelyke" rijksdaalders.

De pacht was verschuldigd, niet alleen voor de suiker, welke door de Compagnie of door anderen te Batavia opgekocht werd, maar ook voor de suiker, welke slechts op de reede van Batavia kwam met het doel naar elders verzonden te worden.

Voor laatstbedoelde suiker behoefde slechts eenmaal pacht betaald te worden.

De aanbrenger van de suiker was de persoon, die de pacht betaalde.

De verpachting geschiedde ditmaal »voor den tyt van de »resterende vyff maenden" of van 1e Augustus tot ulto. December 1711.

14 Augustus. *Vergunning voor den pachter van de inkomende rechten op suiker een huisje te bouwen buiten den Boom te Batavia, alsmede op de reede bij Onrust en bij de mondingen der rivieren Tangerang, Angké, Antjol en Maronde te laten kruissen.*

Ook de pachters van inkomende regten op rijst, enz. waren in het bezit van zoodanige huisjes.

8 September. *Bepaling, dat voor »de twee eerste plaet-»sen" in de politieke Raden op de buiten-kantoren gold de regel, vastgesteld den 1sten November 1709 nopens den Gouverneur-Generaal en den Directeur-generaal.*

25 September. *Vergunning voor de inlandsche Christen burgers van Batavia hunne dooden weder te begraven binnen de stad op het Portugesche kerkhof »in de »gemene aarde," onder voorwaarde, dat geene nieuwe grafkelders voor de inlansche gemeente, »nog ook ten »behoeve van de kerk" zouden aangemaakt worden.*

Deze burgers, »voor het grootste gedeelte arme en behoef-»tige menschen," moesten bij het begraven hunner lijken op het buiten-kerkhof telkens boete betalen wegens te laat begraven, omdat »sylieden de meesten tyt groote moeyten hadden »met gedwongen dragers tot het weg brengen der doode »lichamen."

Zij hadden verzocht in de kerk zelve te mogen begraven, maar dit werd niet toegestaan.

25 September. *Magtiging op het Collegie van Heemraden particuliere water-goten beoosten en bewesten het Molenvliet, bij schaarschte van water, te laten stoppen.*

Onwilligen zouden gestraft worden met eene boete van 25 rijksdaalders, ten behoeve van den Officier.

7 October. *Voorschrift nopens de taxatie van declaratiën van kosten, in zaken, waarin één procureur verscheidene cliënten te gelijker tijd bediend had, enz.*

Dit stuk, afkomstig van Schepenen, luidt, als volgt:

Is nopens de taxatie der declaratien van kosten, in saken, waerin door een procureur verscheyde meesters te saemen in een proces, 't sy pro- off contra, werden bediend, gelyk veelmaels, voornamelyk in cas van preferentie, voorvald, om alle abuisen en mis-verstand te voorkoomen, goed gevonden en verstaen de volgende ordre te doen houden, te weeten, dat aen de Procureurs inde proceduuren in cas van preferentie, wel by aparte declaratien sal werden goed gedaen 't geen sy voor hare respectieve meesters separatelyk hebben gedaen en verdiend, dogh wanneer verscheyde pretendenten off crediteuren dan te raede werden, om te saemen de actien der andere mede crediteuren te debatteren en voort procederen, dat in sulken geval, van die tyd aff, tot den eynde toe, voor yder procureur maer eene declaratie sal werden getaxeert ten laste van syne gesamentlyke meesters, die hy conjunctim bedient heeft, even off het maer eene zaek en van een persoon was, behalven alleen, dat de communicatien en verdere gangen sullen goed gedaen werden, soo menigmael en tot sulken getal als deselve waerlyk mogten gedaen zyn; gelyk ook verstaen is het salaris en verschot van de procureurs op dienselven voet te reguleren in alle andere processen, waerinne verscheyde meesters door een procureur invoegen voorsz. in eene saeke bediend werden, waerna de gesamentlyke procureurs gelast werden haer in 't opmaecken van haere declaratien te reguleren, ten welken eynde de voorenstaende resolutie op de audiëntie vande rolle den 9 derselver maend October gepronunciëert is.

30 October. *Nader reglement op de bagage van repatriërenden,* enz.

Zie bij 6 November 1713.

5 November. *Bepaling, dat de Raad van justitie te Batavia »gesubordineert" was en bleef »aan de vergadering van Generaal en Raden, representerende de »Hooge Regering in Indiën".*

Deze bepaling, afkomstig van Heeren XVII[nen], wordt aangetroffen in hun schijven van 5 November 1711 en is op den 19[den] Julij 1712 aan den Raad van justitie medegedeeld.

Vele en hevige twisten hadden tusschen den Raad van justitie en de Hooge Regering plaats gehad, welke aanleiding gaven, dat beiden de beslissing van het Opperbestuur inriepen.

Aan den Raad van justitie waren in 1709 meer prerogatieven, aanzien en macht dan vroeger door Heeren XVII[nen] toegekend, maar dit nam niet weg, dat »al het gunt aan »gemelte Raad niet uytdruckelyk was gedefereert off by een »kleene sequele daar uyt aff te nemen, in syn vorige staat »werd gelaten."

»De magt om op onvoorsiene voorvallen ordre te stellen" bleef »huysvesten in de boesem van die geen off genen, wien »het hoogste gesag in 't polityq" was toevertrouwd.

10 November. *Bepaling, dat het schip, waarmede gecommitteerden uit den Raad van justitie en de Waterfiscaal eene vertrekkende retour-vloot inspecteerden, de bevelen van den Commandeur der retour-vloot moest nakomen, indien eenig schip dier vloot op of nabij de reede Batavia in ongelegenheid of gevaar geraakte.*

Groot »misnoegen" van de zijde der gecommitteerden was ontstaan over zoodanig, toenmaals nog niet gewettigd bevel, hoezeer het schip, waarop zij zich bevonden, »als geen »lading inhebbende", het geschiktste was geweest om hulp te verleenen.

? December. *Bekendmaking nopens het verpachten van de »generale en gemeene incomsten deser steede Batavia" voor het jaar* 1712 *op* 31 *Dec.* 1711, *alsmede nopens pachters en borgen.*

Dit stuk is eene herhaling van het stuk, medegedeeld op bladz. 9. Alleen is ditmaal aan de te verpachten middelen toegevoegd »de aankomende poeyer en candy suyker."

1712.

18 Maart / 15 April *Verbod tegen het »pleegen van hane camperijen, »anders dan op de vier plaatsen buyten de stad [Batavia], »welke altans daar toe gebruykt ofte met toestemming »van den heer President van Schepenen daartoe by »verwisseling geordineert sullen werden."*

De pachter van de hanen-vechterijen had geklaagd, dat dit spel ook buiten de plaatsen, vastgesteld den 17den December 1706, tot zijne groote schade gespeeld werd.

De Regering vond die klacht niet alleen billijk, maar was ook van oordeel, dat »door soodanigen licentieusheyd groote »confusie verwekt en oorsaeken, ten minsten occasien, tot »sware ongelucken gegeven werden."

Zij stelde daarom op de overtreding van het verbod:

1° eene boete van 6 rijksdaalders »ten laste van ieder, soo »speelder, als wedder;"

2° eene boete van 50 rijksdaalders »tot laste van de gene, »die daartoe eenige aparte plaatsen op hunne erven, »campons, huysen, thuynen off landen sullen hebben »vergunt off toegelaten deselve daar toe te gebruyken."

De boeten kwamen ten voordeelen van den pachter en van den Landdrost, ieder voor de helft.

Op de plaatsen, aangewezen voor het hanen-vechten, moest de pachter »een houten of geschilderden haan tot een teeken »stellen."

Dit plakaat is niet alleen in »de Nederduytsche, maar »ook in de Chineese, Maleytse en Javaanse talen alomme »g'affigeert".

22 Maart / 15 April *Verbod voor inlandsche officieren »in eenige oorlogs- »expeditien eenige andre persoonen in dienst der E. »Comp. meede te nemen, als die sy waarlyk weeten, »dat vry syn en niemant anders toebehooren".*

Chinezen hadden geklaagd, »dat sommige harer slaven, »meest Balyers van geboorte, sig niet ontsien hadden den »dienst harer lyfheeren te onttrecken en haar in d'een of »d'ander oorlogs-expeditie als soldaten in dienst van d'E.Comp. »te begeeven, sonder op haar wederkomst eens na haar meesters »om te sien off by deselve te komen".

Behalve dat zulks in strijd was »tegens 's Comps ordre", verwachtte de Regering hiervan »niet anders als alle onheylen »en groote disobedientie van de slaven omtrent haar lyfheeren."

Zij bedreigde daarom met »verbeurte, niet alleen van de »verdiende en te goet gebleven gagie, maar ook van de waardye »van de slaaf off slaven, die sy lieden [inl. officieren] sullen »hebben mede genomen, als beyde den lyfheeren wettig toekomen- »de, en arbitraire correctie daar en boven, selfs aen den lyve, »na bevinding van saaken, soowel ten lasten van den mede- »voerder, als van den slaaf, welke sig op dese wyse synen »lyfheer komt te ontsteelen."

8 April. *Handhaving van de Preanger hoofden »in »het effectieve bestier en regtspleging over hare landen »en onderdanen."*

De Cheribonsche pangeran, aan wien in 1706 »een polityq »opsigt" over het gedrag der Preanger hoofden en over de te leveren peper, indigo, katoenen garen en zwavel was opgedragen, had een Preanger man, die een Cheribonner gedood had, opontboden om hem te straffen.

Hierover beklaagde zich de Demang van Timbanganten bij de Regering als over eene onwettige inmenging in zijne jurisdictie.

De Regering gaf hem gelijk en magtigde hem »nevens syne »Ombols selfs regt over deselve na de Javaanse wetten te »oeffenen, eenelyk van syne verrigting advys gevende aan den »resident Jongbloet en den pangerang Aria tot Cheribon."

$\frac{8}{15}$ April. *Verbod tegen het verkoopen »by de maat »off gantang" van ryst binnen de stad Batavia »elders »als alleenlyk op de publycque markt, ten ware met »spetiaal, schriftelyk consent van den Heer Praesident »van Schepenen."*

De pachter van de rijst-pasar had gedoleerd, dat »ten naasten »by de helft van de sit-plaatsen op de markt ledig stonden, »doordien veele de rys in en voor hare huysen vercogten, »sonder hem daar voor syne geregtigheyd te betaalen."

De poenaliteit was eene boete van 12 rijksdaalders, ten behoeve van den Bailluw en van den pachter, ieder voor de helft.

Ook in de Maleische taal is dit stuk afgekondigd.

10 Mei. *Verbod tegen het benoemen van twee militaire leden in eenigen politieken raad.*

Zulks was niet gebruikelijk, vooral niet, wanneer op eenig buiten-kantoor geen gebrek bestond aan »pennisten of luyden »van de negotie."

10 Mei. *Verbod voor anachoda's van Chinesche jonken »papen en andere vreemde Europeanen" naar Batavia te vervoeren.*

De poenaliteit was eene boete van 300 rijksdaalders, ten behoeve van de armen te Batavia.

De Sjahbandar werd gelast dit verbod mede te deelen aan

de anachoda's van de toenmaals ter reede Batavia liggende Chinesche jonken.

Heeren XVII^nen hebben dit verbod bij hunnen brief van 19 Julij 1714 goedgekeurd.

7 Junij. *Zamentrekking van de gewone, jaarlijksche plakaten tot één stuk »met een veel compendieuser styl."*

Eenige dier plakaten moesten herdrukt worden, bij welke gelegenheid de Gouverneur Generaal, »om de volumineusheyt »van alle deselve placcaten," voorstelde daarvan één plakaat te maken en dit te laten drukken.

Het stuk is den 7^den November 1712 voor het eerst afgekondigd, onder welken datum zulks in dit plakaat-boek is opgenomen.

8 Julij. *Toekenning aan den Landdrost, »'t opsigt mede »hebbende over d'inlanders onder d'ordre en 't bevel van »den heere Gouverneur Generael," van een halven legger wijn, twee vaten Hollandsch bier en een vat boter 's jaars.*

Met den halven legger wijn, toegekend aan den Commissaris voor de zaken van den inlander bij de resolutie van 2 Julij 1697, kon de Landdrost »niet veel beschieten, nu dese be»diening om de overkomste na dato van de Priangers en »andere, agter 't gebergte wonende volkeren verswaart" was.

23 September. *Bepaling, dat bij den doop van kinderen 1° de vaders, christenen zijnde, »'t zy van wat gesind»heyt zy dan ook mogten zyn, echter de gereformeerde »religie en kerke toegedaan, ten minsten deselve niet »publ. bestrydende of tegen zynde", toegelaten moesten worden om »over den doop van hare eyge kinderen te »staan"; 2° de overige doop-getuigen aan dezelfde vereischten moesten voldoen.*

De kerkeraden in Indie hadden nopens dit punt allerlei,

meer of min tegenstrijdige bepalingen vastgesteld, dan eens *met* en dan weder *zonder* medeweten van de wereldlijke magt.

Zoo had o. a. de Bataviasche kerkeraad bepaald:

op 22 September 1653: »geen getuygen ten doop werden »gestelt, die vreemt syn van onse belidenis oft van 't gehoor »van Gods woort";

op 13 October 1670: »luyden, die het pausdom syn toe»gedaen, moogen niet als getuygen staan over den doop van »christen kinderen";

op 12 October 1682: »geen vader, die openbaer professie »doet van het pausdom, als doopgetuyge te admitteeren";

op 4 Februarij 1692: »toe te laeten Luyterse ende Armi»niaense, doch geen Paepse."

Naar aanleiding van een voorstel ter zake, door de kerkeraden van Batavia en Ambon ingediend, besliste nu de Regering in boven aangegeven zin, omdat »in dese landen geen publ. »excercitie van eenige christelijke religie, als die in 't vaderland »doorgaans de gereformeerde genaamt werd, ofte geene publicque »kerken van andere gesindheeden, nog ook sulke leeraers »getolereerd werden; en echter lieden van verscheiden ge»sindheeden verblyven en voor Comp^s dienaren en onderdanen »gehouden werden."

Deze beslissing is »in copia authenticq" gezonden aan alle gouvernementen en commandementen om de Oost en West en verder alom in Indie, waar kerken waren.

30 September. *Bepaling, dat aan zieken in Compagnie's hospitalen gratis dekens zouden worden verstrekt.*

Eigenlijk is deze resolutie de vernieuwing van de resolutie van 20 Februarij 1688, welke »op verscheyde plaatsen in »India in verval" was geraakt.

De resolutie van 1688 gold alleen het hospitaal te Ambon, maar schijnt, zooals meer gebeurde, algemeen toegepast te zijn.

Vroeger werd aan elken zieke voor dekens $^1/_4$ rijksdaalder 's maands in rekening gebragt, maar »tot des te beter accom-

»modatie en opluycking der siecken" schafte de Regering die betaling af.

11 Otober. / 7 November. *Voorschriften voor repatriërenden.*

Alsoo het kennelyk is, dat tot nakoming der ordonnantien en placaten seer veel te stade komt, dat deselve in 't korte by een getrocken en voorgesteldt werden, soo als dat ook van outs de ordre der E. Heeren XVII[en] geweest is, wy dierhalven om sulx te doen goed gevonden hebben beknoptelyk by desen te ordonneeren en statuëeren, dat alle die gene, die nae het Vaderland vertrecken en eenige actie of pretentie tot laste van de Comp[e]. menen te hebben, sullen gehouden sijn alle deselve voor haar vertrek aen ons off onse gecommiteerdens bekent te maken, omme daerinne te disponeeren, soo als na gelegentheyt van saken sal werden bevonden te behooren: op pene, dat die gene, die 't selve sal hebben versuymt, daar van voor altyd sal zyn en blyven versteken: gelyk mede niemand, in 't vaderland komende, by de Heeren XVII[en] ofte de particuliere kameren dien aengaende sal werden gehoort, ten zy seker onse speciale acte van renvoy komen te vertoonen, indien de sake hier te lande niet getermineert konde werden.

Soo ook sullen die gene, die eenig mancquement aan hunne reecq, of deselve verloren mogten hebben, haer aen de gemelte Heeren Commissarissen hebben te addresseeren om daer inne te voorsien na behoren; ende syn tot Commissarissen vande te doene verlossinge, als mede om de versoecken en pretentie van een ygelyk aen te hooren, genomineert de heeren Jacob Frans en Joan Cornelis d'Ableing, dewelke haer sitdagen sullen houden binnen dit Casteel op de groote voorsale van des Gouverneur-Generaels woonhuys, des vrydags en dynsdag voor de middagh de klocke negen uuren, en dat voor de eerste mael op vrydagh aanstaande, sullende syn den 11[en] deser.

Niemand, in off buyten den dienst van de Comp. synde, sal vermogen, 't zy hier in Indië of op de thuys reyse, eenige soldy

reecq, te kopen of verkoopen voor hem selven of voor andere, off als pant der minne voor eenige schulden te verbinden, off over te doen, off soodanigen verband te accepteeren, off de reeckeningen daervoor over te nemen, op peene, dat de kopers en verkopers, transportanten en cessionarissen beyde, niet alleen sullen vervallen van het regt en eygendom van dien, maer daer en boven de kopers en cessionarissen tot een amende nog verbeuren driemael soo veel als het saldo der verkogte of verpande reecq. sal komen te bedragen.

Item sal niemant in of buiten den dienst van d'E. Comp[e] vermogen voor hem selven of voor andere eenig gemunte silver off gout na het vaderland te nemen, veel min het selve aan matrosen, soldaten of andere onderwegen op de reyse te leenen of op intresse uit te setten, op verbeurte van alle soodanige gelden ten profyte van d'E. Comp[e]., waer en onder wie deselve ook souden mogen werden bevonden, uytgenomen 't gene men aen de Caep tot gastos van noden mogt hebben.

Des sal een ider, eenige gelden overig hebbende, sig daer van aen 't Comptoir generael kunnen ontlasten, om wissel brieven daar voor te ontvangen. Wordende dien volgende een ider ingesetene verboden, 't zy dat hy in Indien verblyft off na 't vaderland vertreckt, eenige gelden buyten 't Comptoir Generael, door behulp van eenige vreemde Europiaensche natie, 't zy over Engeland of elders te remitteeren, directelyk nog indirectelyk, op pene, dat die daer op bevonden of agterhaeld werden sal, boven deportement van syn ampt en bedieninge, nog sal verbeuren soodanige somme van penningen, als hem sal werden bewesen aan eenige vreemde Europiaansche natiën op wissel of andere bedekte wyse aangetelt of ter hande gestelt te hebben.

Bovendien sal aan geen Comp[e]. dienaar toegestaan werden na het vaderland te vertrecken, ten zy hy ten minste twaelf maanden gagie aan origineele reecq. te goed heeft, off wel het bedragen van dien in contant aan het Comtoir generael alhier op wissel heeft getelt.

Voor het varen agter om Ys- en Schotland (alsoo het lopen

binnen 't Canael over veele jaeren op groote poenen verboden is) sal een jgelyk Comp^{s} dienaar volgens 't aanschryven der heeren Seventienen van den 1^{e} November 1678 tot een premie in 't Vaderland ontfangen twee maanden gagie.

Diegene, die na 't Vaderland vertrecken, sullen alvorens alle hare vaste ofte onroerende goederen, als huysen, thuynen en landen, hebben te verkopen, ten ware hun anders vergund wierd, op peene van confiscatie.

Gelyk mede die gene, die de administratie off directie van eenige vaste goederen is aanbevolen, waar van de eygenaars van hier vertrocken syn, gehouden sullen wesen de voorsz goederen voor 't vertreck van 't laatste retourschip op peene als voren te verkopen.

De vry-luyden, die na het vaderland gaan, sullen voor haar vertreck voor vragt en transport geld aan 't Comptoir-Generael betalen, als volgt: te weten, alle mans en vrouws personen, twaelf jaren en daar boven oud synde, drie hondert gulden; en die beneden de twaalf jaren syn, hondert en vyftig gulden; en daarenboven voor kostgelt, de mans personen, die in de cajuyt sullen eeten, dertig stuyvers; die in de hutte, agtien stuyvers; en die by het gemeene volk negen stuyvers 's daeghs; de vrouws persoonen, boven de twaalf jaren oud synde, die in de cajuyt sullen eeten, een gulden; in de hutte twaalf stuyvers en by 't gemeene volk negen stuyvers 's daeghs: sullende de voorseyde betaling onder recepisse werden gedaan voor de tyt van ses maanden, onder conditie, dat, indien eenige op de reyse mogten overlyden, ter camer, aan dewelke de schepen geconsigneert gaan, aan der selver erfgenamen of regt verkregen hebbende sal werden gerestitueert soo veel na advenant van de voorseyde ses maenden, van haar vertrek aff tot haar afsterven toe gerekent, te veel betaalt soude mogen syn.

Niemant, 't sy in off buyten Comp^{s} dienst synde, sal buyten betaling à 2000 gulden p^{r}. last in swaarte off volume eenigen huysraad off omslag mede nemen, except alleen 't benodigde tot de 't huys reyse, en vooral gene koopmanschappen, buyten alleen drie maanden gagie, volgens den articul brief, alles op peene van confiscatie ten behoeve van d'E. Comp^{s}.

Niemant sal vermogen de retourschepen te beswaren met het maken van eenige thuynen, veel min met het overvoeren van eenige bomen, plantsoenen en gewassen en voor al geen nagel, noten ofte canneel boomen, op verbeurte van de gagie op de thuys reyse te verdienen, of wel duysent guldens, indien het een vryman is.

Ook werd een ygelyk verboden eenige inlanders, 't sy mans of vrouwen, vrye of lyfeygenen, na 't vaderlant buyten consent te vervoeren ofte mede te nemen, op de verbeurte vande gagie, op de 't huys reyse te verdienen, voor 's Comp^s dienaars ofte van duysent guldens voor de vryluyden, behalven nog het transport en kostgelt van soodanige swarten, ter somme hier voren gespecificeert, die op der zelver verscheyninge in 't vaderlant door hare meesters aan d'E. Comp^e. sullen moeten werden goed gedaan, en mits datse nog daar en boven gehouden sullen wesen de voorseyde swarten, weder na Indie willende, in 't vaderlant te betalen gelyke transport en kostgelt, als hier voren is verhaalt: met dien verstande nogtans, dat, ingevalle iemand, om redenen daartoe dienende, toegestaan mogt werden een swarte minnemoer voor syn kind of kinderen mede te nemen, off wel een slaeff ofte slavinne tot behulp in cas van siekte ofte andere nootsakelykheyt, hy daar voor alhier betalen sal kostgelt tegens dartig stuyvers daags, voor uyt ses maanden, waar voor deselve ook wederom passagie in het vaderlandt herwaarts sal werden toegestaan.

7 November. *Vernieuwde afkondiging van het plakaat van 28 Augustus 1710.*

1 November. *Intrekking van alle »impositiën en collecten" ten behoeve van de vertimmering van het stadhuis te Batavia,*

Uitgezonderd werden:

1° »het surplus van de verkogte segels van ligt tot swaar geld", hetgeen voortaan aan de Compagnie ten goede zoude komen;

2° de pacht van de hanen-vechterijen en voor het wajang-spelen,

welke men wilde gebruiken tot vernieuwing van het vrouwen-tuchthuis »en 't geene d'er verder van dien »nature mogt vervallen".

Het stadhuis, dat 56,381$^3/_4$ rijksdaalders had gekost, was »geheelijk" voltooid.

Zie bij $\frac{31 \text{ Augustus}}{13 \text{ October}}$ 1706.

1 November. *Uitschrijving van een algemeenen bede-dag wegens het aanstaande vertrek van de retour-vloot.*

18 November. *Vergunning voor het College van Schepenen in het jaar 1713 op nieuw eene collecte te houden, ter bestrijding der onkosten van het ledigen der vuilnis-bakken.*

Deze vergunning is later meermalen vernieuwd.

9 December. *Toezigt op Compagnie's schepen bij vertrek van de reede Batavia.*

Compagnie's schepen werden meermalen met particuliere goederen (thee, porcelein, suiker, enz.) zoo vol geladen, dat voor de Compagnie's goederen schier geene ruimte binnen die schepen meer overbleef.

Om hierin te voorzien voegde de Regering aan den Water-fiskaal een tweeden »geweldiger" en 8 Kaffers toe, die vóór het vertrek der retour-schepen gedurende 8 à 10 dagen, dag en nacht, beurtelings de wacht op die schepen moesten houden »om alle kisten, die bevonden sullen werden »boven het getal ende maete van 't reglement der heeren »meesters te wesen,— 't sy dat deselve in de scheepen »reets gebracht mochten syn ofte wel tusschen de Boom en »de scheepen ontdeckt wierden,— aan te slaen ende op 't »stadhuys te brengen om nae den inhoud der placcaeten daer »mede gehandelt te werden."

Bovendien moesten die personen de vertrokken retour-schepen tot voorbij Bantam »by blyven ende observeeren omme alle »nadre ondernemingen te verhinderen".

De Compagnie's schepen, naar Japan, Soeratte en Perzië bestemd, moesten, alvorens beladen te worden, door gecommitteerden, ten overstaan van den Water-fiskaal, geinspecteerd worden »om te sien offse oock wel ledich" waren. Voorts moest ten aanzien van die schepen eveneens gehandeld worden als ten aanzien van de retour-schepen.

Om te voorkomen, dat men aan boord de geweldigers en hunne Kaffers »niet comt droncken te maecken," werd bepaald, dat zij op ieder schip vergezeld zouden worden door 3 à 4 Mardijker-soldaten en door 1 à 2 pennisten »om van alles de »noodige aenteeckeninge te houden."

De schepen, naar Soeratte en Perzië bestemd, moesten tot voorbij Bantam; die naar Japan tot voorbij den Zuidwachter in het oog gehouden worden.

30 December. *Bepaling, dat Chinesche nieuwelingen, die na den* 14[den] *dag van eenige maand te Batavia aankwamen, voor die maand vrij waren van het betalen van hoofd-geld.*

Tevens werd de kapitein der Chinezen gelast gedurende drie dagen de vlag te laten waaijen, »zo wel den 15[e] »van yder maand, als in 't begin".

? December. *Bekendmaking nopens het verpachten van de »generale en gemeene incomsten deser steede Batavia" voor het jaar* 1713 *op* 31 *Dec.* 1712, *alsmede nopens pachters en borgen.*

Dit stuk is eene herhaling van het stuk, medegedeeld op bladz. 19.

1713.

3 Maart. *Bepaling, dat geen Chinees van de betaling van hoofd-geld vrij zoude zijn, dan diegene, »welke »Heeren Scheepenen, 't zy door klaar bewys of wel »na uytterlyk aansien, sullen bevinden of wel oordeelen »den ouderdom van 60 jaeren bereykt of anders door »siekte of ander gebrek in haren wat minderen ouder-»dom impotent en niet in staat zyn om haer kost te »konnen winnen."*

Vroeger werden de »oud-mans briefjes" verleend door de pachters, maar hierbij hadden onder den vorm van »uytko-»ping" vele »morsseryen" plaats, vooral tegen het einde van de pacht »om op die voet by de volgende pagters 't selfde »voorregt te konnen pretendeeren."

De Secretaris van Schepenen reikte sedert de briefjes uit.

28 April. *Bepaling, dat Secretarissen van politieke raden geene leden mogten zijn van collegiën van justitie en politie.*

Zulks werd strijdig geacht met »'s Comp^{s} ordres en het »algemeen gebruyk."

2 Junij. *Last op het Opperhoofd te Cheribon grens-kwestiën tusschen Preanger hoofden, ouder dan het jaar* 1685, *niet in behandeling te nemen.*

In gemeld jaar hadden »de Priangers de eerste schriftelyke »ordres uyt onsen name van den Commandeur, Jacobus Cooper, »aangenomen."

»De besitters" moesten ten gevolge van dezen last »in »hare vredige possessie" gehandhaafd worden.

$\frac{2}{27}$ Junij. *Verbod tegen het gebruik van andere dan goede »Japanse pitjes of casjes.”*

Aengesien bevonden werd, dat dese stad en omlanden hoe langer hoe meer werden vervult met vreemde casjes off pitjes van vuyl, vervalst koper, die jaerlycx in quantiteyt van Tonquin, Canton, item Grissee, als andere plaetsen alhier aengebragt en even hoog als de goede, Japanse, kopere casjes tegen payement en ander silver gelt uytgegeven, verwisselt met goed zilver, dat weder van hier vervoert werd, tot groote verarming der onkundige onderdanen; soo ist, dat wy, daer in by tyds willende voorsien, als synde een vuyle overtreding en snood misbruyk van ons placaet van den 24en December 1699, waerby alleen de opregte en goede, kopere, Japanse casjes of pitjes en geen andere tot gerief deser inwoonderen gangbaer gemaekt syn, dierhalven in onsen rade op den 2e deser geresolveert en besloolen hebben, alle de voormelte pitjes of casjes, uytgenomen alleen de goede Japanse, te houden en te verclaren (gelyk geschied by desen) voor billion en valsch; en dierhalven den aenbreng, verwisselingh ende uytgift van deselve scherpelyk te verbieden, soo als wy 't selve op 't ernstigste interdiceren by desen, op peene, dat (boven en behalven de verbeurte der vreemde, valse casjes, die men na desen ontdecken mogt) de aenbrengers, verwisselaers en andere, welke deselve willens en wetens weder onderstaen mogten uyt te geven, nog vervallen en gecondemneert sullen werden in een boete van tweemael de waerdye van deselve, gerekent tot thien stux voor een stuyver, en bovendien nog d'aenbrengers en verwisselaers in soodanige verdere arbitraire correctie aen den lyve ofte andersints, als na de quaedaerdigheyt en obstinaetheyt der gemelte aenbrengers en wisselaers sal bevonden werden te behooren.

En werd wyders een ygelyk by desen geadverteerd, dat niemand gehouden sal zyn in het ontfangen van eenige gelden meer dan de waardye van twee schellingen aen goede, Japanse pitjes aen te nemen, gelyk wy selve niet lang

geleden by ons placaet vanden 6[en] May 1711 verklaert hebben, dat gene betalinge tegen imants wil met meer payement dan tien rycxdaelders souden mogen geschieden, maer alleen met groff gelt."

Dit stuk is ook in de Chinesche, Maleische en Javaansche talen afgekondigd.

$\frac{2}{27}$ Junij. *Verbod tegen het ontsteken van vuur, »binnen »off buytenshuys", in de nabijheid van de kruitmolens te Batavia; item tegen het bouwen of bewonen van bamboe, met atap of »sacatty" gedekte huizen in die buurt.*

Vuur mogt aldaar slechts aangemaakt worden in steenen »combuysen, die als dan ten minsten thien roeden moeten »staen vande kant der sloot, die agter voorby de voorn. »kruyt molens henen loopt".

Binnen twee etmalen moesten de bamboe woningen afgebroken en de atap »ofte sacattys" uit de tuinen weggebragt worden.

De poenaliteit was arbitraire correctie aan den lijve »ofte »andersints, als na mate van de moetwilligheyt sal bevonden »werden te behooren."

Behalve op de gewone plaatsen, moest dit stuk ook op 2 of 3 plaatsen achter de kruitmolens worden aangeplakt.

9 Junij. *Magtiging op de hoofd-officieren van de schutterij te Batavia, voor zoo verre die uit Compagnie's dienaren bestond, de vacante sergeants-plaatsen aan te vullen.*

Deze magtiging werd »na gewoonte" verleend en was derhalve van ouden datum.

23 Junij. *Verbod tegen uitvoer van kandij- en poedersuiker door vreemde Europeanen uit het gebied van Java's oostkust.*

Portugezen en anderen begonnen Japara- en Koedoes-suiker uit te voeren, »in praejudicie van den pagter alhier [Batavia] »en strydig tegens het articul der pagt conditiën; mitsgaders

»dat de Comp. daar door van de suykeren voor 't vaderland »gefrustreert werd, directelyk tegen het praerogatyff, 't welk »de Comp. dierweegens van den Sousouhounang by de successive »contracten bedongen heeft."

Slechts onderdanen van de Compagnie en van den Soesoehoenan mogten die suiker uitvoeren en alleen naar Batavia.

Op de pas-cedullen moest de hoeveelheid der vervoerd wordende suiker aangeteekend worden.

23 Junij. *Verbod tegen het bouwen, vertimmmeren of verkoopen langs Java's oostkust van vaartuigen, groot of klein, ten behoeve van of aan Christen, dan wel Chinesche burgers, woonachtig op Ambon, Banda, Ternate, Makasser, Malaka of Timor.*

Alleen met speciale vergunning van de Hooge Regering mogt zulks gebeuren.

Uitgezonderd waren roeischuiten, »wanneer sy konnen »aantoonen de hare verloren ofte afgevaren te syn."

De Gouverneurs en mindere Residenten op genoemde buitenkantoren moesten hiervan aan de burgers mededeeling doen en jaarlijks naar Batavia opzenden eene lijst van de »borger- »chaloupen en vaartuygen, onder haere gouvernementen »bescheyden, met aantoning van dies ouderdom, charter, etc."

7 Julij. *Voorschrift nopens verkoop van slaven.*

Aanbrengers te Batavia van slaven van Makasser, Boeton, Sumbawa, enz. hadden sedert jaren allerlei moeijelijkheden veroorzaakt, doordien zij vrije lieden, met hun goedvinden, aanvoerden en als slaven verkochten, die zij tijdig genoeg van hun aanstaand vertrek kennis gaven om weder met hen naar Makasser, enz. te kunnen ontsnappen.

De verkoop-prijs werd alsdan tusschen de quasi-verkoopers en de personen, die zich als slaven lieten verkoopen, na hunne ontvlugting gedeeld.

Hiertegen hielpen niet de voorschriften, vervat in de resolutie van 23 Augustus 1669, welke door conniventie van den verkooper met den verkochte gemakkelijk illusoir konden gemaakt worden; ook omdat, volgens de Regering, »de nota- »rissen de gestelde ordres om daer in den Sabandaer en »Licentmeester alvorens te kennen niet geliefden na te komen.” Maar in genoemde resolutie is van die »gestelde ordres” geen spoor te vinden.

De Regering gelaste nu den Sjahbandar »van alle aankomende slaven, soo wegens haer naem, als de eygenaers een pertinente notitie boek te houden, mitsgaders de notarissen deser stede voortaen het maken van transporten, van Oosterse slaven off slavinnen, die van buyten aenkomen ende waer van geen voorige transporten vertoont kunnen werden, te interdiceeren, ten waere dat den verkooper aen haer komt te vertoonen een brieffje, uyt voormelte notitie boek getrocken en door den Sabandhaer met byvoeging van den datum ondertekent, dat waerlyck de persoonen, die sy transporteren willen, slaven en sy eygenaers van deselve syn, waer van dan telkens by de transporten mentie sal moeten werden gemaekt en ’t gemelte brieffje (nae dat het selve met eene streep tot voorkominge van fraude, die daer anders mede gepleegt zoude kunnen werden, door gehaelt sal syn) by de minut transporten moeten werden bewaert, om ten allen tyde ’t selve te kunnen vertoonen, op peene van thien rd^{rs}. boete voor elke reyse, wanneer sylieden dese onse ordre komen te overtreden, het welke haer door Heeren Schepenen in volle vergadering uyt onsen naeme zal werden aengesegt, ten welken eynde hier van dan ook extract aen beyde de Collegien van justitie affgegeven sal werden, als mede aen den Sabandhaer, tot desselfs narigt ende nakominge.”

21 Julij. *Vergunning voor Chinezen naar Bandjermasin te varen tot het afhalen van peper.*

De peper moest echter te Batavia aan de Regering geleverd worden voor 5 rijksdaalders de pikol van 125 ponden.

Deze liberaliteit (?) vond haren oorsprong in eene mislukte zending naar Bandjermasin, van Regeringswege in 1712 ondernomen.

28 Julij. / 17 Augustus. *Vernieuwing van vroegere bepalingen tegen inbrekers, tegen het gaan des avonds zonder licht door inlanders, enz.*

Alsoo ons verbod by de placcaten van 7 July 1667 en 31 May 1697 tegens het passeeren der inlanderen over 's Heeren wegen en straaten met eenig geweer, en bysonderlyk des avonds na 9 uuren sonder brandent ligt, en voor al tegen het geweldig intreden binnen imands thuyn, huys of paggeringh na den voorsz. tyt weder grootelykx begint overtreden te werden, selfs met geheele partyen, welke vermomt en gewapend hebben derven onderstaen de huysen der thuynen op te rammen ende menschen van haere goederen te berooven, mitsgaders vuur op de daken te werpen; invoegen ten hoogsten vereyscht wert, daer in tydig te voorsien; soo is 't, dat wy op den 28^en der gepasseerde maand July in rade van India gearresteert en goed gevonden hebben, niet alleen de voorsz: placcaten vanden 7^en July 1667 en 31^en May 1697 ten desen reguarde te inheereren, maar ook, tot agterhalinge van dat geboefte, de respective officieren van justitie, in welckers jurisdictien die quaeddoenders swerven, wel expresselyk te ordonneeren (gelyk geschied by desen) daer toe alle middelen in 't werk te stellen en ten dien eynde tegens hare entreprises altoos een wakend en naspeurend oog te houden.

Bovendien werden de Capitainen der inlandse natien buyten dese stad by desen gelast, niet alleen alle inlanders, die na 9 uuren sonder brandend ligt, bysonderlyk met eenig geweer, hare campons willen passeeren of wel daer ontrent op 's Heeren wegen bevonden werden, 't sy met goedheyt off met gewelt op te vatten en aen te houden, om den volgenden dag aen den Landdrost te werden overgegeven; maer ook daer en boven, wanneer sy kondschap van soodanige parthyen komen

te erlangen, deselve buyten hare campons te keer te gaen en te apprehenderen off wel, in cas van resistentie, sonder scrupule onder de voet te stooten, mits daer van den volgenden morgen kenisse gevende aan den Landdrost: aen welcken Landdrost off wel desselfs Substituten de gem[1]. Capiteyns ook t'elkens soo veel gewapende manschap uyt hare campons sullen moeten bysetten, als deselve tot diergelyke exploicten sullen komen te vorderen.

En werd als nog een igelyk buyten dese stad geauthoriseert, even als by 't placcaat van 3^{en} July 1667 ingevoert is, alle onbekende inlanderen buyten hare paggers en van hare huysen 's avonds van half seven uuren tot des morgens ten half ses uuren met gewelt af te weeren, ja selfs te dooden, sonder voor eenig ongemak te dugten, mits daervan den volgenden morgen kennis gevende aen den Landdrost; alles onverminderl de pligt der posthouderen in de buyten forten ende patrouillianten uyt deselve, om op soodanigen geboefte by nagt vuur te geven, wanneer sylieden haer niet willen laten apprehenderen en haerlieden geweer bevorens van haer afleggen, dewyl wy zulx tot ruste van dese colonie soodanig bevonden hebben te behooren.

$\frac{27}{28}$ October. *Uitschrijving van een dank-dag wegens den vrede, gesloten te Utrecht den 11^{den} April 1713 tusschen Nederland en Frankrijk, en van een bede-dag wegens het aanstaande vertrek van de retour-vloot.*

Alle handwerken en neeringen moesten op dien dag »cesseren, »op soodanige boeten en penaliteyten, als daer toe by de placcaten »van ouds gestatueerd syn".

30 October. *Afkondiging van bovenbedoelden vrede.*

Bij de uitwisseling der ratificatiën op 12 Mei 1713 was eene supplementoire acte gepasseerd, waarbij o. a. is overeengekomen, dat op den 11^{den} December 1713 alle daden van vijandschap moesten ophouden »van en over de linie, in alle »plaatsen van de werelt".

In Indie bleef alzoo de oorlogs-toestand nog ruim eene maand voortduren, toen daar de vrede reeds was afgekondigd.

30 October. *Last op den Water-fiscaal de retour-schepen, 14 dagen voor hun vertrek, naauwkeurig in persoon te visiteren, de onwettige kisten of andere bagage van particulieren daaruit te verwijderen en vervolgens »gewel-»digers en kaffers" op die bodems te laten verblijven »om »met het vorder aan boord brengen der kisten en goederen »na het reglement van 30 October 1711 te handelen".*

30 October. *Bepaling, dat voor slaven en slavinnen, medegenomen naar de Kaap de goede hoop of naar Nederland, in Indië voor de heen- en terug-reis transport- en kost-geld moest betaald worden.*

—

Dit voorschrift, afkomstig van Heeren XVIInen, moest strekken om het medenemen van slaven en slavinnen »wat diffi-»cielder" te maken, aangezien Heeren XVIInen van die lieden »dagelyx veel moeyte en overlast" hadden, »buyten het onge-»rief en nadeel, 't geen de Comp. daar by is hebbende."

6 November. *Nader reglement op de bagage van repatriërenden — Voorschrift nopens den inhoud van scheepskisten.*

Aangesien de Heéren Bewinthebberen van de Oost Indische Comp. ter vergaderinge van de XVIInen tot Amsterdam op den 30en October 1711 hebben gelieven te arresteren seker nader reglement over 't getal en volumen der mede te nemen bagagie na 't Vaderland, om alsoo te weeren het daer tegen doorgebroken exces, met ordre by missive van den 21en Maart deses jaars, om het voorsz: reglement jaerlijx voor het vertrek der retour-schepen alomme te doen publiceren; soo ist, dat wy, ingevolge vandien, goedgevonden hebben daarvan bij desen de voorsz. publicatie en affictie

na voorgaende klocke geslag, aen land en op dese rheede tydelyk te laten doen, op dat de geene, die met de aenstaende besending van hier sullen vertrecken, haer daer na mogen schicken om buyten schade te konnen blyven, en sulx met dese ampliatie ten reguarde van de vryluyden, dewelke na het vaderland vertrekken en alhier geweest sullen syn leden van een borger collegie, als Schepenen, Weesmeesteren, etc. off wel Hoofd-Officieren der borgerlyke schutterye en cavallerye, even soo veel en geen meer bagagie sullen mogen mede voeren, als by voorsz: reglement aen een koopman ofte capitain in 's Compagnies dienst werd toegestaen, op de peene, by voorsz: lyste g'expresseerd; dog sullen alle verdere gemeene borgers, die hun met den koophandel en zeevaart ofte den landbouw, item dese of geene handwerken en ambagten geërneert hebben, niets meer in swaarte ofte volumen vermogen mede te nemen, als er by 't voorsz: reglement werd toegestaen aen een onderkoopman, opperstuurman, onderstuurman ofte adsistent en sergeant, na gelegentheyt ofte de qualiteyt, waer in zy d'Compagnie gediend sullen hebben en uyt dewelke zy in vrydom overgetreden sullen syn, ende dat van gelyken op de verbeurte van alle het gene zij daer en boven sullen bevonden werden te hebben; verstaende, dat alle weduwen van Comp^s^. dienaren ofte vryluyden gereguleert sullen werden na de qualiteyt ofte bedieninge, die haere mannen respectieve, 't zy in ofte buyten den dienst van d'E. Comp^e^. sullen hebben bekleed, al mede op de verbeurte van het overige; ende dit alles onvermindert de ordres tegens het dryven van particulieren handel ende het mede voeren van particuliere coopmanschappen van dese ofte gene op heele ofte halve winst; luydende 't gemelte reglement der Heeren Principalen aldus.

Lyste en reglement, waar na een ider, uyt Indiën t'huys komende, in 't mede nemen van 't getal en volumen van zyn bagagie gelast werd sig preciselyk te gedragen, als mede de Fiscaels en anderen geordonneert, sig op het naerkomen van dese, by het vertrek der schepen, nauwkeurig te informeeren en 't geen, of in groote of getal, dit reglement te buyten gaet, aen te

houden, om daer mede gehandelt te werden volgens de ordres van d'E. Comp^e.; dogh ingevalle, niet tegenstaende dese ordres, eenige meerdere goederen of verderen omslag, als by dit reglement uytgedrukt staat, by imant in 't Vaderland aengebragt wierde, sal al het selve, van wat conditie of soorte het mogte syn, ten profyte van de Comp^e. aengehouden werden, sonder dat in dese afgegaen werd van het 52, 53 en 54ste articul van den articul brief, waerby gereguleert is, hoe ieder bediende van de Compagnie, van wat qualiteyt hy soude mogen syn, sig omtrent syn gelt en middelen in de t'huys-reyse moet gedragen; als:

voor een Gouverneur-Generael of Directeur-Generael.	18 kisten.
Ordinaris raden, extra-ordinaris raden, het sy deselve Commandeurs van de retourschepen syn of niet.	10 kisten, lang 5 voeten, hoog en wyt 2 voeten, dog met familie overkomende 12 kisten. 12 fleskelders van 12 flessen yder of iets anders van deselve volumineusheyt en swaerte. 16 potten.
Raden van justitie, gewesene gouverneurs en directeurs als voren.	7 kisten, lang en wyd als boven, dog met familie 9 kisten. 10 fleskelders van 12 flessen yder of iets anders als vooren. 12 potten atchiar.
Commandeur van de vloot, geen Raad van Indien synde.	4 kisten, lang 5 voeten, hoog en wyt 2 voeten, dog vrouw en kinderen mede nemende 5 kisten. 2 dito van de groote als matrose kisten, dat is 4 voet lang, 1 en een halve voet hoog en breet. 8 fleskelders van 12 flessen yder of iets anders als voren. 10 potten atchiar of tamarinde.

Opperkoopman, geen Commandeur synde.	3 kisten, lang en wyt als boven, dog met vrouw en kinderen 4 kisten. 2 dito van de groote als matroose kisten, dat is 4 voet lang, 1 en een halve voet hoog en breet. 4 fleskelders van 12 flessen yder. 6 potten atchiar of tamarinde.
Schipper.	3 kisten, lang en wyt als boven. 1 dito van de groote als matroose kisten, dat is 4 voet lang, 1 en een halve voet hoog en breet. 6 fleskelders van 12 flessen yder. 6 potten atchiar of iets anders daerin.
Predicant.	2 kisten, lang 5 voeten, hoog en wyt 2 voeten, met vrouw en kinderen 3 kisten. 2 matroose kisten, daer onder een met boeken, dat is 4 voet lang en 1 en een halve voet hoog en breet. 2 fleskelders van 12 flessen. 2 potten atchiar of tamarinde.
Koopman of Capitain.	2 kisten, lang en wyt als boven, met vrouw en kinderen 3 kisten. 2 van de groote als matroose kisten, dat is 4 voet lang, 1 en een halve voet hoog en breet. 2 fleskelders van 12 flessen. 4 potten atchiar of tamarinde.

Onder-koopman, Luitenant of Vaendrig.	2 kisten, lang 5 voeten, hoog en wyt 2 voeten. 3 fleskelders van 12 flessen. 2 potten atchiar.
Opperstuurman.	1 kist van lengte en wyte als boven. 1 matroose kist 2 fleskelders van 12 flessen. 2 potten atchiar.
Onderstuurman, Boekhouder of Adsistent.	1 kist van groote als boven. 2 fleskelders van 12 flessen. 2 potten atchiar.
Sergeant, Opperbarbier, Siekentrooster.	1 kist als boven. 1 fleskelder van 12 flessen. 1 pot atchiar.
Derdewaek, Provisioneel-adsistent.	1 kist, lang 4 en een halve voet, hoog en breet 2 voeten. 1 pot atchiar.
Oppertimmerluyden, (behalven de timmerkist). Hoogbootsman. Schieman. Kok. Bottelier. Opper-kuyper. Constapel. Tweede chirurgyn. Opper zeylmaeker. Corporael.	Ider 1 kist, lang 4 en een halve voet, breet 2 voeten en hoog gelyke 2 voeten.
Timmerluyden, (behalven haer timmerkist), die ten minsten 20 gulden ter maand winnen. Hoogbootsmansmaet. Schiemansmaet.	Ider een kist van 4 en een halve voeten lang, breet 1 en een halve voet, hoog gelyke 1 en een halve voet.

Koks maat. Botteliers maat. Tweede kuyper. Tweede zeylmaker. Trompetter. Quartiermeester. Konstabelsmaet. Landspassaet. Derde chirurgyn.	Ider een kist van 4 en een halve voeten lang, breet 1 en een halve voet, hoog gelyke 1 en een halve voet.
Jong timmerman, winnende minder dan 20 guldens ter maand. Jong kuyper. Jong zeylmaker. Provoost. Bosschieters, winnende 10 of 12 gulden ter maand. Adelborsten. Jong scheeps corporael.	Ider een kist, lang 4 voeten, breet 1 en een halve voet, hoog gelyke 1 en een half voet.
Bootsgesellen, winnende 9 gulden ter maand, en daer, onder tot jongens incluys. Soldaten.	Ider een kist, lang 3 en een een half voet, breet 1 voet 4 duym, hoog gelijke 1 voet 4 duym.

Voorts verbieden wy by desen, niet alleen aen alle Chineesen ofte andere kisten makers, voortaen eenige kisten te maken ofte verkopen, die langer dan vyff en hooger of breeder als twee voeten buyten 's werks zyn, te weten Amsterdamse maat van elf duym in een voet, op de verbeurte van alle deselve om verbrand te werden, en bovendien nog een amende van ses ryxdaelders voor yder kist ten behoeve van den officier, die de calange sal comen te doen; met ordre, dat sy alle kisten, dewelke door haer bereets grooter gemaeckt zyn, aenstonds na de publicatie deses sullen moeten verkleynen tot de maet, hier voren aengeroert, op peene als boven, waer van door den Capitain der Chineesen by gommeslagh aen de Chineese kistemakers communicatie sal werden gegeven, om

alle exceptie van ignorantie voor te komen: ordonneren en bevelen dierhalven de respective Officieren van justitie, en speciael den Water-fiscael, op de naerkominge deses te letten ende te doen letten na behooren.

6 November. *Voorschriften voor repatriërenden.*

Dit stuk is eene woordelijke herhaling van het stuk, medegedeeld onder 7 November 1712.

Het is in druk uitgegeven.

C. VAN SWOLL.

17 November. *Bepaling, dat bij de verkiezing van een Gouverneur-Generaal, wegens het overlijden van den voorganger, alle ordinaire en extra-ordinaire leden in den Raad van Indië, »soo veel althans boven het getal »van seven leden aan dese taefel werden gevonden," zouden stemmen »met concludente vota's."*

De verkiezing moest in Indië geschieden in gevolge art. 1 van de instructie van 22 Augustus 1617 (deel I, bladz. 29), maar de bepaling, vervat in de instructie van 26 April 1650, »dat de Raadt van India altyt met seven concludeerende stem»men besoigneren sal" (deel II, bladz. 147), leverde moeijelijkheden op.

Vroeger waren bij het overlijden te Batavia van een Gouverneur-Generaal nooit zeven leden van den Raad van Indie present geweest; in 1713 waren er twaalf leden, onder welke één, tevens President van den Raad van justitie, aan wien de Heeren XVIInen slechts »in saecken van justitie en daertoe »betreckelyk en applicabel" eene concluderende stem hadden toegekend.

De vergadering was dientengevolge van oordeel, dat »het »naeste aan de billykheyt en de intentie der Heeren Princi»palen schynt te sullen komen, dat in een saek van soo veel

»emportantie werd gebesoigneert en geresolveert met gelykheyt »van stemmen van alle de raeden, die ook daertoe, sonder »onderscheyt van ordinaris off extra-ordinaris, moeten doen »een en denselfden eed, 't welk men nodeloos soude moeten »aensien, indien haere stemmen daar omtrent van geen gewigt »souden konnen off mogen wesen."

5 December. *Regeling van het ceremonieel, enz. voor de weduwe van een Gouverneur-Generaal.*

Militaire posten moesten, wanneer die weduwe passeerde, »buyten staen in selver wyse, als voor de heeren Raeden".

»Tot meerder fatsoen" werden haar toegevoegd twee »lyffschutten off oppassers."

Zij had »het gebruyk van 's Comp[s] provisie en andere »magasynen tot een matige consumptie, soo onder, als buyten »betalinge, in selver voegen als dat by d' heeren Raeden ge»noten werd".

28 December. *Verbod tegen het verleenen op Timor van vergunning tot trouwen aan Compagnie's dienaren zonder voorafgaand consent van de Hooge Regering.*

Dit verbod werd uitgevaardigd »om de quade consequentie »van dien".

29 December. *Bepaling, dat zij, die in vrijdom werden gesteld, niet zonder speciale vergunning van de Regering ter zee mogten varen.*

Deze bepaling, welke zoowel in de vrij-brieven, als in die van ontslag moest opgenomen worden, werd gemaakt »om de »borger vaert daer door des te gemackelycker na de intentie »te konnen verminderen en in te binden".

? December. *Bekendmaking nopens het verpachten van de »generale en gemeene incomsten deser steede »Batavia" voor het jaar 1714 op 30 Dec. 1713, alsmede nopens pachters en borgen, enz.*

Dit stuk is eene herhaling van het stuk, medegedeeld op bladz. 19.

1714.

5 Januarij. *Bepaling, dat de Boom te Batavia, zoowel over dag, als 's nachts, door twee boomwachters bewaakt moest worden.*

Vroeger had zulks plaats gehad, maar allengs was gewoonte geworden, dat met het sluiten van den Boom, des avonds te 6 ure, een ieder »syns weegs" ging.

Niet meer den één boomwachter mogt om boodschappen te doen uitgezonden worden.

Aan den Ontvanger-generaal en aan den Sjahbandar werd opgedragen de naleving dezer bepaling te bewaken.

19 Januarij. *Bepaling, dat, »wanneer een borger met »een Comp^s. dienaar zal komen te delinqueeren, dog »alleen de borger desweegen sal komen of ook wel »maer sal moeten werden geactioneerd en te regte »gesteld, dat sulks als dan zal mogen en moeten »geschieden door Scheepenen, in gevalle de delinquant »door den Bailliuw of Landdrost zal wesen g'apprehen- »deert by preventie, die men verstaet, dat in »zodanige gevallen plaats zal hebben en behouden".*

Er was geschil ontstaan tusschen den Advocaat-fiscaal en den Bailluw over het arresteren door den eersten van een burger, die manslag had gepleegd op een Compagnie's dienaar.

24 Januarij. *Last op de buiten-kantoren geene pennisten zonder vergunning van de Hooge Regering naar Batavia te laten vertrekken, al ware 't, dat hun verbonden tijd verstreken was, — tenzij die pennisten met de eerste gelegenheid naar Nederland terugkeerden of »met stilstand van gagie" te Batavia achterbleven.*

In resolutiën en brieven moesten de gezagvoerenden op de buiten-kantoren van elk, zoodanig vertrek aan de Hooge Regering kennis geven.

Verg. 15 October 1677.

6 Februarij. *Afschaffing van de »clausule" in de scheeps-passen naar Bali »van niet weder op Batavia »te mogen komen om te handelen".*

Niet alleen was die clausule »noyt g'executeert", maar ook kon zij bij de Balinezen, met welke de Compagnie in vrede leefde, niet anders dan »een nodeloos degout »verwecken".

De bepalingen tegen den aanvoer van Balische slaven bleven gehandhaafd.

$\frac{16}{24}$ Februarij. *Bepalingen nopens den verkoop van rijst te Batavia.*

Aangesien verscheydene Mardyckers, Chineesen en andere, haer met den rys-handel exneerende en daer af met goede parthyen voorsien synde, haer niet en schromen met het gem. graan op een vuyle wyse tot groot nadeel en ongerieff der gemeente en allermeest van arme en onvermogende menschen, die van een kleen dagloon met vrouw en kinderen moeten leven en bestaen, onmatig te monopoliseren en te woeckeren, en daer toe den gem. haeren voorraet niet te brengen op de

daer toe gestelde plaets of marct, omse aldaer by de kleene maat off gantang volgens ons nog soo onlangs g'emaneert placcaet van den 15en April 1710 af te staen tegens de gestatueerde prysen, maer in tegendeel gem. graen, onaengesien men derselver prysen successive soo verre reets verhoogt, als men geoordeelt heeft nodig en billyk te wesen, namentlyk de bruyne Javaese rys tot op 7 en de witte tot 8 swaere stuyvers, ieder gantang, synde van de eerste schaers 34 en de laetste ruym 38 rds. het last, tegen nog hogere en eygen willekeurige prysen na hunne schraepsugt te verkopen uyt hunne particuliere huysen ofte uyt vaertuygen, langs de wegen en vaerten, en de gemeene en daertoe geordonneerde passer ofte marck tot groot ongerief der onvermogende gemeente te laten ledig staen, 't geen, als een hoog schadelyke practycque niet behoort geleden ofte gecontinueert te werden; soo ist, dat wy, willende voorsien tegen soo schandelycken en vuylen maniere van monopoliseren tot verarming der ingesetenen, op den 16en deser in raede van India gearresteert en goed gevonden hebben, niet alleen by desen te renoveeren off vernieuwen het placcaet van den 15en April 1712, hier vooren gemelt, maer ook nader wel expresselyk te interdiceren en verbieden, gelyk g'interdiceert en verboden werd by desen, het verkopen van eenige Javaese rys, geen Jacatras gewasch synde. uyt eenige particuliere huysen off op andere plaetsen en langs de wegen en vaerten van dese stad en dies buyten steden buyten de daer toe gestelde en geordonneerde marct off passer, alwaer wy verstaen en begeren, dat alleen den verkoop van alle van buyten komende Javaesen rys, te weeten by de kleene maet of gantang, tot gerief der gemeente sal mogen en moeten geschieden, en sulx niet alleen op de verbeurte van soodanige 12 rds., als by geciteerde placcaet tot een peene voor de overtreders syn gestatueert, maer ook dat de geene, die bevonden sullen werden dese onse ordre te overtreden, daer en boven sonder aansien van personen de facto in de ketting sullen werden geklonken, omme daer inne aen de gemeene wercken sonder loon te arbeyden voor den tyt van ses maanden off langer, na gelegentheyt en bevindinge

van saecken: sonder dat hun daer tegen sal mogen baeten, dat de sodanige met den pagter souden mogen wesen geaccordeert of desselfs permissie hebben verkregen tot sodanigen particulieren verkoop uyt bysondere huysen off langs wegen en vaarten, die wy ook verstaen, dat hy, pagter, na de publicatie deses, aan niemand meer sal mogen verleenen dan met voorkennis en speciael consent van den Heere President van Schepenen, maer integendeel een ider, die hy weet van gem. graen meer in voorraet te hebben als het noodige tot eygen gebruyk, aan te manen en te noot saecken om daer mede de gemeene marct of bazaar te voorsien en alsoo voor te komen, dat deselve tegens haeren wille niet voort afgehaelt en derwaerts gebragt, om tot gerief der gemeente voor de gestelde prysen verkogt te werden, gelyk by desen een iegelyk werd geadverteert en gewaerschouwt onse intentie te wesen en ook geschieden sal, wanneer men bevinden sal, dat het nodige tot gerief der gemeente op de gem. passer of marct verder sal blyven mancqueeren, dewyl men verseekert is, dat niet het gebrek van rys, maer de schraepsugt van eenige verkopers en monopolisten alleen de oorsaek is, dat het vereyschte op de gewoone passer of marct niet en werd gebragt; en dierhalven ordonneren en bevelen wy ook de respective officieren van justitie op den inhoude deses en de executie van dien nauwkeurig te letten en agt te slaen, mitsgaders 't selve met alle rigeur te agtervolgen, alsoo wy 't selve tot welstant en nutte van 't gemeen soodanig bevinden te behooren."

Dit stuk is ook in de Maleische en Chinesche talen afkondigd.

24 Februarij. *Bekendmaking, dat de Diakenen te Batavia op den 28sten Februarij* 1714, *in de groote Nederlandsche kerk, des namiddags te* 2 *ure, ten overstaan van gecommitteerden, publieke verantwoording zouden doen van hunne gestie der armen-gelden gedurende het jaar* 1713.

6 April. *Wijziging van het bepaalde op 6 November 1698 betreffende salut-schoten, in zoo verre, dat deze te Batavia van het kasteel moesten gedaan worden.*

Vroeger beantwoordde het admiraal-schip ter reede het salut van vreemde schepen.

20 April. *Verbod voor vreemde Europeanen op publieke vendutiën iets te koopen.*

Indien zulks gebeurde, dan moest »het gemeynde" op nieuw opgehangen en aan vaste ingezetenen verkocht worden.

15 Mei. *Renovatie en ampliatie van het besluit van* 27 *Augustus* 1699 *betreffende het stelen van »'s Compag-»nies waerdige specerijen".*

In weerwil van de strenge, daartegen gemaakte bepalingen ging dat stelen op grove wijze voort.

De Regering vond het vroegere besluit »met veel overleg »en omsigtigheyd geformeert", doch achtte noodig daaraan alsnog toe te voegen: »dat voortaan alle onder officieren, dewelke met boots off andere vaertuygen, met speceryen belaeden, na de wal sullen werden gesonden ende de sorge en toesigt, mitsgaders de verantwoordinge daer over aenbevolen sal syn, om geene redenen, hoedanig deselve souden mogen wesen, van sodanigen vaertuyg sullen mogen gaen, soo lange hetselve van de ingeladene speceryen niet sal wesen ontlost en daeraen volbragt de geordonneerde visite by voormelte resolutie van den jaere 1699, en sulx op peene van deportement; sullende sodanige stuurluyden off andere onder officieren niet mede, volgens de resolutie van den 26^en^ January 1708, haere addres en los briefjens in persoon moeten gaen bestellen, maer sulx hebben te doen verrigten door een der mindere matroosen."

8 Junij. *Verbod voor Chinesche jonken naar Palembang te varen.*

De Regering vreesde, dat die jonken haren peper zouden »ontfutselen”.

14 Julij. *Bekendmaking, dat de buiten-regenten van het Lazarus-huis te Batavia op den 18den Julij* 1714, *in de »opene” raadkamer van Commissarissen van huwelijksche en kleine zaken, des namiddags te* 3 *uure, ten overstaan van gecommitteerden uit de Hooge Regering en uit de Collegiën van justitie, publieke verantwoording zouden doen hunner administratie over het tijdvak van* 1 *Julij* 1713 *tot ulto Junij* 1714.

19 Julij. *Verbod tegen het verstrekken van equipage-goederen aan inlandsche »trafiquanten”.*

Heeren XVIInen vaardigden dit verbod uit, omdat zij meenden, dat dergelijke verstrekking »nergens anders toe »strekken kon als tot een verdere uytbreydingh van den »inlandsen vaart, die wy voor Comps belangen naadeeligh »agten.”

19 Julij. *Bepaling, dat geene betaling uit boedels van Compagnie's dienaren in Indie mogt geschieden, voordat daartoe magtiging was ontvangen van de Kamer der O. I. Compagnie, voor wier rekening de overledenen waren uitgevaren.*

Den 9de Julij 1715 is van deze aanschrijving der Heeren XVIInen mededeeling gedaan aan den Raad van justitie te Batavia en tevens de Curator ad lites gelast zich daarnaar »precise te reguleren”.

24 Julij. *Bepaling, dat alle particuliere water-loopen of goten beoosten en bewesten het Molenvliet jaarlyks gedurende de maanden July, Augustus en September finaal gesloten moesten blijven.*

Heemraden ondervonden veel moeite bij de ten uitvoerlegging van het bepaalde op 25 September 1711 door »de weerhorige »stoutheid van veele ingelanden".

Niet alleen werd de vroeger bedreigde boete herhaald, maar ook vastgesteld, dat de goten van onwilligen »ten hare »kosten de facto gestopt en afgebroken" zouden worden.

Al dit onregt gebeurde, omdat de Regering veel water uit het Molenvliet noodig had voor »haeren ommeslag van kruyt- »en andere molens, aen die vaert gestabileerd".

31 Julij. *Bepaling, dat de Sultan van Bantam slaven van Christenen mogt opkoopen, mits die slaven zelve geene Christenen waren.*

Volgens de Bataviasche Statuten (deel I, bladz. 572 en 573) mogten Christenen hunne slaven niet aan Mooren of heidenen verkoopen.

Voor den Sultan van Bantam werd nu op dien regel eene uitzondering gemaakt.

9 Augutus. *Verbod voor de Residenten op de buitenkantoren iets op winst en verlies af te schrijven, »vóór »dat daer over in Raede zal wesen gedisponeert".*

17 Augustus. *Verbod tegen het verkoopen van bedorven spek en vleesch van Compagnie's wege.*

Ten overstaan van gecommitteerden moest dat vleesch in zee geworpen worden.

4 September. *Verbod tegen het verplaatsen van suiker-molens in de omgeving van Batavia.*

»Onder dese en geene kunsten van sinisterheyt" was door dat verplaatsen, in strijd met de bedoeling der Regering (zie bij 10 October 1710), het aantal suiker-molens toegenomen.

21 September. *Bepaling, dat fleschen, potten en pakjes, welke als bestel-goederen met eene retour-vloot werden medegegeven, moesten worden gemerkt met druk-inkt, en wel met een ovalen stempel »met het selfste merck »als de brandysers" voor kisten.*

5 October. *Nadere voorschriften nopens de bagage van repatriërenden.*

Alsoo, niet tegenstaande de successive ordres en bevelen der Heeren Bewinthebberen van de Oost-Indische Compagnie in Nederland, als ook van de hooge regeringe hier te lande, tegens het belemmeren der retourschepen door personen, daer mede uyt India nae het Vaderland vertreckende, met onmatige quantiteyt kisten en andere bagagie, item bestel goederen, etc., het exces daar omtrent egter van tyt tot tyt nog vergroot en eyndelyk tot die hoogte gekomen is, dat 's Comp^{s}. kostelyke retourschepen daer door niet alleen grotelyx gekrenkt, maar ook door de belemmeringe gebragt werden buyten staat van reddinge en in gevaar om met het minste storm of ander quaat weer te verongelucken, gelyk men reden heeft te gelooven, dat daar door sedert eenige van de laetste jaeren aan verscheyde agter gebleven en vermiste schepen sal wesen wedervaeren: en het daerom nootwendig vereyscht, dat daer tegens eenmael met ernst, door middelen van nadruk, voorsien en alle exces daar omtrent geweert en afgesneden werd, volgens het aanschryven ende de expresse ordre van opgemelte Heeren Bewinthebberen by haar Ed. Hoog Agtb. missive van den 30^{en} October 1713; soo is 't, dat een ygelyk,

die uyt India nae Nederland komt te vertrecken, 't sy hooge off laege officieren, gemeene dienaren, borgeren en weduwen, niemant uytgesondert, by desen expresselyk werd verboden, gelyk dat is verboden by ons placcaet van den 6en November des voorleden jaers 1713, nae het vaderland mede te nemen eenige meerdere of grotere kisten en andere bagagie, als een yder na syne qualiteyt vergunt en toegestaen is by voorsz. ons placcaet ende daar by geinsereerde lyste off reglement, gearresteert ter vergaderinge van de Heeren Seventhienen, de generale Nederlandse Oost-Indische Compe. representeerende, op den 30en October 1711, welk placcaet by desen voor gerenoveert gehouden werd, dog het gemelte reglement nog daar en boven by desen geinsereert, tot vermindering van exeptien, mitsgaders meerder narigt en beter nakominge voor een ygelyk, luydende als volgt: (zie bladz. 39—42).

En werd voorts een iegelyk sonder onderscheyt by desen gelast en bevolen geene kisten off andere goederen en bagagie na het Vaderland mede te nemen off te brengen binnen boort der retourschepen, als die alvorens aengegeven en vertoond, mitsgaders besigtigt, gemeeten en, soo verre niet buyten off boven de ordre en voorsz. reglement, als ook niet grooter als de maat, waer op een yder is bepaalt, bevonden werdende, geregistreert en met het daer toe g'ordonneerde merk van buyten gebrant en van binnen tegens het deksel genombert sullen wesen door de daer toe gestelde gecommitteerdens, die haere dagelykse sittinge des voor en namiddags met het begin der aenstaende maand November sullen houden binnen het suycker packhuys, staende bewesten de groote rivier op de ancker werf, alwaer een ygelyk, ingevolge van 't geene voorsz. is, syne kisten en verdere bagagie, niet excedeerende het voorsz. reglement, sal hebben te brengen om door voorsz. gecommitteerdens, als gesegt, genoteerd, gemeeten, geregistreerd en genombreerd, mitsgaders met het daertoe geordonneerde merk gestempelt off gebrand te werden: en wyders daer af uyt de te houdene aantekeninge of rolle te erlangen een autentycq extract, door voorsz. gscommitteerdens onderteekent, van het

geene voor een ygelyk na de ordre en het meermalen genoemde reglement besigtigt, geregistreert en gebrand ofte gemerkt sal syn, om daer op en mede niet alleen sodanige gemerkte kisten en andere goederen te brengen aan boord van de respective scheepen, waer mede een yder staet te repatrieeren, maer ook dat selfde extract vervolgens in het Vaderland te vertoonen en over te leveren aen de Heeren Bewindhebberen, die ter Camer van een ygelyk t'huys komste tot het nasien en relaxeeren der goederen van de uyt India komende luyden sullen wesen gecommitteerd en geauthoriseerd; werdende een ygelyk by desen wel expresselyk gewaârschouwd en bekent gemaekt tot derselver narigt en om sig voor schade te hoeden, dat in het Vaderland buyten de vertooninge van voorsz. autentycq extract, waer tegens het aengebragte van een yder sal moeten werden geconfronteerd, geene largatie van eenige kisten off goederen sal geschieden, gelyk ook geene largatie ofte wedergifte sal geschieden van eenige kisten of andere goederen, die 't sy ongeregistreerd en ongebrand, off wel boven het gestatueerde voor een ygelyk by geciteerde reglement, soo ten opsigte van het getal als een meerdere groote en volume van kisten en andere bagagie, sullen wesen aengebragt; maer sullen alle sodanige kisten en goederen sonder het minste onderscheid van personen, aan wien deselve souden mogen toebehooren, voor de generale Compagnie geconfisqueert en ten profyte van deselve gebenificeert en verkogt werden.

En om ook volgens de last en ordre der hoog gem. Heeren Seventhienen by geciteerde haere missive van den 30ste October 1713, te weeren den overmatigen vervoer van particuliere bestel goederen, waer onder geen kleene morsseryen en verbode particuliere handelingen op het Vaderland syn gepleegd, werd al verders by desen aan alle en een ygelyk der repatrieerende personen, officieren en gemeene, niemand uytgesondert, wel expresselyk verboden eenige particuliere goederen van personen, in India residerende en aldaer verblyvende, mede te voeren, 't sy om die in het Vaderland alleen te bestellen of wel op halve winst of andere conditien, hoedanig die soude

mogen wesen; sullende alle sodanige particuliere goederen by agterhalinge, soo wel in het Vaderland als hier te lande, werden aengehouden en ten profyte van d'E. Comp. verbeurd verklaerd, mitsgaders de aennemers of overbrengers en bestelders van dien, waer onder deselve sullen bevonden werden, derwegen moeten respondeeren en gestraft werden na gelegentheyt en bevindinge van saecken.

Sullende een ygelyk, hier te lande geseten en verblyvende, die genegen sal wesen aan syne nabestaende vrunden of goede kennissen tot onderhoudinge van onderlinge vrundschap te senden een gering present van een flesje, casje of packje, sulx niet mogen doen dan na verkregen consent in Raade van India, daer sulx versogt sal moeten werden; en sullen de geene, die sulks op haer versoek sal wesen toegestaen, alle sodanige flesjens, casjens of packjens (waar aff geene, 't sy casjens, packjens of flessen, sullen mogen excederen de groote van een rynlandse voet van twaalf duymen in het vierkant) met en nevens het daer toe verkregen consent moeten brengen en overleveren aan de gecommitteerden binnen het suycker packhuys, hier voren gem:, omme by haer overgenomen en aengetekent te werden, van wien het komt en aan wien het gesonden werd, voorts op een generale lyste gebragt, mitsgaders genombert en gemerckt ofte gebrant te werden met het merk van d'E. Compagnie, soo als hier voren van de kisten en bagagie der repatrieerende luyden is geordonneert, en waer na dan sodanige casjens, packjens of flesjens by den anderen in bestel kisten, cassen of vaten sullen werden gepackt en nevens de specificatie van dier inhout aen de respective scheepen besteld en, op het cognoscement der scheepen gebragt synde, na het Vaderland voortgesonden sullen werden, met de vereyste addresse aen de respective Cameren, om de uytkeringh daer van aldaer te laten geschieden aen de geene, die daer toe geregtigt sullen syn: konnende een ygelyk sig gewaerschouwt en versekert houden, dat alles, dat op een andere wyse en buyten voorsz. lyste, als ook van een meerdere groote, als hier voren genoteerd staet, namentlyk een rynlandse voet in het vierkant voor ider

casje, packje of flesje bevonden werd, niet gelargeert, maar aangehouden en ten profyte van d'E. Compagnie verkogt sal werden.

En opdat het geene voorsz. is te beter agtervolgt en nagekomen mag werden, soo werd den Water-fiscael by desen ernstelyk gelast en bevoolen, soo in persoon als door syne bedientens, naauw reguard te nemen en te doen nemen, dat geene kisten of andere goederen binnen de retourschepen werden gebragt, veel min overgenomen, 't sy voor bagagie der repatrieerende luyden of om te bestellen, als die na de voorenstaende ordre door de hier voorgemelte gecommitteerdens gesien, geannoteerd en met 's Comp. merk getekent en gebrant sullen syn: mitsgaders tegens alle andere by agterhalinge ende ontdeckinge syn ampt en pligt te betragten, navolgens den teneur en vereysch der placcaten, gelyk wy verstaen, dat ook de schippers en alle andere officieren op de respective retourscheepen en insonderheyd de wagt hebbende stuurluyden en hoogbootsluyden, mede sullen moeten toesien en sorge dragen, dat geene andere dan invoegen voormelt gemerkte en gebrande goederen en die de gestelde maat niet exedeeren, in 's Comp. retourschepen werden overgenomen, op peene, dat, anders bevonden werdende, 't sy tot eygen profyt of by oogluykinge voor andere, daer voor sullen moeten verantwoorden en strafbaar zyn, 't sy met deportement of andersints na gelegentheyd en exigentie van zaaken, dewyl wy de agtervolginge van 't geene voorsz. is, tot welwesen van de generale Comp. en behoud van hare kostelyke retourschepen bevinden noodig te wesen en te behooren, en dit alles onvermindert het geene by voorgaende ordres en placaten tegens het dryven van particulieren handel ende het mede voeren van particuliere coopmanschappen voor sig selven ofte voor anderen gestatueert ende g'ordonneert geworden is."

Dit stuk is in druk uitgegeven.

5 October. *Vernieuwing van het plakaat van 7 November 1712, houdende voorschriften voor repatriërenden.*

9 October. *Bepaling, dat slaven en slavinnen, uit Nederland in Indië teruggekomen, »sonder nieuwe »en wettige oorsaek, tegens haer wil, niet wederom »in slaverny mogen gebragt werden".*

Wanneer dit, van Heeren XVII^nen afkomstige voorschrift in Indië is afgekondigd, blijkt niet.

De datum, 9 October 1714, is die van den brief van Heeren XVII^nen, welke »dagelyks veel aanloop en incommoditeyt" ondervonden van »swarte slaven en slavinnen om weder te »mogen retourneren".

Dat »retourneren" strekte bovendien tot groot nadeel voor de Compagnie.

3 November. *Uitschrijving van een algemeenen rust en bede-dag wegens het aanstaande vertrek van de retour-vloot.*

24 December. *Voorschriften nopens begrafenissen.*

Dewyl het exces in de begraeffenisse te deser stede omtrent het gebruyken van lange rouw mantels en lamphers of rouwbanden van tyt tot tyt sodanig doorgebroken en vermeerdert is, dat tegenwoordig niemant eenig lyck ter begraeffenisse meer sal versellen, die daer mede niet is aengedaen, tot een seer groote beswaarnisse en ondragelyke last voor gering bemiddelde luyden en insonderheyt voor arme weduwen en wesen, en daarby gantsch contrarie de intentie en ordre deser regeringe tegens nodelose pompe en onmatige ongelden in de begraeffenissen, verklaert en gestatueert by het placaet van den 29^e April 1671, en het dienvolgende vereyscht, dat tegens dat misbruyk, 't geen in sig selven soo oneygen en lastig is voor dese landen, en waerin nogtans den eenen, den anderen schynt te willen trotseeren en te boven gaen, eenmael nae behoren werd voorsien en daer in gemaekt de nodige bepalinge, gelyk al voor eenigen tyd de gedagten by dese vergaderinge daer toe syn geweest, soo is 't, dat op den 14^e deser maend December in Raede van India gearresteert

ende besloten is, voor het aenstaende tot ampliatie en verder uytbreydinge van ons hier voorgemelte placcaet, 't welk men ook by dese gelegentheyt op nieuw doet publiceeren en affigeeren en daarom voor gerenoveert sal hebben aen te sien, te ordonneeren ende statueeren, gelyck geordonneert en gestatueert werd by desen, dat voortaen op geene begraeffenissen, ten sy van leeden deser regeringe, als ook derselver weduwen en die van haere familien, ten haeren huyse woonagtig synde, die alleenlyk daer af by desen werden uytgesondert, geen meerder rouw mantels en lamphers ofte rouw banden sullen mogen werden gegeven en gebruykt, als voor en aen de geene, die den overledene effectieve in de adscendente of descendente linie en verdre zyd maagschap sullen hebben bestaen, nevens sodanige voogden of executeurs, als door den overledene over synen boedel en nalatenschap souden mogen wesen gestelt, en dan nog de naeste gebuuren van het sterfhuys of wel, by gebreeke van eygen maegen, soo veele goede bekenden, als er vereysschen sullen om, nevens de executeurs en buuren, uyttemaeken drie paaren persoonen, die men verstaet en ordonneert, dat eenelyk met rouw mantels en hangende lamphers nae desen maer sullen mogen volgen en niet meer, ten sy ingevallen dat er een grooter getal maegen en verwanten gevonden werden, 't geen het minste in dese landen gebeurt: en wert een ygelyk by desen expresselyk verboden hier tegens te doen of een meerder getal lange mantels en lamphers tot de begraeffenis van een ygelyck te gebruyken op eene boete van 25 rd^{s}. voor yder mantel en lampher, die boven en tegen onse in desen gestatueerde ordre op eene begraeffenisse afgegeven, aengenomen ende gedragen sal wesen, te verbeuren niet alleen door de geene, die deselve in den sterfhuyse bekostigt en gegeven, maar ook by de geene, diese aengenomen en gedragen sullen hebben, en dat ten profyte de eene helft voor den officier, die de bekeuringe sal doen, en de andere helft voor de diaconye-armen deser stede; en werd de respective officieren der justitie sonder onderscheyd wel ernstelyk gelast op de agtervolginge deses te letten en tegens de contraventeurs haer ampt

en pligt te betragten, dewyl men sulx tot wel wesen deser gemeente en weringe van nodelose verquistinge sodanig bevind te behoren.

24 December. *Vernieuwd verbod tegen het maken, verkoopen en afsteken van vuurwerk.*

Dewyle van tyt tot tyt langs hoe meer ondervonden werd, dat veele ongeregelde en baldadige menschen, moetwillige slaven en baetsugtige Chineesen en andere inlanders, in veragtinge onser gestelde ordres, soo by voorgaende als onse jongere placcaten van den 21en Juny 1698, mitsgaders den 28en Juny 1707, tegens het maken en verkopen, mitsgaders tegens het aensteken en branden van allerhande soorten van vuurwerken, soo binnen als buyten dese stad, hun niet ontsien daer by te volharden en meer en meer tegens voorsz. ordre aen te gaen, tot groote incomoditeyt en onveylheyt in het gebruyk der wegen en straeten voor passerende menschen en rytuygen, aan dewelke daer door veelmaels ongemacken en schade syn toegekomen, buyten het pericul van veele en swaere ongevallen van brand als andersins, die daer door in de huysen en winkels, en wel voornamentlyk in en omtrent de kruythuysen, soo binnen als buyten de stad staende, souden konnen voorkomen; soo ist, dat den 21sten deser maand December in Rade van India ten hoogsten nodig geaght ende besloten is, daer tegens nader te voorsien, en onder verswaringe der voormaels gestatueerde straffe of boete, wel expresselyk te verbieden, gelyk op het aller ernstigste verboden werd by desen, niet alleen het maeken en verkopen, maer ook het aansteken en branden van alle soorten van vuurwerken, groot en kleyn, sonder eenige de minste uytsonderinge, van wat benaminge deselve soude mogen syn, om niet langer onder pretext van dese en geene kleene vuurwerken, die uyt haer selven geen groote schade konnen veroorsaeken, een voet te laten om ook andere nadelige te gebruyken en branden, soo als van tyt tot tyt is geschiet en in dese dagen van het aanstaande Nederlants nieuwe jaar

wederom met geen kleen exces ondernomen en begonnen is, op peene, dat alle vrye personen, soo Europeanen en die daer onder behoren off gereekend werden, als ook Christen en on- christen inlanders, mans, vrouwen en kinderen, voor welke laetste de ouders, 't sy vader of moeder, sullen moeten verantwoorden en boeten, die bevonden of door getuygen bewesen sal werden, 't sy binnen of buyten de stad, eenige vuurwerken, van wat benaminge deselve souden mogen syn, als ook by wat occasien het soude mogen geschieden, 't sy van het aenstaende Nederlands off Chinees nieuwe jaar en alle andere gelegentheden, hoedanig die souden mogen syn, buyten speciael consent van den Gouverneur Generael aangestecken ofte gebrand te hebben, telken reise sullen verbeuren een somme van 200 realen of arbitrale correctie aan den lyve voor de geene, die gem. boete niet sullen konnen betalen, na exigentie van saeken en personen; en voor lyffeygenen of slaven, dat publiequelyk gegeesselt en voor ses jaren in de ketting geklonken, ook daer en boven voor de Comp. geconfisqueerd sullen werden, wanneer blyken sal, dat het aansteeken en branden van vuurwerken door haer op ordre van haere lyfheeren of vrouwen geschied soude mogen wesen, sonder dat haer sulx omtrent voorm. corporeele straffe evenwel in het minste sal mogen verschonen; en wyders, dat een ygelyk, die bevonden ofte overtuygt sal werden eenige vuurwerken gemaekt, verkogt ofte verschoncken te hebben, of dat men deselve by ondersoeck tot voorsz. oogmerck in ymands huyse bevinden sal, verbeuren sullen, soo het is een Nederlander of vry Christen inlander, gelycke somme van 200 rds. of arbitrale correctie aan den lyve voor de onvermogende, dewelke die boete niet sullen konnen voldoen, en voor de Chineesen en andere onchristene inlanders, ook lyffeygenen, op publycke geesseling en bannissement in de ketting nae Cabo de goede hoop, ten minsten voor den tyd van ses jaeren of wel meer na bevindinge van saecken: sullende de boeten, hier voren gesteld, genoten werden by den officier, die de calange doen sal, telken reyse, dat imant, invoegen voormelt, op het verkopen of branden van sodanige verbodene

vuurwerken sal werden bekeurd, behalven dat ook nog daer en boven de overtreders tegens voorsz. onse ordre gehouden sullen wesen te verantwoorden en in te staen, mitsgaders te vergoeden alle schade, die door sodanige aangesteekene vuurwerken aan menschen, huysen of goederen soude mogen werden veroorsaekt: en op dat niemant hier van eenige ignorantie soude mogen pretendeeren, is mede verstaen desen na desselfs publicatie niet alleen in de Nederduytse, maer ook in de Chineese, Maleytse en Javaense tale alomme te doen affigeeren, mitsgaders beyde de Collegien van justitie deser stede, als ook de respective officieren van deselve, sonder onderscheydt van personen ofte jurisdictie, te recommandeeren en aan te bevelen, op de executie van 't geene voorsz. is, behoorlyk te letten ende tegens de overtreders te procederen, soo 't behoord.

? December. *Bekendmaking nopens het verpachten van de »generale en gemeene incomsten deser steede Batavia" voor het jaar* 1715 *op* 31 *Dec.* 1714, *alsmede nopens pachters, borgen, enz.*

Dit stuk is eene herhaling van het stuk, medegedeeld op bladz. 19, met de bijvoeging: »dat het den pagter van de »aankomende rijs, boven de ordinaire conditien, ook sal vry »staan syne gecommiteerdens te stellen by het ontfangen van »rys, die voor de Comp. of op haren naam binnen de graan »magazynen sal geschieden, om van die quantiteyt aanteke»ninge en tegens fraude toesigt te konnen houden".

1715.

18 Januarij. *Voorschriften nopens arak-branderijen binnen en buiten Batavia.*

De Regering achtte het aantal dier branderijen (3 binnen en 15 buiten de stad) veel te groot.

Eene »parate intreckinge of verminderinge" dier fabrieken vreesde zij, dat »sonder een groot gemor" niet zoude kunnen geschieden.

Zij gelastte daarom het Collegie van Schepenen »geene opdrag- »ten of overschryvingen van eenige arak-branderyen by verkoop »of erffenissen te passeeren, vóór dat haar Eerw. daer toe sal »komen te blyken het schriftelyk consent van dese Regeering".

Heemraden moesten »de nodige toesigt houden tegens verdere »vermeerdering en het opregten van dergelyke branderyen »buyten consent deser Regeering" (zie 26 Junij 1696).

Krachteloos en vervallen werden verklaard »alle sodanige »permissie-briefjes, als in voorgaende jaeren aan dese en »gene tot het opregten van araks-branderyen syn afgegeven »en verleend, sonder dat de begiftigde sig daar van nog »bediend ofte deselve opgerigt hebben."

Heemraden moesten die permissie-briefjes »ten eersten »intrecken en onder de vereyste aanteeckeninge vernietigen."

Op de voor intrekking niet vatbare permissie-briefjes (doordien de branderijen werkelijk waren opgerigt) moesten Heemraden aanteekenen, »datse buyten speciaal consent en »toestemminge deser Regeering niet veralieneerd ofte verkogt, »getransporteerd ofte op eeniger handen manieren aan andere »overgedragen sullen mogen werden, tot afsnydinge van alle »morseryen met deselve."

22 Januarij. *Verbod tegen het afgeven van passen naar Bali aan ingezetenen van Batavia. — Last op de Officieren van justitie, den Ontvanger en den Licentmeester »met alle mogelyke nauwkeurigheyt en rigeur te »executeren de placaten tegen den aanvoer van Balische »slaven", speciaal dat van* $^{12}/_{21}$ *October* 1688.

Op het eiland Edam had een dertigtal Balische slaven amok gemaakt.

Tegen den verboden aanvoer van Balische en andere Oostersche slaven werd »grotelyks gepecceert."

De vaart van Balinezen naar Batavia durfde de Regering niet verbieden »om dat volk tegens de Comp. niet te »verbitteren en gaende te maken tot schaedelyke bewegingen »en ondernemingen, soo hier, als op Java."

12 Februarij. *Last op den Curator ad lites gelden of nalatenschappen van overledenen niet langer onder zich te houden dan tot de eerste gelegenheid tot overmaking dier gelden, enz. naar Nederland.*

De poenaliteit was »privatie van het ampt."
Bij wettige verhindering tot overmaking moesten de bevelen van den Directeur-generaal worden verzocht en nageleefd.

16 Februarij. *Bekendmaking, dat Diakenen te Batavia op den 20sten Februarij 1715, in de groote Nederduitsche kerk, des namiddags te 2 uure, ten overstaan van gecommitteerden, openlijk rekening en verantwoording zouden doen hunner gestie van de armen-gelden gedurende het jaar 1714.*

26 Februarij. *Verbod voor de Preanger hoofden ten behoeve van particulieren hout te laten kappen.*

De Landdrost en Gecommitteerde tot de zaken van den inlander, H. van der Horst, had zich »verstout" last te geven tot het doen kappen van hout voor zijn privaat gebruik.

15 Maart. *Last op de buiten-kantoren »geroofde Javanen, »speciaal vrouwen en kinderen, die van hun voorgeven [gestolen en verkocht te zijn] aennemelijke redenen »konnen geven, maar geen suspecte swervers, sonder »daer over verder eenige versoek off moeyte te doen," met Compagnie's schepen naar Batavia op te zenden.*

De Regering was van meening, dat »gebooren Javaenen na

»de Javasche wetten in geen slaverneye mogen uytgevoert »werden".

12 April. *Bepaling, dat de voorschriften, vervat in de resolutie van 21 November 1698, niet zouden worden toegepast op »sodanige g'executeerde lyfeygenen, als »door haere lyfheeren off vrouwen, om te ontgaan de »restitutie en voldoeninge der onkosten en misen van »justitie, sullen syn off werden geabandonneert en »door ouderdom off gebreeken voor den dienst van de »Comp. onnut en gem. costen niet waerdigh sullen »wesen".*

Zulke slaven moesten »ten eersten" publiek verkocht worden »om het daer van komende te laten strecken tot voldoeningh »off verminderingh van gem. kosten".

De zorg voor een en ander werd opgedragen aan de presidenten van den Raad van justitie en van Schepenen.

16 April. *Bepaling, dat »de Prianger regters tegens »alle en een ygelyk, die gepecceert sullen hebben, son»der onderscheyd van geestelycke off wereldlycke per»sonen, sullen hebben te vonnissen en regt te spreeken »na de nature der misdaden en vereysch van de oude »Javaanse wetten."*

Wie de »Prianger" regters waren, blijkt niet uit deze resolutie.

In strijd met »de ordres tot het uytroeyen van alle vreemde »swervers en landlopers, die sigh in de Prianger landen »soecken te onthouden en onder het kleet van schynheylig»heyt haere bedriegeryen te plegen", hadden zij zekeren »paap" en consorten wegens het »verswygen en patrocineren

»van een omgekomen swerver" slechts met eene geldboete gestraft, op grond, dat zij meenden tegen »personen van de »geestelycke ordre geene andere off hoogere straffe als een »geltboete te mogen dicerneren."

16 April. *Bepaling, dat de Preanger hoofden, die werden »aangewesen en overtuygd ses weeken langh »een anders volk te hebben aan- en op-gehouden", zouden verbeuren eene boete van 50 rijksdaalders.*

Deze bepaling, ontworpen door de gezamelijke Preanger hoofden, is door de Regering goedgekeurd, »onvermindert de »correctie, die dese regeeringh, nae gelegentheyt van saecken, »sodanige schuldige nog daer en boven sal nodig agten en »goedvinden op te leggen."

16 April. *Bepaling, dat de Preanger hoofden geene andere passen mogten »respecteren, dan die met 's Comp^s »zegel soude wesen voorsien."*

Eene uitzondering werd gemaakt voor de »perjackans, die »uyt het district van den Sousouhounang afkomen om in dat »van Batavia eenigen tyd te dienen off wel, aldaar gedient »hebbende, met een pasje off een teecken der Javaanse hoofden »of andersints te lande weder huyswaart keeren en geen »quaad bedreven hebben."

19 April. *Verbod voor de bedienden op de buitenkantoren »mixtiese inboorlingen" te benoemen tot dienaren der Compagnie, »vooral wanneer men van an»dere stoffe is voorsien."*

29 April. *Bepaling, dat alle bouwwerken, ondernomen zonder voorkennis en goedvinden van de Hooge Regering, zouden komen voor rekening van hem, die deze gelast had te beginnen.*

Onvermijdelijke reparatiën waren uitgesloten.

2 Mei. *Verbod tegen provisionele benoemingen van Regenten door de dienaren der Compagnie ter Westkust van Sumatra.*

Deze inlandsche beambten moesten door de Hooge Regering benoemd worden.

25 Junij. *Toevoeging van het district Djampang aan het regentschap Tji-andjoer.*

Dit district, hetgeen vroeger een eigen hoofd, met den titel kapitein, had gehad, was altijd »een schuylnest van swervers »en vagebonden" geweest.

$\frac{25}{29}$ Junij. *Afkondiging van den vrede met Spanje (vrede van Utrecht,* 26 *Junij* 1714).

Wie in strijd met dit vredes-verdrag handelde, zoude »zonder »eenige dissimulatie, als perturbateur van de gemeene ruste" gestraft worden.

$\frac{25}{29}$ Junij. *Uitschrijving van een dank- en bede-dag wegens het sluiten van bovenbedoelden vrede.*

9 Julij. *Verbod tegen het betalen in Indie van crediteuren van insolvente boedels, voordat magtiging daartoe uit Nederland was ontvangen.*

Dit stuk, afkomstig van Heeren XVII^nen^, luidt, als volgt: Wij vinden geen contraditie of tegenstrydighyd in onse orders, meede brengende, dat geene penningen van insolvente boedels in Indiën, nog ook geene gagien moogen betaald of afgegeven worden, dan op speciale authorisatie en aanschryvingh van de respective Cameren, van waar soodanigen insolvente persoonen mogte uytgevaaren syn; en aan de andre syde, dat de cours van justitie onverhindert syn

voortgang moet hebben, mits blyvende nogtans de executien der vonnissen en sententien gesurcheerd, tot dat alles behoorlyk afgeloopen en de crediteuren, niet alleen in Indiën, maar ook in 't Vaderland, geadverteerd en occasie sullen gehad hebben om hunne pretentien op te geven, mitsgaders onse authorisatie ten dien eynde ingekomen weesen; want dat is in materie van insolvente boedels aende cours van justitie onverhindert voortgang te doen hebben, dat namentlyk geen crediteuren werden geprejudiceerd of door al te groote precipitantie van haare pretentien versteeken, het welke nogtans zoude moeten gebeuren, indien men de sententien wilde executeeren ende gelden afgeeven, zonder dat de vaderlandsche crediteuren tijd of occazie zouden gehad hebben om hun agterwezen bekend te maaken.

Dierhalven inhereren wij als nog onse orders, dat geene gelden, hetsy uyt kragte van sententien van den Raad van justitie of anders, sullen worden afgegeven als op aanschryvens van hier, en dan nog wel onder behoorlyke en sufficante cautie de restituendo, indien namaals eenige crediteuren mogten opkomen, ouder of beeter regt hebbende; dat ook geen sententien tegen den curator ad lites of sequester van insolvente boedels eerder sullen mogen werden geexecuteerd.

9 Julij. *Bepaling, dat de straf van confiscatie zoowel den aflader als den vervoerder van verbodene, particuliere koopmanschappen gold.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII[nen].

12 Julij. *Afschaffing voor de geweldigers van den Advocaat-fiscaal, voor de substituten van den Bailluw en van den Landdrost, alsmede voor de cipiers van den Raad van justitie en van Schepenen, van het genot, »op een jaarlykse reeckeninge uyt 's Comp[s] cassa," van het vang-loon ad 1 ligten reaal voor elken delinquent,*

die, door hen »in gevanckenisse gebragt zynde, niet in »staet is 't zelve uyt syne gagie of andere middelen, »schoon daer toe gecondemneert, te betaelen".

De Regering was van oordeel, dat »het oneygen zoude zyn »het articul der Statuten van Batavia, waar by die bediende »voor ieder gevangene 1 reaal werd toegelegd, anders te »begrypen dan syn opsigt te hebben op zodanige delinquanten, »die uyt hare maandgelden of andere eygene middelen kunnen »voldoen, en dat zy voor onvermogende hare gagien en tractemen- »ten van d'E Comp. genieten, so als dat de resolutie van 14 »January 1689, in opsigte van 's Comp[s]. dienaren, die niet te »goede hebben, volkomen te kennen geeft."

20 Julij. *Bekendmaking nopens de verantwoording, af te leggen door de buiten-regenten van het Lazarus-huis op 24 Julij* 1715.

Zie overigens bij 14 Julij 1714.

30 Julij. *Verbod voor de buiten-kantoren leden van politieke raden zonder vergunning van de Hooge Regering naar Batavia te laten vertrekken, — zelfs niet onder de »poenaliteyten," vastgesteld bij de resolutie van* 24 *Januarij* 1714.

9 Augustus. *Toepassing op alle »'s Comp[s] plaatsen en »residentien langs Java" van het bepaalde op* $\frac{\text{4 September}}{\text{14 October}}$ 1699 *nopens handel met vreemde Europeanen, enz.*

De »frequente" vaart van Engelschen en Portugezen op Java en de »stoute ondernemingen" van velen hunner aldaar noopten de Hooge Regering tot dezen maatregel.

16 Augustus. *Verbod tegen het bouwen en afbreken van »dese off geene wercken" op de buiten-kantoren zonder voorkennis en vergunning van de Hooge Regering.*

3 September. *Magtiging op den Directeur-generaal licentiën te verleenen tot het medenemen van slaven en slavinnen met de retour-vloten naar de Kaap de goede hoop of naar Nederland.*

$\frac{3}{18}$ September. *Gangbaar verklaring van Brabandsche ducatons en Souratsche ropijen.*

Te vooren gekomen synde de difficulteyten en swarigheden, die onder het gemeen fluctueren over den ontfang en uytgave der nieuwe Brabandse ducatons of Philippussen, en van gelyke over den ontfang en uytgave der Souratse silvere ropyen, die geslagen zyn na de regeringe van den overleden Mogol of koning Orang Serb, onder syne successeuren, Baduasiah, Jehaan Daarsiah en den tegenwoordigen koning Farochier, onaangesien de gem. nieuwe Brabandse ducatons ofte Philippussen in gewigt en alloy ruym soo swaar en deugtsaam zyn, als de andere Nederlandse ducatons, die in gebruyk en gangbaar zyn, en dat ook in het alloy en gewigt der voorsz. silvere Souratse ropyen, die onder alle de genoemde Mogolse vorsten syn afgeslagen, geen het minste verschil bevonden werd; invoegen voorsz. difficulteyten en swarigheden alleen voortkomen uyt misverstand en verkeerd begrip of wel, na 't geene, dat het naaste schynd, uyt en door de bedriegelyke practycquen van Chineese en andere woekerende wisselaars, die haar gewin en woeker soeken en vinden door het maeken van verwerringe en dese of gene specien op valsche voorwendselen en pretexten in veragtinge te brengen, om die als dan beneden de waarde in te wisselen, gelyk men verneemd, dat tot sonderlinge schade van het gemeen omtrent voorsz. Brabandse ducatons en nieuwe Souratse ropyen komt te geschieden, soo is't, dat wy hebben gemeend daar tegens te moeten voorsien en dierhalven op den 5en deser maand September in Rade van India ook hebben besloten de voorsz. Brabandse ducatons ofte Philippussen, die ook door d'E. Compe. nevens andere uyt Nederland na dese landen werden afgesonden, met en nevens alle soorten van Souratse

silvere ropyen, dog geene Bengaalse, Cormandelse of elders buyten Souratte geslagene ropyen, sonder onderscheid, gangbaar te verklaren, mitsgaders by 's Comp[s]. cassa te laten uytgeven en ontfangen, behoudens dat deselve sullen moeten hebben haar vereyschte deugd en gewigt, na den inhoud van ons placaat van den 6[en] May des jaars 1711, en daar van tot stuiting van alle quade practycquen en wegneming van twyffelingen een ygelyck by publicatie en affixie van billietten kennis te geven, soo als geschied mits desen, met last en ordre aan een ygelyk sig daarna in den ontfang en uytgave van gedagte ducatons en ropyen tot de daar op gestelde prys of waarde van 13 schellingen de ducaton en vyf schellingen de ropia, voor soo verre deselve daartoe hun wigt en alloy, na den inhoude van geciteerde placaat, sullen hebben, te reguleeren; en aan de respective Officieren der justitie om te letten en besorgen, dat dese onse intentie en ordre ten nutte van het gemeen behoorlyk agtervolgd en nagekomen werd.

6 September. *Uitschrijving van gebeden op Zondag, 23 October 1715, wegens de aanstaande expeditie »tegens »den Mallabaarsen Koning Sammoryn" en het vertrek van twee retour-schepen.*

Dit stuk is gerigt aan »d'eerw. Preses des kerken raads »tot Batavia."

9 September. *Vernieuwde afkondiging van »de twee »placcaten, concerneerende de thuysvaerders."*

17 September. *Bepaling, dat een naar Nederland terugkeerend Advocaat-fiscaal van Indie even veel bagage mogt medenemen als een lid in den Raad van justitie te Batavia.*

In het reglement op de bagage waren de fiscaals en officieren van justitie vergeten.

De gelijkstelling berustte op de overweging, dat »de res»pective fiscaels in alle civiele saacken mede sessie en stem »hebben en dienvolgens als leden [van den Raad van justitie] »kunnen en moeten werden geconsidereert."

28 September. *Verbod tegen het in dienst nemen op de retourschepen van inlanders als matrozen, enz.*

Dit verbod is afkomstig van Heeren XVIIden.

28 September. *Bepaling, dat een naar Nederland overvarend kind, onverschillig of zijne ouders in leven dan wel overleden waren, niet meer bagage dan een soldaten- of matrozen-kist, met klederen gevuld, mogt mede nemen.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVIInen.

28 September. *Bepaling, dat in Indie gedegradeerde dienaren van de Compagnie op de terugreis naar Nederland als passagiers moesten worden behandeld en slechts éêne, met klederen gevulde kist mogten medenemen.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVIInen.

1 October. *Eed-formulier voor den Secretaris van Boedelmeesteren.*

Dit formulier diende tot aanvulling van de Statuten van Batavia, waarbij geen eed-formulier voor den Secretaris van Boedelmeesteren was vastgesteld.

Bij gebreke van beter had men zich in voorkomende gevallen met de eed-formulieren voor anderen Secretarissen beholpen.

Uitdrukkelijk bepaalde dan ook de Regering, dat dit formulier aan de Bataviasche Statuten zoude worden toegevoegd. Het formulier bevat overigens niets bijzonders.

7 October. *Bepaling, dat de leden der Hooge Regering, die voornemens waren »kleene presenten te versenden »aen derselver vrunden off bekenden in het Vaderland, »daer in na discretie en de intentie der Heeren »Meesters sullen vermogen te handelen en sodanige »casjens, flessen off potten, buyten nader daer toe te »doen versoek, laeten toekomen aan de gecommitteer- »dens tot het noteren, mercken en afschepen van »sodanige goederen."*

8 October. *Sluiting van de vaart op Palembang voor de ingezetenen van Batavia »tot nader bevindinge."*

Tot tegengang van den »morshandel" in peper had de Regering schepen in het vaarwater naar Palembang moeten laten kruissen, wier onkosten allengs te hoog liepen.

18 October. *Bepaling, dat gecommitteerde leden uit den Raad van justitie te Batavia, tot monstering van de retour-vloot zich zeewaarts begevende, slechts buitenschoots van die vloot hunne vlag van de groote steng mogten laten waaijen en geene salut-schoten mogten geven, behalve voor het strijken en, naar den wal terugkeerende, weder bijzetten hunner vlag.*

In 1709 waren bij het vertrek van den Gouverneur-Generaal van Hoorn moeijelijkheden met deze vlaggen-kwestie voorgekomen.

18 October. *Uitschrijving van een algemeenen rust- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek van de retour-vloot.*

8 November. *Verbod tegen het bedingen van hooger intrest dan ½ of »uytterlyk" ¾ pct. 's maands of van 6 tot 9 pct. 's jaars — Idem tegen »corporeele »beleeningen of verpandingen tot slavernye of dienst-»baerheid voor zeker getal van jaeren op de lichamen »der menschen" [pandelingschap].*

Uit eene »binnen 's Comp^s vestinge tot Tanjongpoura" gepasseerde obligatie was gebleken, dat men daar, in weerwil van het bepaalde op 30 Augustus 1697, 30 pct. 's jaars aan intrest voor geleende gelden eischte.

De woeker »van baetzugtige menschen" had derhalve niet opgehouden.

Ook pandelingschap was blijven bestaan, ten spijt van de resolutie van 24 Augustus 1696.

De Regering bepaalde nu:

1° dat de debiteuren niet gehouden zullen wesen van zodanige, meerder bedongene intressen iets te betalen of hare gecontracteerde dienstbaarheid te agtervolgen of volbrengen;

2° dat de Collegiën van justitie de debiteuren niet anders of verder mogen condemneeren dan tot de voldoeninge van het capitaal en sodanigen intrest, als na de natuure der zaeken en sommen billik geoordeeld sal worden, mits uytterlijk niet gaande boven ¾ pct. ter maand.

12 November. *Verbod voor gecommitteerden tot afbetaling van inlandsche militairen gelden in te houden ten behoeve van crediteuren dier militairen. — Last op die gecommitteerden de afbetaling zoo naauwkeurig te doen plaats hebben, dat zij die, des vereischt, met eede zouden kunnen staven.*

Vroeger gebeurden allerlei, onwettige handelingen bij dergelijke uitbetalingen, ten gevolge waarvan de inlandsche militairen niet kregen, wat hun toekwam.

17 December. *Verbod voor de buiten-kantoren tegen het in dienst nemen van kinderen, in Indië geboren of uit Nederland derwaarts aangebragt.*

Zonder vergunning van de Hooge Regering mogten die kinderen niet aangesteld worden »aen de penne, nog ook »andersins, hoedanig en onder wat benaming het zoude mo»gen wesen."

Door »haer jonkheyt" waren zij niet in staat de Compagnie te dienen en moesten »dan nog tot haeren koste leeren."

Velen te Batavia zonden hunne kinderen of jeugdige nabestaanden »op indirecte wyse na buyten plaetsen" om langs dien weg in Compagnie's dienst te komen.

? December. *Bekendmaking nopens het verpachten van de »generale en gemeene incomsten deser steede Ba»tavia" voor het jaar* 1716 *op* 31 *Dec.* 1715 *en nopens pachters, borgen, enz.*

Dit stuk is eene herhaling van het stuk, medegedeeld op bladz. 61, met bijvoeging achter »candy suyker" van de woorden: »van Java's oost cust, Cheribon en elders »meer, van wat plaats het soude mogen wesen, buyten de »suykeren van Bantam, die by de aanstaande verpagting »speciaal geseeludeerd en uytgesondert sullen werden, sulx »den pagter daer van geen geregtigheyd sal mogen heffen »of pretendeeren".

Zulks geschiedde op verzoek van den Sultan van Bantam, die, als voornaamste leverancier van die suiker aan de Compagnie, liever met den Ontvanger en Sjahbandar dan met een pachter te doen had.

1716.

24 Januarij. *Regeling der jurisdictie van het Collegie van Schepenen.*

»Om na vermogen te weeren en af te snyden alle twyffe-»lingen en disputen tusschen de respective collegien en de »officieren van justitie over het poinct van jurisdictie, die nu »en dan nog komen voor te vallen" bepaalde de Regering:

1° volgens oud gebruyk, dat alle persoonen, buyten den dienst en gagie van d' E. Comp. synde, sonder onderscheyt behooren tot de judicature van den burgerlijken regter ofte Schepenen, onaangesien iemand d' E. Comp. bevorens gedient soude mogen hebben; — alleen uytgesondert de sodanige, waar van sulks by speciale resolutie deser tafel anders verstaan ofte besloten soude mogen syn;

2° by continuatie, dat als dienaren van d'E. Comp., in haren rang als anders, geconsidereert moeten werden sodanige gequalificeerde personen, tot Opper-kooplieden en daar boven of daar mede gelyk staande, die na een veeljaarigen dienst, met genoegen deser Regeering, haar ontslag en vrydom versogt en bekomen hebben om te rusten; doch geensints de sodanige, die tegens haren sin of meninge, om dese of geene redenen, 't sy politieq of justitieel, buyten den dienst van d'E. Comp. gestelt of met afgeschreven gagie van de buyten-comptoiren herwaarts gesonden sullen wesen.

14 Februarij. *Last op de kosters en doodgravers aanteekening te houden van het aantal »carossen", waarmede men om te trouwen bij de kerken kwam.*

De bedoeling met dezen last was, »in cas van twyffelinge »of disputen, den regter dien aangaande een waar getuy-»genisse te konnen geven, waar op den selven regt sal mogen »doen".

21 Februarij. *Bekendmaking, dat Diakenen te Batavia op den 26sten Februarij 1716 verantwoording zouden doen hunner administratie.*

Zie verder bij 16 Februarij 1715.

10 Maart. *Bepaling, dat het zegel van Weesmeesteren niet onder den Secretaris, maar onder den President van dat collegie moest berusten.*

Vermits de Secretaris bewaarde de verzegelde effecten, vond de Regering bedenkelijk hem in het bezit van het zegel te laten.

Voor het zegelen van afgaande brieven kreeg hij een ander zegel, »van form en merk onderscheyden".

31 Maart. *Bepaling van de hoeveelheid tarwe, welke de Bataviasche brood-bakkers maandelijks van de Regering moesten koopen.*

Ten gevolge van morshandel bleef de Regering met hare Kaapsche tarwe zitten en moest die, »meest vermytert synde", met groote schade »laeten springen".

De poenaliteit was sluiting van de bakkerij.

Geene soort van tarwe mogten de bakkers, toenmaals 11 in getal, afwijzen.

De prijs van hare tarwe verminderde de Regering te gelijker tijd van 80 tot 65 rijksdaalders het last.

De hoeveelheid tarwe, welke de »gepreviligeerde" bakkers (anderen waren er niet) moesten koopen, bedroeg 33 lasten per maand.

21 April. *Vergunning voor tien hadji's »van verscheyde »natien, buyten bekommering" te Batavia aan wal te komen.*

De Regering verleende deze, blijkbaar zeldzaam, vroeger welligt nooit voorgekomen vergunning om »geen te grooten

»ongenoegen te geven, niet alleen aan de hier gesetene, »Mahometaanse officieren en gemeene, maar insonderheyt »aan de omgelege vorsten van die secte off gesintheyt, de- »welcke aan diergelycke knapen doorgaans een meer als »betaemelyk attachement betoonen".

7 Mei. *Bepaling, dat geen Compagnie's dienaar zijn »emolument ofte randsoen" mogt laten voortloopen van het eene jaar in het andere.*

Na het sluiten der boeken zoude hij daarvoor geene vergoeding mogen eischen, »ten ware d' E. Comp. in effecte »dat geheele jaer geene drancken aen handen gehad mogte »hebben".

23 Junij. *Bepaling, dat Wees- of Boedel-meesteren, Curator ad lites, Secretarissen van justitie als sequesters over insolvente boedels en »generalyk alle, die uyt »kragte van hun ampt eenige administratie van boedels »competeert", eenigen boedel van overledene of insolvente personen voor waak-loon of »toesigt van clercquen" niet hooger mogten bezwaren dan met twee »toesienders »of clerquen", die ten laste van den boedel zouden genieten ieder ¼ rijksdaalder per dag en niet langer dan gedurende zes weeken.*

Gewoonlijk werden als wakers in een boedel of sterfhuis gebruikt twee klerken, die ieder een rijksdaalder per dag ontvingen, — eene gewoonte, welke niet op eenige »lyste van »salaris", maar op eene »oude usantie" rustte.

Boedels of sterfhuizen van »weynig bedragen" werden hierdoor »grootelyx beswaart"; en om »tegens diergelycke excessive »en gansch oneygen lasten te voorsien" vaardigde de Regering boven omschreven bepaling uit.

Indien na zes weeken een boedel nog niet was »geret ofte »te gelde gemaakt", moesten de klerken dien blijven bewaken

»voor het loon, dat sy van d'E. Comp. of van haare respective »Collegien" genoten.

24 Junij *Bepaling, dat, in cas van erfenis ab intestato »de portie der deficieerende linie, op reeckening van »onbekende erfgenamen ingeschreven zynde, in de cassa »van de Comp. moet gebragt en bewaard werden »ad opus jus habentium, sonder voor of in plaats van »dat regt eenige cautie aan te nemen".*

Deze uitspraak, afkomstig van Heeren XVIInen, was gegrond op »een oud en besleeten regt, het welke hier te lande [Nederland] door het lange gebruyk en verscheyde decisien is geconfirmeerd, namentlyk, dat, buiten institutie in materie van successie ab intestato, naar den aard van 't Schependoms-regt en de politicque ordonnantie, waar in de successie by klooving in liniën is vastgesteld, de eene linie niets gemeen heeft met de andere; sulx de portie der deficieerende linie nooyt aan de exteerende kan aanwasschen, maar op rekening van onbekende erfgenamen moet worden ingeschreeven, die in der tyd nog souden mogen opkomen; welk regt door geenderley cautie kan of mag gelaxeert, verandert, veel min weggenomen werden".

In strijd met die uitspraak had de Raad van justitie te Batavia in 1714 een vonnis geveld.

24 Junij. *Verbod voor den Raad van justitie te Batavia met briefjes te stemmen. — Last op dien Raad de behandeling van zaken uit te stellen, wanneer het grootste deel der leden bij eenige zitting niet tegenwoordig was.*

Deze voorschriften zijn van Heeren XVIInen afkomstig, die vreesden, dat het stemmen met briefjes »veel misbruyk soude »konnen invoeren".

7 Julij. *Last op den Sjahbandar aan de kapiteins en verdere officieren van vreemde schepen. bij aankomst ter reede Batavia, mede te deelen, dat »een yder van »haer precise en sonder nalatigheyt sal moeten observeren »en agtervolgen de vaste en algemeene ordres deser »plaetse, soo tot het vernagten van alle vreemdelingen »aan boort van haare schepen, sonder ymant aen de »wal te laeten verblyven, als sich te onthouden van »allen handel off negotie met onderdaenen off dienaeren »en ingesetenen van dese plaetse ofte de Comp., dewyl »men dat alhier niet permitteert; en wyders ook in het »laeten besigtigen off visiteren van alle aff en aan vae- »rende vaartuygen, van en nae haere scheepen, off dat »men by de eerste overtreding de sodanige, die sigh »daeraen sal schuldich maken, niet meer sal toelaeten »met haere vaartuygen aen de wal te verschynen, nog »ook vervolgens te deser plaetse meer te genieten het »minste gerieff, selvs niet van waeter en branthout".*

Aanleiding tot de uitvaardiging van dezen last gaven de brutaliteiten, gepleegd door de opvarenden van een Engelsch schip, wier aanmatigingen de Regering, ter voorkoming van moeijelijkheden in Europa, aanvankelijk met zachte middelen, doch te vergeefs, had getracht tegen te gaan.

Eindelijk was de maat vol, waarop de Regering niet langer aarzelde, »dewyl men, nae het regt der volckeren, in geenen »deele gehouden, nog ook gesint was sodanige insolente stout- »heden langer sonder tegenspraecke en betoninge van een regt- »maetich resentiment te passeren".

18 Julij. *Bekendmaking, dat de buiten-regenten van het Lazarus-huis op 22 Julij 1716 verantwoording zouden doen van hunne administratie.*

Zie verder bij 14 Julij 1714.

24 Julij. *Bepaling, dat, des vereischt, aan repatriërenden kisten, volgens de voorgeschreven vorm en grootte, van Regeringswege zouden worden verstrekt.*

Het kostende dier kisten zoude op de rekeningen der repatriërenden gesteld worden.

4 Augustus. *Verbod tegen het overvoeren met Compagnie's schepen van »bedevaers off pelgrims, die het graff van »Mahometh tot Mecca besogt hebben".*

Dit verbod werd uitgevaardigd, »aangesien sodanige swervers »alhier maar schadelyk syn om haeren aanhang onder de »Mohomedaenen".

18 Augustus. *Last op den Gecommitteerde over de zaken van den inlander toezigt te houden over de inlanders, die zich »sonder jmants permissie" gevestigd hadden op de eilanden Engelsch Onrust, Amsterdam, Hoorn en Rotterdam.*

Eens of tweemalen 's jaars moest hij zich naar die eilanden begeven of een gemagtigde derwaarts zenden om »te vernemen, »wat 'er omgaat, en te verhinderen, dat andere, als de »tegenwoordige bewoonders, haar op deselve meer ter neder »stellen, sonder daar toe van behoorlyk consent deser »Regering voorsien te wesen".

5 September. *Nadere bepalingen nopens de bagage van repatriërenden. — Verbod tegen het in dienst nemen van inlanders op de retour-schepen en tegen het overvoeren van slaven naar de Kaap de goede hoop.*

In gevolge last van de Heeren XVII[nen], vervat in hunne brieven van 9 Julij en 28 September 1715, maakte de Indische Regering bekend:

Eerstelyk, dat het is de expresse ordre en begeerte van welgem. haar Ed. Ho. Agtb., dat een ygelyk der repatrieerende luyden, die niet voorsien sullen wesen van kisten, die in het Vaderland na de maat van jders qualiteyt syn gemaekt en gebrand, de sodanige haar alhier by d' E. Comp. en geene andere, van deselve sullen konnen en moeten voorsien, dewyl geene andere alhier te lande gemaekte kisten door de daar toe gestelde gecommitteerdens sullen mogen werden gemerkt ofte gebrand en aangeteekend: sullende een yder, die een of meer kisten na syne qualiteyt benodigt sal wesen, deselve konnen bekomen by de gestelde gecommitteerdens in het suyker pakhuys aan de equipagie werff, daar de branding der kisten geschied, ten pryse als volgt, te weten:

1 kist, lang 5 voeten, hoog en wyd 2 voeten rynlandse maat en vierkant in den haak gewerkt, voor *f* 17:19:12 of rd^s^ $5^7/_8$.

1 kist, lang $4^1/_2$ voeten, hoog en wyd 2 voeten, voor *f* 16:3:13 ofte rd^s^. $5^3/_8$.

1 kist, lang $4^1/_2$ voeten, hoog en wyd $1^1/_2$ voeten, voor *f* 15. — 8 ofte rd^s^. 5.

1 kist, lang 4 voeten, hoog en wyd $1^1/_2$ voeten, voor *f* 14:2.— ofte rd^s^. $4^3/_4$.

1 kist, lang $3^1/_2$ voeten, hoog en wyd 1 voet en 4 duymen, voor *f* 13: 8 — ofte rd^s^. $4^1/_2$.

1 timmerkist of pothuys, lang $3^1/_2$ voeten, wyd $1^1/_2$ voet, hoog van agteren 30, van voren 20 duymen, mitsgaders het schuyne bovendeksel breed 14 duymen, voor *f* 9:17, 8 ofte rd^s^. $3^1/_4$.

1 timmerkist of pothuys, lang 3 voeten, wyd 1 voet, hoog van agteren 21 en van voren $13^1/_2$ duymen, mitsgaders het schuyne bovendeksel $10^1/_2$ duymen breed, voor *f* 7:14— ofte rd^s^. $2^5/_8$.

En sulks om deselve aan ged^t^. gecommiteerdens in contant te voldoen of wel omme daar voor op reecq: van soldye belast te werden, na yders gelegentheyt; dog sal aan niemant meer of andere soort van kisten verkogt ofte verstrekt mogen werden, dan die de versoekers, soo in getale, als groote, by het bekende

reglement sullen wesen geaccordeert selve te voeren, en geene andere.

En nademael men in de jongste twee jaren reets diverse quade practycquen omtrent de aangebragte kisten heeft ontdeckt, soo werden tot weeringe van den voortgank van dien de gecommitteerdens tot het merken, branden en aanteekenen der bagagie by desen niet alleen ernstig geordonneerd naauwe toesigt te houden tegen alle quade en ongeoorloofde practycquen in het aanbrengen van kisten, die niet na de maat en regt op in den haak gewerkt, maar onder van een meerder wytte of met dubbele bodems en op andere bedriegelyke wysen sullen wesen gemaekt ofte toegesteld, maar ook daar en boven wel speciael geauthoriseerd en gelast om alle sodanige voorkomende kisten door midden te doen sagen, omme 't sy geheel of ten deele ten tweeden maele ter bedriegerye niet weder opgemaekt ende misbruykt te konnen werden.

Ook werd by desen bekend gemaekt, dat het is de expresse ordre en begeerte der Heeren Principalen, niet alleen dat de timmerkisten of pothuysen der scheeps- en huys-timmerlieden voortaan op de hier voren beschreven maet gemaekt en alleene bij d'E. Compagnie gehaeld sullen moeten werden door de geene, die daar van niet syn voorsien en deselve nodig hebben, maar ook dat die, even als alle andere kisten, sullen moeten werden gebrand en aangeteekend, mitsgaders ook voor de brandinge geexamineerd en besien, of daerinne wel genoegsame goede en bequame timmergereetschappen syn gelegt, waar van haar die wercklieden by nood op de reyse souden bedienen: en hier op begeren wy, dat door ged[t]. gecommitteerdens dan ook tot voldoeninge van haar Ed. Hoog Agtb. intentie niet alleen sal moeten werden gelet, maar dat deselve ook sullen hebben af te wysen en niet te branden of aan te teekenen sodanige timmerkisten, die niet van de vereyste gereetschappen voorsien, maar gevuld souden mogen syn met goederen van negotie.

Voorts werd ook een ygelyk geadverteerd het begeren der Hoog Ed. Heeren Principalen te wesen, dat voortaen alle ge-

degradeerde of gesententiëerde persoonen, die, 't sy op ordre of eygen versoek, na het vaderland sullen overvaren, niet hooger sullen werden geconsidereerd als passagiers, en dat ook aan een yder van deselve niet meer sal mogen werden geconsenteerd als eene gemerkte kist, waarin niets anders sal mogen wesen dan gemaekte kleederen en plunje, schoon ymand by het reglement een meerder getal na syn voormaels bekleede qualiteyt en dienst soude mogen wesen vergund en toegestaen: en hier op is onse begeerte, dat door de gecommitteerdens mede gelet en voor sodanige gedegradeerdens en gesententieerdens ook niet meer als eene kist, na de gewese qualiteyt van sodanige gedegradeerde of gesententieerde personen, voor een persoon gebrand ofte gemerkt sal mogen werden.

Nog werd tot narigt en waarschouwinge voor alle t'huys varende dienaren by desen geadverteerd, dat persoonen, die geduurende de t'huys reyse by overlyden of andere toevallen komen op te treeden tot andere diensten en hoogere qualiteyt, egter geene meerdere of grootere kisten tusschenwege sullen mogen kopen of maeken en na het vaderland overbrengen, als waarmede sy van Batavia, Ceylon, etc. sullen wesen afgevaren, op verbeurte van alle die meerdere kisten en 't geene buyten het gemerkte en aangeteekende op Batavia of Ceylon in het vaderland sal werden aangebragt.

Ook is het de begeerte van voorm. Heeren Principalen, dat aan yder kint, dat na het vaderland sal werden gesonden, het sy dat de ouders nog in het leven of overleden soude mogen wesen, sonder eenig onderscheyd, niet meer sal werden toegestaen over te brengen als een soldaten of matroose kist, lang $3\frac{1}{2}$ voeten en hoog en breed 1 voet en 4 duymen, dewelke niet anders dan met plunje en gemaeckte kleederen sal mogen wesen gevuld; en ingevolge van dien werd ook de gestelde gecommitteerdens by desen speciael verboden eenige meer of andere kisten aan eenige kinderen te permitteeren of voor deselve te doen merken en branden, van hoedanigen qualiteyt de ouders geweest of als nog souden mogen syn.

Eyndelyk werd ook nog by desen bekend gemaekt, eerstelyk:

dat de Hoog Ed. Heeren Seventhienen, by vernieuwing van voorgaande ordres, speciael hebben gelieven te verbieden het plaatsen van eenige swarten of inlanderen in den dienst van d'E. Comp. op haere retourschepen: en dienvolgens werd, niet alleen den Equipagiemeester gelast daar voor sorge te dragen, maar ook de schippers der retourschepen speciael verboden deselve over te voeren, op peene, dat de gagie, die door de sodanige op de t'huys reyse sal wesen verdiend, ten haren laste gebragt en uyt hare eygene gagie sal werden ingehouden en voldaen, nevens het vereyste transport en kostgeld voor de reyse om weder herwaart over te konnen komen.

En ten anderen, dat ook, volgens haar Ed. aanschryven om te stuyten den overmatigen vervoer van slaven van hier na Cabo de goede hoop en de stoutheyt, die onder het pretext van deselve aldaar te sullen verkopen, gepleegd werd in den clandestinen vervoer derselve of op het best met betalinge van het halve transport en kostgelt van daar na het vaderland, een ygelyk der repatrieerende luyden wel specialyk werd verboden eenige slaven, het sy eygen ofte andere toebehoorende, na Cabo de goede hoop mede te nemen, dan die daar toe speciael verlof en ordonnantie van den heere Directeur Generael bekomen sullen hebben, op peene, dat alle andersints mede genome slaven of slavinnen aldaar ten profyte van d'E. Compagnie geconfisqueerd en aangehouden of verkogt sullen werden, na het meeste voordeel van de Comp^s^. en haren dienst, behalven dat de overbrengers van sodanige slaven, wanneerse hun selven niet sullen toebehoren, daar over ook aansprekelyk en strafbaar sullen wesen, na gelegentheyd en bevindinge van saeken; werdende ook een ygelijk, die na het vaderland vertrecken en genegen wesen sal een slaaf of slavin tot syn gemack en dienst mede te neemen, gewaarschouwd en bekend gemaekt, dat sulx alleen te deser plaatse, in raede van Indie, ofte tot Colombo by den gouverneur en raad versogt en verkregen sal moeten werden, onder betalinge van het volle gestatueerde transport en kostgeld, soo voor de heen als wederreyse: dewyl men aan Cabo de goede hoop daar toe geen meer consent

sal mogen verleenen off toestaen, dat van daar na het vaderland werden mede genomen meer of andere slaven of slavinnen, dan de sodanige, daar aan dat alhier door ons of op Ceylon door den gouverneur en raad sal blyken geaccordeert, en voor dewelke ook sal blyken, dat alhier of op Ceylon in 's Comp^s. cassa het gestatueerde tranport en kostgeld na de ordre betaelt sal syn."

Dit stuk is in druk uitgegeven.

9 September. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten betreffende »de thuys vaarders."*

25 September. *Bepaling, dat men van vonnissen, geslagen aan de Kaap de goede hoop, kon appelleren op den Raad van justitie te Batavia.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII^nen.

10 October. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek van de retour-vloot.*

13 October. *Toelichtingen op de voorschriften nopens de bagage van repatriërenden.*

Deze toelichtingen zijn in de verzamelingen van placaten, berustende in het archief te Batavia, opgenomen en worden daarom ook hier opgenomen, hoezeer niet blijkt, dat die toelichtingen ter kennisse van het publiek zijn gebragt. Zij zijn vervat in den vorm van vragen en antwoorden en luiden, als volgt:

1.

Een gesepareerde vrouw van een onderkoopman met een kind, hoe veel kisten mag die mede nemen, hoe veel kelders en potten met aetchiaer?

1.

Een gesepareerde vrouw van een ondercoopman sal mogen mede nemen een enkele kleerkist, van groote, als een onderkoopman is toegestaen, dog voor kind of kinderen niets.

2.

Over de potten heeft men sig verklaerd by de voorgestelde vragen van den 24en October 1714, vrage twee, daer men sig aan gedraegt, met byvoegingh, dat men, om te stuyten de genoteerde verwisseling, de potten haere hoogte sal moeten weeten en die noteeren by de lysten en recipissen, op dat de Heeren Mrs., groter potten voorkomende, als hier syn toegestaan, die konnen aanhouden of stukslaan, gelyck ook den fiscaal door syne bediende aan de schepen alhier sal konnen en moeten doen toesien, dat geen grooter potten werden overgenomen, als gebrand syn, maar dat men die aanhoud of afwyst.

2.

De vertreckende lieden, ons eenige potten met aetchiaer of diergelyke slag, met plankjes of borretjes daar aan hangende, om te branden brengende en wy die behoorlyk bevindende, merken en branden die plankjes, en sy nemen die soo weer na haar; dog t'huys komende, soo konnen die plankjes weer aan heele groote porcelynen kaspotten gehangen werden, en wy daar door gesuspecteerd werden van onagtsaamheyd; of groote toegeventheyd; sullen wy daar over ook eenige verantwoordinge wegens haar misslag hebben?

3.

Dit is soo gesteld en geordonneert na het voorschrift der Heeren Seventhiene by missive van den 28en September 1715, en sal ligt na te komen syn, met daar over te laten gaan het oordeel van een der basen of meesterknegts der huys of scheeps timmerlieden: en tegens het veranderen en vullen der pothuysen met negotie goederen in plaetse

3.

By het placaat van 5 September en onse instructie van 7en dito 1716 werd gesegt, dat de timmerliedens pothuysen, alvorens gebrand en gemerckt te werden, door ons, gecommitteerdens, sullen moeten g'examineerd en besien werden of daer inne wel genoegsaame goede en bequame timmergegereedschappen syn gelegt, waar van haar die werklieden

van gereetschappen, sullen de Heeren Principalen konnen voorsien met het ligten en aanhouden van sodanige goederen van negotie op haere t'huys komste.

by nood op de reyse soude konnen bedienen ect.; maer dewyle de gecommitteerdens hun niet verstaen op de hoedanigheden van die gereetschappen en wat quantiteyt die timmerliedens op sodanigen reys syn benodigende, behalven dat de timmerliedens, quaadaardig synde, souden konnen sodanige kisten volgens het requisit by de gecommitteerdens brengen en nae de brandinge die kisten met wat anders of negotie vullen, dat de gecommitteerdens niet sullen konnen beletten, en daerom hoopen wy dierwegen niet aanspreekelyck te sullen zijn.

4.

Dit werd gevonden by het placaat van den 6en November 1715, namentlyk na de qualiteyt, diese hebben bekleed voor hun vry worden in 's Comps. dienst of wel daar na onder de burgerye, dog gemeene borgers en ambagtsluyden, die men niet kan reekenen eenigen rang of distinctie te meriteeren, nevens het gemeen, en niet hooger.

Ook behoeft een molenma-

4.

Borgers, die met vrouw en kinderen na het vaderland vertrecken en volgens ordonnantie haer transport en costgeld aen de Compagnie voldaan hebben, wat mogen die mede neemen en hoedanig geconsidereert werden?

Een molenmaeker of andere ambagtsman, die by het placaat niet bekend staen, hoe sullen die geconsidereert werden, wat kisten haar toestaan?

ker of andere ambagtsman, buytenhuys of scheepstimmerlieden, geene kisten voor hun ambagt, en daerom sal hun alleen toegestaen werden een kist na haere gagie, van 4 of $3^1/_2$ voeten, sonder meer.

5.

Dit is mede te vinden by het placaat van den 6en November 1713, te weten, na de qualiteyt van haere overleden mans, schynende dese vrage gansch nodeloos, ten minsten seer duyster.

6.

Fredrick Brommer, gew. baas van de wapenkamer, sal moeten werden behandelt nae de sententie, die by d'Justitie ten synen laste staat te vallen of wel als een gesuspendeerde; anders soude hy moeten hebben, 't geen een opperstuurman toegestaen is.

Abraham Wyns sal mogen vervoeren, 't geen een ondercoopman werd vergund, en

Een Bombardier sal mogen hebben het gelicentieerde aan een Constabel, sonder meer.

5.

Weduwen van Comps. dienaren, hoe moeten die geconsidereerd werden? Hoe veel en hoe groote kisten mogen sy hebben: of ook iets anders meer, soo haer mannen eenige aansien gehad hebben?

6.

Fredrick Brommer, gew. baas van de wapenkamer;

Abraham Wyns, gew. onderkoopman, en

Een Bombardier, die dertig guldens 's maands wind, hoedanig sullen sy geconsidereerd werden en wat mogen mede nemen?

16 October. *Bepaling, dat aan Compagnie's dienaren, die bij inlandsche vrouwen onechte kinderen hadden verwekt, geene verlossing naar Nederland zoude worden verleend.*

De Regering wilde »deselve by en aan haere kinderen »geattacheert houden, opdat andere sig daar aan mogen »spiegelen en wagten voor diergelyke blocken."

Het aantal dier kinderen was zoozeer toegenomen, dat »in korten [tijd] meer als een armhuys daer voor vereyschen »soude". Van Samarang wilde het bestuur aldaar een 70tal te gelijk naar Batavia zenden om aldaar door de Diaconie onderhouden te worden, uit vrees, dat zij anders, »na den »H. doop te hebben ontfangen, onder de Javanen in het »Mahumetisdom souden moeten vervallen". Maar Batavia had genoeg aan hare eigene bedeelden.

10 November. *Last op het Collegie van Schepenen zorg te dragen, dat hunne gecommitteerden geene opdragten van landerijen of opstallen passeerden, dan »waer af »na de ordre blyken sal, dat wegens dies verkoop aan »Heemraden de behoorlyke kennisse gegeven zal zyn."*

18 December. *Last op den Bailluw en den Landdrost te Batavia te zorgen, dat »alle wegen en toegangen »van bruggen en straeten, so buyten als binnen de »stad, werden zuyver gehouden van alle belemmeringen »en niemand toegelaten werd syne bottiques of kraemen »te stellen binnen de palen, die men van 's Comp^s. »wegen door den rooymeester daartoe aan alle voorname »plaatsen van de meeste passagien sal doen stellen."*

Verre buiten de van ouds bepaalde limiten had men kramen en stalletjes opgerigt; maar de Regering wilde hierin

geene verandering brengen, omdat de pacht der groentekramen en winkeliers dientengevolge sedert eenige jaren voor bijna de helft verhoogd was.

De bedoeling met dezen last was alsoo het misbruik binnen zekere perken te houden.

Bailluw en Landdrost ontvingen dezen last door tusschenkomst van het Collegie van Schepenen.

? December. *Bekendmaking nopens het verpachten van de »generale en gemeene incomsten deser steede Batavia" voor het jaar* 1717 *op* 31 *Dec.* 1716 *en nopens pachters, borgen, enz.*

Dit stuk is eene herhaling van het stuk, medegedeeld op bladz. 74, met bijvoeging, dat een »ygelyk syn pagt ter »behoorlyker tyd, namentlyk alle maanden voor den agtsten »van de maand, promptelyk sal moeten betalen, sonder daar »mede meer te trayneeren of talmen tot den 15^{en}, 20^{en} en »verder in de maand, sulx de Compagnie niets te voren »blijft, of dat andersints naa den agtsten der maand daar »voor, sonder eenig aansien off verder uytstel, paratelyk sullen »werden g'executeerd."

1717.

5 Januarij. *Last op de gezaghebbers langs Java's noord-kust vaartuigen, geladen met suiker, te voorzien van een geleide-briefje, inhoudende eene specificatie van de hoeveelheid en soort der ingeladen suiker, en geene eerste en tweede soort suiker, »die van 's Comp^s. ga»dinge konnen zijn," elders dan naar Batavia te laten vervoeren.*

Het medegeven van geleide-briefjes was reeds »ontrent de »Palembangse peper-vaertuygen met goede vrugt [tegen het smokkelen] gepractiseerd."

19 Januarij. *Magtiging op den Ontvanger-Generaal aan de bedienden der pachters zoogenaamde nacht-briefjes te verstrekken, houdende vergunning om des nachts zonder licht te gaan buiten en binnen de stad, alsmede op de reede, tot het ontdekken van sluikerijen.*

De gewoonte tot het uitreiken van dergelijke briefjes bestond reeds, maar de Ontvanger had »daar ontrent geen vaste »ordre" kunnen ontdekken.

Hem werd spaarzaamheid bij het verstrekken dier briefjes aanbevolen en bovendien »sodanigen klaarheyt in het opstellen »van deselve, dat door andere of de genieters selven door over»gifte als anders niet konnen werden misbruykt."

19 Januarij. *Bepaling, dat Weesmeesteren niet meer met gedrukte briefjes, maar met »geschreven rollen" door bidders of aansprekers zouden laten bekend maken het overlijden van personen, wier boedels onder hun beheer kwamen.*

Aanleiding tot deze bepaling gaf het zeer ongepaste gedrag van den boekdrukker, A. L. Loderus, tegenover Weesmeesteren.

22 Januarij. *Bepaling, dat de rang-orde der leden van het Collegie van Weesmeesteren zoude zijn als die van »andere, gemengde collegien van 's Comp^s. dienaaren »en borgeren, te weten over en weder, eerst een die»naar en dan een borger".*

6 Februarij. *Vernieuwing van den last, gegeven bij resolutie van* 6 *September* 1694, *tot het jaarlijks examineren der soldij-boeken.*

Die last was niet alleen »hoe langer hoe meer in verval »en buyten geheugenisse" geraakt, maar zelfs had men op de meeste plaatsen »schroomteloos en apparentlyk met opset" in

strijd daarmede gehandeld, »so in het doen van ontydige en »overtollige verstrekkingen, als door andere versuymenissen »en wanvoeglykheden."

Bijna nergens maakte men in brieven of resolutien van de examinatie meer gewag.

Bezwaren, door het Opperhoofd van het generale soldij-kantoor te Batavia tegen de soldij-boeken der buiten-kantoren geopperd, liet men »alleen door den soldy-boekhouder be-»antwoorden, sonder deselve in Rade te brengen en daarover te besoigneren."

De Regering gelastte nu bovendien, »wanneer jmant door »irreguliere en te ruymen verstrekking op 't slot van reeke-»ning te quaed staat, het agterstal aen d'E. Comp. dadelyk »te doen vergoeden door de gene, die deselve verstrekking heeft »geordonneert."

Werd die last niet nageleefd, dan zouden die »agterstal" en ook alle andere »versuymenissen sonder conniventie" op den politieken Raad »samentlyk" verhaald worden.

Die Raad moest »een beknopt, dog duydelyk relaas" over-zenden, »met byvoeging van een g'authentiseerd afschrift van »de daar over gehouden besoigne" en de beantwoording der van Batavia uit gemaakte aanmerkingen »met malcanderen" onderteekenen.

13 Februarij. *Bekendmaking, dat de Diakenen te Batavia op den* 17[de] *Februarij* 1717 *openlijk verantwoording zouden doen van hunne administratie.*

Zie verder bij 16 Februarij 1715.

16 Februarij. *Last om in de soldijboeken — en wel in het kohier van de Kamer der O. I. Compagnie, voor wier rekening een overleden burger of vrijman was uitgekomen — op te nemen eene »loose" rekening van die persoon, vermeldende zijnen naam, den naam van het*

schip, waarmede hij was uitgekomen, het jaar van zijne aankomst in Indië, den datum van zijn overlijden, of hij al dan niet vrouw en kinderen had nagelaten en, zoo hij een testament had gemaakt, met bijvoeging van een afschrift van dat testament.

Deze last, uitgevaardigd door Heeren XVII^nen^, had ten doel, bij navraag van »vrunden" der overledenen in Europa, het verschaffen van inlichtingen mogelijk te maken.

De Indische Regering begon tot uitvoering van dien last met de kapiteinen der burger-schutterij te Batavia aan te schrijven »pertinente rollen van alle de Europese burgeren, »die onder een ider van haer sorteeren, te besorgen."

Eveneens gelastte zij de buiten-regenten van het Leprozen-huis op het eiland Purmerend dergelijke rollen te maken »wegens alle soodanige Europese subjecten, als onder hare »toesigt en alimentatie gevonden werden."

Na ontvangst dier rollen zoude de Regering nader beslissen, wat ter zake gedaan moest worden.

De last van Heeren XVII gold natuurlijk niet alleen Batavia, maar het geheele gebied der Compagnie.

9 Maart. *Bepaling, dat de belasting op rijtuigen, bedoeld bij het plakaat van 30 December 1704, verschuldigd was voor elk rijtuig, onverschillig of zulks gebruikt werd of niet.*

Volgens Heemraden betaalden sommigen slechts voor één rijtuig belasting, hoewel zij »twee byzondere of wel gelyke »soort van rytuygen" bezaten en gebruikten.

31 Maart / 6 April. *Voorschriften nopens huwelijken en echtscheidingen onder Chinezen te Batavia.*

De Chinesche hoofd-officieren en boedelmeesteren hadden bij herhaling geklaagd over »misbruyk ende onordentelykheden" nopens Chinesche huwelijken en echtscheidingen, welke laat-

sten meermalen plaats hadden om »zeer geringe en veeltyds »nietige redenen, als ook wel alleen tot mislydinge van cre- »diteuren en het verduysteren der middelen."

De Regering bepaalde daarom:

Eerstelyk: dat geene Chineese mans persoonen off vrouwen, 't sy weduwen, dogters off verlatene vrouwen, voortaen sullen mogen huwelycken of trouwen als met voorkennisse en permissie van de Chineese officieren, namentlyk den capitain ende luytenants, door de welke yder week sekeren dag sal moeten werden gehouden tot het hooren van de geene, die genegen sullen wesen te trouwen, en om aan de sodanige, wanneer sy geene redenen ter contrary sullen bevinden, te verleenen het vereyschte consent in geschrifte of andersints en, daar toe redenen vindende, 't selve af te wysen en te ontseggen, behoudens de vryheyt der sodanige, die afgewesen syn en sig daar door beswaart sullen vinden, om haar te mogen addresseeren aan heeren Schepenen als den competenten regter in die en andere saeken, en dat op peene van nulliteyt van alle sodanige Chineese huwelyken, die buyten off sonder sodanigen schriftelyken permissie of wel sonder daar toe, als gesegt, een gewysde van den regter te hebben sullen wesen aengegaen en voltrocken en verder arbitrale correctie over de veragters en overtreders van dese onse ordre; en dat ook nog onverminderd het presente gebruyck omtrent de bekentmaking, die de Chineesen aan het Collegie van Boedelmeesteren tot het erlangen van een trouwbriefje gehouden syn te doen, dogh dat nu voortaen eerst na 't verkrygen van de voor aangetooge schriftelyke permissie der Chineese officieren door of van wegen Boedelmeesteren voormelt verleent sal mogen werden, ten waere daar in, als gesegt, door heeren Schepenen als regter mogte wesen gevonnist.

Ten anderen werd ook een ygelyk by desen geadverteert, dat ten gemelte dage in Rade van India is gearresteert te verbieden, gelyk verboden werd by desen, alle vrywillige separatien of dissolutien van huwelyken onder de Chineesen, die niet alvorens door de hoofd-officieren der gemelte natie g'examineert en na haere seden en gewoontens tolerabel bevonden

en daar op dan ook toegestaen sullen wesen by schriftelyke acte der gemelte officieren, buyten de welke en het oordeel van den regter dan ook geene huwelyks scheydingen meer plaets sullen mogen hebben, nogh ook door notaris en getuygen meer sullen mogen gepasseert werden alsulcke scheydbrieven, als tot nog toe in gebruyk syn geweest en haer notarissen buyten het vertoonen en schriftelyk insereren van sodanige consent by desen expresselyk verboden werd te passeeren op verbeurte van hun ampt of wel soodanigen anderen en swaerdere correctie, als na gelegentheyt van saeken sal werden bevonden te behooren.

13 April. *Last op het hoofd van Kampong-bahroe (Buitenzorg) aan geene inlandsche handelaren te vergunnen verder zuidwaarts te trekken dan zijne negorij.*

De bedoeling met dezen last was het tegengaan van het doordringen van »swervers ende deugnieten" in de Djampang's, enz.

Bijaldien die handelaren zich verzetten, moest het hoofd hen gevankelijk naar Batavia opzenden.

Passen zouden voortaan niet verder dan tot Kampongbahroe verleend worden.

13 April / 19 Mei. *Ampliatie en »elucidatie" van de instructie voor den Rooimeester te Batavia.*

Eerstelyk: dat voortaen, by vernieuwing of vertimmering van huysen of pedacken binnen dese stad, alle muuren van voor en agter gevels, item syd of schey muuren tusschen bysondere huysen wel swaarder, maer niet ligter sullen mogen werden gemaekt als van een geheele steen in de dikte, verstaende van onder uyt het fondament tot de geheele hoogte van het gebouw, op peene dat de geene, die bevonden sullen werden daar tegens gedaen te hebben, niet alleen gehouden sullen wesen het gemaeckte af te breken en nae de ordre te vernieuwen, maer ook nog daar en boven te verbeuren een boete van

25 rd^{s}., de eene helfte voor den roymeester ende de andere helfte voor de diacony armen.

Ten tweeden: dat voorts, by een geheele vertimmering of wel een enkele vernieuwing van seyd off scheyd muuren aan huysen binnen de stad, deselve van een geheele steen sullen moeten doorgaen tot aan off boven het dak ende kap van yder huys of pedack, sonder dat men voortaen meer als een huys of pedack tusschen twee gevels sal mogen besluyten, en deselve als dan boven de eerste off tweede verdieping onder het dack alleen met plancken off bamboese schotten af te scheyden, gelyk tot nog toe veel gepractiseerd is, dogh, als gesegt, niet meer sal mogen geschieden op verbeurte van gelyke 25 rd., als vooren te verdeelen.

Ten derden: dat, gelyck het beschieten of blind timmeren der beneden stoepen door Chineesen en andere, dog meest van de eerste, van ouds reets is verboden, voortaen ook geene Chineesen off andere binnen de stad boven haere beneden stoepen meer sullen mogen maeken eenige boven stoepen of galleryen, 't sy open of geslooten, alsoo men begeert het uytsigt, soo wel boven uyt de vensters als van beneden, voor een yder huys open en vry gehouden te hebben; en waerom dan ook geene van soodanige, reets gemaekte boven stoepen ofte uytkyken en galderyen nade bekentmakinge deses meer gerepareerd, veel min vernieuwt sullen mogen werden op verbeurte van 10 rd^{s}., te verdeelen als vooren, en dat gehouden sullen wesen het gerepareerde of vernieuwde geheelyck wegh te nemen.

Ten vierden: dat voortaan niemand by vernieuwinge van huysen of pedacken, 't sy binnen of buyten de stad, met syne voorgevels in het allerminste sal vermogen te springen buyten de roylyn, soo als men bevind hier en daar nae caprices van bysondere te wesen geschied, en dat niet alleen op peene, dat de overtreders van dese ordre het gemaekte weder sullen moeten afbreeken en vermaken, maer dat ook nogh sullen verbeuren eene boete van 25 rd^{s}. om als vooren te werden verdeeld: en eyndelyk ofte

Ten vyfden: dat den roymeester eerstelyk voor het royen van huysen en erven binnen de stad en desselvs voorsteeden by continuatie sal mogen blyven genieten een rd^s. voor yder roede breedte in 't front, soo als thans een geruymen tyd in practyck is geweest, in stede der vier stuyvers. die hem by het 25^e articul syner instructie voor yder quadraat roede is toegelegt, en ten anderen voor het visiteeren of schouwen en taxeren van muuren, almede na het presente gebruyk, drie rd^s. voor yder visite, schouwing ofte taxatie sonder meer, sulx daar onder mede werd begrepen het uytrekenen en maeken van het taxatie briefje, 't welk den roymeester daaraf gehouden is te geven.

13 April. *Last op de buiten-kantoren aan vaartuigen, welke met passen van Batavia bij eenig kantoor verschenen, geene andere passen te verleenen dan om direct naar Batavia terug te keeren, zonder eenige andere plaats aan te doen, behalve »by waere zee-noot."*

De Regering beoogde hiermede »den wegh tot veele »morseryen en ongeoorloofde ondernemingen aff te snyden."

20 April / 4 Mei. *Verhooging van de boete, vastgesteld bij het plakaat van* 29 *Mei* 1690 *op den aanbreng van Chinesche nieuwelingen, van* 10 *tot* 15 *rijksdaalders.*

Verscheidene anachoda's van Chinesche 'jonken hadden »grootelyks" de verbods-bepalingen tegen den aanvoer van Chinesche nieuwelingen geschonden.

De Regering begreep, dat hiertegen iets gedaan moest worden, maar durfde niet krachtig op te treden, overwegende: »dat aan de eene syde wel dat quaad moest werden tegens »gegaan, maar aan de andere ook niets gestatueerd, dat den »handel soude benadeelen of de Chineesen redenen tot »agterblyven geven."

Zij bepaalde daarom:

Alsoo bevonden werd, dat onse ordres, begreepen by ons placcaet van den 29en Mey 1690, tegens den aanbreng van Chineese nieuwelingen off passagiers boven het noodige getal tot het bestieren der wankans off jonken, als ook onse daer op gevolgde, nadere bepalinge der voors. manschap by ons besluyt van den 28en Mey 1706 tot honderd coppen voor een groot en 80 voor een kleen jonck, synde ruym sooveel als tot het bestier van dien van noden is, niet alleen van tyt tot tyt seer grootelycks is overtreeden, maar ook langs hoe meer soo verre werd te buyten gegaen, dat verscheyde anachodas off hoofden van joncken desen jare hebben derven onderstaen ruym twee, ja driemael soo veel en meerder manschap met eene jonck ter deser plaetse aantebrengen, als het daer op gestatueerde getal, en sulcx onaangesien de boetens, waar mede het gepasseerde jaer 1716 verscheyde overtreders onser gem. ordre waren gemulcteert, en dat dien volgens de extravagante transgressie en de stoutheyt van soodanige ondernemers door nader en swaarder penaliteyten noodwendig moet werden tegengegaen ende verhindert: soo is 't, dat wy op den 20en der voorlede maend April in Raede van India nodig geoordeelt en besloten hebben by renovatie en ampliatie van het genoemde, ons placcaet en nae dato gestatueerde ordre, die voor het overige by desen in haer waerde en volle kragt werden gelaten, nader te interdiceren en verbieden, gelyk geinterdiceert en verboden werd by desen, het aanbrengen van een grooter getal manschap, als by voorm. resol. van den 28en May des jaers 1706 is gestatueert, namentlyk honderd coppen door een groot en 80 door een cleen jonck, op peene dat de hoofden off anachodas van alle joncken, die bevonden sullen werden haer verstout te hebben eenige meerder manschap als het gepermitteerde getal met hare joncken uyt China alhier aantebrengen, daerover sullen vervallen in een boete van vyftien rds. voor yder persoon off nieuweling, die men sal bevinden boven het gestatueerde getal van 80 à 100 coppen, nae de gelegentheyt en groote der joncken, hooft en mindere officieren, en

verder alles daer onder begrepen, dat tot het bemannen van een jonck gesegt kan werden te behooren, 't sy anachoda, cooplieden, zeelieden en andere, die daer mede sullen vaeren, hoedanig genaemt off van wat qualiteyt off conditie deselve souden mogen wesen, gene uytgesondert, en daer en boven ook soodanige verdere arbitraire correctie, als dese regering off wel den regter, wanneer men nodig mogte agten het daer voor te laten komen off daer aen over te geven, nae de grootheyt der overtredingh deser onser ordre soude mogen nodigh agten en goedvinden de overtreders op te leggen en te doen ondergaen, behalven dat ook alle soodanige anachodas, die bevonden sullen werden dese onse ordre overtreeden en een meerder getal manschap aangebragt te hebben, als haer by voorgaande ordres en ook by desen is gepermitteert, ook nog bovendien gehouden en verpligt sullen blyven alle hare meerder aangebragte manschap off passagiers, soo wel als die tot het jonk selve behooren, tesamen by den anderen te houden, om deselve weder van hier terugh en wegh te voeren, dewyle haer niet sal werden toegelaten met een minder getal van hier te vertrecken, als door haer aangebragt syn, soo als dat de gene, die de voorgaende ordres desen jare soo moetwillig overtreden hebben, bereets is aangesegt en opgelegt; ordonneeren en bevelen dierhalven den ontfanger en licentmeester, nevens de verdere boombedientens op de exacte nakominge deses te letten en te doen letten, en ten dien eynde, soo by aankomste als vertrek van jonken, door twee of meer bediendens van de boom aen boord van alle joncken, 't sy dat aankomen of vertrecken, tydig en ten opsigte der aenkomende voor dat hier ter rheede het ancker laten vallen, te doen een exacte monstering van alle de manschap sonder haer daerin te laten misleyden en veel min corrumperen, maer integendeel met die trouwe, dat altyt in staet syn de deugdelyckheyt van hare opgave, als het mogte werden gerequireert, nader gestant te doen, op dat daer op by dese regering ofte den regter gerustelyk sal konnen werden gedisponeert.

27 April. *Voorschrift nopens het heffen van 's Heeren gerechtigheid »ofte den twintigsten penning" bij overgang van onroerende goederen door erfenis.*

Die belasting mogt geheven worden, wanneer »erfgenamen »of legatarissen, buyten de descendente en ascendente linien, »sodanige, aen haer vermaekte of gelegateerde onroerende »goederen in effecte aenvaerden en blyven besitten en de over- »schryvinge op hare naemen dienvolgens na de ordre vereyst »en nodig is."

Verkochten echter de erfgenamen of legatarissen die goederen »binnen den bepaelden tyd als effecten van den overledene", dan behoefden zij de belasting niet te voldoen, omdat de Heer zijne gerechtigheid reeds »in het collaterale" genoot van den kooper.

»Met geen billickheyt" kon de belasting »dubbeld gevordert" worden.

27 April. *Bepaling, dat met* 1° *Januarij* 1718 *ook de verhuurders van rijtuigen onderworpen zouden zijn aan de belasting op de rijtuigen, »voor soo meenigen »rytuygh, als imant sal houden."*

De termijn van betaling werd verre verschoven om een iegelijk in de gelegenheid te stellen »sigh van syne overtollige »rytuygen ten besten te ontlasten."

30 April. *Bepaling, dat Opperhoofden op buiten-kantoren niet mogten handelen in strijd met besluiten, door politieke Raden met meerderheid van stemmen genomen.*

Een gouverneur van Koromandel had in strijd met dat beginsel gehandeld, hetgeen de Hooge Regering eene »onorden- »telyke zaak" noemde.

4 Mei. *Bepaling, dat de tolk van den Raad van justitie te Batavia, des vereischt, ook als deurwaarder zoude kunnen fungeren.*

Menigmaal had de Raad de hulp van zijnen tolk voor deurwaarders-diensten moeten inroepen, omdat de deurwaarder »seer verre landewaert in" tot het »bestellen van judiciele »exploicten" afwezig was.

Bij het presteren dier diensten had echter de tolk dikwerf moeijelijkheden ondervonden, doordien »quaedwillige, die hy »om betaelinge van proceskosten hadde aengesproken, hem »hadden gedreygt, zoo hy weder quam, armen en beenen te »sullen laeten stucken slaen."

De Regering magtigde daarom den Raad van justitie:

1° zijnen tolk voor het deurwaarders-ambt te beëedigen, waartoe een speciaal eed-formulier werd vastgesteld;

2° hem bij afwezigheid of ziekte van den deurwaarder als zoodanig te gebruiken;

3° »denselven in alle judicieele exploicten en citatien, even»als den deurwaerder, te laeten voeren haer Agtb. wapen »op een silvere plaet;

»mits dat alvoorens tot de noodige verseeckeringe voor zyne »trouwe, zoo in de vertaelinge, als zyne te doene exploicten »en administratie van penningen, etc., sal moeten stellen de »gewoone borgtogte van den deurwaerder, ter somma van rd^s. »1000."

11 Mei. *Aanstelling van een tweeden landmeter te Batavia tot het meten der landen, welke boven de Ooster en Wester buiten-posten waren gelegen.*

De andere landmeter had verklaard niet meer in staat te zijn »dat werk boven en beneden te konnen waarneemen."

14 Mei. *Vernieuwing van het bepaalde op* 21 *December* 1708 *nopens de regtspraak op de buiten-kantoren.*

15 Julij. *Verbod tegen het aannemen in dienst der Compagnie van »mixtisen," indien te Batavia Europeanen beschikbaar waren.*

Dit verbod is uitgevaardigd door Heeren XVII^nen, echter zonder opgave van redenen.

17 Julij. *Bekendmaking, dat de buiten-regenten van het Lazarus-huis op 21 Julij 1717 verantwoording zouden doen van hunne administratie.*

Zie verder bij 14 Julij 1714.

30 Augustus. *Last op de Notarissen te Batavia persoonlijk maandelijks aan den Gouverneur-Generaal te overhandigen door hen onderteekende registers van »alle schuldkennissen of obligatien, die voor haar zullen »werden gepasseert gedurende den tijd der vaderlandse »bezendingen of wel van den dag, dat de gewone »placaten voor de thuysvaarders zullen wesen gepu»bliceert, tot ult° February of langer, indien alsdan »het laatste of zogenaamde thee-schip niet zal wesen »g'expedieerd."*

In die registers moesten vermeld worden:
a. de namen van de debiteuren en crediteuren;
b. het bedrag der opgenomen of geleende sommen;
c. de oorzaken, waaruit de schulden voortsproten.

De registers zouden afgegeven worden aan den Advocaat-fiscaal om »daar op enqueste te konnen doen na de reeders »en aanneemers van cargazoen-kisten, als ook na de verkopers »of verpanders van hare soldy-reeckeningen."

Heeren XVII^nen keurden dezen maatregel goed bij hunne missive van 27 Julij 1719, doch maakten de aanmerking, »dat dit maar alleen ten opsigte der repatrieerende persoonen

»behoefde in 't werk gesteld te werden ende andere actens »tusschen burgers over en weer van die exhibitie moesten »g'excuseert blyven."

21 September. *Verbod tegen particulieren handel.*

De Staaten Generaal der Vereenighde Nederlanden, alle den geenen, die deesen sullen sien ofte hooren leesen, salut: doen te weeten, wanneer wy laatst goedtgevonden hebben gehadt het octroy, voor deesen aan de Oost-Indische Compagnie deeser landen verleent en te meermaalen geconti nueert, wederom te continueeren ende te prolongeeren voor den tydt van veertigh jaaren, welcke eyndigen sullen met het jaar 1740 incluys, op alle de poincten en articulen daar in, als mede in de prolongatie van den 22en December 1622 en in de ampliatie en interpretatien van dien begreepen, mitsgaders op de resolutien ende authorisatien, naderhandt van tydt tot tydt daar op gevolght, hebben wy doenmaals by onsen placcate van den 11en Augusti 1698 van de voorschreeve verleende continuatie en prolongatie aan allen ende een yegelyck kennisse gegeeven en notificatie gedaan, op dat een yeder moghte weeten, dat niemandt anders als die van de gemelde Oost-Indische Compagnie geduyrende den tydt van het voorschreeve octroy binnen de limiten van het selve uyt deese landen sal moogen vaaren of handelen, en ten eynde alle poincten, vryheeden en voordeelen, aan de gemelde Compagnie geaccordeert, by alle en een yegelyk van de ingeseetenen van den staat onderhouden moogen worden, sonder daar tegens te doen directelyck ofte indirectelyck binnen ofte buyten 's landts, op poene in het selve octroy begreepen.

Ende alsoo des niettegenstaande by ervarentheyt ondervonden wordt, dat sommige baatsuchtige menschen de gemelde Oost-Indische Compagnie traghten te benadeelen door indirecte weegen en middelen, met het senden en ontfangen van goederen en koopmanschappen na en uyt Oost-Indien op halve, meerder en minder winsten; dat oock de placaten, by ons voor deesen in verscheyde jaren geëmaneert, als namentlyck, den 1sten

Julii en 9 September 1606, 8 December 1616, 14 December 1617, 4 Mey 1632, 14 Augusti 1674, 8 October 1680 en 11 Augusti 1698, tegens die geene, die haar onderwinden eenige onderdaanen ofte inwoonders deeser landen te disponeeren ofte te huyren tot eenigen vreemden dienst naar Oost-Indien, en tegens die geene, die sich in soodaanigen vreemden dienst verhuyren of begeeven, niet na behooren worden geobserveert en dat oock somtydts ondernoomen worden saaken, met het octroy en geëmaneerde placaaten strydigh, die sommige persoonen abusivelyck vermeynen daar by niet te weesen verbooden. Soo ist, dat wy verders tot elucidatie van het voorschreeve octroy en inhaererende de hier voorgemelde onse placcaten, goetgevonden hebben op nieuws ende by ampliatie van dien te ordonneeren ende statueeren, ordonneeren en statueeren by deesen:

Eerstelyck, dat geene ingeseetenen ofte inwoonders deeser landen sullen vermoogen geduyrende den tydt van het voorschreeve geprolongeerde octroy, dat is tot den jaare 1740 incluys, te vaaren of handelen op Oost-Indien, directelyck of indirectelyck; en selver meede niet te senden of aan anderen, daar na toe gaande, het sy bedienden van de Compagnie of andere, mede te geeven eenige goederen of koopmanschappen, op halve of meerdere of mindere winsten, ofte oock eenige goederen of koopmanschappen van daar herwaardts te laaten komen, op de poenen in het octroy begreepen, en daarenbooven, dat het geene by de contraventeurs in voegen voorschreeve naar Oost-Indien versonden of wel van daar ontfangen sal worden, sal syn en blyven ten behoeve van gemelde Compagnie, ende dat de selve contraventeurs noch booven dien sullen verbeuren viermaal soo veel als het verbeurde sal bedraagen, te appliceeren een derde voor den aanbrenger, een derde voor den Officier, die de calange sal doen, en een derde voor den armen.

Ende op dat ons ooghmerck hier in beter agtervolght worde, verbieden wy aan alle Notarissen en andere persoonen, wie sy zyn, van luyden, dewelcke in dienst van de Compagnie op haar

vertreck naar Oost-Indien staan, eenige obligatien, schuld- ofte bodemerybrieven te passeren, aan te neemen of te doen teekenen van eenige soodanige goederen, die sy, Notarissen, sullen vermeynen op halve, meerder of minder winst meede gegeeven te syn, onder wat naam het soude moogen weesen, direct of indirectelyck, op poene van hondert guldens voor yeder soodanigh geschrift, als ter contrarie soude syn gepasseert, en dat booven dien, soo blycken kan of beweesen worden, dat gemelde obligatien, schuld- of bodemerybrieven voor goederen, op halve, meerder of minder winst, als booven, meede gegeeven, gepasseert, geteekent of verleeden syn, het sy hier te lande of in Indien, van luyden, die in dienst van de Compagnie derwaarts koomen te gaan of te repatrieeren, dat in allen gevallen daar op, als spruytende uyt oorsaaken, strydigh tegens de placaaten van den lande, geen reght sal gedaan werden, als meede ter dier saake geene arresten op meede gebraghte kisten of goederen gedoogh!, veel min verstaan worden soodaanige kisten, goederen of maandtgelden voor den inhoude van de voorschreeve obligatien, schuld- ofte bodemerybrieven verbonden of executabel te syn.

Ten anderen, dat geene ingeseetenen of inwoonders deeser landen ende specialyck geen zeevarende luyden haar sullen vermoogen te begeeven in dienst van eenige Koningen, Princen ofte buytenlandtsche Oost-Indische Compagnien of oock wel van andere particuliere uytreeders of handelaars in vreemde rycken ofte landen, om met der selver scheepen na Oost-Indien te vaaren of daar te handelen; ende by aldien sy sulcks albereyts souden moogen hebben gedaan, dat sy de voorschreeve diensten sullen hebben te verlaaten en hun ten langhsten binnen den tydt van drie maanden wederom hier te lande, ter plaatse haarer residentie, te begeeven, op poene, dat de overtreeders van dien ten eeuwigen daagen uyt deese Vereenighde Nederlanden gebannen ende dat alle haare goederen als geconfisqueert, verbeurt en vervallen by de Officieren van de plaatse haarder residentie ofte daar de selve geleegen souden moogen weesen, aangetast en verkoght sullen moogen

worden; ende dat voorts, soo wel hier te lande, als in de Indien overal, soodaanige overtreeders van deese ordonnantie, in den dienst en op soodaanige uytheemsche of andere particuliere scheepen, buyten de voorschreeve Oost-Indisch Compagnie gevonden synde, gesaiseert, aangehouden ende tegens haar luyder persoonen ende goederen gedecreteert en geëxecuteert sullen worden de poenen en straffen, en namentlyck de straffe des doodts, by onse voorgaande placaten ende specialyck by dat van den 8 October 1680 gestatueert. Ordonneeren voorts alle officieren en justicieren in dese Vereenighde Nederlanden, mitsgaders oock allen den geenen, soo in onsen dienst, als van de Oost-Indische Compagnie weesende, binnen de limiten van het octroy hun hier na te reguleeren en de poene, by deesen en onse voorige placaten gestatueert tegens de overtreeders der selver, in alle rigeur te vervolgen, decreteeren en executeeren, sonder eenige conniventie, ooghluyckinge of dissimulatie; des sullen allen die geene, die haar volgens de boovengeroerde beveelen binnen den tydt van drie maanden wederom binnen deese landen, ter plaatse van haar voorige residentie, sullen begeeven ende haar bekent sullen maaken aan Burgermeesteren aldaar, impuniteyt genieten van het geene by haar tegens voorige onse placcaten op dit subject is begaan.

Ende laatstlyk, dat niemandt van de onderdaanen ofte ingeseetenen van den Staat eenige inlage sal vermoogen te doen, te participeeren ofte sich in eeniger manieren te interesseeren in eenige buytenlandtsche Oost-Indische Compagnien ofte haar in te laaten in eenige vaarten of handel, dewelcke door deese en geene particuliere uytreeders ofte handelaars uyt andere rycken ofte landen na Oost-Indien souden moogen worden ondernoomen, op poene, dat de contraventeurs van dien sullen verbeuren viermaal de waarde van de inlage of van de portie, waar voor sy sullen hebben geparticipeert of weesen geinteresseert in eenige buytenlandtsche Oost-Indische Compagnien ofte in eenige vaarten of handel, dewelcke door deese of geene particuliere uytreeders of handelaars, uyt andere rycken en

landen naar Oost-Indien sullen weesen ondernoomen, soo meenighmaal sy de inlage gedaan ofte portie of aandeel in de voorsz. buytenlandtsche Compagnien, vaarten of handel genoomen sullen hebben ofte, gecalangeert synde, daar in sullen hebben gecontinueert, te appliceeren een derden voor den aanbrenger, een derden voor den Officier, die de calange sal doen, ende een derden voor den armen.

En dewyl ondervonden werdt, dat eenige baatsuchtige luyden haar als Factoors ofte Commissionarissen ten dienste van de voorschreve buytenlandtsche vaarten ofte rederyen laaten gebruycken met het aanneemen, werven of betaalen van varent volck en insonderheyt met de goederen, uyt Oost-Indien overgebraght, hier te lande in commissie te ontfangen, over te neemen en te verkoopen; soo verbieden wy insgelycks aan alle ingeseetenen ende onderdaanen van deesen Staat de voorschreeve commissien aan te neemen ofte sich daar toe te laaten employeeren, op poene van duysent guldens ende arbitraire straffe, en daarenbooven de verbeurtenisse van alle soodanige goederen ende koopmanschappen, ten profyte als booven, welcke met eenige scheepen, buyten die van de geoctroyeerde Nederlandsche Compagnie, uyt Oost-Indien, het sy in andere landen van Europa overgebraght en van daar in deese landen ofte wel directelyck in deese landen overgesonden en in gebraght syn, om in commissie voor reekeningh van gemelde buytenlandtsche rederyen of oock voor eygen reekeningh te debiteeren, verkoopen of te versenden, behoudens dat daar onder niet begreepen of verstaan werden eenige goederen ende koopmanschappen, dewelcke uyt Oost-Indien in Europa eenmaal syn ingebraght en verkoght geweest; en de welcke die geene, die de selve sal hebben gekoght of doen koopen, na deese landen koomen over te senden of te ontfangen, om vervolgens voor reekeningh van particulieren of voor eygen reekeningh te debiteeren, verkoopen of versenden, het welck de geene, die eenige Oost-Indische goederen ofte koopmanschappen, waar op de suspicie sal vallen, aan handen krygen en de selve binnen deese landen souden willen verkoopen, ten allen tyden

door of van weegens Bewinthebberen der geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, des gerequireert en geinsinueert synde, aan de selve of wel in cas van onwilligheyt aan den rechter van de plaatse of Magistraat van de plaats, daar de verkoopinge geschieden sal, met beëedighde attestatien of ander satisfactoire bescheyden van de plaats, daar de eerste of voorige verkoop en uytvoer in Europa gedaan is, voortaan sullen moeten doen blycken ende met eede solemneel verklaaren, voor en aleer die goederen van de plaatse, daar se moghten opgeslaagen syn, vervoert of met die verkoopinge hier te lande sal moogen werden voortgegaan, gelyck meede de voorschreeve Oost-Indische waaren en koopmanschappen niet anders dan met boovengemelde bescheyden behoorlyck voorsien synde, binnen deese geunieerde Provincien sullen moogen werden ingevoert, op verbeurte der selver en verdere poenaliteyten, hier vooren gestatueert.

Ende op dat niemandt hier van eenige ignorantie mooge pretendeeren, ontbieden ende versoeken wy de heeren Staaten, Gecommitteerde Raaden en Gedeputeerde Staaten van de respective provinciën en allen anderen Officieren en Justicieren van de selve landen, dat sy deesen onsen placate van stonden aan alomme doen verkondigen, publiceeren ende affigeeren ter plaetse, daar men gewoon is soodanige te verkondigen, publicatie ende affixie te doen, mitsgaders in de steeden en plaatsen buyten de Vereenighde Provincien, onder ons gebiedt weesende; procederende en doende procederen tegens de contraventeurs en overtreeders van dien tot de voorschreeve poenen en straffen, aangesien wy het selve ten dienste van den lande bevinden alsoo te behooren."

Dit stuk is in Indië afgekondigd den 27sten Julij 1718 en herdrukt, alsmede op nieuw verzonden naar alle gouvernementen, directiën, enz., in gevolge resolutie van 21 April 1724.

27 September. *Verbod tegen particulieren handel op Nederland, het verpanden van soldij-rekeningen, enz.*

Dit stuk, nagenoeg gelijktijdig met het vorenstaande door de Indische Regering uitgevaardigd, luidt, als volgt:

Off wel de Compagnie by de successive octroyen, placaten en ordonnantiën van de ho. mogende Heeren Staten Generael, als souveraynen der Vereenigde Nederlanden, tot allen koophandel in dese landen, met uytsluytinge van alle andere ingesetenen en onderdanen der gem. Nederlanden, alleen geauthoriseert en geregtigt is, om daer uyt te konnen goet maeken en vinden de swaere ongelden, die deselve Comp^e^ successive dragen moet in het doen van sware en kostbare equipagien, het onderhouden van veele guarnisoenen en stercktens als andersints meer, evenwel veele baatsugtige luyden en woekeraers, soo onder hare loontreckende dienaren als enkel gepermitteerde ingesetenen off burgers, haer niet ontsien sig tegens de successive octroyen en placaten van haer hoog mo., als oock tegens de successive placaten en ordres vande Heeren Bewinthebberen in het vaderland en de Hooge Regering in dese landen, de Comp^e^ in haren privativen gepermitteerden koophandel allesints, soo verre hun mogelyk sy, tot groote schade en eyndelycke ruine van deselve Comp^e^ te onderkruypen en benadelen, daertoe onder veel andere practycquen en particuliere handelingen haer ook bemoeyende met het toestellen en uytreden van veele cargasoen kisten op het vaderland, daer toe niet alleen grootelyks misbruyckende, dat aen een yder op de thuysvarende scheepen onder het gemeen werd toegelaten een kist nae syne qualiteyt of gagie te mogen mede nemen, schoon vele en verre de meeste onder de selve soo veele niet besitten, dat sy een kist magtigh syn, veel min deselve van hun eygen met waeren van negotie souden konnen vullen, maer ook daer door, soo veel haer doenlyk is, bevorderen en stabileren een handel van vele voornaemste Indise waeren, en onder deselve groote qualiteyten van de fynste en beste manufacturen deser landen, als witte en geschilderde lywaten en stoffen van zyde, enz., tot merckelycke schade en afbreuk van de Comp^e^ in haeren geauthoriseerden en geoctroyeerden handel, dewyl soodanige reders en handelaers oorsaek syn, dat jaerlyks in het vaderland de marcten en winckels met die particuliere goederen syn vervult, voordat de Comp^e^ de hare debiteren kan, behalven

dat dien mors- en woecker handel, by dewelke doorgaens degene, die soodanige kisten werden opgedrongen of mede gegeven, seer weynigh en altyt het minst profiteeren, nogh verselschapt gaet niet alleen met het verpanden der soldy reeckeningen, dat by den articul brief en verscheyde bysondere placaten en insonderheyt by die, dewelke jaerlyks tot narigt voor alle t'huysvarende persoonen werden geëmaneert en gepubliceert, soo hoogh verboden is, maer ook nog daer en boven van het passeren van onware en loose of in der daet valsche obligatien, alleen soowel als de in pant gegevene zoldy reecq. tot securiteyt en pant der minne voor het bedragen der cargasoen kisten, die men de luyden verre boven hare waerde weet op te dringen en mede te geven, daer soodanige obligatien nogtans gestelt werden te spruyten uyt effectivelyk aengetelde contante penningen met renunciatie van de gewone benificien, daer ontrent in regten bekend; soo is 't, dat wy, willende tegens die schadelycke onderkruypingen en morshandel (die d'E. Comp^e^ van tyt tot tyt niet alleen een seer groot naedeel en vermindering in hare wettige voordeelen heeft toegebragt, maer ook veel nadeel en schade ontrent hare kostelycke schepen, die daerdoor veeltyts soo overmatig belemmerd werden, dat sig by opkomend swaer weir niet konnen redden, soo dat men daer aen nae alle waerschynelykheyt wel soude mogen toeschryven het verlies van verscheyde kostelycke retourschepen, die sedert eenige jaren syn vermist off agtergebleven, sonder dat men daer van eenige seekere tydinge bekomen heeft) eenmael nae vermogen voorsien, op het aenschryven ende de ordre of begeerte der Hoog Ed. Heeren Seventhienen, representerende de Generale Nederlandse Oost-Indise Comp^{e}, by haer Hoog Ed. missive van den 25^{en} September 1716 om daer aen, tot belet van dien ongeoorloofden handel, te voldoen, op den 30^{en} Augustus deses jaers in Rade van India nodig geagt en beslooten hebben te statueeren en ordonneeren, soo als wy tot nader verklaring en ampliatie van haer Ed. Hoog Agtb. begeerte en reglement op de bagagie der repatrieerende luyden en onse daerop geëmaneerde placaten van den 6^{en} November

1713, 5e October 1714 en den 5en September 1716, ordonneeren en statueeren by desen:

Dat niemant, onder den dienst ofte gehoorsaemheyt van de generale Compe sorterende en hier te lande verblyvende off nae het vaderland vertreckende, in wat qualiteyt het soude mogen wesen, sig sal mogen aenmatigen off verstouten voor andere te maecken, te prepareren of uyt te reden off ook reciproque van andere te accepteeren off aen te neemen om te vervoeren eenige soodanige toegemaeckte of uytgerede cargasoen kisten, als nu eenige jaren in grooten getale syn vervoert geworden, 't sy op wat voorwaerde ofte conditien van halve of meer en mindere winsten, of hoedanigh anders men het soude mogen noemen, ook selve niet ter enkele bestellinge, 't sy met off sonder loon, off wat anderen uytwegh men daer toe soude mogen weten uyt te vinden, en dat niet alleen op poene van confiscatie van alle soodanige uytgereede cargasoen kisten, 't sy hier off in het vaderland daer men deselve sal ontdecken, tot schade vanden uytreder, maer dat denselven ende den aenneemer off vervoerder van soodanigen kist off kisten, beyde ook nog daer en boven vervallen sullen in een boete van 't viervoud van de waerde der kist of kisten, die men uyt gereed en aangenomen off vervoert sal hebben, dog agterhaelt sullen syn, nae den inhoude van het placaet der Hoog Mogende Heeren Staten Generael van den 11den Augusty 1698, behalven dat ook de uytreders van soodanige kisten, die men by agterhalinge bevinden sal hier te lande te wesen geseten, sonder aenschouw van persoonen, qualiteyten off sexe, als schadelycke contraventeurs en onderkruypers van 's Compe handel, waer uyt deselve alleen en dat maer seer beswaerlyck off ter naauwer noot bestaen kan, nae het vaderland sullen werden op en wegh gesonden, sonder daer in, als gesegt, ymant te verschoonen, soo dat ook de mannen daer in voor hare vrouwen sullen moeten verantwoorden en hare ontkentenisse by overtuyginge van hare vrouwen haer niet sal konnen verschonen, om niet met haer tegelyk nae het vaderland te werden op en weg gesonden.

Voorts werd een ygelyk, die nae het vaderland komt te vertrecken of hier te lande te verblyven, 't sy hoge off lage officieren en gemeene, item vrye luyden en passagiers, met allen ernst gewaerschouwt en verboden, voor de vertreckende om nae het vaderland mede te voeren, en voor de verblyvende hier te lande om derwaerts, 't sy ter negotie off andersints te versenden eenige manufacturen deser landen, bestaande uyt witte en geschilderde lywaten, item stoffen van zyde, met en sonder goud en silver bewerckt, die tot den handel bequaem en niet reets tot huys en lichaems gebruyk versneden en geapproprieert syn, en dat alsoo wel niet met gepermitteerde en gebrande, als met andere ongebrande kisten off verdere embalagie, op peene, dat alle soodanige particuliere, tot den handel dienstige lywaten en stoffen geligt, aangehouden en geconfisqueert sullen werden, soo wel hier te lande als in het vaderland, uyt alle kisten, kelders, pothuysen off andere embalagie, daer men deselve maer sal aantreffen en ontdecken, 't sy die andersints gemerkt ende gebrand syn ofte niet, dewyl de Heeren Principalen den handel van Indise manufacturen, in lywaten en stoffen bestaende, alleen voorde generale Comp[e]. begeren te houden, met uytsonderinge van alle andere personen, 't sy dienaren off burgeren, die alleen werd toegelaten hare gepermitteerde kisten, boven het nodige tot lyfsgebruyck, by continuatie te mogen vullen met thee, porcelyn, lackwercken en diergelyke kleenigheden; en hierom werden dan de gecommitteerdens tot het mercken en branden der kisten specialyk geordonneerd in het voors. werck, soo te samen als een yder in het bysonder, daer omtrent wel toe te sien en gene kisten, kelders, pothuysen off andere embalagie off casjens, die voor thee doorgaen, te mercken off branden, die met lywaten off zyde stoffen voor het geheel of ten deele syn beset, ook gene derselve de eygenaren terugh te geven, maer aen te houden, tot daer van aen den Gouverneur Generael rapport gedaen en vervolgens daer over nader ordre ontfangen sullen hebben.

Ook werd een yder, 't sy vertreckende off hier te lande

verblyvende, by renovatie van het gene by den generalen articul brief en verscheyde placcaten deser Regeringe tegens het verkopen, beswaren en verpanden der soldy reeckeningen van 's Comp^s dienaren is gestatueert, specialyk geadverteert en geboden haer in die en alle andere deelen nae den gem. articul brief en de successive en jaerlyckse placaten te reguleeren en deselve precise te agtervolgen, om buyten schade te blyven, dewyl men gesint is daer op veel naeuwer te letten, als nu eenigen tyt is geschiet, gemerckt de misbruycken en overtredingen sedert eenige jaren daer inne seer syn vermenigvuldigt, en gevolgelyk vereyst, dat de poenen, daer tegens gestatueert, tegens de overtreders stiptelyk werden geëxecuteert, daer onder by desen specialyk begrypende en verbiedende het verbinden off verpanden van soldy reeckeningen, nevens het passeeren van gefingeerde obligatien tot pand der minne voor soodanige uytgerede en aengenome cargasoen kisten, op deselve poenen, als voorwaert tegen het uytreden en aennemen van voors. kisten syn gestatueert, namentlyk confiscatie van soodanige reeckeningen en royeringh van soodanige obligatien, even of die niet waren gepasseert, nevens een viervoudige boete van het bedragen der reeckeningen en obligatien, even als of de eerste in effecte waren verkogt ofte veralieneert geweest.

En om soodanige uytreders en aanneemers van cargasoen kisten te beter te konnen nagaen en agterhalen, werd aan alle notarissen, die hier ter stede syn geadmitteert, in het gemeen en een yder van haer in het bysonder, by desen wel specialyk gelast en aanbevoolen, dese regeringe, van den dag, dat desen sal wesen gepubliceert, alle maenden, in het begin en sulx voor den 8sten der maend, te bedienen en aen den Gouverneur Generael over te brengen een pertinente en by haer ondertekende lyste ofte register van alle obligatien en schuldkennissen, die de voorgaende off verlope maend voor haer sullen wesen gepasseerd, met aanwysinge van de namen der debiteuren en crediteuren, nevens het bedragen der sommen en de oorsaken, waer uyt deselve spruyten, om vervolgens gestelt te werden in handen van den Advocaet fiscael van India, om

daerop te doen enqueste en, sooveel doenlyck, te agterhalen en calangeren, die de stoutheyt sullen hebben sigh verder met het uytreden of vervoeren van particuliere cargasoenkisten off het verkopen off verpanden van soldy-reeckeningen en het verleenen van loose obligatien te bemoeyen off daeraen schuldig te maecken, verstaende, dat dese ordre voor alle notarissen jaerlycx door deselve sal moeten werden agtervolgt en stant grypen van den dag der publicatie vande gewoone placaten voor alle thuysvaerende personen tot dat het laetste en soo genoemde thee schip, 't geen ordinair in de maand February afgaet, vertrocken en alsoo de besendinge en handel op het vaderland tot het naestvolgende najaer gesloten sal wesen; werdende oock bovendien de respective fiscaels, soowel den Water-fiscael als den Advocaet-fiscael van India, serieus gelast alle mogelycke devoiren aen te wenden tot ontdeckinge van alle contraventien, die tegens het in desen gestatueerde soude mogen werden ondernomen, en daarby die van den agtb. Raed van justitie deses casteels gerecommandeert tegens de overtreders nae vereysch en met rigeur te procederen.

27 September. *Vernieuwde afkondiging van de vier plakaten, »concernerende de thuys vaerders"* (7 *November* 1712, 6 *November* 1713, 5 *October* 1714, 5 *September* 1716).

5 October. *Reglement op de bagage van »thuysvaerders."*

Zie bij 27 Julij 1718.

13 November. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek van de retour-vloot.*

21 December. *Verbod voor de bedienden op de buitenkantoren dienaren der Compagnie, gelijk of hooger in rang dan een vaandrig, zonder vergunning van de Hooge Regering »emeriti te stellen."*

? December. *Bekendmaking nopens het verpachten van de »generale en gemeene inkomsten deser stad Batavia" voor het jaar 1718 op 31 Dec. 1717 en nopens pachters, borgen, enz.*

Dit stuk is eene herhaling van het stuk, medegedeeld op bladz. 90.

1718.

18 Januarij. *Afschaffing der beëediging van de scheepsrekeningen van »geconsumeerde provisien en uytgegeven »contanten" op reis van Nederland naar Indië.*

De Regering zag de noodzakelijkheid dier beëediging niet in, vermits de rekeningen »meest alle op een uytlopen."

Uit deze resolutie blijkt ook, dat de wettige duur eener reis van Nederland naar Indië toenmaals was $7^1/_2$ maanden. Voor eene kortere reis werd eene premie uitgekeerd.

25 Januarij. *Regeling van de onkosten, welke ten aanzien van geconfiskeerde goederen mogten in rekening worden gebragt.*

De Raad van justitie te Batavia had ter zake zulke »exces»sieve" rekeningen ingediend, dat de helft der waarde van de geconfiskeerde goederen aan onkosten werd opgebragt.

Ter vermijding van »veel nasleep, mitsgaders verdere hac»quetten" keurde de Regering die rekeningen goed, maar bepaalde, dat voor den vervolge de onkosten zouden mogen bedragen:

1° de twee per c^t^. uyt alle geconfisqueerde goederen, ten behoeve van de leden der justitie, die gestaan hebben over de inventarisatie en verkoop van deselve, van ouds toegelegd en nader vermaand by de resolutie deser taeffel van den 5^en^ May 1688;

2° de ses per c^t^. van de substituiten off geweldigers, die haar voor de aanhalinge syn toegelegd uyt het geprocedeerde by de resolutien deser taeffel van den 21^en^ December 1666 en 6^en^ November 1682 en nader vermaand by die van den 5^en^ May 1688, soo even genoemt;

3° het vendu salaris tot 4 per c^t^. voor den Secretaris en 1 per c^t^. voor den Deurwaarder, te weten, wanneer de aangehaalde en geconfisqueerde goederen in effecte op het stadhuys en by den Raad sullen wesen opgeslagen en verkogt, en den Secretaris en Deurwaarder de moeyte en risico daar van sullen hebben gehad en gelopen; maar niet meer van sodanige goederen, die in 's Comp^s^ pakhuysen opgeslagen en door de bediendens van deselve daar uyt verkogt off by taxatie voor d'E. Comp. aangenomen sullen wesen, na de resolutie deser taeffel van den 10^en^ September 1677 [1], en hier mede alsnu te vernietigen en voor kragteloos te verklaren alle andere resolutien, die hiermede stryden, speciaal die van den 2^en^ September 1697.

4° het verschot van den Secretaris of Deurwaarder voor coelys en prauwloonen tot het afhalen en transporteren der aangehaalde goederen na de plaatse, daar die, 't zy op het stadhuys off binnen 's Comp^s^ packhuysen sullen werden opgeslagen, sonder meer, dewyl men, als gesegd, voor het aanstaende in saken, d'E. Comp. en den Fiscael betreffende, niet meer sal mogen opbrengen eenige vacatie-gelden voor leden van den Raad, Secretaris, geswoore clerquen en andere mindere dienaren van de justitie, die volgens de Statuten van Batavia, onder den titul van Secretaris en Deurwaarder of Stads-bode, art. 7 en 11, gehouden syn de Comp. ofte den Fiscael voor hare tractamenten te dienen, gelyk ook den Secretaris voor sig selve niet meer sal mogen op brengen eenige sequestratie en salaris van penningen,

---

(1) Bij deze resolutie is afgewezen het verzoek van den Secretaris van den Raad van justitie om vendutie-geld wegens aangehaalde en geconfisqueerde 45 balen Bengaalsche zijde, »omdat alle deselve zyde by d'E. Comp. na taxatie »aengenomen ende niet by vendutie verkoght is geworden."

geprocedeerd uyt aangeslage en geconfisqueerde goederen, aangesien men daar aan niet als gantsch oneygen en tegens haar natuur de naam van sequestratie gelden geven of opdringen kan, na 't geene daar van by de lyste der salarissen voor den Secretaris van den jare 1668, art. 31 en 32, kan werden gesien, gemerkt hy, Secretaris, by het aannemen van sodanige goederen voor d'E. Comp. geen penningen handeld off behoeft te handelen en hy van het geene van het stadhuys verkogt werd, syn vendugeld komt te trecken; en eyndelyck, dat ook door hem, Secretaris ofte den Deurwaarder, niet meer opgebragt sullen mogen werden eenige ongelden van tractamenten voor de leden der justitie, Secretaris, geswore clerq of andere bedientens, als een misbruyk van weynige jaren, maar in gevalle van noodsaeckelykheyd, na de apparente geduursaamheyd der voorvallende commissien, daar toe op d'ordonnantie van den heere Directeur generaal het nodige met een spaarsame hand uyt 's Comp^s. magasynen te laten verstrecken, soo als geschied omtrent andere ministers van de Comp., wanneer tot extra-ordinaire commissien werden geëmployeerd.

26 Februarij. *Bekendmaking, dat de Diakenen te Batavia op 2 Maart 1718 openlijk verantwoording zouden doen van hunne administratie.*

Zie verder bij 16 Februarij 1715.

5 April. *Bepaling, dat de gage van landloopers of »drossers onder die van de zeevaart," die langer dan eene maand van de hun bescheiden plaats afwezig waren geweest, als die van deserteurs afgeschreven en hunne soldij-rekeningen gesloten zouden worden.*

Uit eene rol van absenten was gebleken, dat ettelijke zeevarenden, niet alleen dagen en weken, maar zelfs maanden afwezig bleven.

Voor de afschrijving moest de Equipage-meester op den eersten dag van elke maand aan het Opperhoofd van het generale soldij-kantoor bezorgen eene lijst der afwezigen van hunne schepen gedurende eene maand of langer.

Wie hunner later weêr te voorschijn kwam, mogt slechts met goedvinden van de Hooge Regering op nieuw ingeschreven worden.

22 April. *Bepaling, dat inlandsche hulp-troepen, na afloop eener expeditie, hunne wapenen ter bewaring moesten afgeven aan hunne hoofd-officieren.*

Ter zake was »nog noyt een vaste ordre beraamd."

Gewoonlijk trachtten de inlanders, die voor de Compagnie hadden gestreden, »na haere terugkomst uyt de een off ander »expeditie, haar piecken maar ten eersten voor gereed geld »quyt te maken, waar door noyt haere wapenen gereed heb»ben, wanneer het vereyst, maar dan eerst doorgaans het »meerder gedeelte der piecken nog moeten laten maken, »alsse behoorden gereed te zyn."

In 1718 vroegen de officieren der Balinesche hulp-troepen om eene regeling van deze aangelegenheid; en om aan die troepen »geen gelegentheyd tot mistrouwen en argwaan te »geven" bepaalde de Regering, dat de hoofd-officieren, »yder »in syn campon, eene bequaeme plaats afsonderen en doen »vervaardigen soude tot het bergen van alle geweiren, tot »yder campon behorende, en dat onder het opsigt en bewa»ringe der gesamentlyke hoofd-officieren, tot yder campon »behorende."

29 April. *Bepaling, dat tractementen van in Indië geboren en aangenomen Compagnie's dienaren in Indië afbetaald mogten worden.*

29 April. *Last om »geringe boedeltjes van gegagieerde »dienaren, die sonder testament of bekende, wettige »erfgenamen komen te overlyden," aan de administratie van Weesmeesteren over te geven of te laten.*

13 Mei. *Aanstelling van een vijfden Notaris te Batavia.*

Volgens den President van Schepenen werd »door de pre»sente vier Notarissen het gemeen niet ten genoege gediend."

31 Mei. *Wijziging van de bepaling nopens salut-schoten, vastgesteld bij de resolutie van* 23 *April* 1678.

Voor extra-ordinaire Raden van Indië, van eenige oorlogs-expeditie terugkeerende, zoude voortaan het salut uit 7 kanonschoten bestaan.

Voor de ordinaire Raden zoude zulks »nae rato" verhoogd worden, »als het nodig sal syn."

15 Julij. *Verbod voor leden van de Hooge Regering tegen het weigeren »zig in dese of geene expeditie te »laten employeren", wanneer de keus op één hunner was gevallen.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVIInen.

15 Julij. *Verbod voor Chinezen, van de specerij-eilanden naar Batavia gekomen, derwaarts terug te keeren.*

Dit verbod is afkomstig van Heeren XVIInen, die tevens gelastten, dat de Chinesche anachoda's en matrozen op de specerij-eilanden (Molukken) moesten uitsterven.

15 Julij. *Bepaling, dat kinderen, in Indië geboren of »buyten dienst" in Indië aankomende, niet in Compagnie's dienst mogten aangenomen worden.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVIInen.

16 Julij. *Bekendmaking, dat de buiten-regenten van*

het Lazarus-huis op 20 Julij 1718 verantwoording zouden doen van hunne administratie.

Zie verder bij 14 Julij 1714.

27 Julij. *Nadere regelingen nopens de bagage van repatriërenden.*

In hunne vergadering van 5 October 1717 hadden Heeren XVIInen een »nader lyste en reglement op de kisten", enz. vastgesteld, luidende, als volgt:

Lyste en Reglement, waar naar een yder, uyt Indien t'huys komende, van wat rang of qualiteyt deselve ook soude wesen, niemant uytgesondert, in't mede nemen van't getal en volumen van syn bagagie sig preciselyk sal hebben te gedragen, ende waarop de fiscaals en gecommitteerdens tot het branden der kisten op het vertrek der schepen gelast werden haar nauwkeurig te informeeren en 't geen in getal, groote of qualiteyt van goederen dit reglement mogt bevonden worden te excederen, niet te laten affgaan of, afgegaan en tegens de ordre aan boort gebragt synde, aan te houden, om daar mede gehandeld en tegens de overtreders geprocedeert te worden volgens de ordres van de Compe., sullende ter plaatse, alwaar het opperhooft vertreckt, desselfs goederen door gecommitteerdens uyt leden van den raad, in plaetse vande ordinaris, daertoe gecommitteerdens, voortaen moeten gebrand worden; en soo onaangesien dit reglement imand, van wat rang of conditie die soude mogen wesen, mogte bestaan eenige meerder of verdere omslag of wel desselfs goederen ongebrand int vaderland aan te brengen, sal hetselve ten profyte van de Compagnie werden aengehouden, werdende al hetselve aen de persoonen en bediendens, hier naer genoemt, alleen maer uyt consideratie toegestaen, op dat een ygelyk soude weten, waer naer hy sig sal hebben te reguleren, als namentlyk aen den

Gouverneur-Generael of Directeur-Generael.	18 kisten.

Ordinaris raden, extra-ordinaris raden, hetsy deselve commandeurs van de retourvloot syn of niet.	10 kisten, lang 5 voeten, hoog en wyt 2 voeten, dog met familie overkomende 12 kisten, dog waervan maer 4 kisten met chitsen, lywaten en zyde stoffen gevult sullen mogen syn, hetzy met vrouw en familie mogten overkomen of niet. 12 fleskelders van 12 fl. yder of iets anders van deselve volumineusheyt en swaerte. 16 potten.
Raden van justitie, gewesene gouverneurs en directeurs, als voren.	7 kisten, lang en wyt als boven, dogh met familie 9 kisten, waer van alleen 3 met lywaten en zyde stoffen te vullen als boven. 10 fleskelders van 12 flessen yder of iets anders, als voren. 12 potten atchiar.
Commandeur van de vloot, geen Raad van India synde.	4 kisten, lg. 5 v., hoog en wyt 2 v., dog vrouw en kinderen medenemende 5 kisten. 2 dito van de groote als matrose kisten, dat is 4 voet lang, 1 ½ voet hoog en breet, sullende een der voornoemde vier groote en daarenboven een der voornoemde matrose kisten met lywaten en syde stoffen gevult mogen wesen. 8 fleskelders van 12 flessen yder of iets anders, als voren. 10 potten atchiar of tamarinde·

Opperkoopman, geen commandeur synde, of een Mayor.	3 kisten, lang en wyt als boven, dog met vrouw en kinderen 4 kisten. 2 dito van de groote als matroose kisten, dat is 4 voet lang, 1½ voet hoog en breet, daer onder een groote en een matroose kist met lywaten en zyde stoffen, als boven. 4 fleskelders van 12 flessen yder. 6 potten atchiar of tamarinde.
Schipper.	3 kisten, lang en wyt als boven. 1 dito van de groote als matroose kisten, dat is 4 voet lang en 1½ voet hoog en breet, onder deselve een kist met lywaten en zyde stoffen, als voren. 6 fleskelders van 12 fl. yder. 6 potten atchiar of iets anders daerin.
Predicant.	2 kisten, lang 5 voeten, hoog en wyt 2 voeten, met vrouw en kinderen 3 kisten. 2 matroose kisten, dat is 4 voeten lang, 1½ voet hoog en breet, de boeken daar onder begrepen; een derselve matroose kisten sal met lywaten en zyde stoffen mogen gevult wesen. 2 fleskelders van 12 flessen. 2 potten atchiar.

Koopman, Capitain of Capitain-luytenant.	2 kisten, lang en wyt als boven, met vrouw en kinderen 3 kisten. 2 van de groote als matroose kisten, dat is 4 voet lang, 1 $^1/_2$ voet hoog en breet, waarvan een matroose kist met lywaten en zyde stoffen, als boven, gevult sal mogen syn. 2 fleskelders van 12 fl. yder. 4 potten atchiar of tamarinde.
Onder-koopman, Luytenant of Vaendrig.	2 kisten, lang 5 voeten, hoog en wyt 2 voeten. 3 fleskelders van 12 flessen of een kistje, hoog en breet 1 $^1/_3$, lang 3 $^1/_2$ voet, met lywaten en zyde stoffen in de plaets. 2 potten atchiar.
Opperstuurman.	1 kist van lengte en wyte als boven. 1 matroose kist met lywaten en syde stoffen. 2 fleskelders van 12 flessen. 2 potten atchiar.
Onderstuurman, winnende boven / 26, Boekhouder of Adsistent, winnende / 20 en daarboven.	1 kist van groote als boven. 2 fleskelders van 12 flessen of een kistje van 2 $^1/_2$ voet lang, 1 voet hoog en breet met lywaten en zyde stoffen in de plaats. 2 potten atchiar.

Sergeant, Opperbarbier, Siekentrooster.	1 kist als boven. 1 fleskelder van 12 flessen of 1 kistje van $1\frac{1}{2}$ voet vierkant met lywaten en syde stoffen. 1 pot atchiar.
Derdewaek, provisionele Adsistent of Schryver, winnende onder de *f* 20 's maands.	1 kist, lang $4\frac{1}{2}$ voet, hoog en breet 2 voeten. 1 pot atchiar of een kasje, langh $1\frac{1}{2}$ voet, hoog en breet 1 voet, gevuld als boven in de plaats.
Oppertimmerluyden, behalven de timmerkist, die met gereedschappen en niet met koopmanschappen sal mogen gevult worden en ten regarde van de scheeps timmerluyden sal moeten bestaen in een pothuys, lang $5\frac{1}{4}$ voet, wyt $1\frac{1}{2}$ voet, hoog van agteren $2\frac{1}{4}$ voet, hoog van voren 20 duym, 't schuyne boven deksel 14 duym breet; en die der huys timmerluyden lang 5 voet, wyt 1 voet, hoog van agteren 1 voet 9 duym, hoog van voren $13\frac{1}{2}$ duym, 't schuyne deksel $10\frac{1}{2}$ duym breet. Hoogbootsman, Schieman, Kok, Bottelier, Opperkuyper, Constapel, tweede Chirurgyn, Opper zeylmaeker, Corporael.	Yder 1 kist, lang $4\frac{1}{2}$ voeten, breet 2 voeten en hoog gelyke 2 voeten, sullende boven in de kist geplaest mogen wesen een kasje, langh $1\frac{1}{2}$, hoog en breed 1 voet met lywaten en syde stoffen.

Timmerluyden, die ten minsten *f* 20 ter maand winnen, behalven haer timmerkist, ter grootte en met onderscheyd, als voren.	
Hoogbootsmansmaet. Schiemansmaet. Koks maet. Botteliers maet. Tweede kuyper. Scheeps-corporael. Tweede zeylmaker. Trompetter. Quartiermeester. Konstabelsmaet. Landspassaet. Derde chirurgyn.	Yder een kist van $4\frac{1}{2}$ voeten lang, breet $1\frac{1}{2}$ voet, hoog gelyke $1\frac{1}{4}$ voet, boven in de kist sal een kasje, gevult als boven, mogen geplaest worden van een voet vierkant.
Jong timmerman, winnende minder dan *f* 20 ter maand, geen timmerkist. Jong kuyper. Jong zeylmaker. Provoost. Bosschieters, winnende van *f* 10 tot *f* 12 ter maand. Adelborsten. Jong scheepscorporael.	Yder een kist, lang 4 voeten, breet $1\frac{1}{2}$ voet, hoog gelyke $1\frac{1}{2}$ voet met 12 stucken lywaten of zyde stoffen, boven op te leggen, en niet meerder.
Bootsgesellen, winnende *f* 9 ter maand, en daeronder tot jongens incluys; item Soldaten.	Yder 1 kist, lang $3\frac{1}{2}$ voet, breet 1 voet 4 duym, hoog gelijke 1 voet 4 duym, met 6 stucken lywaten of syde stoffen, als boven.

Alle de voorschreven kisten sullen moeten gemaekt wesen regt in den haak binnenswerks op de rynlandse maat.

Vrye luyden, die na 't vaderland vertrecken en in Indien

sullen geweest syn leeden van een burger collegie, als Schepenen, Weesmeesteren, etc. of wel hooft officieren der burger schuttery en cavallery, mogen even soo veel en geen meerder bagagie mede voeren als by dit reglement aan een Koopman of Capitain in 's Comp^s dienst werd toegestaen, sullende alle verdere gemeene burgers, voormaals in dienst van de Comp^e geweest synde, niets meer in swaarte of volumen mogen mede nemen, als na de gelegentheyt ofte qualiteyt, waar in sy de Comp^e gediend sullen hebben en uyt dewelke sy in vrydom overgetreden syn, mitsgaders alle weduwen van 's Comp^e dienaren ofte vrye luyden gereguleert worden naar de qualiteyt ofte bedieningen, die hare mannen respective, 't sy in of buyten den dienst van de Comp^e., mits niet gedegradeert of gesententieert synde geweest, sullen hebben bekleet, op verbeurte van al het overige; ende dit alles onvermindert de ordres tegens het dryven van particulieren handel ende het mede voeren van particuliere koopmanschappen van dese ofte geene op halve, meerder of minder winst, mitsgaders het passeeren van obligatien of schuldbrieven voor sodanige goederen, op peene, by voorgaande reglementen en de placaten van den lande daar tegens gestatueert.

Gedegradeerde of gesententieerde personen, item passagiers, buyten de bovengemelde personen, alsmede vrouwen en kinderen overkomende, sullen ider maar een plunje kist met kleederen, sonder koopmanschappen, mogen medebrengen.

En op dat dit des te beter soude agtervolgt worden, is goetgevonden en verstaen, dat voortaen de kisten, kassen en verdere goederen, overgebragt by luyden, met Comp^s. schepen overkomende buyten dienst of gagie, hetsy dat sy voormaels in Comp^e dienst geweest syn of niet, door Commissarissen uyt de respective Kameren, over de visitatie gesteld, alle by provisie sullen werden aangehouden ter dispositie van dese vergaderinge, om op derselver ontslaging of absolute aanhouding geresolveert te werden, ingevolge van dit reglement; sullende sodanige, by provisie aangehoude goederen op de lysten der particuliere aangebragte goederen, die als nu jaarlyx werden overgebragt, moeten gesteld werden met specifique

aanwysinge, waar in deselve bestaan, beneffens de namen en qualiteyten van de overbrengers of eygenaars van dien.

Des sullen Commissarissen voornoemt aan sodanige passagiers mogen toestaan en laten volgen een kist met noodwendigheden of klederen, tot hun lyf behorende, sonder meer.

Die op de reyse tot hooger qualiteyt gevordert syn, sullen geen meerder of grooter kisten mogen overbrengen als de geene, dewelke sy volgens haer vorige qualiteyt op hun vertrek uyt Indien hadden mogen hebben.

Die op de reise verschanst of overgegaan syn van 't eene schip op't ander, sullen de reden van die verschansing by extract authenticq van den boekhouder of schryver moeten doen blyken, op verbeurte der mede gebragte goederen.

Alles, wat buyten de kisten en gepermitteerde potten off flessen in het kooygoed of daar buyten werd overgebragt, sal ten profyte van de Comp^e^ worden aangehouden.

De heeren Commissarissen, die uyt de respective Kameren sullen gecommitteert wesen tot de visitatie der kisten, sullen gelieven indagtig te syn, geen ongebrande kisten of goederen vry te geven ingevolge van de resolutie van 15^en^ September 1716."

Bij de afkondiging van dit stuk vernieuwde de Indische Regering hare plakaten van 23 Mei 1699, 28 Augustus 1710, 6 November 1713, 5 October 1714, 5 September 1716 en 27 September 1717, »soo verre deselve door het tegenwoordige, »nieuwe reglement of lyste niet werden gecontrarieert ofte »gederogeert."

Tevens maakte de Indische Regering van deze gelegenheid gebruik om het plakaat der Staten Generaal van 21 September 1717 af te kondigen.

9 Augustus. *Rang-lijst bij begrafenissen.*

Eerstelyk, sullen mogen agter het lyk en voor de Regeringe gaen een à twee paeren bloedvrunden en verdere magen met lange mantels, daer die syn, en niet meer; dan

2e de heeren en leden vande hoge Indise Regeringe en

onder of agter deselve de aenwesende gouverneurs van buyten comptoiren, als ook den secretaris der hoge regeringe; en voorts ten

3e de verdre vrunden off magen met lange mantels, daer se syn, mits gaende niet tegen of boven de jongste ordre en het placcaet vanden 24en December 1714; dan ten

4e de raden van justitie, nevens den advocaet- en waterfiscael, als oock den secretaris van het collegie;

5e soodanige persoonen, die allesints in de by een komsten rang hebben voor Schepenen en predicanten, als den ontvanger generael, de opperkooplieden vant casteel, den majoor, equipagiemeester, boekhouder en visitateur generael, item alle commandeurs en opperhoofden van Japan, den sabandhar ende het opperhooft van het generale soldy comptoir; ten

6e Schepenen, nevens hare hooft officieren, als bailjuw en landdrost en den secretaris, als oock alle out Schepenen daer onder begrepen; voorts

7e alle predicanten en ouderlingen, constituerende den Bataviasen kerkenraed;

8e Weesmeesteren en haren secretaris;

9e Heemraden en haren secretaris;

10e Commissarissen van huwelykse en kleene saecken met haren secretaris;

11e Oppercoopluyden buyten emplooy; voorts alle capitains, soo dienaren als burgers;

12e Coopluyden, schippers en die gelykstandig daer mede syn, als chirurgyns der hooft posten, notarissen, werkbasen, mitsgaders diaconen in bedieninge;

13e de inlantse Capitains en hooft officieren der Chinesen, item boedelmeesteren der Chineese en andere vreemdelingen hare sterfhuysen, blyvende gereserveert het plaetsen van inlantse hoofden en grooten, ook ambassadeurs, nae gelegentheyt vande persoonen, etc.

14e Luytenants en opperstuurluyden, soo dienaers als burgers;

15e Oppercoopluyden, vaandragers en andere, die daer mede gelyk staen; en eyndelyk ofte ten

16e Boeckhouders, assistenten, krankbesoeckers, onderchirurgyns, burgers, etc. en alle andere, in desen niet genoemt staende.

En werden alle aensprekers of bidders in de sterfhuysen by desen wel speciael verboden, op privatie van haren dienst, in eenige sterfhuysen, van wien het soude mogen wesen, op te lesen eenige lykrollen, waer in de bovenstaende ordre niet soude mogen wesen geobserveert.

12 Augustus. *Afschaffing van de arresten op tractementen van Compagnie's dienaren.*

Heeren Bewindhebberen te Middelburg hadden bij zekere »memorie van zoldy," onder dagteekening van 31 October 1717, opgemerkt, dat »zulke arresten t'eenemael buyten de ordres, »resolutien, jae tegens het octroy van d'E. Compagnie waren, »het welke dicteert, dat gagies van menschen, in actueelen »dienst synde, met geene arresten mogen beswaart worden."

Van deze beslissing werd mededeeling gedaan aan het Opperhoofd van het soldij-kantoor en aan »die van den agtb. »raad van justitie", met last de beslissing te publiceren, »opdat een ygelyk in het vertrouwen en uytsetten syner »gelden sigh daer nae mag rigten en hoeden voor schade."

Zie ook bij 14 November 1620, 12 Mei 1672 en 14 Junij 1720.

27 September. *Toelichtingen op de nadere voorschriften nopens de bagage van repatriërenden.*

Antwoord.

Dewyl de intentie en ordre der Ed. Heeren Seventhienen positieff en klaer legt om gene ledige, maer alleen volle en afgepackte kisten te branden, sullen haer de ge-

Vraag.

Dat niet by het nieuw placaet of reglement, maer by het extract schryven van de Hoog Edle Heeren 17de, dato 8 October 1717, expresselyck gelast werd, dat de visite

committeerdens daer nae letterlyck hebben te reguleren en alle ledige kisten af te wysen, daertoe men van dese ordre aen alle de retourschepen tydige voorkennisse door den Equipagiemeester heeft doen geven, soo dat niemant eenige ignorantie heeft te pretenderen, konnende die gene, die ledige kisten brengen of die alleen met plunderagie tot het lichaam gevult syn, ook sodanige en geene andere briefjens geven en by de generale rolle aengetekent werden.

Hier omtrent sal men almede moeten handelen nae het reglement en de verklaerde intentie der Heeren Principalen, sonder aensien van het gene tot nu toe is gepractiseert.

voortaen sal moeten geschieden, niet van ledige, maer van afgepackte kisten, gelyck ook gene kisten sullen mogen gebrand werden, als nae dat die afgepackt syn.

't Welck, na ons gering oordeel, niet wel doenelyck is en waerover wy den voorleden jaer op 15en October in alle onderdanigheyt onse beswaernissen aen Uw Hoog Ed[le] mede gedaen hebben, en door Uw Hoog Ed[len] goed gunstelyck op 19en van dito maend geantwoord, dat de gecommitterdens om g'allegeerde sufficante redenen, op den voet, soo als het werck thans in practycq is, soo veel sullen moeten doen, als haer mogelyck sal wesen, om aen d'intentie der Heeren Principalen en de placaten en ordres deser regeringe te voldoen, etc.

Nog werd Uw Hoog Ed[ns] onderdanig gevraagd, aengesien onse heeren majores by dit voorgenoemden reglement gelieven onderscheid te maeken omtrent boeckhouders, assistenten, p[le]. assistenten en schryvers, hoe men dat nu sal handelen met de personen van dese volgende qualiteyten, die in de brandrollen als abso-

lute opgebragt werden, schoon sy de gage daer toe niet en winnen, als p^{le}. sergianten, p^{le}. corporaels, p^{le}. constabels of constabelsmaat, bootsmansmaat, schiemansmaat, meesterknegts van eenige ambagt, etc.

Soo staet mede in bovengenoemd reglement, ons geringen oordeels, wat duyster, of een schipper een kist van 5 voet lang, dan wel nogh een matrose kist, lang 4 voeten, gevult met lywaten, sal mogen mede voeren.

Dit heeft geen duysterheyt, maer is klaer genoegh, dat een schipper magh hebben een kist van vyf voeten met lywaten sonder meer.

Waarom gecommitteerdens in alle onderdanigheyt, tot vermeydinge van alle abuysen, van Uw Hoog Ed^{ns} versoeken nader explicatie op het een en ander, en in wat voegen sy met de ledige kisten sullen moeten of mogen handelen, dewyle het seker is, dat veele van de verloste zeevarende niet soo spoedig aen land konnen komen, ook op stonds geen geld hebben om hare ledige kisten te vullen of af te packen, gelyck ons voor desen dat meermalen voorgekomen is.

Als voren op het eerste point afwysen alle ledige kisten en te branden, als gevult teruggekomen; men sal hier van tydige advertentie doen over alle de schepen.

Zie ook bij 13 October 1716.

4 October. *Bepaling, dat in den dienst der Compagnie verminkte dienaren niet naar Nederland opgezonden*

mogten worden, maar in Indië hunne »remuneratie" volgens den Artikel-brief (deel II, *bladz.* 264) *moesten ontvangen.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII^nen.

28 October. *Wijziging van het verbod van* 9 *Junij* 1715 *tegen het betalen in Indië van crediteuren van insolvente boedels, voordat magtiging daartoe uit Nederland was ontvangen.*

De Sequester werd gequalificeerd »voor aff te betalen de »gepreviligeerde en geprefereerde doodschulden in een insol»venten boedel." Omtrent alle andere crediteuren of schulden moest hij zich »stiptelyk" houden aan den last van Heeren Meesters ter zake.

De Indische Regering was van oordeel, dat »de hoog Ed. »Heeren Principaelen dit poinct, nevens ons, zullen aenmercken »als billick en ten uytersten noodsaekelyk en stigtelyk; en »daerom ook niet te stryden tegens de eygendlycke intentie »van haer hoog Ed^ns ordre en interdictie by de geallegeerde »missive van 9 Juny 1715 tegens de affbetaelinge der credi»teuren van insolvente boedels buyten haer hoog Ed. Agtb. »speciale authorisatie."

12 November. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek van de retour-vloot.*

H. ZWAARDECROON.

15 December. *Verbod tegen »eygenwillige en onbetame»lyke dispositien van gouverneurs* [*van buiten-kantoren*] *»uyt een ingebeeld en aangematigd pouvoir, hetwelk »zy niet besitten, noch haer competeerd."*

Talrijk zijn de voorbeelden van verregaande willekeur, door hoofden van buiten-kantoren gepleegd, welke in de resolutiën der Hooge Regering zijn vermeld.

? December. *Bekendmaking nopens het verpachten van de „generale en gemeene inkomsten deser stad Batavia" voor het jaar* 1719 *op* 31 *Dec.* 1718 *en nopens pachters, borgen, enz.*

Dit stuk is eene herhaling van het stuk, medegedeeld op bladz. 90.

? December. *Bekendmaking nopens het verpachten van de inkomsten van de poeder- en kandij-suiker, afkomstig van Java's oostkust en van Cheribon, voor het jaar* 1719.

De voorwaarden dezer verpachting luiden:

dat den pachter van yder picol poeyersuyker, dat, als gesegt, van Java's oostkust en Cheribon sal werden aengebragt, voor tol genieten sal vier schellingen of een halve ryxdaelder en aght schellingen of een geheele rd[s] voor een picol candy suyker;

dat voorts den pachter niet alleen desen tol genieten sal van alle suykeren, die hier van gem. plaetsen ingevoerd werden, 't sy deselve door d'Comp[e] of door de ingsetenen ingekogt werden, maer oock van alle de geene, welke hier ter rhede werd aengebragt of weder vervoert, mits dat, desen tol eens betaeld synde, die suyker voor den verderen vervoer alsdan geen verderen tol subject sal syn;

dat ook den aenbrenger selvs dien tol sal moeten betalen, 't sy dat de suyker aen d'Comp[e] of wel aen andere verkogt of door hem vervoerd werd.

1719.

11 Februarij. *Bekendmaking, dat de Diakenen te Batavia op 15 Februarij 1719 verantwoording zouden doen van hunne administratie.*

Zie verder bij 16 Februarij 1715.

18 April. *Aanstelling van een derden gerechts-bode, »affsonderlyk en alleen voor en ten dienste van het »collegie der Commissarissen van kleene zaken" te Batavia.*

In geval van ziekte of andere verhindering van één der twee boden van het collegie van Schepenen moest deze derde bode ook dat collegie bedienen.

Zijn tractement werd vastgesteld op 20 gulden 's maands en het bedrag van zijnen borgtogt op 100 rijksdaalders.

25 April. *Last op de buiten-kantoren, zonder voorkennis van de Hooge Regering, aan gesuspendeerde Compagnie's dienaren geene »readmissie" te verleenen.*

De Raad van justitie te Negapatnam had zich niet ontzien een gesuspendeerden chirurgijn te rehabiliteren, — eene zaak, welke de justitie »niet aanging" en zelfs de politieke raad niet eigenmagtig mogt behandelen.

26 Mei. *Vermeerdering van het aantal Visitateurs »over »de suspecte of geraakte van lazernye" van drie tot vijf.*

Somwijlen waren een of meer der Visitateurs »impotent"; ook zoude door vermeerdering van hun aantal »het verplaatsen »van sodanige menschen na het eylandt Purmerend in het »leprosen huys met meerder gerustheyd mogen geschieden."

26 Mei. *Bepaling, dat de schippers en boekhouders »op »de scheepen, in het land varende (behalven die af »en aan na Bantam en Java's oostcust binnen de »Straat Sunda permanent gebruykt werden en twee»maal 's jaars hunne consumtie verantwoorden) binnen »agt dagen na hun arrivement van de buyten comtoiren »ter deser rhede [Batavia] hunne consumtie-, equi»pagie- en buscruyt-reecqueningen, ordentelyk geslooten »en onderteekend, sullen moeten brengen op het comp»toir der generale visite."*

De poenaliteit was »verbeurte van twee maenden gagie »ten behoeve van den Visitateur-generael en ten laste, soo »van schipper, als boekhouder."

Met het indienen dier verantwoording-stukken werd dikwerf zeer lang getalmd.

12 Junij. *Bepaling, dat de Hooge Regering aanwees de plaats, waarheen een bij regterlijk vonnis veroordeelde, buiten de jurisdictie van de betrokken regtbank, verbannen moest worden.*

13 Junij. *Last op de gouverneurs en raden te Makasser, Ambon, Banda en Ternate, bij overzending van proces-stukken aan den Raad van justitie te Batavia, tevens te zenden »een briefken onder een open slip »binnen 's Comp^s papieren, aan ons [de Hooge Regering] »geconsigneerd, alleen ter bekendmakinge, ten welken »eynde of uyt wat oorsake sodanige processen herwaard »werden gesonden; buyten hetgene diendwegen door die »van de regering ter gem. plaatsen by derselver brieven »aen ons sal moeten aengeroerd en bekend gemaekt »werden, na het oude gebruyk."*

24 Junij. *Verbod tegen het rijden met voertuigen over de Kasteels-brug te Batavia. — Last om bij het passeren van een rijtuig, waarin een lid der Hooge Regering was gezeten, stil te staan, enz.*

Alsoo in aanmerking is genomen, hoe sedert de promulgatie van het biljet de dato 30 December 1704, vervattende een onvermydelycke impositie op en omtrent het houden en gebruycken van carossen, berlyns en chaises, soo met 4 als 2 wielen, etc., onder de dienaeren van d'E. Comp. en de gemeente te deser stede, niet alleen dat het getal van soodanige rytuygen bysonder is toegenomen, maer dat ook te gelyk bovenmatigh is aangewassen de vrymoedigheyt en dertelheyd van sommige in en onder het gebruyk van sodanige carossen, berlyns en chaises, even als of de betaling en voldoening van voorm. impositien hun een soort van regt gave tot misbruyk, weelde en insolentie, en dat wel tot soo verre, [dat] de leden der hooge regeringe van India, soo wel binnen als buyten de stad, omtrent bruggen, poorten en naeuwe passagien daar van te meermalen hebben moeten lyden dese en gene ongemacken niet alleen, maer ook nu en dan wel geimpedimenteert werden in het gaen of komen uyt of in de vergadering ten desen casteele, ter saeke sig niemand meer ontsiet, tegens het al oude gebruyk, de lange steene brug aan de land- of zuydsyde te passeeren en repasseeren nae haeren vryen willekeure en alsof sulks henlieden was gepriviligeert, incommoderende dusdanig niet alleen de becrompe passagie van voormelte steene brug, maer ook den barm voor de landpoort van desen voormelte casteele, alwaar sig dan nog alsulke rytuygen ter wagt setten nae de geene, die sy hebben aengevoerd, mitsgaders dusdanig al verder benauwen en genoegsaem ten onbruyk maken de passagie voor uyt- en intreckende, als ook wagt houdende soldaten; al hetwelke niet anders kan werden aangesien, dan voor onstigtelykheeden, die al te verre heen weyden, om niet te werden ingeteugeld na mate van een ordentelyck en wel geschickte manier van leven onder alle soort van rege-

ring, behalven, dat ook dese uytsporigheeden al te seer sig verwyderen van het regulament der Ho. Edele Heeren Seventhienen, te deser als andere materien van ordentelykheeden en stemmigheden gestatueerd op den 21en October 1676 (1), soo is dan in Raede van India op den 9 deser maand, hier over gebesoigneert synde, ter verwecking van stigtelykheyt en onderkenning tusschen de meerdere en mindere, als ook ter wegnemingh van boven gemelte onhebbelykheeden en beletselen goed gevonden ende verstaen, gelyk goedgevonden en staan werd by desen, aan alle en een ygelyck, 't sy dienaer vande E. Comp. dan wel burger of wie hy soude mogen wesen, te verbieden de boven gemelte steene brug en by gevolgen de gragt van dit casteel met hunne wagens, rytuygen of paarden te passeeren, uytgenomen alleen de soodanige, aan welke het gebruyken van rytuygen sonder impost is toegestaan by preëminentie door het biljet van den 30en December 1704, het welke by desen werd geinhereert; en wyders aan een ygelyk gelast de wagens der leden van de Ho. Regering te ontwyken, halte te houden voor deselve en geene de minste incommoditeyt omtrent poorten of dese en geene passagien daar aan toe te brengen; en dit alles onder verbeurte van soodanigen somma voor den officier, die de calange doen sal, als by wegen van impost gesteld is op het gebruyk van soodanige rytuyg, waer door de boven gemelte ordonnantien mogten worden overtreden, voor de eerste mael, en voor de tweede reyse onder arbitrale correctie, alsoo wy tot stigting der gemeente ende ten dienste van de generale Comp. het een en 't ander dusdanig hebben nodig geoordeeld te bevelen.

16 Julij. *Bekendmaking, dat de buiten-regenten van het Lazarus-huis op* 19 *Julij* 1719 *verantwoording zouden doen van hunne administratie.*

Zie verder bij 14 Julij 1714.

---

(1) Waarschijnlijk is bedoeld het reglement van 16 October 1676. Zie deel II, bladz. 578.

25 Julij. *Bepaling, dat Bandjermasinsche peper, te Batavia aangebragt door »effective Bataviase inwoonders", vrij van inkomende regten zoude zijn.*

27 Julij. *Bepaling, dat aan Compagnie's dienaren op de buiten-kantoren, die hun ontslag uit den dienst verzochten, niet mogt worden gelaten de keuze, als vrijlieden zich te Batavia te vestigen of naar Nederland te vertrekken.*

Alleen het laatste kon, volgens Heeren XVIIⁿᵉⁿ, toegestaan worden »om geen occasie tot den particulieren handel te »geven, daar de verloste dienaren doorgaens wel de bequaemste »toe zyn."

4 Augustus. *Toekenning aan den Directeur der fortificatien en approches van 13 realen 's maands tot kostgeld, 7 kannen wijn 's maands tot rantsoen en 16 realen 's maands voor huishuur.*

De instructie voor dezen Directeur, welke niet is aangetroffen, is door Heeren XVII^{nen} in hunne vergadering van 13 December 1717 vastgesteld.

19 September. *Regeling van de regtsmagt van het Collegie van Heemraden.*

Meermalen was over dit onderwerp door de Regering »geraisonneerd, maer nog noyt in 't generael ter zake iets »besloten."

Zij magtigde nu het Collegie »de gyselingen en parate »executien in zake, die wettiglyk en in conformité der or»donnantien en placcaten door haar Eerw^{s}. worden aanbevolen, »te executeren tegens alle ongehoorsame ingelanden in alle »gelegentheden, so wel als hun dat speciael in sommige ge»vallen was toegestaen."

De »decisie over particuliere questien tusschen de inge-»landen" moesten Heemraden »bevolen laten aan haren »ordinairen, dagelyksen regter, na het gebruyk der jongste »35 jaren."

30 October. *Vernieuwde afkondiging van drie plakaten »tot naricht der thuysvaarders" (7 November* 1712, 6 *November* 1713 *en* 27 *September* 1717).

31 October. *Verbod tegen het aansteken van kalk-ovens buiten de voorsteden van Batavia bij zuidelijke land-winden.*

Dit verbod werd uitgevaardigd om »de inwoonders deser »stede van veel ongemackelycke en ongesonde dampen te »bevryden."

De poenaliteit was eene boete van 50 rijksdaalders ten behoeve van den officier, die de calange zoude doen.

Alleen bij noordelijke, noord-oostelijke en noord-westelijke winden mogten de kalk-ovens aangestoken worden.

31 October. *Bepaling van den rang der Procureurs te Batavia.*

Zij werden wel »eguael" gesteld met de Onder-kooplieden, maar toch in rang »na de Onder-kooplieden, die in actueel »employ zyn, en boven de geene, die nog met geen vaste »bediening zyn voorsien."

Ook werden zij vrijgesteld van de burger-wacht, maar niet van den »publicquen optrek", waartoe ook Onder-kooplieden en andere Compagnie's dienaren verpligt waren.

De Raad van justitie, die ter zake gehoord werd, was van oordeel, dat op die wijze bekwame lieden zouden worden aangemoedigd het procureurs-ambt »eerlyk en trouw-hertig »ten dienste van de justitie en ten meesten nutte van de »clienten waar te nemen."

Schutterlijke diensten waren, volgens den Raad, voor Procureurs te hinderlijk, aangezien »bequame Procureurs doorgaens met haere practycque zodanig belemmert zyn, dat »daartoe de dienst van een geheel man vereyscht werd."

11 November. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek van de retour-vloot.*

21 November. *Last op den Raad van justitie te Batavia »het volle maniement van reeckeningen of verdeelingen »van confiscatien, etc. niet singulierlyk over te laten »ter discretie van haren Secretaris, en daarom deselve »ook niet te laten voltrecken en expedieeren, dan na»datse in Rade dan wel door den heer President of »Commissarissen uyt deselve nagesien en der senten»tien conform bevonden sullen zyn."*

Bij de taxatie van processen werd dezelfde regel gevolgd.

1 December. *Vernieuwing van het plakaat van 12/21 October 1688, wat betreft »den ongepermitteerden aan»breng en invoer" van Balische slaven.*

Hoe langer hoe meer nam toe »de licentieusheyd omtrent »den aanbreng van Balyse slaven, soo door een indirect be»stel en konkeleryen onser eygene inwoonders, als door de »Balyers van buyten of ook wel andere, die haer voor in»woonders van Baly uytgeven."

Men voerde o. a. die slaven »met kleene partyen en gede»guiseeerd" over Bantam in.

Ter voorkoming van »ignorantien" omtrent het verbod werd onder de passen naar het Oosten »gemeenlyk eene »schriftelyke interdictie" geplaatst.

? December. *Heffing eener belasting van de »gepermit-»teerde" inlandsche vaartuigen, welke te Batavia gebruik maakten van de zoogenaamde Vrijmans-haven om te repareren.*

Deze belasting werd geheven door den Sjahbandar »met »voorkennisse" van den Gouverneur-Generaal, maar, voor zoo verre blijkt, zonder medeweten van de overige leden der Hooge Regering. Althans in de resolutiën dier Regering is van die belasting geene sprake vóór den 13den April 1723, toen besloten werd haar »als noch te laten voortgang nemen, »alsoo tot noch toe daer over noyt is gedoleerd."

Zij werd geheven »na mate van de charter, carga en »plaatsen, van waar die barquen overkomen."

2834 praauwen bragten dientengevolge van 29 December 1719 tot April 1723 de som van 7115⅝ rijksdaalders op, welke som in laatstgenoemd jaar is gebruikt tot verbetering van de Vrijmans-haven.

? December. *Bekendmaking nopens het verpachten van de »generale en gemeene inkomsten deser stad Batavia" voor het jaar* 1720 *op* 30 *Dec.* 1719 *en nopens pachters, borgen, enz.*

Dit stuk is eene herhaling van het stuk, medegedeeld op bladz. 90.

? December. *Bekendmaking nopens het verpachten van de inkomsten van de poeder- en kandij-suiker.*

Zie verder bladz. 133.

1720.

9 Januarij. *Bepaling, dat aan leden van den Raad van justitie te Batavia werd overgelaten eene benoeming tot ouderling te aanvaarden of te weigeren.*

Ouderlingen werden door eene gecombineerde vergadering van den kerkeraad verkozen en door de Regering geapprobeerd.

In 1720 waren twee leden van den Raad van justitie tot ouderlingen verkozen, die op grond van de Patriasche missives van 7 October 1697 en 1 November 1709 tegen deze verkiezing bezwaren aanvoerden, waarom de Raad van justitie verzocht de consideratien van de Regering te mogen weten, »of niet de leden van justitie behoorden geëxcuseerd te blyven »van het ouderlingschap der gemeente."

De Regering schijnt die bezwaren gedeeld te hebben, maar besloot toch »onse sentimenten daar omtrent binnen te hou»den, alsoo het afgeven van consultatien of advysen soo seer »niet en is het werk van dese tafel, als wel het uytgeeven van »bevelen, die mogelyk, in cas subject, na het voorbeeld van »andere gevallen, somwylen geen ingank souden vinden uyt »een imaginaire kragt of intensie van bovengemelte vader»landse brieven, by anticipatie al bereids geciteert zynde; »daaromme best geoordeeld is, ter preventie van ergernisse, »desen voorstel van de hand te wysen, soo alsse legd."

De Regering zag kennelijk eene aanmatiging in het verzoek van den Raad van justitie en was tevens meer of min bevreesd voor kritiek van hare »sentimenten."

23 Januarij. *Bepaling, dat Weesmeesteren bevoegd waren af te wijzen verzoeken tot het administreren van goederen, toekomende aan meerderjarige persoonen.*

Bij testament was zulks verzocht en Weesmeesteren maakten »scrupules", zoowel om dat verzoek in te willigen, als om zulks af te wijzen, waarom zij te beslissing der Regering ter zake inriepen.

17 Februarij. *Bekendmaking, dat Diakenen op den* 21[sten] *Februarij* 1720 *in de groote, Nederduitsche kerk te Batavia, ten overstaan van gecommitteerden, openlijk rekening en verantwoording zouden doen van hunne administratie gedurende het jaar* 1719.

5 Maart. *Voorschriften voor Boekhouders op Compagnie's schepen, »soo in India, als op de vaderlandse reyse, »heen en wedervarende", ten aanzien van boedels van overleden Compagnie's dienaren.*

In Nederland was men bedacht geweest op het beramen van middelen »tot securiteyt van alle boedels van overledene »dienaeren, dewelke onder handen van gestelde executeurs »mogten wesen of komen te vervallen."

Met deze middelen kon de Indische Regering zich niet vereenigen; maar toch, zooveel mogelijk, aan het verlangen van het Opperbestuur wenschende te voldoen, besloot zij de scheepsboekhouders te gelasten:

1° in cas eenige executeurs of volmagten door deese of geene dienaren, vóór of op hun overlyden, by testament, codicil, procuratie of in eeniger andere, voegelyke en gepermitteerde wyse werden aangesteld en door het afsterven van den constituant daarin ook gewettigd, extract van soodanigen aanstelling te vorderen, besorgen en in te nemen omme sulx met haer aankomste op Batavia, Ceylon of andere plaatsen, waar aan se comptabel syn, illico bekend te maken en over te geeven, in selver voegen en maniere, als sy aan den Curator ad lites andersints moeten intrageeren de testamenten en inventarissen der goederen van overledene binnen boord hunner schepen, in soo verre die onder haare administratie komen te vervallen, opdat door deser maniere by de geene, die daar aan in het vaderland is gelegen, ten allen tyde soude konnen worden geweten en door 's Comp^{s} zoldy-boeken blyken, aan wie of welke persoonen in handen sy gegeeven het exspectatyf hunne erffenissen respective;

2° op de dood-reekening van d'overledene te noteeren de namen van alsulke geinstitueerde executeurs, met hunne bedieningen en plaatsen, waarse sig ophouden of bescheyden syn, in so verre sulx maer eenigsints kan worden opgespeurd ende gedesigneerd, ten eynde dusdanig nog nader het gepretendeerde narigt by alle geinteresseerden voormelt in het

vaderland soude konnen werden gerecouvreerd ten allen tyde door desen weg.

13/22 Maart. *Last op de Procureurs zich streng te houden aan het bepaalde bij de Statuten van Batavia, titel: advocaten en procureurs, art.* 23 (¹).

Schepenen vonden aanleiding dezen last uit te vaardigen »om in 't toekomende, soo veel doenelyck, te weeren de pro»ceduuren, die men bevind nu al diverse geresulteert te zyn »uyt oude papieren en declaratien, bevonden in den boedel »van den overleden notaris en voormaals geweesen procureur, »Andries van Aerden, over salaris en verschot, 't welck door »hem als procureur in saaken van verscheyde ingesetenen »deser stad verdiend en gedaan, dogh nogh niet ingevordert »of door syn meesters of de gecondemneerde parthyen nog »niet betaelt soude syn."

10 Mei. *Bepaling, dat de »salarissen en ongelden" bij executoriale verkoopingen van vaste goederen, zoowel bij den Raad van justitie te Batavia, als bij het Collegie van Schepenen, dezelfde moesten zijn.*

Voor Schepenen bestond reeds sedert jaren zekeren »taux", welke de Raad van justitie voortaan moest navolgen.

De »bediendens der justitie" hadden allengs een »groot »different" tusschen hunne salarissen, enz. en die van het Collegie van Schepenen in zwang gebragt.

28 Mei. *Verbod tegen het houden van optogten door slaven bij gelegenheid van de viering van Jakatra's veroverings-dag.*

Met »geformeerde" vaandels, — sommige zelfs met gewe-

(¹) Deel I, bladz. 497, laatste alinea.

ren, — hadden slaven in 1719 deel genomen aan de feestvreugde, welke deelname tot »veel stoutheyd en baldadigheyd" aanleiding had gegeven.

De Regering vreesde, dat hieruit »t'samenrotting, aanhit-»sing of andere tusschenvallen tot quaede en nadeelige gevol-»gen" zouden kunnen ontstaan en droeg daarom aan Schepenen op de noodige maatregelen te nemen tot handhaving van bovenstaand verbod.

$\frac{14}{22}$ Junij. *Intrekking van het bepaalde op* 12 *Augustus* 1718 *nopens het afschaffen van arresten op de maandelijksche tractementen van Compagnie's dienaren.*

»Met veel verwondering", schreven Heeren XVII^nen in hunne missive van 28 September 1719, »is ons uyt UE. brieff »van 6 December 1718 te vooren gekomen, dat UE. op »een simple memorie off ondertekening van wylen den »heer Labistrate, in zyn Ed^s. leven Bewinthebber in de »Kamer Zeelandt, hebben konnen goedvinden een placcaet, »niet alleen op Batavia, maer over geheel Indien te doen »publiceeren, dat de gagien van 's Comp^s dienaren om »geenderhande schulden zullen arrestabel zyn, hetwelk wy »vermeenen in verscheyde opsigten seer tot ondienst te »strecken, dewyl niemant op sodanig een wys aan die luyden »selfs eenige kleyne verstrecking van montkost off huys-»vesting zou willen crediteeren; en derhalven, nademaal »het octroy, nog den Articulbrieff off eenige van onse »resolutjen tot het verbieden van sodanige arresten in 't »geheel geene aenleyding komen te geven, hebben wy goet-»gevonden UE. by deesen te gelasten het voorsz. placcaet »wederom in te trecken en de saek op den ouden voet »te laten."

Deze last werd niet aan doove ooren geuit, waarom dan ook de Indische Regering zich haastte haar ondoordacht plakaat van 12 Augustus 1718 te »resilieren".

28 Junij. *Bepaling, dat het aantal der Chinesche luitenants te Batavia weder op drie zoude gebragt worden.*

Op dat tijdstip was er slechts één luitenant, »reeds bejaard »en genoegsaam af."

4 Julij. *Last om aan reizigers binnen Compagnie's gebied »wat minder vryheyd" toe te laten en hen »binnen scheepsboord te bezorgen."*

Aanleiding tot dezen curieusen last gaven nog wel twee Nederlandsche reizigers, R. Munnix en D. Plempfonteyn, die Gamron (Perzië) hadden bezocht en van welke de eerste overleden, maar de laatste te Batavia was aangekomen.

16 Julij. *Verbod tegen het uitzetten van Compagnie's gelden bij particulieren.*

Alleen op Banda, in het belang van de noten-perken, mogt zulks in gevolge last van Heeren XVII^nen^ blijven geschieden.

16 Julij. *Bepaling, dat de geld-kisten van de Compagnie op de buiten-kantoren met twee verschillende sloten moesten worden gesloten.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII^nen^.
Het opperhoofd en de secunde persoon moesten de sleutels dier sloten bewaren, »zodanig dat den een buyten den andere »geene dispositie ofte toegang tot Comp^s^ gelden zal konnen »of mogen hebben."
Die gelden moesten door hen, gezamelijk of ieder afzonderlijk, worden verantwoord »en het daer op te kort bevonden »werdende aen de Comp^e^. goed gedaen."

16 Julij. *Last op de Indische Regering te gehoorzamen aan de bevelen van de »Commissarissen over 't werk »van den vaart van die van Oostende op O. I.", voor zooveel die vaart betrof.*

Deze Commissarissen, vijf in aantal, waren gekozen uit de Bewindhebberen. Hun waren toegevoegd de beide advocaten van de Compagnie. Zij rigtten afzonderlijke brieven aan de Indische Regering.

16 Julij. *Verbod tegen het aflossen, verplaatsen of »om »haer quaed gedragh" naar Batavia dan wel naar eenige andere hoofdplaats opontbieden van Compagnie's dienaren, voordat zij »transport van de »effecten en »reekening hunner administratie" hadden gedaan »met »specifieke confrontatie tegen de boeken."*

Dit verbod is afkomstig van Heeren XVIInen.

16 Julij. *Verbod voor de Hooge Regering tegen het »ligtelyk verleenen van singuliere dispositien."*

Dit verbod, natuurlijk afkomstig van Heeren XVIInen, had betrekking op eene beschikking van de Indische Regering, ten gevolge waarvan de onder-koopman, A. Douglas de Jonge, naar Ternate was gezonden, »met speciale recommandatie, dat hy, »geduurende zyn aanweezen aldaar, geen permissie zoude »mogen hebben om met iemandt te trouwen."

16 Julij. *Bepaling, dat deserteurs, Nederlanders zijnde, niet in Indië aangehouden en in Compagnie's dienst aangenomen mogten worden, maar volgens de plakaten moesten worden gestraft.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVIInen.

16 Julij. *Last »op alle plaatsen, daar de Comp., schoon »geen logie of eenige posthouderen, maar des niet te »min regt van possessie en eygendom heeft, steenen of »palen, gemerckt met 's Compe wapen, op te regten of, »daar deselve door de tyt mogten vergaen en vervallen »weesen, te vernieuwen."*

Deze last is afkomstig van Heeren XVIInen.

20 Julij. *Bekendmaking, dat de Buiten-regenten van het Lazarus-huis op den 24sten Julij 1720 in de »opene" raadkamer van Commissarissen voor huwelyksche en kleine zaken, ten overstaan van gecommitteerden uit de Hooge Regering en uit de Collegiën van justitie, rekening en verantwoording zouden doen van hunne administratie van 1 Julij 1719 tot ult. Junij 1720.*

6 Augustus. *Aanstelling van een dagregister-houder bij de generale secretarie te Batavia.*

Vroeger werd Batavia's dagregister bijgehouden door den 1sten klerk (kommies), maar deze kon zulks ten gevolge van het steeds toenemende schrijfwerk niet meer bij zijnen overigen arbeid verrigten.

Het dagregister was dan ook, evenals veel ander werk, »een »goed eynde agter uyt geraakt."

De nieuwe dagregister-houder kreeg *f* 40.— 's maands aan tractement en den rang van onder-koopman.

25 September. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten van 7 November 1712, 21 September 1717 en 27 Julij 1718, betreffende tehuisvarende personen en particulieren handel.*

4 October. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek van de retour-vloot.*

18 October. *Bepaling, dat tot de ketting veroordeelden onmiddellijk na hunne veroordeeling daarin geklonken moesten worden.*

Vroeger was zulks gebruikelijk geweest, maar gedurende de laatste 17 à 18 jaren had men tot de ketting veroordeelde en voor Banda, Ceilon, Kaap de Goede Hoop, enz. bestemde personen zonder ketenen derwaarts verzonden, ten gevolge waarvan onzeker was geworden, of hun die ketenen ooit waren aangelegd.

19 November. *Vergunning tot invoer te Batavia van Balische en andere slaven en slavinnen, tegen betaling eener boete (sic) van 10 rijksdaalders per hoofd.*

Bij herhaling is dergelijke vergunning door de Regering verleend, maar soms ook geweigerd, in welk geval zij de aangevoerde slaven en slavinnen verbeurd verklaarde. Op den 17den Julij 1722 heeft zij »ter bekorting van het schryfwerk" de boete als regel aangenomen en is die boete onder den naam van »redemptie-geld" bekend geworden.

17 December. *Verbod tegen militair eerbewijs aan vrouwen »van een geringe opmerking."*

Zoodanig eerbewijs was, volgens de Indische Regering, »nergens in India practicabel en in sig zelven ridicul."

24 December. *Regeling van de erfenissen ab intestato bij Chinezen.*

Op verzoek van de Regering hield het Collegie van Boedelmeesteren eene gecombineerde vergadering met drie Chinesche luitenants en een Chineesch oud-lid van Boedelmeesteren om te dienen van berigt »wegens 't gebruyk der Chineesen, conform »hare wetten en costume, in en ontrent de erffenisse ab »intestato tusschen wettige en onwettige kinderen."

Tevens moest die vergadering eene concept-regeling ter zake ontwerpen, welke »met de minste commotie onder die natie" zoude kunnen ingevoerd worden.

De Regering vereenigde zich met die regeling en vergunde, dat Boedelmeesteren voortaan volgens die regeling te werk zouden gaan, »niet als een wet, maar als een wegwyser en »tot voorbeeld."

Zij luidt, als volgt:

Eerstelyk werd des overledens weduwe naar de Chineese wetten gesteld in eguale portie met de egte soonen; dog en vermag de weduwe haer erfdeel niet administreeren dan onder

sufficante cautie, vermits deselve by hertrouwing weder op de echte kinderen moet devolveren.

Vervolgens komen de echte dogters (wel verstaende ongetrouwd synde) voor de helft, hoofd voor hoofd, in 't gene aen haere moeder ofte aen ider van haere echte broeders is aanbedeeld; dog getrouwd zynde, en werden deselve niet onder de erfgenamen van haren vader gerekend, maer eenlyk toegevoegd de rouw klederen, tot haer lichaem gehoorende.

Als dan werd des oudste soons egte soon (soo daer eene is) een derde minder toegedeeld, als de portie van zynen vader ofte die van syne oomen monteert, om redenen deselve gehouden is, naer syn vaders dood, alle ongelden der ceremonien, die de Chinesen gewoon syn jaerlyx aen de graven der verstorvenen te doen, wel alleen ofte ten minste nevens syn vaders broeders te moeten helpen dragen; en werden de onechte zoonen met hem gerekent in eguale portie, hoofd voor hoofd, te weten een derde minder, als een yder van de echte soonen komt te beuren.

Waer naer de onechte dogters werden toegedeeld de helft ofte half soo veel, als de onegte soons, mede hoofd voor hoofd, te weten, soo deselve nog jonge dogter syn, dog anders niet.

En by ontstentenisse van echte soonen werden de onegte in een en deselve graad gesteld, als hier vooren omtrent de egte vermeld staat; dog, in gevalle die al mede komen te ontbreken, als dan komt 't selve op de geadopteerde soon ofte soonen te devolveren, die anders maer een zekere tanto, naer mate des boedels ofte wel naer 't believe der erfgenamen, werden geschoncken of vereerd.

Omme nu een boedel, in maniere voorn., ordentelyk te verdeelen, soo werd deselve onder haer gesplist op volgende wyse, als by voorbeeld:

den overledene liet na een echte vrouw, drie echte en twee onechte soonen, een echte soons soon en een echte dogter, synde te samen agt erfgenamen, waarvoor hy ten erve laat 3000 rd^s^, soude deselve moeten werden gesplist in 39 portien of hoofddeelen, als wanneer yder hoofddeel sal komen te bedragen een somme van 76 rd^s^ en 44 stv., waer van de weduwe komt te genieten:

6	portien ofte hoofddeelen, maekende te samen	rd[s]	461:24
18	»	voor de drie echte soonen ofte yder met 6 hoofddeelen, komt...........	1384:29
4	»	voor de oudste soons soon, die bedragen	307:32
8	»	voor de 2 onechte soonen ofte yder mede 4 hoofddeelen, komt....:......	615:18
3	»	voor de egte dogter, die beloopen.....	230:26
39	portien, als vooren verdeeld, bedragen te samen	rd[s]	2999:43

Op last der Regering is dit advies achter de Statuten van Batavia gevoegd.

? December. *Bekendmaking nopens het verpachten van de »generale en gemeene inkomsten deser stad Batavia" voor het jaar* 1721 *op* 31 *December* 1720, *en nopens pachters, borgen, enz.*

Dit stuk is eene herhaling van het stuk, medegedeeld op bladz. 90.

1721.

18 Februarij. *Bepaling, dat in den Raad van justitie op Banda geene burgers of perkeniers, maar alleen Compagnie's dienaren als leden zitting mogten nemen.*

De Regering hield de Bandasche burgers en perkeniers grootendeels voor »menschen van een ongeletterde of mogelyk »ook wel van seer geringe educatie en af- of op-komst," weshalve zij hen voor de betrekking van regter ongeschikt achtte.

Karakteristiek is, dat de Regering ook overwoog, hoe die lieden door hunne pligten als regters »sig gediverteert souden »vinden van de behoorlyke toesicht over hunne noten muscaet »boomen en tydige leverantie van die vruchten."

De Raad bestond uit 7 personen.

Bij missive van 17 Julij 1722 hebben Heeren XVIInen dezen maatregel goedgekeurd.

1 Maart. *Bekendmaking, dat Diakenen op 5 Maart* 1721 *in de Nederduitsche kerk te Batavia openlijk rekening en verantwoording zouden doen hunner administratie over* 1720.

8 April. *Bepaling, dat gelden van onechte weeskinderen, noch in Compagnie's kas op intrest gebragt, noch door Weesmeesteren beheerd mogten worden.*

De Regering was van oordeel, dat »het oneygen soude »wesen d'E. Comp. of Weesmeesteren daar mede souden werden »beswaerd."

24 Junij. *Last om de nalatenschappen en verdiende gages van overleden Compagnie's dienaren, die de Compagnie schade hadden berokkend, »geheel aen te zien »als eygendom van d'E. Comp., om ten deele te konnen »strecken in mindering van de schade."*

30 Julij. *Last op de Indische Regering »een ygelyk te »houden in de functie, daerse toe uytgesonden waeren »en speciael geen militairen aen de penne te helpen."*

Een kapitein was benoemd tot opper-koopman en secunde te Ternate, welke benoeming Heeren XVIInen ten zeerste afkeurden.

1 Augustus. *Vergunning tot hertrouwen voor weduwen, wier echtgenoten in* 1719 *op zee vermoedelijk waren verongelukt.*

Deze vergunning was »een sequele van seeker justitieel »appointement in cas civil."

2 September. *Aanstelling van een voorlezer bij de Fransche gemeente te Batavia.*

Die gemeente was weder »tot 32 koppen" aangegroeid.

11 November. *Verbod voor Chinezen tegen correspondentie met inlandsche Vorsten, bondgenooten van de Compagnie.*

De correspondentie, welke tot dit verbod aanleiding gaf, had geloopen over slaven-handel.

Kettingslag was de straf, welke op de overtreding van dit verbod werd gesteld.

15 October. *Bepaling, dat de twee »supernumeraire »Raden ordinaris" van Indië slechts dan eene concluderende stem zouden hebben, wanneer één of meer van de zes ordinaire Raden van Indië ontbraken.*

Deze regeling is afkomstig van Heeren XVII[nen].

De Raad van Indië was met twee leden versterkt »tot soulaes »voor d'impotente en sieke ordinaris Raden", maar moest weder »uytsterven tot ses ordinaris Raden, den Directeur »generael onder 't voornoemde getal gereekent zynde."

8 November. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

9 December. *Kerk-orde.*

Deze kerk-orde is vermeld in den brief van Heeren XVII[nen] aan de Indische Regering van 27 Maart 1736, maar overigens niet aangetroffen.

Waarschijnlijk heeft die kerk-orde nooit bestaan, vermits Heeren XVII[nen] schrijven, »dat door de Bataviase kerken-order

»van 9 December 1721 verstaen worden de constitutie van »het Synode van Dordregt van de jaren 1618 en 1619 en de »resolutie van de Bataviase kerkenraad van 10 Augustus 1648, »benevens alle de resolutien en constitutien, dien conform »daer op gevolgt, tot die van den jaere 1721 off wel die van »7 February 1724 incluys."

26 December. *Vergunning voor de schildwachten op de bolwerken van het kasteel Batavia vuur te geven op personen, die vuurwerk afstaken, »wanneer zy op de »inhibitie dier schildwagten niet mogten willen ophouden »met het aansteeken van dien."*

Aanleiding hiertoe gaf het vertoonen door den Gouverneur-Generaal in Rade van Indië van twee voetzoekers, »die uyt »de zuyder voorstad geworpen zyn op het kruythuys binnen »de punt Zeelandia."

? December. *Verpachting van de »gemeene en generale" inkomsten van de stad Batavia voor* 1722.

1722.

30 Januarij. *Verbod »voor altoos in den aanstaanden »tyd" tegen het spelen van het Chinesche »battament-»spel."*

Dit spel, hetgeen uitsluitend des nachts en wel gedurende ongeveer eene maand gespeeld werd, was volgens de Regering de oorzaak »tot verleyding van veele slaven en ook vrye »menschen van allerhande natien, die alsdan met een groot »geswerm uyt alle oirden de poorten komen indringen en de »stad als overstroomen, ten eynde sig van dese indulgentie te »bedienen, alsoo dan het toppen, speelen en dobbelen aan een

»ygelyk als vry en toegelaten schynd, mitsgaders met eenen »een deure te wesen, geopend voor alle quaedaerdig geboefte, »die yts anders van een erger natuure mogen in den zin hebben."

21 Februarij. *Bekendmaking, dat de Diakenen op 25 Februarij 1722 in de Nederduitsche kerk te Batavia openlijk rekening en verantwoording zouden doen hunner administratie over 1721.*

14 April. *Bepaling, dat de eigendommen van veroordeelden wegens landverraad of crimen laesae majestatis niet gedeeltelijk, maar in hun geheel moesten worden verbeurd verklaard.*

Op grond van het plakaat van 3 November 1617 hadden Schepenen de eigendommen van den landverrader, P. Elbervelt c. s., slechts voor de helft verbeurd verklaard, welk vonnis de Regering »erroneus" noemde, als betreffende het bewuste plakaat »onderwerpen, die niet hebben eenige de minste »correlatie" met landverraad.

12 Mei. *Aanstelling van een Adjunct-landmeter bij het Collegie van Heemraden.*

19 Mei. *Bepaling, dat Compagnie's dienaren, goederen te kort uitleverende, deze volgens »uytkoops-prys" moesten vergoeden.*

12 Junij. *Vermeerdering van de »Visitateurs over de »suspecte of geraakte van lazernye."*

Sedert 26 Mei 1719 waren er vijf visitateurs geweest, aan welke nu een zesde werd toegevoegd.

16 Junij. *Staking van den hout-aankap ten behoeve van de Compagnie in de Preanger-Regentschappen voor den tijd van 15 jaren.*

Als redenen voor dezen, op verzoek der gezamelijke Preanger hoofden toegestanen »stilstand der houtkapperyen" worden aangegeven: »om de vermoeyde, verscholen en afgesloofde »menschen eenige rust te gunnen en de jonge boomen tot »bequaam hout te doen opwasschen, langs de rivieren nog »te vinden, maar ook omdat zylieden daer en tegen met »nader verseekering sig verbinden vry meerder indigo en »cattoene garen als dan te sullen leveren, soo wel als de »leverantie van coffy boonen te sullen vergrooten."

2 Julij. *Bepaling, dat, volgens algemeen gebruik, alle confiscatiën, deductis deducendis, moesten worden verdeeld tusschen »d'E Compagnie als Heere voor d'eene »ende den Fiscaal, die de calange heeft gedaan, voor »d'andere helft."*

Uitgezonderd bleven »saken en gevallen, waarinne by de »wetten en placaten de Fiscael werd uytgesloten en de con»fiscatien alleen aan d'E. Compagnie komen te vervallen."

7 Julij. *Bepaling, dat, zoowel in Rade van Indië, als in die van justitie, de voorrang toekwam »aan al»sulke ministers, als door de Ho. Ed. Heeren Princi»palen daar toe d'eerste werden genomineerd."*

De rang hing dus af van de volgorde der namen van benoemden in eenigen brief van Heeren XVII^nen^.

17 Julij. *Verbod tegen het zenden naar Nederland van personen, »die haer seer groffelyck tegens de Compag»nie misgrepen hadden", vóórdat in Indië bekend waren de consideratiën of de orders van Heeren* XVII^nen^ *nopens die personen.*

Dit verbod, afkomstig van Heeren XVIIen, is eerst in 1760 gedrukt en »circulair ter observantie" publiek gemaakt, in gevolge de missive van Heeren XVIInen van 2 October 1759 en de Indische resolutie van 31 Julij 1760.

21 Augustus. *Aanstelling van een Adjunct-visitateur der soldij-boeken*

Deze kreeg den rang van Onder-koopman en een tractement van ƒ 40 's maands.

De Visitateur had den rang van Koopman.

»Aanwasch van het schryfwerk" was de aanleiding voor deze benoeming.

24 Augustus. *Afkondiging van de drie jaarlijksche plakaten betreffende de tehuisvarenden.*

8 September. *Bepaling, dat vergoeding van te min uitgeleverde lading verhaald moest worden op de nalatenschappen, niet op de soldij-rekeningen van overleden Compagnie's dienaren.*

De Regering vond eerstbedoelde wijze van verhalen »eygend-»lyker" dan de laatste.

22 September. *Bepaling, dat nieuw benoemde burger-officieren moesten worden voorgesteld door den Kolonel van de schutterij, »ten bywesen van den Bailliuw en »2 gecommitteerde leden uyt het collegie van Schepe-»nen, nevens haren Secretaris."*

In dat voorstellen was »noyt eenen vasten voet gehou-»den....... alsoo de Presidenten in de bank van Schepenen »somwylen te gelyk zyn geweest Colonels over de burger »schuttery en cavallery, dog somwylen ook niet."

De hoofd-officieren van de schutterij werden door Schepenen, »met adsistentie van den krygsraad, genomineerd" en door de Regering »geëligeerd."

6 October. *Vernieuwing »op het serieuste" van het verbod tegen het wajang-spelen onder kerktijd. — Verbod tegen het »ergerlyk en aanstootelyk spel van ranje-»panje of grypen en grabbelen."*

Het laatste spel was eerst »voor weynig dagen" te Batavia in zwang gekomen.

16 October. *Afschaffing van het oude gebruik, ten gevolge waarvan de Raad van justitie bevoegd was te gelasten vrijgesprokenen naar Nederland terug te zenden.*

»Alsulke versendingen" wenschte de Regering aan zich te houden, »dewylse meer politicq, dan justitieel schynen."
De Raad van justitie had een soldaat »onschuldig van »seeckere ongelukkige doodslag verklaardt, maar egter al »met eenen verstaan denselven na het vaderland te versenden".

4 November. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

22 December. *Bepaling, dat wegens processen over injuriën Compagnie's dienaren niet van buiten-kantoren naar Batavia mogten opgezonden worden.*

»Alsulke particuliere quaestien" moesten in loco worden afgedaan.

28 December. *Bepaling, dat, wanneer eenige administratie »by formeel transport, sonder eenige exceptie" was overgedragen en overgenomen, eventuele te-korten kwamen ten laste van den overnemer.*

Deze laatste mogt echter »syn guarand soeken" op den overgever, »soo hy sulcks sal meynen te behooren."

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia voor* 1723.

1723

19 Februarij. *Bepaling, dat van buiten-kantoren geene paketten ter doorzending aan de Hooge Regering mogten aangeboden worden dan »onder cachet volant."*

Eene andere wijze van aanbieding, vooral bij verzegeld paket, vond de Regering »beneden de eygenschap van dese »Regering .... omdat niets voor dese Regering onder het »ressort en den dienst van de generale Compagnie mag ver»burgen blyven of gesecreteerd werden, in cas men nodig »mogte oordeelen van dese of gene zaken of gevallen visie te »nemen."

In casu gold het justitiële stukken, van de Kaap de Goede Hoop naar Batavia gezonden.

12 Maart. *Bepaling, dat Adjunct-reviseuren slechts eenmaal een eed behoefden te doen, wanneer zij over meer dan eene zaak als regters zitting namen.*

$\frac{2}{15}$ April. *Verbod tegen het koopen en verkoopen van koffij. — Vergunning voor een iegelijk koffij-boomen te planten, mits de vruchten daarvan aan de Compagnie leverende.*

Wegens de Comp. al van voor veele jaeren in het koningryk van Jacatra, als ook op de gronden van Cheribon en andere plaatsen van desen eylande Groot Java, veel moeyte en vlyt synde aengewend tot het voorsetten van den

groey en aenplanting der coffy boomen en zulx eyndelyk dan soo verre zynde gebragt geworden, men in de laatste jaeren daer van eenige besendingen na't vaderland heeft konnen doen en afsteeken tot genoegen van dese regeering ende den inlander, die thans door den geringen arbeyd, daar aan vast zynde, ende 's Comp^s genereuse betaling daar op niet alleen is verleckerd geworden, maer ook nagevolgt door Chineese zuyker molenaers en andere landbouwers, tuyniers en liefhebbers in de aanplanting van die boomen, dog dewelke haare coffy boonen op clandestine wyse door allerhande soort van wegen en menschen weten in de stad te brengen en deselve aldaar te leveren aan dese en geene Europeër, soo te water als te lande bescheyden, omme daar van te maeken een stapel van negotie tot ondercruyping van de generale Comp., die den weg tot dese culture heeft moeten banen en niet mag benadeelt werden door haar eygen ingesetenen, onderdanen, vrylieden en veel minder dienaeren, uyt welke sig sommige ook niet ontsien verstrecking van contanten op leverantie van coffy boonen aan de bovenlandse Javanen te verschaffen, om dusdanig dan ook 's Comp^s. eygen gewasch ten haren profyte te doen overkomen, en al sulks in geenen deele getolereerd, maer alle sodanige malitie in den beginne wel diend te worden gesmoord en tegen gegaen; zoo is 't, dat derwegen op 30 Maert in Rade van India verstaan is by desen publycquen biljette aan allen en een ygelyck, 't sy uyt wat natie of conditie denselven soude mogen wesen begrepen onder de Nederlandse gehoorsaemheyd, te verbieden, soo als aan deselve word verboden by desen, het vercoopen en coopen van eenige Javaense coffy boonen in eenige naemwaerdige quantiteyt en alsoo seer het verschieten van penningen op der selver gewasch, onder peene van confiscatie, niet alleen van de verkogte of verhypothequeerde vrugten, maer ook van de afgelangde penningen voor de eerste mael; en voor de tweede reys onder een arbitrale correctie daar en boven, over zulx alle Javaense opperhoofden niet alleen, maer ook wel speciael de respective Officieren vande justitie en den geregte gelast werden tegens dese morsseryen met ernst te

invigileeren en by agterhaling van diergelyke vernegotieerde coffy boonen te contendeeren tot boven gemelte confiscatie en mulcte volgens gebruyk, dog op dat hier door ook niet eeniger maten mogt schynen, als of men de voortplanting van den coffy alleen en privative maer wilde laten blyven onder de Javanen met seclusie van andere, naerstige landbouwers, die altyt in dese colonie sullen aengenaem wesen, soo werd al met eenen by desen aan een ygelyk kond gedaen, dat sonder eenig onderscheyd, soo wel van haarlieden als van de Javaenen voorm., ten redelyken en gestatueerden pryse by de generaele Comp. inde pakhuysen sullen werden aengenomen alle soodanige coffy boonen, als zylieden uyt hunne thuynen successivelyk nieuw, goed en gaef komen aan te brengen, mits de quantiteyt niet minder zy dan een picol tegelyk, onverminderd de vryheyt, die nogthans een yder sal behouden, tot comsumptie binnen 's huys, soo veel boonen uyt eygen acker tot sig te nemen, als daar toe jaerlyks sal benodigen, dewyle wy zulx ten besten van dese colonie en tot bewaring van 's Comp. regt en prerogativen inden grond van het koninkryk Jacatra het een en 't ander aldus oordeelen gerequireert werd en noodsakelyck te syn.

9 April. *Regeling van de ornament-dragers bij begrafenissen van gekwalificeerde Compagnie's dienaren.*

Bij de begrafenissen van eenige leden van den Raad van Indië waren zulke voorname dienaren (Visitateur-generaal, Opper-kooplieden van het kasteel, Commandeur van de equipage-werf, enz.) als ornament-dragers (dragers van het wapenschild, de handschoenen, enz. van den overledene) opgetreden, dat bij de begrafenis van een Gouverneur-Generaal geene voornamere dienaren voor hetzelfde doel gevonden zouden kunnen worden.

Hiertegen kwam de Gouverneur-Generaal Zwaardecroon op, uit vrees, dat zijne opvolgers hem anders van verzuim zouden beschuldigen in het handhaven van »het honneur, by »uytstek aan deselve, soo in hun leven, als op de begraaffenissen »harer lyken competeerende."

Dientengevolge werd bepaald, dat als ornament-dragers zouden kunnen optreden:

a. bij begrafenissen van leden in den Raad van Indië: Opper-kooplieden, »die hier buyten functie mogten wesen", militaire Kapiteins en Kooplieden;

b. bij begrafenissen van mindere dienaren, »die egter uyt »kragte hunner ampten een wapenschild mogen voor uyt »laten dragen, gelyk officieren van de justitie, borger-capitains, »etc.": personen van den rang van luitenants of onder-kooplieden.

27 April. *Magtiging op het Collegie van Schepenen tot het heffen, »na voorige exempelen", van »een quart »maand huur van de bewooners der huysen in de »stad [Batavia] en zuyder voorstad" voor aanmaak van brand-emmers, ladders en haken.*

Het aantal benoodigde brand-emmers was in 1701 bepaald op 7355 stuks, waarvan slechts 5393 »goede en bequame" overig waren. Eveneens was in 1686 het aantal brand-ladders en haken bepaald op 173 stuks, terwijl in 1723 slechts 33 stuks daarvan aangetroffen werden.

19 Junij. *Verbod tegen alle bemoeijing, van welken aard ook, met de Oost-Indische Compagnie te Ostende.*

Dit stuk, afkomstig van de Staten Generaal, luidt, als volgt:

De Staten Generaal der vereenigde Neederlanden, allen den geenen, die deesen sullen sien ofte hooren leesen, salut, doen te weeten. Nademael seedert eenige weinige jaaren, namentlyk seedert de vreede, in de jaaren 1713 en 1714 laast tot Utregt en te Baden geslooten, door eenige ingeseetenen van de Oostenryksche Neederlanden, gehoorende onder het gebied van syne Keyserlyke Majesteit, aangelegt en begonnen is een vaart en handel op de Indiën binnen de limiten van de octroyen, door ons aan de Oost- en West-Indische Compagnien deeser landen

verleend, ende daar meede alsnog gecontinueert werd, strekkende het selve niet alleen tot nadeel van onsen staat en van de gemelde Oost- en Westindische Compagnien deeser landen, maar ook direct teegens het regt, dat wy door de tractaaten verkreegen hebben. Ende aangesien wy ondertusschen verneemen en ondervinden, dat de geinteresseerden of participanten in de voorschreeve vaart en handel, uit de Oostenrykscbe Neederlanden en particulierlyk van Oostende gedreeven werdende op de Indiën, soo oost als west, onder de limiten van onse verleende octroyen, haar niet ontsien de ondersaaten van onsen staat, en naamentlyk veele zeevaarende luyden deeser landen, te induceeren om hun te begeeven in der selver dienst, en dat veele van deselve ondersaaten en zeevaarende luyden deeser landen haar vervorderen sodanige diensten aan te neemen en haar op de scheepen of tot andere diensten van gemelde geinteresseerden te laaten gebruiken. Dat ook verscheyde ingeseetenen van onsen staat, uyt een vuyle baatsugtigheid, haar niet en ontsien, onaangesien het nadeel, dat aan onsen staat en aan de Oost- en Westindische Compagnien deeser landen door de vaart en handel uyt de Oostenrykscbe Neederlanden op de Indiën, binnen de limiten van de octroyen, door ons aan gemelde Compagnien verleend, in de voorschreeve vaart en handel part en deel te neemen, alles directelyk strydig teegens onse voorgaande en meermaals gereïtereerde placaten en laastelyk dat van den 21 September des jaars 1717.

Soo is 't, dat wy, teegens deese schaadelyke en ruïneuse onderneemingen willende voorsien en inhereerende de gemelde onse voorige placaaten, goedgevonden hebben op nieuws te ordonneeren en statueeren, soo als wy ordonneeren en statueeren mits deesen:

Eerstelyk, dat niemand, wie het soude moogen weesen, sig sal moogen onderwinden binnen deese landen eenige persoonen, van wat conditie die souden moogen zyn, en specialyk niet eenig vaarend volk, het zy officieren ofte gemeenen, aan te soeken, te werven ofte in dienst te neemen, veel min te vervoeren om in dienst van eenige Compagnien ofte van particu-

liere handelaars ofte uytreeders gebruykt te werden tot de vaart en handel uyt de Oostenrykscbe Neederlanden op eenige plaatsen, geleegen binnen de limiten van de octroyen, aan de Oostindische en Westindische Compagnien deeser landen door ons verleend, op poene, dat die geene, die soodanige aansoekinge, wervinge, in dienst neeminge ofte vervoeringe sullen koomen te doen, agterhaald werdende, publiquelyk by openbaare geesselinge aan den lyve sullen worden gestraft en voorts voor altyd uit deese landen sullen werden gebannen.

Ten anderen, dat ook geene onderdaanen ofte ingeseetenen van deesen staat, en specialyk geen zeevaarende luyden, haar sullen vermoogen te begeeven in dienst van eenige Compagnien ofte van andere particuliere uytreeders of handelaars in de Oostenrykscbe Neederlanden, om met der selver scheepen te vaaren na eenige plaatsen, geleegen onder de limiten van de octroyen van de Oostindische of Westindische Compagnien deeser landen, ofte aldaar te handelen.

En voor soo veel eenige sig albereyts in soodanigen dienst souden moogen hebben begeeven en haar daar in laaten employeeren, sullen deselve de voorschreeve diensten hebben te verlaaten ende weder te koomen ter plaatse van haare residentie binnen den tyd van twee maanden, te reekenen na dato deeses voor die geene, die nog niet souden moogen weesen uytgevaaren, en na den dag, dat de scheepen sullen weesen binnengekoomen, voor die geene, die albereyts met eenige scheepen uyt de voorschreeve Oostenrykscbe Neederlanden uytgevaaren souden moogen weesen.

Dat de overtreeders van deese onse ordonnancie in dit articul ten eeuwigen dage uyt het gebied van onsen staat sullen weesen gebannen, ende dat alle haare goederen, als geconfisqueert, verbeurd en vervallen, aangetast en verkogt sullen moogen werden by den officier van de plaatse haarder residentie of daar deselve geleegen soude moogen zyn. Ende dat booven dien soodanige overtreeders, soo wel hier te lande, als in de Oost- of Westindiën binnen de limiten der gemelde octroyen gevonden werdende, gestraft sullen werden met den dood.

Ordonneerende hier meede allen officieren en justicieren in deese vereenigde Neederlanden, mitsgaders ook allen den geenen, soo in onsen dienst, als in die van de Oost- of Westindische Compagnien weesende, binnen de limiten der octroyen, hun hier na te reguleeren en de poenen by deesen onsen placate teegen de overtreeders in alle rigeur te vervolgen, decreteeren en executeeren, sonder eenige conniventie, oogluykinge of dissimulatie. Des sullen alle de geene, die haar volgens de hier voorgemelde beveelen binnen den tyd van twee maanden, te reekenen, soo als hier vooren is uytgedrukt, wederom binnen deese landen ter plaatse van haare voorige residentie sullen begeeven en haar bekend sullen maaken aan burgermeesteren aldaar, impuniteyt genieten van het geene by haar tegens onse voorige placaaten op dit subject is begaan.

Ten derden, dat niemand, wie hy zy, binnen deese landen, het zy in commissie of andersints, sal vermoogen eenig schip of scheepen te huyren, in te koopen of te equipeeren om geëmployeert te werden tot de vaart uyt de Oostenrykscbe Nederlanden, binnen de limiten der octroyen, aan de Oost- en Westindische Compagnien deeser landen verleend, op poene in onse octroyen en voorige placaten begreepen, te weeten, de verbeurte van soodanige scheepen en van alle het geene, dat daar meede uit de Oostenrycksche Nederlanden na Oost- of Westindiën soude versonden of wel van daar ontfangen sal werden, alle het welke sal zyn en blyven ten behoeve van gemelde Compagnien, ende dat de contraventeurs nog boven dien sullen verbeuren viermaal soo veel, als het verbeurde sal bedraagen, te appliceeren twee derden voor den officier, die de calange sal doen, ende een derde voor den aanbrenger.

Ten vierden, dat ook niemand van de onderdaanen of ingeseetenen van den staat eenige inlaage sal vermoogen te doen, te participeeren of sig in eeniger manieren, directelyk of indirectelyck, te interesseeren in de voorgemelde vaart en handel uyt de Oostenrycksche Nederlanden op de Oost- of Westindiën, binnen de limiten van onse verleende octroyen gedreeven werdende, het sy door eenige Compagnien, het sy door eenige particu-

liere uytreeders of handelaars, op poene, dat de contraventeurs van dien sullen verbeuren viermaal de waarde van de inlaage of van de portie, waar voor sy sullen hebben geparticipeert of weesen geinteresseert, en sulks soo meenigmaal, als sy soodanige inlaage gedaan of portie of aandeel in de voorschreeve vaart en handel genoomen sullen hebben.

Ende dat die geene, die, eens diesweegens gecalangeert zynde, voor de tweede reise daar aan schuldig souden moogen werden bevonden, booven de voorschreeve boeten sullen werden verklaard eerloos en infaam. Sullende de voorschreeve boeten werden geappliceert een derde part voor den aanbrenger en twee derde parten voor den officier, die de calange sal doen.

Ten vyfden, dat geen maakelaars of anderen, wie het souden moogen weesen, eenige portien, actien of subscriptien in eenige Compagnie of particuliere reederye tot de voorschreeve vaart en handel uit de Oostenrykscbe Neederlanden op de Indiën, binnen de limiten van onse octroyen, sullen moogen inteekenen of laaten inteekenen, te koop presenteeren, te koopen ofte te verkoopen, ook geene wissels, bodemeryen of asseurantien, houdende ten laste of ten behoeve van de eevengemelde Compagnien of particuliere reederyen, ofte wel op scheepen of goederen aen de voorschreeve Compagnien of reederyen behoorende, voor reekeninge van haare meesters te negocieeren, disconteeren of daar over als maakelaars te staan. Gelyk ook aan alle anderen verbooden werd soodanige wissels of bodemeryen te trekken, te verhandelen, disconteeren, accepteeren ofte voldoen, mitsgaders eenige asseurantien of boodemeryen op de boovengemelde scheepen of goederen, gaande of koomende van of na de Indiën, uyt of na de Oostenrycksche Neederlanden, te teekenen, op poene, dat de maakelaars van ampt sullen werden gepriveert en booven dien verbeuren een boete van duysend guldens voor ieder reys, dat sy haar tot het veylen, laaten inteekenen, koopen of verkoopen van soodanige actien, portien of subscriptien, als meede tot het verhandelen van wissels of boodemeryen of tot het doen

teekenen van asseurantien in manieren, hier vooren gemeld, sullen hebben laaten employeeren.

Ende eyndelyk, dat niet alleen den kooper van boovengemelde actien, portien of subscriptien, maar ook den verkooper of transportant, of die deselve te koop sal hebben gepresenteert, te weeten een van beyde, — mits den een, door den officier geactioneert zynde, de ander bevryd sal weesen — verbeuren sal viermaal de waarde van de inlaage, actie of subscriptie, die hy sal hebben ter inlage ofte ter koop gepresenteert of verkogt; gelyk ook verbeurd sal werden de vierdubbelde waarde der wisselbrieven, bodemeryen of asseurantien, ten laste ofte ten dienste van meergemelde Compagnien of particuliere uytreeders of handelaars, of wel op scheepen of goederen, aan deselve toebehoorende, by den geenen, die soodanige wissel of bodemerye getrokken, geaccepteert, gedisconteert ofte voldaan sal hebben, of die de asseurantie sal hebben geteekent, te appliceeren als vooren, twee derden voor den officier, die de calange sal doen, en een derde voor den aanbrenger, welke laatste nog booven dien uit de cas van de Oost- ofte Westindische Compagnie sal genieten een praemie van duisend guldens voor ieder partye der hier vooren geprohibeerde contracten, die hy aan de bewinhebberen van een der gemelde Compagnien, na geleegentheyd der saake, sal koomen bekend te maaken met dat effect, dat den contraventeur in regten geconvinceert werd. Ende sal dien onverminderd op alle aanteekeningen, acten en instrumenten, uyt alsulken ongeoorloofden handelinge spruytende, tusschen partyen contrahenten geen regt gedaan werden.

Ende op dat niemand hier van eenige ignorantie mooge pretendeeren, ontbieden en versoeken wy de heeren Staaten, gecommitteerde Raaden en gedeputeerde Staaten van de respective Provincien, en allen anderen officieren en justicieren van deselve landen, dat sy deesen onsen placaate van stonden aan alomme doen verkondigen, publiceeren en affigeeren ter plaatse, daar men gewoon is soodanige verkondinge, publicatie en affixie te doen, mitsgaders in de steeden ende plaatsen

buyten de vereenigde Neederlanden, onder ons gebied weesende; procedeerende en doende procedeeren teegens de contraventeurs en overtreeders van dien tot de voorschreeve poenen ende straffen: lasten en beveelen voorts de Raaden ter admiraliteyt, de Advocaaten Fiscaal en Commisen generaal, mitsgaders allen Admiralen, Vice-admiralen, Capiteynen, Officieren en Bevelhebberen deesen onsen placaate te agtervolgen en te doen agtervolgen, procedeerende en doende procedeeren teegens de contraventeurs van dien sonder eenige gratie, oogluykinge, dissimulatie of verdrag, want wy sulks ten dienste van den lande en ten besten van de goede ingeseetenen van dien bevonden hebben alsoo te behooren."

Dit stuk is te Batavia afgekondigd in het Kasteel op den 8sten en ter reede op den 9den Mei 1724.

25 Junij. *Bepaling, dat predikanten van buiten-kantoren, naar Batavia opgeroepen voor eenig speciaal doel, in kerkerade zitting moesten nemen »naast aan den jongsten »permanenten of ordinair leeraar der Bataviase ge»meente."*

13 Julij. *Bepaling, dat predikants-weduwen genoten de haar toegekende emolumenten, onverschillig of hare echtgenooten te Batavia, dan wel elders »aflijvig" waren geworden.*

21 Julij. *Last op de Indische Regering de te Batavia ten handel komende Chinezen »met alle sagtsinnigheyd »en beleeftheyd te behandelen; en te besorgen, dat de »goederen, die d'selve van de Comp. kwamen in te »koopen, goed en deugtsaeme waaren."*

21 Julij. *Bekendmaking, dat de Buiten-regenten van het Lasarus-huis verantwoording hunner gestie van* 1 *Julij* 1722 *tot ult. Junij* 1723 *zouden doen.*

6 Augustus. *Aanteekening, dat »de minste appointemen- »ten of vonnissen, door den regter in civile zaken ge- »slagen tusschen gelykstandige persoonen of partyen, »ten eenigen dage door de Regering vernietigd geworden »zyn."*

Erfgenamen van zeker persoon verzochten aan de Regering de vernietiging van de beslissingen, door den Raad van justitie genomen ten aanzien van legaten, enz. krachtens het testament van die persoon, op grond dat dit testament nietig was, vermits de testateur, lang vóór zijnen dood, door de Regering »prodigus" was genoemd.

De Regering verwees de erfgenamen tot den weg van regten.

9 Augustus. *Last op de buiten-kantoren den verkoop van specerijen »apartelyk en separatim, buyten eenige »meslange van andere goederen, aen de Regering te »doen blyken."*

Door dien verkoop niet afzonderlijk te behandelen trachtte men dikwerf »te vergrooten en op te pronken de slegte ad- »vancen op andere coopmanschappen," welke »gewoonte off »kunst greep" de Hooge Regering teregt ten zeerste afkeurde.

22 October. *Afschaffing van de morions (ijzeren storm- hoeden) en curassen bij het garnizoen van het kasteel te Batavia.*

Gereflecteerd zynde, hoe niet alleen het bataillon van desen casteele continueel in het doen van dagelykse en ook in extra- ordinaire parades, mitsgaders onder het inhalen van inlandse gesanten en brieven, hoewel noyt te velde, belemmerd is, soo wel fusiliers, als piekeniers, met morlioens of yzere storm- hoeden; van gelyken, dat de laatstgem. soldatesque buyten dat nog is beswaard met een yzer curas, bestaande in een borst

en agterstuk met een ringkraag; en wyders, dat alle schildwagten aan poorten en op bolwerken van de stad, hun geweer sullende presenteeren ten respecte der gene, aan wiese dat zyn verschuldigd, aanstonds gewoon zyn hun hooft met sodanigen morlion te dekken of monteeren, het welke hun alle te samen in dit warme climaat somwylen al vry pynelyk en het gem. curas nog al benauwder en kostelyker voor de piekeniers is vallende, ter sake die menschen, hun wapenen moetende blank en buyten den roest houden, noodwendig deselve met oly moeten aansmeeren, ten bederve van hunne klederen, diese suyniglyk dienen te bewaren na mate van hunne gage; en alsulks, na de getuygenissen van alle officieren, in gene gewesten van Europa meer in gebruyk en, als onnodig zynde, afgeschaft, soo is dan op den voorstel van den heer Gouverneur-Generaal in selver wyse verstaan, ten genoegen en ter besparing van 's Comp[s] militie, dese ouderwetse gebruykelykheden, die nergens minder dan in India te passe komen, te deser plaatse almede te derogeeren en af te schaffen, mitsgaders de soldaten op geen andere wyse in wapenen te laten brengen dan gedekt met hunne ordinaire hoeden, klederen en monteeringe.

1 November. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia voor* 1724.

1724.

3 Januarij. *Voorschriften nopens de behandeling van goederen, aan gecondemneerden toebehoorende.*

Dit stuk, afkomstig van Schepenen, luidt, als volgt:
In achtinge genoomen synde, dat by menigvuldige en diverse

klagten, dese vergadering ter kennisse gekomen, en ook onder andere uyt het g'representeerde van onsen secretaris vertoond en gebleken is, hoe dat, sekerlyk by notoire corruptele, geintrudeerd is (gel. dan ook sulx naast eenige jaren herwaarts was door gesloopen), soo wanneer de geregts bodens van dit collegie uyt hoofde van een vonnisse, naar voorgaande gedane sommatie en renovatie, en daar op door den heer officier bereyts fiat executie gestelt is, ten overstaan van die het behoort de meubele en haafelyke goederen van een gecondemneerde komen op te schryven, te inventariseeren en in arrest te nemen, sy deselve als dan laten onder de magt en bewaringe van soodanigen gecondemneerde buyten opsigt van eenige dienaars der justitie, in plaatse dat gem. goederen op de zekerste wyse behoorde te werden bewaart; waar door dan wert veroorsaakt, dat na gedane inventarisatie de goederen voor het meerendeel door den gecondemneerde werden verdonckert en agter gehouden, veeltyts tot irreparabele prejudicie vanden imp[t]. van executie, en daar door een deure wert geopent en een voet gegeven om, niet alleen 't gedane arrest te violeeren en d'justitie te illudeeren, ne maar ook alle quaatwillige te nodigen off immers te styven in sulcke quade gangen, waarinne diend te werden voorsien, als wesende een maxime in 't stuk van executeren, die meest overal in Europa wert gehouden voor inpracticabel; soo is, daar over gedelibereert synde, eenpariglyck goed gevonden, verstaen en geordonneerd, gelyck verstaan, goed gevonden en geordonneerd werd mits desen, dat van nu voortaan de geregts bodens de roerende goederen, den gecondemneerde toebehoorende, inventariseerende en in arrest nemende, sullen vervoeren en in versekering brengen op het stadhuys alhier onder den secretaris deser vergadering ofte andersints, soo deselve goederen te menigvuldig en te ombrageus mogten wesen, die laten en met twee off meer klercquen na vereysch doen bewaren in het huys vanden gecondemneerde, den tyt van drie dagen, naar verloop van de welke sonder betalinge, redemtie en lossinge den impetrant van executie off synen procureur gehouden sal wesen te ver-

soeken en te procederen tot vercoopinge van deselve goederen, zoo en in dier voegen, als van outs tot heden ten dage gepractiseert is, mits de geregts bodens ook verpligt sullen weesen aen den impetrant van executie of desselvs procureur aanstonds naar de gedaene executie te restitueeren en overtegeven het appoinctement van condemnatie, met en benevens den inventaris van de goederen, die opgeschreven en in maniere als boven in arrest genomen sullen syn; en sal dese ordre op de rolle werden gepubliceert, lastende alle impetranten van executie, en principaelyk de procureurs en geregts bodens, haer daer na preciselyk te reguleren, op peene van, contrarie doende, te zullen moeten instaen voor de schaede, die door haer versuym sal werden veroorsaekt.

18 Januarij. *Bepaling, dat militaire Kapiteins, — speciaal die, bescheiden in het kasteel en bij de poorten van Batavia, — niet benoemd mogten worden tot diakenen.*

Deze officieren werden door de Regering beschouwd als »wagters sonder intermissie in een vast employ; en by ge»volgen paraat in de weer moeten zyn op de minste beweging, »die onverwagt kan voorvallen, soo wel in tyden harer »occupatie in kerkelyke diensten en vergaderingen, als an»dersints, het welke dan somwylen verlegendheyd of ver»meerdering van disordres soude kunnen veroorsaaken."

4 Februarij. *Verbod voor Residenten en kleine Opperhoofden, die niet speciaal, »'t zy door brieven of »publicque commissien wegens de Hooge Regering", bevoegd waren regt te spreken, tegen het houden van regtsgedingen en het uitspreken van crimineele vonnissen, »wanneer die zouden moeten gaan over eenig »Europees onderdaan van de generale Compagnie, hetzy »dienaer of burger."*

Magtiging op die Residenten, enz. »tot het opsenden »van sodanigen delinquent, hetzy in of buyten banden, »na mate van het geperpetreerde delict; ende sulks »met de stukken ten lasten met denselven, na styl »van regten in forma probandi gebragt zynde, soo wel »als de schriftuuren van defensie, die soodanigen de»linquent niet belet sullen mogen werden ten synen »behoeven in te winnen."

Op Timor had men, in strijd met alle bepalingen, de vierschaar gespannen.

29 Februarij. *Toevoeging aan het regentschap Tjiandjoer van vier groote en eenige »mindere negoryen »aan de zuydzyde van het Jacatrase gebergte."*

Vooral tijdens het bestuur van den Gouverneur-Generaal, A. van Riebeeck, had een »groote toeloop van menschen" naar die streek plaats gehad.

In 1724 werd het aantal dier verhuizers op 1000 huisgezinnen geschat.

De namen der 4 groote negorijen schijnen geweest te zijn »Goenong Goeroe, Tsicarik, Pendokopo en Tsidariam."

29 Februarij. *Verbod voor Scholarchen, buiten medeweten van de Hooge Regering, inlandsche onderwijzers te ontslaan en aan te stellen.*

De Regering noemde zulks »een irregulier en ongequalifi»ceerd gedoente."

14 Maart. *Bepaling, dat de Jakatrasche bovenlanden hunne leverantie aan de Compagnie van indigo en katoenen garen, »boven haar accresseerende leverantie »van coffyboonen", jaarlijks moesten afdragen in de maanden Julij en Augustus.*

Ter zelfder tijd moesten die van Kampong-baroe, Gedong-badak, Tangerang, Djati-negara, Tji-lingsi en Krawang leveren »nieuwe, groene cadjang ten gebruyke van het volk op de »retourschepen" tegen 25 rijksdaalders per last.

8 April. *Bekendmaking, dat Diakenen op 12 April 1724 openlijk rekening en verantwoording zouden doen.*

25 April. *Verbod tegen het »uytsteken der vendels, het »wapenen der schuttery en het festoyeren, daar aan »vast zynde", op Jakatra's veroverings-dag (30 Mei).*

Op dien dag was men gewoon de vaandels uit te steken van de drie Europesche burger-kompagniën, zoo te voet, als te paard, van die der getrouwde en ongetrouwde pennisten, der ambachts-gezellen op de equipage-werf en in het ambachts-kwartier, alsmede van die der zeven kompagniën Mardijkers.

Niet zelden had dit ten gevolge gehad, dat »de vendrigs »van bovengem. manschap door pragt in kleedye en tracte-»menten van hare, in wapenen gebragte rotgesellen malkan-»deren soeken te boven te gaan en daar door grooter »uytgaven maken, dan se vermogens zyn; mitsgaders op de »eene of andere wyse, uyt de lengte of breete, daer van al »wederom remplacement soeken door wegen en wysen, die »somwylen by ontdecking de laudabelste niet souden konnen »geacht werden te wesen; maar ook dat somwylen oneenig-»heden en ongelucken van vegten en doodslaan onder alle »dese beroertens en figurele opschuddingen syn ontstaan, na »de exempelen daer van bekend synde."

Om al die redenen schafte de Regering het uitsteken der vaandels, enz. af.

Behouden bleef:

1° het aanstellen en suppleren der benoodigde hoofd- en mindere officieren over bovengem. manschap;

2° de dank- en gedenk-dag, die in de kerken »voor de continuatie van Godes goedheyd en genade over desen casteele, stad en colonie ten bovengem. dage geviert wert";

3° »het planten van de militaire vendels van de generaele Comp. op de respective bolwerken, onder het doen van bepaalde en gereguleerde salvos uyt het canon van deselve, als ook uyt dat van de schepen te deser rheede, na rang en ordre;

4° het verwisselen en repleteeren van de benodigde leden in het Collegie van Schepenen, formerende den gerigte deser stede, het welk al mede ten dien dage in Rade van India en ook op twee daar aan volgende Sondagen besorgd werd;

5° de beschicking en bestelling der gerequireerde Weesmeesters. Commissarissen van kleene en huwelyxe saken, met meer andere bediendens van eenen minderen aanschouw.”

6 Junij. *Voorschriften nopens vaandels.*

Bij de laatste viering van Jakatra's veroverings-dag was de Gouverneur-Generaal getroffen, niet alleen door het groote aantal der uitgestoken vaandels (60), maar ook door de »wanstallige gedaante en figuuren” op sommige vaandels.

Zijne Edelheid had vaandels opgemerkt met roode sterren, roode halve manen, »andere in 2 enkelde coleuren, als ofse »gehoorden aan een borger weeshuys; andere wederom ge»sjaqueerd in 4 diverse velden, na de wyse van een dam»bord”, enz.

Het wettige aantal vaandels werd nu bepaald op 25, met aanwijzing van de poorten, bolwerken en buitenposten, waar die vaandels bij voorkomende gelegenheid moesten geplant worden.

Bovendien bleef behouden »het vendel van parade voor het »groot battaillon”, hetgeen ten huize van den Gouverneur-Generaal bewaard en gebruikt werd bij het inhalen van Oostersche gezanten, enz.

Dit laatste vaandel vertoonde aan de eene zijde het wapen van Batavia op een groen veld tusschen vergulde »wapen»tuygen” en lauriertakken, en aan de andere zijde »het

»wapen van de Generaliteyt met 4 goude vlammen uyt de »hoeken, enz."

Van de 25, bovenbedoelde vaandels waren 6 bestemd voor het kasteel Batavia »met het colorit van de 6 resp^{e}. Kameren", te weten:

»wegens Amsterdam, op de landpoort, een rood vendel »met 4 zwarte vlammen uyt de hoeken en in het midden »met swart geseignaleerd ;"

»wegens Zeeland, op de Waterpoort, een geel vendel met »roode vlammen" (overigens als voren);

»wegens Delft, op het bolwerk de Diamant, een wit vaan- »del met swarte vlammen" (overigens als voren);

»wegens Rotterdam, op het bolwerk de Robyn, een wit »vaandel met groene vlammen en een groen teken, als »vooren, in het midden";

»wegens Hoorn, op het bolwerk de Paerel, een wit vaan- »del met roode vlammen;

»wegens Enkhuysen, op het bolwerk de Saphyr, een groen »vaandel met 4 roode vlammen en het 's Comp^{s} merk onder »een rood coleur in het midden."

De »aanstootelyke of wanschapen" vaandels zouden »in cas »van een inlandse volkswerving, aan dat volk na benodigd- »heyd werden uytgedeeld."

»Alsulke vendels, als employabel verklaard werden", moesten bewaard worden door de Kapiteins, die aan de poorten van Batavia de wacht hielden.

$\frac{13}{26}$ Junij. *Gangbaar verklaring van Nederlandsche koperen duiten.*

Alsoo by onsen biljette vanden 27^{en} Juny 1713 ten besten van alle goede ingesetenen binnen de muuren en voorsteden van Batavia en het koningryck Jaccatra verstaan is voor valsch en biljon te houden ende verclaren alsulcke kopere pitjes, als jaerlyks van diverse uytheemse plaetsen doenmael wierden

aengevoert tot bedrog vanden gemeenen man op alle maerkten, onder 's Comp^s jurisdictie begrepen, ende met eenen daer en tegens geen ander kleyn geld buyten de enkelde en dubbelde stuyvers uyt de Nederlandse provintien voor gangbaar en deugsaem wierden gehouden, dan alleen de Japanse goede copere casjes, die door alle wegen wierden opgewisseld, vervoert ende verduystert, over sulx ten gerieff onser gemeente ook jaarlyks uyt Japan nieuwe copere pitjes wel ontboden, maer niet ontfangen synde, om den hoogen prys, waar op deselve in dat ryck syn gehouden en gesteygerd, mitsgaders uyt dien hoofde dan van hier versoek gedaan synde by de Hoog Edele Heeren Bewinthebberen ter vergadering van de Seventhienen, de boven welgemelte generale Compagnie representeerende, ten eynde herwaerts zoude mogen werden gesonden een goede quantiteyt gemunt coper geld, inde Nederlanden bekend staende met den naem van duyten, waar door geringe en ook andere menschen, aldaer te marckt komende, in dingen van kleene waerdye vanden anderen konnen geraeken by wegen van afreekening, het welke dan door de goedheyt van boven welgemelte heeren volbragt en onlangs een gedeelte van soodanige duyten, bestaande uyt enkeld en suyver rood coper, uyt de Hollandse munt alhier wesende aangebragt, soo hebben wy deselve door publicatie van dit biljet wel willen gangbaar maeken en verklaren, gelyk wy die duyten en ook alle andere uyt de Nederlandse provincien dan ook gangbaar maeken ende verklaren by desen tot nut ende gebruyck voor 's Comp^s dienaren, onderdanen en ingesetenen, ende sulks wel tot vier stuks voor een enkelde dan wel tegens agt stuks voor een dubbelde silvere stuyver, waar voor een ygelyck deselve sal konnen gaen afhalen by 's Comp^s cassiers ende sulks wel niet meer dan voor een rd^s. tegelyck, ten eynde dusdanig dese munt van copere duyten moge vinden haeren cours, alsoo men sulks ten nutte van alle en een yder nodig geoordeelt en boven de publicatie ook goed gevonden desen op alle gewoone plaatsen te laten affigeeren, niet alleen inde Nederduytsche, maer ook in de Chineese, Javaense en

Maleytse taelen tot naricht voor alle de geene, welke by de afkondiging niet hebben konnen present wesen.

15 Junij. *Bepaling, dat de Advocaat-fiscaal de ordonnantiën voor de verstrekkingen aan Compagnie's boeijen moest onderteekenen, alvorens die stukken door den Directeur-generaal werden geteekend.*

Deze regeling was overeenkomstig eene oude, maar in onbruik geraakte gewoonte.

In de plaats van den Advocaat-fiscaal was namelijk in dit opzigt sedert eenige jaren de President van den Raad van justitie getreden.

28 Julij. *Bekendmaking, dat de Buiten-regenten van het Lazarus-huis openlijk verantwoording hunner gestie zouden doen.*

6 October. *Bepaling, dat op buiten-kantoren slechts bij begrafenissen van een Gouverneur of van een Commandeur eener retour-vloot kanonschoten mogten worden gelost.*

Zelfs bij begrafenissen van leden der Hooge Regering werd te Batavia niet geschoten.

Aan de Kaap de goede hoop had men daarentegen bij de begrafenis van een Fiscaal met kanon gevuurd.

De Regering betuigde daarover haar ongenoegen, onder opmerking, dat »het honeur noyt vermeerderd wordt door »extravagantie of overmaat."

16 October. *Bepaling, dat leden in den Raad van justitie te Batavia gedurende 12 jaren als zoodanig moesten gefungeerd hebben, alvorens voor promotie in aanmerking te kunnen komen.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVIInen en te Batavia bekend gemaakt den 8sten Julij 1725.

16 October. *Reglement op het kooi- of slaap-goed van de tehuisvarenden met Compagnie's retourschepen.*

Dit stuk schijnt den 10den Julij 1725 te Batavia gepubliceerd te zijn in den vorm van een extract uit den brief van Heeren XVIInen van 16 October 1724. Het luidt, als volgt:

Nademael wy van tyd tot tyd hebben ondervonden, dat by het arrivement der retourschepen hier te lande, soo door de officieren als gemeene, daer op bescheyden, considerable excessen werden gepleegd omtrent het aenbrengen van diverse sware packen onder de benaming van kooy goed, al hoewel deselve ten meerendeele met koopmanschappen syn gevult, omtrent de relaxatie of aenhouding van dewelcke by de respective Cameren niet wel een eguale voet gehouden werden kan, ten sy alvoorens des wegens een vaste ordre is beraemt, soo hebben wy tot weeringe der onordentelyckheeden, die daer mede langs hoe meer begaen werden, goed gevonden UE. aen te schryven en te gelasten, gelyck wy doen by desen, dat UE. telckens op 't vertreck van een retourschip of scheepen na dese landen, by een publicque waerschouwing, dewelcke aende groote mast van yder retourschip sal werden geaffigeert, sult hebben bekent te maecken, dat aen niemand, hetsy officieren off wel gemeene, hier te lande aenkomende, meerder sal gegeven en gerelaxeert werden dan een pak kooy goed, inderdaet van die natuur synde en sonder dat int selve eenige goederen off koopmanschappen sullen mogen syn, op peene, dat, soo by aldien deselve daerin gevonden werden, die alle sullen werden aengehaelt en ten profyte vande Compe geconfisqueert; en sullen UE. aende respective schippers op haer depart na herwaerts eenige exemplaren van voors. waerschouwing hebben te overhandigen om deselve, wanneer sy by de kruysende oorlogschepen of Comps galjots gekomen sullen syn, andermael door haer aende groote mast van hun schip te doen aenslaen, ten eynde een yder van

dese onse ordre volkomen sal mogen wesen onderregt en dies aengaende geen ignorantie sal konnen pretendeeren, want wy vastgesteld hebben deselve alhier strikt te executeeren, soo dra ons sal gebleken syn, dat deselve ter uwer kennisse gekomen en gepubliceert is.

1 November. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

12 December. *Bepaling, dat de koffij uit de Jakatrasche en Krawangsche boven-landen betaald zoude worden voor $^3/_4$ met contanten en voor $^1/_4$ met »sodanige sorte-»menten van kleden," als »na de begeerte" der koffij-planters waren.*

De Regering beoogde hiermede »door winst op deselve [kleden] den prys van de coffy boonen te doen draagelyker »werden."

De in 1724 geleverde koffij bedroeg 1,914,145 ℔, vertegenwoordigende eene inkoops-waarde van 319,024$^1/_8$ rijksdaalders.

21 December. *Verklaring, dat de particuliere vaart wel aan burgers, maar niet aan Compagnie's dienaren was toegestaan.*

Het verleenen van zee-passen aan Compagnie's dienaren was dientengevolge »niet eygen of gebruykelyk," al ware zulks ook om hunne meubelen en slaven van eenig buiten-kantoor naar Batavia over te voeren, terwijl zij zelve met een Compagnie's vaartuig overkwamen.

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia voor 1725.*

1725.

5 Januarij. *Magtiging op de schildwachten met »kleen »loot of gansenhagel" te vuren op praauwen, welke, na driemalen aangeroepen te zijn, den Boom te Batavia forceerden.*

16 Januarij. *Toezending aan de Oostersche kantoren van afschriften van een »notul" van den Raad van justitie te Batavia, »tot een rigtsnoer en regel voor »den aanstaande in het decideren en termineeren van »diergelyke civile processen"*, [*als bij dat »notul" bedoeld*].

Voor den Raad van justitie op Banda was in eerste instantie een proces gevoerd, waarbij »buyten verscheyde defecten, ten »eenemaal informeel en gantsch strydig tegens de practycq »van rechten, in dese landen vigeerende," was geageerd.

»Tot voorkoming van alsulke onverantwoordelyke en aan-»stotelyke informaliteyten" zond nu de Regering naar belanghebbenden afschriften van een »notul" van den Raad van justitie te Batavia, waarbij door dien Raad was aangegeven, »hoedanig diergelyke zaaken alhier behooren te werden be-»handeld."

Vroeger had de Regering dit meer gedaan, »doch zonder »vrugt, na het schynd uyt het vorenstaende."

30 Januarij. *Last op den Kerkeraad, bij voordragten van inlandsche leermeesters, steeds te vermelden, in wiens plaats de voorgedragene zoude treden.*

Zulks moest geschieden »tot bewys, dat alsulke verkiesingen »nootzaakelyk en niet supernumerair zyn, opdat de Regering »haar approbatien daar op mag verleenen met eene meerder »gerustheyd."

2 Februarij. *Bepaling, dat melaatschen niet met Compagnie's schepen vervoerd mogten worden.*

Reeds bij missive van 14 Julij 1695 hadden Heeren XVII^nen^ dien last medegedeeld, waaraan echter toenmaals, voor zoo verre blijkt, in Indië geen gevolg is gegeven.

24 Februarij. *Bekendmaking, dat Diakenen openlijk verantwoording zouden doen van hunne gestie gedurende het jaar* 1724.

20 Maart. *Bepaling, dat »revisie, nog reformatie beletten »konnen den voortgank of executie eener sententie, in »zo verre het geene zaaken zyn, die ten definitive »irreparabel zouden wezen."*

11 Mei. *Bepaling, dat de Advocaat-fiscaal geen aandeel had in geconfiskeerde goederen, wanneer hij niet had »geofficieerd" in de betrokken zaak.*

22 Mei. *Bepaling, dat, bij afwezigheid van den President van den Raad van justitie te Batavia, de Vice-president van dat collegie de executie van crimineele vonnissen zoude dirigeren.*

De Bailluw maakte hierop aanspraak, als zijnde, evenals de Landdrost, hooger in rang dan de Vice-president, maar de Regering vond eene dergelijke regeling, »niet zeer eygen, als »zynde [Bailluw en Landdrost] partyen van de gecondem»neerdens."

De rang van den Bailluw en den Landdrost bleef desniettegenstaande »onverminderd."

Wanneer de President van den Raad verhinderd was, dan zoude de Bailluw, aan het hoofd van den geheelen Raad, — zooals te doen gebruikelijk was, — mondeling aan den Gouverneur-Generaal nopens de volbragte justitie rapporteren.

1 Junij. *Bepaling, dat des Zondags voormiddag, zoowel op het de vlag voerende schip ter reede Batavia, als in het hospitaal eene predicatie gehouden zoude worden.*

Zulks geschiedde »na de goede en stigtelyke voorbeelden »van den ouden tyd."

Er waren toenmaals te Batavia aanwezig 27 predicanten, »zo permanent, als buyten vast employ."

14 Junij. *Bepaling, dat Politieke Raden op de buiten-kantoren bevoegd waren tot het pensioneren (»gagieren") van boekhouders en sergeanten.*

Hoogere dienaren pensioneerde de Regering ter hoofdplaats Batavia.

M. DE HAAN.

10 Julij. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten van* 7 *November* 1712, 5 *September* 1716, 27 *September* 1717, 27 *Julij* 1718 *en* 19 *Julij* 1725, *betreffende de tehuisvarenden. — Afkondiging van het reglement op het kooi- of slaap-goed van* 16 *October* 1724.

21 Julij. *Voorschrift nopens de marginale beantwoording van Patriasche missives.*

Volgens Heeren XVII[nen], van wie het voorschrift afkomstig is, waren de brieven der bedienden op de buiten-kantoren »doorgaans niet anders dan met seer wydlopige verhalen van »prullen en vodden opgevuld."

In plaats hiervan eischten Heeren XVII[nen] woordelijke insertie van extracten hunner brieven, met aanteekening in mar-

gine van hetgeen de bedienden ter hunner verantwoording meenden te kunnen aanvoeren.

Ook mogten de bedienden zich niet meer bepalen tot het schrijven aan de Hooge Regering te Batavia, dat zij de extracten ontvangen hadden »en haar by voorvallende gelegentheden »daar na schikken" zouden.

21 Julij. *Vaststelling voor de eerstvolgende zes jaren van den eisch van Java-koffij voor Nederland op* 4,000,000 ℔ *'s jaars.*

Deze regeling is van Heeren XVII^nen afkomstig, die niet goedvonden, »dat alle de coffy van Java alleen zoude gefour»neert worden. Want wy oordeelen van een gevaarlyk ge»volgh te zyn, dat men de Javanen door de leverancie van »deese vrugt zoo veel geld en magt zoude bysetten, dat »sy in 't korte zoude beginnen formidabel te worden voor »de Comp."

De Indische Regering beproefde dan ook zelfs op Ambon koffij aan te planten.

21 Julij. *Bekendmaking, dat de Buiten-regenten van het Lazarus-huis openlijk verantwoording zouden doen hunner gestie.*

4 September. *Bepaling, dat de stads-chirurgijn te Batavia voor het »cureren" van gewonde Chinezen betaald zoude worden door Boedelmeesteren uit het fonds van het Chinesche hospitaal.*

De Regering vond het »zeer oneygen, dat diergelyke »lastposten langer by d'E. Comp. zouden moeten worden »gedraagen."

Het Chinesche hospitaal had bovendien »genoegsaame in»komsten."

28 September. *Verbod voor predikanten aan Heeren XVII^nen te rigten brieven, houdende »klagten over dese »en geene saaken, den godsdienst en de kerken betref- »fende."*

Slechts vereenigd in kerkenrade mogten zij zulks wel doen. Het verbod is afkomstig van Heeren Meesters.

7 November. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

21 December. *Intrekking van de koperen duiten.*

Aengesien op den 14^en deser in Rade van India om pregnante redenen goed gevonden en gearresteert is de kopere duyten, in het verledene jaer 1724 tot gerief der ingesetenen uyt het vaderland overgebragt en door den Cassier ten desen casteele uytgereykt tot agt stucx voor een dubbelde stuyver, na het besluyt van den 9^en Juny des gemelten jaers, weder in te trekken en tot onse nadere dispositie ongankbaer te verklaeren, soo werden by desen alle ingesetenen deser colonie tot vermydinge van haere schade gepreadverteerd, dat allen ende een ygelyck, die eenige vande gemelde duyten by haer mogte hebben of bevinden, deselve sullen konnen brengen binnen het casteel in 's Compagnies wooninge, staende naest aen het generale soldy comptoir, om aldaer te werden overgegeven aen onse gecommitteerdens, die expresselyk daer toe syn gesteld, en daer voor wederom in silver geld te ontfangen deselve waerde van een dubbelde stuyver voor agt stux duyten, soo als te vooren uytgegeven syn, waertoe dan de gedagte gecommitteerdens sullen vaceeren en haer laten vinden des Maendags, Woensdags en Vrydags, des morgens van seven tot elf uuren, ende sulx tot ultimo January van het naestkomende jaer 1726, na welken bepaalden tyd geene duyten meer tegens agt stuyvers voor een dubbelde stuyver onder de

ingesetenen alhier sullen mogen uytgegeven ofte aengenoomen werden; weshalven een ygelyck sig door de publicatie van dit biljet, als mede door dies affixie inde Nederduytse, Chineese, Maleytse en Javaense taelen werd gewaerschouwt, omme dus alle exceptien van ignorantie weg te nemen, alsoo wy dit alles ten dienste van d'E. Compagnie en 't gemeen soodanig hebben bevonden te behooren."

De »pregnante redenen", waarvan de Regering gewag maakte, losten zich op in vrees, dat »party waaghalsen die kopere »munt om haare hooge waarde clandestin te deser plaatse »zullen aanbrengen, 't sy in hunne kisten, dan wel in vaten, »om deselve met een capitaal advans in zilvere spetie te »verwisselen", waardoor het zilver geld uit Indië zoude wegvloeijen.

In 1727 kon de Regering dan ook afkondigen, dat van dien »aanbreng in de nalatenschappen van sommige dienaren, op »de herwaard reyse uyt Nederland overleden, al beginselen" waren ontdekt.

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia voor* 1726.

1726.

1 Februarij. *Last op de buiten-kantoren »alle ledige »medicament potten, flessen, etc., nevens den eysch van »benodigde medicynen", naar Batavia te zenden.*

1 Februarij. *Bepaling, dat slechts te Batavia en te Malaka een »affscheyd maal aan de scheepsvrunden" mogt worden gegeven.*

Vóór het vertrek van elke retourvloot was de Gouverneur-Generaal gewoon te Batavia een diner aan de officieren, enz. dier vloot te geven. Te Malaka blijkt zulks ook gebruikelijk te zijn geweest naar aanleiding van vertrekkende schepen.

Maar aan de »bevelhebbers der Oostersche gouvernementen" was nimmer vergunning verleend »tot het doen van alsulcke »gastmalen."

Toen dan ook een Gouverneur van Banda een afscheidsfeest had gegeven, werd hij belast met de restitutie eener som van *f* 105.—, »synde het moutant van het geguasteerde op »het gegeven affscheyd maal."

9 Februarij. *Bekendmaking, dat Diakenen op* 13 *Februarij* 1726 *openlijk verantwoording hunner gestie zouden doen over het jaar* 1725.

26 Februarij. *Last om in de voorwaarden voor den verkoop van Compagnie's wegen van roerende goederen weder op te nemen de bepaling nopens zieke slaven, vervat in de Statuten van Batavia, titel »slaeven ofte »lyffeygenen," art.* 16 *(deel* 1, *bladz.* 574, *alin.* 5).

Sedert 1691 was die bepaling »sonder specialen last of ordre" uit de vendu-boeken weggelaten.

Voortaan zoude zulks »om disputen en moeyelykheden" te voorkomen slechts mogen geschieden met »speciaal consent »of contrarie-besluit" van de Hooge Regering.

Tevens bepaalde deze, dat aan de Secretarissen van Schepenen en van de Weeskamer »tot een vast gebruyk" uitgereikt zoude worden eene kopij van de »voorwaarden en conditien, »concerneerende den verkoop der slaven en andere roerende »goederen," vermits gebleken was, dat beide Collegien zoodanige kopij niet bezaten.

$\frac{5}{12}$ Maart. *Vernieuwd verbod tegen het koopen, verkoopen en vervoeren van koffij, »in desen koningryk van Jacatra gegroeyd of van elders aangebragt, als alleen tot »'s Comp. handel gehoorende."*

In hare vergadering van 15 Januarij 1726 had de Hooge Regering, op last van Heeren XVII, den prijs der koffij verminderd tot 5 rijksdaalders de pikol van 125 pond voor boonen, geteeld op Compagnie's grond, en tot 6 rijksdaalders voor boonen, afkomstig van particuliere (dientengevolge met eenige lasten bezwaarde) landen.

De Regering vreesde nu, dat »dese verminderinge in som»mige trouwloose, baatsuchtige dienaren en andere, snoode »gewinsoekers den lust soude konnen verwekken om d'E. »Comp. die vrugten door een kleene verhooging te ontrecken »en clandestine na andere plaatsen te vervoeren."

Om die reden verscherpte zij de bij het plakaat van 2 April 1725 bedreigde straffen op volgender wijze:

1° soo wie, contrarie dit ons verbod, daer op sal werden geattrapeert of overtuygd daar in getrampeert te hebben, soo wel den kooper, als verkooper, sal verbeuren het quadruplum ofte viermaal de waerde van de gekogte quantiteyt bonen, die daer en boven, by agterhalinge, sullen geconfisqueerd, mitsgaders de perpetranten in beyde gevallen, by manquement van betaling, in de ketting geklonken werden om aan de gemeene werken te arbeyden, tot tyd en wylen de voorsz. boete sal wesen voldaan;

2° Comp^s. dienaren, die haar mogten verstouten deselve vrugten met 's Comp^s scheepen of andere vaartuygen te vervoeren ofte zulx conniveerende toelaten, sullen, boven de gem. boete, werden gedeporteert van ampt, qualiteyt en gagie ofte wel swaerder gestraft, na exigentie van saaken."

Dit stuk is in de Nederlandsche, Maleische, Chinesche en Javaansche talen afgekondigd.

De redenen voor de vermindering van den prijs, welken de Regering voor de koffij betaalde, waren:

1° onvoldoende geldmiddelen, bedragende de som, in Comp^s. kas aanwezig en, na aftrek van andere, noodzakelijke uitgaven, voor inkoop van koffij beschikbaar, niet meer dan 132,085¼ rijksdaalders, »welke penningen niet ten halven »konnen toereyken ter voldoeninge van de geleverde

»3,371,043 ℔ koffy boonen uyt de Jacatrase landen, al »schoon de prys de helft offte tot op vier swaare stuyvers »'t ℔ wierde verminderd";

2° »den oproerigen aard der Javanen, waar door men niet »sonder bekommeringe kan beschouwen de toenemende »rykdom van de meeste Javaanse hoofden, die te vooren »niet gewoon waaren eenige naamwaardige schatten te »besitten". (In vier jaren [1721—1724] waren aan 12 hoofden 615,187$^{5}/_{21}$ rijksdaalders voor koffij uitbetaald);

3° »het versamelen van wapenen, insonderheyd schiet ge»weeren [door Soendanezen], tot welkers behandelinge hare »volkeren sig tragten te gewennen, die voormaals op de »weegen na en uyt de bovenlanden ter defensie tegens »het verslindende gedierte en het roofsieke geboefte hun »alleen bedienden van kapmessen, krissen en pieken, dog »nu doorgaans met schietgeweeren gewapend syn, die na »de meeste presumtie ook al eenige inlanders het leven »hebben benomen, welkers lyken op verscheyde plaatsen »in de velden syn gevonden";

4° de gemakkelijkheid van de koffij-cultuur, »wel soo ligt en »gemakkelyk als die van de peper, dewelke alhier [Batavia] »tegens 5 rd^{s} de pikol van 125 ℔ uyt de vaartuygen der »Palembangers werd geleverd".

De onkosten op den afvoer van de koffij bedroegen voor de leveranciers 3 rijksdaalders de pikol.

Desniettegenstaande wist de Gouverneur-Generaal de voor hem vereenigde hoofden zóó te bepraten, dat »sy hun ten »laatsten sodanig overtuygd bevonden, dat moesten erkennen »met den prys van vyff rd^{s}. de 125 ℔ volkomen te konnen »bestaan" — althans volgens de resolutiën der Indische Regering.

$\frac{5}{12}$ Maart. *Vernieuwing en ampliatie van de plakaten van 9 December 1620 en $\frac{10\ Maart}{29\ April}$ 1671, betreffende het koopen en verkoopen van equipage-goederen en van ammunitie, »die d'E. Comp. mogten ontvreemd zyn."*

Terwijl vroeger de inlander geene andere wapenen bezat dan kapmessen, krissen en pieken, was hij in 1726 »door »gaans" met schietgeweer gewapend.

Hieraan schreef de Regering toe »de moorderyen en beroo»vingen, die althans op velden en weegen gepleegd en waar »van de doode lichamen op verscheyde plaatsen zyn en nog »dagelyx werden gevonden, sonder dat men de daders van »dien tot nog toe heeft konnen ontdekken, als sig wetende »te verbergen in en agter de bosschen, ruygtens en struyken."

Om die redenen verbood de Regering speciaal het koopen en verkoopen van »alderhande soort van schietgeweeren, als »mede het voeren en gebruyken derselve op de landwegen, »velden en in de bosschen, allerwegens onder den inlander, »geen christen zynde," op straffe van verbeurdverklaring van het geweer en arbitraire straf aan den lijve.

Bovendien moesten de inlanders binnen twee maanden al hun schietgeweer aangeven aan den Sergeant-majoor en twee gecommitteerden »om ook (wanneer het dese regeringe mogte »requireren) ter nader dispositie ten desen casteele gebragt te »werden, op de verbeurte van deselve, boven en behalven een »arbitraire correctie, na de bevinding der saake."

12 Maart. *Verbod voor de koffij-plantende inlanders tegen »het uytroeyen van eenige vrugt, veel min coffy»boomen, als grondvast synde op 's Comp^s^ landen, die »sy uyt enkele gunst, tot wederopseggens toe, besitten »en het vrugtgebruyk genieten."*

De straf was ketting-slag.

3 Mei. *Interpretatie van art. 8 der instructie voor den Rooimeester* (*deel* I *bladz.* 562).

»Wie een gemeene muur timmerd of repareerd, die door »syn buurman bequaam geoordeeld werd, ofte waar in niet »gevonden werden eenige ankers off balken van syn buurman,

»sal sulks moeten doen op syn eygen kosten; dog synen »buurman naderhand op of aan deselve timmerende of reeds »daar op of tegen aan gebouwd hebbende, wanneer naderhand »door den Rooymeester voor beyde onbequaam werd gekeurd, »soo sal alsulcken muur op gemeene kosten moeten afgebroken »en weder vernieuwd werden, ter arbitrage van den Rooy-»meester voormeld."

11 Junij. *Verbod tegen het in dienst nemen van Engelsche deserteurs.*

Reeds in 1691 had de Indische Regering zulks verboden, maar naderhand hadden Heeren XVII^nen weder »permissie »verleend tot afbreuke of verswacking der competiteurs" [scil. der Engelschen in Bengalen].

11 Junij. *Bepaling, dat »den geene, die quaed spreekt »van syn wettige overigheyt, gestraft sal werden na »exigentie van saaken." — Op wacht slapende soldaten moesten gestraft worden »volgens het gebruyk in dese »landen, met onderscheyd van de eerste, tweede of derde »maal, dog niet met de dood, dan alleen in een voor-»name expeditie of belegering." — Alwie de wapenen, welke hem zijn Kapitein gelast had te voeren, mogt »krenken, verminderen, verpanden of verkopen," moest die wapenen vergoeden en zoude bovendien aan den lijve gestraft worden.*

2 Julij. *Bepaling, dat equipage-goederen (ankers, touwwerk, enz.) uit Compagnie's magazijnen aan vreemdelingen slechts met drie kapitalen »advance" geleverd mogten worden.*

Vroeger bedroeg de winst, welke de Regering bij zoodanige leveringen nam, niet meer dan 2%.

Zij verhoogde haren eisch om »diergelyke verzoeken, zoo »veel mogelyk, af te weeren en te beletten, dat met soodanige »equipagie goederen niet werde gemorst door verkoop aan de »Engelsen."

9 Augustus. *Bekendmaking, dat de Buiten-regenten van het Lazarus-huis openlijk verantwoôrding hunner gestie zouden doen.*

22 Augustus. *Verbod tegen het »inhabiel" verklaren van een Compagnie's dienaar om »d'E. Compagnie »oyt meer in eenig ampt van eer te dienen" bij »poli- »ticque dispositie."*

De Regering was van oordeel, dat zoodanige verklaring moest »devolveeren van den regter, als synde een werk, de »justitie beter passende."

30 Augustus. *Bepaling, dat zonder vergunning van de Hooge Regering, aan leden van politieke raden alleen dan door hunne mede-leden geweigerd mogt worden zitting te nemen, wanneer zij zich aan crimineele delicten hadden schuldig gemaakt.*

9 September. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten van* 7 *November* 1712, 5 *September* 1716, 27 *September* 1717, 27 *Julij* 1718, 2 *April* 1723 *en van* 5 *Maart* 1726, *»tot naricht der thuysvaarders."*

14 September. *Verbod tegen het verzenden naar Europa van particuliere brieven, handelende over aangelegenheden der Compagnie.*

Meermalen hadden Heeren XVII^nen^ bespeurd, »dat veele »Compagnies bediendens hun werk maken om van tyd tot

»tyd aan hunne vrinden en particuliere bekenden hier te »lande [Nederland] by missive kennisse te geeven van veele »voornaame zaaken en voorvallen, de Compagnie off desselfs »handel, belang en bediendens in die gewesten [Indie] con»cerneerende."

Zulks was in strijd met art. 92 van den Artikel-brief (deel II, bladz. 279) en met eene aanschrijving ter zake van Heeren XVIIⁿᵉⁿ van 2 Junij 1682.

Zij achtten dit »steeds, en voornamentlyk in de tegenwoor»dige conjuncture van tyden, als seer nadeelig en van eene »dangereuse consequentie", waarom zij goed vonden »alle »en een ygelyk, bediende van de Compagnie, alomme mits »deesen nogmaals wel scherpelyk te interdiceeren, op geen»derlye wyse met iemand in het particulier, wie het ook »soude mogen syn, in deese off andere landen van Europa, »over Compagnie's handel, affaires off belangen in het alder»minste te correspondeeren off daar van by missive kennis te »geeven, maar sig daar van sorgvuldig te wagten, wyl wy »anders in cas van overtreeding niet souden nalaten de »schuldige op de rigoureuste wyse ons ressentiment te doen »gevoelen."

14 September. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

24 September. *Toekenning aan den stads-apotheker te Batavia van 1 stuiver daags voor de levering van medicamenten aan elken zieke in het hospitaal.*

Verg. 28 December 1706 (deel II, bladz. 577).

½ October. *Last op den Sergeant-majoor van het kasteel Batavia op onbepaalde uren en langs verschillende wegen des nachts patrouilles door de omgeving van Batavia te laten trekken.*

Roof en moord namen »alomme op de wegen buyten dese »stad" op onrustbarende wijze toe. Troepen van 30 tot 50 dieven schoolden daar te zamen.

Bij ontmoeting van eene troep menschen, minstens 5 à 6 man sterk, mogten die patrouilles vuur geven, na aanroeping en indien de aangeroepenen niet bleven staan. Ook bewoners van tuinen en landerijen mogten op indringers schieten.

10 December. *Bepaling, dat temporaire leden van den Raad van justitie, als zoodanig in dienst zijnde, »soo »in het collegie, als daar buyten", rang zouden hebben boven de »respective" fiscaals.*

Buiten dien specialen dienst, b. v. in de kerk, bij begrafenissen, enz., zouden de temporaire leden »geconsidereerd" worden »na de respective ampten, die deselve bekleeden."

Als naar gewoonte had die rang-kwestie vele »disputen en »cavillatien" veroorzaakt.

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia voor* 1727.

? December. *Verpachting van de inkomsten van de poeder- en kandij-suiker, te Batavia aan te voeren gedurende het jaar* 1727 *van Java's Oostkust en van Cheribon.*

1727.

7 Januarij. *Verbod voor Notarissen te Batavia tegen het passeren van transporten van verkochte lijfeigenen ten behoeve van slaven-handelaren, »insonderheit van »Christenen of van de Oost komende inlanders, op »uitlandse overdragten, die niet alvoorens aan den »Sabandhar vertoond of door den selven ondertekend »syn."*

Om bevrijd te blijven van de boete op den invoer van slaven voorzagen zich Makassaarsche en andere, Oostersche slavenhandelaren van transporten, welke »meest ter secretarye van »Macassar werden gepasseerd", en ontdoken de »voorkennisse »of licentie van den Sabandhar."

Ter voorkoming van deze »dagelyx langs hoe meer door»breekende transgressien" moest het verbod dienen.

1 Maart. *Verbod voor leden van de Hooge Regering tegen het schrijven van particuliere brieven aan de vergadering van Heeren* XVII^nen.

Dit verbod is van Heeren XVII^nen afkomstig.

21 Maart. *Bekendmaking, dat Diakenen openlijk verantwoording hunner gestie gedurende* 1726 *zouden doen.*

6 Mei. *Handhaving van het bepaalde bij de Statuten van Batavia, onder den titel: »deurwaerder ende »stadtsbode", art.* 5, *betreffende het afleggen van hals- of zijd-geweer bij verschijning voor een regterlijk collegie.*

Die bepaling was in onbruik geraakt ten aanzien van voorname personen en militairen van hoogen rang, ten gevolge waarvan eindelijk een vaandrig weigerde zich van zijn sabel te ontdoen, toen hij voor Commissarissen van kleine zaken een eed moest afleggen.

De Raad van justitie verzocht naar aanleiding hiervan aan de Regering te mogen weten, waaraan men zich in dit opzigt te houden had.

9 Mei. *Bepaling, dat in het armenhuis te Batavia slechts in de »gemeene combuys" eten voor de verpleegden bereid mogt worden.*

De Regering achtte eene wijziging van het reglement van 24 Mei 1686 overbodig.

Diakenen wilden de verpleegden aan eene »gemeene tafel" doen eten, maar zulks zoude, volgens de Regering »door den »meerderen ommeslag van loontreckers, kook- en tafel-gereed. »schappen, etc. veel swaerder kosten tot verswackinge van »het reets afgenomene fonds der diaconye na sig sleepen."

14 Mei. *Regten en verpligtingen van de Preanger Regenten.*

Nadat in 1726 het hoofd van Tjiandjoer, Djampang en de nieuwe negorijen aan de Zuidzee, Aria Wira Tanoe, door eenige zijner misnoegde onderhoorigen was vermoord, werd den 28sten Januarij 1727 zijn zoon, Wira Mangala, door de Regering in zijne plaats tot hoofd over genoemde districten, enz., aangesteld op de volgende voorwaarden:

1° hij zoude hebben »de toesigt ende sorge en het gesag »over de gedagte volkeren en huysgesinnen, na de Javaense »costumen en ordres van den Gouverneur Generael en de »Raden van India, 't sy in persoon of door andere, die »daer toe de naeste en bequaemste syn, onder desselfs »oogen";

2° hij moest zorg dragen, dat »d'aanplantinge van d'indigo, »koffyboomen en kattoene garen in de onder hem sortee- »rende landen na behooren voortgeset en waergenomen werd";

3° hij moest »alle boosdoenders" uit zijn gebied drijven, »mitsgaders tegens den indrang van allerlye geboefte sorg- »vuldig waken."

Alle Oemboel's, mindere hoofden en ingezetenen van zijn gebied, — »'s Compagnies onderdanen" — moesten hem als hun hoofd »erkennen, eeren en gehoorsamen; en van gelyken, »die hy in syne plaetse ten dien eynde in eenige negoryen sal »doen resideeren, voor synen volmagt erkennen."

De datum, 14 Mei 1727, is de datum van Wira Mangala's acte van aanstelling als Regent.

3 Junij. *Verhooging van het uitgaand regt op arak van 5 tot* 10 *pct.*

Buitengewoon veel arak werd door particulieren van Batavia naar Malakka uitgevoerd om aldaar aan Engelschen en andere vreemde natien verkocht te worden.

De Regering vond »dat gerief aan de vreemdelingen" onnoodig en wenschte zulks daarom »wat moeyelyker en lastiger »te maken."

3 Junij. *Verbod tegen het verruilen op de buiten-kantoren van de wapenen, toevertrouwd aan de militairen, uitmakende een gedeelte der bemanning van de Compagnie's schepen, aldaar aankomende.*

Goede, van Batavia medegegeven wapenen verruilde men tegen »onbequame", hetgeen de Regering »op de uytterste »indignatie" verbood.

8 Junij. *Bepaling, dat de militaire commandant te Bantam rang zoude nemen, zoowel in, als buiten rade, naast den gezaghebber aldaar en derhalve boven de overige, Bantamsche bedienden.*

10 Junij. *Verbod voor Chinesche nieuwelingen te Batavia buiten de voorsteden en buiten-forten aldaar te zwerven. — Last op de Chinezen, die in de laatste* 10 *à* 12 *jaren te Batavia waren toegelaten, maar hun permissie-billet niet meer konden vertoonen, naar China terug te keeren. — Bepaling, dat eveneens naar China moesten terugkeeren alle te Batavia aanwezige Chinezen, »welke sig op een clandestine »ofte ongelicentieerde wyse in dese colonie hebben ter »neder geset."*

Hoezeer elk jaar, bij het vertrek der Chinesche jonken, aan de anachoda's werden voorgehouden de bepalingen, vervat in de resolutie van 28 Mei/3 Junij 1706, en hoewel nu en dan die anachoda's voor de overtreding dier bepalingen beboet werden, bleef toch de aanvoer van Chinesche nieuwelingen onrustbarend toenemen.

Eene jonk had in 1727 niet minder dan 355 »koppen" boven het gepermitteerde getal aangebragt.

De meeste nieuwelingen hielden zich in de Bataviasche bovenlanden schuil tot na het vertrek der jonken.

Om dit tegen te gaan, werd het zwerven in de bovenlanden verboden, op straffe van ketting-slag.

Hoe streng ook de Regering hare besluiten ter zake maakte, toch behield zij zich voor het verblijf van onwettig aangebragte Chinezen toe te staan, indien dezen »om de continuatie van »hun verblyf nader instantie bieden."

11 Junij. *Bekendmaking, dat in den kleinen winkel binnen het kasteel Batavia koffij verkrijgbaar was voor* 6 *zware stuivers het pond »tot een matige quan- »titeyt ofte soo veel, als een ygelyk tot consumtie »sal benodigt weesen."*

Handel met op deze wijze verkregen koffij zoude gestraft worden met de straffen, bedreigd bij het plakaat van 5 Maart 1726.

5 Julij. *Last op de buiten-kantoren misdrijf plegende, Europesche vreemdelingen gevankelijk in de ketting »of wel versekert" naar Batavia op te zenden.*

De Hooge Regering vreesde, dat het vonnissen en afstraffen dier vreemdelingen op de buiten-kantoren »tot een nadeeligen »nasleep voor de Comp." aanleiding zouden geven.

2 Augustus. *Bekendmaking, dat Buiten-regenten van het Lazarus-huis openlijk verantwoording hunner gestie zouden doen.*

28 Augustus. *Last op de Indische Regering »van de »Engelsen sig niet te laten gerieven door 't een of »'t andre, omme door een reciproque versoek in geen »verlegentheyd te geraaken."*

28 Augustus. *Bepaling, dat te Batavia buiten functie zijnde onder-kooplieden, zoo spoedig mogelijk, geplaatst en »in alle manieren gepreferecrd moesten worden »boven Indische kinderen", die slechts »bij de uytterste »noot en by gebrek van andere, bequame stoffe" in dienst mogten worden aangenomen. — Verbod tegen het gebruiken van soldaten »aan de penne."*

Deze voorschriften zijn afkomstig van Heeren XVII^{nen}.

28 Augustus. *Last om geene »brieven van voorschryving" (aanbevelings-brieven), zelfs al waren die afkomstig van hoog geplaatste personen, te »respecteeren of uyt hoofde »van dien het alderminste te doen, dat sou konnen »geoordeelt worden strydig te wesen met de ordres »van de Compagnie."*

Heeren XVII^{nen} schreven voor, dat deze last ook aan alle buiten-kantoren moest worden medegedeeld.

5 September. *Ontheffing van den Advocaat-fiscaal van het ouderlingschap.*

Volgens de Regering kon die regterlijke ambtenaar »dese »twee ampten niet te gelyk bedienen."

9 September. *Bepaling, dat bij lossing van specerijen ter reede Batavia deze binnen scheepsboord, ten overstaan van gecommitteerden, aan de kwartiermeesters en andere gezaghebbenden op de »overdekte losboots" bruto moesten worden toegewogen, om eveneens door dezen aan de pakhuismeesters te worden toegewogen.*

De Regering hoopte op deze wijze te gemoet te komen aan »de iterative, regtvaerdige doleantien der Heeren Meesters »over de excessive minwigten, jaerlijks op de respective ladingen »der specery scheepen werdende bevonden."

10 September. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten van* 7 *November* 1712, 5 *September* 1716, 27 *September* 1717, 27 *Julij* 1718, 2 *April* 1723, 10 *Julij* 1725 *en* 5 *Maart* 1726 *»tot naricht der thuysvaarders."*

23 September. *Bepaling, dat de Ontvanger-generaal borg moest blijven voor zijnen kassier, met vergunning echter »soodanige nodige en betamelyke middelen in »'t werk te stellen of aan de Hooge Regering voor te »dragen, als hy tot voorkominge van schade en syn »eygen securiteyt zal oordeelen noodsakelyk te wesen."*

De Regering grondde hare beslissing op de Statuten van Batavia, titel Ontvanger en Licentmeester, art. 25 (deel I, bladz. 560).

30 September. *Opdragt aan den kerkeraad te Batavia van het plaatsen, onder nadere goedkeuring der Hooge Regering, van krankbezoekers, zoo aan land, als op de schepen.*

»In voorige tyden" had de kerkeraad dezelfde bevoegdheid gehad.

Deze beslissing der Indische Regering is goedgekeurd bij de generale missive van Heeren XVII^nen^ van 18 Augustus 1729.

10 October. *Bekendmaking, dat voor een dagelijksch permissie-briefje aan den pachter van de groenten-kramen en winkeliers niet meer behoefde betaald te worden dan een dubbelden stuiver, »mits goed en wigtig »synde.”*

Geholpen door den Bailliuw, — wiens handelwijze de Regering eene »pretense, cruelle behandeling” noemde, — eischte de pachter voor een permissie-briefje 4 pitjes meer.

Ontevredenheid onder de smalle gemeente en verloop van de passers waren hiervan het gevolg.

18 October. *Gangbaar verklaring van koperen duiten, gestempeld aan de eene zijde met het wapen van de provincie Holland of Zeeland, en aan de andere zijde met het merk van de vereenigde O. I. Compagnie.*

De waarde dezer duiten werd gesteld op 4 stuks gelijk aan een zwaren stuiver.

Niemand behoefde meer dan de waarde van twee zware stuivers aan duiten in betaling aan te nemen.

Dit stuk is in de »Duytse, Chineese, Javaanse en Maleytse »talen” afgekondigd.

31 October. *Verbod voor de Indische Regering extracten uit hare resolutiën, »publicque zaeken concernerende, »tot particuliere gebruyken af te geven.”*

Dit verbod, natuurlijk afkomstig van Heeren XVII^nen^, vond zijn oorsprong in het verleenen van dergelijke extracten aan den Gouverneur-Generaal, H. Zwaardecroon.

26 November. *Vernieuwing en ampliatie van het plakaat van 16 April 1711 tegen het snoeijen van zilver geld.*

Alsoo ons is gebleken en nog langs hoe meer werd ondervonden, dat eenige pernitieuse baetsoekers haer niet ontsien de gangbare munten en wel insonderheyt de dubbelde stuyvers te schroeyen, snyden en verligten, niet jegenstaende de swaere penaliteyten daer tegens gestatueert by onse successive placcaten en nog laestelyk by dat van den 16^{en} April 1711, mitsgaders de exemplaere straffe, nu onlangs geoefend aen den Chinees Tsioli-Enko, die, op de daet betrapt synde (dat andersints seer selden en byna nooyt gebeurd), ten spiegel en afschrik van al sulcke vuyle gewinsoekers door den vuure is ter dood gestraft; en dat al verder veele baet- en schraapsugtige ingesetenen hun onderwinden soodanige geschroeyde, gesnedene en verligte dubbelde stuyvers van andere plaetsen, daer het onbeschroomt ofte met minder vreese voor straffe geschieden kan, herwaerd te ontbieden ofte brengen en voor goede en gangbaere uyt te geven, tot groot nadeel en schade, mitsgaders ongerieff vande gemeente op de markten en andere plaetsen, daer kleynigheden werden verkogt, waardoor ook somwylen en nog jongst seer groote inconvenienten en opschuddingen syn ontstaen; soo is 't, dat wy, begeerende daer tegens te voorsien, op den 10^{en} October jongstleden in Rade van India goedgevonden hebben en verstaen, soo als wy goedvinden en verstaen door desen by renovatie en ampliatie van voors. onsen placcate:

Vooreerst, alle de geschroeyde, gesnedene en verligte dubbelde stuyvers van heden af ongangbaer en voor billioen te verklaren en op het scherpste te verbieden, dat eenige van soodanige gesnoeyde dubbelde stuyvers naer de publicatie deses werden uytgegeven of ontfangen, op verbeurte van deselve voor de diacony armen deser stede.

Ten tweeden, aen alle en een ygelyk, van wat staat ofte conditie hy soude mogen syn, te interdiceren het schroeyen en snyden van de dubbelde stuyvers en alle andere gangbare

munten ofte deselve met sterke wateren te wassen, als andersints, op wat maniere dat het ook wesen mogte, te verligten, op pene en straffe des doods.

Ten derden, dat niemant op gelyke pene, onder wat pretext of schyn het ook soude mogen wesen, alwaer 't schoon billioenen om te smelten en niet om uyt te geven, sal vermogen eenige geschroeyde, gesnedene en verligte dubbelde stuyvers of andere munten van andere plaetsen te ontbieden of selvs dan wel door andere in dese colonie te brengen of daertoe met voorweten eenigsints behulpsaem te syn.

Ten vierden, dat alle ende een yder binnen den tyd van ses weken, te rekenen van den dag vande publicatie deses af, gehouden sal syn alle de geschroeyde en verligte dubbelde stuyvers te brengen op het stadhuys deser stede, in de vergaderkamer vanden burger krygsraad aen handen van onse gecommitteerdens, synde den Baillieu met twee Schepenen, nevens hunnen secretaris dan wel gesworen clercq, die aldaer des Dingsdags, Donderdags en Saturdags voor den middag, van seven tot elf uuren sullen vaceeren, om voors. gesnoeyd en geschroeyd geld voor rekening van d'E. Comp. aen te nemen by het gewigt en daervoor weder betalen goede, nieuwe, wigtige dubbelde stuyvers, na de waerde van het silver, te weten voor de thail swaerte ses schellingen of ses en dertig enkelde, dan wel agtien van gemelde dubbelde stuyvers, waervan het gewigt is uytgedrukt by het voorgemelde placaet van den 16en April 1711, 't welke nog in volle kragt blyft, te weten; een dubbelde stuyver tot vier koudryns en een ordinarie schelling tot twaalf kondryns Japans, sonder daer onder te begrypen d'groote oude Vriesse ruyter schellingen, die onder de gemeente nogh gangbaer blyven en by het getal mogen ontfangen werden, indien vande vereyschte grootheyt en niet gesnoeyd syn.

Lastende en bevelende alle ingesetenen, onderdanen en vreemdelingen hen naer het geene voors. is exactelyck te reguleren en de respective officieren van justitie om tegens de overtreders sonder eenige de minste conniventie op het rigoureuste te procederen; ende opdat de goede ingesetenen

gewaerschouwt mogen wesen om haer voor schade te wachten en niemand hiervan ignorantie kome te pretendeeren, ordonneren wy desen onsen placcate inde Nederduytse, Chineese, Maleytse en Javaense tale te doen publiceeren en alomme ter gewoone plaetsen te affigeeren, want wy sulcx tot dienste en conservatie van de ruste deser colonie bevonden hebben te behooren.

17 December. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

30 December. *Bekendmaking, dat geen pachter iets aan den Advocaat-fiscaal, den Bailluw of den Landdrost behoefde te »contribueeren.”*

Deze bekendmaking had plaats te gelijk met de »admodiatie” der pachten voor 1728.

Genoemde dienaren der Compagnie genoten jaarlijks, geheel onwettig, eene som van ruim 11,000 rijksdaalders van de gezamelijke pachters, die dientengevolge zooveel minder aan de Compagnie voor hunne pachten betaalden.

Als straf op dat »contribueeren” werd gesteld »verstek van »de gemynde pagt.”

Ten overvloede kondigde de Regering ook af, »dat de soo- »danige, die niet na billykheyd mogten gemainctineerd werden, »hun zullen mogen addresseeren aan dese vergadering ten »eynde daartegens behoorlyk te voorsien.”

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene” inkomsten van de stad Batavia voor 1728.*

? December. *Verpachting van de inkomsten uit den aanvoer te Batavia gedurende 1728 van poeder- en kandij-suiker.*

1728.

6 Maart. *Bekendmaking, dat Diakenen openlijk verantwoording zouden doen hunner gestie over* 1727.

15 Maart. *Verbod tegen het toelaten aan de Kaap de goede hoop en in Indische havens van schepen der Altonasche O. I. Compagnie, »veel min eenig gerief »van water of brandhout laten toekomen, maar deselve »als onwettige equippanten ten eersten afwysen."*

Dit verbod, afkomstig van Heeren XVIInen, rustte op de volgende overwegingen:

1° »dat dit werk [de oprigting eener Altonasche Compagnie met octrooi van den Koning van Denemarken] is aangelegt »onder de hooft-directie van een onderdaan van den [Neder-»landschen] staat [»seekeren deugniet, zynde een burger en »inwoonder van de stad Amsterdam"], die, voor desen al »van verscheyde andere schelmstukken betigt zynde geweest, »nu eyndelyk tot dit godloos desseyn is overgegaan";

2° »dat boven dien te zyner tyd ook wel zal konnen »beweerd worden, dat de Konink van Deenemarken geen »regt heeft gehad om zodanig octroy aan die van Altena te »vergunnen."

23 April. *Verbod tegen het spelen van het Chinesche spel, genaamd: »tsiauw tsiang."*

Dit spel deed afbreuk aan de Chinesche wajang, waarvoor belasting moest betaald worden.

14 Mei. *Verbod voor de beide Collegiën van justitie te Batavia namptissement te verleenen op »illiquide »instrumenten."*

Als liquide instrumenten golden »schepekennisse, obligatien

»en bodemary-brieven, soo notariael, als secretariael, item »onderhandsche schult bekentenisse, voor zoo verre by den »debiteur werden geagnosceert."

28 Mei. *Bepaling, dat de President van den Raad van justitie te Batavia, tevens lid zijnde van den Raad van Indië, niet mogt adviseren over het benoemen, ontslaan, enz. van leden in het collegie van Schepenen.*

Die president mogt in Rade van Indië alleen adviseren over »judicieele affaires, in dat collegie voorvallende, wanneer de»selve tot de Regering werden overgebragt tot een nader »goedkeuring of interpretatie."

8 Junij. *Bepaling, dat gouverneurs, directeuren en independente commandeurs »ofte de geene, die daar mede »gelijkstandig syn, item de opperhoofden van Japan" mogten voeren eene vlag van de groote steng.*

Subalterne commandeurs, opper-kooplieden en kooplieden, »alschoon deselve syn opperhoofden geweest op dese en geene »plaatsen of comptoiren," mogten slechts een wimpel voeren.

20 Julij. *Bepaling, dat aan den Sergeant-majoor van het Bataviasche garnizoen, tevens lid in den Raad van Indië zijnde, sessie zoude worden verleend, »wanneer »sal werden gebesoigneerd over saken, concerneerende »de militie."*

24 Julij. *Bekendmaking, dat de Buiten-regenten van het Lazarus-huis openlijk verantwoording zouden doen hunner gestie.*

6 Augustus. *Last voor de buiten-kantoren alle onbruikbare, koperen, ijzeren, stalen of tinnen gereedschappen naar Batavia op te zenden.*

13 Augustus. *Instructie voor de Schippers en Opperhoofden van de Compagnie's schepen.*

Deze instructie, zamengesteld door Heeren XVIInen, is »ter »ordonnantie van haar Edelens, den Gouverneur Generael en »de Raden van India tot Batavia herdrukt" en wel bij den Compagnie's drukker, H. Mulder, om aan elk schip »voor de »scheeps-doose" te worden medegegeven.

Zij luidt, als volgt:

1. De schippers ende opperhoofden, met Compagnies scheepen na de Indien varende, werden by desen gelast nauwkeurig agt te geven op de schepen, haar toebetrouwt, omme de gebreken, die zig daaraan mogen komen op te doen, te ontdecken en die aan den Gouverneur Generaal ende de Raden van Indien, den Gouverneur en Raad op Ceylon, item die van de Caab, op hun arrivement aldaar, mitsgaders aan de respective meesters scheeps-timmerlieden, daar sy lieden zullen mogen komen, in geschrifte te vertoonen en over te leveren.

2. Deselve zullen wel hebben sorge te dragen, dat de medevarende scheeps-timmerlieden niet werden gebruykt tot het vermaken van de schippers kamer, de hutten of iets, 't geene alleen tot meerder cieraadt of particulier gemak, 't zy in de kajuyt, op 't halfdek of elders, soude mogen komen te dienen; maar zullen de voorschreeven timmerlieden alleen werden geëmployeert tot het onderhouden en calfaten der schepen, het welk dagelyks sal moeten geschieden, het weer sulks toelatende, waar toe de opperhoofden haar timmerlieden wel strictelyk zullen hebben te houden.

3. Wanneer de selve op eenige plaatsen in de Indien zullen aangekomen zyn, sullen zy, ten tyde van de ontlossinge harer schepen, nauwkeurige visitatie hebben te doen omtrent de leckagie der scheeps-ruymen, zoo die zig op de reys reeds hebben opgedaan, als die zig verder in het opruymen der schepen mogten komen te ontdecken, en zulks ten principaale tussen deks aan den vuylen-bras, de combuys, bottelerie, de

vissinge aan de groote mast, aan de knegten, als meede de naden aan boord en van boord, &c.

4. De schepen, leggende op de rheede van Batavia, na de eene of andere kust van Indien of na het vaderland werdende aangelegt, sullen derselver officieren hebben zorge te dragen, dat haar onderhebbende bodem, soo van buyten als van binnen, van alle losse goederen, dewelke souden konnen hinderlyk zyn, soo voor 't gesigt om de leckagie te ontdecken, als voor de scheeps-timmerlieden om daar tegens behoorlyk naar eysch van zaken te voorsien, gezuyvert werden.

5. Deselve sulllen wel hebben toe te sien, dat de waterloosingen, die van tusschen deks in 't ruym zyn loopende, ter Bataviasche rheede behoorlyk werden voorsien; ook dat de roosters voor deselve in staat zyn om onderstalligheyt voor te komen; als meede of de scheeps-ruymen en het water-gat behoorlyk gebraauwt of gecalfateert zyn; en sullen de vullingen van voor tot agteren werden opgenoomen om de lugtgaten naauwkeurig te konnen visiteeren en schoon maken, voor en al eer dat de afmattinge der scheeps-ruymen sal mogen werden gedaan; ook sal het schot, het welk het watergat van 't ruym separeert, ordentelyk moeten werden voorsien, ten eynde de goederen en koopmanschappen, welke daar tegen aan leggen, door het innemen der water-vaten of opvullen der zelver (by welke gelegendheyt het water gemenelyk is afloopende) in het minste niet en werde beschadigt. Sulke voorsorge zal zoo wel aan de Caab en andere plaatsen (daar men gewoon is water in te nemen) geschieden, als op de rheede van Batavia.

6. Voorts zullen de selve hebben te letten, dat, alvorens de goederen werden ingescheept, het geheele dek behoorlyk zal zyn gebraauwt of gecalfaat en sterk gewatert, op dat, soo wanneer nog eenige leckagie mogten gevonden werden, het selve by tyds soude konnen werden voorsien.

7. By het laden der scheeps ruymen op Batavia of elders in India zal werden in agt genoomen, dat onder de combuys, bottelerie, af en aan de groote mast, werden gestuwt de minst-

waardige goederen, om dat daar ter plaatse doorgaans de swaarste leckagie valt en de meeste goederen beschadigt bevonden werden.

8. De masten en knegten sullen geduurende de reyse dagelyks werden gevisiteert, of deselve wel van klampen en broekings zyn voorsien, te gelyk ook of de naden niet zyn opgehaalt of de broeken verscheurt, alles om leckagie voor te komen.

9. Ook sullen deselve voor al wel hebben sorge te draagen, dat geen hout voor de kok door hem zelfs of door zyn maat of iemand, wie hy zoude mogen wesen, tusschen deks sal werden geklooft; sullende het selve alleen moeten geschieden op het bovenste dek, af en aan het groot luyk, op een boey of blok. Als meede dat geen water aan de combuys of bottelerie zal mogen werden uytgegooten, het welk by behoorlyke attestatie zal moeten blyken alsoo geschiet te zyn, wordende alle scheeps-overheden gelast zorge te dragen, dat daar door geen lekkagie worde veroorzaakt; zullende anderzins de schaade, die het verwaarlozen hier van moge te wege brengen, op hunne reekening worden gesteld.

10. In 't land varende, sullen deselve alle precautie hebben te nemen, dat geen koper-kisjes of andere hout-waaren, veel min brandhout, daar eenige witte mieren in bevonden werden, aan boord te laten komen.

11. Aan de Caab gekomen zynde, werden deselve opperhoofden by desen wel ernstelyk gelast ende bevolen, dat zy door haar medevarende timmerlieden ende zoo veele, als daar van het land gemist konnen werden, haare onderhebbende schepen weder op nieuw te laten calfaten of braauwen, de naden, so ver het canon bereykt, de water borden, die door de werking der schepen werden ontset, soo aan boord als van boord, op het naauwkeurigste te betasten, soo veel eenigsints mooglyk is.

12. Geduurende de reyse, als mede in 't leggen op de rheede, sullen deselve den constapel ernstig aanbevelen en selve mede naaukeurig toesigt nemen, dat, soo wanneer eenige

salvos ofte zeyn schoten moeten werden gedaan, telkens voor dien tyd het canon in losse talien worde gestelt, op dat het selve soude konnen te rug springen, alsoo sulks dienen kan tot preservatie van het schip, dewyl door het tegendeel de schepen verswakt ende leckagie veroorsaakt werd; over sulks dezelve opperhoofden werden gelast dese order stiptelyk na te komen of dat by nalatigheyd van dien, soo wel door haar als door den constapel, behoorlyk verantwoordinge sal moeten werden gedaan.

13. Eindelyk sullen deselve, soo veel mogelyk is, alle precautien gebruyken tot het weeren van eenige leckagie in haar onderhebbende schepen; en by aldien door versuym van 't geene voornoemt is, de Compagnie eenige schade aan der selver ingelaade goederen of koopmanschappen mogt komen te lyden, zullen de selve gehouden zyn soodanige schade te vergoeden en daar voor op hunne reekeninge belast worden; zullende alleen tot haar decharge konnen dienen het protest tegen de meesters scheeps-timmerlieden, der zelver meester-knegts en Javanen, welke de behoorlyke calfatering en reparatie zullen geweygert hebben te doen, als meede de klagten, aan den Gouverneur Generaal en Raden, en de respective Gouverneurs of Commandeurs behoorlyk gedaan.

13 Augustus. *Reglement voor de bazen der scheeps-timmerlieden, meesterknechts en Javanen te Batavia, op Onrust en Ceilon.*

Dit, van Heeren XVII[nen] afkomstige reglement luidt, als volgt:

1. Alsoo in de jaarlykse t'huiskomende retour-schepen veele lekkagien worden ontwaard en daar door groote schade aan de goederen en koopmanschappen, daar in gelaaden, worden toegebragt, zoo hebben wy, om zulks, zoo veel doenlyk is, voor te komen, goedgevonden en geresolveerd alle meesters scheeps-timmerlieden, derselver meesterknegts of Javanen, 't zy op Batavia, Onrust, Ceylon of elders in de Indiën, by deezen te ordonneeren ende te gelasten de scheepen van de Compagnie wel in agt te neemen en gade te slaan, de gebreeken en lekkagien, die zig in dezelve zoude mogen komen

op te doen, te examineeren en behoorlyk te repareeren; en wel in alle naauwkeurigheid te werk te gaan in het betasten der naden, op dat die behoorlyk worden gebraauwd en genoegzaam werk daar in geslagen, alzoo men door ondervindinge leert, dat die somwyle door de schielyke aftimmeringe niet meer dan vier of vyf voeten zyn gebraauwd, daar nogtans de naden in tegendeel wel 8 à 9 voeten zyn met pik gestreken, 't geen ook veeltyds d'oorzaak is van zwaare en notable lekkagies.

2. Deselve zullen in de scheeps-ruimen de vullingen van voor tot agter hebben op te breken en behoorlyk te laten schoonmaken om, zoo veel doenlyk is, alle onderstalligheid voor te komen, gelyk ook de water-loozing, die van tusschen deks in 't ruim by de wegeringe is inloopende, na te zien en met roosterwerk te bezorgen, voorts het geheele ruim te braauwen, zoo als de ordre dat vereischt.

3. De kokers, die in sommige scheepen om de groote mast in de ruimen gemaakt zyn, zullen dezelve niet vermogen weg te breeken, maar in tegendeel, in welke scheepen die nog niet gevonden werden, op de secuurste wyze daar in maken om voor te komen, dat de ingelade goederen door het arbeiden der scheepen en masten niet beschadigt worden, dewyl wy zodaanige kokers verre prefereeren boven de manier om de masten met matten te bekleeden en voort met sappanhout te bezetten, dewyl by verlies van mast of ander toeval (dat God verhoede) door deeze methode de mast of stomp daar in en uit kan werden gezet, zonder de lading aan te roeren.

4. Belangende 't watergat, het zelve zal mede moeten worden opgebroken en behoorlyk gebraauwd, de waterloozing naauwkeurig gevisiteerd en de vulling gaten schoon gemaakt na behooren, 't schot van dito watergat behoorlyk voorzien, op dat de daar tegen aanleggende goederen niet beschadigd worden.

5. Het kabelgat tusschen deks zal meede worden leedig gemaakt, op dat het gantsche dek behoorlyk kan worden

gebraauwd en gewaterd, om alle onheil van lekkagie voor te komen.

6. Voorts zullen dezelve wel zorge hebben te dragen, dat, alvorens de ladinge werd ingescheept, het geheele dek, zoo onder als boven, behoorlyk zal zyn gebraauwd en gewaterd, op dat, zoo daar eenige lekkagie mogt bevonden worden, men bytyds dezelve zoude konnen verhelpen, de masten en knegts met klampen wel voorzien, als ook den vuilen bras met dubbelde voeringe; de lysten voor de combuis en de botteleryе moeten voor al nagezien en opgenomen worden, om die op nieuws te braauwen en dan alles met koper en niet met lood over de naaden te voorsien, om des te secuurder te syn tot het weeren van alle lekkagie; als mede in 't braauwen buiten de fortuningen wel te voorzien en ten dien einde de waarloowangen af te neemen, op dat zulks behoorlyk geschieden kan.

7. En op dat dit alles des te naauwkeuriger en exacter zoude mogen worden nagekomen, gelasten en ordonneeren wy by deezen, dat ons telkens worden toegezonden de namen der persoonen, die zodanige t'huisvaarende scheepen zullen hebben geëxamineerd en gevisiteerd; mitsgaders wiens post het geweest is dezelve behoorlyk te doen repareeren, calvaten en tot de reis in staat te brengen; op dat wy, in geval van nalatigheid en wandevoir, als dan over zodanige perzoonen, na bevindinge van zaaken, zouden konnen disponeeren en dezelve voor de schade, daar door geleden, op haare reekeninge doen belasten.

13 Augustus. *Vaststelling van het aantal Notarissen te Batavia op vier.*

Wanneer een notaris aftrad, dan wees de Regering den notaris aan, die de protocollen van den aftredende zoude overnemen.

16 Augustus. *Last tot den verkoop van het plein bij de rijst- en visch-markt te Batavia, onder voorwaarde, dat daarop winkels zouden worden gebouwd.*

Sedert jaren stonden op dat plein houten kleederen- en kramerijen-winkeltjes, welke ten gevolge van bouwvalligheid niet meer gebruikt werden dan als schuilnesten door allerlei geboefte.

De steeds toenemende bevolking van Batavia noopte tot vermeerdering van het aantal winkels.

Uitvoerige omschrijving van de wijze, waarop de nieuwe winkels moesten gebouwd worden (gewijzigd bij de resolutien der Hooge Regering van 20 en 23 Augustus 1728), komt in dit stuk voor.

17 Augustus. *Bepaling, dat geene Gouverneurs, Directeuren of Opperhoofden van Batavia of elders naar de buiten-kantoren zouden worden gezonden, ten ware onder de bedienden, aldaar van ouds geweest zijnde, niemand gevonden werd, bekwaam genoeg om als chef op te treden.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII^nen^, die o. a. ter zake schreven: »wy oordeelen een groot misbruyk te wesen, »dat de bediendens, die van ouds daar [op de buiten-kantoren] »geweest syn en genoegen in hun gedrag hebben gegeven, in »ordre niet komen op te klimmen, maer dat 'er Directeurs »en Opperhoofden van Batavia en elders worden toegesonden, »schoon die nooyt te voren eenige kennisse van saaken hebben »gehad, ... waaraan wy het slegt succes der saaken »voor een groot gedeelte toeschryven."

17 Augustus. *Verbod tegen het verleenen van vergunning naar Nederland te gaan aan personen, die in Indië vrouw en kinderen achterlieten.*

Slechts indien zij hunne vrouwen en kinderen medenamen, konden zij de vereischte vergunning erlangen.

Heeren XVII^nen^ zagen in dat heen- en weer-reizen van getrouwde mannen »een pretext om in het vaderland corres-

»pondenten tot bevordering van hunne particuliere handel te »maken."

10 September. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten »tot naricht der thuysvaarders."*

10 September. *Last op de steen- en pannen-bakkers, alsmede op de kalk-branders te Batavia, de door hen vervaardigde bouwmaterialen volgens de oude prijzen te leveren aan het publiek, »op verstek van het privi»legie van haare ovens of branderyen."*

Zonder »eenige wettige reden" waren de bewuste prijzen »tot groot ongerief der ingesetenen" belangrijk gestegen.

Tot het aanhooren van bovenomschreven last werden de steen-bakkers, enz. voor het Collegie van Schepenen geroepen.

18 September. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

12 October. *Bepaling, dat bij overlijden van een ordinair lid in den Raad van justitie te Batavia een extraordinair lid in de plaats van den overledene optrad.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII^nen^.

12 November. *Last op de schippers van Compagnie's schepen tegenwoordig te zijn bij het laden hunner vaartuigen met specerijen.*

Deze last is afkomstig van Heeren XVII^nen^, die uit eene »sommiere t'samentrecking der bevonden onderwigten op de »speceryen in Nederland" hadden ontwaard, dat die »onder»wigten" jaarlijks schenen toe te nemen.

De schippers moesten toezien, dat zij werkelijk ontvingen, wat op de facturen was bekend gesteld, aangezien Heeren XVII^nen voornemens waren »de voorsz. excessive minderheeden, »onder een behoorlyk rabat, voortaan te laten voor haare (t. w. schippers) reecq. en verantwoording, na de wyse, als »dat in India werd gepractiseerd."

12 November. *Gangbaar verklaring, op den voet van het plakaat van 23 Augustus 1700, ad 13 schellingen van zilveren ducatons, voorzien met het merk der Compagnie en »een anderen off separaten stempel en »circumscriptie."*

Heeren Meesters wenschten de oude ducatons belangrijk in waarde te doen verminderen, maar hiervan wilde de Indische Regering niets weten, »met uytsondering van den wissel."

In afwachting van nadere bevelen hieromtrent waren de nieuwe ducatons in April 1729 nog niet in de wandeling gebragt.

1 December. *Acte van reconciliatie tusschen den Raad van justitie en het Collegie van Schepenen te Batavia.*

Nadat geruimen tijd allerlei »dissentien, disputen en on»eenigheden" tusschen beide regtbanken »over het poinct van »jurisdictie" hadden »gefluctueerd", verzoenden zij zich eindelijk »in der minne" door toedoen van de Regering, van welke verzoening de navolgende acte werd opgemaakt:

Nademael nu onlangs tusschen den Raad van justitie deses casteels en het collegie van Scheepenen eenige discrepantien en oneenigheeden, ook vervolgens disputen, syn ontstaen en gevallen over het poinct van jurisdictie, sulx dat Schepenen, ten tyde wanneer haer Eerw. hare resolutiën of klagschriften hebben gecoucheert, als doen vermeent hadden redenen te hebben om te klaegen over de infractie van jurisdictie, en dat deselve oneenigheden en disputen soo verre syn gegaen,

dat deselve gekomen en geventileerd syn ter vergadering van d'edele hooge regeringe deser landen, mitsgaders alomme te deser plaetse verspreyt geraekt, waerdoor de nodige authoriteyt van de justitie eenigsints gelabefacteert en den ordinaris cours van dien eenigermaten in confusie gebragt is, ook geschapen weesende, dat 't selve, by continuatie van voorsz. disputen, meerder en meerder tot totale ruine van het respect en luyster vande justitie soude komen te gebeuren; hebben beyde dese collegien, met permissie van wel gem. haer hoogedelens, volgens notule op gisteren in rade van India gevallen, om de ruste, vreede en onderlinge eenigheyd van deselve collegien wederom in hare voorige luyster te herstellen ende voorgeroerde inconvenienten, geene uytgesondert, sooveel in haer is te beteren, ook insonderheyt om alle verdere verwyderingen voor te komen, goedgevonden daer omtrent te treffen een behoorlyk accomodement; en dienvolgens, naer diverse gedaene voorslagen, haer wel laeten vallen, dat al het geen by voors. beyde collegien, soo d'een als de ander, raekende het poinct van jurisdictie met de gevolgen en aenkleven van dien, invoegen als boven, tot heden is geresolveert, by der hand genomen en in't werk gesteld, niets uytgesondert, gehouden sal werden als niet gedaen en vergeten, en specialyk dat de resolutien, rescriptie, periode inden brief, die van voors. raede thans naer het vaderland aen de heeren Seventhiene staet af te gaen, dese saeck concerneerende, en alle andere geschriften, by deselve geduurende voorsz. debatten uytgegeven, genomen en in't ligt gebragt, hier mede sullen gehouden werden voor gecasseert en ingetrocken, mitsgaders ook vervolgens gescheurt en geligt uyt de memoriael, resolutie en andere boeken, waerinne deselve bereyds geschreeven en geboekt mogten zyn.

Wyders, dat voortaen geene diergelyke disordren van geen van beyde de collegien om eeniger handen oorsaecke sullen worden voorgenomen of in 't werk gesteld, als voor den staet van dese colonie in't generael en vande justitie in't particulier ten hoogsten praejudiciabel en schadelyk synde, maer dat elk

collegie sal blyven binnen de limiten van syne jurisdictie, soo als die door de statuten en verscheyde placcaten en ordres getermineert en bepaelt is, en dat al het geene inde voorsz. tyd en sulx geduurende de animositeyten, uyt de voors. oneenigheden ontsteken, is gepasseert of tot nadeel, laesie en klynagtinge van eenige leeden der voors. collegien of haere bediendens van d'een of d'andere syden gedaen, gesprooken, geschreven, byder hand genoomen ofte in't werk gesteld is, als niet geschied en voor vergeten gehouden sal werden, in sulcker voegen nogtans, dat 't selve verstaen sal worden van wedersyden te geschieden alleenlyk uyt puure genegentheyt tot herstellinge vande ruste en eenigheyt in de meergem. collegien van justitie, en sonder dat sulx in eeniger manieren tot prejudicie vande eere of goede naem en faeme van ymand sal strecken of geduyd mogen werden, die allen en een yder vande voors. collegien, niemant uytgesondert, by desen wel expresselyck verklaert werd te weesen geconserveert; dog of het na desen onverhooptelyk mogt komen te gebeuren, dat diergelyke moeyelykheden wederom quaemen te exteeren, sullen in dien gevalle de beyde collegien alsdan malkanderen behoorlyk en à l'amiable daeromtrent hebben te kennen, sonder sig op eenigerhande wyse aen d'edele hooge Regeeringe deser landen te addresseeren, dan by uytterste noodsaekelykheyt.

De bovenstaende acte van vereeniging de gem. beyde collegien door haere respective secretarissen aen den anderen hebbende doen communiceeren, hebben deselve collegien verklaert haer daermede ten eenemaele te conformeeren; en voorts verstaen de beyde heeren presidenten eerbiediglyk te versoeken, gelyk haer Ed[s]. versogt werden by desen, van te willen besorgen, niet alleen de confirmatie en ratificatie vande ho. regering op vaste ...., maer dat ook alle de schriftuyren, desen aengaende, aen welgem. haer hoog edelens overgebragt, insgelyx mogen werden ingetrocken, gescheurt en dus uyt de wereld geholpen. mitsgaders dat hier van werden gemaekt, gelyk bereyds in gereetheyt gebragt syn, drie eensluydende papieren, getekent door voornoemde secretarissen, om daervan

een ter vergadering van welgem. haer hoog edelens geëxhibeert en de twee overige door voorn. collegien tegens den andere te werden uytgewisselt en te dienen tot yders dechargie en narigt in der tyd.

21 December. *Magtiging op de officieren van justitie in flagranti betrapte aanstekers van vuurwerk »de »facto sonder eenigen aanschouw, dissimulatie of oog- »luyking exemplaarlyk te straffen."*

Gebrek aan bewijs had vele geregtelijke vervolgingen doen mislukken.

28 December. *Regeling der betaling van pachtpenningen door den pachter van de topbanen.*

Bij de inning dier penningen ondervond de Regering veel moeite, vooral in het najaar, wanneer de inkomsten van den pachter niet zoo groot waren als tijdens het aanwezen van Chinesche jonken.

Dientengevolge werd vastgesteld, dat hij zoude moeten betalen:

vóór het ingaan van de pacht, »de gewoone 2 maanden",
in Februarij en Maart, telkens 1 maand;
in April, 2 maanden;
in Mei, 1 maand;
in Junij, 2 maanden;
in Julij tot en met September, »telkens 1 maand; om »dus voor de maanden October, November en December te »weesen gesecureerd in advance."

28 December. *Vaststelling van het aantal Chinesche dobbelplaatsen op 6 binnen de stad Batavia en op 8 daar buiten, »na de aanwysing, welcke daar van sal »werden gedaan."*

28 December. *Verbod tegen het gebruik van ongeijkte datjin's, maten en gewigten door de pachters van de aankomende rijst en van de rijstmarkt.*

Zie ook bij 25 Februarij 1729.

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia voor* 1729.

? December. *Verpachting van de inkomsten uit den aanvoer te Batavia gedurende* 1729 *van poeder- en kandij-suiker.*

1729.

15 Januarij. *Bepaling, dat bij uitlevering van vaderlandsche goederen de te kort bevondene goederen, waarvan de »uytkoops-prysen" onbekend waren, met* 75 *pct. »advans" moesten vergoed worden; Indische goederen met* 50 *pct. advans."*

Zulks werd bepaald naar aanleiding van de missive van Heeren XVIInen van 28 Augustus 1728.

Wanneer de »uytkoops-prysen" bekend waren, moesten die ten volle vergoed worden.

18 Januarij. *Vernieuwd verbod tegen het »termineeren »van processen in cas crimineel met minder dan zeven »leeden."*

Dit verbod wordt in de resolutiën der Hooge Regeering genoemd »het soo meenigmaal herhaalde verbod."

25 Januarij. *Tarief voor het passeren van »publicque »actens of instrumenten" op de buiten-kantoren.*

Dit tarief is wel vermeld geworden, maar niet aangetroffen.

Het was »gerigt en gemodereerd na het gebruyk te deser »plaatse" [Batavia].

Op Ternate had men »een seer excessive prys tot beswa»ring der gemeente" voor dat passeren gevorderd.

8 Februarij. *Bepaling, dat niemand »exempt" was van het betalen der pacht voor het slachten van vee.*

Inlanders en Chinezen, woonachtig buiten de stad Batavia, hadden beweerd, dat zij geene pacht behoefden te betalen voor het slachten van buffels, geiten, enz. op hunne »feest»en vierdagen."

25 Februarij. *Vaststelling eener boete van 25 rijksdaalders voor het gebruiken van ongeijkte datjin's door de pachters van de aankomende rijst en van de rijstmarkt.*

De boete kwam ten voordeele van den waagmeester, die verpligt werd de van Regeringswege verstrekte, geijkte datjin's gratis te bewaren.

1 Maart. *Last, dat in de Cheribonsche Preanger-landen ieder huisgezin 10 koffij-boomen meer zoude aanplanten.*

Deze last was een gevolg van de verminderde productie van »cauwa" in die streeken, van waar in 1729 40,000 ponden minder ontvangen waren dan in 1728.

5 Maart. *Bekendmaking, dat Diakenen openlijk verantwoording zouden doen hunner gestie gedurende het jaar 1728.*

5 April. *Bepaling, dat ter reede Batavia de admiraalsvlag van een Zeeuwsch op een Amsterdamsch schip zoude worden overgebragt.*

Dit stond in verband met de omstandigheid, dat in 1730 de Kamer Amsterdam weder voor zes jaren, overeenkomstig het octrooi van de O. I. Compagnie, de presidiale kamer zoude zijn.

Vroeger was zulks ook gebeurd en werd nu herhaald, »aangesien zulx tot nog toe door haar Ed. Hoog Agtb. niet »is tegengesprooken of gewraakt."

26 April. *Instructie voor het onderhoud van brandspuiten.*

Deze instructie, opgesteld door den baas steen- en beeldhouwer, H. van der Brug, »als van dat werk verkregen »hebbende een goede kennisse door langduurige experientie", is overal, waar brandspuiten aanwezig waren »tot gebruyk »en observantie" heen gezonden, maar in het Bataviasche archief niet aangetroffen.

29 April. / 25 Junij. *Vernieuwing van het plakaat van 26 November 1727 tegen het snoeijen van geld en nopens het ongangbaar verklaren van gesnoeid paijement.*

In weerwil van dat plakaat werden te Batavia nog gevonden »een deel vuyle gewinsoekers en ondeugende menschen, zig »niet schroomende by continuatie in dit pernitieus quaad »voort te vaaren."

29 April. *Bepaling, dat de Gouverneur-Generaal, bij staking van stemmen, in Rade van Indië eene dubbelde stem zoude uitbrengen.*

Het geval, dat een Gouverneur-Generaal eene dubbelde stem moest uitbrengen, schijnt zich vóór den 29sten April 1729 niet te hebben voorgedaan. Zie art 5 Instructie 22/9 - 1617

Althans op dien datum leidde de Gouverneur-Generaal zijne bevoegdheid daartoe af uit eene passage in den brief van Heeren XVIInen van 21 Julij 1707, medegedeeld in deel III, bladz. 549.

10 Mei. *Vernieuwing van het plakaat van $\frac{23\ \text{October}}{28\ \text{December}}$ 1685 nopens landerijen, wegen, vaarwateren, enz. — Vernieuwde magtiging op het collegie van Heemraden »middelen van bedwang te gebruyken, selvs tot gyseling »en parate executie" tegen onwillige huurders van landerijen en tegen hen, »voor welcke Heemraden, om »hare nalatigheyd, de aanbestedingen selvs hebben »moeten doen tot reparatie van 's heeren wegen als »andersints."*

Het blijkt niet of werkelijk heeft plaats gehad de vernieuwing van het bewuste plakaat, »met sodanige alteratie, »ampliatie en restrictie, als de verandering van tyd en zaeken »'t sederd de eerste publicatie van het selve sal komen te »requireeren"; wel dat daartoe door de Hooge Regering op 10 Mei 1729 is besloten.

De bovenbedoelde magtiging was reeds verleend bij de Statuten van Batavia.

24 Mei. *Magtiging op den Raad aan Justitie te Batavia voor rekening van de Compagnie, »inlandse of swarte »clercquen" in dienst te nemen.*

Zulks geschiedde »ter verevening van het werk" en omdat Heeren XVIInen kopijen van een aantal justitiële stukken hadden verzocht.

7 Junij. *Indienstneming van »Indische jongelingen, sig »tot den pennedienst hebbende geëvertueerd", alsmede aanstelling van soldaten »aan de penne."*

Bij missive van 28 Augustus 1727 hadden Heeren XVIIⁿᵉⁿ zulks uitdrukkelijk verboden, maar »het groote gebrek aan »bekwame scribenten", dwong de Indische Regering dit verbod te overtreden, »in hoope zulx by haar Edele hoog agtb. sal »vinden een gunstige inschicking."

D. DURVEN.

10 Junij. *Aanstelling van twee leden uit den Raad van Indië tot Commissarissen over de bergwerken van Java en Sumatra.*

Deze benoeming geschiedde op last van Heeren XVIIⁿᵉⁿ, vervat in hun schrijven van 12 October 1728.

De Gouverneur-Generaal zelf was één der Commissarissen, »als te meermalen de optogten na de Javase bergwerken »persoonlyk gedaan en daar door kennisse en ervarentheyt »van het mynwerk erlangt hebbende."

De bedienden bij de mijnwerken moesten hunne officiële brieven aan de Commissarissen rigten, die ze zouden examineren en met hun advies in Rade van Indië brengen.

Bovendien zouden de Commissarissen jaarlijks aan de Regering aanbieden »een particulier berigt van hare bevindingen en »sentimenten."

24 Junij. *Vermeerdering van het aantal klerken ter generale secretarie tot 18 ordinaire en 18 extra-ordinaire, »buyten eenige provisionele assistenten als by-»lopers."*

Het vroegere aantal bedroeg 12 ordinaire en 12 extra-ordinaire klerken.

4 Julij. *Bepaling, dat de eerste persoon te Cheribon, in dienst-zaken, niets mogt afdoen zonder voorkennis en toestemming van den secunde.*

De verantwoordelijkheid voor de Compagnie's pakhuizen te Cheribon droeg de eerste persoon »van ouds."

8 Julij. *Vaststelling van het aantal der Chinesche luitenants te Batavia op zes.*

Hun aantal werd alzoo, wegens het toenemende werk, met 2 vermeerderd.

21 Julij. *Bekendmaking, dat de Buiten-regenten van het Lazarus-huis openlijk verantwoording zouden doen hunner gestie.*

25 Julij. *Vernieuwing en ampliatie van de plakaten van* 16 *April* 1711 *en* 26 *November* 1727 *tegen het snoeijen van zilver geld.*

Aangesien men tot een bysondere ergernisse bevind, dat niet jegenstaende de gestatueerde swaere penaliteyten by onse successive placcaten en speciael by die van den 16^{en} April 1711 en 26 November 1727 verscheyde vuyle gewinsoekende persoonen haer nog vervorderen te deser plaetse te verligten, schroeyen en snyden de gangbare munte en wel insonderheyt den dubbelden stuyver, dan wel deselve in een aenmerkelyke quantiteyt soodanig geschroeyd, verligt of gesneden van andere plaetsen alhier in te brengen en onder de gemeente tot een onlydelyke schade uyt te geven verre boven haere waerde; soo is 't, dat wy begeerende de voors. schade, soo veel doenlyk, te verhoeden met rype deliberatie van rade van nieuws geconfirmeerd hebben en confirmeeren by desen de boven gespecificeerde placcaten, lastende ende beveelende deselve in alle haer poincten strictelyk geobserveert en onderhouden te werden, op de poenen daerin vervat.

Verklaren oversulx by renovatie en ampliatie, voor eerst alle de geschroeyde, gesnedene en verligte dubbelde stuyvers van heden af ongangbaer en voor billioen, verbiedende op het scherpste, dat eenige van soodanige gesnoeyde dubbelde stuyvers van nu voortaen af na de publicatie deses werden uytgegeven of ontfangen, 't sy in't kopen, verkopen of doende

eenige betalinge, in wat maniere dat het soude mogen wesen, op verbeurte van deselve voor de diacony armen deser stede.

Ten tweeden, interdiceren aen alle en een ygelyk, van wat staet, qualiteyt of conditie hy soude mogen syn, het schroeyen en snyden van den dubbelden stuyver en alle andere gangbare munten of deselve te wasschen met sterke wateren, dan wel in geenderley manieren te verligten, op pene en straffe des doods.

Ten derden, dat niemand op gelyke poene, onder wat pretext of schyn het soude mogen wesen, alwaer 't schoon als billioenen om te smelten en niet om uyt te geven, sal vermogen eenige geschroeyde, gesnede en verligte dubbelde stuyvers of andere munten van andere plaetsen te ontbieden of selfs, dan wel door andere in dese colonie te brengen, senden, distribueeren of uyt te geven of daertoe met voorweten eenigsints behulpsaem te syn.

Ten vierden, dat alle ende een yder binnen den tyd van ses weeken, te rekenen van den dag van de publicatie deses af, gehouden sal syn alle geschroeyde en verligte dubbelde stuyvers te brengen op het stadhuys deser stede, in de vergaderkamer van den burger-krygsraed, aen handen van onse gecommitteerdens, synde den Baillieuw met twee Schepenen, nevens hunnen secretaris dan wel gesworen clercq, die aldaer des Dingsdags, Donderdags en Saturdags voor den middag van seven tot elf uuren sullen vaceren om voors. gesnoeyd en geschroeyd geld voor rekening van d'E. Compagnie aen te nemen by het gewigt en daervoor weder betalen goede, nieuwe, wigtige dubbelde stuyvers, na de waerde van het silver, te weten voor de thail swaerte ses schellingen of ses en dertig enkelde, dan wel agtien van gemelde dubbelde stuyvers, waervan het gewigt is uytgedrukt by het voorgemelde placcaet van den 16en April 1711, 't welke nog in volle kragt blyft, te weten: een dubbelde stuyver tot drie en een half kondryns en een ordinairie schelling tot twaelf kondryns Japans, sonder daer onder te begrypen de groote,

oude Vriesse ruyter schellingen, die onder de gemeente nog gangbaer blyven en by het getal mogen ontfangen werden, in dien van de vereyschte grootheyt en niet gesnoeyd syn.

Lastende en bevelende alle ingesetenen, onderdanen en vreemdelingen haer naer het geene voors. staet exactelyk te reguleren, gelyk ook de respective officieren g'ordonneert werden tegens de contrayenteurs ende overtreders van desen onsen placate tot de poenen, daerin vervat, ten rigoureusten te procederen en doen procederen, sonder gratie, oogluyking, faveur, dissimulatie ofte verdrag, en speciael uyt al haer vermogen te vigileeren omme te agterhalen de eerste autheurs ende invoerders van dese verbode, gesnoeyde en ongangbaer verklaerde munte; ende op dat de goede ingesetenen gewaerschouwt moge wesen en haer voor schade te wachten, en niemand hier van eenige ignorantie kome te pretenderen, ordonneren wy desen onsen placate in de Nederduitse, Chinese, Maleytse en Javaense tale te doen publiceren en alomme ter gewoone plaetsen te affigeren, want wy sulks tot dienste en conservatie vande ruste deser colonie sodanig bevonden hebben te behooren.

5 Augustus. *Bepaling, dat de Chinezen te Batavia, niet voorzien van een licentie-briefje, binnen zes maanden, gerekend van den* 15den *Augustus* 1729, *daarom bij rekest en tegen betaling van twee rijksdaalders* (»*het request daar onder gerekent*") *aanzoek moesten doen.*

Deze bepaling is een gevolg van het beslotene op 10 Junij 1727.

Twee leden uit den Raad van Indië werden gecommitteerd om de rekesten te behandelen.

Een Chinees, die na den fatalen termijn geen licentiebriefje zoude kunnen vertoonen, zoude worden beschouwd »als zulcke, welcke op een clandestiene en ongepermitteerde »wyse sig te deser colonie hebben ter neder geset off schuyl-

»houden en dierhalven door de respective officieren by ont-
»decking zullen moeten opgevat om in de ketting geklonckend
»en voorts met de uytterste rigeur behandeld te worden,
»na den inhoud van het placcaat dierwegen, g'emaneert op
»den 29 May 1690."

5 Augustus. *Magtiging op den Bailluw en den Landdrost »alle de geene, die over begaane delicten in een »geringe pecunieele amende vervallen en onvermogens, »dan wel onder sulcken pretext weygerig zyn deselve »te voldoen, tot een afschrik voor anderen, te straffen »met een domesticque correctie, mits daaromtrent ge»matigd te werk gaande en de straffe egualiseerende »met de misdaed."*

9 Augustus. *Bepaling, dat gecommitteerde leden uit den Raad van justitie en uit het Collegie van Schepenen, eenmaal 's maands, aan den Gouverneur-Generaal zouden overhandigen een schriftelijk rapport van »geringe voorvallen", zooals »van verongelukte of an»dersints om het leven geraakte persoonen, etc."*

Volgens oud gebruik bragten die gecommitteerden mondeling en bij herhaling hun rapport uit, hetgeen den Gouverneur-Generaal zeer »incommodeerde" bij al »desselvs menigvuldige »besigheeden in het maniëren van het dagelyks werk."

16 Augustus. *Vermeerdering van het aantal ratelwachten te Batavia tot tien.*

Volgens Schepenen kon Batavia, »zoo als die stad thans »door haar betimmeringe is geconstitueert", niet langer door vier ratelwachten (zie bij 25 October 1675) des nachts bewaakt worden.

18 Augustus. *Bepaling, dat, wanneer in Rade van Indië »het sentiment van den Gouverneur-Generael op »onbedenkelijke wyse word tegen gesprooken, de namen »van de Raatsleeden, die contrarie hebben geadviseert, »aan ons [Heeren* XVII[nen]] *zullen moeten gemeldt »worden, opdat zy haar desweegens zullen konnen »verantwoorden.''*

Deze bepaling, afkomstig van Heeren XVII[nen], is genomen, omdat de meerderheid van den Raad van Indië den schijn op zich had geladen van in eene opium-smokkelarij betrokken te zijn.

18 Augustus. *Vergunning voor de bedienden op de buiten-kantoren aan de Hooge Regering te Batavia te melden alwat hun »wegens de constitutie van tyden »en plaatsen ten voordeele van de Comp. eenigzints »mogte voorkomen, het zy van eigen producten, mer- »cantiele of andere zaaken.''*

De Bataviasche Regering had ernstig haar ongenoegen betuigd aan het bestuur van Malabar, omdat dit bestuur had durven schrijven, dat de Bataviasche Regering welligt niet wist, hoe langs de kust van Koetsjin ijzer gevonden werd.

De Bataviasche Regering zag daarin eene poging om te doen uitkomen, dat zij over zaken van zooveel belang maar losjes heenliep.

Heeren XVII[nen] waren van een ander oordeel en verleenden daarom de bovenomschreven vergunning. »Is het zes- of »tienmaal te vergeefs of niet wel getroffen, het zal zomtyds »eens van dienst en effect weezen, dat dan het weinige »geschrift, het welk tot zulke zaaken vereischt werd, rykelyk »weer kan goed maken.''

18 Augustus. *Verbod tegen het aanhouden in Indië, zij 't ook met afgeschreven gage, van dienaren der Compagnie, die zich op de buiten-kantoren slecht gedragen hadden.*

Nadat hunne zaak in Indië was onderzocht en afgedaan, moesten zij met de eerste gelegenheid naar Nederland worden opgezonden, »indien tot geen swaarder straffe mogte syn »gecondemneert."

Dit verbod is afkomstig van Heeren XVIInen.

18 Augustus. *Verbod tegen het toelaten ten handel, »met of sonder betaling van thollen", van eenige vreemde natie in eenig kantoor van de Compagnie.*

Zelfs op de reede Batavia mogt men aan »diergelyke mors- »handelaars" niet toelaten »voor langen tyd te blyven leggen."

Dit verbod is afkomstig van Heeren XVIInen.

18 Augustus. *Last op de Indische Regering Engelsche of Fransche schepen, niet voorzien van behoorlijke passen hunner »respective Compagnien", aan te houden en te confisqueren.*

31 Augustus. *Aanstelling van een opzigter over den »zydehaspel."*

Het tractement van dien opzigter bedroeg 24 gulden 's maands.

2 September. *Aanstelling van een tweeden administrateur bij den medicinalen winkel in het kasteel Batavia.*

De dagelijks vermeerderende »ommeslag" in dien winkel was de oorzaak dezer aanstelling.

Aan den tweeden administrateur werd een tractement van *f* 60, — 's maands toegekend en de rang van koopman.

Een chirurgijn-generaal met den rang van opper-koopman en een tractement van *f* 80, — 's maands was chef van den medicinalen winkel.

5 September. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten »tot naricht der thuysvaarders."*

$\frac{6}{26}$ September. *Uitloving eener premie op het cultiveren van zijde-wurmen. — Bepaling, dat handel in zijde was een monopolie van de O. I. Compagnie.*

Alsoo aen de edele hoog agtbare heeren bewinthebberen, ter vergaderinge vande Seventhienen gecommitteerd, door den overleden heere Gouverneur Generael, Henric Zwaardecroon, van goeder gedagtenisse, successive sedert eenige jaeren syn toegesonden eenige monsters syde, door syn edelens onvermoeyden en prysselyken yver binnen desen districte van Jacatra gecultiveert en aengewonnen, dewelcke in Nederland soo kostelyk en fraay syn bevonden, dat tot dien tyt in die landen geen wedergade was gesien, welk important stuk dan haer edele hoog agtbare, niet buyten fundament onderstellende, dat desen zyde teeld voor de generale maatschappye, en niet minder voor de ingesetenen deser colonie, inder tyd soude konnen werden een seer profitabel product om diverse deser inlandse natien door den geringen arbeyd en niet min provitable wyse te doen bestaen, gepermoveert heeft dese regeringe de progenie van dat gespin met allen ernst en op het kragtigste te recommanderen, en wel speciael by haer edele hoog agtbare gerevereerde brieven van den 20en July 1726, 17en Augustus en 12en October des voorleden jaers; soo is het, dat wy, behertigende het intrest van onse heeren en meesters, seer gehoorsamentlyk in dit voorname poinct geerne genoegen willende toebrengen aen haer edele hoog agtbare, op den 10en Juny en 31en Augustus deses jaers in rade van India

verstaen hebben dit werk met manmoedigheyt en allen ernst by der handt te vatten en kragtdadig voort te setten, om door alle mogelyke en bedenkelyke middelen het salutair oogmerk daer door te bereyken. als een sake van het uytterste belang synde, aengesien het klimaet en den grond van het koningryk Jacatra bysonder fertiel en bequaem bevonden werd, soo tot de progenie der zyde wormen, als den aenqueek van seeker soort van moerbesie-boomen, bekend onder den naem van ploet, die noodwendig tot voedsel van die wormen werden gerequireerd; mitsdien werd aen allen en een ygelyk, van wat natie of conditie den selven soude mogen wesen, begrepen onder de gehoorsaemheyt vande Nederlandse Comp^e^., by desen gepreadverteert, dat men, tot encouragement der liefhebbers, ter eerstgemelte dage vastgestelt en beslooten heeft een premie van vyf hondert rd^s^. te vereeren aen degene, die de eerste duysend pond galetten, bobynen of klotsen, waer in de worm sig gesponnen heeft, aende Ed. Comp^e^ ofte die harent wegen daertoe benoemt is, sal leveren, buyten nog de betaling, die voor yder pond der voors. galetten is gereguleerd op ses swaere stuyvers, sonder dat den prys, als die der coffy boonen, sal gediminueert of vermindert, maer veel eer in der tyd en by een goed succes staat te werden geaugmenteerd, waer mede sig dan een yder sal konnen vervoegen in de expres daertoe opgeregte loots aen de oostsyde van den Molenvlietsen dyk, tegens over de kruytmolens, by den persoon van ...., die door ons is aengesteld tot opsigter over den haspel en wat daeraen verder dependeert, en die aen een ygelyk voor de te leveren galetten, mits dat de quantiteyt niet minder sy dan een half pond, courante betaling sal doen en daervan aenteykening houden, onder dese conditie nogtans, dat de gemelte galetten sullen moeten wesen ongeschonden of niet doorgeknaagt vande worm, die op een facile manier of door heet water dan wel een heete pot of tresel kan werden gedood, alsoo als dan niet souden konnen werden afgesponnen; sullende ook alle degeene, die eenige wormen of eyertjes begeert, sig

konnen adresseren by den boven gemelten opsigter, aen wien de distributie daervan is gedemandeert; maer aengesien men niet sonder reden bedugt is, dat, de weg tot dese culture eens gebaand en het werk aan de gang synde, de Ed. Comp^e^ dese kostelyke ware door de baatsugt van haere eygene ingesetenen, onaengesien de genereuse betaling, sal afgetroggeld en ontvreemd, mitsgaders andere, vuyl gewin soekende menschen daermede voorsien werden, wanneer daervoor maer een beteren prys konnen bemagtigen, soo als men dat tot ergernisse ondervonden heeft omtrent de gemelde coffy boonen, die allerwegen uyt een vuyle sucht tot onbetamelyk gewin clandestine syn vervoerd, soo is het, dat wy, daer tegens willende voorsien, op den 31^en^ Augustus, in rade van India daer over besoigneerende, nader verstaen hebben allen en een ygelyken, onder de Nederlandse gehoorsaemheyt sorterende, speciael by desen te verbieden en interdiceren geen syde of galetten anders te leveren ofte verkoopen dan aen de E. Comp^e^ of den genen, die deselve afhaspelen en de syde direct aen haer edele hoog agtbare komen te leveren, in welken gevalle voor yder pond der afgehaspelde syde, ter dikte van 5 draden, of galetten aen de gemelte liefhebberen sal werden betaeld een bedragen van twee rd^s^. (à 48 sware stuyvers yder), op pene dat die men bevinden sal, contrarie desen, syne syde of galetten aen andere particuliere menschen te hebben verkogt of geleverd, voor de eerste mael sal verbeuren een boete van hondert, voor de tweede mael twee hondert rd^s^., te appliceeren voor den armen, en de derde mael arbitralyk sal werden gestraft, weshalven een ygelyk door de publicatie van dit biljet, als mede door dies affixie in de Nederduytse, Chineese, Maleydse en Javaense talen werd gewaerschouwd, om dus alle exceptien weg te nemen, alsoo wy dit alles ten dienste vande Comp^e^. sodanig hebben bevonden te behooren.

10 September. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

20 September. *Toekenning van eene »concludeerende" stem in politieke zaken aan het lid in den Raad van Indië, tevens president van den Raad van justitie, wanneer het vereischte aantal leden (7) niet in vergadering tegenwoordig zoude zijn.*

Deze toekenning geschiedde in strijd met het voorgeschrevene in de missive van Heeren XVII^{nen} van 1 November 1709, maar de Indische Regering hoopte, dat Heeren Majores dit besluit zouden goedkeuren, »als geschiet synde uyt een vol-»strekte noodzakelykheid."

Meermalen toch konden zaken niet afgedaan worden, omdat drie »voorsittende" leden uit den Raad van Indie afwezig moesten zijn.

21 September. *Magtiging op den Toemenggoeng van Krawang en diens Oemboel's, in »gecombineerde" vergadering en ten overstaan van den kommandant te Tandjoeng-poera, buffel-dieven voor eenige jaren in de ketting te veroordeelen om in de mijnwerken, dan wel te Tandjoeng-poera dienst te doen.*

Die Oemboel's waren zoo arm, dat zij genoodzaakt waren geweest »veele van hunne onderhoorige huysgesinnen by an-»dere te verpanden."

Zij moesten leveren: 200 koeli's voor de mijnwerken, 75 dito voor de veldschans te Tandjoeng-poera en 20 huisgezinnen, onder bevel van een Europeschen korporaal, voor bewaking, enz. van een brug over de Tji-taroem.

11 October. *Bepaling, dat van de dienaren der Compagnie, op het eiland Edam bescheiden, afzonderlijke soldij-boeken zouden worden aangehouden.*

Zulks geschiedde »wegens het accresseerende werk der zol-»dyen, speciaal in het logie-comptoir, alwaar hetselve byna

»niet is effen te houden sonder het begaan van menigvuldige »abuysen en erreuren.”

Te gelijker tijd werd een boekhouder voor het eiland Edam aangesteld.

5 November. *Bepaling, dat in den politieken raad te Bantam niet meer dan twee militaire leden zitting mogten nemen.*

21 November. *Last op de Chinezen te Batavia hunne begraafplaatsen en de daarover loopende wegen te omheinen met moerbeziën-boomen.*

Deze last werd uitgevaardigd in het belang van de zijdeteelt. Voor hetzelfde doel moesten Heemraden eene menigte van die boomen langs ’s Heeren wegen laten aanplanten.

8 December. *Bepaling, dat de inlandsche wachten aan de westzijde van Batavia versterkt zouden worden met »de manschap, buyten deselve* [*stad*] *in een groote »quantiteyt, om de goedkoop der huysen, woonagtig.”*

Magtiging op den Kolonel der burgerij uit die »manschap te formeeren een corps van 12 man met »haar officieren, om alle nagten, van 12 tot 4 uuren, »evenals de Europese militie, door de stad te patrouil»leeren en de ronde te doen.”

De Regering hoopte op die wijze »’s Heeren wegen en »straaten te bevyligen tegens alle geweldenaryen en molesten” en te voorkomen, »de stoutmoedige diveryen, tot nog toe »schaamteloos gepleegt.”

8 December. *Last op de Notarissen te Batavia aanwezig:*
1° *de onder hen berustende protocollen van overleden en vertrokken Notarissen naar het stadhuis te brengen om aldaar bewaard te worden;*

2° »*de minuten van alle instrumenten, sonder onder-*
»*scheid, naar gebruykelykheid in het vaderland, te*
»*coucheeren op een zeegel van 6 stuyvers en het*
»*salaris voor deselve daar na te vergrooten*";

3° *hunne acten* »*onder behoorlyke registers te doen*
»*inbinden om na hun overlyden ter plaatse en fine*
»*voors. insgelyks te werden overgebragt en bewaard.*"

Aanleiding tot een en ander gaven »de ongemeene, groote »slordigheden, by de notarissen werdende gecommitteerd in »het soek brengen en verleggen van verscheyde, voor haar »gepasseerde instrumenten."

Dikwerf werden notariële minuten geschreven op halve vellen of op losse stukken papier.

13 December. *Afscheiding van »Pagadeen" (Pegaden) van Pamanoekan.*

Onlusten tusschen de twee regenten, die vroeger gezamelijk deze landstreken beheerden, gaf aanleiding tot deze scheiding.

Zoowel Pegaden, als Pamanoekan kreeg nu een afzonderlijken regent.

»Het gebruyk der vrye op- en afvaart van de rivier Pama- »noekan voor haar en haar onderhorige" werd aan beide regenten verzekerd.

16 December. *Verbod voor Notarissen te Batavia tegen het passeren van slaven-transporten op onderhandsche, buitenlandsche overdragten, in geval die overdragten niet onderteekend waren door den Sjahbandar of Licentmeester, ten bewijze, dat de verkoop met hun goedvinden geschiedde.*

Dit verbod is eene verscherping van het verbod, uitgevaardigd op 7 Januarij 1727.

Aanleiding daartoe gaven pogingen van Bonische gezanten

om »op een clandestine wyse” door hen medegebragte slaven te Batavia te verkoopen.

28 December. *Verbod tegen het laten verloopen van termijnen in regtsgedingen.*

Bevonden synde, dat de saecken op de verval dagen der gestelde termynen menigmael niet ter rolle werden gepresenteert, maer dat ter contrarie, 't sy door onagtsaemheyd, 't sy door collusie der procureurs, dikwils naer het expireren van de gestelde termynen verscheyde regtdagen komen te verloopen, sonder dat parthyen tot voldoeninge derselve werden gedagvaert, waerdoor de saecken werden geprotraheert en den cours vande justitie merkelyk verachtert. Zoo is althans by Heeren Schepenen verstaen, dat nu voortaen telken maele, als in het afdoen der processe bevonden sal werden soodanige onwettige dilayen gepractiseert te syn, den procureur, die de saeck ter rolle had behooren te brengen, boven een arbitrale, pecuniele boete, sal verbeuren ten behoeve van dese Camer vier en twintig stuyvers voor ydere parthye en regtdag, die hy soodanig vrugteloos sal hebben laten verloopen.

28 December. *Vernieuwde afkondiging van het plakaat van $\frac{23}{30}$ December 1704 tegen het rijden met »chaisen” binnen de stad Batavia, enz.*

Bij deze gelegenheid is dit plakaat ook herdrukt.

28 December. *Vernieuwde afkondiging van het plakaat van 24 Junij 1719 tegen het rijden met voertuigen over de Kasteels-brug te Batavia, enz.*

Bij deze gelegenheid is dit plakaat ook herdrukt.

28 December. *Vernieuwing en ampliatie van het plakaat van 24 December 1714 tegen het maken, verkoopen en afsteken van vuurwerk.*

In weerwil van het plakaat van 1714 ontzagen zich niet »verscheyde insolente menschen en baldadige slaven, met een »ongeloovelyke boosheyd, op een gantsch arrogante wyse te »volharden in het aansteken en branden van allerley soorten »van vuurwerken, ziende, hoe weynig straffe tot nog toe, »door gebrek van getuygen, tegens de overtreders heeft konnen »werden geoeffent."

Om die reden besloot de Regering de vroeger bedreigde straffen te verzwaren, en wel op de volgende wijze:

1° alle vrye persoonen, soo Europianen en alle, die daar onder behooren of gerekent werden, als ook christen en onchristen inlanders, mans, vrouwen en kinderen, voor welke laatste de ouders, 't zy vader of moeder, zullen moeten boeten en verantwoorden, die bevonden of door getuygen bewesen sal werden, 't zy binnen of buyten de stad, eenige vuurwerken, van wat benaminge het zoude mogen zyn, als ook by wat occasie het zoude mogen geschieden, het zy van het aanstaande Nederlands of Chinees nieuwjaar, en alle andere gelegentheden, hoedanig die zoude mogen weesen, buyten speciael consent van den Gouverneur-Generael aangestoken of gebrand te hebben, telken reyse sullen verbeuren een somma van twee hondert rd^{s}. of arbitrale correctie aan den lyve, voor die gene, die gemelte boete niet zullen konnen betaelen, na exigentie van zaken en persoonen;

2° lyfeygenen of slaven sullen publicq gegeesselt en voor ses jaeren in de ketting geklonken, ook daar en boven voor d'E. Comp. geconfisqueert werden, wanneer blyken sal, dat het aansteeken en branden van vuurwerken door haar op ordre van haere lyfheeren of vrouwen geschied soude mogen wesen, sonder dat haar sulks omtrent voormelte corporeele straffe in het allerminste zal verschoonen;

3° een iegelyk, die bevonden of overtuygt sal werden eenige vuurwerken gemaakt, verkogt of verschonken te hebben, of dat men deselve by onderzoek tot voorsz. oogmerk in iemands huys bevindt, sal verbeuren:

a. soo het is een Nederlander of vry christen inlander,

gelyke somma van twee hondert rd^{s}. of arbitrale correctie aan den lyve voor de onvermogende, dewelke die boete niet sullen konnen voldoen;

b. voor de Chineesen en andere onchristen inlanders, ook lyfeygenen, publicque geesseling en bannissement in de ketting na Cabo de goede hoop of het eyland Resengain in Banda, ten minsten voor den tyd van ses jaaren of wel meer, na bevinding van saeken."

De boeten kwamen ten voordeele van den officier, die de »calange" zoude doen.

Bovendien moesten de overtreders eventueel aangerigte schade vergoeden; ook zouden zij, in geval van brand, als brandstichters, »zonder de minste oogluyking of dissimulatie, »publicq aan den lyve werden gestraft, zelfs met de dood, na »de swaerheyd der zaeken."

Ten slotte werd herhaald het bepaalde op 21 December 1728.

Dit plakaat is afgekondigd in de »Nederduytsche, Portugeese, »Chineese, Maleydse en Javaense talen."

28 December. *Vernieuwing en ampliatie van het plakaat van 22 December 1671 tegen het maken van madat »ofte tabak, met amphioen gemengd."*

Alsoo langs hoe meer ondervonden werd, hoe verscheyde ingesetene van Chineesen en andere, soo binnen dese stad als Jacatra, op een schroomteloose wyse sig erneren met het maken en verkoopen van madat of tabak, met amphioen gemengd, onaengesien de penaliteyten, daer tegens gestatueerd by placaet, gepromulgeerd op den 22^{en} December des jaers 1671, mitsgaders dat veele menschen, soo vryen als lyfeygenen, daer door gedebaucheert en voor den dienst vande colonie werden onnut gemaekt, buyten dat alsulke huysen, kitten of kuffen, alwaer de voorsz. madat op een clandestine wyse werd verkogt en gerookt, ook syn byeenkomsten van landloopers, vagebonden, schelmen en dieven, hunne schelmstukken en te pleegene diefstallen aldaer met den anderen overleggende en

smeedende, tot groot nadeel der goede ingeseetenen en landluyden, die na de dagelykse ondervindingen door dit schuym van vagebonden op een moorddadige wyse werden om het leven gebragt en van het haere berooid, op den 6en September jongstleden in rade van India verstaen en van seer veel nut geoordeelt is, het gemelte placcaet van den 22en December 1671 by desen te doen renoveeren en ampliëren, mitsgaders oversulks wel ernstiglyk aen alle en een yegelyk te verbieden en interdiceeren het maken, mengen, koopen, verkoopen of gebruyken van alsulken specie van tabak, soo wel binnen dese stad, als de buytenposten van deselve, ende sulx op pene van dertig rds. voor den vercooper en twintig voor den cooper, besitter of gebruyker voor de eerste reyse, dat daer op sullen geattrapeerd dan wel van andere overtuygd werden sig daer aen schuldig te hebben gemaekt, ende dubbelde boete voor de tweede reyse, te verbeuren voor den officier, die de calange sal doen en die ook tegens alsulke overtreders van dese onse heylsame ordre, wanneer tot de voorsz. betaling onvermogens syn, sullen moeten procedeeren tot de ketting, mitsgaders voor de derde reyse daerop bekeurd werdende, als dan publicq gegeesseld, in de ketting geslagen en voor altoos uyt dese plaetse gebannen te werden, alsoo wy sulx ten nutte van dese colonie en den welstand der goede ingesetenen soodanig hebben bevonden te behooren.

28 December. *Bepalingen nopens rijtuigen, zonneschermen, enz.*

In aenmerking genomen synde, niet alleen hoe dagelyks het getal der carossen, berleyns en chaises sodanig in quantiteyt is toenemende, dat de gantsche colonie daer van vervult en opgepropt is, mitsgaders de bruggen en straten door een contintinueel gery voor de passanten byna onbruykbaer werden, maer ook hoe sommige en speciael het geringste soort van menschen gemelde, hunne wagens tot een singuliere ergernisse en ontstigting, mitsgaders tot laesie van dese regering soodanig

vercieren en oppronken met verguldsel, item de paerden overdecken met gareelen of tuygen van een ongemeene kostelykheyt, in soo verre, dat althans een persoon van distinctie in het ryden langs wegen en straten niet meer en is te onderscheyden uyt den aldergeringsten burger, handwerksman, tappers of herbergiers, buyten de incommoditeyt, die de leden der hooge tafel in het passeren der gemelte bruggen, wegen en straten door het voors. groot getal der rytuygen werd toegebragt, onaengesien den rigeur der reglementen en placcaten, tegens alsulken pragt, buytensporige kostelykheyt, insolentien en dertelheyt g'emaneert, soo ter vergadering vande Seventhiene op den 16en October des jaers 1676, als te deser plaetse op den 30en December 1704 en 24 Juny 1719: en van gelyken het thans sonder onderscheyd, grooten en kleynen, soo wel Compagnies ministers als burgers, selfs desulke, die pas een à twee dagen uyt de militie ofte zeevaart in vrydom en onder de burgery syn gesteld, sig niet ontsien boven hare hoofden en voor haer te laten dragen groote sombreelen of quitasollen en wasse dammers, niet tegenstaende het employ van de voorsz. sombreelen by placcaet van 9 Maert 1647 alleen is gedefeereert geworden aen den Gouverneur Generael en syne raden, soo is 't, dat wy, willende voorsien tegens alsulken buytensporigen hovaerdye, pragt, pompe en kostelykheyt, waerdoor veele dienaren en ingesetenen, om deselve te onderhouden en mainctineeren onmagtig synde, hun in de grond helpen en ruineeren, dan wel door quade practyken als andersints de Ed. Compagnie en haer even naesten benadeelen, mitsgaders ook om de hooge overheyt en andere ministers van rangh voortaen wat beter te konnen onderscheyden uyt de mindere, als meede tot vergroting van het fonds van Heemraden, dat door eenige considerabele gedane reparatien aen weegen, bruggen, etc. merkelyk is geraekt aen het diminueeren, op den 15en deser in rade van India na rype deliberatie gearresteerd en besloten hebben het volgende:

Eerstelyk, dat niemand van wat qualiteyt of conditie, hetsy dienaer of burger, sig sal verstouten met een rytuyg te passeeren

of repasseeren over de lange steene brug aende land- of zuydzyde van desen casteele dan alleen degeene, aen wien het gebruyken der rytuygen is geaccordeert sonder impost by het hiervooren aengetoogen biljet vanden 30en December 1704 by preëminentie en de geene, aen wien den heere Gouverneur Generael sulx sal gelieven te permitteeren.

Ten tweeden, dat niemand de leden der Hooge Regeering van India omtrent bruggen, wegen, straten, poorten of enge passagien sal vermogen te incommodeeren door hunne rytuygen of eenig ongemak toebrengen, maer voor deselve moeten halte houden, tot dat gepasseerd syn, op verbeurte vande boete, daertoe gestatueert by het placcaet van den 24en Juny 1719, dat nevens het boven gemelde van den jare 1704 verstaan is tot narigt van een yder te doen renoveeren.

Ten derden, dat de Gouverneurs, Raden van justitie met haren secretaris, directeurs en verders alle gequalificeerde ministers, te weten: commandeurs, oppercooplieden ende de geene, die daer meede gelykstandig syn, als den equipagiemeester, constabel major, fabryk ende baes ten eylande Onrust, predicanten en scheepenen, nevens haeren secretaris, soo lange in functie syn en anders niet daer onder begrepen, item de leden en den secretaris van het collegie van heemraden, soo lang in hun ampt continueeren, ende sulcx uyt aenmerking van gemelte hunne bedieninge ende dagelyxe voorvallende commissien in deselve, voorts oud officieren en oppercooplieden, nevens de weduwen en kinderen van alle de bovengemelte ministers, soo lange ongetrouwd en buyten dienst blyven, excepto die van scheepenen, sullen volstaen met de betalinge van 40 rds. na het vorig gebruyk voor den impost van een wagen, mits niet meer als een tegelyk gebruykende.

Ten vierden, den impost op de verdere wagens te verdeelen, als volgt:

militaire capitains, kooplieden en die daer mede gelykstandig syn, gelyk weesmeesteren en haren secretaris, soo lang in functie syn, ouderlingen, ad idem, schippers en capitain lieutenants......... Rds. 80

Ondercooplieden ende die van gelyke qualiteyt syn, als commissarissen van huwelyxe saken, den vice-preses en secretaris van boedelmeesteren, chirurgyns der hooft posten, buyten en binne regenten der respective godshuysen en hospitalen, inspecteurs der leprosen, procureurs, notarissen, werkbasen, diaconen in bediening, lieutenants en vaendrigs vande militie, eerste clercquen vande respective collegiën, daeronder ook begrepen, die uyt kragte van haer functie genieten het onder-coopmans tractement .... Rd. 100

Boekhouders en adsistenten en die daer mede gelykstandig syn, als opperstuurlieden, kranckbesoekers, opper- en onder-chirurgyns, etc. ..... » 140

Burgers, die in het Collegie van Scheepenen en Weesmeesteren geseten hebben .... » 100

Alle burgers, sonder onderscheyd, in gemeld Collegie niet hebbende geseten .... » 150

Inlanders, van wat qualiteyt of conditie ...... » 200

Den capitain der Chineesen en ses luytenants.. » 150

Alle verdere Chineesen, sonder onderscheyd van staat .... » 300

Paardeverhuurders .... » 40

mits betaelende voor yder rytuyg gedagte somma, sullende alle andere den bovengemelte impost maer betalen voor eene wagen en de verdere vry syn, mits niet meer dan een te gelyk gebruykende, en ook alle weduwen en kinderen sonder onderscheyd werden geconsidereert nade qualiteyt, die hare mannen of ouders respective hebben bekleed, te weten, de laeste, soo lange niet syn getreden in 's Compagnie's dienst; voorts sal den boven gespecificeerde impost alleen maer betaelt werden van wagens of berlyns met twee paerden, werdende de rytuigen met 4 wielen en een paard gesteld op de helft en de chaises op een vierde.

Ten vyfden, dat alle Chineesen, trouwende en tot vergrooting van de pompe of statie daertoe employeerende rytuigen,

ten behoeve van Heemraden sullen betalen een somme van rd^s 100.

Ten sesden, dat niemand buyten de leden der hooge Regeering van India en haren secretaris syn wagen off rytuygen sal mogen vercieren met goud en silver, dan wel eygentlyk deselve vergulden of versilveren of op de paarden eenige vergulde off versilverde tuygen gebruyken, op verbeurte van wagen en paerden, de helfte van het procedido voor den officier ende andere helfte voor Heemraden, over sulx dan een ygelyk by desen geordonneert werd binnen den tyt van twee maanden, te rekenen na de publicatie deses, het verguldsel of het versilversel van syne wagens af te nemen en te doen veranderen, op pene als boven.

Ten sevenden, om eenige distinctie te maken tusschen gequalificeerde ministers en andere, mindere dienaren, tot refrenatie van welkers hovaerdye en buytensporigheyt dit placcaet ten principaelen heeft moeten werden g'emaneert, dat alle degene, die hier bovengenoemd staen by artyckel 3, uytgesondert Schepenen, wanneer niet meer in functie syn, hunne wagens sullen mogen versieren met syne schilderagien, hetsy van wapens of andere figuren, na de ordentelykheyt en modestie, het welke aen alle andere beneden haer sonder onderscheyd speciael werd geinterdiceert by desen, op verbeurte als boven.

Ten agtsten en laestelyk, dat niemand na de publicatie deses op de verbeurte van 25 rd^s., de helfte voor den officier ende andere helfte voor d'E. Compagnie, sal mogen gebruyken een groote quitasol of sombreel en wasse dammers, dan kooplieden en alle degene, die boven haer in rang syn, soo wel mannen als vrouwen, excepto Europeese vrouwen of die met haer in dien graat syn, aen wien sulx ten opsigte der sombreelen sonder onderscheyd werd gepermitteerd, over sulx dan alle andere, met cooplieden gelykstandig of daer beneden synde, als schippers, capitain, luitenants en alle mindere, hetsy dienaren of burgers, niet hebbende geseten in het Collegie van Schepenen, inlandse capitains, Chineese boedelmeesteren of wie het

ook soude mogen syn, het dragen van een groote sombreel en wasse dammers speciael werd geinterdiceert, uytgesondert nogtans de leden van Weesmeesteren en Heemraden met haer respective secretarissen, item den capitain en de ses luitenants der Chineesen, soo lange in functie syn; en dat de weduwen en kinderen in desen mede geconsidereert werden, als in articul drie, invoegen daer ook omtrent alle andere moet werden verstaen, alschoon sulx daerby niet speciael mogte wesen uytgedrukt.

Ende opdat niemand hier van eenige ignorantie soude pretendeeren, is mede verstaen dese na desselvs publicatie alomme te doen affigeeren, niet alleen in Nederduytse, maer ook in de Portugeese, Maleydse, Javaense en Chineese tale, gelastende en ordonnerende over sulcx de respective officieren, sonder onderscheyd van persoonen of jurisdictie, behoorlyk te letten op de executie van al hetgene voors. staet, ten fine tegen de overtreders naden inhoud van desen placate te procedeeren, wyl wy sulx ten dienste vande Compagnie, wel wesen van dese colonie ende goede ingesetenen, mitsgaders ter inteugeling van de ongemeene pragt, hoovaerdye en kostelykheyd soodanig hebben bevonden te behooren."

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia voor* 1730.

1730.

3 Januarij. *Bepaling, dat de predikant, die het avondmaal in de Kasteels-kerk bediende, nevens den Gouverneur Generaal en de overige leden der Hooge Regering, ook alle andere lidmaten »zonder onderscheyt off aan»schouw van persoonen, aan de tafel des Heeren soude »nodigen."*

Gewoonte was, dat de Gouverneur-Generaal het avondmaal

alleen gebruikte, al waren ook andere, zelfs aanzienlijke, lidmaten in de kerk aanwezig.

Hieraan had men zich geërgerd, als zijnde »strydig tegen »de gemeenschap der heyligen," weshalve de Regering die »oude, tegenstrydige gebruykelykheyt" afschafte.

5 Januarij. *Bepaling, dat de hoofden van Soemedang, Bandoeng, Parakamoentjang, Tji-andjoer, Tji-blagoeng, Tji-kaloeng, Tji-pamingkis, Tji-asem, Pamanoekan en Pegaden moesten leveren 6 man van elke 100 huisgezinnen, onder hun beheer staande, ten behoeve van de mijnwerken in Krawang.*

Het aantal huisgezinnen werd gerekend op 5000. Soemedang, Bandoeng en Parakamoentjang leverden elk 60 man.

Wegens gebrek aan volk voor den arbeid te velde,— waar »zedert eenigen tyd de beginselen van hongersnood" zich hadden vertoond, — werden de ingezetenen van Krawang slechts belast met het kappen van brandhout voor de Compagnie en met het op- en af-voeren van goederen naar en van de mijnen.

10 Januarij. *Verbod voor de Officieren van justitie tegen het voeren eener vlag bij justitiële commissiën naar de reede van Batavia, »soo wel in het heene gaan, »als terug komen."*

Dergelijke commissiën moesten, volgens de Regering, »met »de minste beweging werden in het werk gesteld om de »komste van den geregte niet te doen uytblincken off ontydig »rugtbaar te maeken."

13 Januarij. / 6 Maart. *Gangbaar verklaring van gouden »cruysaden" (crusados) tegen* 6½ *rijksdaalders à* 48 *zware stuivers of f* 19 :10 : — *het stuk.*

De Regering, die bijna 8000 stuks van die vreemde munt uit Zeeland had ontvangen, verklaarde echter, dat zij »geen »meerder of grooter quantiteyt, dan de geene van die specie »uyt haare cassa sal weesen uytgegeven, weder in betalinge »soude accepteren."

24 Januarij. *Verhooging van den prijs der aan de Compagnie geleverde koffij.*

De koffij-productie ging steeds achteruit, hetgeen de Regering toeschreef aan de prijs-vermindering in 1726.

Zij verhoogde daarom den prijs der koffij, op Compagnie's landen gecultiveerd, tot 6 rijksdaalders de pikol; en van die, op particuliere landen geteeld, tot 7 rijksdaalders.

Indien de »Javanen" daarom verzochten, zoude de prijs van de koffij, afkomstig van Java, verhoogd worden tot 5 rijksdaalders en die van de koffij, afkomstig van Cheribon, tot $5^1/_2$ rijksdaalders.

24 Januarij. *Bepaling, dat aan de aanbrengers van gedroste Compagnie's slaven het volle opbreng-loon* (10 *rijksdaalders*) *voor elken aangebragten slaaf zoude worden uitbetaald.*

Verg. deel III, bladz. 230.

Het wegloopen van slaven nam schromelijk toe en, in weerwil van »alle aangewende moeyte", kon men die drossers niet terugkrijgen.

3 Februarij. *Verhooging van den borgtogt voor den secretaris van Weesmeesteren tot* 8000 *rijksdaalders en die voor den bode van dat collegie tot* 4000 *rijksdaalders.*

Het kapitaal, onder beheer van Weesmeesteren berustende, was allengs »al te veel surmonteerende de borgtogten" geworden.

3 Februarij. *Verhooging van de borgstelling voor den binnen- en voor den buiten-bode van het Collegie van Schepenen van 500 tot 2000 rijksdaalders.*

Ten gevolge van de »gestadige" vendutiën en executiën, »waarvan de penningen door hen moeten werden ingemaent", bedroeg de »continuele administratie" dier boden minstens 4 à 5000 rijksdaalders.

3 Februarij. *Aanstelling van een tweeden Secretaris bij den Raad van Indië.*

»Door den vermeerderden ommeslag in het beschryven van »'s Comp[s] zaken" was het schrijfwerk voor den Secretaris van de Hooge Regering »tot zulcken uytgestrektheyt toegenomen »en geaccresseerd, dat het genoegsaam boven het bereyk van »een man gaat, die de gerequireerde kragten en hoedanigheden »besit, hetselve te houden in een continueelen effenheyt."

De tweede Secretaris moest de notulen der vergaderingen en de besoignes over de Indische kantoren concipieren, alsmede de extracten uit de notulen onderteekenen. Al het overige werk bleef voor den eersten Secretaris.

G. W. baron van Imhoff, toenmaals opper-koopman en opperhoofd van het generale soldij-kantoor, werd geacht »wel de bequaamste te zullen wesen [voor de nieuwe betrekking] »uyt de weynige stoffe, die men tegenwoordigh tot dien »swaarwigtigen en precisen dienst aan handen heeft."

21 Februarij. *Bepaling, dat alle te Batavia van Malaka aankomende vaartuigen zouden worden gevisiteerd door den Water-fiscaal en twee leden uit den Raad van justitie, bijgestaan door hunnen Secretaris en Deurwaarder.*

Ten gevolge van naauwkeurig toezigt aan den Boom te Batavia zagen Engelschen geene kans meer opium aldaar te smokkelen.

Zij bragten daarom hunnen opium naar Malaka, van waar deze »op een behendige wyse", zelfs met Compagnie's schepen, naar Batavia en Oost-Java werd overgevoerd.

Zulks had o. a. ten gevolge, dat »het niet alleen onmoge-»lyk is een goeden prys voor 's Comps goed by vendutie te »konnen bedingen, maar ook nog veele ingesetenen alhier »daardoor werden geruineert, wanneer van d'E. Comp. een »partye hebben ingekogt tegens redelyke pryzen en met het-»zelve blyven zitten, zonder eenigen sleet of vertier."

Mogt deze maatregel niet helpen, dan dreigde de Regering de schuldigen te zullen »corrigeren op een gantsch gevoelige »en onsmakelyke wyse."

24 Februarij. *Bepaling, dat in Rade van Indië de Sergeant-majoor rang moest hebben en steeds blijven behouden »na off agter de jongste extra-ordinaire Raad »van politie."*

In gevolge van deze bepaling, afkomstig van Heeren XVIInen, mogt de Sergeant-majoor niet »opklimmen" bij het onderteekenen van brieven en resolutiën, zooals met de overige leden, zelfs met den President van den Raad van justitie, het geval was.

24 Februarij. *Bepaling, dat bij de verkiezing (onder nadere goedkeuring van het Opperbestuur) van een Gouverneur-Generaal geene andere leden van den Raad van Indië mogten medestemmen dan de present zijnde, ordinaire en extra-ordinaire raden, »die dat syn quo »ad omnem effectum."*

Uitgesloten werden mitsdien de President van den Raad van justitie te Batavia en de Sergeant-majoor van de militie, beide extra-ordinaire leden van den Raad van Indië, die slechts in justiciële en militaire zaken mogten medestemmen.

Het voorschrift is afkomstig van Heeren XVIInen.

24 Februarij. *Last op de buiten-kantoren aan de Hooge Regering te berigten, »hoe veel geld sy lieden, soo tot »de negotie, als betaling der ongelden, in een rond »jaar van noden" hadden.*

Deze last, afkomstig van Heeren XVIInen, is, voor zoo verre men heeft kunnen nagaan, het eerste spoor eener Indische begrooting van uitgaven.

3 Maart. *Bepaling, dat leden van den Raad van justitie, die geen aandeel hadden genomen in het vonnis over eenige zaak, bij de revisie van die zaak zitting mogten nemen.*

6 Maart. *Vermeerdering van het aantal keurmeesters van goud- en zilver-werken te Batavia.*

Hoewel vele Europesche en andere goud- en zilversmeden zich niet ontzagen ongekeurde goud- en zilver-werken te verkoopen, kon de keurmeester zijn werk toch niet af, waarom de Regering het aantal keurmeesters op drie bragt.

Deze moesten wekelijks tweemaal in de »krygskamer" ten gerieve van het publiek vaceren »voor sodanigen beloningen »en onder sodanige poenaliteyten", als bij de plakaten van 22 November 1667 en 14 Julij 1668 waren vastgesteld.

Aan de gemeente is deze vermeerdering bekend gemaakt, zoowel in de Nederduitsche, als in de Portugesche, Chinesche en »Moorse" talen, terwijl bovendien de genoemde plakaten van 1667 en 1668 nog eens afgekondigd werden.

6 Maart. *Vernieuwing en ampliatie van verscheidene plakaten tegen diefstallen, moedwilligheden en dergelijke.*

Eerstelyk, by renovatie en ampliatie der successive g'emaneerde placcaten, door de voorige heeren Gouverneur Generael en Raden van India met goed overleg en verscheyde distinctien ingestelt en gepromulgeerd onder datos 20 April 1622, 13 April 1624,

15 July 1630, 23 January 1638, 15 December 1640, 24 February 1651, 16 February 1652, 22 February 1656, 14 July 1661, 30 Maart 1669 en 31 Mey 1697, by desen wel expresselyk komen te verbieden het vernagten aen land van alle zeevarende persoonen en soo mede, dat een ygelyk derselve en de geene, die aen de wal bescheyden syn en haer dienst doen, soo wel ambagtslieden als vrywerkers, haer des nagts na negen uuren niet sullen vermogen te begeven buyten haere bescheyden plaetsen, dan wel op de straeten te rinkelroyen of eenige geweeren te dragen, onder wat benaminge het ook soude mogen syn, op pene by gemelte placcaten gestatueerd, ten welken eynde wy dan ook al verder goedgevonden hebben, soo aande respective officieren, equipagemeester, d'overheden van 's Comp[s] alhier ter rheede leggende scheepen, als den sabandhaar en licentmeester en de geenen, die het verder sal aengaen, te ordonneeren, soo als g'ordonneert werd by desen, dat voortaen des nagts geen booten, schuyten of Chineese prauwen binnen dese stad sullen vermogen te verblyven, maer alle voor het sluyten vande boom gehouden syn buyten deselve te schieten, dog sulks door eenige voorvallende inconvenientien niet konnende werden g'effectueerd, dat als dan gehouden sullen syn haer verblyf te neemen aen of voor Comp[s]. ankerwerf te deser steede, mitsgaders de Chineese prauwen voor de stads waterpoort, onder het ooge en toezigt vande militaire wagt aldaer en de opsigters vande stads boom; en van gelyken, dat de manschap, op alle de voorsz. schuyten, booten, Chineese prauwen en andere diergelyke vaertuygen bescheyden, haer, des nagts en ontyde ter gemelte plaetse leggende, van deselve niet sullen vermogen te absenteeren en hier en daar door de stad te gaan vagabondeeren, op pene van daerover exemplaerlyk aenden lyve te sullen werden gestraft.

Ende ten tweeden, ook by wege van ampliatie, by desen te interdiceeren, dat des avonds nade klocke van negen tot 's morgens ten vyf uuren toe geene kraampjes, hoedanig ook genaamd of van wat natuur deselve ook soude mogen wesen, nog omtrent wayang speelen, nog op eenige andere plaetsen van bruy-

loften of maaltyden binnen of buyten inde voorsteden sullen vermogen gehouden te werden, gelyk ook geduurende dien tyd geen koekjes of eenige andere goederen, onder wat benaminge het ook soude mogen wesen. langs de straat te koop door Chineesen of eenige andere sullen mogen werden rondgedragen om verkogt te werden, soo als dat tot ergernisse tot nog toe doorgaens den gantschen nagt werd gepractiseerd en het ook bevonden is, dat soodanige verkoopers en uytventers van cadjang goreng, taauw howee, ayam tim, onde-onde, maatsie, bamie, pansit, kimloo, tayeer en diergelyke verstrecken, niet alleen tot schuldige wagten, maer ook tot complicen en medestanders van boven gem. dieven en schelmen ter faciliteeringe van hunne huysbraecken en dieveryen, en sulx alles op pene, dat die geene, die bevonden sal werden dese onse placcaten en ordres te hebben gecontrarieert of overtreeden, sal werden gemulcteerd en gepunieerd involgender wyse, te weten, voorde eerste mael vyf en twintig, voor de tweede mael vyftig rd^{s}. ten behoeve vanden officier, die de calange sal hebben gedaen, en voor de derde mael arbitrale correctie na exigentie van saeken.

En opdat niemand hier van eenige ignorantie kome te pretenderen, soo hebben wy goed gevonden desen by renovatie en ampliatie te doen publiceeren en affigeeren ter plaetse, daer men sulks gewoon is, niet alleen inde Nederduytse, maer ook inde Portugeese, Maleytse, Chineese en Javaense taele.

Ordonneerende en beveelende de beyde collegien van justitie deser stede, als ook de respective officieren, justicieren en andere, die dit aengaen mag, sonder onderscheyd van persoonen of jurisdictie, op de executie van het geene voorsz. staat, behoorlyk te letten en indagatie te doen, mitsgaders tegens de overtreders te procedeeren, als het behoort."

De plakaten van 16 Februarij 1652, 14 Julij 1661, 30 Maart 1669 en $\frac{12 \text{ April}}{31 \text{ Mei}}$ 1697 werden tevens op nieuw afgekondigd.

Straat-lantaarns waren toenmaals te Batavia niet aanwezig.

6 Maart. *Verbod tegen het houden van ongepermitteerde kroegen, kitten en kraampjes binnen en buiten de stad Batavia. — Vernieuwde afkondiging van het reglement voor de herbergiers en tappers van* 29/30 *Maart* 1669.

Alsoo in rade van India in aanmerkinge is genomen, dat de penaliteyten, by onse gestatueerde keure en ordonnantie op den 30^{en} Maart 1669 gedaen publiceeren op het stuk van herbergiers en tappers, so binnen als buyten dese stad, tegens het licentieus tappen en andere misbruyken, by gem. onse ordonnantie en derselver articulen vermeld, by na alle syn geraekt in ongebruyk tot groot nadeel vande goede ingesetenen deser stede en debauches der lyfeygenen, soo is 't, dat wy, daer omtrent willende voorsien, op den 2^{en} September des gepasseerden jaers in rade van India verstaen en hoog nodig geoordeeld hebben, niet alleen boven gemelde ordonnantie vanden 30^{en} Maert 1669 by desen te doen renoveeren, maer ook by wegen van ampliatie te voorsien tegens het buyten permissie opregten van kroegen, kitten en ligte herbergen, meest door Chineesen, onder pretext van een winkel of kraampje van eetbare waren te houden in alle oorden van de stad, soo binnen als buyten deselve, en wel voornamentlyk op de hoeken vande straten en gragten, om de menigvuldige uyt- en ingangen deselve, die beswaerlyk konnen werden beset; buyten dat in gemelte huysen veeltyds groot rumoer, insolentie, moetwil en hoererye werd bedreven door veele lyfeygenen, die de gemelte kitten en kroegen wel het meest frequenteeren en daerdoor des te meer werden aengeset om haer lyfheeren of vrouwen te bestelen, om gemelte gestoole goederen, van hoe grooten of geringen valeur, naem of gedaente deselve ook soude mogen wesen, aen die tappers of waronghouders voor een seer geringen prys, ook wel voor een soopje arak of suury, ten haeren welgevallen te verkoopen, waer door dan ook gemelte lyfeygenen veeltyds haerselven overstallig dronken komen te drinken en in allerhande debauches te verloopen, mitsgaders den dienst, die sy haere lyfheeren of vrouwen

verschuldigt syn, negligeeren, streckende tot groot nadeel vande goede ingesetenen deser stede en een ordentelyke politie, dog wel insonderheyt tot overgroote incommoditeyt vande gebuuren van alsulke hoek- of andere huysen ende passanten, dewelke door de ongemeene confluentie van een groote menigte ruygt en canailje, die voorgem. kroegen vanden ogtent tot den avond vergaderen, in haren gerusten gang op 's heeren straten te meermalen syn verhindert, gestuyt en tegen gehouden.

Verbiedende over sulks wel expresselyk het houden van kroegen, kitten ofte kraampjes allerwegen, binnen of buyten dese stad, en wel insonderheyd op de hoeken der straten, excepto nogthans de herbergen of andere gepermitteerde huysen, die door een teyken sullen moeten kenbaer wesen; en soo mede het verkoopen of tappen van eenige dranken uyt deselve, soo aen vrye lieden als slaven, op verbeurte vande dranken en eetbaere waeren, dewelke ten haeren huysen gevonden sullen werden, en bovendien een mulcte van vyftig rd^{s}, ook wel arbitrale correctie, te verbeuren by den tapper of waronghouder, soo menigmael den selven sal bevonden werden contrarie te hebben gedaen, alies te appliceeren, de eene helfte ten profyte vanden denuntiateur of aenbrenger ende de weder helfte ten behoeve vanden officier, die de calange sal komen te doen; en voor sooveel aengaet de lyfeygenen, dewelke haer sullen onderwonden hebben aldaer eenige eetbaare waren of dranken te haelen, te koopen, te eten ofte drinken, op pene van daer over immediaat met geesselen op de billen of wel anders na exigentie van saecken rigoreuslyk aenden lyve te sullen werden gestraft; en voor diegene, die haer huysen of pedacken tot het houden van diergelyke warongs of kraampjes of tot tappen en slyten van voors. dranken verhuurt sullen hebben of overtuygd sullen werden, gedurende de huure, van de contraventie deser ordre, door de huurders gepleegt, eenige kennisse gehad te hebben, op verbeurte van sodanige somma, waer voor al sulken huys of pedak maandelyks sal syn verhuurt, ten behoeve vanden officier, welke somma den eygenaer des noods gehouden sal syn by eede te verklaren, en nog bovendien van een somma

van 25 rd[s]. à 48 sw. stuyvers yder; dog sullen om goede insigten van voorsz. penaliteyten tot onse nadre ordres en dispositie syn g'eximeert de hoekhuysen, staende tegenover desen casteele tusschen de Tygersgragt ende Theewater of de Princestraat, item in 't westen aen 't Vierkant binnen ende huysen aende waterplaets buyten dese stad tot voorkominge van groote inconvenientien, behoudens nogtans dat het tappen aen lyfeygenen aen yder werd verboden sonder onderscheyd, waer omtrent de penaliteyten altyd sullen stand grypen, maer dit ons conçes alleen sal plaets hebben tot gerief van zeevarend volk en soldaten, en wel insonderheyt vande matroosen, dewelke haer ter laestgemelte plaetse veel tyds in den dienst van d'E. Compagnie halve, ja geheele dagen om haere boots met water te laden, dan wel de ordres van haere schippers en verdere officieren op te wagten moeten verblyven, en daeromme wel eenige ververschinge en lyfberging nodig hebben.

24 Maart *Straf-bepaling op fouten, gemaakt door procureurs, voor Schepens-bank agerende.*

Dit stuk, afkomstig van het Collegie van Schepenen, luidt, als volgt:

Sedert eenigen tyt by desen geregte met aversie gesien en ondervonden synde, hoe de respective procureurs, voor haer eerwaerdens regtbanck postulerende, de parthyen door notoire nalatigheyd en slordigheyd in haeren dienst, als het werck op derselver clercquen latende afstuyten, volgens haere vitieuse citatien seer verkeerdelyk ter rolle komen op te brengen, in sulker voegen, dat nauwelyks eene saek in statu van wysen werd gebragt, waerinne niet diversche extravagante abuysen ontdeckt syn, dewelcke nauwelyks en dan niet als met costen en groote moeyte syn te remedieren geweest; soo is 't, dat haer eerwaerdens, in desen voortaen willende observeren de ordres, tot voorkominge van de voors. inconvenienten gestatueert, by desen de procureurs waerschouwen en wel expresselyck ordonneren haere saecken sonder eenige abuysen ter rolle op

te brengen en de termynen naer behooren te houden, op pene, dat soo wat procureur bevonden sal werden door eenen verkeerden, opbreng der saken weder een of eenige abuysen in de notulen gecommitteert te hebben, sal verbeuren ten behoeve vande diaconie armen alhier, aenstonds in de bus te voldoen, drie rd^s., namentlyk voor die geen, dewelke de saeck heeft opgebragt, en twee rd^s. voor de geene, tegens dewelke deselve sal syn opgebragt en het begane abuys niet aenstonds ter rolle sal hebben tegen gesprooken.

28 Maart. *Bepaling, dat de notariële instrumenten maandelijks door commissarissen uit den Raad van justitie moesten worden nagezien. — Opdragt op dien Raad alle noodige redressen in de bewuste instrumenten te bezorgen.*

Vroeger geschiedde dat nazien ook van wege den Raad van justitie, maar, naar het schijnt, op onbepaalde tijdstippen.

De Regering dacht over het aanstellen van een protonotaris, maar zag van dit denkbeeld af, omdat de bezoldiging van een proto-notaris alleen gevonden zoude kunnen worden door verhooging der kosten van notariële acten, hetgeen »grootelyx tot laste van het gemeen" zoude strekken.

Er heerschte veel verwaring in notariële instrumenten.

31 Maart. / 17 April. *Vernieuwing van het plakaat van* 12/21 *October* 1688 *tegen vee-diefstal. — Verbod tegen het slachten van buffels zonder vergunning. — Voorschriften nopens het verkoopen van buffels.*

Alsoo langs hoe meer ondervonden werd, dat de goede ingesetenen deser colonie, haer ten principalen met de culture van paddy, coffy, suyker, groente, etc. ten nutte van het gemeen erneerende, door de accresceerende schaersheyt en duurte der daertoe hoog nodig gerequireerd werdende buffel

beesten veele landen en thuynen moeten laten leggen ongeploegt en onbebouwt tot groot nadeel deser colonie en schade van d'Ed. Comp^e., soo is 't, dat wy, in aendagtige overweginge genomen hebbende het bericht vanden gecommitteerde tot en over de saken van den inlander, den oppercoopman David Andreas Stier, aen ons op den 27^en Maart geintrageert tot aenwysinge, hoe gem. gebrek en duurte ten principalen schynt veroorzaekt te werden door het continueel slagten van een overgroot getal van gemelte dieren, die voor het meerder gedeelte gestolen en ilico gebragt werden ter plaetse harer slagtbanken, waerdoor het ondersoek en nasporinge dier beesten voorden eygenaer werd ondoenelyk, dan wel onmogelyk, tegens welk gebrek en ter bevorderinge vanden landbouw wy willende voorsien, op den laetsten Maert deses jaers in Rade van India vande uytterste noodzakelykheyt geoordeelt en besloten hebben, niet alleen de penaliteyten, voormaels by placcaet van den 21^en October 1688 tegens alsulke buffeldieveryen gestatueerd, nader by desen te renoveeren, maer ook by wegen van ampliatie voor den aenstaenden te statueren, dat niemand, wie het ook soude mogen syn, sal vermogen een eenigen buffel, 't sy te deser stede dan wel in de Bataviase boven en beneden landen, te doden of doen slagten sonder speciale schriftelyke permissie, niet alleen vanden gemelten gecommitteerde tot en over de saken van den inlander inde gemelte beneden, maer ook vande hoofden en regenten vande districten inde boven landen, die dan ook by desen tot het verleenen van soodanige schriftelyken permissen na mate vande noodzakelykheyd op inlandse bruyloften of maeltyden werden gequalificeerd, op pene, dat soo iemand bevonden sal werden soodanigen buffel buyten speciale licentie te hebben geslagt, voorde eerste mael sal verbeuren 25 rd^s., voor de tweede mael 50 rd^s., de eene helfte daervan te appliceeren voor den aenbrenger of den officier, die de calange sal hebben gedaen, en de wederhelfte voor de diaconye armen deser stede, en dat den geenen, die dese onse ordre voor de derde mael sal hebben overtreden, aen den lyve sal werden gestraft en voor drie jaren inde

ketting geklonken om aende gemeene werken te arbeyden en gebannen te blyven.

En opdat dese onse ordre te beter soude werden geëxecuteerd, soo hebben wy verstaen by desen, dat geen van gemelte buffelbeesten sullen mogen gekogt of verkogt werden, dan in de daertoe gemaekte candang by de veldschans Meester-Cornelis en de nieuw te makene aen de westsyde deser stede byde veldschans Ankee, op welke eerste den marktdag sal syn op yder Donderdag en op yder Maendag der weeke op de laeste, en dat wel ten overstaen vanden opziender van gemelte candangs, mits dat voor den verkoop van yder buffel sal moeten werden betaeld $^1/_4$ rd^s. voor 's Heeren geregtigheyt, sullende den gemelte opziender vande geciteerde candangs niet alleen gehouden syn, telkens als een buffelbeest verkogt werd, 't selve met een brandyser, waer in het wapen van Batavia is gegraveert, op de hoornen te tekenen, maer ook pertinent boekhouden, door wien de koop en verkoop is geschiet.

Dog is wyders ten opsigte der berghvolkeren, die te verre van deze marktplaetsen syn woonende, verstaen te ordonneeren, dat de koop of verkoopinge van gemelte draagbeesten voortaen sal moeten geschieden in presentie van het hoofd of den regent van het district, alwaer sulxs mogt komen voor te vallen, die dan ook daer van behoorlyke aenteekeninge sal moeten houden en aende koopers dier beesten, naer betalinge van boven gemelte geregtigheyt, ter hand stellen een briefje, waerin de naemen vanden regent en den kooper staen geëxpresseerd, om in het afbrengen aende respective candangs vertoond te werden, op pene, dat die gene, die contrarie dese onse ordre sal hebben gedaen, sal werden gemulcteerd en gestraft met sodanige penaliteyten, als hier voorenstaende aengehaelt.

En opdat hier van niemand eenige ignorantie kome te pretenderen, is mede verstaen desen, na desselvs publicatie, niet alleen inde Nederduytsche, maer ook inde Maleytse, Chineese en Javaense taele alomme en wel speciael inde bovengem. candangs te doen affigeeren, mitsgaders beyde de collegien van justitie deser stede, gelyk mede de respective officieren van

deselve en wel insonderheyt den boven gemelte gecommitteerde oppercoopman, David Andreas Stier, sonder onderscheyd van persoonen of jurisdictie te recommandeeren en aen te bevelen, op de executie van het geene voors. staet behoorlyk te letten en sonder conniventie of oogluykinge tegens de contraventeurs en overtreders te procedeeren, soo het behoort.

1 April. *Bekendmaking, dat Diakenen op* 5 *April* 1730 *openlijk verantwoording hunner gestie over* 1729 *zouden doen.*

4 April. *Verhooging van de jaarlijksche premie voor de klerken ter Generale Secretarie van* 200 *tot* 400 *rijksdaalders.*

In 1646 of 1647 was de Regering begonnen met het uitreiken dier premie, toen, »buyten den gesworen clercq", het aantal pennisten niet meer dan 12 bedroeg.

In 1730 was hun aantal verviervoudigd en de premie dientengevolge »by uytdeeling seer soberlyk" geworden.

17 April. *Verbod tegen het weiden van beesten langs openbare wegen.*

Alsoo niet jegenstaende onse gerenoveerde ordres en beveelen by het sevende articul van het placcaet van den 28^en^ December 1685 langs hoe meer ondervonden werd, dat veele baatsugtige en ongehoorsame ingesetenen deser colonie zig niet ontsien op een onbeschaemde en licentieuse wyse hunne paerden, koebeesten, buffels, varkens, bokken, schapen, etc. los en sonder toesigt te laten wyden en graesen langs 's heeren publycque wegen, waerdoor de goede ingesetenen veel schade aen hare landen niet alleen wordt toegebragt en ook veel malen de passerende menschen door stoten als andersints werden geledeert, maer daer en boven ook de rivieren komen te vervuylen door het leggen in deselve ende de wegen doen inkalven en bederven, soo is 't, dat wy, daertegens soo veel mogelyk

willende voorsien, by desen wel expresselyk ordonneren en beveelen, dat niemant, van wat qualiteyt of conditie hy ook soude mogen wesen, sal vermogen eenige paarden, buffels, koebeesten, schapen, bokken, varkens, etc. met of sonder wagters te laten grasen of weyden op 's heeren publycque wegen, ten eynde daerdoor mag werden voorgekomen alle schade aen den aenteeld en progenie der moerbesie bladeren, die tot voedsel van de zydewormen alomme op 's Heeren publycque wegen syn of nogh staen aengeplant te werden, op verbeurte niet alleen van deselve beesten, maer daer en boven voor yder beest, dat sodanig bevonden en agterhaelt sal werden, voor de eerste reyse thien, voorde tweede mael twintig rd[s]. ten behoeve van den geenen, die de aenhalinge sal hebben gedaen, en de diaconye armen deser stede, om onder deselve te werden verdeelt, en voorde derde mael op arbitrale correctie boven de vergoedinge der schade, die daer door, 't sy aen het algemeen dan wel particuliere ingelanden, sal wesen veroorsaekt.

En opdat van dese onse ordres en bevelen niemand eenige ignorantie kome te pretendeeren, soo hebben wy mede verstaen desen onsen placcaten, na desselfs publicatie, niet alleen in de Nederduytse, maar ook in de Maleytse en Chineese tale alomme te doen affigeeren.

Gelastende en bevelende dien volgende de heeren Heemraden over de Bataviase ommelanden ende respective officieren sonder onderscheyd van jurisdictie en alle andere, die het aengaen mag, op de executie van dese onse ordres naauw reguard te nemen, te doen letten en te helpen besorgen, alsoo wy sulks tot bevorderinge vanden zyden teeld, landbouw en beste deser colonie in 't gemeen en desselffs inwoonders in 't bysonder sodanig bevinden te behooren.

25 April. *Bepaling, dat de ordinaire vergaderingen van den Raad van Indië zouden gehouden worden des Dingsdags en des Vrijdags, in den voormiddag.*

Sedert 11 October 1650 waren die vergaderingen des namiddags (»naer noene") gehouden.

De argumenten voor de verschikking waren: »dewyl den »ogtendstond, voornamentlyk in dit heete climaat, daer toe »vry bequamer en een yder als dan veel gedisponeerder is »tot het verrigten van den dienst, buyten dat het ook niet »weinig sal strecken tot gemak der leden deser vergadering »om ten tyden der depeche van schepen of by ander, »menigvuldig werk, wanneer dese byeenkomsten wat langer »aanloopen als ordinair, de saeken by dag te konnen verhan- »delen en afdoen, sonder geincomodeert te wesen van het »kaarsligt, gelyk deselve voormaals zyn onderworpen geweest »door het schielyk vallen van den avond."

25 April. *Bepaling, dat de Vendumeester »het ordinaire »salaris van 3½ rd^{r}. per cento" zoude genieten voor het verkoopen van goederen der Compagnie, welke op publieke vendutie à tout prix moesten verkocht worden, »mits dat dan ook voor de goede betalinge der vendu- »penningen sal moeten instaan en verantwoorden."*

25 April. *Last om »alle aankomende schepen uyt de »speceryen-landen [Ambon en Banda] illico en zulx »sonder het minste uytstel, na hare verschyninge hier [Batavia] ter rheede, op het allernaauwkeurigste te »laten visiteren door den Water-fiscaal, nevens twee »gecommitteerde leden uyt den agtb. Raad van justitie, »geassisteerd van den Secretaris en Deurwaarder van »dat Collegie."*

Deze last werd uitgevaardigd, »alsoo men niet genoeg konde »waken tegens de listige diveryen, die omtrent Comp^{s} dier- »baare speceryen werden gepleegt."

Alle kisten van de bemanning der specerij-schepen moesten »onder het ooge" van den Waterfiskaal, enz. worden geopend en »met alle mogelyke exactitude en naauwkeurigheyt »doorsogt."

»Tot voorkominge van quade practyken en diveryen, die »by het ontlossen der voorn. schepen souden konnen werden »gepleegd", moesten de bewuste kisten, na gevisiteerd en in orde bevonden te zijn, overbragt worden naar het Admiraalschip, »dan wel op eene der naast aangelegene schepen, »omme aldaar in bewaring te blyven tot tyd en wyle de »meerm. specery-schepen zullen wesen ontlost en andermaal »gevisiteerd door den Waterfiscaal en syne bediendens, soo »als dat tot heden in gebruyk is."

28 April. *Eed-formulier voor de Keurmeesters van goud en zilver.*

De Keurmeesters moesten beloven en zweren hun ambt te zullen vervullen overeenkomstig de bepalingen, vervat in de instructiën van 22 November 1667 en 24 Julij 1668.

Zoowel het eed-formulier, als het plakaat van 6 Maart 1730 moesten achter de Bataviasche Statuten gevoegd worden.

10 Mei. *Bepaling, dat de »roll-dagen" van den Raad van justitie te Batavia gehouden zouden worden elken Woensdag.*

Vroeger was Dingsdag de daarvoor bestemde dag, maar wegens het bepaalde op 25 April 1730 en in verband met de omstandigheid, dat de President van den Raad van justitie de vergaderingen van de Hooge Regering moest bijwonen, besloot de Raad zijne rol-dagen te verschuiven.

12 Mei. *Bepaling, dat Bandoeng, Soemedang en Parakamoentjang sorteerden onder Batavia.*

Vroeger stonden deze regentschappen onder den Resident te Cheribon.

Hiertegen bragten de Toemenggoeng Angga di Redja van Bandoeng, de Adipati Soemedang en de Toemenggoeng Tanoe

Baja van Parakamoentjang bij rekest bezwaren in en wel o. a. op grond van »den al te lastigen dienst in de besorging »van de gewone manschap tot het kappen van riemhouten, »als andere diensten ter fortresse tot Cheribon."

De Regering erkende, dat »tot beswaarnisse der volkeren »van gem. districten niet weynig contribueert haare ver »afgelegentheyt van Cheribon, werwaerts ook alle whaeren, »in die landstreeken vallende (peper, cattoene garens, indigo, »coffij boonen, etc.), niet dan met veel moeyte en kosten »aldaar konnen werden aangebragt door draagbeesten."

Zij bepaalde mitsdien:

1° dat alle »haar onderlinge geschillen" voortaan te Batavia zouden worden beslecht;

2° dat de bewoners van genoemde regentschappen ontheven waren van de verpligting tot het kappen en vervoeren naar Cheribon van »riemhouten, etc.;"

3° dat zij met eigen praauwen hunne producten langs de rivieren Tjikaho en Pamanoekan naar Batavia, ter levering aan de Compagnie, konden afvoeren;

4° dat echter gehandhaafd bleef het bepaalde op 5 Januarij 1730.

15 Mei. *Toekenning aan de predikanten van den rang »na de regerende en vóór de afgegane of oud-Schepenen, »met bepaling, dat deselve in regten niet zullen be»treckelyk wesen door luyden van minderen rang, »zonder voorgaande, versogte en becoomen venia agendi."*

Deze bepaling werd gemaakt ingevolge de generale missive van Heeren XVII^nen van 18 Augustus 1729; maar heeren predikanten namen daarmede geen genoegen, omdat hun »by »particuliere byeenkomsten gewoonlyk den rang werd gege»ven naast het opperhoofd van het generale zoldy comptoir »ende dus boven zodanige leden van het Collegie van Sche»penen ofte andere dienaren, dewelcke van een minderen »rang zyn."

»Om dese verdrietige rang stryt tusschen de geeste-»lyke en wereldlyke dienaren eens finaal te beslissen en »haer Eerw^s. geene verdere aanleyding te geven om haer »zelvs met het formeeren van schrifturen ter zaake te pyni-»gen en naderhand dese regering dan wel de hoog edele »heeren meesters in het vaderland daarmede lastig te vallen, »soo als dat te meermalen op een onbeschaamde wyse is »gedaan", bepaalde de Regering den 29sten Junij 1730, dat predikanten bij particuliere bijeenkomsten zouden behouden den rang naast het Opperhoofd van het generale soldij-kantoor, maar bij »publicque en solemnele begravenissen deselve »te doen plaatsen na den rang, ten desen opsigte gestatueerd »door de hoog edele Heeren XVII^{nen}."

In Januarij 1732 was alweder noodig uit te maken, welke begrafenissen publiek en solemneel waren, omtrent welk punt de Regering den 25sten dier maand besliste, dat publieke en solemneele begrafenissen waren de begrafenissen van leden der Hooge Regering en van hunne familie-leden en nabestaanden in den eersten graad van de opgaande en afgaande linie, »dat is ouders en kinders, sonder eenige verdere extensie."

15 Mei. *Bepaling, dat aan repatriërende krankbezoekers moest worden verleend eene kerkelijke attestatie »wegens »hun goed comportement in leer en leven."*

Zulks werd bepaald naar aanleiding van de missive van Heeren XVII^{nen} van 29 Augustus 1729.

15 Mei. *Last op den Water-fiscaal het zoogenaamde rijst-schip, bestemd voor de Kaap de goede hoop, naauwkeurig te inspecteren en telkens van zijne bevinding een schriftelijk rapport aan de Regering in te dienen.*

Heeren XVII^{nen} hadden alweder geklaagd over het overladen te Batavia hunner schepen met particuliere goederen, ten

gevolge waarvan het Kaapsche provisie-schip »Saxenburg" was vergaan.

16 Mei. *Verbod voor den Bataviaschen kerkeraad »te »disponeeren over dienaren van de buyten-comptoiren."*

23 Mei. *Afschaffing van de gastmalen of »collations", gewoonlijk gegeven ten huize van den Gouverneur-Generaal op de twee Zondagen, volgende op de viering van Jakatra's verovering, ter gelegenheid van de bevestiging en beëediging van nieuw verkozen Weesmeesteren, Commissarissen van kleine en huwelijksche zaken »met meer andere bedientens van een minderen »aanschouw", alsmede van officieren der schutterij.*

De Regering achtte die »collations" niet noodzakelijk en verwachtte door de afschaffing daarvan bevrijd te zullen blijven »van veele, daer uyt voortvloeyende incommoditeyten."

30 Mei. *Maatregelen tegen particulieren handel.*

Te meermalen en nu weder door den heere Gouverneur Generael gesproken synde over den opulenten en aenstootelyken aenbreng van allerhande soorten van lywaten, amphioen en andere coopmanschappen met 's Comp^s. schepen uyt de wester comptoiren van India, speciaal Bengale, Coromandel en Souratta, onaengesien de gestatueerde penaliteyten, ordres en inhibitien tegens alsulcken pernitieusen, particulieren handel, die sedert eenige jaren tot een merkelyke prejuditie der commercie vande gem. maatschappy is gedreven op een stoutmoedige en onbeschroomde wyse, waervan de publicque vendutien, gehouden voorde woonhuysen van dese en geene ingesetenen, in haere respective qualiteyten van gemagtigdens der dienaeren van de voorsz. comptoiren, door den stads vendumeester, Evert Lanius, en dat wel op alsulcke dagen en tyden, als wanneer de Comp^e

insgelyks diverse lywaten ten desen casteele aende cooplieden quam op te veylen, dog by non-comparitie derselve haere vendutie moeste staken, konnen strecken tot onwraekbare getuygen en bewysen, alschoon tegens dese licentieuse morseryen na vermogen wierde gewaekt en soo mede tegens den particulieren aenbreng van amphioen door de Engelsen, het sy direct door de straet Sunda, dan wel met ingehuurde vaertuygen over Malacca, na dien gem. syn Edelheyt verklaarde de respective officieren der justitie continueel te adhorteeren tot het betragten van hun eed en pligt in het aenhalen en confisqueren van alle sodanige goederen, dog dat al egter ervaren had, hoe hetselve tot nog toe was geweest van weynig vrugt en over sulx, na een serieuse overweging van de middelen, die wel het best tot weiringe van desen vuylen handel souden konden werden in het werk gesteld, boven en behalven degene, die reeds in practycq syn, ter saeke den officier veeltyts door manquement van bewysen buyten staat is dese en geene voor den regter te konnen overtuygen, nodig geoordeeld den vendumeester, niet alleen te interdiceeren den verkoop van lywaten op al sulcke dagen, als d'Comp[e] daervan venditie houd, maer ook alle de schippers, bescheyden op soodanige scheepen, als bereids syn aengelegd na het wester gedeelte van India, ofte degene, die na desen sullen werden aengelegd, speciael te deser vergadering voor te houden ende indagtig te maeken de swaere straffe en penaliteyten, by de successive placcaten gestatueerd tegens het dryven van particulieren handel, met vertooninge, dat men als ten overvloede haer lieden nogmaels ende wel serieuselyk hadde willen waerschouwen ende interdiceeren den aenbreng van particuliere handel whaeren, 't sy kisten met amphioen, packen met lywaten ofte andere, hoedanige benaming deselve mogten hebben ofte in hoe geringen quantiteyt den aenbreng mogte bestaen, ende daerby ook wel speciael en in 't bysonder, dat sy 's Comp[s] kostelyke scheepen niet soude hebben te belemmeren met eenigerhande bestel goederen van groote volumen, nogte zig deselve op de respective comptoiren ten vervoer naer herwaerts

te laten opdringen, sonder die goederen al ten eersten by hunne aenkomste alhier aen te geven ter behoorlyker plaatse, op pene van, het contrarie doende, daerover alsoo wel, als over den aenbreng van eyge particuliere handel wharen, met alle rigeur gecalangeerd ende gestraft te sullen werden.

2 Junij. *Afschaffing van de buitengewone vergaderingen van den Raad van Indië op de twee Zondagen, volgende op de viering van Jakatra's verovering, tot het beëedigen van de nieuw verkozen Collegiën, Regenten, enz.*

Die vergaderingen schenen alleen ingesteld te zijn »ten »gevalle van de gastmalen," welke daarop plagten te volgen. Zie bij 23 Mei 1730.

Voortaan zoude de beëediging plaats hebben in de vergadering, volgende op die, »waer inne de dispositie bevoorens »genomen is."

6 Junij. *Verhooging van 24 tot 30 rijksdaalders 's maands van de toelage voor huishuur ten behoeve van leden der Hooge Regering.*

Zulks geschiedde onder nadere goedkeuring van Heeren XVII[ben], van wier »genereusheyd" de Indische Regering niet anders dan eene goedkeuring verwachtte, welke dan ook bij missive van 30 Augustus 1732 is verleend.

De huurprijs van woningen te Batavia was namelijk zóó gestegen, dat »deselve met de voorige tyden altans niet is »te compareren en het tegenwoordig genoegsaam onmogelyk »is voor dien gefixeerden prys [24 rijksdaalders 's maands] »een huis te konnen magtig werden, waerinne een lid deser »vergadering sonder krenking van het fatsoen deser regering »zoude konnen woonen."

In 1730 wist men niet meer, wanneer oorspronkelijk de toelage was vastgesteld.

13 Junij *Bepaling, dat de afwezigheid van eenige leden uit den Raad van justitie te Batavia bij het vellen eener sententie, waarvan revisie werd verzocht, den voortgang der revisie niet kon, noch mogt beletten.*

27 Julij. *Bepaling, dat men aan zeker examen (niet omschreven) zoude moeten voldoen, alvorens tot boekhouder op een retour-schip te kunnen worden benoemd.*

Deze bepaling werd gemaakt naar aanleiding van klachten van Heeren XVIIⁿᵉⁿ, o. a. in hunne missive van 29 Augustus 1729, over »de onordentelyke behandelinge van sommige »repatrieerende boekhouders in het houden der scheepsboeken »en het geene verder hare directie is aanbevolen."

30 Junij. *Last op de bedienden langs Java's noordkust geene vaartuigen, geladen met rijst, te laten vertrekken, tenzij voorzien van behoorlijke passen voor Batavia.*

De bedoeling was »sooveel mogelyk te weeren en voor te »komen de vuyle monopolien, die tsedert eenigen tyt ter »ontstigtinge vernomen zyn in dat nodige voedsel, tot groot »ongerieff der gemeente."

»Vuyle gewinsoekers [volgens de Indische Regering], 't zy »Chineesen ofte inlanders", veroorzaakten door »buytensporigen »vervoer" van rijst naar plaatsen buiten Java duurte van dat graan te Batavia.

De straf op het niet medenemen eener pas naar Batavia was confiscatie van vaartuig en lading.

Ter controlering, dat de vaartuigen den overwal niet hadden aangedaan, moest van alle verleende passen naauwkeurig aanteekening gehouden en die aanteekeningen van tijd tot tijd naar Batavia opgezonden worden ter confrontering met de registers van den Boom te Batavia; ook om, bij terugkomst der vaartuigen op de plaats, waar de pas verleend was, na

te gaan, »off op derselver passen wel genoteerd staat, dat »zylieden alhier [Batavia] zijn aangeweest met de daerin »vermelde lading."

4 Julij. *Bepaling, dat bij het verleenen van gratie van de doodstraf de leden in den Raad van Indië, die als regters in het proces hadden gezeten, niet medestemden, maar wel alle overige, ordinaire en extra-ordinaire leden van dien Raad, »actueel sessie hebbende."*

Bij de verkiezing van een Gouverneur-Generaal of van een Directeur-generaal, alsmede bij het maken van oorlog of vrede, was het gebruikelijk de extra-ordinaire leden in den Raad van Indië te laten meêstemmen.

In het geval, naar aanleiding waarvan deze bepaling is gemaakt, was een extra-ordinair lid geweest president van den Raad van justitie, die het vonnis had geveld, en een ander extra-ordinair lid eerste adjunct-reviseur bij de revisie van het vonnis.

11 Julij. *Bepaling, dat alwie zich in Nederland voor eenigen tak van dienst had laten aannemen en in Indië ongeschikt bevonden werd, als een »onnut subject" met afgeschreven gage ten spoedigste zoude worden teruggezonden.*

Deze bepaling was in 1730 niet nieuw, als berustende op eene aanschrijving van Heeren XVII^nen van 12 April 1656.

21 Julij. *Vaststelling van een eed-formulier voor de translateurs in de Maleische en Javaansche talen.*

De Regering achtte de beëediging dier translateurs noodig, omdat »veelmaels zaeken van de uytterste aengelegentheyt,

»zelvs de grootste geheymen", ter hunner kennisse moesten worden gebragt.

Het formulier bevat niets bijzonders.

21 Julij. *Toekenning van den titel Demang aan het hoofd van Kampong bahroe (Buitenzorg).*

Zulks geschiedde »omme denselven aldus te distingueeren »van andere officiers."

21 Julij. *Verbod tegen het afgeven van »sorteering-»briefjes" door luitenants en andere inlandsche hoofden te Batavia en in het ressort dier stad. — Last tot het uitreiken aan elk inlandsch ingezetene van een looden penning, »voor yder natie van een bysonder »merk." — Bepaling, dat kinderen van inlanders behoorden tot de natie van hunne vaders.*

Ten gevolge van het verslapte toezigt op de verschillende inlandsche natiën, te Batavia en in den omtrek dier plaats woonachtig, waren op nieuw allerlei ongeregeldheden ontstaan.

Menig inlander was in het bezit bevonden van twee en meer »sorteering-briefjes", waarvan hij zich bediende, »soo »'t hem behaagt en best in zyn kraem te past komt."

21 Julij. *Toevoeging van een adjunct aan den eersten gezworen klerk ter generale secretarie.*

Toename van den »ommeslag van het schryf werk" was alweder oorzaak van deze uitbreiding van het personeel ter generale secretarie

8 Augustus. *Bepaling, dat aan »de gequalificeerdens" en aan de weduwen van predikanten, in plaats van brandhout, 3 rijksdaalders voor elken vadem hout, waarop zij regt hadden, zouden worden verstrekt.*

Schaarschte van brandhout was oorzaak van dezen maatregel.

Benoorden het kasteel had de Regering te Batavia een brandhout-werf, onder toezigt van een »houtmandadoor."

22 Augustus. *Bepaling, dat alle inlandsche en Chineesche vaartuigen te Batavia moesten worden geregistreerd.*

De praauwvoerders waren »al voor lang gesuspecteerd »geworden van seer gruwelyke bedryven en gepleegde schelm»stukken omtrent de passanten, alsoo sedert eenige jaren »verscheide menschen zyn aan een kant geraekt, die mogelyk »door dese moordenaers, om de wille van haer by hebbende »geld en goed, op een clandestine wyse zyn gemassacreerd en »over boord geworpen ofte andersints om het leven gebragt."

Tot tegengang van dit kwaad bedrijf bepaalde de Regering, dat gecommitteerden uit het Collegie van Schepenen, ten overstaan van Bailluw en Landdrost, alle praauwen, na genummerd te zijn, registreren en jaarlijks tweemalen de juistheid dier registratie nagaan moesten.

De bedienden aan den Boom moesten alle in- en uit-gaande praauwen opteekenen.

Op straffe van verbeurdverklaring der praauw, »mitsgaders »arbitrale correctie", werden de praauwvoerders gelast zich, bij het varen naar de reede, aan den Boom aan te melden en verboden met eene ongenummerde praauw »buyten te »komen."

26 Augustus. *Bekendmaking, dat de Buiten-regenten van het Lazarus-huis openlijk verantwoording hunner gestie zouden doen.*

9 September. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

11 September. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten van 7 November 1712, 5 September 1716, 27 September 1717, 27 Julij 1718 en 10 Julij 1725 betreffende de »thuysvaerders."*

15 September. *Bepaling, dat de »visite" van de schepen ter reede Batavia (zoowel van de aankomende, als van de vertrekkende) moest geschieden door den Water-fiskaal, ten overstaan van twee leden uit den Raad van justitie, »ieder rys by het lot daertoe te committeeren."*

Dit voorschrift, afkomstig van Heeren XVII^{nen}, moest dienen tot »de dadelyke weering van particulieren handel, die soo »groffelyk in swang gaat."

Voor hunne extra-moeite mogt aan de Raadsleden »een »reedelyk salaris, selfs tot 10 guldens daags" worden toegekend.

De in lading liggende schepen moesten vooral tusschendeks worden gevisiteerd. Aanteekening moest worden gehouden van den diepgang der schepen bij hun vertrek, van welke aanteekening de schippers eene authentieke kopij kregen.

De Water-fiskaal of diens substituut moest met eenige gecommitteerden de vertrekkende schepen »tot op seekere hoogte »convoyeeren off wel na hun vertrek nazylen om te onder»staan off te beletten, dat'er onderweeg geene particuliere »goederen worden ingebragt."

Zij moesten »naauw reguard" nemen op de particuliere schepen, bij het vertrek van Compagnie's schepen ter reede in lading of zeilree liggende.

Toen in Junij 1731 de Raad van justitie met deze voorschriften in wetenschap was gesteld, had die Raad daartegen vele bedenkingen, welke de Indische Regering op de volgende wijze trachtte weg te nemen.

Hoe verre de vertrekkende schepen »geconvoyeert" zouden moeten worden, liet de Regering aan de »discretie" van den Raad over.

Het salaris zoude bedragen voor de leden van den Raad *f* 10.— en voor hunnen Secretaris *f* 5.— »tegens heele en »halve dagen, nadat de commissies verre ofte naby zyn.”

De »visite” van vertrekkende schepen moest geschieden, »wanneer deselve nog ledig en in gereetheyt gebragt zyn om »hare geprojecteerde ladingen te ontfangen, mitsgaders nae »het volladen van deselve.”

Merkwaardig is, dat de Regering overigens den Raad van justitie naar Heeren XVII^{nen} overwees tot het verkrijgen van »nader onderrigt.”

Merkwaardig is ook, dat in Augustus 1731 de Raad van justitie pertinent weigerde met den substituut van den Water-fiscaal, dien de Raad, op grond van de Statuten van Batavia, hoofdstuk: geweldiger en cipier (deel I, bladz. 490), »geweldiger” betitelde, de visite der schepen te doen, als strekkende »tot decline van den luyster der justitie.”

Wat de Regering hiertegen ook aanvoerde, toch moest zij toegeven door een adjunct-waterfiscaal aan te stellen, wiens eed den 19^{en} September 1731 werd gearresteerd.

Uit de resolutiën der Hooge Regering van 8 Januarij 1732 blijkt, dat ook in Bengalen de hier bedoelde visite plaats had. De leden uit den Raad van justitie aldaar deden de vertrekkende schepen uitgeleide tot aan de monding van de Ganges.

In Februarij 1732 is de »visite” aan de dienaren der Compagnie te Makasser aanbevolen.

15 September. *Magtiging op de Indische Regering, »met »de vereyste omsigtigheyt te werk gaande”, te laten drukken »alle sodanige schriftuuren, die geen secretesse »en veel schryvens vereysschen.”*

15 September. *Bepaling, dat getrouwde Chinezen, die naar China wilden terugkeeren, verpligt waren hunne vrouwen en kinderen mede te nemen.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII^{nen}.

15 September. *Bepaling, dat de groote geldkamer te Batavia eenmaal 's jaars moest opgenomen en daarvan eene staat-rekening opgemaakt worden.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII[nen].

3 October. *Last op het Collegie van Schepenen »geene »opdragten van landeryen te doen als van de geene, »die bevoorens door de geswore landmeeters op nieuw »zullen zyn gemeeten."*

De bedoeling was de »waere belendingen" op de koop- en eigendoms-brieven te kunnen aanteekenen.

De Regering voegde echter aan hare bepaling de clausule toe, dat »diergelyke meetingen niet telckens by verkoop, maer »eens voor al zullen behoeven te geschieden, ten waere zulx »in der tyd nader en anders door dese vergadering mogt »werden beslooten ende geordonneerd."

31 October. *Bepaling, dat proceduren over aangehaalden opium moesten geschieden voor den Raad van justitie.*

De Regering was van oordeel, dat dergelijke proceduren niet behoorden »tot de banck van den burger regter", omdat zij golden »een whare van contrabande, in dewelcke d'E. »Comp. negotieert en waeraff den invoer aen alle en een »ygelyk buyten deselve speciael is verboden."

3 November. *Magtiging op het Collegie van Heemraden, ten overstaan van twee gecommitteerde leden en den secretaris, schuldbrieven en beleeningen op vaste goederen ten behoeve van het Collegie te passeren.*

De «Heemradens-kennissen" verkregen dientengevolge evenveel »publicque geloov" als de Schepen-kennissen.

Aanleiding tot dezen maatregel gaf de omstandigheid, dat de Regering zich wenschte te ontdoen van de verpligting tot het uitbetalen van renten over zeker kapitaal, onder haar berustende en aan het Collegie van Heemraden toekomende. De kapitalen van het arm- en Lazarus-huis (56,000 rijksdaalders) en van Weesmeesteren (1,457,366 3/4 rijksdaalders) bleven à deposito bij de Regering.

3 November. *Opdragt op de officieren van justitie, zoo binnen als buiten de stad Batavia, nacht-briefjes te verleenen aan de pachters van de Krawangsche visscherij.*

Heemraden maakten hierop aanspraak, maar, volgens de Regering, ten onregte.
Verg. 19 Januarij 1717.

12 December. *Bepaling, dat de verpachting van het aan de Compagnie's schepen te leveren vleesch voor drie jaren zoude worden opgeveild.*

De Regering verwachtte van dezen maatregel, dat de verpachting »daer door meerder soude komen te rendeeren."

12 December. *Vermeerdering van het aantal »permanente" predikanten bij de Nederduitsche gemeente te Batavia van 5 tot 6.*

»Door een gezegent accressement deeser colonie" was het aantal lidmaten belangrijk toegenomen, »mitsgaders den »dienst der leeraeren uyt dien hoofde merckelyk verswaert »geworden."

15 December. *Bepaling, dat de Cheribonsche koffij even duur betaald zoude worden als de koffij uit de Preanger en Jakatrasche bovenlanden.*

Voor beide soorten gaf derhalve de Compagnie 6 rijksdaalders per pikol.

22 December. *Magtiging op den Raad van justitie één of meer van de jongste adjunct-reviseuren te excuseren, wanneer in cas van revisie, door afwezigheid van één of meer leden van den Raad van justitie, »de egualiteit van stemmen, in het afdoen »gerequireert werdende, tusschen de leden van den Raad, »die de sententie hebben gewesen, en de regters, die door »de hooge overigheyt gedelegeert zijn, verbroken werd."*

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia voor* 1731.

? *Instructie voor de schippers van de schepen der O. I. Compagnie.*

Een gedrukt exemplaar dezer, van Heeren XVIIuen afkomstige instructie is te Middelburg in 1730 uitgegeven, waarom ik die overigens van alle tijd-aanwijzing verstoken instructie op dat jaar heb geplaatst, — echter zonder voor de juistheid dier plaatsing te kunnen instaan.

Zij luidt, als volgt:

1. Alle schippers sullen haar reguleren na de instructie van den breeden ende particulieren scheeps-raadt, mitsgaders den seyn-, randsoen- en generalen artyckelbrief, die sy nevens dese instructie dickwils sullen resumeren en den voornoemden artyckel-brief den gemeene boots-gesellen, soldaten ende andere, onder haar gebiedt staande, ten minsten eens ter maendt ofte alle ses weken, voorlesen, op dat een yder daar van goede kennisse hebben en hem naar den inhoud van dien punctuelyck mag reguleren

2. Sullen mede sorge dragen ende ordre stellen, dat het brood, vleys ende andere spysen ofte goederen, die door

ouderdom ofte eenige vogtigheyd konnen bederven, ter plaetse, daer men gelegentheydt sal hebben, verlugt, hersouten of herpeekelt, gedroogt ende wederom tot een versche lucht ende smaeck gebracht mogen werden.

3. Dat de hoogboots- ende schiemans daer toe gehouden werden, dat de schepen, na huys komende, wel gestouwt ende geladen mogen werden, op dat de kostelyke schepen tot grooten interest van de Compagnie niet wanladen na 't vaderlandt keeren; ten welken eynde sy-lieden tusschen de scheerhouten ende aen 't boort gaten sullen doen maken, om de stort-goederen daar door bequamelyk in te storten ende de schepen wel vol te laden.

4. Alsoo de peper, noten en nagelen, vermits de langdurigheyd van de reyse, in de schepen veeltyds heet worden ende broeyen, sullen de schippers wel letten, dat daar inne, tusschen of onder geenerhande koopmanschappen ofte goederen werden geladen, omme het noodwendig verderf der selver te verhoeden, maar dat de voornoemde dry specien, elk in een ruym, apart geladen werden; op poene van de schade aan die schippers mede te verhalen, die bevonden sullen werden contrarie dese ordre gedaen te hebben.

5. Ende op dat men weten mag, by wiens schult soodanige schade toegekomen is, sullen alle schippers gehouden wesen van haar ingenomen ladinge cognossementen te teekenen, daer in verklarende, hoe alle de selve goederen geladen zyn, in hoe veel ruymen ende wat elck ruym is inhoudende; daar mede haar de schippers sullen mogen ontschuldigen. Ende sullen alle koopluyden, eenige goederen afschepende, gehouden wesen de schippers soodanige cognossementen af te vorderen ende, nevens haar brieven, by verscheyden schepen over te senden.

6. Aangaande de fardelen, pakken ende andere stuk-goederen, die in kisten, pakken, fardelen ofte balen zyn, sullen de selve op den anderen tegens de ruymen van de speceryen, soo veel doenlyk, gestouwt werden.

7. Sorge dragende, dat de kostelyke waren, als zyde, zyde-lakenen, indigo ende diergelyke, soo naar in de middelste

lagen geladen mogen werden, als doenlyk sal wesen, omme van onderen niet beschadigt ende van boven door de lekkagie niet verdorven te werden.

8. De tyd ofte plaatse van verversinge sal staan tot dispositie van den breeden ofte dagelykschen raad; en sullen geen boots, sonder des koopmans consent ende kennisse, van 't boort aan het land mogen varen; alles conform den artyckel-brief.

9. De schippers sullen besorgen, dat, tot verhoedinge ende ontdekkinge van alle conspiratien, de ronden in de respective schepen na luyd den artykel-brief mogen gedaan worden.

10. Geen goederen, pakken of balen sullen gelost, geopent, of ook eenige timmeringe aan de schepen, sonder des koopmans consent ende kennisse, gedaan mogen worden, als breeder in den voornoemden artykel-brief.

11. Sullen ordre stellen ende goede toesigt nemen op de medegegeven vivres ende victualie, dat de selve niet alleenelyk wel bewaart, maer ook na behooren geschaft ende geoirboirt werden, in conformité van den randsoen-brief en de lyste van de vivres; op poene, daer inne gestelt.

12. Item, dat het buskruyt alle veertien dagen (ten langsten genomen) omgekeert, ende geen schoten sonder ordre, ook geen onnodige, gedaan werden, mede op poene als in den artykel-brief.

13. In 't stellen van den cours, soo van dese landen naar de linie, omme in de bocht niet te vervallen, als van de Kaap, om spoedig op Batavia te komen, sullen de schippers ende stuurluyden sorge dragen, dat d'instructie, dien aangaande by den seyn-brief gesteld, gevolgt ende naargekomen werde.

14. De schepen in de Oost-Indien of onderwegen, 't zy in de uyt- of weder-reyse met den anderen varende, sullen de koopluyden van de selve schepen altyds beurt om beurt commanderen ende de vlagge voeren, in conformité van den seynbrief, t'en zy over de vloote, op de uyt-reyse by de Bewinthebberen of op de wederom-reyse by den Gouverneur ende Raden van Indiën, eenen expressen commandeur gestelt is.

15. Den commandeur sal altyd in den breeden raad presideren ende, by gelykheyt van stemmen, twee stemmen heb-

ben, mitsgaders den selven raad doen vergaderen ende by-een roepen.

16. De schippers sullen op haar wederkomste, ter vergaderinge van de Bewinthebberen, rappórt doen van hare reyse ende van alle 't gene sy lieden, gedurende deselve reyse, gesien ende geobserveert hebben, tot dienst, schade ofte bate van de Compagnie.

17. De schippers sullen ook niet alleen de predikanten en siecken-troosters in alle behoorlyk respect houden, maer sorge dragen, datse by andere niet en werden veragt, geinjurieert ofte in haer bedieninge eenigsins belet ofte verhindert, volgende den artykel-brief; ende voorts goede ordre stellen, dat de dagelyksche gebeden, des morgens ende 's avonds, en andere Christelyke oeffeningen op de Sondagen ende, als het gelegen komt, in de weke, geobserveert en gedaan werden, sonder tusschen de predikanten, veel min tusschen 't gemeyne volk, eenige disputen in 't stuk van de religie toe te laten.

18. By aldien de schippers of andere scheeps- of kryghsoverheden eenige occasie gegeven wert by predikanten of sieckken-troosters omme de selve daer over te bestraffen, sullen 't selve met alle discretie ende voor al apart ende niet in presentie van 't gemeene volk doen, om haerlieder ampt en persoonen in geen kleynagtinge te brengen; t'en ware sy-lieden eenige soodanige openbare ende alle den volken bekende delicten ('t welk Godt verhoede) hadden begaan, waar over sententie ende exemplaire straffe soude moeten gedecerneert werden; in welken gevalle, als ook in alle andere saken, tegens deselve predikanten ende sieken-troosters niet anders, nog by geen andere rechters ofte manieren, dan tegens de koopluyden, schippers ende andere officieren sal gedaan, nog geprocedeert mogen werden.

19. De schippers sullen mede helpen sorge dragen, dat sig niemant van de Christelyke exercitien, gebeden ende oeffening, bysonder op de Sondagen, absentere; veel min de selve gebeden ende Sondaags oeffening met dronken drinken of andere onnuttelyke exercitien versuyme.

20. De schippers sullen helpen besorgen, so haast als de schepen in de Spaanse zee sullen zyn gekomen, dat aen het volk, op de schepen varende, gedistribueert werden de boeken, die by de Compagnie werden mede gegeven, omme die tot stichtinge te gebruycken. Ende in 't scheyden uyt Indiën sullen alle d'overige boeken, diese eenigsints sullen mogen t'scheep hebben, in Indiën laten blyven, 't sy aan de comptoiren, daarse jongst van daan scheiden sullen, of aan de in 't land blyvende schepen, die op haar vertrek by hun sullen mogen wesen, op dat met de selve boeken, die de Compagnie veel komen te kosten, eenige goede vrugten onder het gemeene volk mogen werden gedaan, sonder de selve vrugteloos over ende weder in de schepen te voeren.

21. Sullen ook neerstig letten, dat alle de amen en halve amen olie, die in de respective schepen worden geladen, soo tot provisie, als om in Oost Indiën overgelevert te werden, in 't scheepsruym in de bovenste lage voor de hand gestouwt werden, om de selve, wanneer de schepen sullen gekomen zyn omtrent de Canarische ofte Cabo Verdse eylanden ofte eerder gelegenheyt, boven te halen, daar uyt soo veel tappende, datse wan blyven, alsoo de olie-vaten niet mogen vol gehouden worden, waar naar de fustagie, met sout-water ende sant gewreven zynde, de hoepen aangedreven moeten worden, om de groote schade ende leckagie van de selve te voorkomen, alsoo de olie in de hitte uytdydt en derhalven wel bewaert moet worden.

1731.

9 Januarij. *Gelijkstelling van de oud-Schepenen aan de fungerende Schepenen, wat betreft de belasting op de rijtuigen.*

De oud-Schepenen behoefden dientengevolge jaarlijks slechts 40 in plaats van 100 rijksdaalders aan belasting voor een rijtuig te betalen, — eene alteratie en mitigatie van het placaat van 28 December 1729.

16 Januarij. *Verbod tegen het voeren van een wimpel aan de groote steng voor alle kooplieden »en die met »haar gelykstandig zyn."*

Uitgezonderd werden »degeene, die als hoofden op de buyten »comptoiren, direct onder Batavia sorteerende, 's Comp[s] wegen »resideeren, gelyck Siam, Palembang, Cheribon, etc."
Verg. 8 Junij 1728.

16 Januarij. *Bepaling, dat de gecommitteerden, die »tot »het uytproeven en aannemen van den thee, ten over»staan van de beyde oppercooplieden deses casteels, »jaerlyx werden genomineerd, naer dat den inkoop »voor een geheel jaer sal wesen afgelopen", door den Raad van justitie moesten worden beëedigd.*

Zij moesten zweren, dat »d'E. Comp. in het aannemen van »voorm. thee trouw en eerlyk is behandeld en de beste soorten »zyn uytgeproefd en ingekogt voor sodanige opgegeve prysen »by ondertekende memorie, als by dese regering zullen wesen »gefixeerd ofte wel geapprobeerd."
Allerlei »aanstotelyke" geruchten gingen nopens die officiële thee-proevers rond.

16 Januarij. *Bepaling, dat »eens voor al" een dubbelde stuiver betaald moest worden voor elk der looden penningen, bedoeld bij de resolutie der hooge Regering van 21 Julij 1730.*

De helft der opbrengst kwam ten voordeele van de Compagnie, die het lood uit hare pakhuizen verstrekte, en de andere helft ten voordeele van de inlandsche officieren »ter »animeringe van deselve."

13 Februarij. *Bepaling, dat de wachten bij de kerken te Batavia tijdens de godsdienst-oefeningen zouden worden versterkt en bij avondmaal-viering of andere »hoog tyden" verdubbeld.*

»De insolentien en baldadigheden der slaven en ander gespuys »op 's heeren wegen en straten rondsom de kerken gedurende »den godsdienst, wanneer hare lyfheeren off vrouwen sig in »deselve bevinden, en wel voornamentlyk ten tyde der uyt-»deelinge van des Heeren H. Avondmaal, door een grotere »confluentie van menschen en daer uyt proflueerenden meer-»deren aanwasch van dat trouwloose gebroet," waren »hoe »langer hoe boser en onverdraaglyker" geworden.

De »ordinaire manschap, die men dus lange gewent is ge-»weest by de deuren te posteeren om alle disordres voor te »komen", was niet meer bij magte »het exorbitante getal »van dat geboefte op een gevoelige wyse in toom te houden."

De Regering gelastte daarom ook »de novo" de officieren van justitie, in en buiten de stad Batavia, door hunne ondergeschikten rondom de kerken, tijdens de godsdienst-oefeningen, goede orde te laten houden en zonder vorm van proces en zonder eenige conniventie de schuldigen te straffen.

16 Februarij, *Vaststelling van den borgtogt voor den Secretaris van Boedelmeesteren op 500 rijksdaalders.*

Deze Secretaris had geene andere gelden onder zijne administratie dan die, »uyt den verkoop der goederen proflueerende, »naerdien hy in desen opsigte als vendumeester by dat collegie »ageert."

Volgens oud gebruik berustte de kas van Boedelmeesteren onder den vice-president van dat collegie.

20 Februarij. *Magtiging op den Gouverneur-Generaal de brieven van Heeren XVII*[nen]*, ontvangen na hunne generale brieven, buiten vergadering te openen.*

Bedoelde brieven behelsden zelden iets anders dan mededeelingen nopens de lading van de schepen, waarmede die brieven aangebragt waren, en konden, in verband met de ontlading dier schepen, moeijelijk drie à vier dagen, in afwachting eener vergadering van den Raad van Indië, ongeopend blijven liggen.

22 Februarij. *Verbod tegen »molestien en geweldena-»ryen, door 's Comp^s dienaaren, van Samarang naar »Batavia ter zee dan wel opwaerts te lande na Carta-»soura aff- en aanreysende, den Javanen onderweegs »aangedaan werdende met deselve te plunderen en alle »verdere overlast en baldadigheden uyt te voeren."*

Dit verbod is uitgevaardigd door het Samarangsche bestuur en door de Hooge Regering bekrachtigd, die tevens bepaalde, dat aan »een iegelyck, die 's Comp^s wegen desen weg zal »passeeren, een gedrukt exemplaar, onder een korte en bondige »instructie, ter narigt en observantie" zoude worden medegegeven.

Het stuk zelf is mij niet in handen gekomen.

31 Maart. *Bekendmaking, dat Diakenen openlijk verantwoording hunner gestie zouden doen.*

1 April. *Bepaling, dat, »naar de wyze van Nederland", jaarlijks »ten sekeren geprefigeerden tyde", 's heeren wegen, bruggen en wateren geschouwd zouden worden door de opper-wijkmeesters of leden van het collegie van Heemraden.*

De ingezetenen zouden vooraf »by een open billet" nopens die schouwing gewaarschuwd worden.

23 April. *Verbod tegen het gebruik van datjin's (»daatsen"), niet gemaakt volgens een door de Regering vastgesteld model. — Toekenning aan den waagmeester van een dubbelden stuiver voor elke koijang of last rijst, gewogen in gevolge het bepaalde op 25 Februarij* 1729.

Ten gevolge van de »frauduleuse en listige streeken der »Chineesen en andere, sig op alsulcke finessen ter dupeeringe »van de gemeente verstaande", waren tallooze »fourberien," zelfs met de geijkte datjin's, gepleegd.

Omstandig zijn die »fourberien" in de resolutien der Hooge Regering omschreven.

De retributie aan den waagmeester achtte de Regering niet bezwarend als »nog geen octaeff ten hondert" halende bij een rijstprijs van 30 rijksdaalders het last. Zij moest dienen tot dekking zijner onkosten voor het aanmaken van nieuwe datjin's en om hem tot des te meer »vigilantie en yver" aan te moedigen.

4 Mei. *Bepaling, dat Boedelmeesteren het tractement en het kostgeld van hunnen Secretaris moesten betalen uit de fondsen onder hun beheer.*

Het tractement bedroeg *f* 40. — 's maands.

Nopens den Secretaris van Weesmeesteren bestond eene dergelijke bepaling. Zie deel III, bladz. 135.

$\frac{8}{17}$ Mei. *Verbod tegen den uitvoer van rijst (»granen") naar China.*

De »onbegrypelyke en onverwachte stygering van den rys" meende de Regering te moeten verklaren uit »de onbeschaamt»heyt der Chineesen, die zig niet ontsien jaerlyx, by hun »retour na China, hare joncken en vaertuygen met granen »vol te steeken."

Niet meer dan voor de terugreis naar China noodig was, mogten die jonken aan rijst medenemen, op straffe van confiscatie en eene boete van driemaal de waarde der te veel medegenomen rijst, te verdeelen à uso.

Curieus is, dat de Indische Regering, — zelve eene der grootste monopolisten, — in hare resolutien klaagde over »de »slinkse streken der monopolisten, die sig op een sinistre wyze »ten nadeele der arme gemeente weten te verryken."

29 Mei. *Verandering van den naam der kompagniën getrouwde en ongetrouwde pennisten in dien van: kompagniën van het kasteel en van de stad.*

Zij verkregen te gelijker tijd een gecombineerden krijgsraad, waarin beide kompagniën in gelijken getale vertegenwoordigd zouden zijn.

Voortaan zoude derhalve niet meer gelet worden op het getrouwd of ongetrouwd zijn van den schutterpligtigen pennist.

De kompagnie der getrouwde pennisten verkeerde in een jammerlijken toestand en onder de kompagnie der ongetrouwde pennisten waren vele, sedert hunne opname getrouwde pennisten blijven voortloopen.

15 Junij. *Verbod voor de dienaren der Compagnie op de buiten-kantoren tegen het »extrueeren van eenige »fortificatien off gebouwen, onder wat benaming het »ook soude mogen wesen, buyten speciale permissie" van de Hooge Regering.*

De straf zoude zijn vergoeding van de gemaakte onkosten »uyt hare privé beursen."

29 Junij. *Prijs-bepaling van specerijen.*

Op 15 Junij 1728 had de Indische Regering een tarief voor den verkoop van specerijen te Malaka en op de Wes-

tersche kantoren vastgesteld, welk tarief hooger was dan een vorig tarief.

Hiertegen kwamen Heeren XVIInen op bij schrijven van 15 September 1730, waarom de Indische Regering den verkoopprijs van specerijen »alomme in India" gelijk stelde, overeenkomstig het bepaalde bij de missive van Heeren XVIInen van 9 October 1697, te weten:

nagelen	100	stuivers	ligt	geld	het	pond,
noten	72	»	»	»	»	»
rompen	68	»	»	»	»	»
foeli	160	»	»	»	»	»
kaneel	60	»	»	»	»	»

»met desen verstande, dat de vorenstaande prysen gerekend »werden buyten maaklaardye-loon, tollen, rabat en andere »lasten."

29 Junij. *Eed-formulier voor den President van den Raad van justitie te Batavia, geen Raad extra-ordinair van Indië zijnde.*

Tot in 1731 hadden Heeren XVIInen, bij de benoeming van een President van den Raad van justitie, aan dezen te gelijker tijd »het character van extra-ordinair Raad van Indië gede»fereerd."

In 1731 lieten zij zulks na, waarom voor den benoemde een nieuw eed-formulier moest vastgesteld worden, hetgeen niets bijzonders behelst.

De benoemde kreeg toch zitting in den Raad van Indië, beneden het jongste, extra-ordinaire lid, en eene »concludeerende »stemme in justicieele zaken."

6 Julij. *Verbod voor de scheeps-overheden tegen het aan boord nemen van militairen »met onbequaam geweir." — Last op dezelfden wekelijks het hand- en schiet-geweer binnen hunne schepen te visiteren.*

Indien hun militairen »met onbequaam geweir" werden opgedrongen, dan moesten zij die naar den wal terugzenden.

Zij werden verantwoordelijk gesteld voor de wapenen, in hunne schepen aanwezig.

6 Julij. *Bepaling, dat in vonnissen, geveld in Indië, altijd opgenomen moest worden de formule: »doende regt uyt »de naam en van weegen de Hoog Mog. Heeren Staten »Generaal der Vereenigde Nederlanden."*

In doodvonnissen was die formule steeds opgenomen, zoowel door den Raad van justitie te Batavia, als door het Collegie van Schepenen, maar in andere vonnissen niet.

Commissarissen van huwelijksche en kleine zaken moesten zich voortaan van die formule eveneens bedienen.

De last daartoe kwam uit Nederland bij missive van Heeren XVIInen van 15 September 1730, die opmerkten, dat »alle »actens van souvrainiteyt, daar onder particulierlyk het aan- »stellen en beëedigen van officieren van justitie, moesten ge- »schieden op de naam van de Staten Generaal ofte de hoge »overigheid, en dat de ministers en bediendens in Indien alleen «maar in eed van de Comp. zyn, voor zo verre de neering of »trafficque aangaat."

Het weglaten van de bewuste formule werd, volgens Heeren XVIInen, »by sommige aengemerkt als iets, waer door »men de souvrainiteit te na komt."

Vooral in vonnissen, waarbij de Compagnie als eischer of gedaagde optrad, mogt die formule niet ontbreken.

Op die wijze zoude de Compagnie »beter buyten opspraak »blyven."

In Februarij 1732 is de bepaling ook op vonnissen, geveld te Makasser, toegepast.

9 Julij *Aanschrijving op den Advocaat-fiscaal eenmaal 's jaars voor den Raad van justitie bij edict, volgens de opgave van den boekhouder van het ambachts-kwar-*

tier, te dagvaarden de eigenaren van in de ketting geklonken slaven, die langer dan een jaar in dat kwartier vertoefd hadden.

Meermalen werden slaven als voortvlugtigen uit Batavia van de buiten-kantoren naar Batavia opgezonden en in het ambachts-kwartier geplaatst, waar zij voor rekening van de Compagnie onderhouden werden.

Op dezelfde wijze werd gehandeld met slaven van te Batavia woonachtige lijfheeren.

Jaren achtereen bleven die slaven dikwerf ten laste van de Compagnie.

Waar hunne, op die wijze geborgen slaven gebleven waren, wisten de lijfheeren meermalen niet.

Aan die bezwaren wilde de Regering door de bovenbedoelde aanschrijving te gemoet komen en zich tevens op wettige wijze den eigendom van de niet teruggevorderde slaven verzekeren.

12 Julij. *Bepaling, dat opgaven nopens de restanten in de groote geldkamer maandelijks in de resolutien der Hooge Regering zouden worden opgenomen.*

Deze opname geschiedde op last van Heeren XVII[nen] als middel van contrôle.

Alle overige administratiën werden tweemaal 's jaars (op ult. Februarij en op ult. Augustus) door speciale gecommitteerden nagezien, wier rapporten voortaan in originali naar Nederland gezonden zouden worden.

17 Julij. *Last op de buiten-kantoren, »wanneer [zij], »uyt hoofde van noodsakelykheyd, aannemen pennisten »ter preuve, deselve, behalven datse door de ministers »worden voorgedragen, ook verpligt zyn by eygenhandig »geschrift daartoe versoek aan dese Regering te doen."*

Dat geschrift moest dienen om »te ervaren off de voorge»dragene en versoek doende persoonen in de schryfkonst soo »ver gekoomen waren, dat men hun met vrught daer in kon »laten dienst doen en continueeren."

20 Julij. *Aanstelling van een tweeden deurwaarder bij den Raad van justitie te Batavia, »evenals by Schepenen »in practycq is."*

21 Julij. *Bekendmaking, dat de Buiten-regenten van het Lazarus-huis openlijk verantwoording hunner gestie zouden doen.*

27 Julij. *Vrijstelling van den Raad van justitie te Batavia van het visiteren en convoyeren der naar Bantam, Cheribon en Java's Oostkust af- en aanvarende schepen.*

De Indische Regering verleende die vrijstelling onder nadere goedkeuring van Heeren Meesters, omdat dezen »geen limitatie »ofte distinctie hadden gemaekt."

Het aantal van bovenbedoelde schepen was zoo groot, dat door hunne visite, enz., »den cours der justitie ten eenenmale »zoude werden afgebrooken ende verhindert."

Ook waren die schepen »niet suspect van particulieren »handel, waer op de voorsz. visites eenlyk waren gerigt."

28 Julij. *Voorschriften nopens het bakken van vloersteenen,*

Alsoo myn heeren van den geregte in ervaringe komen, dat de gebacken vloersteen, die alhier ter stede dagelyx verkogt wordt, veeltyds niet en accordeert met de maet ter breete en lengte van 11 duymen en ter dickte van 1 $^{1}/_{4}$ duym, op deselve steen van ouds gesteld, volgens den vorm en slaper daer van,

soo in het stadhuys, als onder den ykmeester berustende, maer groote ongelykheyt daerin werd bespeurt, in voege de meeste Chineesen en andere, hun met het backen van vloersteenen ernerende, sonder eenige maet te houden, tot merkelyk nadeel en fraude van den yk, vloersteen aenbacken, soo groot en kleyn, soo vier als seskantig, als comen goed te vinden, en nogthans de gestrektheyd en dikte van een en deselfde soorte van steen meest altoos seer verschild, 't welk alsoo in voorige tyden te meer malen, niet tegenstaende de penaliteyten, daer tegens successive gestatueerd, is doorgebrooken en thans principael weder veroorsaekt scheynd door den aenbouw van veele, meer als gemeene, jae groote en considerable huysen, binnen en buyten de stad, waer vloersteen van 11 duymen naer proportie vande huysen, volgens de zinnelykheyt van veele menschen, te cleyn valt, soo is 't, dat haer Eerw., uyt last en van wegen de hooge overigheyt hier te lande niet alleen willende beraemen een vaste en bequamen voet, waernae een yder sig tot syn commoditeyt kan richten, maer ook specialyk prevenieren alle circumventien en sinistre practycquen, die omtrent de diversiteyt van ongeykte vormen kunnen werden gepleegt, inhaererende alle voorige placcaten en ordres op het backen van steen, soo omtrend de vormen, als nopens de substantie vande steen, successive alhier ter stede geëmaneert, by desen goed gevonden hebben alle steenbackers te insinueeren, dat sy, genegen wesende boven en behalven de vloersteen van elf duymen diameeters, nog vloersteenen van grooter en andere vormen te backen, in sulken geval gehouden sullen syn van nu af tot Maendagh den 13en Augustus aenstaende, wanneer den ordinaris yck voor die geheele week wederom sal aenvang nemen, en geduurende voors. geheele week by den yckmeester, Jan Pit, alsulcke vormen te koopen, als by welgem. haer Eerw. geraemt syn, namentlyk van

vierkante vloersteenen:

breed	$14\frac{1}{2}$	duymen diamts,	dik	duym		$1\frac{3}{8}$
»	$15\frac{1}{2}$	»	»	»	»	$1\frac{1}{2}$
»	16	»	»	»	»	$1\frac{5}{8}$

breed 18 duymen diam[ts], dik duym $1\frac{3}{8}$
» 24 » » » » 2
van seskante vloersteen:
breed 16 duymen diam[ts]., dik duym $1\frac{3}{4}$,
waermede sy gehouden sullen wesen de voors. genomineerde en gespecificeerde steenen in soort te vormen en te backen, op pene, dat alle vloersteenen, geene uytgesondert, die te cleyn ofte groot en niet nae voorsz. vormen off naer de vorm van elff duymen diameters als dan bevonden sullen werden gemaekt en gebacken, ook niet naer behooren geduurende den voors. yck en vervolgens telkens op syn tyd geyckt te syn, sullen van nu af aen gehouden werden voor afgekeurt; en dat tegens de contraventeurs naer den inhouden van voors. placcaten en volgens de ordre op den yk beraemt, sal werden geprocedeert sonder eenige oogluykinge off dissimulatie, belastende daerom voors. steenbackers sig hier na punctueelyk en sonder eenige afwyking te reguleren.

28 Julij. *Bepalingen nopens salut-schoten.*

Het salut en contra-salut van 's Comp[s] scheepen veelmaels aen dese tafel geweest zynde een poinct van aendagtige deliberatie om voor te komen de excessen, die daeromtrend door roekeloose menschen werden gepleegd, niet alleen tot een onnodige verspillinge van 's Comp[s] buskruyt, maer ook met gevaer van dikwils sware ongelucken onderhevig te raken, uytwysens het geresolveerde op den 4[den] Juny anno 1694 en het aengeschrevene by vaderlandse missive van den 10[en] November 1695, dog aende andere kant uyt de stipte bepalingen, desen aengaende gemaekt omtrend schippers en andere overheden van minder off meerder caliber, die sig in dat stuk te buyten mogten gaen, geresulteerd zynde soodanige engen explicatie van het verbod dientwegen, by den generalen articul briev uytgedrukt, dat selvs de hoogste gequalificeerdens by hunne aenkomste en vertrek uyt dese rheede beschroomt zyn aende vlagge vanden Nederlandsen staet te geven het ordinair en

verschuldigde salut, onder alle natien gebruykelyk, uyt vreese van almede te sullen betrocken werden onder de onnodige eerschooten, by voorsz. artikelbriev expresselyk geinterdiceert, invoegen dus lange de leeden van dese tafel selvs en alle andere gouverneurs en directeurs, by hunne aenkomste en vertrek van hier, sig van dese indispensable eerbewyzingen selvs onthouden hebben, tot decline van 's Comp^{s} fatsoen, niet alleen voor den inlander, maer insonderheyt voor vreemde natien, die op diergelyke uytterlykheeden gesteld syn en ook niet nalaten, so menigmael dese rheede op off afseylen, de admiraels vlagge, aldaer wayende, het behoorlyke respect desen aengaende te bewysen, so wel als de casteelen en forten van hare eygene natie, die deselve in 't gesigt lopen of voor dewelke sylieden het ancker laten vallen, tot de kleinste scheepje incluys, die dan naer de gebruykelykheyt weder bedankt werden met eguale off mindere schooten, naer dat de qualiteyten der gem. scheepen sulx medebrengt volgens het ingevoerde gebruyk.

Soo is op de vrage vanden heere Gouverneur Generael goed gevonden en verstaen voortaen tot narigt der gequalificeerde ministers vande Nederlandse maatschappye, die alhier aenkomen en afvaren en aen dewelcke gepermitteerd is de vlagge vande groote steng te voeren, by dese occasie te declareeren, dat het salueeren vande admiraels vlagge te deser rheede ofte het respect, dat daer door beweesen werd aen deese regeeringe, uyt wiens name deselve aldaer blyvt wayen, en den Nederlandsen staet, die door deselve gerepresenteerd word, gantschelyk niet begrepen is onder het verbod der onnodige eerschoten, maer ter contrarie, dat hetselve also wel gepermitteerd blyvt als aende gouverneurs en andere voorname regenten van 's Comp^{s} comptoiren in India, die sulx altoos by hun vertrek van en aenkomste op de voorsz. comptoiren observeeren, sonder dat sulx ooyt door deze regering is tegengesproken, als een noodsakelyke eerbewysinge synde, die niet kan off mag werden afgesneden sonder 's Comp^{s} luyster te declineeren, in voegen dan ook van alsulcke onvermydelycke civiliteyten publicq gewag werd gemaeckt by de papieren, komende ook

onder het ooge vande Hoog Ed[le] heeren principalen, die selvs permitteeren, dat de retourschepen by hunne binnenkomste in de Nederlandse havenen, tot een blyk van vreugde over hare volbragte reyse, het geschut komen te lossen, schoon aldaer niemand present mogte wesen, die sulx als een salut op sig soude kunnen appliceeren, gelyck ook het schieten voor 's lands oorlogscheepen, die jaerlyx uytgesonden werden om op voorsz. retourscheepen te kruyssen, door de authoriteyt van syn hoogheyt wylen den Prince van Orange als admiraal generael vande Vereenigde Nederlanden selvs gereguleert is, verre dat sulx verboden ofte ongepermitteerd soude weesen, mitsgaders dat ook de uytkomende schepen haere gerespecteerde betaelsheeren gewoon syn te salueeren, wanneer 's Comp[s] jagt met gecommitteerde heeren Bewinthebberen in Texel komt, item naer de monsteringe en ook wanneer door Godes zegen over de droogtens in zee syn geraeckt en voorsz. Heeren gecommitteerdens met het jagt na binnen keeren, naerdat de tyd en gelegentheyt sulx gemackelyk ofte ongemackelyk maekt, sonder dat alsulcke nodige eerbewysingen, wanneer daeromtrend geen excessen begaen werden, ooyt door de hoog Ed[le] heeren principalen syn g'interdiceert, van welckers gunstige approbatie men dan ook hopen mag, dat dese nadere verklaringe op dat subject indertyd sal werden bevonden.

10 Augustus. *Bepaling, dat de bode van het collegie van Heemraden een borgtogt, groot* 3000 *rijksdaalders, moest stellen.*

10 Augustus. *Aanstelling van een zesden Notaris te Batavia.*

Zulks geschiedde »tot meerder gerieff der ingesetenen, schoon »het andersints met vyff alsulcke publicque persoonen genoeg»saem te deser plaetse gesteld" kon worden.

14 Augustus. *Aanstelling van een adjunct gezworen klerk (griffier) bij den Raad van justitie te Batavia.*

De Secretaris »ofte gesworen clercq" van den Raad moest bij alle commissiën tegenwoordig zijn, zoodat het personeel te kort school, »wanneer te gelyk twee commissies" voorvielen.

Ook stond »het ordinaire werk" stil, wanneer »andere besig»heden in den schryfdienst tusschen beyden sig komen op »te doen."

23 Augustus. *Verbod voor de bakmeesters van het Bataviasche garnizoen en voor den opziener van het beestiaal vee in de Jakatrasche bovenlanden op te koopen.*

De straf was arbitrale correctie; de aanleiding, klachten over benadeeling van den een door den ander.

4 September. *Bepaling, dat op alle »reeven en droogtens, »so naby dese rheede [Batavia], als tot in het naauw »van de straat Sunda leggende, vaste merken (sware »houte paelen met yzere schoenen)" geplaatst zouden worden.*

Gewoonte was, dat bij het vertrek van retour-vloten sloepen en andere kleine vaartuigen tijdelijk bij die reven en droogten gingen liggen.

Het »ordinaire" vaarwater was bovendien »kennelyk" gemaakt door »vaste merken, daer op zynde."

4 September. *Magtiging op het collegie van Schepenen aan kettinggangers, door hen veroordeeld en den tijd van hun bannissement uitgediend hebbende, bij onvermogen tot het betalen van de kosten en misen van justitie, waartoe zij bovendien veroordeeld waren, die kosten, enz. kwijt te schelden.*

Vroeger liepen dergelijke kettinggangers meermalen evenveel jaren in de ketting, als de maanden bedroegen, waartoe zij veroordeeld waren.

De vermogende lijfheeren dier slaven bleven echter voor de bewuste kosten, enz. aansprakelijk.

5 September. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten betreffende de »thuysvaerders."*

8 September. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

14 September. *Last op de Notarissen »de instrumenten, »voor haer gepasseert, na vervolg van tijd te nom»breeren."*

Deze last is afkomstig van Heeren XVII^nen^. — Zie ook bij 28 Maart 1730.

14 September. *Bepaling, dat, indien, door ziekte of afwezigheid van één of meer ordinaire leden van den Raad van Indië, de stemmen in eenige vergadering van dien Raad staakten, die partij moest »prevaleeren, »waar by de Gouverneur Generael syn stem mogte »hebben gevoegd."*

Deze bepaling is afkomstig van Heeren XVII^nen^.

14 September. *Bepaling, dat Compagnie's dienaren slechts ontslagen mogten worden om redenen, te Batavia in Rade van Indië en buiten Batavia in Politieken Rade goedgekeurd, welke redenen in eene resolutie moesten worden omschreven.*

Sommige gouverneurs, enz. hadden, bij hun optreden als hoofd van eenig buiten-kantoor, zich niet ontzien alle Compagnie's dienaren, welke zij daar vonden, te ontslaan.

Van de bewuste resolutie moest een afschrift aan Heeren XVIInen, de ontwerpers van dit voorschrift, worden toegezonden.

14 September. *Bepaling, dat Gouverneurs, Commandeurs, Directeuren en Opperhoofden van buiten-kantoren bij voorkeur moesten gekozen worden »uyt het getal van »die geenen, die reets eenigen tyd aen die comptoiren »off posten hebben geresideert."— Verbod tegen »het »aflossen uyt haere posten" van die Gouverneurs, enz., »voor dat haer tyd [5 jaren] hebben uytgediend."*

Deze voorschriften zijn afkomstig van Heeren XVIInen.

14 September. *Bepaling, dat leden der Hooge Regering en van den Raad van justitie te Batavia, indien zij »met volle qualiteyt en gagie" wenschten te repatriëren, het verzoek daertoe niet aan de Indische Regering, maar aan Heeren XVIInen moesten rigten.*

Indien zij zonder vergunning van Heeren XVIInen in Nederland aankwamen, zouden zij »niet anders dan voor passagiers »werden geconsidereert."

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVIInen.

14 September. *Verbod voor Heemraden tegen het afgeven van Compagnie's eigendom (speciaal van gronden), zij 't ook bij wege van verkoop, en tegen het veranderen van publieke wegen en vaarten, zonder vergunning van de Hooge Regering.*

Dit verbod is afkomstig van Heeren XVIInen.

Indien de bewuste vergunning onder den vorm van cessie

of donatie moest verleend worden, was daartoe de goedkeuring van het Opperbestuur in Nederland noodig.

14 September. *Last op den Raad van justitie te Batavia in vonnissen betreffende personen, die als »onnutte »subjecten" naar Nederland moesten teruggezonden worden, geene melding te maken van tractement, gedurende de reis aan die lieden uit te keeren, maar alleen van voeding.*

De Regering was van oordeel, dat voldoende was »aan »diergelyke onnutte subjecten gedurende de reyse de kost te »geven voor de weynige diensten, die alsulcke, veelmaals »gedebaucheerde en kragteloose persoonen, aan boord kunnen »doen."

19 September. *Regeling »na oud gebruyk en best ge»heugen" van de voorstelling der Nederlandsche burger-officieren te Batavia.*

Den bestemden dag door den edelen heer colonel tot de voorstelling vande hoofd-officieren bepaeld synde, sal men twee dagen bevoorens de trommels moeten laten roeren en trompet blasen, te weeten op den eersten dag de burgers waerschouwen kruyt te gaen halen en op den 2^en^ adverteren, op verbeurte van 25 rd^s^. boete, met haer volle geweir 's anderen daags 's namiddags de klokke een uur voor de wooning van haere respective vaendrigs en cornet te compareeren.

Alwaer dan de burgers by den anderen gekomen synde, sullen de outste sergeants haer eerste werk moeten syn 24 man te commandeeren tot 't afhaelen van den capitain, 20 man voor den lieutenant, yder commando versien met een sergeant en corporael, vervolgens de comp^s^. verdeelen in drie divisies, yder van 36 man, de eerste en laetste met snaphanen ende middelste divisie met pieken.

Den capiteyn, nevens den lieutenant, voor de wooning van

haer vaendrig by haer comp^e^. verschenen synde, sal den capitain al ten eersten de rol door den schryver moeten laten leesen, van de absenten behoorlyk aenteykening houden ende comp^e^ door den lieutenant doen stellen; vervolgens 't vaendel door 6 man met bloote degens, een corporael en vaendel jonker met slaende trommels en blaesen van 't trompet moeten laeten inhaelen, onder salvo van drie chergies en het selve naer overhandiging aenden vaendrig weder drie salvos voor den opmarsch na 't stadhuys laten doen; alwaer gekomen synde, sullen yder comp^e^ moeten verdagt wesen, elk op syn rang, namentlyk de oostsydse comp^e^ in 't midden, die vande west aende regter ende cavallerye aende lincker vleugel vande oostsydse comp^e^ te posteren, om sodanig de komste vande edelen heer colonel aldaer te blyven afwagten; en wanneer de edele heer heer colonel, nevens de gecommitteerden heeren Schepenen, bailliuw en secretaris, aldaer sullende wesen verscheenen en in de krygskamer haer hebbende begeeven, sal eerst door de oostsydse comp^e^., vervolgens door die vande westsydse en dan door de cavallerie drie chergies moeten gedaen werden; dit volbragt synde, sullen de drie hoofdofficieren van ieder comp^e^ haer terstond moeten vervoegen inde krygskamer by den edelen heer colonel, om aldaer syn edele beveelen tot het afhaelen vande nieuwe officieren af te wagten, welke ordre van syn edele hebbende ontfangen, sullen de capitains vande twee comp^s^ infanterie tot het afhaelen vanden verkooren capitain 24 man, den lieutenant 20 man en den vaendrig 16 man, nevens een sergeant en een corporael by ider commando moeten werden geordonneert en den ritmeester vande cavallerye sal tot 't afhaelen van syn nieuw verkooren officier, te weten: ritmeester 16 man, lieutenant en cornet ider met 12 man moeten werden gecommandeert, alle welke nieuw aenkomende officieren verscheenen synde, sullende de drie commandeerende hoofdofficieren daervan kennisse geven aen den edelen heer colonel om verder syn edele ordre te gehoorsamen.

De drie hoofdofficieren yder voor haer comp^e^ geposteerd hebbende en den edelen heere colonel, nevens de gecommitteerde

Scheepenen, bailliuw en secretaris van het stadhuys siende afkomen, om de afgaende te ontslaen ende aenkomende voor te stellen, sullen de drie commandeerende hoofdofficieren haer comp^e^. 't geweir doen presenteeren, trommel roeren en trompet blasen, om dus de voorstelling aen te hooren, welke volbragt synde en den edelen heer colonel, nevens de gecommitteerdens, weder naer 't stadhuys synde teruggekeerd, sullen de drie nieuw aengestelde hoofdofficieren, ider van syn comp^e^, moeten commandeeren drie chergies, als wanneer alle de hoofdofficieren haer gesamentlyk sullen moeten vervoegen by den edelen heer colonel om aldaer syn edeles beveelen af te wagten.

Vervolgens werd door den edelen heer colonel aende nieuwe aengestelde drie commandeerende officieren geordonneert, om de afgedankte hoofdofficieren onder een commando soldaten en ruyters na haere woningen te conduiseren; en by de terug verschyning van gem. commando soldaten en ruyters werd door den edelen heer colonel ordres gegeven, dat de drie comp. behoorlyk sullen aftrekken, als wanneer drie chergies door de drie hoofdofficieren sullen moeten werden gecommandeerd ende oostsydse comp. voor afmarcheeren, gevolgd wordende door die vande west ende cavallerye, die haer directelyk sullen moeten vervoegen aende wooning vanden edelen heer colonel, mitsgaders de verdere edele heeren van de hooge regeringe en eyndelyk naer 't huys vanden vaendrig, alwaer naer 't doen van drie salvo's 't vaendel in huys werd gebragt en, na dies verrigting weder drie chergies gecommandeerd synde, de comp^s^ doen aftrekken.

Sullende de westsydse comp^e^ moeten verdagd syn, om niet voorde wooning vanden edelen heer colonel te compareeren, dan wanneer die van de oost van daar sal wesen afgetrocken ende die van de cavallerye weder, wanneer de westsydse comp^e^ haer afscheyd sal hebben erlangd, om dus alle disordres te vermyden.

2 October. *Opdragt op twee leden van de Hooge Regering van het opper-toezigt over het hospitaal te Batavia en de daarbij aangestelde buiten-regenten.*

In dat hospitaal waren »veelmaals 7 à 800 impotente »persoonen te gelyk" aanwezig.

$\frac{2}{5}$ November. *Vernieuwing van het verbod, uitgevaardigd den 26 October 1657, tegen het »sonder licentie" aan boord gaan van aankomende vaartuigen »voor »ende al eer deselve hier ter reede g'anckert, door onse »gecommitteerden behoorlyck besocht ende den tyt van »drie achter een volgende dagen en nachten sullen »hebben gelegen."*

»Voorkopers van eet- en drinkwharen" ontzagen zich niet »op een publicque en onbeschaamde wyse tot buyten de »steenen en eylanden sig te begeeven en aldaer [uit de aankomende schepen] alles aan te slaan, wat van hare gading" was.

»Door den tyd en een al te groote toegeventheyd omtrent »de indiscretie van sommigen ingesetenen" was het verbod van 1657 »genoegsaam in ongebruyk" geraakt.

9 November. *Last op alle doctoren, doctoressen, chirurgijns, apothekers »ofte die hun, buyten dese laatste »nog al verder met het verkoopen van medicamenten »mogten bemoeyen", zoowel Europeanen en Christen inlanders, als Mahomedanen en Heidenen, jaarlijks hunne rekeningen in te dienen aan hen, over wie zij gepractiseerd hadden, dan wel aan de erfgenamen dier personen.*

Inlandsche doctoren en doctoressen waren gewoon, na den dood hunner patiënten, »met opgeflanste reeckeningen voor »den dag te komen," tot groot nadeel van weduwen en weezen.

Zoo had kort te voren de Raad van justitie te Batavia zich verpligt gezien de erfgenamen van den Gouverneur-Generaal, M. de Haan, te veroordeelen tot de betaling eener som van

3442 rijksdaalders aan zekere Chinesche doctoresse »voor ge»presteerde diensten en geleverde medicamenten gedurende »den tyd van 30 jaren, schoon het gants buyten apparentie »is, dat dit wyff niet het een of ander equivalent by het »leven van gem. heer Gouverneur Generaal soude hebben »genoten."

De poenaliteit was regtsweigering voor later dan binnen een jaar ingediende pretentiën.

22 November. *Verbod voor de Indische Regering grooter wissels op Nederland af te geven dan van »circa 40,000 »guldens ieder."*

De verdeeling van grootere wissels over de Kamers van de O. I. Compagnie leidde »tot vry wat ongemak."

? *Voorschriften nopens Turksche passen.*

Bij eene ampliatie van het tractaat, den 8sten September 1726 tusschen Nederland en Algiers gesloten, werd bepaald:

1. Dat haar Hoog Mog. ter consideratie van het versoek door den Dey van Algiers in het gepasseerde jaar 1730 schriftelyk gedaen, dat de Oost-Indische scheepen, uyt de republicq varende, met passen mogte werden voorsien, soo hebben Hoog gemelde Heeren Staten daar in bewilligd, om alle daar uyt spruytende disputen en verwyderinge van de vreede en vriendschap tussen de twee natien voor te komen, dog met dit onderscheyd van andere scheepen, door particulieren ter coopvaard uytgerust, dat, dewyl de scheepen, na Oost-Indiën varende, somtyds agt en tien jaren, ja by oorlogen langer in de Indiën blyven, waar door by verwisseling van de passen (volgens het 22ste articul van het tractaat van vreede) de Oost-Indische scheepen niet van nieuwe passen konnen werden versien, dat daarom haare passen sullen syn permanent, sonder ooyt de verwisseling subject te wezen; en om deselve permanente passen voor de Oost-Indische scheepen te distingueeren van altoos duurzaam boven andere te wezen, sullen

haar Hoog Mog. die passen bekragtigen met het zegel van de geunieerde provintien, het selve zegel, waar mede gewoonelyk de brieven van haar Hoog Mog. werden gecachetteerd, welk zegel ook ten dien einde op de hoofde of boven stucken van de passen, die de capers mede voeren, zal zyn geslagen, om by de Algierse capers bekend te wezen en tegen den anderen te werden geconfronteerd; alle welke scheepen, die met zodanige haar Hoog Mog. verzegelde passen voorzien zyn, zullen de capers niet vermogen op te brengen, onder wat pretext het ook mogt ondernomen werden, maar vry en onverhindert laten varen, alschoon dat dezelve niet van de vernieuwde, maer verouderde passen waren, het genoeg zal zyn om te toonen, dat zy aan de Staats Compagnie behooren, wanneer het zegel van haar Hoog Mog. op de pas staat gedrukt; en zullen de contraventeurs van dit vorenstaende articul werden gehouden voor vreede breukers en alzoo aan het leven werden gestraft.

2. Tot meerder zeekerheid van het voorgaande art. 1 zal de Consul, die van wegens haar Hoog Mog. te Algiers is resideerende, op de boven stucken by het zegel, in de Turkse taal laten schryven, *alle passen, daar dit zegel opstaat, zyn Oost-Indische scheepen van den Staat der Vereenigde Nederlanden; en zyn permanent, al is het, dat het doorgesneeden schip niet op den anderen past, egter zyn zy goed*; en zal dit zelve in het vreede tractaat werden ingevuld, om tot overtuiging te dienen.

3. Verders is over een gekomen en gearresteerd, dat, dewyl alle in Oost-Indien synde scheepen, om de verafgelegentheid, van geen passen hebben kunnen voorsien werden, dat alle t'huys komende schepen uyt de Oost-Indien, toebehoorende aan de Staats Compagnie, nog drie jaaren agter een tot 1734 ultimo December incluys, zullen mogen passeeren en na de havens in de republicq varen zonder pas en geensints om die redenen mogen werden gemolesteerd of onder dat pretext na Algiers gebragt werden, zal zulks als een vreedebreuk werden geconsidereert.

1732.

3 Januarij. *Bepaling, dat de verbeurdverklaarde helft der goederen van een ter dood veroordeelde gelijkelijk verdeeld moest worden tusschen den Heer en den officier van justitie.*

Zulke verdeeling geschiedde volgens de Indische Regering »naar de ordre en de practycq alomme."

7 Januarij. *Bepaling, dat in crimineele zaken met niet minder dan 7 stemmen mogt worden gevoteerd.*

Op Ambon had men »met hun vyven" een dood-vonnis geveld, hetgeen, volgens de Regering, was »tegens het regt »en alom gerecipieerde practyk, soo van ons vaderland, als »dese gewesten."

De veroordeelde was desniettemin opgehangen.

8 Januarij. *Last op de buiten-kantoren de diepgang en verdere bevinding van vertrekkende schepen in de brieven aan de Hooge Regering dan wel in een post-scriptum of een apart briefje op te geven.*

Zie bij 15 September 1730.

De Raad van justitie in Bengalen had de bewuste opgaven regtstreeks aan den Raad van justitie te Batavia medegedeeld, welke wijze van handelen de Hooge Regering een »misverstand" noemde.

15 Januarij. *Toekenning aan den stads-apotheker te Batavia van* 1½ *stuiver daags voor de levering van medicamenten aan elken zieke in het hospitaal, »even- »als zijne voorzaten van den jaere* 1706 *tot* 1726 *»genoten" hadden.*

Zie bij 28 December 1706 en 24 September 1726.

De reden voor deze verhooging was alweder, dat »de heden»daagse ordinantie der medicynen, veel verschillende van de »oude manier, ook vry wat kostelyker valt door het gebruyk »van meerder fyne medicamenten, die gem. apothecar met »groote moeyte en kosten selvs aenmaeken ofte ten duursten »inkopen moet."

25 Januarij. *Intrekking van de voorschriften nopens begrafenissen, vastgesteld den 24sten December 1714.*

Zulks geschiedde »ter zake van veele defecten, waer aen »het reglement als nu door verloop van tyd bevonden werd »te laboreeren."

Het duurde echter tot den 17den Mei 1735, voordat een nieuw reglement ter zake werd vastgesteld.

25 Januarij. *Toekenning aan den Waagmeester van een schelling in plaats van een dubbelden stuiver voor het hem op 23 April 1731 opgedragen werk.*

Met zijne vroegere toelage kon de Waagmeester zijne onkosten »onmogelyk" goedmaken.

Van zijne nieuwe toelage wilde de Regering hem »ook nog »iets laten overhouden tot syn onderhoud en vergelding der »moeyte, die daar omtrend ten dienste van de gemeente moet »werden genomen."

4 Februarij. *Bepaling, dat men in vonnissen geene aanteekening mogt houden van »verschillende advisen en »votas" der regters.*

De Regering achtte zulks »ten uyterste onbetamelyk en »tegens het regt en alom vigerende practyk strydende."

Zie ook bij 24 April 1700, waar tusschen de woorden: »judiciële vergadering" en »aenteekening" het woord *geene* is uitgevallen.

Tegen dit beginsel werd nog al eens gehandeld, o. a. in 1712 te Malakka.

11 Februarij. *Vernieuwing van plakaten tegen het uitgeven van valsche munt.*

Langs hoe meer ondervonden werd, dat 'er onder de gangbare munte te deser stede ende comptoiren van d'E. Comp. ingeslopen synde diverse kopere, met silver overtogene, spiautere, heele en halve ducatons, schellingen, dubbelde en enkelde stuyvers, die naer alle apparentie door particuliere uyt Nederland alhier aengebragt, dan wel door baetsugtige en quaedaerdige menschen in dese landen werden gefabriceert ende nagemaekt, egter by onse goede ingesetenen, daervan onkundig en niet wel te onderscheyden synde onder de goede en deugdsame werden uytgegeven, ten groote schade, niet alleen van d'E. Comp., maer ook van dese colonie, soo is't, dat wy, hier tegens willende voorsien, ten beste van dese stad en ingesetenen van deselve, eerstelyk by renovatie en ampliatie der successive g'emaneerde placcaten, door de voorige heeren Gouverneurs Generaels en Raden van India met seer veel goed overleg en verscheyde insigten omtrent de doenmaels gepleegd werdende maliversatien distinctelyk ingesteld en gepromulgeert onder datis den 25en Maert 1672, 22 Maert 1683, 25 July [16 Mei] 1687, 10 December 1699, 31 Maert en 23 Augustus 1700 en 27 December 1710, by desen wel expresselyk komen te verbieden het uytgeven en ontfangen van gemelte valsche of vervalschte heele of halve ducatons of andere silvere munten, goude coubangs, ducaten en wat'er nog verders meer van vervalschte munte mogte bevonden werden, ordonneerende wyders op deselve nauwkeurig agt te geven en, deselve vindende, den officier, 't sy fiscael, baljuw of land-drost, verthonen en overgeven, met aenwysinge vande persoonen, uyt wiens handen sy die hebben ontfangen, soo deselve by haer bekend syn, en soo neen, soo sullen de ontdeckers vande gemelte valsche munten de schade daervan gehouden syn te dragen; en sullen de respective officieren

sodanige specien moeten overbrengen aen haer collegie, ten eynden daervan kennisse aen ons werde gegeven, als wanneer de gemelte valsche silvere munt sal werden versmolten en vernietigt, sullende met de goude specien gehandelt werden na den teneur van het placaet van den 22en Maert 1683, hier voren aengehaeld, onvermindert nogtans het gebruyk ende de practycque in 's Comps. cassa, daer men gewoon is alle valsche specien of stucken te snyden, dan wel op de toonbank te speykeren, waertoe by desen niet alleen expresselyck werd gequalificeert den groot en kleen Cassier, maer ook den Secretaris van heeren Weesmeesteren te deser stede; en opdat niemand hier van eenige ignorantie kome te pretendeeren, soo hebben wy goed gevonden desen by renovatie en ampliatie te doen publiceeren en affigeeren ter plaetse, daer men sulks gewoon is, niet alleen in de Nederduytsche, maer ook inde Portugese, Maleytse, Chineese en Javaense tale, ordonneerende en bevelende de beyde collegien van justitie deser stede, als ook de respective officieren, justitieren en andere, die dit aengaen mag, sonder onderscheyd van persoonen of jurisdictie, op de executie van het geene voorschreven staet en by de hiervoren geciteerde placcaten is begrepen, behoorlyk te letten en indagatie te doen, mitsgaders tegens de overtreders te procedeeren, als het behoort.

27 Februarij. *Last op de Chinezen te Batavia zich van nieuwe, geykte datjin's te voorzien.*

Alsoo ons eenigen tyd herwaerts meenigvuldige en verscheyde klagten over sinistre en frauduleuse behandelingen vande Chineesen in het uytventen van waeren, den daats gebruykende, voorkomen, als namentlyk, dat haer niet ontsien den evenaer door force los te maeken en deselve dan door middel van een stukje hout of bamboes soodanig naer vooren of naer agteren in de daats schuyns te zetten, dat daer mede de goederen niet naer derselver vereysch, maer swaerder of lichter, naer haer lieder vuyl en strafbaer interest, weeten te weegen; soo

is 't, dat Heeren Schepenen deser stede, uyt last en van wegen de hooge overigheyt tegens soodanige bedriegelyke en schandelyke practycque willende voorsien, goed gevonden hebben een ygelyk en alle, zich met den daats volgens het ordonnantie boek deser stede ernerende en daer mede, 't zy langs de straten en wegen of binnens huys als elders, goederen, die niet boven de 50 ponden wegen, uytventende of inkoopende, gehouden sullen wesen, in plaetse vande oude daatsen, die afgekeurt worden, van nu af tot Maendag, den 3en Maert aenstaende, wanneer den ordinaris eyk voor die geheele week wederom sal aenvank nemen, en gedurende voors. week by den eykmeester, Jan Pit, alsulke kleyne daatsen tegens ses rds. het stuk in te koopen, als ter ordre van haer Eerwaerdens in voorraed door voors. ykmeester gemaekt ende bereyds geykt syn, waermede sy voortaen gehouden sullen wesen haere goederen te wegen, wagtende haer by dese van hunne quade gangen in 't aenstaende en ooyt of ooyt eenige andere daatsen te gebruyken, als dewelke vanden stads eykmeester voor die somma ingekogt en telkens op syn tyd naer behooren geykt sullen syn, op de verbeurte van vyff en twintigh rds. ten behoeve van den meergem. eykmeester, boven en behalven de boete, die van ouds ontrent den yck beraemt is.

4 Maart. *Verbod tegen het verleenen van hulp aan Zweedsche en Deensche schepen.*

Vermits de Koning van Zweden een octrooi had verleend aan eene O. I. Compagnie en de Koning van Denemarken vergund had meer schepen dan gewoonlijk uit te rusten en die schepen naar China en naar andere Indische gewesten, waar de Deenen nog geene factorijen hadden, te laten verzeilen, schreven Heeren XVIIden aan de Indische Regering: »wy ge-»lasten UE. aan alle subalterne Gouverneurs, Directeurs, »Commandeurs en Opperhoofden, so te water als te lande, tot »de scheeps-overheden incluys, scherpelyk te verbieden om by »geenderhande voorval aan de scheepen van Zweeden aan off

»beoosten de Caap de Goede Hoop eenige de minste gerieffe-»lykheyt van vivres, eet- off drinkwharen, equipagie-goederen, »water, brandhout off wat het ook soude mogen weesen, aan »eenige rheeën, havens off aan land toe te staan off uyt de »scheepen op zee over te geven; als meede niet aen de scheepen »van Deenemarken, gaande off komende van off na China off »eenige andere plaatse, daar de Deenen voor deese niet gewoon »syn geweest te varen, exempt die gaan off komen van »Tranquebaar off eenige andere, van outs gestabileerde comptoi-»ren van laatstgem. natie, hetwelk men altoos onder pretext »van eygen behoefte off gebrek wel kan excuseeren."

De Indische Regering volgde dezen last niet alleen stipt op, maar verscherpte dien in een geheimen lastbrief, welken zij aan elk vertrekkend schip medegaf om, bij ontmoeting van eenig Zweedsch of Deensch schip, geopend te worden, behelzende o. a. het verbod: »by ontmoetinge van eenig schip van »gemelde twee natiën het minste gerieff aan hun toe te »brengen, wat het ook zy en hoe zeer zy daarom ook mogten »komen aan te houden; dienvolgende het ook van selfs spreekt, »dat UE. daer door ook te gelyk verboden werd eenige de »minste correspondentie met deselve te houden offte die bodems »eenige protectie te geeven, maer dat UE. in tegendeel voor »zoo verre UE. geen reeden van offensie gegeven mogten worden, »deselve op de aller indifferenste wyze zullen hebben aan te »sien als scheepen, voor dewelke men geen de minste com-»plaisance off inschickelykheyd hebben mag. Want dat word »UE. wel hoogelyk verboden by deezen, op poene van onse »hoogste indignatie."

Zie verder 9 September 1738.

4 Maart. *Verbod tegen het overzenden naar Nederland van thee-heesters en »generalyk van alle sodanige ge-»wassen, planten off zaaden, als waar van men in der »tyd te dugten heeft, dat dies voortqueeking hier [Nederland] off elders van schadelyke gevolgen voor de »Comp. soude konnen weesen."*

Uitgezonderd werden »de Ceylonse en andere medicinalia, »die men wel gewoon is aen de Hortus Medicus te senden.” Overigens mogt men niets van dien aard overzenden »op »eenige aanschryvingh off aansoek, van wie off waer die ook »komen mogte, sonder onse [Heeren XVII^{nen}] speciale ordre.”

22 Maart. *Bekendmaking, dat Diakenen openlijk verantwoording zouden doen hunner gestie over* 1731.

11 April. *Verbod tegen den uitvoer te Batavia van arak, »tot wederseggens toe.”*

De oorzaak van dit verbod lag in de omstandigheid, dat de Regering slechts tegen verhoogden prijs arak kon bekomen en door dit middel dien prijs hoopte te verminderen.

Chinezen waren »onbeschaamd” genoeg geweest de Compagnie »in verlegentheyt te laten, meer voordeel vindende in »den debit van arak aan de particuliere handelaers.”

18 April. *Vermeerdering van het aantal »ordinaire” klerken bij de generale secretarie tot* 24. — *Verbetering op alle kantoren te Batavia van de provisioneele pennisten, »getrocken uyt de militie off zeevaerd, met »een geringe gagie van* 5, 7 *off* 9 *guldens ter maand”, tot »jong assistenten” met f* 16.— *'s maands »op hunne »lopende verbanden, die egter by alle zullen moeten »gerekend worden tot vyff jaren, naar de oude ordres »tot voorkominge van inegaliteyten.”*

De Regering was overtuigd, dat het onmogelijk was de pennisten »andersints binnen de palen van ordentelykheyt te »houden sonder tot het eene off andere onbetamelyke gedoente »over te slaan.”

Er werden desniettemin nog »soldaten aan de penne met »*f* 9,— ter maand onder een nieuw verband van vyff jaren" in dienst genomen, zoodat de verbetering slechts op de toenmaals in dienst zijnde pennisten betrekking schijnt te hebben.

25 April. *Bepaling, dat de opper-kooplieden van het kasteel Batavia en »alsulcke ministers" niet verkiesbaar waren tot ouderlingen.*

Zie ook bij 16 Januarij 1685.

2 Mei. *Toevoeging van drie adjuncten aan den Landmeter te Batavia.*

Het werk van den Landmeter was »van so veel ommeslag" geworden, dat de adjuncten »wel benodigt" waren en genoeg werk zouden kunnen vinden.

Zij kregen eene provisionele verbetering ad *f* 16. — 's maands voor hun loopend verband.

19 Mei. *Verbod tegen »particuliere negotie in menschen »vleys" (slaven) met Compagnie's vaartuigen.*

De Compagnie's vaartuigen, welke om de Noord van Padang kruisten, hadden de gewoonte, alvorens naar Padang terug te keeren, het eiland Nias aan te doen en aldaar eene lading slaven in te nemen.

De Padangsche bedienden lieten dien morshandel toe, indien de Gezaghebber de beste slaven ten behoeve van de Compagnie mogt uitkiezen. Anders straften zij dien handel met deportement.

Maar deze regeling behaagde volstrekt niet aan de Hooge Regering, die daarom de Padangsche bedienden aanschreef »sodanige nader en beter ordre tegens dese particuliere negotie »te stellen, dat alle en een ygelyk mag werden afgeschrikt en »de lust benomen in de aanstaande eenige slaven met Comp[s] »vaartuygen ter negotie aan te brengen of vervoeren."

D. VAN CLOON.

4 Junij. *Toekenning aan den President van den Raad van justitie te Batavia van eene bezoldiging ad f 250,— 's maands en eene toelage van 30 rijksdaalders voor huishuur; eveneens eene toelage voor huishuur aan de leden in dien raad ad 25 rijksdaalders en eene bezoldiging, voor de ordinaire leden van f 200.— en voor de extra-ordinaire leden van f 150.—*

Heeren XVIInen, van wie deze regeling afkomstig is, hadden bij missive van 14 September 1731 aan de Indische Regering aanbevolen »wat meerder aansien en luyster aan den godsdienst »en de justitie toe te brengen", reden waarom deze aan den president en leden in den Raad van justitie vergunde, »by »hunne komste binnen dit Casteel, met hunne rytuygen, zo »wel in, als buyten commissie, de steene brugge aan de zuyd- »kante te mogen passeeren en tot op den barm voor de poort »te ryden, in voegen aan deselve nu en dan al eens g'accordeert »geworden en gepermitteerd is aan de officieren der justitie; »ook aan alle wagten en poorten, die deselve op een behoor- »lyke distantie mogten komen te passeeren, voorgem. leeden »van de justitie voortaan door de schildwagt het geweir te »doen presenteeren en selvs de wagt op het stadhuys gerangeert »te laten uytkomen, wanneer deselve het pleyn overgaan, in »voegen het laaste almede voor gem. officieren werd gepracti- »seert."

In Dec. 1734 beweerden de leden van den Raad van justitie, dat zij, wat de militaire honneurs betrof, waren gelijkgesteld aan een vaandrig of luitenant.

»Uyt insigte dit geval en sodanigen posterieuren opborre- »ling van onvergenoegtheyt niet anders als voor een wonder- »baarlyk incident kan werden aangesien", besloot de Regering nogmaals een extract uit hare resolutie van 4 Junij 1732 aan den Raad van justitie te doen toekomen.

13 Junij. *Bepaling, dat de »wapenkamers-gasten, meesters »of chirurgyns en krankbesoekers" niet schutterpligtig waren.*

De Regering was van oordeel, dat, »wanneer men in tyd »van nood, dat God verhoede", de schutterij onder de wapenen zoude moeten brengen, bovenbedoelde personen op hunne posten moesten blijven.

23 Junij. *Uitsluiting van alle gouverneurs, directeuren, commandeuren en andere, independente opperhoofden op de buiten-kantoren (Bantam en Java uitgezonderd) buiten justitiële zaken.*

Te meermalen tot leedwesen ondervonden zynde de quade gevolgen, die uyt het gezag der opperhoofden op de respective gouvernementen, directien en comptoiren van de Comp^e in dese landen resulteeren, wanneer het selve, gelyk tot nog toe gebruykelyk is, sig mede uytstrekt tot het justitieele en by sommige indiscreete, heerschzugtige en tyrannique regenten misbruykt werd tot verkortinge van het regt, ter verdruckinge van hunne onderhorige en ter voldoeninge aan hunne driften, so als daer van maer al te veel exempelen gevonden werden en insonderheyd in den jaere 1729 een merkwaerdig geval heeft g'exteert op Ceylon in de violente en bloeddorstige proceduuren van den so gen. krygsraad, onder de presidie van den wreeden gouverneur, Mr. Petrus Vuyst, tot afschrik en verfoeyenisse voor alle de geene, die de geregtigheyt lieff hebben, en tot een eeuwig exempel voor de nakomelingen; resulteerende alle dese excessen en enormiteyten in sulke gevallen voornamentlyk mede uyt het presideeren van voorsz gouverneurs en andere opperhoofden in de collegien van justitie, gelyk dat, excepto Ceylon, tot nog toe in India alomme in practycq werd gehouden, vermits door hunne presentie en door de vreese voor hun groot vermogen de zaken meest altyd na haaren zin geschikt werden, wanneer deselve

van sodanigen geest gedreeven zyn, als men, sonder de goede te benadeelen, dikwyls maer al te veel ondervind; en dus meer als tyd zynde om eenmaal tegens dese passieuse en violente behandelingen op de buyten comptoiren een nader en kragtiger middel te beramen, als de geene, die tot nog toe zyn gepractiseert en meest bestaan in serieuse recommandatien, interdictien en opweckingen van hier, ook wel, in cas van buytensporige excessen tegens deselve, in rigoureuse en exemplare straffen omtrent de geene, die sig in dat stuk mogten vergrypen en schuldig maken, invoegen dan tot een blyk in alle eeuwen, dat men regt en geregtigheyt handhaaft en de misdaden, ook in de grootste van den lande, niet ongestraft ofte ongewroken laten wil, seer evidentelyk consteeren kan aan het gesententieerde by den raad van justitie deses Casteels op den 19en der gepasseerde maand tegens den bovengem. Vuyst, mitsgaders onder de presente besoigne over de ordres, in de jongst ontfangene brieven der hoog Ede heeren principalen occurreerende, althans daartoe een bequame gelegentheyd voorkomende, vermits daarin onder het capittel van Ceylon en by occasie, dat haar agtb. sig over de voorm. gruwelstucken van dien tiranniquen gouverneur nader komen te verklaren, gevonden word de volgende aanmerkelyke periode en recommandatie om in dat stuk te voorzien, luydende aldus:

Latende wyders aan UE. gedefereert of en in hoe verre dienstig zal zyn de ordres in Indien alomme te vernieuwen, dat geen gouverneur, directeur of opperhooft zal mogen presideeren in de collegien van justitie of zig met saken van justitie bemoeyen, veel minder ordinaris leeden afzetten, andere in de plaats verkiesen of deselve te injurieeren over 't geene zy gemoedelyk en na hun beste kennisse gedaan mogten hebben, al 't welk wy vermeenen, dat voor den raad van justitie op Batavia behoord gereserveert te blyven, om aldaar verantwoord te werden, schoon hetselve aan UE. meerder kennisse wel willen overlaten, om daer in te disponeeren en te ordonneeren, het geene UE. na de constitutie der Indische comptoiren sullen oordeelen het beste en convenabelste te weesen om de

regters secuur te stellen en sulke horrible geweldenaryen in 't aanstaande voor te komen.

Soo wierd vervolgens, naar dat over voorm. propositie der hoog E^{dle} heeren principalen, hinc inde, wydlopig en met de meeste attentie geraisonneert en het nodige overwogen was, met eenparigheyt van stemmen goedgevonden en verstaan, voortaan naar alle de respective gouvernementen, directien, commandementen en mindere comptoiren van de $Comp^e$ hier te lande, excepto Java en Bantam, welkers gewysdens in capitale zaken ter approbatie herwaerts moeten werden gesonden, circulair te ordonneeren en vast te stellen, dat voortaan geen gouverneur, directeur, commandeur of ander independent opperhooft sal mogen bywoonen en veel minder presideeren in de vergaderinge van justitie ofte zig bemoeyen met saken, de justitie concerneerende, dan alleen voor soo verre hun, uyt hoofde van hun ampt, een generale toesigt over alles competeert, maar dat in tegendeel alle processen, so civiel als crimineel, door het voorm. collegie waarin den secunde altoos zal moeten presideeren, sullen werden afgedaan, sonder interruptie ofte bemoeyenisse van iemand, sodanig als in goeder justitie vermeent sal werden te behoren; en dus voorsz. gouverneurs en opperhoofden van nu af aan te secludeeren uyt het maniement der saken, so ras deselve aan de justitie zyn overgegeeven, om aan een iegelyk, niet alleen goed regt te doen geworden sonder aansien van personen, maar om selvs ook de suspitie weg te neemen van eenige de minste geweldenarye of dwang in dat capitale poinct; dog om door dese ordre en restrictie ook niet ten eenemale af te snyden het wesentlyke stuk der oppermagt, dat in een minderen graad gem. gouverneurs en andere opperhoofden, uyt kragte van hun ampt, by representatie van den souverain, omtrent de justitie competeert, en te gelyk ook door het eviteeren van soo veel schadelyke gevolgen, als uyt het presideeren derselve, beyde in politie en justitie, kunnen voortvloeyen, wederom niet in andere inconvenienten te vervallen ofte voorsz. eerste ministers ten eenemaale de handen te binden, om in cas van irreguliere behandelingen tot voorstand van het regt mede van haar kant

te kunnen betragten de pligt, die deselve incumbeert en by de ordinaire opene brieven of commissien deselve wel expresselyk werd aanbevoolen, so is al verder goed gevonden en verstaan, dat niet alleen, onaangesien de bovenstaande bepalinge, gem. gouverneurs off opperhoofden niet sal mogen onthouden werden de nodige kennisse van saken, maar dat ook geen vonnissen off gewysdens in het crimineele buyten hare toestemminge ter executie zullen werden gebragt, mitsgaders dat het haer vry staan zal, wanneer vermeenen mogten sig met het vonnis niet te kunnen conformeeren, de saak in statu te houden en de executie te surcheeren tot nader ordre van hier, mits als dan sorge dragende, dat by eerste gelegentheyt het vonnis in questie, met de stukken daar toe gehorende, aan dese regeering werde overgesonden, om daarop ten spoedigsten de gerequireerde decisie te erlangen, ongerekent nogtans den weg van appel, die so wel aan de g'accuseerdens als aan den officier open staat, in zaken, die na den ordinairen trant werden behandelt, en behoudens ook, dat in allen deele sal blyven stand grypen de gemaakte restrictie by resolutie van den 20en January 1694 over de qualiteyt der personen en in hoe verre de zaken op de buyten comptoiren mogen werden getermineert en afgedaan.

23 Junij. *Bepaling, dat te weinig uitgeleverde houtwerken, »waervan de oorsake niet met deugdelijke »bewyzen en verklaringen aangetoond werden kan," door de scheeps-overheden zonder onderscheid met twee kapitalen »advance" vergoed moesten worden.*

»By aldien men bevinden mogte, dat deselve d'E. Comp. op »een manifeste malitieuse wyse ontvreemd mogten zyn", zou de straf verzwaard worden met arbitrale correctie.

Ten aanzien van goeni-zakken bestond eene dergelijke bepaling.

23 Junij. *Bepaling, dat aan elk Compagnie's schip, van Batavia vertrekkende, zouden worden medegegeven twee verzegelde, geijkte maten.*

De moeijelijkheden, veroorzaakt door verschillen in maten op verschillende plaatsen, waren eindeloos.

Om deze te voorkomen bepaalde de Regering, dat de pakhuismeesters op de buiten-kantoren met één der beide bovenbedoelde maten, ter hunner keuze, mogten uitmeten, wat zij aan de schepen afleverden, terwijl de andere aan boord zoude worden gebruikt om na te meten.

Werden verschillen ontdekt tusschen deze maten en die, welke in de pakhuizen aanwezig waren, dan moesten de laatste als »onbequaam" verzegeld naar Batavia opgezonden worden.

23 Junij. *Last op de buiten-kantoren »geen middelen »onversogt te laten tot het uytgeven van 's Comps ledig »leggende landen aan bequame coloniers ter besayinge »en beplantinge."*

Aanleiding tot dien last gaf eene aanschrijving van Heeren XVIInen.

De bedoeling was voorkoming van hongersnood, »waeraan »dese en geene landstreeken althans nu en dan g'exponeert" waren, en »verbeteringe van 's Comps finantien door de culture »van alsulke streeken, waer van deselve althans geen het minste »genot heeft."

23 Junij. *Last op de leden uit den Raad van justitie, gecommitteerd tot het visiteren van af- en aan-varende schepen, bij aankomst en vertrek van elk schip door de schippers te laten vertoonen hunne zee-brieven en Turksche passen.*

Slordigheid van schippers, die verzuimd hadden de bewuste, »publicque instrumenten" op reis mede te nemen, had eenige Compagnie's schepen in moeijelijkheden gebragt.

Wanneer die slordigheid op eenig vertrekkend schip ontdekt werd, moesten de gecommitteerden daarvan onmiddelijk aan den wal kennis geven. »ten fine daer in nog by tyds moge »werden voorsien tot voorkominge van ongelucken."

24 Junij. *Verbod tegen het verleenen van passen naar plaatsen, gelegen benoorden het eiland Java, aan inlandsche vaartuigen, tenzij deze eerst Batavia aandeden om gevisiteerd te worden.*

In aenmerkinge genomen synde het evidente nadeel en de groote schade, die soo wel aende ingesetenen deses eylands, als aen 's Comp[s] negotie alhier sigtbaerlyk werd toegebragt door de vaert van Java na de overwal, causeerende niet alleen schaersheyt aen levensmiddelen en suyker door den excessiven vervoer van rys, gelyk men te meermalen heeft sien gebeuren, en door den gretigen aftrek der slegte soorten vande laastgem. soetigheyt, waerdoor den inlander, van natuur traag en tot den arbeyd ongenegen, te veel verleckert en afgetrocken werd van het raffineeren en suyveren der gem. suyker, soodat de Comp[e] veelmaels om de meenigte der swarte, die sylieden in genoegsame quantiteyten en met goede voordeelen weten om te setten, geen goede soorten in hare pakhuysen gelevert krygen kan, maer ook nog voornamentlyk aenleydinge gevende tot allerhande smockelaryen en sluykeryen, ten minsten in amphioen en kleeden, by aldien al de speceryen daervan vry mogten syn, schoon men daeromtrent almede niet volkomen gerust wesen kan, en soo mede omtrent alle andere goederen, waerinne de Comp[e] handel dryft, tot merkelyke schade van deselve en tot voordeel van haere competiteuren, die althans Johoor en andere, daerom hergelegene baeyen en havens tot hunne legplaetsen gebruyken om hunne goederen, waermede sy 's Comp[s] dierbare negotie soo sensibel contramineeren, by provisie te debiteeren, om van daer verder, onder pretext van smallen handel, na Java te werden overgevoerd, en waervan Malacca soo min als Pegu ende gantsche cust van Malajo, item de overwal ofte de Sumatrase binnen custe mede niet vry schynen te wesen, daer dese schadelyke onderkruypers en voornamentlyk de particuliere sluykhandelaars, onder de naem van Engelsen hier in de Indische zeeën van de eene plaetse naer de andere zwervende, integendeel veelmaels met hunne morswinkel soude moeten

blyven sitten, by aldien men hun dese pas konde afsnyden voornamentlyk omtrend den amphioen, die dog genoegsaem ofte ten minste voor het grootste gedeelte op Java ter houw komen en aldaer syn debit vinden moet en waervan de E. Comp^{e} voor hare oogen in Bengale door de Engelse moet sien inkoopen de parthyen, die binnen haer eygen landen ofte ten minsten op plaetsen, alwaer ons den handel met exclusie van alle andere is vergunt, moeten werden vertierd, vermits den inkoop deser natie doorgaens een vry kloeker quantiteyt bedraagd, als buyten den sleet op Java in gants Indien verbruykt werden kan, en consequentelyk seer duydelyk te besluyten is, dat dit goet ten laasten, wanneer sylieden geen anderen uytweg daermede weten, notoir dit heen afsacken moet, sonder dat men tot nog toe sulx heeft kunnen beletten, onaengesien de veelvuldige ordres en restrictiën op dat subject, van tyd tot tyd gestatueert, dan eens met het visiteeren der vaertuygen, van Malacca te deser rheede komende, in voegen tot nog toe in practycq werd gehouden naer het geresolveerde op den 21^{en} February 1730, dan wederom met de geordonneerde aentekeninge der verleende pasçen op de Javase residentien, ter confrontatie vande ingeladene goederen aldaer met het geene deselve alhier komen aen te geven, om te ervaren off tusschen beyden niet aende overwal iets daervan gelost en sig quyt gemaekt hebben, invoegen almede door de successive toesendinge der lysten van gem. verleende passen behoorlyk werd geobserveerd 't sedert den 30^{en} Juny 1730, dat desen aengaende het nodige aen dese tafel is beslooten, ongerekent de veelvuldige recommandatien, soo aen den Commandeur en raad tot Samarang ter opweckinge van de subalterne residenten en alle andere bedientens, aende stranden gelegen, tot waaksaemheyt en trouwe, als aen de regering van Malacca tot weiring van dien morshandel, sooveel immers mogelyk is, als synde de naeste weg, die men tot nog toe heeft weten uyt te vinden, dog egter alsoo min van eenige vrugt off succes schynt te wesen, als alle andere expedienten, hier omtrent van tyd tot tyd uytgevonden en ingevoert, soo

lange de willekeurige vaert van alle de plaetsen, aende overwal gelegen, naer de Javase stranden en wederom vice-versa van daer naer gem. custe een open veld verschaft om dese sluykhandelaers te favoriseeren, al wilde men op Malacca ofte deser plaetse het werk met nog sooveel ernst tegengaen; en dienvolgende voor d'E. Comp[e] seer te wenschen synde, dat men eenmael daer omtrend een middel van kragt en nadruk wist uyt te vinden om de quynende negotie te deser plaetse weder te doen opluyken tot voordeel vande E. Comp[e] en tot welwesen van dese colonie, welckers ingesetenen nu veelmaels met 's Comp[s] goederen tot hun schade moeten blyven sitten, wanneer de markt door den aenbreng van alsulcke sluykgoederen bedurven en slap gehouden werd, al soude men de gantsche vaert van Java daerom moeten afbreeken, hoewel dat almede niet practicabel schynt te syn, vermits veele duysend menschen als nu by den smallen handel van allerhande snuysterye hun onderhoud vinden en veele andere ook daermede gerieft werden, die by het afsnyden der gem. vaert in verlegentheyt souden geraken, ongerekent dat de ingesetenen met den rys ende verdere producten hunner landen geen weg weten souden by een opulent gewas van het eerstgemelde, dat dan over sulx groote swarigheeden subject blyft en niet wel doenlyk ofte practicabel voorkomt, soo is verstaen om nogtans, soo veel al immers mooglyk is, de voorm. vaert als de regte deur, waerdoor alle morshandelaers ingaen, te beteugelen ende voorm. sluykeryen te beletten, voortaen van Java naer de overwalsche plaetsen, leggende in het noorden van dit eyland, als daer syn de gantse binnen custe van Sumatra en de vaste custe van Malacca af tot aen Siam met de eylanden, daer omtrend gesitueerd, aen geen vaertuygen, kleyn ofte groot, onder wat naem het ook soude mogen wesen, passen te laten verleenen, dan onder dese uytdruckelyke conditie, dat deselve, alle te samen en niemant uytgesondert, alvorens te deser rheede sullen moeten aengieren om een behoorlyke visite te ondergaen, en soo mede alle vaertuygen van de overwal, na Java gedestineerd, waervan sylieden dan ter plaetse

van hun arrivement off anders by hun retour, op poene van confiscatie der vaertuygen en goederen en arbitrale correctie voor degene, die sig contrarie dese ordre verstouten sullen, sonder alvorens hier aen te gieren, dese plaetsen over en weder te bevaren, een behoorlyke blyk sullen moeten toonen by een certificaet van den Sabandhaer alhier, door wiens bedientens, nevens die van den waterfiscael, voorm. vaertuygen dan ook exactelyk sullen moeten werden gevisiteert, selvs door ontlossinge dergeener, die vande overwal naer Java gaen, vermits veelmaels de practycq hebben hunnen amphioen en lywaetkraam te bedecken met allerhande kleynigheeden, die de gem. plaetsen uytleveren en eygentlyk den regten smallen handel uytmaken, het geene onmogelyk anders ontdekt werden kan dan op dese wyse, en waer omtrend over sulx sonder eenige de minste conniventie sal moeten werden g'ageert, onder een behoorlyke toesigt nogtans, dat voorm. ingeladene goederen nog t'soek nog bedurven raken, als kunnende altyd in een van 's Comp^s tanjongpouras geburgen, weggesloten en door de eygenaers selvs naer genoegen bewaert worden, sonder merkelyke hindernisse ofte eenig ander ongemak, als de moeyte van het uyt- en inscheepen en wegstuwen derselve, dat egter absolut nodig en onvermydelyk is, vermits sodanige visites van vaertuygen, die tot boven toe met allerhande goederen opgepropt en aengevult syn, andersints seer weinig om het lyff hebben en van geen het minste effect wesen souden; alle hetwelke dan so wel na de respective comptoiren van d' E Comp^e, om de noord leggende, als naer Samarang en Cheribon sal moeten gecommuniceert werden tot hunner aller narigt en preçisen opvolginge."

Dit verbod is uitgevaardigd zonder toestemming of voorkennis van den Soesoehoenan.

24 Junij. *Last op de bazen van de equipage-werf en het ambachts-kwartier te Batavia aanteekening te houden van diensten, door hunne ondergeschikten particulier verrigt.*

Heeren XVIInen hadden gehoord van »de excessen en misbruy-»ken, daer omtrent eenigen tyd herwaerts gepleegt."

Slechts met vergunning van den Raad van Indië, althans van den Directeur-Generaal, mogten werklieden der Compagnie particulier werk verrigten.

Ten aanzien van het collegie van Heemraden en het kerkbestuur werd dezelfde regel in acht genomen.

Elk half jaar moesten aan de Compagnie vergoed worden de »gage en verder genot" van hare, voor particulier werk gebezigde werklieden.

24 Junij. *Bepaling, dat de Weeskamer, het collegie van Heemraden, de gods-huizen en kerken weder zooveel kapitalen à deposito bij de Regering mogten brengen, als zij zouden willen missen en »met voor-»deel onder de gemeente niet weten uyt te setten."*

Sedert lang streefde de Indische Regering naar aflossing van de onder haar à deposito berustende kapitalen.

Maar Heeren XVIInen waren van oordeel, dat die Regering zich in dit opzigt moest matigen. Anders toch zouden vroeg of laat de Weeskamer, enz. ten laste van de Compagnie komen, terwijl zij, volgens de vroegere methode, tegen een matigen intrest het gebruik der kapitalen van de Weeskamer, enz. had en die collegies, enz. geholpen waren.

24 Junij. *Toevoeging van een tweeden substituut aan den Water-fiscaal.*

Zulks geschiedde in het belang van den tegengang van particulieren handel, »insonderheyt den afscheep van onge-»permitteerde goederen na Nederland."

Dag en nacht moest één der substituten op de reede Batavia rondvaren, »ten minsten, wanneer maer eenige schee-»pen, 't zy na Nederland off na de Indiase comptoiren in »lading leggen."

Met betrekking tot de retour-schepen was 't »apparent, »dat de ordinaire dienaren van de justitie sig laten corrum-»peeren."

4 Julij. *Splitsing van de Maleijers, woonachtig binnen de jurisdictie van Batavia, in oostzijdsche en westzijdsche Maleijers.*

Vroeger stonden zij gezamelijk onder een kapitein, maar nu kregen zij twee luitenants, ondergeschikt aan den Sergeant-majoor van het kasteel Batavia.

De overige inlanders bleven onder het gezag van den Gecommitteerde tot en over de zaken van den inlander.

Het groote gezag van den kapitein der Maleijers boezemde de Regering wantrouwen in.

14 Julij. *Voorschriften nopens het indienen hunner rekeningen voor hen, die medicijnen leverden.*

Gesien en in agting genomen hebbende het schriftelyk versoek vanden agtb. raad van justitie deses casteels, op den 9en November laestleden aen ons gedaen, ten eynde tot weringe van alle vexatoire proceduuren, waermede de goede ingesetenen deser colonie, insonderheyt weduwen en weesen off die haer regt waernemen, veeltyds door soogenaemde inlandse doctoren en doctoressen werden besprongen (alsoo die te met de onbeschaemheyt hebben van nade doot van dees off geene, over wien sy hebben gepractiseert, betalinge te vorderen voor veeljarigen gepresteerde diensten, geleverde medicamenten, etc., hetselve tot importante sommas begrootende, schoon sy by het leven van alsulke menschen ryckelyck doorgaens al syn beloont geworden) daerinne door ons te werden voorsien, soo is't, dat wy na rype deliberatie en in conformite van 't selve versoek van gemelte agtb. rade ten selven dage besblooten en gestatueert hebben, gelyk besluiten en statueeren by desen, dat nade publicatie deses alle doctoren en doctoressen, chirurgyns,

apothecars off die hun buyten deselve met het verkopen van medicamenten mogten bemoeyen, sowel Europesche, Christen inlandse, Mochametaense of heydense natie, niemand uytgesondert, jaerlyx sullen hebben op te geven de reecq. van gepresteerde diensten en geleverde medicamenten aen de geene, over wien sy hebben gepractiseert, derselver ordre ofte erfgenamen, mitsgaders binnen den tyd van een gelyk jaer naer dato, sonder langer tardance (onder wat pretext het ook soude mogen wesen), dies voldoeninge op een geregtelyke wyse te vorderen, op poene, dat wie van sulx te doen sal blyven in gebreeke, van syn regt, actie en pretentie sal syn en blyven versteeken: en op dat dese onse beveelen punctueelyk mogen werden agtervolgt, so interdiceren wy mits desen de beyde collegien van justitie op al sulcke reeckeningen en pretentien, als hier boven geëxpresseert staen, regt te doen, ten zy daer by te gelyk gedoceert en den regter ten genoegen aengetoond werd, dat de voorsz. persoonen, waerover sy gepractiseert off dewelke sy bedient hebben, off by aflyvigheyt hare erven off ordre, binnen de voors. bepaalden tyd van een jaer om betalinge syn aengesprooken.

En opdat niemand hiervan eenige ignorantie kome te pretendeeren, soo hebben wy goed gevonden desen te doen publiceeren en affigeeren, daer het behoort, niet alleen in de Nederduytse, maer ook inde Portugesche, Maleydse, Chineese, Moorse en Javaense taele, alsoo wy sulcx ten beste vande goede ingesetenen deser colonie, tot weyringe van alle noodeloose, ongefundeerde en schadelyke proceduuren soodanig vinden te behooren.

18 Julij. *Bepaling, dat de Raad van justitie te Batavia onbevoegd was, buiten medeweten en goedvinden van de Hooge Regering, zijne deurwaarders te ontslaan.*

Die deurwaarders werden door de Regering aangesteld en behoorden dus ook door de Regering ontslagen te worden. Desniettemin had de Raad van justitie eigenmagtig een deur-

waarder op diens verzoek ontslagen. »Tot maintien van het »respect en de authoriteyt van dat College" berustte de Regering ditmaal in het gebeurde.

18 Julij. *Bepaling, dat in de Bataviasche boven-landen opgepakte landloopers voor één of meer jaren in de ketting naar de Kaap de goede hoop zouden worden verbannen.*

Kettingslag alleen bleek onvoldoende om »diergelyken ge»boefte van dat schadelyke en licentieuse omswerven af te »houden."

22 Julij. *Last op de scheeps-overheden, bij het verantwoorden der consumptie hunner schepen, tevens te verantwoorden de uit Nederland medegenomen »plunderagie" (kleederen).*

De »scheepskledereu", medegegeven door heeren Bewindhebberen en, »naar dat een iegelyk uyt deselve zyn gerieff »heeft erlangd", bij aankomst te Batavia overschietende, werden »na de ingevoerde practycq 't sedert veel jaren by de »pakhuysen aan en besyden de Waterpoort, dan wel onder »de scheepsoverheden voor een groot gedeelte gesmoort."

Voortaan zouden de »defecten, evenals andere", op rekening gesteld worden van »degeene, die de sorge en toesigt »daarover incumbeert."

24 Julij. *Kennisgave der optreding van M^r^. D. van Cloon als Gouverneur-Generaal.*

Aan deze kennisgave is toegevoegd een formulier voor den eed van getrouwheid aan den nieuwen Gouverneur-Generaal.

Heeren XVII^nen^ hadden bij brief van 9 October 1731 den Raad van Indië, van Cloon, als Gouverneur-Generaal aangewezen, welke brief den 27sten Mei 1732 te Batavia ontvangen werd.

26 Julij. *Uitloving eener premie van 100 dukaten voor het uitleveren aan de justitie van een voortvlugtigen koopman, in dienst van de O. I. Compagnie.*

»Die geene, welke men na dato mogte bevinden van 't een »en ander [betreffende de verblijfplaats van dien koopman] »kennisse gehad en sulks versweegen te hebben", zoude »na »exigentie van saaken, aan den lyve" gestraft worden.

Dit stuk is afkomstig van den Raad van justitie te Batavia.

27 Julij. *Bekendmaking, dat de Buiten-regenten van het Lasarus-huis openlijk verantwoording hunner gestie zouden doen.*

11 Augustus. *Last op de buiten-kantoren »alle onbe»quaeme en onbruykbare gereedschappen, sonder onderscheyd", naar Batavia op te zenden »met een dis»tincte memorie."*

Het ontbrekende »sonder distincte aantooning, waar hetselve »buyten schult of versuym vervaren is", moest vergoed worden door dengene, »wiens pligt het geweest was daarvoor »te sorgen."

12 Augustus. *Bepaling, dat het saldo der boedels van insolvent overleden dienaren der Compagnie, »nadat »deselve gereddert ende daer toe in staat gebragt zul»len zyn", door den Sequester in Compagnie's kas overgebragt zouden worden.*

Aanleiding hiertoe gaf de omstandigheid, dat »veelmaals de »vaderlandse crediteuren vergeeten en niet gerekent werden."

Alleen »dood- en andere schulden, die een notoire preferen»tie boven alle andere crediteuren" hadden, mogten dadelijk voldaan worden.

Alle overige schulden moesten onvoldaan blijven, totdat »naar gewoonte de vereyschte authorisatie" van heeren Meesters ontvangen was.

19 Augustus. *Bepaling, dat Compagnie's hout aan particulieren verkocht kon worden met twee kapitalen »advance."*

Vroeger had de winst voor de Compagnie 75 pct. bedragen, maar dit achtte de Indische Regering niet genoeg »tot »voorkominge, dat door het aanslaan van groter quantiteyten, »als benodigt zyn, met deselve hun voordeel tot nadeel van »de Comp. niet komen te soeken, alsoo veele onder deselve »doorgaans onder de gemeente seer duur en byna niet te »krygen zyn."

28 Augustus. *Last op de buiten-kantoren geen brandhout aan de aankomende Compagnie's schepen te verstrekken, dan nadat de scheeps-overheden »met fun»dament zullen hebben doen blyken hun gebrek en »benodigtheyt, onder aantoninge van hetgeen alhier [Batavia] by hun afscheyt ontfangen hebben en hoe»danig hetselve geconsumeert is geworden."*

Scheepsoverheden hadden »op plaatsen, daar het brandhout »by den tel of by 't gewigt tot een excessiven duuren prys »moest werden ingekogt, de onbeschaamtheyt telkens een »goede partye tot hunne consumptie binnen boord te vorderen, »zonder eenige reflexie op de menagie of zonder ook eenig »reguard te neemen op de quantiteyt, die hunlieden alhier [Batavia] medegegeven is en doorgaans toeryken kan voor de »heen- en weder-reyse, ja, zonder ook desenthalven eenige »verantwoordingen te doen op alsulke comptoiren door de »inschikkelykheyt der dienaren, aldaar bescheyden, die zig »gemakkelyk tot sodanige verstrekkingen vinden en dierge-

»lyke bloote voorgevens van de overheden der scheepen ge-»willig gelden laten tot 's Comp[s] merkelyke schade, aan »dewelke dat hout ten duursten in reekening werd gebragt."

29 Augustus. *Last op de buiten-kantoren de negotie- en soldij-boeken niet door gecommitteerden, maar in vollen rade van politie te examineren.*

Verg. 6 September 1694 en 6 Februarij 1717.

30 Augustus. *Last op de Indische Regering alle schepen van de »nieuwe Spaanse Compagnie, voor by de »Caep de Goede Hoop in Indien verschynende of die »sig verder als de Philippynse eylanden souden willen »extendeeren, te neemen en te confisqueeren."*

Heeren XVII[nen] grondden hun regt tot het uitvaardigen van dezen last op het tractaat van Munster, 1648.

5 September. *Magtiging op den Raad van justitie te Batavia voor het gebruik van zijn groot zegel te heffen eene recognitie van* 10 *rijksdaalders.*

Dat zegel werd zeldzaam gebruikt, »ten principale tot cor-»roberatie op verleende actens van legaliteyt", welke eene »kleyne beswaernisse" wel konden lijden.
De opbrengst zoude gebruikt worden »tot het meubleeren »en cieraad van de justitie camer."

8 September. *Afkondiging van de plakaten betreffende de »thuysvaarders."*

12 September. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

13 October. *Voorschriften nopens het medenemen van thee door repatriërenden.*

Dit stuk, afkomstig van Heeren XVIInen en te Batavia den 11de September 1733 afgekondigd, luidt, als volgt:

Lyste en reglement, waer na alle thuys komende persoonen uyt Indien, soo officieren, als gemeene, zich sullen moeten reguleeren in het medebrengen van een behoorlyk getal canassers thee, die hun uyt besondere consideratie werden toegestaen met zig over te voeren, boven en behalven de kisten, kelders en potten, hun by het reglement van den 5en October 1717 geaccordeert, en dit alles in plaatse vande thee en andere koopmanschappen, welke voor desen in de kooygoederen wierden overgebragt, het geene van nu voortaan niet meerder sal mogen geschieden, nog gepermitteerd werden; en waerop de fiscaels en gecommitteerdens tot het branden der kisten, mitsgaders de gecommitteerdens uyt den raad van justitie tot de visitatie der scheepen, op het vertrek derselver scheepen van Batavia, gelast werden haer naaukeurig te informeeren en 't geen desen mogt bevonden werden t'exce-deeren aen te houden, om tegens de overtreders geprocedeert te werden na de ordres van de Compagnie, namenlyk aenden

Schipper, ... Predicant, ... Koopman, ... Capiteyn, ... Capiteyn Luytenant.	yder 12 canassers met thee, wegende 80 ℔ bruto yder.
Onderkoopman, ... Luytenant, ... Vaendrigh, ...	yder 10 canassers als boven.
Opperstuurman	8 canassers als boven.
Onderstuurman, winnende boven de 26 gls. .... Boekhouder of adsistent, winnende 20 gulden en daer boven.	yder 6 canassers als boven.

Sergeant, Opper-barbier, Siekentrooster, Derdewaak, Provisioneel adsistent off schrijver, winnende onder de 20 's maands.	yder 5 canassers als boven.
Oppertimmerluyden, soo scheeps- als huystimmerluyden, Hoog-bootsman, Schieman, Kock, Bottelier, Opper-kuyper, Constapel, Tweede Chirurgyn, Opper-zeylmaker, Corporael,	yder 4 canassers als boven.
Timmerluyden, ten minsten 20 gls. 's maends winnende, Hoog-bootsmans-maet, Schiemans-maet, Kocks-maet, Botteliers-maet, Tweede kuyper, Scheeps-corporael, Tweede zeylmaker, Trompetter, Quartier-meester, Constapels-maet, Lands-passaet, Derde chirurgyn,	yder 3 canassers als boven.
Jong timmerman, winnende minder dan 20 guldens, Jong kuyper, Jong zeylmaker, Provoost, Bos-schieters, Adelborsten, Jong scheeps-corporael, Bootsgesellen tot jongen incluys, Soldaten,	yder 2 canassers als boven.

Alle de voorschreeven canassers sullen in Indien behoorlyk moeten gebrand en alleen gevult weesen met thee, sonder dat in deselve eenige andere goederen of koopmanschappen mogen overgebragt werden, op pene van confiscatie; deselve sullen ook niet omwonden mogen syn met zeyldoek of gegort met touwen, maer los overgevoert werden.

En werd by desen wel expresselyk verstaen, dat deselve canassers, op het binnen komen der scheepen, niet van boord aende overbrengers sullen afgegeven, maer nevens de kisten, etc. gebragt moeten werden op 't Oost-Indische huys in de respective kameren, om aldaer gevisiteerd en na bevinding gelargeert te werden, sullende aen boord der scheepen niet anders werden gelargeert als een pak kooygoed aen ieder persoon, soo wel officieren als gemeenen, en waer in geen thee of iets anders als alleen waerlyk kooy- of slaepgoed sal mogen syn, sullende het geene daer in buyten zulk kooygoed gevonden werd, ter profyte vande Compagnie werden aengehouden.

Voorts werd soo wel den equipagie-meester tot Batavia en Ceylon, als de respective thuysvaerende schippers en opperstuurluyden wel speciael gelast, dat sy mede naauwkeurige toezigt sullen hebben te nemen, dat door niemand eenige ongebrande, particuliere goederen off meerder getal van canassers thee, als in desen syn toegestaen, aen boord der retourschepen werden gebragt of ontfangen, op pene, by aldien sy bevonden werden hier in nalatig of met oogluyking hebben te werk gegaen, voor de eerste reyse te sullen werden gesuspendeert den tyd van drie jaren en voor de tweede reyse voor altoos gedeporteert uyt den dienste vande Compagnie."

Aanleiding tot de vaststelling dezer voorschriften gaf »den me»nigvuldigen aanbreng van koopmanschappen in de sogenaamde »kooygoederen der t'huysvarende personen." Voortaan mogt men daarom slechts één pak kooi- of slaap-goed medenemen.

9 December. *Bepaling, dat met één vaartuig niet meer dan 36 slaven ter verkoop te Batavia mogten ingevoerd worden.*

Er bestond op den invoer van slaven eene boete van 10 rijksdaalders, »hooft voor hooft", maar deze belemmerde niet genoeg den al te grooten aanvoer van slaven. Met 5 praauwen waren in 1732 niet minder dan 444 slaven aangebragt.

De Regering wilde te gelijker tijd »ongevoelig beletten de »onversadelyke begeerte der ingesetenen om sig met dat ge»spuys, onder pretext van diensten, te overladen, ter hunner »eygener charge en tot nog grooter bekommeringe voor het »gemeene best, dat door den bosen aart van dat ondeugende »volk maer te veel werd g'infecteerd en dus ook opgepropt »met een party deugnieten, wanneer deselve vervolgens door »den tyd op vrye voeten geraken en sig nevens andere in »dese colonie nedersetten."

Indien meer dan 36 slaven per praauw werden aangevoerd, zoude de anachoda voor de eerste maal betalen eene boete van 40 rijksdaalders »voor ider hooft" en bij een tweede vergrijp zijne slaven verliezen.

Uitgezonderd werden »30 stux voor de koningen [scil. de Vorsten van Boeton, Tambora, Sumbawa, enz.], die men eens »in het jaar sal laten passeeren, wanneer deselve daertoe »versoek komen te doen", en wel om reden »uyt derselver »procedido alhier weder inkoop gedaen werd van dese en »geene benodigdheden, waar van zy [de koningen] in hunne »landen gebrek hebben." — Ter wille van de negotie liet derhalve de Regering iets toe, wat zij overigens hoogst nadeelig achtte.

9 December. *Bepaling, dat »naar het geintroduceerde »gebruyk van veele jaeren", de weeskinderen te Batavia eenmaal 's jaars getracteerd zouden worden in den tuin van het Collegie van Heemraden.*

Tot »dese vrolykheyd" werd jaarlijks eene som van 90 rijksdaalders uit de armen-middelen aangewend, waarvan ook vele genoodigden profiteerden.

Diakenen vonden zulks ongepast en besloten daarom voor dat doel uit eigen beurs geld bij een te brengen, — een maatregel, welken de Regering allezins kon billijken.

17 December. *Vernieuwing — ditmaal voor alle buitenkantoren — van den last tot het voegen eener geleidemissive bij naar Batavia over te zenden proces-stukken.*

Zie bij 13 Junij 1719.

22 December. *Vernieuwing van het voorschrift, dat »alle »geschenken, die door inlandse grooten aan de ministers [dienaren der Compagnie] gedaan worden, op reecq. »van schenkagie ingenomen en de Comp. goed gedaan »zullen werden, om Comps wegen te werden gerecom»penseert, maar niet door een gouverneur off ymand »anders."*

Wilde men het geschonkene behouden, dan moest men zulks laten taxeren, naar Batavia opzenden en »daerom" verzoeken, in welk geval de Hooge Regering op het verzoek zoude beschikken, »als bevinden zal te behoren."

23 December. *Toekenning aan weduwen van leden der Hooge Regering, wier benoeming als zoodanig eerst na hun overlijden in Indië bekend was geworden, van den rang naast de jongste weduwe van een »wesentlyk" lid, alsmede van »de overige, uyttertyke preëminentien."*

Deze weduwen werden vroeger »niet hoger geconsidereerd »dan andere vrouwen, tot vermeerdering van hunne afflixie »door het verlies, dat deselve bereeds hebben moeten onder»gaan, dat daer en tegen naer de billykheyd buyten 's Comps »kosten en nadeel gesoulageerd ende gemodereerd soude »kunnen werden."

De Regering hoopte, dat de Heeren Principalen deze schikking zich zouden laten welgevallen.

1733.

13 Januarij. *Last op den kerkeraad te Batavia, zoo lang aldaar »elff vast beroepene en stem hebbende leeraren »gevonden werden, het getal der ouderlingen ook daer »mede eguaal te houden.”*

Vroeger bevonden zich 10 ouderlingen te Batavia.

14 Januarij. *Verbod voor Notarissen »om, by wege van »bevel, interdictie en inhibitie, over het inmanen van »de declaratien der procureurs voor reekening van de »bediendens van het Collegie van Schepenen eenige in. »sinuatie aen de geregtsbodens te doen.”*

Het was een oud gebruik, dat, »wanneer de Secretarissen, »eerste clercquen en andere bediendens” van het Collegie van Schepenen, »wegens haer zalaris en verschot door de procu- »reurs niet voldaen werden, zy dan haere declaratien inhouden »om daar uyt de betalinge van haer aghterwesen te vinden.” Ook leerde de ervaring, dat »veele procureurs daar op ge- »meenlyk uyt waren om, in plaetse van betalinge, de bediendens »van het Collegie van Schepenen op den duym te doen fluyten.” Nu had de procureur, N. Brossaert Jacz., door een Notaris de boden van Schepenen laten insinueren geene gelden op den naam van Brossaert in te vorderen, tenzij deze daartoe zelf last had gegeven.

Schepenen oordeelden, dat »zulk gedoente niet anders was »gepractiseert, als om den gesw. klerk door temeraire mid- »delen van zyn aghterwesen te ontzetten” en vaardigden daarom bovenomschreven verbod uit.

25 Januarij. *Legitimatie van een onwettig kind.*

Dit stuk is afkomstig van de Hooge Regering.

»Alvorens van deese, onse gratie te mogen jouisseeren", moest de vader betalen »seekere somma van penningen ten »behoeve van de Hooge Overigheyd, na gelegentheid van des- »selfs persoon ende faculteyt van zyne goederen, ter discretie »en taxatie van den President en Raden van justitie."

25 Januarij. *Vermeerdering van het aantal vaste, loon trekkende klerken bij de Weeskamer te Batavia van* 8 *tot* 10, *»onder het ord^e tractement van* 6 *rd^s ter maand »voor de eerste maal."*

28 Januarij. *Voorschriften nopens het gebruik van groote »sombreels" (zonneschermen).*

Alsoo by het agtste articul van het placcaet, op den 28^en December 1729 g'emaneert over dese en gene uytterlykheden, die in pragt en grootsheyd alle maet en bepalingen te buyten gingen en noodzakelyk dienden gerefreneerd te werden, onder anderen ook geinterdiceerd geworden is het dragen van groote quintasols aen alle dienaren vande Compagnie, met cooplieden gelykstandig of daer beneden synde, als schippers, capitain-lieutenants en alle mindere, item burgers, niet hebbende geseten in het collegie van Scheepenen of actueel sessie hebbende in het collegie van Weesmeesteren en Heemraden, aen welke twee laetste sulx, soo lange in functie syn, nevens hunne secretarissen, item den Capitain en ses lieutenants der Chineesen natie by distinctie toegestaen en daer en tegens alverder geinterdiceert wierd aen Boedelmeesteren dier natie met de inlandsche Capitains, benevens soodanige vrouwen, als daer by speciael van andere syn gedistingueerd, op verbeurte van sekere boete, daertoe gesteld, de helft voor d'Ed. Comp^e. en de andere helfte voor den officier, invoegen dat dan 't sedert op gem. tyd onderhouden is, alschoon sich veele over dese rigeur

hebben beklaagd, ten aensien van het ongemack, dat daer door komen te lyden menschen, die dagelyks op straat moeten syn en welkers gelegentheyt niet toelaet zich van rytuygen te bedienen, en insonderheyd schippers en militaire officieren, item soodanige gequalificeerdens vande penne, welkers vocatie dat medebrengt, ten aensien de vehemente hitte der middags-sonne soo wel niet afgekaatst werden kan door het gebruyk van een kleene of hand sombreel, waer van sich deselve inmiddens hebben moeten bedienen, en ons dierhalven al te meermalen syn lastig gevallen om hierinne eenige mitigatie te willen maken voor soodanige persoonen, als uyt hoofde van noodzakelykheyd in het besorgen hunner diensten het gebruik van alsulken grooten quitasol noodig hebben en zeer wel verschillend syn van vry-lieden, die pas uyt de militie of zeevaert ontslagen syn en daermede voormaels langs straat te pronk gingen, waer op de gemaekte restrictie wel voornamentlyk schynt te sien, ongerekend de bespottinge, die soodanige mindere gequalificeerdens daer door subject waren geraekt, soo omtrent de geene, waer over sy het gesag hebben, als wel voornamentlyk omtrent den inlander, en by uytstek omtrent de officieren der Chineese natie, aen dewelke men uyt dese consideratie by distinctie het gebruyk van dien hadde geconserveerd, tot behoud van het nodige ontsag onder de geene, waer over sy gesteld syn, gelyk omtrent voornoemde persoonen almeede van seer veel aenmerking en reflexie schynt te syn, soo wel ten opsigte der bediendens vande penne, die veelmaels al het bestier vande een of andere residentie hebben gehad, ende geene, die te deser plaetse sich op de respective comptoiren bevinden, als omtrent de militie en zeevaart, waer van de geene, aen wien het commando werd toebetrouwt, almede eenige distinctie dienen te hebben boven hunne onderhoorige, sal hunne agting tot behoud van goede ordre ongekrenkt en ongeschonden blyven; ongerekent de doleantien vande inlandse capitains, die in vergelykinge van Chineesche lieutenants, almede in consideratie schynen te komen, ter saecke hunlieden werd toevertrouwt het gesag over andere van hunne natie en volk,

ende confusie, die wy vernemen, dat onder de gemeente sich heeft opgedaen door de distinctie tusschen vrouwen en vrouwen, naer maete van haere geboorte, die tot een universeel misnoegen van een iegelyk heeft moeten werden g'examineerd en bloot gelegd, om te weeten of deselve aen de verleende licentie voor alle Europeese vrouwen en die met haer gelykstandig syn, participeeren konden of niet, tegens de goede intentie en het heylsaeme oogmerk van het voorsz. placcaet, specteerende alleenlyk op de excessen, in dese en geene uytterlykheeden en onder anderen ook in het dragen van groote quitasols gepleegd, tot vilipendentie van andere en tot verbreekinge der distinctie tusschen meerder en mindere, die soo noodwendig in een land van goede ordre dient geconserveerd te blyven; soo is 't, dat wy, genegen synde ter bede van de voors. gequalificeerdens en ook niet anders bedoelende dan den welstand deser colonie en die vande goede ingesetenen, waer het onderhouden van al sulke heylsame instellingen ten hoogsten noodig en dienstig is, en geensints geintentioneerd synde onse dienaren en ingesetenen eenige last op te leggen, waer mede deselve sich eeniger mate beswaert of verongelykt souden agten, maer integendeel altoos daer heen siende om deselve door salutaire ordres in een behoorlycke discipline te houden, tot wegneminge vande voornoemde inconvenienten, goed gevonden en verstaen hebben by wege van mitigatie omtrent het voornoemde 8ste articul eenige veranderinge te maken en dienvolgende als nu het dragen van groote sombreels ook te permitteeren by desen aen alle andere dienaren van de Compagnie, de qualiteyt van ondercoopman hebbende, en daer benevens degeene, die met haer gelykstandig syn, consequentelyk ook schippers en officieren van de militie, chirurgyn vande hoofdposten, de respective basen, notarissen en procureurs, item lieutenants en vaendrigh vande burgerye, met de inlandse burger en andere capitainen en alle mindere collegianten, in en buyten functie, by gevolg ook boedelmeesteren der Chinesen natie, voorts diaconen ende regenten van Gods huysen, soo lange de twee laatstgem. in bedieninge syn, den vendu-

meester, waagmeester, ykmeester, den opsiender vande rys basaar, den afslager vande vismarkt, den stads apotheker en haere vrouwen, nevens die vande inlandse officieren, tot vaendrigs inclusive, en soodanige andere, als daertoe door de hooge regeringe sullen werden gequalificeerd en gepermitteerd, met uytdrukkelyke interdictie nogtans aen alle andere, wie het ook soude mogen syn, sich van gemelte groote quitasols te bedienen, op verbeurte van dubbelde boete, alsoo wy ten opsigte van deselve alsoo wel, als omtrent alle andere saeken, by voors. placcaet uytgedrukt, wel expresselyk begeeren, dat hetselve in volle kragt blyven sal, en mitsdien een ygelyk, die het aengaen mag, de novo gelasten op de uytvoeringe van dien sonder eenige conniventie te letten en tegens de contraventeurs met alle rigeur te procederen, wyl wy sulx tot mainctien van goede politie en ordre, en bygevolg voor den dienst onser hooge principalen, mitsgaders tot welstand deser coloniën aldus bevonden hebben te behooren.

Ende opdat ook de kennisse van dese onse ampliatie een iegelyk toekomen en niemand daervan eenige ignorantie pretendere moge, soo hebben deselve niet alleen inde Portugeesche, Maleytse en Chineese taelen laten oversetten, maer ook tot narigt van een iegelyk ter gewoonlyker plaetse doen publiceeren en affigeeren.

30 Januarij. *Bepaling, dat, bij ontstentenis van den Directeur-generaal, de opper-kooplieden van het kasteel Batavia zouden teekenen »alle ordonnantiën, die de »dagelykse huyshouding concerneeren," onder voorwaarde van »alles, wat eenige speculatie heeft," vooraf ter »kennisse van den Gouverneur-Generaal te brengen.*

In Januarij 1733 had de Gouverneur-Generaal tijdelijk de taak van den zieken Directeur-generaal op zich genomen, maar kon zulks niet volhouden. »De ordinaire zaeken van het generale »gouvernement van India byna in geen comparatie meer »schynen te komen by soo veel speculatieve en niet min on-

»gehoorde en importante gevallen, als de presente eeuwe 't »sedert eenige jaren alhier uytgelevert heeft, schoon de »eerstgemelte alleen een gantsch mensch occupeeren kunnen."

6 Februarij. *Bepaling, dat de Fiscaal te Bantam in rang stond boven de aldaar »militerende" luitenants, ook al bezat hij slechts de kwaliteit van onder-koopman.*

Deze uitspraak berustte op de overweging, dat daardoor het fiscaals-ambt »al mede eenigermate in consideratie en agting" gehouden werd.

17 Maart. *Vrijstelling van de Palembangsche vaartuigen van de verpligting tot het aandoen van Batavia op hunne reizen oostwaarts, opgelegd den 24sten Junij* 1732.

Palembangsche gezanten betoogden de onmogelijkheid om met de »lomp en plomp" gebouwde inlandsche vaartuigen ten allen tijde aan die verpligting te voldoen, alsmede »de »groote stremming, die in den smallen handel daardoor werd »gecauseerd, en de visible schade, die haer land al met eenen »noodwendig subject werden moet, wanneer zy het gerieff »van soo veele kleinigheden souden missen, als tegenwoordig Java »ten behoeve van Palembang en dat land reciproque weder »voor de ingesetenen ten desen eylande uytlevert."

De Regering liet het verleenen van de vrijstelling voorkomen als eene »ongemeene inschikkelykheyd" harerzijds en vermaande daarom den Sultan van Palembang »des te meer sorge te »dragen, dat dese complaisance niet strecke tot bevordering »van hare sluykeryen, maer dat in tegendeel met gemelte »vaert niets anders over en weder verhandelt werde, als het »geene effective tot nodig gebruyk van wedersydsche onder- »danen, mitsgaders ook in der daad tot den smallen handel »gehoort en by de contracten niet verboden is."

Eigenlijk verleende de Regering de vrijstelling slechts, omdat zij vreesde, dat »door dese inconvenienten de peper»plantagien" mogten vervallen, terwijl zij »zulk een schaarsheyt »aan dien soo seer gewilden korl" had, en omdat »de »Palembangse naviganten soo seer niet subject waren van »morsserye, dan wel de geene, die andere plaatsen om de »Noord frequenteren."

20 April. *Last op de buiten-kantoren »eenmaal in 't »jaar, 't zy onder ult°. Aug°. off soo als dat best »vallen wil, met de generale beschryvinge derselve, »herwaerts [scil. naar Batavia] over te senden een »generale lyste der [Compagnie's] vaertuygen, onder »ieder gouvernement, directie, commandement off comptoir »sorteerende, met aanwysinge, niet alleen wie en waer »deselve zyn, maer ook in wat staat sig bevinden en »wat reparatien van naam daeraan gedurende een rond »jaer gedaan zyn, mitsgaders wat daer nog verder aan »moet geschieden."*

Over het algemeen droeg men op de buiten-kantoren zeer weinig zorg voor de aldaar aanwezige Compagnie's vaartuigen, welke men gewoonlijk in »vervallen" staat ter reparatie naar Batavia opzond.

20 April. *Last op de gouverneurs, enz. der buitenkantoren de hun op 23 Junij 1732 verleende surcheance van vonnissen niet »soo verre te extendeeren, wanneer »in het stuk van de justitie selvs den regter sig niet te buyten »heeft gegaan off dat 'er op het gewysde niet het een »off andere te seggen valt, waerdoor den gecondemneerden »te swaer off te ligt behandelt is, maar dat de proceduren »alleenlyk aan eenige kleine defecten laboreeren, welckers »redres altyt naer dato te vinden is."*

21 April. *Bepaling, dat alle »vlagge-luyden (dat is de »geene, die met de vlagge van de groote steng op off »van de rheede gaan) den Admiraal off Commandeur »van de scheepen ter rheede zullen moeten salueeren, »ten minsten met seven of negen schoten, om vervolgens »met twee minder bedankt te werden."*

Het bepaalde op 28 Julij 1731 werd zeer willekeurig nageleefd. Dan eens werd door vertrekkende vlag-officieren een salut gegeven en dan weder niet, »hetgeene niet wel voegd."

1 Mei. *Verbod voor de buiten-kantoren tegen het verstrekken van scheeps-behoeften, »hoe die ook mogten zijn", aan aankomende Compagnie's schepen, »wanneer de »overheden, die zulx komen te verzoeken, niet alvorens »de noodsakelykheyt van dien in geschrifte komen aen »te wyzen en men by examinatie off ondersoek aan de »wal zulx ook waarlyk alsoo bevind."*

Dit stuk is eene uitbreiding van het bepaalde op 28 Augustus 1732, gevorderd door de ontdekking van »diverse excessen »omtrent de verstreckingen, die op de buyten-comptoiren en »veelmaals nodeloos werden gedaen."

Bij eventuele, noodzakelijke verstrekkingen moest daarvan in de resolutiën aanteekening worden gehouden, op zoodanige wijze, dat de Hooge Regering te Batavia bij magte was de noodzakelijkheid dier verstrekkingen te controleren.

2 Mei. *Bekendmaking, dat Diakenen openlijk rekening en verantwoording zouden doen hunner gestie over* 1732.

15 Mei. *Bepaling, dat onder-kooplieden »buyten employ, »voor soo verre die in vaste gecommitteerdens plaetsen »werden gebruykt, evenals die van Onrust en degeene, »die op de generale secretarye bescheyden zyn, het »ordinaire kostgeld" zouden genieten.*

19 Mei. *Bepaling, dat aanhalingen van prauwen, in gevolge het beslotene op 23 Junij 1732, zoo op Java, als te Bantam, »finaal zullen moeten g'examineerd »en naer de beste kennisse der ministers getermineerd »werden, mits over de gevallene dispositie, 't zy politique »off justicieele, alvorens met de uytvoering voort te »gaan, het goedvinden en de toestemminge deser regeering »versogt ende g'obtineerd werde."*

De Hooge Regering werd door de volledige behandeling van dergelijke aanhalingen te veel »vermoeyelykt en geturbeerd in »besigheden van meerder belang voor de Comp^e^."

5 Junij. *Bepaling, dat binnen drie maanden niet afgehaalde rantsoenen ten voordeele van de Compagnie zouden worden verbeurd verklaard.*

Een »goed" aantal gequalificeerde en mindere dienaren had zich niet gestoord aan eene waarschuwing ter zake van den Directeur-generaal, ten gevolge waarvan o. a. niet minder dan 859 kan wijn in Compagnie's provisie-magazijn te Batavia onafgehaald was gebleven.

»Refrenatie van verdere diergelyke ontstigtelyke gedoentens, »waer uyt niet anders als confusie is te verwagten," oordeelde daarom de Regering allezins noodig.

11 Junij. *Bepaling, dat de politieke raad te Silida zoude bestaan uit 7 leden.*

15 Junij. *Last op de buiten-kantoren geen bediende van de Compagnie, »vóór zyn verband g'expireerd is, buyten »speciaale qualificatie" van de Hooge Regering, naar Batavia te laten vertrekken.*

De poenaliteit was, dat »derselver verdiende gagie, van »den tyt dier ongequalificeerde verlossing tot haer wederkomst »op derselver bescheyden plaats, sal worden gelaten voor

»reecq. van dengeene, die haer toestemminge daertoe hebben »verleend."

18 Junij. *Last op de scheeps-overheden geene andere goederen binnen boord te ontvangen dan die »deugt-»saam en wel geconditioneert, zonder eenig zigtbaar »gebrek" waren.*

Indien hun andere goederen werden opgedrongen, dan moesten zij daartegen schriftelijk protesteren.

Vele goederen werden te Batavia bedorven aangebragt, zonder dat men kon nagaan, aan wien de schuld van het bederf lag.

De poenaliteit voor de scheeps-officieren was het betalen van schadevergoeding, indien zij niet geprotesteerd hadden »off by manquement van een valide bewys, dat zulx door »haer is volbragt."

Deze last werd opgenomen in de instructie, welke de scheeps-overheden voor elke reis medekregen en waarvan, volgens oud gebruik, een afschrift aan het betrokken buiten-kantoor werd toegezonden.

19 Junij. *Last op de buiten-kantoren, dat »van alle »vonnissen, waarby de delinquanten beneden de expres »gestatueerde straffe gecondemneert werden, door den »Officier, alschoon extra-ordinario modo procederende, »aan den agtb. raad van justitie deses casteels [Batavia] »geappelleert en den reus, benevens de processtukken, »herwaerts gesonden moesten werden."*

Deze bepaling was alweder een gevolg van de op 23 Junij 1732 aan de gouverneurs, enz. verleende surchéance.

27 Junij. *Last op de buiten-kantoren »ongemeen slegt »bevonden, vaderlandse goederen" naar Batavia op te zenden.*

De bedoeling was die goederen door de leveranciers in Nederland te laten vergoeden.

29 Junij. *Last op de buiten-kantoren geene gelden op wissel te accepteren, dan »in gevalle de noodsakelykheyt »zulx ten hoogsten quam te vereysschen."*

Die noodzakelijkheid moest uit eene resolutie van den politieken raad blijken; »en alsdan de specie [waarmede de wissel betaald werd] nog sodanig wesen, dat uyt dies ontfang »geen nadeel off by uitgave geen verlies [door de Compagnie] »werd geleden."

29 Junij. *Toekenning van de gewone huishuur aan de vrouwen van »op d'eene off andere expeditie, ten dienste »van de Comp., absent zynde leeden der Hooge Regering."*

Magtiging hiertoe was verleend door Heeren XVII[nen].

7 Julij. *Last op de buiten-kantoren bij den jaarlijkschen »opneem" zamen te stellen en vervolgens naar Batavia op te zenden eene memorie nopens den voorraad buskruit.*

Verwaarloozing van »dat hoognodige poeder" op verschillende buiten-kantoren gaf aanleiding tot het uitvaardigen van dezen last.

De memorie moest »specifice" behelzen:

a. »de quantiteyt van den bevonden voorraad";
b. »het getal, benevens het gewigt der vaatjes";
c. »in welk jaar dat buspoeder gemaekt is, na het geene »alhier op deselve gesteld werd";
d. »van welcke deugtsaemheyt hetselve by de genomen preuve » bevonden is."

14 Julij. *Bepaling, dat, zooveel mogelijk, wijn op fleschen, in plaats van in vaten, als rantsoen verstrekt zoude worden.*

De ervaring had geleerd, dat wijn veel beter in flesschen dan in fust naar Indië overgebragt kon worden.

Een legger wijn van 360 kannen werd gerekend gelijk te staan aan 460 flesschen (»bottels").

Een flesch Fransche wijn kostte in Indië aan de Compagnie gemiddeld $8^7/_8$ stuivers.

25 Julij. *Bekendmaking, dat de Buiten-regenten van het Lasarus-huis openlijk verantwoording zouden doen hunner gestie.*

25 Julij. *Last tot het overbrengen van lijken, begraven in de Nederduitsche kerk te Batavia, welke in 1733 is afgebroken en vernieuwd.*

Binnen 14 dagen na de afkondiging dezer advertentie moesten de lijken overgebragt zijn door hen, die zich daartoe verpligt of genegen achtten, op straffe, dat zulks anders zoude geschieden door de doodgravers van het Hollandsche kerkhof.

Zij moesten zich wenden tot den kerkmeester om te vernemen, welke grafkelders moesten ontruimd worden en waarheen de lijken konden gebragt worden.

De reden voor de uitvaardiging van dezen last was, dat men op de plek, waar de oude kerk had gestaan, eene nieuwe wilde bouwen.

31 Julij. *Last op de buiten-kantoren, door twee van de bekwaamste leden van den politieken raad te doen excerperen »alle de ordres, begreepen in de brieven »deser regering en de daer benevens overgesondene uyt»treksels van de advysen der Heeren M^rs^, voor soo »verre op yder plaets gevonden werden" en die excerpten, »onder speciale en applicable tituls off hoofden" gebragt, naar Batavia op te zenden.*

De Regering beoogde hiermede »besparinge van veel moeite »en tyd, die nu veelmaals by benodigtheid en het naslaan van »een groote meenigte van volumineuse papieren besteed werd."

»Buyten des" achtte de Regering zulks »het regte middel »om de geene, die tot leden deser regeringe door de benevo»lentie der Heeren Mrs werden gepromoveerd, op een faciler »wyse, onder de besorginge van het geene deselve is opge»legt, tot een algemeene kennis van saeken te doen geraeken »en tot een ondersoek aan te moedigen."

In Februarij 1741 had Makasser nog niet aan dezen last voldaan (resolutie H. R. 2 Februarij 1741) en in Augustus 1748 hadden slechts »eenige" buiten-kantoren hunne »com»pendia" ingediend. Zij kregen daarom den last deze »effen »te doen stellen" en daarmede »van tien tot tien jaren zonder »interruptie" voort te gaan (resolutie H. R. 6 Augustus 1748).

11 Augustus. *Verhooging van den borgtogt, te stellen door den bode van Commissarissen voor kleine en huwelijksche zaken, van* 100 *tot* 500 *rijksdaalders.*

Verg. 18 April 1719.

14 Augustus. *Bepaling, dat »eenige dagen vóór de »dépèche der mindere vaartuygen [van Batavia] na het »een off ander buyten-comptoir, een naamrolle der »manschap, daarmede staande te vertrekken, aan het »logie-comptoir zoude werden afgegeven, — ten eynde »daar door in staat te weesen om de soldye reeckn »derselve af te sluyten en onder de papieren van de »generaale secretarye te kunnen laten afgaan." — Last op de buiten-kantoren »die reekeningen by haare boeken »in te nemen en met de andere reekeningen in gem. »boeken weder herwaarts [Batavia] te senden."*

Dikwerf bleef men te Batavia onkundig, zoo wel van het

overlijden, als van »het ligten aan de wal", van een of meer tot de bemanning dier vaartuigen behoorende personen, waardoor allerlei »verwarringen en abuysen" ontstonden.

Uitgezonderd werden schepelingen, die »maar heen en »weder vaaren, mitsgaders geene schulden gemaakt hebben", ten aanzien van welke »een enkelde aanteekening op sodanige »reekening voor genoegsaam en voldoende is aan te zien."

4 September. *Bepaling, dat na weglooping opgevangen en in het ambachts-kwartier voorloopig opgesloten slaven — indien hunne meesters genegen waren hen aan de Regering over te doen — zouden aangekocht worden, bijaldien zij niet ouder waren dan 35 jaren, voor 35 rijksdaalders »het stuk, mits dat van dat montant »het bedragen der gewoone onkosten zal moeten afge»trocken werden"; bij ouder leeftijd, tegen taxatie.*

»Ongereeckent den afschrik, die daerdoor zal werden ver»wekt," was de Regering van oordeel, dat »door dit middel »aan de ingesetenen een gewenscht gerieff" zoude worden bezorgd, »aangesien daerdoor in staat werden gestelt om zig »te ontlasten van subjecten, waervan zy doorgaans geen de »minste dienst hebben, dog die, in de ketting ten dienste van »de maatschappye blyvende, ten vollen gedwongen zyn het »vereyschte werk te verrigten en dienvolgende strecken kun»nen tot vermindering der huurlingen."

11 September. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten betreffende de »thuysvaerders."*

11 September. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

11 September. *Aankondiging eener publieke vendutie van »diverse sorteeringen van lijwaten, dewelke in »Nederland gewilt zyn, tot gerieff en dienste van de »thuysvarende."*

De vendutie zoude gehouden worden op last van Heeren XVII[nen] en wel in het nieuwe kleeden-pakhuis onder de Pinang-poort »ten deesen casteele Batavia."

A contant zoude verkocht worden; en niemand zoude ten gevolge dier vendutie meer of andere goederen naar Nederland mogen medenemen, dan hem bij het reglement op de bagage was toegestaan.

15 September. *Magtiging op den Raad van justitie te Batavia naar goedvinden te handelen, wanneer, »iemand »ten seeckeren dage gedagvaert zynde, deselve komt »te vallen op een dank- off bede-, dan wel andere »feest-dag."*

De Regering was van oordeel, dat »zulx door het gebruyk »en practycq genoegsaam gedecideert werd."

15 September. *Toekenning aan den eersten Secretaris der Hooge Regering van het regt tot het medenemen van dezelfde bagage naar Nederland, als aan Gouverneurs, Directeuren en Raden van justitie was toegestaan, nevens* 36 *kanassers thee.*

Deze dienaar der Compagnie was in de reglementen op de gepermitteerde bagage, enz. vergeten.

18 September. *Toekenning aan de kruitmakers van het regt tot het medenemen naar Nederland van dezelfde bagage, als aan sergeanten was toegestaan.*

6 October. *Uitbreiding van het bepaalde op 19 Mei 1733 nopens het verbeurd verklaren van praauwen, varende zonder pas, op »alle vaertuygen sonder onderscheyd."*

13 October. *Bepaling, dat de kanassers thee, welke repatriërenden mogten medenemen, uiterlijk zouden mogen wegen 90 ℔ netto. — Vergunning tot het medenemen van »kassen", in plaats van kanassers, mits niet meer wegende dan 80 ℔.*

Wat de kanassers betrof, wilde de Regering niet zien »op »een pond off thien", voornamelijk, omdat »de canassers, soodanig »als alhier uyt China werden aangebragt, eenigsints de ge»limiteerde swaerte van 80 ℔ komen te surmonteren."

Ook had de nieuwe regeling nopens het kooigoed veel ongenoegen verwekt, »aangesien het gemeene scheepsvolk, door de »voorige indulgentie dergeene, wiens pligt het was den exces»siven overvoer der particuliere goederen na vereysch tegen te »gaan en te beletten, daerop verleckert zynde geworden, niet dan »met onwil zig na soodanige verandering komt te schicken."

De Regering achtte daarom »het gebruyk van de uyterste »rigoreusheyd niet raedsaem."

22 October. *Maatregelen ter voorkoming van de »swaare »sieklens en sterftens van 't scheeps-volk."*

Bewindhebbers gelastten daartoe de scheeps-officieren »haare »scheepen, in de warmte komende, ten minsten om de veertien »dagen op te ruymen, te doen suyveren en berooken, sullende »gehouden wesen hier van by haar journael te doen consteren »ende, aan de Caap komende, aan den Gouverneur en Raad »by een ordentelyke verklaring doen blyken."

Zij werden bovendien gelast, »onder de Linie gekomen synde »en geduurende de meeste hitte, te vaaren met een open water»vat, werdende niettemin gerecommandeert behoorlyke sorg te »dragen, dat het water niet werde misbruykt, nogte verquist."

15 November. *Vergunning voor de Preanger Regenten »het aloude gebruyk, in soo verre betreft de ontdecking »van buffel-dieven" weder toe te passen. — Invoering van koperen duiten in de Preanger-landen. — Handhaving der contributie ad 500 realen 's jaars, door de Preanger Regenten op te brengen aan de Cheribonsche Vorsten »voor het besorgen van vaartuygen ten »affvoer van coffij boonen en andere Preanger wharen."*

Het bewuste gebruik bestond uit het volgen van het spoor van vermiste beesten en het »aanspreken dierwegens van de »geenen, die daer by off omtrend woonen, ter plaetse, daer »men hetselve [spoor] verliest off komt op te houden."

Slechts bij wijze van proef stond de Regering de vernieuwde toepassing van dat gebruik toe, omdat zij vreesde, dat het gebruik zoude »strecken tot onderdruckinge van onschuldigen, »zoo als dit door de quaadwilligheyd van den een off ander »heel gemackelyck zoude kunnen geschieden."

De invoering van de duiten zoude plaats vinden door de Regenten »van dat benodigde kleyngeld in betalinge harer wharen, »na mate van noodsakelykheyd, te voorsien."

Ontheffing van de bewuste contributie hadden bij rekest verzocht de Regenten van Soekapoera, Limbangan, Imbanagara, Tjiamis en Bodjong-lopang.

17 December. *Uitschrijving van een algemeenen vast- en bede-dag wegens »quaadaardige sicktens en meenig»vuldige sterften" te Batavia.*

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia voor 1734.*

1734.

26 Januarij. *Last op de buiten-kantoren tegen »ontydige »en overtollige verstreckingen van gagie na uytterste »vermogen te waken door een nauwkeurige resumtie en »examinatie der zoldye-boeken."*

Vooral in de Ooster provinciën was men, in strijd met den Artikel-brief en met »successive gereitereerde recommandatiën", zoo verre met het verleenen van die uitbetalingen gegaan, dat »niet alleen de vrouwen van zodanige dienaren, die ten »behoeve van dezelve maand-cedullen hebben gepasseert, daar »op niets het minste tot hun onderhoud kunnen ontfangen en »aldus groot gebrek moeten lyden, maar ook zelfs veeltyds de »transporten onvoldaan moeten blyven."

Als straf op deze onordelijke en ongepermitteerde wijze van handelen stelde de Regering:

1° dat alwie eene onnoodige verstrekking van gage zoude hebben geordonneerd, met het te veel verstrekte op zijne soldij-rekening zoude worden belast;

2° dat, ofschoon het te veel verstrekte mogt zijn ingediend, toch »de zodanige, die haar daarinne hebben vergrepen, »zo veel aan boete ten behoeve van de armen zal moeten »betalen of daarvoor op zoldye-reeck. werden belast, als »te veel verstrekt is geworden."

Te gelijk met dezen last werden aan de buiten-kantoren toegezonden afschriften van de circulaire van 6 Februarij 1717 en extracten uit de missive van Heeren XVII^nen^ van 21 April 1690, alsmede uit de resolutiën der Hooge Regering van 23 Mei 1670 en 6 September 1694.

2 Februarij. *Bepaling, dat geen President eener Weeskamer te gelijker tijd President van eenen Raad van justitie kon zijn.*

Te Makasser had men in strijd met dit beginsel gehandeld. De Regering was van oordeel, dat deze betrekkingen »seer »verschillende" en ook »eeniger maten" met elkaar strijdende waren.

2 Februarij. *Bepaling, dat de Fiscaal bij een Raad van justitie in civiele zaken het laatst van alle leden zijne stem moest uitbrengen.*

Zulks was gebruikelijk in de Oostersche provinciën, behalve te Makasser.

11 Februarij. *Bepaling, dat, »wanneer de Gouverneur »of het Opperhooft ter plaatse, daar eenig vonnis »gewesen is, sustineeren mogte, dat daar iets aan »hapert, of sig om pregnante redenen daar by vonde »beswaard, 't zy dat hy vermeenen mogte aan het »regt niet te zyn voldaan of dat in tegendeel de straffe »boven het delict quam te oordeelen, den Fiscaal alsdan »in appel zal moeten komen en de gevangen met het »proces ter eerster instantie herwaarts [naar Batavia] »gesonden werden, om alhier door den Advocaat-fiscaal »van India voor den Raad van justitie deses casteels »te werden vervolgt."*

Deze bepaling werd gemaakt naar aanleiding van het beslotene op 19 Junij 1733, »tot explicatie dan wel opheldering »van dat besluyt ofte in steede van dien."

Het thans voorgeschrevene mogt niet anders worden »geprac»tiseerd dan in sodanige gevallen, als hier boven staan uyt»gedrukt."

Uit de »justitieele papieren" moest blijken, dat de Fiscaal op last van den Gouverneur of van het Opperhoofd in appel was gekomen.

23 Februarij. *Bepaling, dat te Koepang in- en uitgaande regten zouden worden geheven van sandelhout, was en slaven.*

Die regten bedroegen:

voor een pikol sandelhout	1/4	rijksdaalder,
» » » was	1/2	»
» » slaaf	3	rijksdaalders.

De inning dier regten moest door pachters geschieden.

De bedoeling met dezen maatregel was »om Chinese en »andere handelaars, die d'E. Comp. niet dan schade toebrengen, »den uytvoer deser handelwharen wat difficiel en ousmakelyk »te maken."

5 Maart. *Magtiging op den Gouverneur-Generaal verzoeken van dienaren der Compagnie om hunne vrouwen en kinderen mede te nemen naar de hun aangewezen standplaatsen, buiten Rade van Indië af te doen.*

26 Maart. *Bepaling, dat in lijfstraffelijke geregts-zaken niemand »ten synen eygen behoeve en ter beswaering »van een ander" een eed mogt afleggen.*

De Regering was van oordeel, dat zoodanige eed »niet alleen »buyten practycq is", maar ook »aanloopt tegens de reden."

Daarom was het ook »ongeoorloofd de presentatie van »eede by recollement te laten influeren."

De Officier van justitie moest zich tevreden stellen met »het simpel persisteren der declaranten by hare gegeven »declaratie."

Een eed kon alleen gevorderd worden van »de sodanige, »die in het geval niet gemesleert syn of daar eenig deel »hebben, en getuygen kunnen."

6 April. *Bepaling, dat de godsdienst-oefeningen in de Kasteels-kerk te Batavia des avonds te 6 ure in plaats van te 3 ure een aanvang zouden nemen.*

Behalve zij, die in de kerk tegenwoordig moesten zijn, en de militairen van het garnizoen, onder toezigt van een onderofficier, waren er gewoonlijk niet meer dan 2 à 3 personen bij de godsdienst-oefeningen aanwezig en zulks wegens »de »excessive hette, welke men alsdan onderhevig is.”

19 April. *Mitigatie van het plakaat van* 30 *Juni* 1651 *tegen het aan boord gaan van aankomende schepen.*

Alhoewel wy ons om bysondere goede redenen in den jaare 1731 hebben genoodzaakt gevonden het placcaet, op den laetsten Juny des jaers 1651 geëmaneert tegens het aen boord varen van ’s Comp[s] dienaren off burgers aen eenige aenkomende scheepen te deser rheede binnen den tyd van drie daegen buyten consent ofte permissie, tot refrenatie van verscheyde ongeregeltheden, dewelke daer omtrent waeren doorgebroken, te renoveeren en dus de voorsz. ordre, die op een onbeschaemde en stoutmoedige wyze door sommige, uyt insigte van een ongeregelde eygenbaet en zugt tot gewin, ten nadele van ’s Comp[s] onderdanen en ingesetenen wierd overtreden en byna scheen in ongebruyk geraekt te wesen, weder volkomen in trein te brengen, niettegenstaende den dienst vande maetschappye om veele insigten eerder quam te vereyschen, dat omtrent de penaliteyt, by het voorsz. placcaet gestatueert, eenige verandering en mitigatie wierd vastgestelt en ingevoerd, soo is, ten aensien van dit laetste by ons naderhand in consideratie gekomen wesende, dat de voorsz. insolentien sedert de ged. renovatie tot soo verre syn komen te cesseren, dat de inconveniënten, waerover bevoorens by continuatie wierd klagtig gevallen, niet meer werden vernomen en dus de regte tyd geboren is om ons eerste voornemen in ’t werk te stellen, op den 26[en] Juny des verleden jaers in rade van India verstaen en goedgevonden, niet alleen sulks in desen tyd om voors. redenen niet langer uytgestelt te laten, maer, voor soo verre als het belang van de maetschappy komt te vereysschen, den rigeur van het voors. placcaet eenigsints te modereren en al

verder omtrent de daer by gestatueerde geldboete, ten opsigte van 's Comp^{s} dienaren, eenige verandering te maken, maer ook uyt dien hoofde ten selven dage gearresteert de arbitrale correctie en het deportement, in voegen by het voors. biljet boven een mulcte van 200 realen tegens de burgers en dienaren vande Comp^{e} is vastgesteld, te aboleeren, mitsgaders te statueeren, gelyk wy statueeren by desen, dat, in gevalle een burger dan wel een ander inwoonder deser colonie tegens den inhoud van het meer ged. placcaet, het welk wy wel expresselyk begeeren, dat, voor sooverre betreft het daerin begrepen staende interdict, in volle kragt blyven sal, in den aenstaende mogte komen aen te gaen, sal verbeuren een boete van 200 realen sonder meer; dog den overtreder synde een dienaer vande Comp^{e}, sodanige somma gelds, als aen gagie in een jaer komt te verdienen; werdende niet tegenstaende de voors. versagting en verandering van en omtrent de voorige penaliteyt, waer toe wy om seer goede redenen syn getreden, aen een iegelyk, die het aengaen mag, de novo gelast op de uytvoeringe van het meer ged. placcaet sonder eenige conniventie te letten en tegens de contraventeurs met alle rigeur te procedeeren, wyl wy sulks tot mainctien van goede ordre en ter ontwykinge van alle ongeregeltheden voor den dienst vande maatschappye en tot welstand van dese colonie aldus bevonden hebben te behooren."

De afschaffing geschiedde, zoowel »ter ontwyckinge van »een party verkeerde denkbeelden en misnoegen onder de »gemeente", als omdat de Regering »de gestatueerde poena»liteit tegens de overtreeders, in't generaal genomen, voor »al te rigoreus en niet geproportioneert na de misdaat" aanzag. Ook vloeiden uit de deportatie allerlei »inconvenienten" voor de Compagnie voort. Want door overtreding van het verbod kon men zich willekeurig ontslag uit Compagnie's dienst bezorgen.

De resolutie der Hooge Regering, waarbij tot de mitigatie is besloten, dagteekent van 26 Junij 1733.

23 April. *Aanstelling van een derden organist te Batavia.*

De Portugesche binnen-kerk was ook een orgel rijk geworden. Het tractement der drie organisten bedroeg voor elk hunner:

16 rijksdaalders voor de eerste 5 jaren 20 » » » tweede » » 24 » » » derde » »	van hun verband,

te betalen uit de kerkelijke middelen.

De in 1734 aangestelde, derde organist was een matroos.

21 Mei / 9 Julij. *Vernieuwde afkondiging van alle plakaten, speciaal dat van* 31 *Mei* 1697, *tegen »samenrottingen van slaven »en andere, diergelyken geboefte op de bruggen en »aan de hoeken der straten", tegen het dragen van wapenen, enz.*

»By wegen van ampliatie" werd aan alle slaven verboden »het gebruyk van de soogenaemde sarrongs of eenige andere »kleedjes, op soodanige wyse, als tot het bergen van geweir »doorgaans gepractiseert wert."

De poenaliteit was dezelfde straf als op het dragen van wapenen, »alschoon by deselve geen geweir mogte gevonden »werden."

5 Julij. *Last op het Collegie van Schepenen, bij echtscheiding van broodbakkers te Batavia, het privilegie der broodbakkerij tusschen de scheidende man en vrouw te laten »opveylen, om aan de meestbiedende afgestaan »te werden."*

9 Julij. *Last op den Raad van justitie te Batavia, »by het »statueren van bannissement binnen de Indische gewesten, »geen bepaling van plaats te maken, maar sulx aan »het goedvinden der regeeringe gedefereerd te laten."*

Meermalen had zulks de Gouverneur-Generaal »by monde" aan den, in Rade van Indië aanwezigen President van den Raad van justitie verzocht, maar te vergeefs.

Huishoudelijker kunnen voorzeker regerings-aangelegenheden niet behandeld worden.

30 Julij. *Magtiging op Wees- en Boedel-meesteren de hun toevertrouwde gelden bij wege van hypotheek uit te zetten op landerijen, enz., gelegen binnen de buitenposten van Batavia.*

Door het overlijden of teruggaan naar Nederland van verscheidene, »vermogende heeren en andere capitalisten" waren vele hypotheken op huizen, tuinen, arak-stokerijen, suikermolens en landerijen, gelegen buiten Batavia, opgezegd; en »thans genoegsaem geene, ten minsten seer weynige gevonden »werden, die vermogens of genegen zyn hunne gelden op »vast hypotheecq, buyten dese stad gelegen, ter leen te ver»strecken."

Vaste goederen waren bovendien »merckelyk in prys ge»daalt." Reeds in 1718 hadden Weesmeesteren »de besit»ters van landeryen een aanmerkelyke som, met de uytterste »moeyte en perycul des waerelds, doen opbrengen, dewyl »deselve door verval in verre na zoo veel niet meer waardig »waren, als Weesmeesteren daar op gegeven hadden."

1 Augustus. *Bekendmaking, dat de buiten-regenten van het Lasarus-huis verantwoording zouden doen van hunne gestie.*

1 September." *Vernieuwde afkondiging van de plakaten betreffende de »thuysvaerders."*

2 September. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

3 September. *Vergunning voor repatriërende leden van de Hooge Regering 4 lijfeigenen (slaven of slavinnen)*

mede te nemen, onder voorwaarde, dat »het gewone »transport- en kost-geld voor de heen- en weder-reyse, »by aldien de heeren Meesters hetselve quamen af te »vorderen, sal moeten betaalt werden."

De Indische Regering verleende zich zelve die vergunning, omdat de vroegere gelijkstelling in dit opzigt van leden der Hooge Regering met geringere dienaren der Compagnie »tot »vermindering van den luyster en agtbaerheyd der regeering »noodsakelyk moet strecken."

Ook nopens het naar Nederland gaan van kinderen der leden van de Hooge Regering blijkt een zeker gebruik bestaan te hebben, hetgeen niet gereglementeerd was.

11 September. *Bepaling, dat een ongehoorzaam lid van den Raad van Indië moest worden gesteld »buiten gagie »en tractement, blyvende in de bedieninge van syn ampt."*

Reeds in 1681 en 1694 hadden Heeren XVII^nen dit voorschrift gegeven, hetgeen zij nu herhaalden.

14 September. *Bekendmaking, dat de Diakenen op 20 September 1734 openlijk in de Portugesche kerk verantwoording zouden doen hunner gestie over het jaar 1733.*

17 September. *Aanstelling van een tweeden landmeter te Batavia op een tractement van f 32, — 's maands.*

24 September. *Toekenning aan de leden, secretaris en bode van de Weeskamer te Batavia, »wanneer gebruykt »werden in commissiën in en over saken, waar om»trent de 40^e penning niet is toegestaan", van hetzelfde daggeld, als bij het Collegie van Heemraden gebruikelijk was.*

Aanleiding hiertoe gaf het bepaalde op 30 Julij 1734.
Het daggeld moest betaald worden door »de geene, ten »wiens versoeke en behoeven sodanige commissie gedecer»neert werd."

24 September. *Toekenning aan den eersten landmeter van $^{2}/_{3}$ en aan den tweeden van $^{1}/_{3}$ van het salaris voor het meten van landerijen en erven, gelegen buiten de stad Batavia.*

30 December. *Magtiging op de gouverneurs, enz. van buiten-kantoren:*

1° *»den Officier der justitie te ordonneren tot alle extra»ordinaire exploicten van arrest op personen en goede»ren, soo wanneer eenig misdadiger in flagranti delicto »mogte werden bevonden, of er in der sake periculum »in mora mogte resideeren; in hoedanigen gelegentheyt »denselven ook de gecommitteerdens van de maand sal »vermogen te ontbieden en daartoe te gelasten, of wel »andere leden van den raad, die het gereedste aan de »hand mogten wesen, committeren; mits daarvan in »'t vervolg en op zyn tyd behoorlyk kennisse latende »geven aan den president van den raad, ten fine die »hetselve daarinne relateren en den regter sodanig »disponeeren moge, als na examinatie der sake volgens »den regte en in goede justitie bevonden sal werden te »behooren;*

2° *»een der gecommitteerdens vande maand dan wel alle »beyde in den dienst der E. Comp. benodigt hebbende, »die t'employeeren; wanneer de president, na bekomene »kennisse, in deselver plaatse andere sal moeten nomineren »omme de voorvallende commissien waar te nemen."*

Deze magtiging was het gevolg van moeijelijkheden, voor-

gevallen op Banda, naar aanleiding van de resolutie van 23 Junij 1732 in zake regtspraak op de buiten-kantoren.

30 December. *Verbod tegen het beleggen van buitengewone vergaderingen van Raden van justitie op de buiten-kantoren »sonder speciale voorkennisse en toe»stemming van den Gouverneur.*"

30 December. *Last op de Raden van justitie op de buiten-kantoren »prealable kennisse aan den Gouver»neur te laten geeven en desselvs approbatie te doen »versoeken, wanneer de tortuure den officier is geadju»diceert geworden, alvorens met het scherper examen te »mogen voortvaren.*"

De Regering achtte »de tortuure ofte paleye een gebrekkelyk »middel ter ontdecking van de waarheyd" en hield zich overtuigd, dat »door geene genoegsame ervarentheyd van den »regter" dat middel »veel te ligt geappliceert werd."

Zij vaardigde daarom bovenomschreven last uit, »ten fine »niet dan met de uyterste omsigtigheyt en precautie zodanige »provisie in het werk gestelt werde, die vol sorge en gevaar »is, mitsgaders by eene ontydige applicatie ten principalen »niet kan werden gerepareert."

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia voor* 1735.

1735.

10 Januarij. *Verbod voor de buiten-kantoren aan den wal onbruikbare kanonnen te verruilen tegen goede kanonnen, aanwezig aan boord van Compagnie's schepen.*

De Regering noemde zoodanige handelwijze, o. a. te Makasser gepleegd, een »ongepermitteert en seer onvoorsigtig gedoente."

11 Januarij. *Aanstelling van twee archivarii ter generale secretarie.*

Door gebrek aan toezigt waren vele stukken in het ongereede geraakt.

15 Januarij. *Uitschrijving van een algemeenen vast- en bede-dag wegens eene koorts-epidemie.*

Nademael de swaere en gevaerlyke siektens, ten principalen bestaende in seer quaedaerdige, soo niet besmettelyke koortsen, waermeede het God de Heere behaagt heeft dese stad en ommelanden nu sedert ruym twee jaeren te besoecken, tot nog toe niet komen te cesseeren, maer ter contrarie sedert eenigen tyt der maten weder syn doorgebrooken, dat daer door veele menschen seer schielyk werden weg en ten grave gerukt, soo is op den 14en deser maend in rade van India ten hoogsten nodig geoordeelt en dien volgende goed gevonden om, even als in den aanvang van het gepasseerde jaer, met eenpaerige stemmen en herten weder onse toevlugt te neemen tot de goddelyke barmhertigheyd en uyt dien insigte tegens aenstaende Woensdag, sullende wesen den 19en deser lopende maent January, uyt te schryven en te doen vieren een algemeene vast- en bedendag, om den goedertieren God, soo binnen alle de kerken deser steede, als ten eylande Onrust en het admiraels schip te deser rheede, met nedrige en boetveerdige herten te bidden en te smeeken om de vergiffenisse van onse menigvuldige sonden en overtredingen en dat het syne heylige Majesteyt behagen moge desselfs slaende hand in gunst en genade van ons af te wenden, mitsgaders van die besoekinge te verlossen, tot grootmakinge van Synen heyligen name en welstant van 's Comps staet en dese colonie; waervan dan al met eenen verstaen is de behoorlyke afkondiging op naestkomende Sondag, den 16en deser, in alle de kerken vanden

predikstoel, mitsgaders op Maendag, den 17en daeraen, van het stadhuys door den bailliuw, ter presentie van gecommitteerde Scheepenen, te laten doen, ten eynde alle handwerken en neeringen geduurende dien dag mogten cesseeren, op sodanige boete en penaliteyten, als daertoe by de placcaten van ouds gestatueerd syn.

21 Januarij. *Bepaling, dat op de buiten-kantoren Curatoren ad lites ten laste van boedels niet meer in rekening mogten brengen dan 5 pct. van de verkochte goederen en 1 pct. voor »het manieeren en invorderen der con»tanten, dewelke in een boedel gevonden werden of op »het overlyden uytstaande waren."*

Te Batavia bestond dezelfde regeling; zonder eenig regt werden op de buiten-kantoren vacatie-gelden voor den Curator ad lites en voor gecommitteerden bij de inventarisatie, vendutie en »het houden van dingtale", onkosten voor het opmaken der boedel-rekening, salaris voor den Bode, gong-slag, enz. in rekening gebragt.

15 Februarij. *Vaststelling van een eed-formulier voor de taxateurs van vaste goederen.*

Vroeger waren die taxateurs, hoewel door de Regering aangewezen, onbeëedigd.

Het formulier bevat niets bijzonders.

18 Februarij. *Bepaling, dat in justiciële zaken geene »ophalinge der stemmen van absente leeden" mogt plaats hebben, »tenzy de uytterste noodsakelykheyt hetzelve »onvermydelyk maakte en de vergadering zig te swak »ofte beneden het vaste getal van seeven bevond."*

18 Februarij. *Last op de regterlyke collegiën in den aanhef hunner vonnissen bekend te stellen de namen der regters, die eenig vonnis hadden geveld.*

Zulks diende als contrôle op het aantal regters.

1 Maart. *Bepaling, dat, zoodra zieke Compagnie's dienaren in het hospitaal te Batavia werden opgenomen, hunne soldij-rekeningen »immediaat" afgeschreven en aan den boekhouder van het hospitaal overgegeven moesten worden. — Verbod voor dien boekhouder schuldrekeningen aan te nemen of in te schrijven, tenzij de zieken van eenig buiten-kantoor zonder formeele rekening waren aangekomen.*

4 Maart. *Bepaling, dat bij begrafenissen te Batavia van Constabels-majoor en van militaire Kapiteinen het kleine bataillon van het kasteel* (108 *man*) *zoude medegaan.*

A. PATRAS.

23 Maart. *Openstelling van de vaart en handel op den overwal voor Javanen, »voor soo verre met den teneur »der contracten", met den Soesoehoenan gesloten, overeenkwam.*

Deze openstelling, verleend op verzoek van den Soesoehoenan, was eene afschaffing van het bepaalde op 24 Junij 1732 ten aanzien van scheeps-passen.

Sluikhandel in opium en »kleeden" bleef, op grond der contracten, verboden.

De Regering voegde aan de openstelling de voorwaarde, »dat de excessen en overtredingen geweirt blyven door een »prompte executie van sodanige ordres, als syn Hoogheyt [de

»Soesoehoenan] sal dienen te expedieeren tegens een quaat, »waar uyt seer groote schade en ongerief voor de Comp[e] komt »voort te vloeyen."

6 April. *Vernieuwing van de voorschriften van 8 Januarij* 1681 *nopens het grosseren en van* 1 *December* 1683 *tegen onnoodige »extensie der schrifturen" in processen.*

Vroeger was verzuimd aan die voorschriften eene strafbepaling toe te voegen, waarom het Collegie van Schepenen bij deze gelegenheid vaststelde, dat »de gene, die dese ordres »komen te transgredieren, zullen verklaard werden geen salaris »in de zaeke, waarinne zy haer invoegen voormeld komen te »buyten te gaan, verdient te hebben en bovendien gecondemneerd »in een boete van vyff en twintig rd[s] ten behoeve van den »armen, voor ider schriftuur, in dewelke die absurditeyt zal »wesen gepleegd."

»Al 't zedert eenige jaren herwaards" hadden de procureurs »als in train en gewoonte gebragt haere schriftuyren zeer »large te doen schryven, mitsgaders daar en boven deselve »te extendeeren en vergrooten met onnodige en veel tyds »impertinente allegatien en wanschikkelyke stellingen."

Dikwerf behelsde »een geheele bladzyde maer eenige weynige »woorden"; en de ervaring had geleerd, dat men, »zomtyds »door die schriftuuren gedupeert en bedrogen zynde geworden, »in de taxatie [van het salaris] het spoor byster was geweest." Het lezen en »resumeeren van zoodanige schriftuuren was »ten uyttersten lastig en taedieus"; ook verloor men »door »het gedurig en yder moment te moeten omslaan van een »blad de attentie en connexie der zaeken."

»Zeer aanstotelyk en ergerlyk" was »de manier, die men »omtrent het opmaken, schryven en extendeeren der decla»ratien van oncosten en salaris ter secretarie [van Schepenen] »had geintroduceerd, alwaar zulx door clercquen, die men

»het meest favoriseeren wil, werd verrigt en uytgevoert, »waarna deselve alsdan vervolgens door den eerste geswoore »klerk werden nagezien en zy beyde daarvoor ider een post »op voorn. declaratien komen te erlangen."

De eerste gezworen klerk (griffier) werd daarom aangeschreven »zorge te dragen, dat de voors. declaratien werden geschreven »met zoo veele regulen op ider zyde en zoo veele letteren »in ider regul", als op 8 Januarij 1681 was gelast, »en in »zelver voegen te letten en te effectueren, dat het hoofd van »ider declaratie komt te beginnen met de eerste vouw en »niet ter halver blad, gelyk men dit laaste althans gewoon »is te doen, op poene, dat, zoo wel den gem. eerste geswoore »klerk, als die geene, door dewelke de declaratien werden »opgemaakt, contrarie doende, telkens, ider voor haar hoofd, »al mede zullen komen te vervallen in een boete van vijff »en twintig rd^s., te appliceeren als vooren."

15 April. *Bepaling, dat hoofden in de Preanger en Jakatrasche boven-landen misdadigers wel provisioneel in het blok mogten sluiten, maar niet in de ketting.*

Deze regeling wordt bij deze gelegenheid »de oude methode" genaamd.

26 April. *Bepaling, dat de Rotterdammer poort te Batavia tot 's avonds 9 uur geopend zoude blijven.*

Behalve de Nieuwpoort werden alle poorten van Batavia tusschen 6,30′ en 7 uur gesloten.

De Regering maakte nu eene uitzondering voor de Rotterdammer poort, »uyt aanmerkinge van het ongemeene gemak, »dat veele inlandse Christenen, soo binnen als buyten de stad »woonagtig, zoude werden toegebragt omtrent de bywooninge »van den godsdienst, dewelke twee maals ter week, des avonds, »in de Portugeese taale geoeffend werd."

Ook overwoog zij, dat in de buurt van de Rotterdammer poort geen »mahometaans en ander gespuys" meer woonde, zooals vroeger.

17 Mei. *Vermeerdering van het aantal aansprekers te Batavia van 4 tot 8. — Instructie voor die aansprekers.*

De aansprekers werden door het Collegie van Schepenen benoemd.

De door Schepenen ontworpene en door de Hooge Regering goedgekeurde instructie luidt, als volgt:

De aensprekers off dienaers vande begravenissen, dewelke alhier vier in getal syn, sullen een iegelyk, hetsy groot of kleyn, soo binnen als buyten de stad in de voorsteden, tot het besorgen der begravenissen sonder onderscheyd met de vereyschte beleefdheyd ten dienste moeten staen; ten welken eynde sy haer ook gestadig present en in een ordentelyke staat sullen moeten houden en bevinden.

Waer en tegens ook niemand der ingesetenen, binnen off buyten de stad, tot het rondbrengen vande dood off begravenis brieven en wat dies meer sy, imand anders als de voorsz. aensprekers sullen mogen gebruyken, op een boete van vyff en twintig rd^s^., zoo voor de geene, die daer toe imand anders heeft g'employeerd, als degeene, die sig daertoe heeft laten gebruyken.

Den aenspreker, die in een sterffhuys, hetsy groot off kleyn, werd geroepen, sal sig ten spoedigsten derwaerds moeten begeven, sonder aldaer een ander in syn plaats te mogen senden, ten waere hy door siekte selvs buyten staet was, als wanneer hy daertoe een van syne andere mackers sal mogen nemen, dewelke in soodanigen geval sulx niet sal vermogen te weygeren, maer gehouden wesen sich, so ras doenlyk, int sterffhuys te vervoegen.

Welk laaste in dier maniere ook sal moeten geschieden en sonder eenige tegenspraak stand grypen, wanneer die geene, dewelke des avonds ofte des nagts geroepen werd, op die tyd de wagt soude mogen hebben.

Degeene, die geroepen werd, sal ten eersten van de vrienden int sterffhuys moeten versoeken een briefje, op wat wyse

sy de dood van den overledene willen bekend gemaekt hebben, om ingevolge van dien alomme de weet te gaen doen.

Soo als mede dengeene, die door de vrienden in het sterffhuys geroepen en versogt is, niet alleen binnen de stad, maer ook buyten inde voorsteeden de dood van den overledene selvs sal moeten bekend maken aen alle de geene, die hem sullen wesen opgegeven, sonder dat het hem vry sal staen een ander daertoe te employeeren, op poene van deportement en arbitraire correctie.

Dog, indien der selver getal te groot mogte syn en daeromme sulx ter behoorlyker tyd door hem alleen niet soude konnen werden verrigt, sal denselven sulx aende vrienden int sterffhuys moeten te kennen geven, mitsgaders met derselver toestemminge een of meer van syne mackers tot hulpe mogen nemen, dewelke, ider voor haer hoofd, daervoor alsdan sullen genieten soo veel, als hier onder is ter neder gesteld.

Als de dood van den overledene bekend gemaekt is, sal de geroepen aenspreker sig ten eersten wederom moeten laten vinden int sterffhuys, so om verder te verrigten, het geene hem aldaer nader mogte werden belast, als om te vernemen, wanneer hy de doodbrieven sal moeten komen halen, mitsgaders hoeveel aensprekers men begeerd om voor het lyk te gaen, met het geene alsdan verder haer pligt is en waervan hy deselve aensprekers als dan ten eersten de nodige kennisse sal moeten geven.

By het overnemen der doodbrieven uyt handen van de vrienden int sterffhuys sal den aenspreker deselve een voor een moeten nasien om te ontwaren, off in deselve geen namen bekend staen van menschen, welkers persoonen off woonplaatsen hem onbekend syn, in welken geval hem daar van de nodige onderregtinge sal moeten werden gegeven, of sal andersints ongehouden wesen na sodanige menschen te gaan soeken.

Wanneer de geroepen aanspreker ter bestellinge meer dan dertig doodbrieven mogten werden overgegeven, sullen de vrienden in 't sterffhuys, op dat deselve ter behoorlyker tyd sou-

den konnen werden rond gebragt, moeten toelaten, dat hy daartoe tot hulpe een van syn mackers komt te gebruyken, dog hooger in getal wesende dan hondert stux, sal een derde aanspreeker mogen werden g'employeerd; en meer als twee hondert ditos komende te importeren, sal de vierde aanspreker almede mogen werden gebruykt, en sulx ider voor haar hoofd onder sodanigen betaling, als hier beneden nader is g'expresseerd.

Ende sullen deselve brieven door de aansprekers op een ordentelyke wyse, mitsgaders zoo vroeg mogelyk, moeten werden rond gebragt, sonder dat sy daarvan eenige onbesteld sullen mogen laten, op poene van deportement en arbitraire correctie.

Als ook op gelyke poene, indien sy, na het rond brengen derselve, komen te weygeren off haar onwillig te toonen, nog soodanige andere doodbrieven met den eersten te bestellen, dewelke mogten vergeten syn en haar door de vrienden in't sterfhuys ter rondbrenginge werden ter hand gesteld.

De aansprekers, welke de doodbrieven rond brengen, sullen soo wel mans als vrouwen, die op de begravenisse om het lyk te dragen versogt werden, in civiele en beleefde termen moeten affvragen, off sy sullen komen dan niet, mitsgaders derselver antwoord aantekenen en de vrienden in't sterffhuys daarvan de nodige kennisse geven, op dat des te beter staat op de dragers, het besorgen van mantels, etc. kan werden gemaakt.

Indien het komt te gebeuren, dat een à twee aanspreekers sieck of buyten staat syn, en dat nogtans alle vier de aansprekers gerequireerd werden, off dat de vrienden in 't sterfhuys begeeren, dat 'er meer als vier aansprekers voor het lyk moeten gaan, so sal de geroepene aanspreker daar van ten eersten kennisse moeten geven aan den heere president van Schepenen en geen andere noodhulper daartoe mogen nemen, als syn WelEd. hem komt te ordonneeren, 't welk ook plaats sal hebben, ingevalle verscheyde lyken op eenen dag ter aerde moesten besteld worden; sullende het voorsz. aanspreker eghter vry staan daartoe eenige personen aan wel gem. heer president te mogen voordragen.

Wanneer een aanspreker buyten de stad, in de een off andere wyk, in't sterffhuys van een inlander werd geroepen, sal den selve sonder hulp van imand syner mackers gehouden wesen om alleen de dood bekend te maken, mitsgaders de doodbrieven te bestellen en rond te brengen in die wyk, daar het sterffhuys is staande.

Dog, indien de vrienden in soodanig een sterffhuys komen te begeeren, dat de dood van den overledene insgelyx in andere wyken en landwaards in aan sommige persoonen moet werden bekend gemaekt en doodbrieven besteld, soo sal den voorm. aanspreker, na mate vande verheyd des wegs en getal der voorsz. persoonen, daartoe onder gelyke betaling een à twee syner mackers tot hulp mogen nemen.

En sal den aanspreker de vrienden in sodanigen sterffhuys inselver voegen ten dienste moeten staan, als andere ingesetenen alhier, sonder dat hy echter sal verpligt of gehouden wesen, wanneer hem sulx mogt gevergt werden, om pinang, toebacks pypen off iets diergelyks aan de menschen, die ter begravenisse gekomen syn, te moeten uytdeelen.

Maar sal den aanspreker, boven en behalven dese instructie en naar het gunt al voor langen tyd in een wettig en goed gebruyk geweest is, sig ook moeten reguleeren naar de ordres, by de edele hooge regeringe bereyds op het stuk van de begravenissen g'emaneerd of nog te emaneren.

Gelyk ook den aanspreker gehouden sal wesen wel speciael te letten, wie al van de versogte vrienden, soo om te dragen, als om achter het lyk te gaan, alvorens in't sterffhuys successivelyk aankomen, en daarvan op de begravenis- en dragers -rol exacte aantekening te houden, om de vrienden van't sterffhuys, naar de gedaane begravenisse, te kunnen dienen tot narigt.

Soo als insgelyks den aanspreker als dan de begravenis- of oproep-rol sal hebben overluyt op te leesen, met behoorlyke attentie en vereyschte distinctie van de naamen en qualiteyten van de heeren en vrienden, die ter begravenisse gekomen en vervolgens op de rolle aangehaald syn, sonder daar omtrent eenigsints te haperen of eenige ongeregeltheden te committeeren,

op poene van deportement en arbitraire correctie, naar exigentie van saken.

En sullen alle de aansprekers, op dat se by een yder bekend mogen werden, boven de post van hun deur doen ophangen een vierkant schild, daar op aanspreker en waar onder de naam van de aanspreker met witte letters op een zwarte grond staat.

Voorts sal ider aanspreker off noodhulp, voor het bekend maken van de dood, twee rd^s^., mitsgaders voor het bestellen en rond brengen der doodbrieven, item dat voor het lyk gegaan en de begravenisse naar behooren bediend heeft, drie rd^s^. van de vrienden, erffgenamen of executeurs, dan wel de geene, die het bestel der begravenisse heeft gehad, mogen vorderen, sonder meer, op poene van deportement.

19 Mei. *Vernieuwing van de op 23 Mei 1730 afgeschafte gastmalen of »collations."*

De motieven voor deze inconsequentie waren:

1° dat »de presente omstandigheyt van saken sulx geensints »komt te verbieden";

2° dat het houden dier gastmalen »by veele van de gemeente »en voornamentlyk onder de burgerye altyd is aangesien »voor een soort van plegtigheyt, in welkers uytvoeringe »en bywooninge een douceur en eere lag opgeslooten."

23 Mei. *Vernieuwing van plakaten tegen het snoeijen van geld. — Verhooging in waarde van pasmunt.*

Alsoo wy tot onse uytterste ontstigtinge en ergernisse komen te bevinden, dat de successive g'emaneerde placcaten. soo tegens het schroeyen, snyden en verligten der gangbare munten en wel insonderheyt der dubbelde stuyvers, waer omtrent dat vervoeyelyk en pernitieus quaet na de ondervindinge wel het meeste plaets heeft, als tegens den invoer van sodanige geschroeyde, gesnedene en verligte geld-specien uyt andere gewesten met veragtinge der daer tegens gestatueerde swaere

penaliteyten door de baet- en schraepsugt van veele ingesetenen, mitsgaders meer andere onwettige en ongepermitteerde oorsaken op een schendige wyse werden overtreden en daer door het voorsz. ondeugende payement tot sodanigen menigte althans is aengegroeyt, dat genoegsaem niet anders onder de gemeente gesien werd ende daer uyt bereyts veele commotien en brouillerien syn verwekt geworden, mitsgaders uyt dien hoofde het belang van het gemeene best en het heyl der gemeente volslagen komt te vereysschen, dat tegens het voorsz. quaedaerdig en pernitieus gedoente nader voorsien werde door soodanige middelen, dewelke bequaem en van dat gevolg kunnen werden geoordeelt, dat soo wel de gemeente van het groote ongerief, nadeel en schade, dewelke daerdoor bereids geleden heeft en nog verder soude onderhevig raken, voortaen bevreid, als daer benevens alle verdere inconvenienten en opschuddingen tegen gegaen en ontweken werden, soo is 't, dat wy, daer over te meermaelen onse gedagten hebbende laten gaen en overwoogen de middelen, dewelke ter bereyking van dat goede oogmerk souden dienen in't werk gestelt te werden, op den 26en der jongst gepasseerde maend April in rade van India hebben goedgevonden en verstaen, soo als wy goedvinden en verstaen by desen, niet alleen de placcaten en ordonnantien, dewelcke op dit stuck successivelyk syn gemaekt en uytgegeven, en wel insonderheyt die van den 16en April 1711, 26 November 1727 en 25 Juny des jaers 1729, te confirmeeren en dienvolgende by renovatie alle de geschroeyde, gesnedene en verligte dubbelde en enkelde stuyvers, mitsgaders alle andere gangbare munten voor ongangbaer en billioen te verklaren en de uytgave en ontfang van dien, onder wat pretext het ook soude mogen wesen, aen alle en een iegelyk te verbieden, op de pene, daer tegens by de voorsz. placcaten gestatueert, mitsgaders al verder daer benevens op straffe des doods het schroeyen, snyden en verligten van den dubbelden en enkelden stuyver en andre gangbare munten, mitsgaders den invoer derselve, al was het eeniglyk om te versmelten, in diervoegen, als dat by het placcaet van den 25en Juny 1729 g'expresseert staat, te interdiceeren, maar

ook by ampliatie van voorsz. placcaten eerstelyk te statueeren, gelyk wy statueeren by desen, dat onder de voorsz. ongangbare en billioen verklaerde dubbelde en enkelde stuyvers ook begrepen sullen werden de sodanige, op de welke de munt door ouderdom, dan wel andersints soodanig is uytgesleeten, dat deselve niet kan werden gekent; dog degeene, welkers munt te kennen is, mitsgaders die verders goed en deugdelyk syn en in swaerte kunnen ophalen het gewigt van $3^1/_2$ condryn Japans volgens den teneur der placcaten vanden 6[en] Mey 1711 en 25 Juny 1729, werden gangbaer gelaten en sullen dienvolgende mogen en moeten uyt gegeven en ontfangen werden, tot soo lange in soodanigen staat en conditie komen te blyven.

Ten anderen, de dubbelde en enkelde stuyvers, benevens alle soorten van schellingen, dewelke by de voorige placcaten niet verbooden, mitsgaders goed, deugdelyk en van het vereyschte gewigt syn, excepto de soogenaemde sestehalver, een vierde gedeelte boven hare tegenwoordige waerde te verhoogen en dien volgende te ordonneeren, soo als wy ordonneeren by desen, dat een dubbelde stuyver tegens twee en een halve stuyver ofte 10 duyten, een enkelde stuyver tegens een en een quart stuyver, synde anders vyf duyten, en een schelling voortaen sal gangbaer wesen tegens seven en een halve stuyvers ofte dertig duyten, waer tegens wy dien volgende gelasten, dat de voorsz. drie soorten van geldspecien sullen ontfangen en uytgegeven werden, niet alleen de nieuwe, dewelke althans onder de gemeente mogten gevonden en vervolgens uyt 's Comp[s] cassa sullen verstrekt werden, maer ook de oude dubbelde en enkelde stuyvers, die in de wandeling syn, in soo verre op dese laetste de munt kan erkent werden en deselve verders goed en deugdelyk, mitsgaders vande gerequireerde swaerte syn, sonder dat egter yemand by den ontfang van een hondert rd[s]. meerder als een ducaton en, duysent rd[s] of daer boven aen hem betaeld moetende werden, meerder als thien rd[s]. van het voorsz. payement sal behoeven te ontfangen, werdende de verdere geldspecien, als daar syn coubangs, Europesche ducaten, ducatons, Suratsche silvere ropyen en soo

mede de hiervooren uytgesonderde sestehalven, dewelke gangbaer syn gelaten op haren oude prys en waerde, dan wel sodanig, als dat by de placcaeten van den 11en Maert 1699, 13 April en 23 Augusti des jaers 1700, 17 Maert 1701 en 29 April 1707 en 18 September 1715 is bepaelt en vastgestelt, te weten: een coubang tegens thien rds. van agt en veertig swaere stuyvers, een ducat tegens 108, een ducaton tegens 78, een Suratse silvere ropyen dertig en een sestehalf tegens ses stuyvers van 4 duyten ieder, ordonneerende en beveelende alle ingesetenen, onderdaenen en vreemdelingen haer naer het geene voorsz. staat, exactelyk te reguleeren, gelyk ook de respective officieren van justitie by reiteratie ten ernstigste geordonneert werden tegens de overtreeders en contraventeurs van desen onsen placcaete tot de pene, daerin vervat, ten rigoureusten te procederen, sonder gratie, oogluyking, faveur, dissimulatie ofte verdrag, en speciael uyt al haer vermogen te vigileeren en hun werk te maken omme te agterhaelen de eerste autheurs en invoerders van desen verbooden en ongangbaer verklaerde, gesnoeyde munte.

En opdat de goede ingesetenen gewaerschouwd moogen wesen om haer voor schade te wagten en niemand hier van eenige ignorantie kome te pretendeeren, ordonneeren wy desen onsen placcate inde Nederduytse, Portugeese, Chineese, Maleytse en Javaense taele te doen publiceeren en alomme ter gewoone plaetsen te affigeeren, aengesien wy sulks tot dienste en conservatie vanden welstand deser lande bevonden hebben te behooren."

In Augustus 1738 moest de Regering nog erkennen, dat »de »verhooging van het payement op alle plaatsen in dese gewes»ten nog niet wel heeft kunnen werden geintroduceerd."

$\frac{24}{25}$ Mei. *Bepaling, dat de godsdienst-oefeningen in de kasteels-kerk te Batavia weder des namiddags te 3 ure een aanvang zouden nemen, »totdat de omstandigheyt »van tyden en saaken het anders mogte komen te »vereysschen."*

De kerkeraad beweerde, dat uit de regeling, vastgesteld den 6den April 1734, »niet anders als verwarring en confusie" te verwachten was, -- eene bewering, welke de Hooge Regering voor »een ongefundeert voorwendsel" hield.

Van meer invloed schijnt geweest te zijn, dat de Gouverneur-Generaal verklaarde »de bywooninge van den godsdienst »des avonds, ter sake van den damp en warmte der kaarssen, »om de wille van syne benauwde borst, voor hem genoeg»saam onmogelyk was."

5 Junij. *Bepaling, dat de Secretaris van Commissarissen van huwelijksche en kleine geregts-zaken zijnen ambts-eed moest afleggen in handen van den President van Schepenen.*

Dan eens was die Secretaris door de Hooge Regering, dan weder door het Collegie van Schepenen beëedigd.

Ook de Secretaris van Weesmeesteren legde zijnen ambtseed in handen van den President van Schepenen af.

14 Junij. *Bepaling, dat te Samarang alle ter dood of tot andere straffen veroordeelde Javanen geëxecuteerd dan wel afgestraft zouden worden op de paseban van den Hoofd-regent.*

Vroeger werden Javanen, die zich aan Europeanen of aan eenige andere, vreemde natie hadden vergrepen, gestraft »op 's Comps justitie plaats" te Samarang; de overigen ondergingen hunne straf op de paseban aldaar.

Hiertegen maakte de Soesoehoenan bezwaren, welke bezwaren de Hooge Regering aan niets anders wist toe te schrijven dan »aan een soort van superstitie, waarmede desen landaard, »selfs omtrent de geringste en indifferentste saacken, by »uytstek behebt is."

18 Junij. *Bekendmaking, dat Diakenen openlijk verantwoording hunner gestie zouden doen.*

29 Julij. *Bepaling, dat de eerste klerk van de Weeskamer te Batavia, in handen van den President van Schepenen, een eed moest afleggen, ten gevolge waarvan hij »in cas van noodsakelykheyt" ook als Secretaris van de Weeskamer zoude kunnen ageren.*

Reeds op 28 Mei 1694 was hiertoe besloten, »dog niet »g'observeert."

Het niets bijzonders bevattende eed-formulier is den 19den Augustus 1735 vastgesteld.

1 Augustus. *Verbod voor den Secretaris van den Raad van justitie te Batavia tegen het onderteekenen en afgeven van stukken namens dien Raad, tenzij die stukken »in een ordentelyk aangesegde vergadering" waren »geapprobeert."*

De Raad had eene vergadering gehouden, waarbuiten dat Collegie, met opzet, één zijner leden had gehouden door aan dat lid niet te laten aanzeggen, dat die vergadering gehouden zoude worden.

Het bewuste lid was hiertegen bij de Regering in verzet gekomen en bovenomschreven verbod moest dienen om dergelijke, onwettige vergaderingen te voorkomen.

2 Augustus. *Bepaling, dat de Advocaat-fiscaal, ex officio agerende tegen een lid in den Raad van justitie te Batavia, geene venia agendi behoefde te verzoeken.*

Deze bepaling was slechts eene voorloopige »ter wegneeminge »van het presente, opgeborrelde inconvenient"; want de definitieve beslissing liet de Indische Regering aan Heeren Meesters over. Zie verder bij 17 September 1737.

11 Augustus. *Voorschriften voor de buiten-kantoren nopens het doopen van kinderen.*

Op verzoek van de Regering bragt de Bataviasche kerkeraad de navolgende »kerckelyke gebruyken in de stad Batavia" in geschrift.

VAN DEN KINDERDOOP.

A. *Aan egtgeboorene Christen kinderen.*

Dat dese moeten gedoopt werden, is seeker:

1° uyt de wet der besnydenisse, door den Engel des verbonds gesteld, Gen. 17 : 10, 11 en 12;

2° uyt de insettinge des heyligen doops door den Messias Jesus. Matth. 28 : 19 en Marcus 16 : 15 en 16;

3° uyt den doop der heylige apostelen en discipelen, alsmeede het constant gebruyk der Christenen in alle eeuwen.

Dese doop wordt by besprenging of indompeling bediend in den name des Drie Eenigen Gods, Matth. 28 : 19, des Vaders, ende des Soons, ende des Heyligen Geestes.

Dewyl nu de Roomse kerk dit eenigste hoofdstuk des geloofs van de goddelyke Drie Eenigheyt, onder alle grouwelyke verbasteringen, suyver heeft bewaert, soo dat hierin onder hun de kinderen werden gedoopt, soo is hun doop van de gantsche protestantsche kerk wettig gekeurt.

Derhalven men hier ook die menschen niet herdoopt, dewelke bewysen konnen van eenen geordenden priester, gelyk men onder hun zegt, gedoopt te syn.

B. *Aan onegtelingen.*

1° waervan vader en moeder Christenen syn.

Indien men eenige hoope kan hebben, dat sulke ouders met elkanderen sullen trouwen, soo stelt men dien doop wat uyt en insteert hierop kragtig om dit trouwverbond te faciliteeren.

Dog alles te vergeefs synde, werden die ongelukkige kinderen, als niet konnende dragen de misdaad der ouders, onder scherpe correctie derselver, gedoopt; zynse ledematen, men steltse, gelyk ligt is te dencken, onder de censuur.

Zynse alleen gedoopt, 't welk bysonder de moeder moet bewysen, soo bestraft men deselve evenwel, by sware overtreding voor den kerkenraad, en by mindere werdense door den preses gecorrigeert; hunne namen werden beide in't doopboek bekend gestelt; de moeder moet selvs voor den predikstoel dit kind, onder openbare correctie van den predikstoel, ten doop presenteeren.

2° waarvan de vader onbekend en de moeder lidmaat of alleen gedoopt is:

Wanneer de moeder by extract bewesen heeft, datse gedoopt is, werden ook sodanige kinderen, onder bovengeseyde correctie der moeder, gedoopt;

3° waarvan de moeder onchristen en de vader lidmaat of gedoopt is.

Sodanige kinderen werden hier niet gedoopt op document, dat de vader Christen is en op desselvs bekentenis en versoek:

a. dewyl men de redenen niet heeft, als ten opsigt der moeder; want, gelyk men zeyd, de vrugt volgt den buyk;

b. dewyl de vader overlydende of, gelyk dikmaals gebeurt, na 't vaderland vertreckende, sulk een kind byde muhamedaanse of heydense moeder, dewelke altoos bekend is, blyft en ligtelyk, ter profaneering des doops, tot dese grouwelyke gesindheeden overgaat;

c. dewyl men, by den samenvloet der menschen in dese stad, onmogelyk in staat is om sulx na behooren te verhinderen.

Nogtans konnen egter sulke kinderen by eene behoorlyke opgemaakte notariale acte van adoptie den doop ontfangen, indien de adoptanten protestantse Christenen en godvrugtig, alsmede in staat syn deselve in de gereformeerde religie op te voeden.

C. *Aan kinderen van Mahometaense of Heydense ouders.*

Het is genoeg bekend, dat, de kinderen der gelovige Christenen alleen het regt ten Doop hebbende, dese ongelovige vrugt niet moest gedoopt worden.

Dog by acte van adoptie, forma debita, wanneer deselve van opregte Christenen in kinds plaets ter opvoeding in den gereformeerden godsdienst werden aengenomen, ontfangen ook deselve als by inenting in het gelove der adoptanten, dewelke nu als ouders moeten werden aengemerkt, tot meerder opgang des Christendoms in dese landen, den Heyligen Doop, gelyk sulx bysonder vande Engelse theologanten is gestaaft en Lit. A by de resolutie deses kerkenraeds; indien het eyge slave kinderen syn, is het conform met het geresolveerde deser kerk, dewyl men alsdan sodanig niet voor slinkse streeken behoeft bevreest te syn.

Maer de traditien syn eerlang by 't Synedrium deser stad seer voorsigtig afgekeurd, dewyl sulk een kind meenigmael, uyt een paapse superstitie van een gewrogt werk, om eenig geld aen een ander voor een korten tyd werd overgegeven om maar den Doop te ontfangen, maer, gedoopt synde, weder tot de ongelovige moeder gebragt, tot vereydeling deses heyligen sacraments.

By wettige redenen egter van noodsakelykheyt en een godvrugtig oogmerk, op een seer goed getuygenisse, werd ook wel sulk eene overgifte van den kerkenraad goedgekeurt en het kind gedoopt.

2. *Van den vader en getuygen.*

Dat de vader na 't natuurlyk regt, gestaaft door de gewyde bladeren, indien hy in leeven en tegenwoordig is, syne gesontheyt sulx toelaetende, over den Doop syner kinderen mag en moet staen, is genoeg bekend, synde sulx ook aengedrongen in den 56e articul der synodale kerken-order van Dordrecht.

Selfs roomsgesint of van andere factiën synde, dewyl hier anders

geen publyke godsdienst-oeffeninge is of getollereert werd, als de gereformeerde, werd aen hem door den preses op 't allerkragtigste voorgestelt en aengedrongen de inhoud der doopvragen; hy kan dan als vader over den Doop syns kinds staan:

a. indien hy een goed getuygenisse heeft, dat hy niet hardneckig sy of sig vyandelyk tegen onse godsdienst gedrage;

b. indien hy op syn conscientie, in eeds plaets, belooft de doopvragen toe te stemmen ende opvoeding syns kinds in de gereformeerde religie te sullen besorgen; uytvoeriger kan men hiervan nasien de bylage Lit. B van't jaar 1712, vervattende de deductie deses kerkenraads, by de hooge regering gestaaft, ter beslissing der verschillen op Amboina.

Op dese conditien is ook uyt het vaderland op het quartier van Suriname 1721, in't volgende 1722ste jaar aen dese West-Indiase colonie gepermitteerd om den heyligen Doop aan de kinderen der Roomschgesinde te mogen administreren; siet hiervan Lit. C. der aengehegte bylagen.

Van de getuygen.

Tot getuigen over den Doop werden Christenen vereyscht, en wel sooveel mogelyk vande gereformeerde religie, liefst ledematen, evenwel ook enkel gedoopte, nogtans van een loffelyke getuygenisse haars wandels.

Hiertoe werden ook geadmitteert de deugdsame leeden der schismatique of broederen der Augsburgse confessie.

Met één woord, alle die, dewelke met een goede conscientie de belofte der dooparticulen voor God en de gemeente konnen of willen presteeren; siet hiervan ook bylage Lit. B.

3. *Van de bedieninge des Doops aan de bejaarde.*

De Doop der bejaarde uyt de heydenen en muhammedanen is hier eenige jaren herwaerts, na besluyt des kerkenraads, overgelaten aan de conscientie der leeraren, hetsy om tot

den Doop alleen of tot beide sacramenten toegelaten te werden, tot welk laatste sy evenwel, als verre het beste, met kragtige instantien werden vermaant.

Omstandig is over dese saak na 't vaderland geschreven en deselve aldaer by gedrukte tractaten bepleyt, dewyl wy dan na particuliere berigten op het aanstaande jaar eene positive en finale decisie en deurgaende resolutie der hoogeerwaarde synoden en classen in Holland en Zeeland, gestaaft door de heeren en meesteren, verwagten, soo sullen w'als dan, soo de Heere wil en wy leeven, nader berigt te desen opsigt ten spoedigsten communiceeren.

Bijlage A.

EXTRACT *uit de Kerkelijke Resolutien, gehouden op Maandag den* 23^en^ *February* 1722.

Wyders is er gesprooken, hoedanig men in 't vervolg met de actens van adoptie soude handelen en welke men soude aannemen of verwerpen; waar over dit besluit genomen is, om in toekomende nauwkeurig toe te sien, dat, eer men sodanigen versoek toestaat, de vereyschte voorwaarden in den adoptant off adoptatrice moeten gevonden werden; men sal sodanig een versoek aan geen andere persoonen toestaan, als die ledematen syn off immers van een stigtelyk leven en goeden wandel, mitsgaders die genoegzaam in staat syn om haare familie te kunnen onderhouden.

En aangesien men door ervarentheid bevonden heeft, dat het Christelyk oogmerk van de vergaderinge om den Heyligen Doop per acte van adoptie toe te staan niet na behooren van sommige word beantwoord en dat men slinkse wegen gebruykt om kinderen van heydensche ouders off die door een Christen vader by een heydensche vrouw, en also in vuyle ontucht, geteelt syn, door deese of geene, die sig om eenig voordeel daar toe laat gebruyken, te doen adopteeren,

ten eynde soo een kind maar den H. Doop soude kunnen ontfangen, 't welk dan naderhand wederom aan desselfs heydensche moeder overgegeeven werd, by wien het dan int wilt opgroeyt, sonder tucht off onderwysinge; dewyl men tegen sodanigen misbruyk dient te voorsien, is er geresolveert, dat alle die versoeken om den H. Doop van sodanige geringe, niet genoeg bekende en verdagte persoonen, welke die heydensche kinderen off in ontucht geboorne soo ligt maar heen komen te adopteeren, sullen verworpen werden.

De gewone passagie in de actens van de adoptie, alwaar gesprooken werd van gemelte kind van nu aff vry te sullen houden, sal in 't vervolg voor geen noodsakelyk requisit in de actens van adoptie gehouden werden, maar 't sal in de vryheid der adoptanten gelaten werden om 't selve daar te laaten inschryven off niet, also het van de vergadering superflu geoordeelt werd.

Bijlage B.

EXTRACT *uit de Generale Resolutien des Kasteels Batavia, genomen in Rade van India op Vrydag den* 23en *September* 1712.

Onder de heeren ter resumptie rond geweest en nu weder ingekomen synde het advys des kerkenraads van den 5en deser, op ons requisit by resolutie van den 22en July passado, wegens eenige informaliteyten, welke, volgens het berigt van den Predicant, François Valentyn, in Amboina gepleegd souden werden omtrent de bediening van den Heiligen Doop, luidende aldus:

ADVIS des Kerkenraads, rakende eenige informaliteyten, die in Amboina omtrent den Heiligen Doop souden gepleegt syn, om het selve aan de Hooge Regering deser landen te exhibeeren.

Dese kerkenraad, in een voldoening van haar Hoog Eds.

g'ëerde resolutien, de dato 22 July deses jaars, aanmerkende de informaliteyten omtrent den H. Doop ten principaalen hier in te bestaan, dat, volgens de gegevene elucidatie van D°. Francois Valentyn, in dato 15 July 1712, in kerkenraad van Amboina op den 23 January 1708 besloten synde, dat niemand, wie het ook was, 't sy vader, 't sy getuygen, selfs niet onder een publycque belydenis van de drie gewoone vraag-articulen, over den H. Doop van syn of ander kind of kinderen mogte staan, met byvoeging, dat zulx aan den agtb. heer Gouverneur aldaar bekend gemaakt en met syn Ed^{s}. kennis aan 't Casteel Victoria publicq van den predikstoel in twee talen afgekondigt en 't selve op de onderhoorige buytenplaatsen aangeschreven en eenige tyd alomme in 't werk gesteld, dog op den 16^{en} Augustus 1710 en sedert anders geschiet, en bysonder op den 27^{en} Mey 1715 by een andere resolutie door den kerkenraad, sonder daar van kennisse aan de gem. heer Gouverneur of ook by afkondiging van den predikstoel eenig berigt aan de gemeente te geeven, verbroken was, of dan wederom lieden van allerly gevoelen buyten ons als vader of getuygen toegelaten syn, heeft na reype overweeging goet gedagt dit volgende haar Hoog Ed^{s}. met alle respect tot haar advys voor te dragen, dat in dese kerk van Batavia, niet tegenstaande by wylen op dit stuk diverse resolutiën deses kerkenraads genomen syn, als dat niemand over den doop der kinderen mag staan, als die van onse religie en goet van leven is, op den 22^{en} September 1653, geen papisten op den 13^{en} October 1670, geen vader, selfs die openbare professie doet van het pausdom, op den 12^{en} October 1682; wel Luytersen en Armenianen, maar geen papisten als getuygen op den 4^{en} February 1682, nogtans wegens de gesteldheid deser landen, waer in geen publycque excercitie van eenige Christelyke religie als de onse, die in 't vaderland doorgaens de gereformeerde genaamd werd, ofte geen publycque kerken voor andere gesintheeden, nog ook sulke leeraren getollereerd werden, en egter verscheyde lieden van diverse gesintheeden, uyt 't vaderland komende, verblyven en voor 's Comp^{e} dienaers en onder-

daenen gehouden werden, een constant practique d'overhand behouden heeft en dierhalven instand dient te blyven:

1. Dat de vaders, Christenen zynde, 't zy van wat gezintheid sy dan ook mogten syn, egter de gereformeerde religie en kerke toegedaan, ten minste deselve niet publicq bestrydende of tegen synde, toegelaten werden om over den doop van haer eygen kinderen te staen, als die door goddelyk en natuurlyk regt d'opvoeding derselver allernaest toekomt, te meer deselve niet alleen in 't publiek voor den predikstoel de gewoone en bekende 3 dooparticulen toestemmen en beloven na te komen, maer selfs voor aff. als sy den H. Doop komen te versoeken, voor den preses des kerkenraads sulx belyden, die haer de gem. articulen, soo alsse in onse Nederlandse liturgie voorsz. staan, op 't serieust en met afvraging, of sy deselve met waarheid voor haare kinderen kunnen toestemmen en willen beloven op te volgen? gewoon is voor te houden en te waarschouwen, datse sig dog hier ontrent niet bezondigen, dewyl sy niet den menschen, maer Gode souden liegen, in welk geval dan, als sy den preses in der tyd daer ontrent voldoeninge geven, het doopen van het kind en het staen daer over als vader toegestaan werd, sonder dat men sig verder aenmagtigt over het verborgene van het herte, in't geene alleen God toekomt, te oordeelen, synde dese maniere van doen in't doopen dier kinderen ten overstaen van hare vaderen by ons gebruykelyk, volgens ons oordeel, hier te lande een sagt en aanlockend middel om de verscheydentheyd der gesintheeden, die in 't vaderland publicq genoeg stand grypt, by verloop des tyds in hare gedagten en de ouders met haare kinderen ook eens tot den schoot onser gereformeerde kerken te konnen brengen.

2. Dat in dit geval ontrent de getuygen, die als gevolgden over den doop staen, teregte vereyst, dat sy inde christelyke gereformeerde godsdienst syn gebooren en opgevoed of daarvan openbaere belydenisse hebben gedaen en van een Christelyk gedrag en leven syn, gelyk doorgaans geen ander sig daertoe laat bewegen, als die ontrent de aengenoomene leere der gere-

formeerde kerken geen de minste swarigheyd maekt, dewyl sy dat weten, dat sy, nevens de vaders, de bewuste drie dooparticulen voor den predikstoel behoorden toe te stemmen en bysonder ook te belooven, datse de kinderen na haer vermogen in de voorseyde Christelyke gereformeerde leere sullen onderwysen of doen en helpen onderwysen.

En dus achten wy best over een te komen met de gemeene ordre der vaderlandsche gereformeerde kerken, vastgesteld in 't Nationale Synode van Dordrecht in den jaere 1619 op het 57^e en 60^e articul, hoewel ook selfs daer omtrent in de particuliere kerken van 't vaderland geen eenparige voet gehouden werd, raekende, soo het presenteeren van de kinderen ten H. Doop door de eygene vaders, als het staen der getuygen daerover.

Wy meenen dierhalven, dat boven geciteerde resolutie des kerkenraads van Amboina, aldaer op den 23^{en} January 1708 genomen, al te precis en hart, ja niet wel practicabel en daer om waerschynelyk naderhand van selfs vervallen is, oordeelende voordelig en stigtelyk te syn, indien dese voorgem. posities, onder ons op dat stuk gebruykelyk en met de constitutie deser lande soo seer quadreerende, alomme in de gereformeerde kerken van India, onder een prealable approbatie der Hooge Regering alhier, mogten werden voorgesteld.

Bijlage C.

QUAERITUR *van de Classis van Amsterdam over de vrage van de Kerken van Suriname, voorgedragen Anno* 1721.

Also de kerken van Suriname op't voorstel, in haarer Conventus Deputatorum vande kerke van Paramaribo gedaan, en de conclusie, daer over genomen, aen de Eerw. Classis van Amsterdam hebben bekent gemaakt:

Dat onder haar veel Paapse en andere non-conformiste

Christenen syn, dewelke, geen openbaare godsdienst oeffeninge hebbende, haare kinderen in onse kerken soeken te laten doopen, en dat sy sig eenigsints beswaart vonden en vermeenden, dat by 't doopen sulker kinderen de drie laatste vraagpoincten van 't gewoone formulier niet dienden voorgelesen te worden en daerop te doen antwoorden:

So versoeken sy het advys van de Classis, of die vragen in sulk een gevalle ook souden mogen nagelaten worden of hoe sig in sulke gelegentheyd te gedragen?

De Eerw. classis heeft dit van dat gewigt geoordeelt, dat sy dit als een quaeritur nodig heeft geacht op de tafel van de Christelyke Synodus neder te leggen en haar advys daer over te versoeken en in te neemen, wat aen die kerken soude konnen geantwoordt worden, met versoek, dat dit quaeritur aan de andere classen mag omgesonden en gecommuniceerd werden.

Hier over is geoordeelt:

1° dat de kerkelyke ordre door 't nalaten of veranderen van die vraagstukken niet mogt en moest geschonden worden;

2° dat die begeerig waren hunne kinderen in de gereformeerde kerken te laten doopen, ook de vragen moesten beantwoorden;

3° dat die sulks weygeren, met hunne kinderen moesten werden afgeweesen.

Derhalve is de classis van Amsterdam versogt van aen die Americaense kerken aen te schryven:

dat sy haar stipt hebben te houden aan de kerkelyke ordre, vastgesteld in de Synodus Nationaal; in voegen, dat nog de Synodus van Noord-Holland in 't particulier, nog alle de andere corresponderende Synodi gesamentlyk, daervan konnen afwyken en dienvolgens, dat de kerken geene veranderingen in die drie vraagstukken mogen maken, en dat die geene, die hunne kinderen in de gereformeerde kerken willen laten doopen, die vraagstukken moeten beantwoorden, ofl dat anders de Doop moet werden geweygert.

26 Augustus. *Vermindering van het aantal vruchtdragende, voor de Compagnie aangeplante koffij-boomen, in de Preanger en Jakatrasche bovenlanden met de helft, in Cheribon met 1/8. — Vermindering van den prijs, door de Regering te betalen voor op eigen erf gekweekte koffij, van 7 tot 6 rijksdaalders per pikol.*

Na afscheep van de voor Nederland geëischte koffij (gewoonlijk 4,000,000 ponden 's jaars) bleef de Indische Regering bezet met een voorraad leg-koffij, groot ruim 8,700,000 ponden, en vreesde zij door de toenemende productie van de Bovenlanden (niet van Cheribon) nog meer koffij te veel te zullen erlangen.

Aan de hoofden der kampongs in de Bovenlanden (de voornaamste leveranciers van koffij) werd reeds niet meer dan 6 rijksdaalders per pikol uitbetaald.

26 Augustus. *Bepaling »voor altyd" van den prijs van een pikol peper, aan de Compagnie te leveren, op 5 rijksdaalders. — Uitloving eener premie van 100 rijksdaalders voor elke 100 pikols peper, welke eenige negorij, in de Jakatrasche en Preanger-bovenlanden gelegen, gedurende de eerste vijf jaren, gerekend van 1 Januarij 1736, zoude leveren.*

30 Augustus. *Vergunning voor J. Vink, drossaard van de Bataviasche ommelanden, op zijne landerijen Welte-vreeden en Wel-getroffen twee markten te openen.*

De vergunning werd verleend onder de voorwaarde, dat »sal »moeten werden nagekomen het geene ten opsigte van de lasten »beloofd werd." Maar, doordien het rekest van Vink verloren is geraakt, kan niet meer worden nagegaan, waaruit de beloofde lasten hebben bestaan.

De markten zouden gehouden worden des Maandags op Weltevreden en des Zaturdags »aan den weg en hoogte van »Tanabang en Campong dima" (*sic*).

De opziener van het afkomende beestiaal werd gemagtigd op die markten, evenals op die te Meester-Cornelis, de te koop gebragte buffels te brandmerken.

De Tanah-abangsche passer moest aan het land Tanah-abang »geattacheert" blijven.

3 September. *Last op de buiten-kantoren het voorgevallene, dat ter kennisse moest gebragt worden, zoowel van de Indische Regering, als van Heeren* XVII^nen^, *»kort en klaer" te melden.*

De schrijfwoede was in Indië zoo zeer toegenomen, dat Heeren XVII^nen^ beweerden: »als het op die wyze, gelyk het »zeedert eenige jaaren in Indiën is geweest, zal blyven accres»seeren, is het voor ons, zoo wel als voor U. E., onmogelyk »om alles na te zien, veel min naar vereysch te beantwoorden."

Indische stukken waren vervuld met »nodelooze premissen, »taedieuse extensien en verhaelen van nietige omstandigheeden, «waarmeede het papier beklad werd, zonder dat men dan dik»wils de zaake selvs en hetgeen, daar het meest op aankomt, »uyt al dat geschryf nog ter deege verstaan kan."

3 September. *Bepaling, dat een Fiscaal, meenende redenen te hebben zich te excuseren, zich daartoe tot den Raad van justitie moest wenden, die aan de Hooge Regering de benoeming van een Fiscaal pro interim zoude verzoeken.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII^nen^.

3 September. *Vergunning voor repatriërende leden van de Hooge Regering vier slaven mede te nemen, »mits »betaalende voor ieder derselve het gewoone transport»en cost-geld, soo voor de heen- als weder-reyse."*

Heeren XVIInen verleenden deze vergunning. Zie ook 3 September 1734.

9 September. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

15 September. *Toevoeging van zekere negorijen aan het regentschap Prakamoentjang (Preanger bovenlanden).*

Over het bezit dier negorijen bestond verschil van gevoelen tusschen Prakamoentjang en Soekapoera, welk verschil zoo ver was gegaan, dat de Toemenggoeng van Soekapoera één dier negorijen, Poespahiang, met geweld had ingenomen.

De namen der overige negorijen waren: »Tsipahoet, Giri »Tisti, Boeng Gellis, Tsioeroeq, Balan coeyang, Pagger Diam»pan, Batom Diedjong off Dirhiang en Mango Djoewan, dewelke »met de seeve andere gehugten, in name: Passirawie, Passo»rokkan, Patange, Loehor, Tsaysahat, Doekoe Salaren en Batoe »Angel, gesamentlyk uytmaken het landschap Taradjoe Toe»rondatar."

Die van Soekapoera mogten, »als van ouds", het gebied dier negoryen blijven bewonen, »in zoo verre dit door de »volkeren van Pracamoentjang selfs niet gebruykt werd, mits »alvorens daar van aan het Hoofd van Pracamoentjang kennisse »geevende en daer van sodanige huur off tsioeke betalende, als »van ouds gebruykelyk is."

17 September. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten betreffende de »thuysvaerders", alsmede van de voorschriften van 13 October 1732 nopens het medenemen van thee.*

21 September. *Ampliatie van het verbod van 25 November 1682 tegen »rediten en injurieuse termen in de »schriftuuren" van procureurs, ingediend bij het Collegie van Schepenen.*

»Omme haer quasi niet subject te maken aan de poena-»liteyten", bij bovenbedoeld verbod vastgesteld, lieten de procureurs de schrifturen door hunne »meesters" (cliënten) onderteekenen en teekenden die zelve slechts »pro exhibitione."

Onder dien »dekmantel" aarzelden zij niet in hunne schrifturen »te laten influeren verscheyde, zeer aanstootelyke en »impertinente expressien en calumnien, eensdeels tot laste »van de party zelven, maar wel ten meerendeele ten nadeele »van party's procureur redunderende, en sulx onder een »specieux praetext, dat haare meesters het selve begeeren en »daeromme de schriftuyren ook getekent hebben gehadt."

Tot tegengang van dit euvel bepaalden Schepenen, dat aan de procureurs, »die eenelyk maar pro exhibitione zullen hebben »getekent, voor ider schriftuyr, hoe groot en geëxtendeerd »deselve ook zoude mogen wesen, voortaan niet meer te laten »goed doen dan 24 st[s]. aan salaris, eens sonder meer; onver-»mindert, dat zy eghter in haere persoonen verbonden en »responsabel zullen wesen [volgens het verbod van 25 November »1682] voor alle het geene onordentelyk, hatelyk en laesieff »by de schriftuyren zal werden bevonden geschreven en be-»kend gestelt te zyn."

10 November. *Bepaling, dat alinea 2 der Statuten van Batavia, hoofdstuk: »maniere van procedeeren" enz. (deel I, bladz. 498), geene betrekking had op een eischer, »die komt uyt den naam van de hooge overigheyt."*

Heeren XVII[nen] beslisten in dien zin, omdat men »also »wynig sou konnen sustineren, dat de hoge overigheyt selve »gehouden is veniam agendi te versoeken."

23 December. *Bepaling, dat admissie in appel van eenige regtbank der buiten-kantoren op den Raad van justitie te Batavia slechts door de Hooge Regering kon verleend worden.*

Het verleenen van dat appel door de Hooge Regering berustte op een »gebruyk van veele jaren", waartegen de Bataviasche Raad van justitie bezwaren maakte, op grond van de overweging, dat »alle appellatien van den eenen tot den anderen »regter devolveren."

De Regering erkende, dat de bewering van den Raad van justitie »op goede redenen" steunde, maar zij hield niet van »nieuwigheeden buyten noodsakelykheyt", — eigenlijk was zij ongenegen aan de regterlijke magt de door deze beoogde grootere onafhankelijkheid te verleenen.

De Regering overwoog wijders:

1° dat het verzoek om appel aan de Hooge Regering gerigt werd »zelfs in gevallen, alwaar een versoek tot relief van »de fatalia, als door dese regeeringe alleen kunnènde ver»leend werden, geen plaats heeft";

2° »dat het versoek tot admissie in appel aen dese regeeringe »buyten allen twyffel zal zyn opgekomen en ingevoert ter »saake van de reden, als dat de appellen van dese of »geene saaken alhier door tusschenkomende inconvenienten »meenigmalen niet kunnen geprosequeert werden dan na »het verloop van den laps des tyds uyt het versoek tot »relief."

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia voor* 1736.

1736.

10 Januarij. *Afschaffing der betrekking van opziener over het branden van houtskolen te Cheribon.*

De Cheribonsche prinsen hadden aangenomen Compagnie's fort te Cheribon van genoegzame kolen te voorzien, aangezien de opziener slechts strekte tot last van de gemeente.

Hij was iemand »uyt de aldaar [Cheribon] bescheyden »Europesen of andere."

10 Januarij. *Afschaffing der betrekking van opziener over de indigo-cultuur in het district Gabang (Cheribon).*

De laatste opziener had zich te veel gezag aangematigd door »het op en afzetten van inlandse hoofden."

Ook achtte de Regering zijne betrekking »juyst niet soo »seer benodigt."

10 Januarij. *Bepaling, dat voor de Cheribonsche koffij* 5½ *rijksdaalders per pikol betaald zoude worden.*

Zulks was een gevolg, zoowel van de zucht der Regering om de koffij-cultuur vooral niet aan te moedigen, als van de omstandigheid, dat voor verscheping van de Cheribonsche koffij naar Batavia 13¾ zware stuivers per pikol betaald moest worden.

10 Januarij. *Last op den Resident te Cheribon zijne inspectiën »landwaarts in" niet verder uit te strekken dan »de dienst van de Comp. komt te vereysschen."*

Volgens de Cheribonsche prinsen strekten die inspectiën tot »niet anders als last en ongemak voor de gemeente."

27 Januarij. *Last op den Raad van justitie te Batavia en op het Collegie van Schepenen »te corrigeeren" alwie bij het voeren van processen »extravagante buyten- »sporigheden" pleegde »om parthye op een onbetamelyke »en schandelyke wyse te attacqueren en te prostitueren, »sonder dat het geadvanceerde tot de saak selfs eenige »relatie heeft ofte noodsakelyk is tot adstructie van »dien."*

»Bysonderlyk" moest op dezen last gelet worden, wanneer het gold »de leeden deser regeringe, voor regt betrocken »werdende."

Den 15^{den} Februarij 1736 stelde het Collegie van Schepenen, naar aanleiding hiervan, vast eene boete van 100 rijksdaalders — gelijkelijk te verdeelen onder den officier en de diaconie-armen te Batavia, — benevens arbitrale correctie, op:

1° het gebruik van »injurieuse expressien of calumnieerende »invectiven" in geschriften, »tegens leeden van de Edele »hooge regeeringe ingedient werdende";

2° het gebruik van dergelijke expressien »in schriftuyren of »requesten, die zy [procureurs] buyten dien tegen alle »andere menschen, geene uytgezondert, komen over te »leveren."

»Odieuse, hatelyke off beschuldigende zaeken" mogten niet »g'allegeert" worden, »offschoon die in waarheyt bestaan en »door haar bewezen zouden konnen werden, te weeten, indien »zoodanige zaeken tot fundament van haar reght ten principalen »niet ten uyttersten hunne applicatie zyn hebbende."

Wat de Raad van justitie te Batavia ter zake heeft verrigt, blijkt niet uit het memoriaal of resolutie-boek van dien Raad.

10 Februarij. *Bepaling, dat »yder kraamtje of huysje »buyten de [ryst-] bazaar, aan dewelke de pagter van »de rysmarkt een maandelyks briefje verleend tot den »verkoop van rys met de kleene maat of ganting, ook »aan den opzigter van de bazaar sal moeten opbrengen »een quart ryxdaalder of twaalf stuyvers."*

Reeds in 1734 had de Opzigter van de rijstpasar geklaagd over vermindering zijner inkomsten ten gevolge van het overtreden der bepalingen van 15 April 1712 en 24 Februarij 1714, maar te vergeefs; want toenmaals achtte de Regering noodig dat overtreden »om redenen" te gedoogen.

In 1736 kwam die Opzigter op de zaak terug en trachtte de Regering haar »tot nader ordre" te schikken, zooals boven

is aangegeven. Zij wilde hare vroegere voorschriften niet intrekken, hoewel daarmede kennelijk verlegen. Want zelve erkende zij, »dat de rys met de kleene maat of ganting, zoo »wel buyten als binnen de stad verkogt werdende, door de »veelheyt der personen en plaatsen op een lager prys werd »gehouden, als wanneer den verkoop eeniglyk maar geschiede »op de bazaar."

13 Februarij. *Bepaling, dat restanten van insolvente boedels, »waartoe op de ordinaire edictale citatien geene »pretendenten te voorschyn waren gekomen," onder cautie de restituendo aan de Diaconie moesten afgegeven worden »omme ten profyte der armen gebruykt te werden."*

Wanneer de regthebbenden op dergelijke restanten onbekend waren, dan moesten die restanten in Compagnie's kas gestort en ingenomen worden op de rekening der onbekende weezen, »dewyl de generale maatschappye, als representerende den »heere van den lande, in sulken gevalle »van deselve »erfgenaam blyft."

Deze regeling was te Batavia reeds »in gebruyk" en werd nu aan de buiten-kantoren voorgeschreven.

14 Februarij. *Bepaling, dat aan Compagnie's dienaren op het eiland Edam maandelijks »half kostgeld en »half randsoen, in dier voegen als dat best sal wesen »te schicken", zouden worden verstrekt.*

Sedert jaren kregen die dienaren geen kostgeld, ten gevolge waarvan zij zich »met de oude kost moesten erneeren, sonder »door eenige ververssing verquikt te werden."

Op andere plaatsen konden Compagnie's dienaren van ververschingen »na billykheyt jouisseeren."

Hevige koortsen, »waarvan de menschen op dat eyland tot »nu toe syn bevreyd gebleven", noopten in Februarij 1736 de Regering verandering te brengen in de ongunstige positie harer dienaren op Edam.

21 Februarij. *Abolitie van zeker crimineel proces.*

De Indische Regering ging hiertoe slechts over na verkregen magtiging van de Staten Generaal en van Heeren XVII^{nen}.

8 Maart. *Bekendmaking, dat Diakenen openlijk verantwoording zouden doen hunner gestie over* 1735.

20 April. *Last op de opper-stuurlieden, »by den ontfang »der packen, kassen, kisten en baalen aan boord op »de buyten comptoiren, dezelve te weegen en van het »gewigt van een ieder pak, kas, kist en baal een »notitie te formeeren.''*

Evenzoo moesten de opper-stuurlieden, na aankomst te Batavia, die pakken, enz. »de schaal laten passeeren by den »afscheep in de tanjongpouras, waarmeede naar land werden »getransporteert.''

Dit laatste moest geschieden ten overstaan van de kwartiermeesters der laadpraauwen, »dewelke ook van het alsdan »bevonden werdende gewigt'' aanteekening moesten houden »om in originali, verzegeld toegezonden te werden aan de »administrateurs der pakhuysen, alwaar de goederen moesten »bestelt werden.''

Bij ontdekking van eenig verschil tusschen de werkelijke zwaarte en de aanteekeningen daaromtrent van de kwartiermeesters waren dezen aansprakelijk voor de »defecten, dewelke »by opening mogten ontdekt werden.''

Daarentegen bleven de opper-stuurlieden aansprakelijk »in »zoo verre het gewigt, by naweeginge in de pakhuysen »bevonden werdende, mogte overeenkomen met het geene »by de aanteekening van de quartiermeesters bekend staat »en verschillen, met het geene door de opper-stuurlieden by »haare memorie is aangeteyckent.''

Een en ander moest dienen »tot weiringe en belet van »stoutmoedige onderneemingen en diveryen,'' welke ter zake ontdekt waren.

25 April. *Last op de bedienden der Compagnie in China »geene delicten ongeëxamineert en ongestraft te laten, »wanneer s'in staat zyn naar de bekende godlyke en »wereldlyke wetten (en onder dese laatste voornamentlyk »na den inhoude van den generalen articul-brief) de »voorvallende zaaken af te maken en regt te doen.”*

3 Mei. *Bekendmaking, dat de godsdienst-oefeningen in de nieuwe Nederduitsche kerk te Batavia een aanvang zouden nemen op Dingsdag, 8 Mei 1736, des voormiddags »op de gewone tyd en uure.”*

11 Mei. *Bepaling, dat »de visitatie der vertreckende »scheepen, in zoo verre betreft de geene, die onder de »vlagge van een lid der Hooge Regering naar de eene »of andere plaats staan voort te gaan”, moest geschieden vóór dat die schepen de reede Batavia verlieten, »sonder dat deselve tot een seekere verheyd door »gecommitteerdens zullen uytgeleyd en geobserveert »werden.”*

De Regering achtte de gewone visitatie, enz. in zoodanig geval eene »laesie” harer waardigheid.

11 Mei. *Bepaling, dat de Maleijers te Batavia stonden onder het gezag van den Gecommitteerde tot en over de zaken van den inlander.*

De Regering achtte het niet wenschelijk hen onder een hoofd uit hunne eigene natie te stellen.
Zij behielden hunne twee luitenants.— Zie bij 4 Julij 1732.

18 Mei. *Aanstelling van een adjunct-bode bij de Weeskamer te Batavia.*

Die adjunct moest in handen van den President van Schepenen afleggen den eed, voorgeschreven voor den bode.

De regeling van zijn tractement, te vinden uit »'s kamers »onkosten," en van zijn borgtogt liet de Regering aan de Weeskamer over.

22 Mei. *Verhooging van den prijs van tin en peper tot* 18 *en* 12 *rijksdaalders de pikol.*

De vroegere prijzen dezer artikelen, bij de Regering gekocht, waren 16½ en 10 rijksdaalders.

22 Mei. *Toekenning van* 3 *stuivers per dag, behalve rijst en zout, aan Europesche gevangenen in Compagnie's boeijen te Batavia.*

De Raad van justitie rapporteerde »by differente voorvallen" ontdekt te hebben, dat »degeene, die ter saake van crimineele »processen in 's Comp^s^. boeyen alhier geconfineert dan wel »in stricte hegtenisse gezet werden, veeltyds van ellende en »gebrek van genoegsame levensmiddelen vergaan en tot een »totaal verswacking in lichaams kragten vervallen, door dien »het geene hun Comp^s^ wegen toegelegd is, bestaande niet »anders dan in ryst en zout, dat dagelyx door den cipier »verstrekt werd, zoo sober is, dat het tot haar nodig onderhoud »in dien staat niet toereyken kan, principaal die van de »Europese natie, welkers saken door den train van proceduuren »somwylen niet spoedig kunnen werden getermineert."

5 Junij. *Vrijstelling van het Collegie van Heemraden van de belasting op de rijtuigen, vastgesteld bij het plakaat van* 28 *December* 1729.

Zulks geschiedde »uyt insigte, dat Heemraden tot het »houden van rytuygen genoegsaam genecessiteert" waren »ter »sake van de commissien, dewelke door haar moesten

»waargenomen werden en dickwils zig komen uyt te strecken »tot plaatsen, die ver afgelegen zyn en werwaarts men zig »te water niet kan laten transporteeren."

Drie leden van het Collegie, — de vice-praeses (land-drost), de Fabriek en de Constabel-majoor, — genoten reeds vrijstelling krachtens hun ambt.

12 Junij. *Last op de Chinesche officieren te Batavia »niet alleen te bezorgen, dat alle de Chineesen, die »alhier seedert den jare 1729 verbleeven en onvoorzien »zyn van een behoorlyke permissie-briefje, zig by haar »komen aan te geven binnen den tyd van drie maanden, »maar ook om van de naamen derselve, onder een »aanwysinge, waarmeede zig komen te erneeren, na »behooren te formeeren een lyste of memorie, ter »overgave aan den Secretaris der Hooge Regeering, ten »einde van dezelve, in zoo verre als nutte subjecten »voor dese colonie kunnen geadmitteert werden, tegens »betalinge van 2 rds voor ieder persoon, zodanige »licentie brieven te ontfangen; doch daar en teegen »de onnutte naar China terug te doen keeren en de »geene, die, na de voors. tyd van drie maanden, »sonder zoodanigen licentie-briefje gevonden werd, te »laaten behandelen na de daaromtrent g'emaneerde »placcaten."*

Wederom waren door Chinesche jonken niet minder dan 1230 Chinezen te Batavia aan wal gezet en bleek de noodzakelijkheid »dese stad en ommelanden, des mogelyk, »*de novo* te ontlasten van een parthye onnutte en quaade »instrumenten, die, na het geene de ondervinding komt aan »te toonen, op dese en geene clandestine wyze, 't zy aan de »vaste wal, dan wel op 't een of ander eyland werden uytgezet »en dus alhier ongemerkt inkomen."

3 Julij. *Verbod voor de buiten-kantoren tegen het verruilen van verouderd buskruit tegen goed buskruit, in Compagnie's schepen aanwezig.*

19 Julij. *Last op de buiten-kantoren in de brieven aan de Regering zich te bepalen »tot een korte en klaare »descriptie van het geene tot de kennis van deese Re-»gering noodig is.''*

Heeren XVIIden hadden zich wederom beklaagd over de »taedieusheyt en ongemeene extensie der Indische brieven.'' Zie ook bij 3 September 1735.

23 Julij. *Last op de buiten-kantoren »niet alleen alle »half jaren en op zodanige andere tyden, als 'er reden »mogten voorkomen om het nodig te doen oordeelen, »door de Secretarissen van justitie en weeskamer, ne-»vens den Curator ad lites, reeck., bewys en reliqua »van hare administratiën te laten doen, maar ook teffens »alle penningen, dewelke op die tyden onder haar over-»tollig mogten werden bevonden, ter bewaringe in Comp' »cassa te doen overbrengen.''*

Deze last werd uitgevaardigd »ter voorkominge van alle »fraudes.''

27 Julij. *Bepaling, dat de leden van het Collegie van Heemraden zouden »zitten en optreeden na haaren »ouderdom.''*

De Gecommiteerde tot en over de zaken van den inlander en de Fabriek waren ten onregte gewoon, als Heemraden zitting nemende, de plaatsen van hunne voorgangers in te nemen, als waren zij *per se* leden van het Collegie, hetgeen slechts het geval was met den Drossaard der Bataviasche Ommelanden, die als zoodanig vice-president van het Collegie was.

30 Augustus. *Bekendmaking, dat Heeren* XVII^nen^ *bij missive van* 10 *November* 1735 *goedgekeurd hadden de benoeming van A. Patras tot Gouverneur-Generaal.*

4 September. *Bepaling, dat de verstrekking van goederen aan eenig Compagnie's schip, tijdelijk op eenig buiten-kantoor aanwezig, niet ten laste van dat kantoor, maar ten laste van de onkost-rekening van het schip moest gebragt worden.*

8 September. *Aankondiging eener publicke vendutie van lijnwaden.*

Zie verder bij 11 September 1733.

12 September. *Bepaling, dat tot Directeur-generaal slechts »in d'uyterste noodsaakelykheyd en als het niet »anders te schikken was", een extra-ordinair lid van den Raad van Indië mogt worden gekozen.*

De ordinaire leden kwamen, volgens Heeren XVII^nen^, voor die betrekking het eerst in aanmerking.

12 September. *Bepaling, dat Gouverneurs en verdere Opperhoofden, ieder in zijn gewest, moesten instaan voor de gestie van den persoon, dien zij met de administratie van Compagnie's gelden hadden belast.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII^nen^.

13 September. *Uitschrijving van een algemeenen rust-, dank- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

25 September. *Vermeerdering van het aantal »Caffers", voor den Bailluw tot* 12 *en voor den Landdrost tot* 20.

De Bailluw had er vroeger 8 en de Landdrost 14, behalve »een groote quantiteyt Caffers", die zij »uyt haar eygen »beurse" betaalden.

De vermeerdering dier oppassers was noodzakelijk, omdat »de boosheyd en slegte constitutie des tyds hoe langer hoe »meer" schenen toe te nemen.

? September. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten betreffende de »thuysvaerders", alsmede van de voorschriften van 13 October 1732 nopens het medenemen van thee.*

4 October. *Bepaling, dat alle particuliere »cannassers", welke bij invoer in Nederland zwaarder dan 80 ℔ werden bevonden, ten behoeve van de Compagnie zouden worden verbeurd verklaard.*

16 October. *Last op den Regent van Sumanap en Pamakasan jaarlijks, »tegen het kenteren van de »mousson", voor den Commandeur en Gezaghebber van Java's Noordkust te Samarang te verschijnen.*

Hierdoor moest blijken, dat »de voorschr. landschappen ge»horen onder het gezag en bescherming van de Compagnie."— Pamakasan werd te gelijker tijd aan Sumanap toegevoegd, zoodat beide landschappen één hoofd kregen.

2 November. *Aanstelling van een adjunct-bode bij het Collegie van Schepenen.*

Schepenen werden gemagtigd één hunner klerken voor die betrekking te benoemen.

14 November. *Bepaling, dat zij, die te Batavia genegen en volgens den Artikel-brief geregtigd waren wissels naar Nederland te verzenden, daartoe bij rekest aan de Hooge Regering vergunning moesten verzoeken, onder opgave*

van redenen en onder presentatie van eede, dat zij hun eigen geld wenschten te remitteren en dat niemand anders in de transactie deelde.

Indien men voor rekening van anderen wissels aanvroeg, moest men aantoonen, »uyt wat hoofde" men het geld bekomen had en waarom men genegen of verpligt was dat geld naar Nederland over te maken.

Op de buiten-kantoren moest men zijn rekest rigten aan den Politieken Raad en het geld in de kas aldaar storten. Men kon, naar verkiezing, een wissel op Heeren XVIInen krijgen, dan wel het gestorte geld op zijne soldij-rekening laten aanteekenen.

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVIInen, die voornemens waren niet meer dan *f* 900,000 's jaars aan Indische wissels te accepteren.

21 December. *Voorschriften nopens het uitdeelen van de beide sacramenten aan inlanders, die Christenen wilden worden.*

Op last van Heeren XVIInen, die ter zake hadden geraadpleegd de Synode, de Classis van Walcheren en de theologische faculteit te Leiden, werd bepaald:

1°. dat te Batavia »de scheyding der heylige sacramenten aen »'t gemoet van de leeraren werd gelaten";

2°. dat op de buiten-kantoren »de leeraren aldaar met alle »omsigtigheyt, na gelegentheyt van tyd en plaats, moesten »te werk gaan, het sacrament des doops niet ligtelyk toe»dienen aan bejaarde persoonen, die nog niet genoegsaam »onderweesen of in een omstandigheyd syn, dat het selve »in haer de vereyschte vrugten ter saligheyt niet zouden »konnen voortbrengen; dat zy de nieuwelyks gedoopte »moesten onderwysen en doen onderwysen in de leere der »waarheyt, naar uytterste vermogen, om met genoegsame »kennis, na gedane belydenisse van hun geloof, niet alleen »te kunnen toetreeden tot de breekinge des broods, maar »ook daarin te volharden tot den eynde toe."

28 December. *Afschaffing der betrekking van tweeden administrateur bij den medicinalen winkel in het kasteel Batavia.*

Zie bij 2 September 1729.

31 December. *Voorschriften voor »aanbrengers en ver-»kopers van groentens, fruytagien, etc."*

Zij konden, »zoo verre betreft het houden van winckeltjes »ter gewoone plaatse, volstaan met het haalen van een briefje »voor ieder winckeltje of kraamtje, sonder dat van haar voor »de prauwen, veel minder voor ieder persoon, op deselve »gevonden werdende, het haalen van een briefje sal mogen »afgevergt werden; mits dan ook alle de daar in zynde wharen »ter gewoone plaatse zullen moeten gebragt en aldaar verkogt »werden. Dog, by zoo verre hare wharen aldaar niet quyt »kunnende werden, deselve in dien gevalle met een prauw »langs en in de gragten en rivieren, dan wel met man-»den langs de straaten door de stad willen laten verkopen, dat »alsdan mede een dubbelde stuyver daags voor een prauw »en een gelyke dubbelde stuyver voor ider rondloper, al was »het, dat daarmede eerst na de middag een begin wierd gemaakt, »sullen moeten betalen, sonder aansien of 'er een dan wel meer »personen tot het bestieren van sodanige prauw gebruykt »werden; onder restrictie nogtans, dat zoo wie bevonden mog-»ten werden in opsigte van dit laatste eenige fraude te plee-»gen door de wharen van verscheide personen in éene prauw »of met één omloper ten verkoop door de stad te laaten om »gaan, dan wel buyten een behoorlyk permissie-briefje van »den pagter, 't zy by den aanbreng of naderhand het een of »ander te verkopen, denselve sal onderworpen wesen de »daartegens gestelde poenaliteit."

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia voor het jaar* 1737.

1737.

11 Januarij. *Bepaling, dat »na regten alle straffen »wegens personeele delicten werden g'extingueert door »den dood van den misdadiger, die nog aan lichaam, »nog aan goed mogen gestraft werden."*

Heeren XVIIⁿᵉⁿ gaven dit voorschrift bij hunnen brief van 3 September 1735.

29 Januarij. *Last op de buiten-kantoren, zonder speciale magtiging van de Hooge Regering, geene sergeanten naar Batavia te »licentieren, als die haar tyd hebben »uytgediend en genegen mogte zyn te repatriëren."*

In weerwil van vroegere orders werden op de buiten-kantoren »ongemeene excessen gepleegd in het aanstellen en maken »van sergeanten tot plaatsvullinge der geene, die op een »ongequalificeerde wyse werden herwaards [naar Batavia] »gezonden."

5 Maart. *Toekenning van 4 realen 's maands als kostgeld aan de molen-makers.*

De meester-knechts der timmerlieden kregen evenveel.

11 Maart. *Verbod tegen het vervoeren in groote hoeveelheid van ducatons, enz.*

De bewinthebberen der generaele Nederlandsche geoctroyeerde Oost-Indische Compᵉ., ter vergadering van Seventhienen, representeerende deselve Compᵉ binnen Middelburg in Zeeland, dagelyks in ervaringe gekomen synde en bevindende, dat de handel tusschen particuliere, baetsugtige luyden, soo hier, als in Indien woonagtig, meer en meer toeneemt met het senden van groote quantiteyt wynen, bieren, contanten, insonderheyt

van ducatons, mitsgaders andre volumineuse koopmanschappen, uyt deze landen na Indien om van daer wederom andere koopmanschappen in retour te ontfangen, beladende daermede 's Comp[s] schepen tot overgroote schade en nadeel van deselve Comp[e] en ruïne vande schepen, die, met al sulke particuliere goederen boven ,mate overladen synde, het uyterste gevaar lopen en somtyds wel geheel koomen te verongelucken, soo is het, dat deselve vergaderingh, soo veel in haer is, daer tegens willende voorsien, heeft goetgevonden om, uyt kragte en ingevolge van het octroy ende placcaeten vande hoog mogende heeren Staeten Generael der vereenigde Nederlanden, van nieuws en ten overvloede te notificeeren en te waarschouwen, gelijk genotificeert en gewaarschouwt worden by desen, alle en een yegelyk, dien het soude mogen aengaen, dat de scheepsoverheeden, van hier na Indien vertreckende, voortaen sullen mogen volstaen met het uytleveren der goederen, die voor de Compagnie syn ingeladen, volgens de factuuren en cognoscementen, by henluyden getekend, ten waere nogtans, dat er per abuys iets versuymt was daer op te stellen, dat deselve, soo wanneer het in haer schip is afgeladen geweest, ten allen tyde sullen hebben te verantwoorden en dat alles, wat buyten of bovendien aen contanten, ducatons of andere silvere specien, mitsgaders aen volumineuse goederen, wynen, bieren of koopmanschappen, aen particulieren buyten den dienst van de Comp. toebehoorende of wel, in dienst synde, boven hunne gepermitteerde goederen in de schepen bevonden wordt, sal syn verbeurt ten profyte vande Comp[e]., als mede ten profyte van den fiscael en aenbrenger, omme aldaer à uso verdeelt te worden, ten waere nogtans, dat sodanige ontdekte of aengebragte goederen den denunciateur of syne correspondenten zelve mogte hebben aengegaen; blyvende voorts de aenhouding van particuliere goederen en contanten, die hier te lande in de scheepen bevonden of ontdeckt sullen worden, ende premien, die voor de ontdeckers daerop gesteld syn, soodanig, als dat, volgens de ordres en reglementen vande Comp[e], dus verre in gebruyk is geweest, volkomen in haer geheel, met en benevens de penaliteyten,

die nog bovendien tegen den particulieren handel syn gestatueert, onaengesien, dat op al sulke goederen of contanten, hetsy hier te lande of in Indien, eenige verband of bodemarybrieven, obligatien, cognoscementen of diergelyke mogte wesen gepasseert, dan wel assurantie getekent; alle welke obligatien, assurantien en verbandbrieven by iterative placcaten der hoogst gedagte heeren Staten Generael worden verklaerd en gehouden voor nul en van onwaerde, soodat op deselve, als spruytende uyt verbode oorsaken, geen reght mag worden gedaen; des sal aen een ygelyken vrystaen, die uyt wettige oorsaken genecessiteert worden eenige gelden van hier aen hunne vrienden in Indien over te senden, om sich deswegens by request te addresseeren aende vergadering van Seventhienen, sullende tot gerief der versoekers daerop worden gedisponeert naer bevindinge van zaken.

Dit stuk is den 23sten December 1737 te Batavia afgekondigd.

14 Maart. *Maatregelen tot tegengang van den verkoop in Indië van soldij-rekeningen. — Bepaling, dat aan Compagnie's dienaren, die hun tijd hadden uitgediend, doch zich weder wilden verbinden, hun achterstallig tractement kon worden uitbetaald, zonder te wachten op de autorisatie van de Kamer, voor welke zij waren uitgekomen.*

Heeren XVIInen schreven ter zake aan de Indische Regering het volgende:

Nademaal de last van Indiën langer hoe meer hier te lande t'huys komt, soo door het overmaken van groote capitaelen op wissels, als door gekogte reekeningen, hebben wy daar op nagesien de oude resolutien en papieren, waar by blykt, hoe seer sulx van alle tyden is aangemerkt als een schadelyke, particuliere handel, die in veelerly opsigten niet alleen strekt tot nadeel van de Compe., maar ook van 'sComps dienaren selve, die voor een geringe prys haar te goed hebbende gagie aan sodanige opkoopers met procuratie in rem suam of eygent-

lyk met cessie van actie ten laste van de Comp^e^ overdoen en daar door haar selve en haare vrouwen en kinderen in het vaderland groffelyk benadeelen, buiten en behalven dat de Comp^e^ hier te lande met swaargeld moet betaalen, dat anders in Indiën maar met ligtgeld had konnen betaald worden, dat almede voor de Comp^e^ een verlies van 20 of 25 p^r^. c^o^. geeft, waarom dan die quade handel ook by verschyde resolutien en placcaten van tyd tot tyd, op verbeurte van al sulke gekogte reekeningen en verdere poenalityten tegens de opkoopers gestatueert, verboden is geweest, gelyk te sien is uit het 55^e^ art. van den articul-brief, het placcaat van Generaal en Raaden, dat jaarlyx op het vertrek der scheepen word afgeleesen en aan de mast van de scheepen aangeplakt, de brieven, door deese vergadering na Indiën geschreeven, de datis 28 Augustus 1629, 13 April 1652, 8 September 1658, 16 November 1687, 17 Juny 1699, 23 September 1700, 8 Juny 1697, synde een brief door die van Maccasser geschreeven aan Generaal en Raden, en eyndelyk ook by de resolutien van gem. vergadering van 13 May 1677 en 15 December 1682; maar, onaangesien alle deese prohibitien, hebben veele baatsugtige menschen niet nagelaten alsulke reekeningen in Indiën op te koopen en die quasi met procuratie, als of het ware voor reekening van de verkoopers, daar het inderdaad is en blyft voor haar eyge reekening, by de resp^e^. kameren te ontfangen, waar door de last der Indische soldyen, die na rato van de presente equipagien jaarlyx maar behoorden te beloopen 25 tonnen gouds, in den jaare 173$^5/_6$ reeds is g'accresseert tot 32 tonnen en in den jaare 173$^6/_7$, na het sig dus verre laat aansien, apparent niet minder, maar wel meerder sullen bedragen; weshalven wy, om sulx met meer effect tegen te gaan, goedgevonden hebben UE. ernstig aan te beveelen het bekende placcaat, dat jaarlyx tot Batavia afgeleesen en op de retour scheepen aan de mast word aangeplakt (verbiedende het opkoopen van alsulke reekeningen) striktelyk te doen observeeren, soo als by ons in cas van contraventie insgelyx sal worden geobserveert het 55^e^ articul van den articul-brief.

Maar, om boven dien het quaad in syn beginsel te stuiten, en sullen UE. die ordre hebben te stellen, dat luyden, in Indien, het sy tot Batavia, de Caap of aan de buiten comptoiren, haar onthoudende, die haar verbonden tyd hebben uitgediend, willende haar afgeslooten reekeningen aan vrouwen, kinderen of andere vrienden met procuratie overmaken, voortaan daar toe request sullen moeten presenteeren, soo tot Batavia woonagtig syn, dan wel aan de regeering van het comptoir off plaatsen, daar sy beschyden syn, met exhibitie der procuratie en reekeningen, die sy versoeken om overgemaakt te worden; dat, alvoorens fiat te verleenen, al sulke requesten sullen moeten gesteld worden in handen van den fiscaal van de plaats of, daar geen fiscaal is, sal de regeering door eenige gecommitteerdens uit den haren de saken moeten laten examineeren, de requestranten hooren en afvragen, aan wien sy tot Batavia off in het vaderland kennisse hebben, om wat reedenen sy haare soldyen willen overmaken, wat waarden sy daar voor genoten hebben off staan te genieten, by wat occagie sy kennisse aan haare correspondenten of gemagtigdens gehad of bekomen hebben, en specialyk off sy hunne reekeningen ook hebben verkogt of op andere wyse overgedaan, doende haar sulx, des noods synde, met eede verkaaren.

De requestranten, op die manier ondervraagt synde, de waarheid bekennende en seggende hunne reekeningen op dese of geene wyse verkogt of overgedaan te hebben, sal tegens de koopers, het sy datse het gedaan mogten hebben voor sig selve of voor andere, ingevolge van het placcaat worden geprocedeert, den verkooper syne reekeningen weder ter hand gesteld worden en alleen maar de procuratie worden geroyeert; maar alles ontkennende en egter konnende van het tegendeel overtuigt worden, sal tegens hun byde meede geprocedeert moeten werden, de reekeningen verbeurt verklaart en voorts ingevolge van meergem. placcaat.

De fiscaal of raadsleeden, na gedaan ondersoek alles wel bevonden hebbende, sullen daar van moeten geeven een certificaat ofte wel met hun hand teekenen op de procuratie

deese woorden: *ondersogt en wel bevonden* N. N. als fiskaal of gecommitteerde, als wanneer door de regeering daar op finaale permissie tot de overmaking sal worden verleend, alles, sooveel mogelyk sy, buiten kosten van de versoekers.

Voorts sal ook aan de gemagtigdens van die van de buiten comptoiren, tot Batavia woonagtig, geen permissie tot overmaking na het vaderland door den Directeur Generaal mogen werden verleend, als op de documenten, die in maniere voorsz. van de buiten comptoiren syn gemunieert, gelyk ook hier te lande anders of buiten dien geen betaling daarop sal worden gedaan.

Alle procuratien sullen direct moeten houden van de eene persoon op den andere, dat is, van den constituant op de geconstitueerde, en sullen geen substitutien tusschen byde meer mogen werden geadmitteerd.

Voornamelyk sal ook door de Regeering in Indiën, waar ter plaatse het ook soude mogen weesen, moeten worden gelet op al sulke persoonen, die van veele anderen, die wyd en syd verspreid syn, gewoon syn procuratien te ontfangen, dewyl het klaar is, dat de sodanige niet anders als opkoopers konnen weesen; ook souden wy van hier, des noods synde, wel een register aan UE. konnen toesenden, contineerende de namen van alle de sodanige, die daar voor bekend staan en soo wel hier te lande als tot Batavia en verder in Indiën haar onthouden.

En, om het bovenstaande des te beter effect te doen sorteeren, hebben wy goedgevonden UE. te qualificeeren, soo als UE. gequalificeert werd by deesen, om aan luyden, die haar verbonde tyd hebben uitgediend en haar willen engageeren in een nieuw verband, haare gagien te mogen afbetalen, sonder te wagten na de authorisatie van de Kameren, daar sy uitgevaaren syn, behoudens dat de maandceelen ten behoeve van vrouw en kinderen, even als by het eerste verband, sullen blyven voortloopen.

De Indische Regering schijnt zich bepaald te hebben tot de mededeeling van het vorenstaande, bij wijze van extract, aan alle buiten-kantoren.

29 Maart. *Last, dat de »blocken off troncken" op onbepaalde tijden moesten worden geinspecteerd; en wel die van den Advocaat-fiscaal door twee leden uit den Raad van justitie en die van den Bailluw en Landdrost door gecommitteerden uit het Collegie van Schepenen.*

De Advocaat-fiscaal had berigt, dat »de arme ingesetenen »deser colonie meer dan te veel door het zoogenaamde blok »of tronk, buyten en binnen, op een jammerlyke wyse geve-»xeert werden", naar aanleiding waarvan de Regering bovenstaanden last uitvaardigde »ter vermyding van alle exorbitantien »en oneygene behandelingen, die door de respective officieren »van justitie dan wel buyten hun weten of op derselver namen »door haar substituiten kunnen of mogten werden gepleegd."

2 April. *Bepaling, dat de kerkeraad te Batavia onbevoegd was inlandsche leermeesters voor zekeren tijd, met stilstand van gage, te schorsen.*

De Regering noemde zulke schorsing eene »op eene seer »misselyke wyze" aangematigde »authoriteyt, die aan haar [kerkeraad] nooit is gedefereert, maar steeds afvloeyende is »geweest van dese regeering, als alleen de magt hebbende »omme over de besoldingen van 's Comp[s] dienaren te dispo-»neeren."

A. VALCKENIER.

3 Mei. *Bepaling, dat alle leden van den Raad van Indië verkiesbaar waren voor de betrekking van Directeur-generaal.*

Reeds in 1735, bij de verkiezing van den Gouverneur-Generael, A. Patras, had de Hooge Regering uitgemaakt, dat de betrekking van Directeur-generaal niet »inhaerent" was aan die van eersten Raad van Indië.

De benoeming van een Directeur-generaal in Indië geschiedde onder nadere goedkeuring van Heeren XVII[nen].

17 Mei. *Bepaling, dat tot nader order dagelijks twee »extraordinaire soopjes" aan de ambachts-lieden en militairen der Compagnie te Batavia verstrekt zouden worden.*

De toestand dier lieden was »beklaaglyk", want »veele der»selven niet alleen dagelyks ten grave gerukt werden, maar »ook andere, soo op de drilplaatsen als andersints, in flauw»tens en onmagt kwamen te vallen, sonder dat men, buyten »de blykbaarheid van de slaande hand Gods, eenige fundamen»teele redenen van dese bedroefde onheylen wist uyt te dencken."

De Regering was echter bekend met de omstandigheden, dat het weder »extra ordinair ongestadig en overmatig heet" was geweest en dat de militairen, wegens hun gering aantal, »door den dienst in reegen en sonneschyn genoegsaam afgemat" werden.

Eenige chirurgijns verklaarden, dat de bovenbedoelde »soopjes »mogelyk van veel nut zouden kunnen wesen." In 1733 had men zich daarbij »ook niet qualyk" bevonden; in 1740 werd de bepaling van 1737 nog nageleefd.

4 Junij. *Voorschriften nopens Compagnie's groote geldkamer te Batavia.*

Sedert »aloude tyden of liever sedert de erectie der generaale »directie (1618)" was de groote geldkamer toevertrouwd geweest aan den Directeur-generaal.

»Nog nimmermeer" was, volgens de Indische Regering, »aan »dezelve eenig manquement ontdekt."

De sleutel van die kamer berustte steeds bij den 1[sten] Opper-koopman van het kasteel Batavia of, in geval van indispositie van dezen, bij den 2[den] Opper-koopman; en slechts ten overstaan van twee »expresse en ordinaire gecommitteerde »Onder-kooplieden" mogt die kamer geopend worden.

In weerwil van dit alles wilden toch de Heeren XVII[nen],

blijkens hun schrijven van 12 September 1736, dat meer zorg voor de groote geldkamer zoude worden gedragen, b.v. door het committeren van twee leden uit den Raad van Indië, telkens wanneer die kamer geopend moest worden, »gelyk men alhier [in Nederland] by de wisselbanken gewoon is te doen."

Aanleiding tot dit en andere voorschriften vonden Heeren XVII^nen in het geval, dat in 1734, bij het overlijden van den kassier, J. van Lanschot, een tekort van ƒ 710,913:19:8 in de groote geldkamer was bevonden, welk tekort wel was aangezuiverd uit den boedel van dien kassier, bedragende »14 tonnen »gouds," maar toch tot nadenken noopte.

De Indische Regering achtte het beneden hare waardigheid »telkens en alle dagen by den afscheep of ontfang van eenige »contanten, etc., even als andere, ordinaire gecommitteerdens, »te moeten adsisteeren."

Om echter »het een of ander by der hand te nemen, waaruyt »haar Edele Hoog Agtb. klaarlyk konden bespeuren de sincere »betragting deser regeeringh omme, zoo na mogelyk, derselver »g'eerde begeerte naar te komen", besloot de Indische Regering:

1° den sleutel van de groote geldkamer verzegeld te laten berusten bij den 1sten Opper-koopman;

2° aan de ordinaire gecommitteerden toe te voegen drie Opperkooplieden dan wel, »by gebrek van dien, een ofte meerdere »kooplieden, die daartoe expresse zullen werden gecommit»teert";

3°. te bepalen:

a. dat de 1^e Opperkoopman de geldkamer, »schoon ter zyner »verantwoording", niet mogt openen dan in tegenwoordigheid van de gecommitteerden;

b. dat deze laatsten, »t'elkens na gedaan werk" den sleutel »ieder met hun cachet" moesten verzegelen en in dien toestand aan den 1sten Opper-koopman teruggeven.

7 Junij. *Vereeniging van het kerk-meesterschap over de Nederduitsche en Maleische kerken te Batavia met dat over de Portugesche binnen- en buiten-kerken.*

Aan die betrekkingen was »geen de minste, naamwaardige »moeyte vast."

23 Julij. *Bepaling, dat men ten laste van godshuizen geen salaris wegens verrigte werkzaamheden in rekening mogt brengen.*

De Regering vond zulks »gantsch oneygen," terwijl de godshuizen, voor alwat deze uit Compagnie's pakhuizen noodig hadden, niet meer dan den inkoops-prijs betaalden.

Zij gelaste dan ook den vendumeester, E. Lanius, zijn salaris, genoten voor den verkoop van zilveren staven ten behoeve van het Lazarus-huis, aan dat godshuis terug te geven.

6 Augustus. *Bepaling, dat »het coucheren der brieven", gerigt aan de Hooge Regering, »wel eygentlyk de res»pective opperhoofden op de buyten comptoiren incum»beerde, wanneer dezelve gezond en wel gedisponeert" waren, maar dat zij zulks, »by indispositie ofte andere, »wettige inconvenienten" mogten overlaten aan den Secretaris »ofte andere, bequame suppoosten."*

Deze bepaling strekte »tot interpretatie" van het bepaalde op 21 Julij 1725.

6 Augustus. *Bepaling, dat op de buiten-kantoren de scheeps-overheden slechts mogten worden belast »voor »alle excessive minderheden, met permissie om dier»wegens, in gevalle zig beswaard mogten vinden, by de »hooge regeering ontheffing te versoeken."*

De Regering noemde deze bepaling »eene bekende ordre."

8 Augustus. *Last op de buiten-kantoren »by de rende»menten der omgezette koopmanschappen teffens in drie »aparte colommen bekend te stellen, hoeveel ider zoort »de drie vorige jaren gerendeert hebbe."*

Aanleiding tot dezen last gaf de ontdekking, dat de rendementen van Soerate »al langzamerhand in de laatst agter een »volgende thien jaren verminderd en eyndelyk zo weynig »geworden waren, dat men redenen hadde daar over ten uyt»tersten verbaast te staan, zonder dat de ministers eenige »solide redenen van deze verergering komen te geven."

Ter voorkoming van »diergelyke sinistre bedeckingh" werd bovenomschreven last uitgevaardigd.

13 Augustus. *Vermeerdering van het aantal Europesche bedienden in Compagnie's hospitaal te Batavia met vier personen.*

22 Augustus. *Last op de buiten-kantoren jaarlijks eene lijst van de restanten, in de pakhuizen aanwezig, naar Batavia op te zenden, »met uytdrucking van den tyd, »wanneer de goederen ontfangen zyn."*

Meermalen bleven koopmanschappen in de pakhuizen der Compagnie zoo lang in voorraad, »datze ten eenemaal bedurven »en onverkoopbaar waren."

In Bengalen had men een stuk laken aangetroffen, dat sedert 1680 in een pakhuis aldaar was bewaard en slechts met een verlies van $60^{1}/_{4}$ pct. verkocht kon worden.

De Regering hoopte door haren last, uitgelokt door Heeren XVII[nen], te voorkomen, dat Compagnie's goederen te lang onverkocht bleven.

23 Augustus. *Bepaling, dat »lorrendrayers" niet »by »een politicq raadsbesluyt, maar by forme van regts»pleging" mogten worden verbeurd verklaard.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII[nen] (missive van 12 September 1736), die zeer lastig werden gevallen wegens het verbeurdverklaren in Indië ten jare 1731 van het Engelsche scheepje, »the Success.

De toenmalige Water-fiscaal, G. W. van Imhoff, had als zijn aandeel in die verbeurdverklaring ontvangen eene som van *f* 27,737:36:—.

2 September. *Bepaling, dat, wanneer eenig Compagnie's schip op een buiten-kantoor zijne volle lading had verkregen, aan de scheeps-overheden in vergadering van politie moest afgevraagd worden, of zij iets tegen de ingeladen goederen hadden in te brengen.*

Op sommige buiten-kantoren bestond reeds dit gebruik.

Nopens de antwoorden der scheeps-overheden moest, »sonder »de minste agterhoudentheyd, een waar berigt" naar Batavia worden opgezonden.

5 September. *Bepaling, dat geconfisqueerde goederen, »zonder onderscheyd", publiek verkocht moesten worden, voor »hetgeen s' gelden mogen", ter plaatse van de aanhaling.*

Volgens de Regering was zulks »alomme in usantie en het »zelve ook een oude ordre."

9 September. *Uitschrijving van een algemeenen dank-, vasten- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

17 September. *Bepaling, dat alle »vexatien, injurien »en mishandelingen" van inlanders niet minder »rigoureus" moesten gestraft worden, »als of die aan »Christen menschen gedaen waeren."*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII^nen^.

17 September. *Bepaling, dat de Advocaat-fiscaal wel in civiele, maar niet in crimineele zaken veniam agendi tegen een lid der Hooge Regering moest aanvragen.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII^nen^.

20 September. *Last op de buiten-kantoren, »in gevalle »den Raad van justitie by sententie den eysch van den »fiscaal tegens desen of genen mogte hebben geadjudiceert »en de Gouverneur, Directeur, Commandeur ofte Opper»hoofd van de plaats, daar zulx exteert, vermeenen »mogte daarin te resideeren een notoire iniquiteyt ofte »dat dezelve geslagen zy tegens het regt en de costumen »van den lande, dat alsdan zodanige Opperhoofd alegter »den officier niet sal vermoogen te beveelen om van »zodanige sententie te appelleeren aan den Raad van »justitie deses casteels, maar dat denselven eeniglyk de »executie van het gewysde sal mogen surcheren en syne »beswaarnissen by de eerste occasie aan de Hooge »Regeering communiceeren, ter erlanging van de nodige »ordre na exigentie van zaaken."*

De Regering had bespeurd, »hoe ligtvaardig sommige der »gem. gebieders de respective fiscaals komen te ordonneeren »om zig van vonnissen, die door den Raad van justitie op »alzulke plaatsen tegens haaren zin werden geslagen, appellant »te stellen aan den Raad van justitie deses casteels en de »delinquanten dan met hare proces stucken herwaards te zenden, »niet alleen ter vertraging van den cours der justitie, maar »ook ter verswaring van het werk van den Advocaat-fiscaal »en gem. Raade."

Heeren XVII^nen keurden bij hunne missive van 4 September 1739 deze beslissing der Indische Regering wel goed, maar voegden daaraan toch het volgende toe:

Wy konnen deswegens UE. goede intentie wel approbeeren, maar, dewyl dit een saak is van veel belang, hadden wy deselve ordre liever wat breeder geëxpliceert en g'extendeert gesien; de absurditeit van de voors. manier van procedeeren, dat namelyk een fiskaal sal appelleren, als hem syn eysch is g'adjudiceert en dat de gouverneur of het opperhoofd hem sulx sal gelasten, aan syn plaats wordende gelaten (als synde

iets, dat sig selve wederspreekt en waarmede 't niet te pynewaard is om het papier te bekladden), had men konnen onderscheid maken of er ord^r. dan off er extraord^r wierd geprocedeert, te weeten in cas crimineel, daar gecontendeert word tot lyffstraffe; als er ord^r. is geprocedeert op stukken en beschyden, wyst het sig selven, dat de verklaring tot laste van de gedaagde of gedetineerde eerst en vooraf moeten worden gebragt in termino probandi, dat is te seggen, dat de verklaringen behoorlyk moeten worden b'eedigt en dat dan de gedaagde off gedetineerde nog de faculteit heeft om de getuygen te hooren op contra-interrogatoiren, hetwelk behoorlyk vooraf gegaan synde, hebben sy byde, soowel de fiscaal als de gedaagde off gedetineerde, de facultyt om van 't vonnis te mogen appelleeren aan den Raad van justitie tot Batavia dan wel, soo den een off den anderen heeft geappelleert, te proponeeren grieven a minima; maer als er extra ord^r. is geprocedeert op confessie van den gedetineerde en den fiscaal syn eysch niet word geadjudiceert, soude die na de vaderlandsche practycq wel mogen appelleeren, maar de gedetineerde niet, alwas het, dat hy by 't vonnis mogt weesen beswaart; maar dewyl het gevaarlyk soude syn sulken magt aan de regters vande buiten comptoiren in handen te geven, oordeelen wy best te weesen, dat geen vonnissen, importeerende lyfstraffen, volgens de al oude ordre in Indiën, ter executie sullen mogen worden gelegt, voor en aleer deselve by den gouverneur off het opperhoofd sullen wesen g'approbeert en dat, die swarigheid makende, dat of aan den fiscaal niet genoeg is geadjudiceert off dat den gedetineerde, schoon op confessie gecondemneert, by de sententie is beswaart, de executie sal mogen surcheeren, daer over schryven aan UE. en UE. goedvinden alvoorens afwachten; ja, dat hy selfs de magt sal hebben, in saken van meerder belang en speculatie, de gedetineerde met de stukken en confessie ten synen laste na Batavia op te senden.

20 September. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten betreffende de »thuysvaerders", alsmede van de voor-*

schriften van 13 October 1732 nopens het medenemen van thee.

26 September. *Last op de buiten-kantoren »zig, zo veel »als 't mogelyk is, met de Engelse, France, Deensche »of andere overloopers, die haren dienst aan de Maat-»schappye komen te presenteeren, niet te bemoeyen."*

De Regering had de ervaring opgedaan, dat in die deserteurs »zelden de vereyschte getrouwigheyt resideerd."

1 October. *Bepaling, dat de Weesmeesteren te Batavia preferent zouden zijn in het verkrijgen van wissels op Nederland.*

18 October. *Bepaling, dat de gecommitteerde leden uit den Raad van justitie en de Waterfiskaal niet tot de visitatie van een ter reede Batavia aankomend schip, waarop zich een lid der Hooge Regering bevond, mogten overgaan, vóórdat dit lid plegtig van boord was afgehaald.*

Deze bepaling was eene ampliatie van het vastgestelde op 11 Mei 1736.

25 October. *Last op de buiten-kantoren op te geven, »hoe veel canon, zo methale, als yzer, by haar in »voorraad en van wat gebruyk, mitsgaders waar het »zelve geplaatst of gelegen is."*

10 December. *Opdragt op den Censor der drukkerij te waken tegen het gebruik van »bespottelyke, onbesonne »eertitulen en stellingen in doodcedullen en andere in-»strumenten, die in de stads-druckery [te Batavia] »mogten gedrukt werden."*

10 December. *Verbod voor de Notarissen acten van adoptie te passeren voor andere personen dan die, »van »welkers vry geboorte zy volkomentlyk verzekert zyn »of haar by acte van Scheepenen mogte komen te blyken."*

Behoudens deze uitzondering keurde de Regering te gelijker tijd goed de navolgende resolutie van den kerkeraad te Batavia, genomen den 18[den] November 1737:

Volgens unanime resolutie van dato den 21[en] October jongstleden de drie oudste leeraren deser gemeynte, mitsgaders tot hunne Eerwaarde's assistentie, drie ouderlingen gecommitteert synde tot het opstellen van een reglement, alleen gegrond op alle vooren genomene resolutien, op de reden en billykheyd, ten eynde het groot verval, ja ergernissen, in onse vergaderinge ingeslopen, mogen werden geredresseert, tegens de nalatige en weerbarstige leden straf geoeffent en alles, waar het mogelyk, in dien staat gebragt, dat eenmaal de oude luyster in onse versamelinge uytbloncke; en dese commissie onder Godes segen volbragt synde, leest d°. preses, by forma van rapport, op het opgestelt project; de vergaderinge, des selfs inhoud in de vreese Gods overwogen hebbende, approbeert dit geschrift niet alleen volkomen, so als het legt, maar vind goed het zelve in eene kerkelyke resolutie te veranderen; en worden d[os]. gecommitteerdens uyt naem der vergaderinge voor hunne voorsigtigheyt en getrouwe raadgevinge hertelyk bedanckt en dit papier van woorde tot woorde in de resolutie g'insereert, luydende van woorde tot woorde, als volgt:

Op het requisit der Eerwaarde vergaderinge ons den 11[en] October 1737 by den anderen in de vreese Gods vervoegt hebbende, vinden wy het allen ten overvloeden kenlyk te syn, dat nog land, nog kerk, sonder behoorlyke en betamelyke wetten konnen werden geregeert en in orden gehouden, ten welken fine Jehova selfs, kort na de scheppinge van Adam en Eva, een subordinatie gemaekt ende deselve met beloften en dreygementen, na vereysch van saken, omtuynt heeft om den minderen aen den meerderen te doen gehoorsamen, opdat de

behoorlyke ordre niet soude werden veragt ende omverre geworpen.

Want door wanorder wert alles in veragtinge gebragt en dus vernietigt, waerom Moses op Jetro's raad of volgens de goddelyke ordre selfs de vergaderinge van twee en seventhig ouderlingen, die na dato den grooten raad uytmaekten, tot raadsmannen aennamen, om het kerkelyke en politicque waar te nemen; dese hadden nog mindere vergaderingen, so van 23, als van 3, om zaeken van minder aenbelang af te doen.

Dit alles geschiede, opdat de voorvallende saeken niet alleen op een mans schouder en soude rusten en door menschelyke swackheyt yemant soude werden verongelykt, want soo ymand in een vergaderinge in desselvs oordeel misvattinge heeft, werd door syn mede lid veel tyds daer van ontheft en tot regtmatiger sentiment overgehaald.

Wanneer men nu de vergaderingen of de nodige samenkominge siet veragt en terugge gestelt, moet daer uyt noodwendig volgen, dat het oogmerk, tot welke deselve syn ingestelt, $^5/_5$ noyt kan werden bereykt;

Aleph. mitsgaders, dat de leeden dier vergaderingen als klinckende metaalen worden gerekent en in kleynagtinge gebragt;

Beth. ja dus, den haar toebetrouwden dienst te niete loopt, dienthalven sal het van aanbelang syn na de kragtigste middelen tot herstellinge van dit groot ingesloopene verval om te sien en deselve te beramen;

α. het is van oude jaeren herwaerds gepractiseert, dat men een soort van poenaliteyt op de overtreders, so der politicque als kerkelyke vergaderingen, wetten en ordres gestelt heeft, gelyk wy selfs by alle de synoden vinden, edog wy sullen hier maar enkelyk spreken van hetgeene van ons departement is en het kerkelyke betreft.

En dus, dat niemand der predikanten in derselver banck de plaets sal mogen occuperen vande preses, versta hier door aldernaast het deurtje van den ingang ter syde de predickstoel; dog so den preses in de kerk syn mogte, dat dan de presidiale plaats onder het houden van den publicquen gods-

dienst door de oudste alhier beroepene en als dan present synde predikant sal mogen worden bekleed; en op dat dit moge nagekomen werden, oordeelen wy, dat op de overtredinge een boete sal gesteld worden van een goudene ducaet, ten eynde het decorum onder de broederen suyver werde bewaert;

want wanneer ieder lid der kerkelyke vergaderinge na syn welgevallen deselve mag nalaten en waernemen, so kan in deselve nog order, nog regel werden waergenomen.

β. Daerom oordeelen wy onder verbeteringe der Eerwaarde vergaderingen:

a. dat op de telaat komende, na het gebedt, een boete behoorde gestelt te werden van .... 12 sts.

b. op de absenten van .... 24 »

c. en voor de moderatores, ieder dubbelt......... 48 »

dus vinden wy by onse kerkelyke resolutien ten desen fine verscheyde boetens gestatueert, welke men kan nagaan:

1° voor de laat komende, 6 sts., 3 July 1625, en voor den preses 12 sts.;

2° voor de absenten 24 sts., 30 Juny 1633, 7 Augusti 1636, 31 October 1639, 23 February 1642, 8 February 1644, 9 October 1645;

3° voor preses ende scriba dubbelt, 9 October 1645, 18 Maart 1647;

4° voor telaat komende, 6 stuyvers ende voor de absenten 12 sts. en voor den preses en scriba dubbelt, 2 Maart 1648, 2 December 1658, 30 January 1668, 5 en 12 Aug^s. 1669.

Omtrent welke zaken de behoorlyke limitatien dienen werden gemaekt, opdat buyten deselve geen excusen mogen validee-ren, 30 July 1626, ten welken eynde wy dienen te letten, dat voor:

A. Eerst den predicant, die des Donderdaghs prediken moet, voor thien uuren syn predicatie met alle de ab- en dependenties dient gedaen te hebben, wyl men volgens de al oude ordre inde weeck niet langer dan $^3/_4$ uurs prediken mag, 10 December 1646, jae men vind ook boetens op de

te lang predikende gestelt, 27 February 1651, bovendien is het van aanbelang hierop agt te geven:

wyl zo een predikant op so een tyt van thien uuren, na de predicatie, somtyds in vergaderinge soude konnen versogt werden present te syn, hoe die op die tyd gepredickt heeft, voor excusabel dient te werden gestelt, dog syn Eerwaarde kan ook niet weeten wat pressante saken,

B. dat een preses somtyds te verhandelen heeft, egter en sal men op so een tyd de vergadering niet beginnen, voor dat thien uuren geslagen is;

C. dat een predikant, die selfs by indispositie syn dienst onvermogend is waar te nemen, noodwendig moet werden g'excuseert, en dus ook de ouderlingen en wel voornamentlyk d'E. Comp[s] dienaren, alsmede de leeden en secretarissen van beyde de geregtsbanken en mindere collegien, wanneer deselve met swaarwigtige occupatien hares dienstes belemmert syn, moetende sulx aen haer Ed. conscientien, als eerlyke luyden, nevens den Eerwaarden kerkenraad werden overgelaten;

D. ook in diervoegen syn de predicanten excusabel, die, by sieken geroepen synde, besig syn in de verrigtinge haeres ampts, het geene almede aan haer Eerw. conscientien als bevoorens, vermids een saek van aenbelangh, neffens den Eerw. kerkenraad sal werden overgegeven;

E. men sal almede niet minder dienen te letten, dat, wanneer de predicanten en ouderlingen, die in vergaderinge verscheenen syn, uyt deselve so ligt niet lopen, maer wanneer door den preses een propositie gedaen en deselve in omvrage gebragt is, dat haer Eerw. ten minsten so lang blyven sitten, tot deselve afgehandelt en finaal besloten sy, als wanneer het haar sal vry staan by den preses te gaan en de dringende reedenen hares vertreks open te leggen, aen welken het ook sal vrystaan haer daar toe te licentieeren, blykende dit by de acte, volgens resolutie van haar hoog Edelens van dato 11 January 1724:

F. en nademael dese onse byeenkomst alleen maar is aangelegt om de ingeslopene misbruyken, so veel mogelyk is,

te verbeeteren, so sal het ook al van aanbelang syn, dat den predicant, die het Avondmaal selfs heeft bediend, daarvan ook rapport doet, als het geschieden kan en syn Eerw. geen wettig excuus van absentie heeft, 20 July 1716; hier op (wyl het een saek van aanbelang is) soude wel een ducaat konnen werden gestelt;

δ. dese boetens werden eertyds ten nutte der diaconie besteed, maar nu behoorde men deselve tot d'een of d'ander betreffende onse versamelplaats aan te leggen, als byvoorbeeld tot zilvere inktkokers, zilvere kandelaars met haar snuyter en een kleine zilvere schel, welke saeken men meest in alle vergaderplaatsen vind, die zelfs beneden de onse syn;

ε. nu sal men ook al weder dienen agt te geven op de insamelingen deser boetens, die alle maenden dienen te geschieden en door den koster te werden opgehaelt, aan den preses dier maant sullen werden overgegeven, die dit gelt in een daartoe te makene kist sal leggen, welkers sleutel met het presidium sal rouleeren, onder aantekeninge in het acteboek, wat de boetens yder maand en onder yders presidium hebben opgebragt.

A. Van veel gewigt sal het ook wesen sorge te dragen, dat geen kerkelyke papieren mogen werden te soek gebragt, ten welken fine men ook al van oude tyden zeer goede en preysselyke wetten gestelt vind; dog vermits men alles genoegsaem in het wilt siet loopen en dus de welmeynende leeden met den Epistolarum scriba niet weynig in verlegendheyt, ja buyten staat gebragt om het nodige te besorgen, so sal het almede van nooden syn daarin te voorsien, dat geene papieren van den kerkenraad mogen te soek raeken, en dus de geheymen desselfs bekent werden, aanlopende dit tegens de daartoe gemaekte actens, 26 January 1643, 22 Maart 1649.

Het is van ouds her altoos een gebruyk geweest, dat, wanneer een permanent lid der vergaderinge een boek of papier uyt de kerke kas begeerde, daartoe den sleutel van den Epistolarum scriba, die deselve alleen is toevertrouwt, moest ver-

soeken ende, iets daeruyt genomen hebbende, in desselvs plaats daarvan een eygenhandigh getekent briefje leggen, totdat hy daeruyt genomene weder gebragt hadde, 10 October 1704.

B. Dog om secuurder te gaan, so voor de vergaderinge, als voor den Epistolarum scriba, soude het niet onvoegsaem syn, dat den scriba Epistolarum, wanneer eenig lid der vergaderinge d'een off d'ander boek of papier requireerde, dat syn Eerw. den sleutel der kerke kas aan niemant overgaf, maar altyd selfs present was, wanneer iets gevordert wierd, te meer, omdat de geheele kas met al het daarin beslotene voor syn Eerw. reeckeninge loopt, als deselve ter presentie der daartoe gecommitteerde leeden, preses, scriba ende voorzittende ouderling, onder derselver mede hantteekeninge hebbende ontfangen. en in diervoegen ook op syn g'expireerde tyd deselve verpligt is over te geven, den 10[en] July 1684; dit, so in diervoegen desen jaere niet behandelt sy, sal nog moeten geschieden:

a. ten aanbelang der papieren, die aende leeden ter lectuure werden rondgesonden, is ook al van oude tyden in gebruyk geweest, dat deselve aenden koster wierden ter hand gestelt, om deselve in order aenden anderen volgende leeden over te geven, 7 Juny 1694, 12 November 1696, opdat, wanneer den preses of den Epistolarum scriba een derselver benodigt hadden of deselve waren rond geweest, het soude weten, om na vereysch van saeken daer omtrent te handelen, hetsy omze te gebruyken of te doen secuureren, om nimmer in verlegentheyt te geraken.

b. in voorgaande tyden was het in gebruyk, dat, wanneer iemand der leeden een papier ter lectuure ordentelyk hadde ontfangen en hetselve by hem soek raekte, dat gemulcteert wierd met nimmermeer preses of scriba te mogen wesen of eenige lectuuren van kerkelyke papieren, hetsy vande kas of van de rond te sendene, te hebben, waarby wy thans nog voegen een boete van vyfentwintig rd[s]. welk eerste lid alleen plaats grypt, als dolo malo geschiet.

En wyl men besig is om vervallene zaken, zooveel mogelyk is, te redresseeren, sal het van veel nut wesen, ja selfs van de hoogste noodsakelykheyt, dat de gecopieerde:

1° doopboeken werden gecollationeert en getekend, opdat men int vervolg van tyd op deselve staat kan maken;

2° almede sal het van geen minder nut wesen, dat het repertorium, welk so veele jaaren versuymt is aan te vullen, thans mag werden gesuppleert; en wanneer ieder der leeraren maer een paar jaren voor syne reecq. neemt, sal het schielyk wesen volvoert.

a. Edog misschien sal iemand opperen, dat wy maer uyt syn om onse vergaderingen te verswaeren, welke positie aanstonds van selfs komt te vervallen;

b. wanneer wy aan haar Eerw. ter verligtinge onser byeenkomst voordragen, ofte het niet veel ter verligtinge derselve soude konnen strecken, dat preses, scriba en voorsittende ouderling tweemalen des maands quamen te vaceren om de actens van adoptien na te gaan, aen te nemen of na vereysch van saeken af te weysen, en daar van alle maanden aan d' Eerw. vergaderinge rapport te doen, synde dit voorstel den 4en Maart 1726 tot een compleete vergaderinge uytgestelt, welke nu genoegsaem hebbende, daer over met vrugt kan werden gehandelt.

Edog wyl onderscheydene saeken van belang in de actens van adoptie dienen te werden g'observeert, so ten opsigte der adoptanten, als der g'adopteerdens,

1° ten opsigte der adoptanten en getuygen:

a. moeten of behooren ledematen te syn;

b. stigtelyk van leven en goede wandel;

c. in staat om haere beloften te volvoeren, 23 February 1722, waarvan de resolutien telkens aan d'preses sal ter hand gestelt werden;

d. alle acten van adoptien van niet genoeg bekende of verdagte personen, die Heydense of in ontught geboorne

kinderen om haer eyge voordeel soo ligt maer komen te adopteeren, volgens voorgaende resolutie te verwerpen;

e. wanneer diaconen den doop voor d'een of d'ander kind uyt het armenhuys, 't sy als buyte vaders of adoptanten, versoeken, moet per extract van haar resolutien geschieden, 23 April 1724, en dat in vergaderinge, volgens gebruyk.

2°. ten opsigte der g'adopteerde:

a. over deselve sal niemand staan, tensy die van onse religie en van goed leven syn, 10 Augustus 1648;

b. mogen daer overstaen tot getuygen, die Lutherianen of Arminianen syn, 4 February 1692 en 28 November 1712;

c. maar vooral niet diegeene, die van geen goed leven syn, 10 Augustus 1648, 22 September 1653, of genoegsaem opsprakelyk;

d. en vooral sal men dienen te letten, dat geen ongodsdienstige of die in concubinatie leeven, tot getuygen over die g'adopteerde kinderen mogen staan, wyl somtyds selfs haer eygene kinderen syn, ter welkers navorschinge met allen ernst de meesters dienen te werden aangespoort;

e. het ware te wenschen, dat aen die gewone passagie van gemelde kind van nu af aan vry te sullen houden, altoos voldaen wierd, maar schoon deselve in de acte van adoptien staat ofte niet, is om 't eeven, wyl die acten geen vrydom geeft, 23 February 1722, weshalven men al over veele jaaren gebesoigneert heeft om daer een middel op te vinden, om sulke g'adopteerden haaren beloofden vrydom te doen genieten, waarvan tot nog toe niets gekomen is, 24 November 1698, dog om hierin te voorsien en de daer uytspruytende ongeregeldheeden voor te komen, soude het niet ondienstig wesen een request aan de hooge overigheyt te presenteeren, met versoek, dat de adoptanten g'injungeert wierd, alvoorens eenen vrybrief voor heeren Scheepenen te versorgen, om dus de g'adopteerdens te secureren

Dit is 't geene wy oordeelen nodig te wesen, te moeten

werden gestatueert en gerenoveert tot luyster en gemack onser vergaderingen en persoonen, om dus de arke des Heeren met eenparige schouderen en een sonderling vergenoegen met den anderen luysterryk te helpen dragen.

12 December. *Verbod tegen het bekend stellen van den naam van den Fiskaal in crimineele rollen en vonnissen.*

De reden hiervoor was, »vermits denselven daaromtrent »parthy is en uyt dien hoofde zulx voor de onkundige »aanstotelyk voorkomt."

12 December. *Bepaling, dat de naar Nederland op te zenden soldij-rekeningen van de leden en Secretarissen der Hooge Regering, van de leden van den Raad van justitie en van alle »verdere, hooge gequalificeerdens" niet zouden behoeven nagezien te worden door den Advocaat-fiscaal.*

Heeren XVIIden hadden dit nazien gelast, maar de Indische Regering zag daarin eene verkleining van hare waardigheid.

Zij liet daarom, onder nadere goedkeuring, de »censure »of examinatie" der op te zenden soldij-rekeningen beginnen bij »den oudsten der militaire capitains tot op de minste »van 's Compagnies dienaren incluys."

12 December. *Last op de buiten-kantoren »geen attes»tatien, declaratoiren of responsiven, welke door getuygen »tegen beschuldigde personen of eenige crimineele zaek (wat naam die ook mag hebben) worden verleend, »ooyt buyten een recollement onder eede te laten."*

Op Ambon had de Raad van justitie eenige personen veroordeeld, die niet in de gelegenheid waren gesteld zich te verdedigen, zelfs niet wisten, dat zij aangeklaagd waren.

12 December. *Last op de buiten-kantoren alle plaatselijke plakaten, billetten, enz. woordelijk te insereren in de resolutien, waarbij deze stukken werden vastgesteld.*

Zulks was »alomme in India gebruykelyk, volgens d'oude »ordre."

13 December. *Last op de buiten-kantoren »alle zodanige »persoonen, dewelke op de opperhoofdyen en mindere »residentien g'employeert werden voor secreete zaken, en »ook de geene, welke gestelt of gequalificeert zyn tot »het passeeren van notariale instrumenten, behoorlyk »te doen b'eedigen."*

31 December. *Intrekking van het bepaalde op* 28 *December* 1728 *nopens de betaling van pachtpenningen door den pachter van de topbanen.*

In de toenmalige, »calamiteuse tyden" meende de Regering eenige verligting aan dien pachter te moeten verzekeren.

Hij zou voortaan zijne pacht-penningen betalen, evenals alle andere pachters.

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia voor het jaar* 1738.

1738.

11 Februarij. *Bepaling, dat Compagnie's dienaren, direct noch indirect, zich »met pagt of eenige andere »burgerlyke zaken" mogten inlaten.*

13 Februarij. *Verbod voor de buiten-kantoren tegen het verwijzen in schrifturen naar mondelinge berigten, door »gebieders" dier buiten-kantoren aan de Hooge Regering bij terugkomst te Batavia mede te deelen.*

Alles, wat »noodwendig" was, moest in brieven of resolutiën schriftelijk behandeld worden.

21 Februarij. *Bepaling, dat Mooren, bij desertie, »met »een laarsing of andere, zodanige, domestique correctie" moesten gestraft en daarna vrijgelaten worden.*

De Raad van justitie te Padang had dergelijke deserteurs gevonnisd volgens de bepalingen, vastgesteld voor Europesche deserteurs, maar de Hooge Regering verklaarde, dat die bepalingen niet op hen toepasselijk waren.

»Om reedenen men geene derselve tot Comp^{s}. dienst zoude »kunnen magtig werden", waren hun die bepalingen nooit voorgehouden. Zij werden aangenomen »zonder eenig ander »beding dan binnen den tyd van drie jaren weder na haar »land te zullen mogen retourneeren."

4 Maart. *Vergunning aan de pachters hunne pachten voor de helft »in grove geldspetien" en voor de andere helft in »payement" te voldoen.*

Ducaton's waren zoo schaarsch geworden, dat zij 6 en meer stuivers opgeld deden, hetgeen aan de pachters, die in ducatons en ropijen hunne pachten moesten betalen, groote schade berokkende en aan de Compagnie geen voordeel bezorgde.

4 Maart. *Vergunning aan de brood-bakkers het graan, hetgeen zij van de Compagnie kochten, voor de helft »in grove geldspetien" en voor de andere helft in »payement" te voldoen.*

De Regering hoopte daardoor het »payement onder de »ingeseetenen wat te verdunnen en daar tegens de ducatons »en ropyen meerder in de wandeling te doen geraken."

18 Maart. *Voorschriften nopens wissels.*

Heeren XVIIden bepaalden ter zake:

1° »dat de geene, die gelden willen remitteeren, als de wil »hebbende om de repatrieeren, haar onder een poenaliteyt »van 20 pct. zullen moeten verbinden dat binnen seekere »tyd te zullen doen, — dewyl anders", geven Heeren XVIIden als reden op, »die wil oneyndig zou kunnen »worden geëxtendeerd en onse ordre illusoir gemaakt;

2° »dat die gelden remitteeren, als zynde zoo veel schuldig »aan iemand in Neederland, de causa debiti of regtmatig-»heyt van dien alvoorens zullen moeten aantoonen en dat »de schuld niet is spruytende uyt verbooden handel;

3° »dat, die remitteeren onder pretext van alimentatie, het »zoodanig zullen moeten doen, dat het na alimentatie »gelykt en niet tot importante sommen."

21 April. *Vernieuwde afkondiging van het plakaat van 13 Mei/28 Julij 1695 betreffende de overdragt van vaste goederen.*

Aangezien de Landmeter binnen den termijn van 2 à 3 maanden niet kon opmeten al de vaste goederen, »welke »verkogt, gelegateert of op eenige andere wyze veralieneert, »dog waarvan de behoorlyke opdragten niet gepasseert waren", verlengde de Regering den 1sten Julij 1738 dien termijn met drie maanden en den 21sten October daaraanvolgende nog eens met zes maanden.

In April 1739 verzochten Schepenen wederom eene verlenging van zes maanden en verkregen te gelijker tijd op nieuw de vergunning tot het heffen eener belasting ad ¼ maand huishuur van de huizen in de stad Batavia en in de zuider voorstad »tot suppletie van het mancqueerende »ter betalinge voor het schoonmaken der vuylnisbacken en »andere stads-onkosten."

In October 1739 kregen Schepenen nogmaals eene verlenging van den termijn voor zes maanden.

22 April. *Bepaling, dat alle Chinezen, die »successive »of jongst alhier [Batavia] aangekomen en tot nog »van het nodige bewys der permissie onvoorsien, mits»gaders dus op eene onwettige wyze alhier verbleeven »zyn en, alhier willende verblyven, binnen den tyd van »drie maanden — en na desen de verdere aankomende »al ten eersten na het arrivement der jonken — hun »zullen hebben aan te geven ter erlanging der voors. »licentie briefjes door den eersten Secretaris der Hooge »Regering en ter ordonnantie van dezelve teegens zo»danige betaling van 2 rds., als daar op voormaals »gesteld is, zonder dat, wie van haar het ook zoude »mogen zyn, zig zal mogen bedienen van een anders »of een overleedens briefje, op poene, dat den geene, »die na verstek van de voors. bepaalde maanden en »het vertrek der jonken zonder licentie briefje be»vonden werd, na den teneur van het placcaat van »29 May 1690 en het op fundament van dien g'ar»resteerde op den 5en Aug. 1729 zonder conniventie »zal gecorrigeert en behandelt werden."*

Slechts een zeer klein aantal Chinesche nieuwelingen had voldaan aan het voorgeschrevene op 12 Junij 1736, daarin geholpen »door de baatsugt en conniventie der meeste offi»cieren van die natie."

Batavia was dientengevolge weder »vol onbekende ingese»tenen en het land met ongepermitteerde swervers en quaad»doenders vervult." Ook bragt de pacht van het hoofdgeld der Chinezen »considerabel" minder op.

Enkele leden van de Hooge Regering waren van oordeel, dat de »aangroey" van de Chinezen te Batavia »in desen tyd »van die sorgelykheyt niet kan gerekent werden als wel »eertyds, wanneer men daar teegens steld de sware sterfte, »die zeedert eenige jaren onder alle soort van menschen en »insonderheyt dese natie alhier vernomen is."

Andere leden maakten bezwaar tegen den prijs der licentiebriefjes, welken zij »om den schralen tyd" te hoog vonden, maar hiertegen werd aangevoerd, dat »genoegsaam" bekend was, hoe nieuwelingen, zonder betaling van 10 rd^s., van hunne nachoda's geene vergunning kregen om te Batavia te blijven.

Wegens de »fourberien", door Chinesche officieren met betrekking tot nieuwelingen gepleegd, durfde de Regering deze aangelegenheid niet meer alleen aan hen »gedefereert" te laten. Ten slotte gelastte zij daarom, zoowel die officieren, als de officieren van justitie »alle en een jgelyk dier »natie by publicque bekken slag van deze dispositie kennisse »te geven en tegen de contraventeurs te procedeeren na rigeur »van 't gem. placcaat, mitsgaders ook zorge te dragen, dat »alle de zeedert den jare 1729 alhier buyten schriftelyke »permissie verbleevene Chineesen haar binnen den voorm. tyd »en ten voors. eynde komen aan te geeven ten huyse van »den pagter van 't hoofdt- ofte zo gen. condé-geld der Chi»neesen en aan den geenen, die aldaar daartoe zal werden »gesteld, op te geeven, waarmede z' haar komen te erneeren, »ten fine de geene, welke voor den handel of andersints voor »dese colonie van eenig nut zyn, g'admitteert en d'onnutte »afgewesen, mitsgaders na China terug kunnen gesonden »werden volgens de vorige gebruyken."

24 Junij. *Last op de buiten-kantoren in dood-vonnissen te laten invloeijen de woorden: »op d'approbatie deser »Regeering."*

Zonder voorkennis en goedkeuring van de Hooge Regering mogten dergelijke vonnissen niet ten uitvoer worden gelegd.

24 Junij. *Aanstelling van een Resident in de Lampongsche Districten.*

Dit nieuwe buiten-kantoor zoude ondergeschikt zijn aan Bantam.

Aan den Resident werden toegevoegd: een scriba, een sergeant, 2 korporaals, 24 soldaten, een tamboer, een ondermeester (chirurgijn), een constabels-maat en 2 bosschieters.

27 Junij. *Bekendmaking, dat Diakenen openlijk verantwoording zouden doen hunner gestie over het jaar* 1737.

10 Julij. *Bekendmaking als voren van Buiten-regenten van het Lazarus-huis.*

25 Julij. *Bepaling, dat de Chinesche officieren te Batavia zouden moeten borg blijven voor de Chinesche koopers van afgelegde, Compagnie's vaartuigen.*

Het eenige motief voor deze willekeurige bepaling was, dat de Chinesche officieren bij den verkoop van zoodanige vaartuigen steeds tegenwoordig en dientengevolge in staat waren na te gaan, welke koopers voor de betaling »secuur »en sufficant zyn of niet."

29 Julij. *Bepaling, dat de Ontvanger-generaal borg was voor zijnen kassier.*

31 Julij. *Intrekking met ultimo Augustus* 1738 *der zijde-kultuur van Compagnie's wege.*

Bij missive van 17 September 1737 hadden Heeren XVIInen magtiging verleend tot dezen maatregel.

Liefhebbers ter overname dier kultuur werden bij billet uitgenoodigd tot het huren of koopen van de huizen, erven, beesten, gereedschappen, enz., voor die kultuur benoodigd, ten welken einde zij zich tot het Collegie van Heemraden moesten wenden.

De Regering was tegen publieken verkoop dier huizen, enz., omdat »de vaste goederen zo merkelyk in prys gedaald" waren.

22 Augustus. *Bepaling, dat de »approbatie of rejectie" van testamenten van Compagnie's dienaren in Rade van justitie moest geschieden.*

Te Soerate had men dergelijke testamenten »ter resumtie »en approbatie" in politieken Rade voorgebragt, welke handelwijze de Hooge Regering »oneygen" vond.

26 Augustus. *Bepaling, dat bij processen wegens schulden notariële obligatien preferent waren voor andere, personeele schulden.*

Deze bepaling werd genomen onder nadere goedkeuring van Heeren XVII^{nen}, aangezien dezen hadden gelast dit »pre»sente gebruyk en maniere van procedeeren, alomme in dese »gewesten", af te schaffen.

29 Augustus. *Last om het plakaat van 23 Mei 1735, betreffende de verhooging der waarde van pasmunt, »alomme te laten standgrypen en alwaar het nog niet »in 't reyne is, na vermogen en door alle practicabele »middelen meede in te voeren."*

9 September. *Intrekking van het verbod tegen het verleenen van hulp aan Zweedsche en Deensche schepen, uitgevaardigd den 4^{den} Maart 1732.*

Een exemplaar van den geheimen lastbrief, bevattende het bovenbedoelde verbod, was in handen van de Zweedsche Regering geraakt, welke daarover haar beklag indiende bij de Staten Generaal, die ter zake Heeren XVII^{nen} hoorden.

Deze laatsten, in het naauw gebragt, gebruikten allerlei uitvlugten om zich te verdedigen.

Zoo stond b. v. in het bewuste exemplaar, dat het verbod

uitgevaardigd zoude zijn ingevolge van een brief van Heeren XVIInen aan de Indische Regering, gedagteekend 4 Maart 1733, en nu verzekerden Heeren XVIInen, dat zij op dien datum geen brief naar Indië verzonden hadden. Zulks was waar, doch in het bewuste exemplaar was de datum foutief ingevuld. In plaats van 4 Maart 1733 moest er gestaan hebben 4 Maart 1732.

Heeren XVIInen erkenden, dat »de expressien" van den lastbrief wel »wat ongelimiteert" waren, maar toch schenen deze »meer aanstootelyk", dan zij in werkelijkheid waren. Men had ongelijk »deese ordre te willen uitstrekken tot saaken, »die de menschelykheid niet zoude toelaaten, als by voorbeeld, »dat als een schip gesien wierd in hoogen nood, men het »selve, doenlyk zynde, niet soude willen assisteeren."

Intusschen hadden diezelfde Heeren XVIInen in 1732 aan de Indische Regering gelast »by geenderhande voorval" Zweedsche en Deensche schepen te helpen.

Zij vonden echter nu raadzamer den bewusten last in te trekken, hetgeen de Indische Regering den 9den September 1738 bewerkstelligde.

10 September. *Wijziging van de premie voor het varen achter Ierland en Schotland om.*

Zie bij 8/9 Maart 1680 (deel III, bladz. 39).

In plaats van hetgeen vroeger bij het vertrek van elk retourschip werd voorgelezen en aangeplakt, moest, ingevolge order van Heeren XVIInen, het navolgende gesteld worden:

»Voor 't vaeren agter Yr- en Schotland om, by aldien de »ordres uyt 't vaderland, die aan de Caab werden gegeven, »daar toe leggen, zal een iegelyk Compagnies dienaar tot een »premie in't vaderland ontfangen twee maanden gagie; maar »niet, wanneer volgens die ordres het Canaal moeten door»komen."

10 September. *Verbod voor Compagnie's dienaren, zonder goedvinden van Heeren XVIInen, iets aan de Compagnie te leveren of te verkoopen, hetzij vast of los goed.*

Dit verbod is afkomstig van Heeren XVIInen.

10 September. *Bepaling, dat slechts in de uiterste noodzakelijkheid militairen binnen hun verbonden tijd naar Nederland mogten worden »verlost.''*

Aan deze bepaling hechtten Heeren XVIInen zooveel waarde, dat zij die driemalen herhaalden (missives van 10 September 1738, 8 April 1740 en 21 April 1742).

19 September. *Uitschrijving van een boete-, dank-, vasten- en bede-dag, wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

29 September. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten betreffende de »thuysvaerders'', alsmede van de voorschriften van 13 October 1732, nopens het medenemen van thee, en die van 11 Maart 1737 nopens het vervoeren van ducatons, enz.*

3 October. *Bepaling, dat de prijs voor zijde, aan de Compagnie te leveren, vastgesteld bij de resolutie van 3 December 1734, gehandhaafd bleef.*

17 November. *Magtiging op de Indische Regering ducatons, »soo veel de luyden maer souden willen tellen, op »wissel naer Nederland te mogen aennemen tot 72 »stuyvers het stuck, zonder eenich opgeldt.''*

4 December. *Bepaling, dat voor de inwisseling van oude tegen nieuwe ducatons, »in so verre die op wissel werden »getelt'', 2 pct. betaald zoude moeten worden.*

Van die 2 pct. kreeg de kassier 1/8 rijksdaalder en was de rest voor de Compagnie »tot tegemoetkoming van de schade, »dewelke die oude munt by versending na Bengale, Siam off »elders ter versmelting komt te geven; en ook omme daar »door, soveel mogelyk, de oude uyt de weereld en de nieuwe »onder de gemeente te doen rouleeren."

De kassier verbeurde 25 pct., indien hij »contrarie" handelde.

5 December. *Last om de koffij-boomen, zoowel »hier ter »steede, als in de Jaccatrase boven- en Preanger-landen »met die van Cheribon", tot op de helft uit te roeijen.— Bekendmaking aan de »coffy leveranciers": 1° dat de Regering niet meer koffij zoude aannemen dan de helft van de in* 1738 *geleverde koffij; 2° dat, bij voortduring van het toenmaals heerschende geld-gebrek, de koffij door haar betaald zoude worden, voor de helft met contanten en voor de andere helft met obligatiën, rentende 4 1/2 pct. 's jaars.*

De Regering was »overkropt" met koffij, »eene whaar, welke, »om dies slegt rendement in Nederland, by vervolg mogelyk »tot grote parthyen niet meer staat gevordert te werden."

Zij had in 1738 gekregen 4,081,062 ℔ koffij, terwijl het restant van vroegere jaren bedroeg 13,236,880 1/2 ℔.

Met een »ruymen driejarigen voorraad" was zij voorzien.

16 December. *Regelingen nopens de kompagniën pennisten van het kasteel en van de stad Batavia.*

De orde en discipline lieten bij deze schutters bijna alles te wenschen over.

Vele pennisten wisten niet eens, tot welke van de twee kompagniën zij behoorden, en bij gelegenheid van het overbrengen van het vaandel, van begrafenissen, enz. gingen ettelijke pennisten zoo verre van »de commando der opper»officieren openbaarlyk te bespotten, onder uytting van diverse,

»onbetamelyke woorden, die om der selver vuylheyt alhier »niet gevoeglyk kunnen werden ter needer gesteld:"

Wel was »al van ouds" eene boete van 25 rijksdaalders vastgesteld »voor de geene, die in haren pligt mogten komen »te manqueeren ofte de commando niet observeeren, dog dat »deselve (immers voor zo verre by de papieren der beyde »compagnien kan werden nagegaan) niet is gevordert, maar »sulx geworden tot een sleur of gewoonte zonder effect."

Tot tegengang van al deze onbehoorlijkheden besloot een gecombineerde krijgsraad van de beide kompagnien op 13 September 1738, onder nadere goedkeuring van de Hooge Regering:

1° dat, evenals vroeger, twee boekdrukkers van het kasteel de betrekking van »capitain des armes" zouden waarnemen (in den laatsten tijd had men zich beholpen met »wapen-»kamersgasten, veeltyts al ruym zo grof van begrip, als »van ambagt"), die met behulp eener hun daartoe ter hand gestelde »rolle" maandelijks »of des niet doenlyk, om »de drie maanden te minsten", moesten »informeeren, niet »alleen na de geene, die overleeden of vertrocken, maar »ook die op nieuw aangekomen" waren en »daervan per-»tinente notitie houden, mitsgaders deselve overgeeven aan »de vaanjonkers, die daarvan als dan communicatie" moesten doen aan de kapiteins;

2° dat, behalve de personen, bedoeld bij de resolutie der Hooge Regering van 13 Junij 1732, van schutterlijke diensten vrijgesteld zouden zijn kooplieden en dienaren der Compagnie, die »met afgeschreven of met stilstand »van gagie" te Batavia aanwezig waren, mede »tot koop-»lieden inclusive, in zo verre geen officieren zyn of de »noodzakelykheyt dat anders mogte komen te vereysschen" (men vond oneigenaardig »het optrecken van een koopman »als rotsgesel onder commando van een ondercoopman, »boekhouder of adsistent als zergeant");

3° dat, behalve de hoofd- en mindere officieren, de kompagniën zouden bestaan:

a. die van het kasteel uit 188 »rotsgesellen", t. w.:
38 onder-kooplieden,
16 ordinaire klerken,
18 boekhouders,
7 extra-ordinaire klerken,
40 adsistenten,
17 jong-adsistenten,
52 provisioneele adsistenten;

b. die van de stad uit 187 »rotsgesellen", nagenoeg eveneens verdeeld als voren:

4° dat behouden bleef de vroegere boete van 25 rijksdaalders;

5° dat »in cas van oppositie en by onwilligheyt van betaling" de krijgsraad van elke kompagnie zich tot de Hooge Regering kon wenden »ter erlanging van maintien, wanneer »besloten wierde de boete uyt Comp^s cassa te laten af»geeven, ten laste der reecq. van die daar in mogte weesen »gecondemneert";

6° dat aan de krijgsraden overgelaten bleef »by disobedientie, »affronten of injurien tegens d'officieren, dan wel andere »arrogante gedoentens der rotsgesellen, na gemoede te »disponeeren, 't zy tot condemnatie in eene mindere, dan »wel in de voors. volle amende, nadat de begane fauten »van gewigt sullen werden bevonden, ten ware deselve »van meerder aangelegentheyt en van nadeelige gevolgen »mogten werden geoordeelt, wanneer zulx almeede aan »den heere Gouverneur Generaal of dese regeering sal »moeten werden ter kennisse gebragt, omme daar op »sodanig te kunnen disponeeren, als men sal bevinden »te behooren."

22 December. *Vernieuwde afkondiging van het plakaat van* 28 *December* 1729 *tegen het maken, enz. van vuurwerk.*

23 December. *Bepaling, dat jaarlijks, ten voordeele van het Collegie van Heemraden, verpacht zoude worden*

het regt tot het heffen van tol op eene kort te voren gemaakte brug »aan d'overzyde van de buitenpost »Ansjol."

De tol werd bepaald:

voor een voetganger, vrijman of slaaf,	op	1/4	stuiver.
» » ruiter of »iemand met een paart"	»	2	stuivers
» » »chaise" met 2 wielen	»	3	»
» » wagen met 4 wielen en 2 paarden, vol of ledig	»	6	»
» » buffel of koebeest	»	2	»
» » buffel-kar, die echter niet verder »als beseyden de Chineese tempel »soude mogen afryden"	»	6	»
» » vaartuig, »daar de valbrug voor »moet werden opgehaalt"	»	2	»

De opbrengst van de pacht moest voornamelijk gebruikt worden tot onderhoud, zoowel van de brug met het daarbij behoorende hek en tolhuis, als van den weg, »voornamentlyk »die aan d'oostkant" tot aan Tandjoeng-prioek.

Zij, die bij het plakaat van 28 December 1729 vrijgesteld waren van »sodanige betaling", mogten ook deze brug zonder te betalen passeren.

23 December. *Vernieuwing van de plakaten van* 30 *December* 1704 *en* 28 *December* 1729, *wat betreft de belasting op rijtuigen.— Bepaling, dat het verhuren van rijtuigen niet meer zoude worden toegelaten dan »aan die, welke alle jaren den impost van vier huur- »wagens komen te betalen, mits dat deselve die en alle »andere, welke zy boven dat getal ten dien eynde »meenen te gebruyken, nevens de chaisen, alvorens in »den thuyn van heeren Heemraden moeten brengen om »aldaar met het wapen van dat Collegie gebrand en »dus kenbaar gemaakt te werden."*

Wagens en andere rijtuigen waren te Batavia »excessief" in aantal toegenomen; en »op diverse bedekte en ongeper»mitteerde wysen" hadden »zommige baatsuchtige menschen" met hunne rijtuigen »frauduleuslyk excessen en bedriegeryen »gepleegt."

Tot tegengang hiervan en »van baldadig- en brooddron»kend-heeden van een parthy ongebonden volk" nam de Regering bovenstaanden maatregel.

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene »inkomsten" van de stad Batavia voor het jaar* 1739.

1739.

13 Januarij. *Bepaling, dat »ider comptoir" van de O. I. Compagnie in Indië »zyn eygen lasten" moest dragen.*

13 Januarij. *Bepaling, dat scheeps-overheden den eed van purge voor den Raad van justitie moesten afleggen.*

Zulks was »de gebruykelykheid."

27 Januarij. *Bepaling, dat de »Caffers of dienaren van »het geregt", toegevoegd aan den Advocaat-fiscaal of Water-fiscaal, te regt stonden voor den Raad van justitie en die van den Bailluw of Landdrost voor het Collegie van Schepenen.*

Een hevige strijd was tusschen beide regtbanken ontstaan, omdat het Collegie van Schepenen een kaffer van den Advocaat-fiscaal, Mr A. Bergsma, had gevonnisd.

De Regering vermaande bij deze gelegenheid de regtbanken

»haar in het vervolg preciser of wat beter na de conventie »van 1 December 1728 te reguleren."

30 Januarij. *Bepaling, dat »by den afscheep der aan»gebragd werdende dranken, haar altoos een der Dis»pensiers met de twee schippers, welke gemeenlyk mede »in 't provisie maguazyn gecommitteerd zyn, binnen »boort der ontlost werdende schepen zullen moeten laten »vinden en de vaet-werken visiteren, of deselve wel »geconditioneert zyn of niet, mitsgaders daar van ken»nisse geven."*

De Regering zag hierin een middel tot tegengang van »schelmstucken en spolie."

20 Februarij. *Ampliatie van het reglement voor de »algemeene tafel" binnen het kasteel Batavia.*

Op 3 November 1640 was een dergelijk reglement vastgesteld, hetgeen in 1692 schijnt vernieuwd te zijn. Veranderde tijdsomstandigheden hadden zulks »in 't geheel buyten de ge»woonte" doen geraken, ten gevolge waarvan dat reglement niet meer werd toegepast en de pennisten »zedert een geruymen »tyd een ongebonden leven" leidden.

De Regering stelde daarom in 1739 het navolgende reglement vast:

Alle pennisten die haeren vasten dienst binnen het Casteel hebben en aan de gemeene tafel te kost gaen, sullen sig hebben te reguleeren na de volgende ordre, te weten:

Wanneer het teken gedaan werd om te komen eeten, sullen de gasten sonder uytstel haar handen wasschen en komen aensitten, ider na syn qualiteyt en, onder die gelyke qualiteyt hebben, de geene voor aan, die langst tafelgasten geweest syn.

Wanneer het gebed voor off na den eeten gedaen word, sal een ider sig stil en aendagtig houden, op de boete van een agste reaal.

Die geduurende de maaltyt eenig geroep, geschreeuw ofte onbeschoft getier maakt, sal gelyke boete verbeuren.

In het eeten sal geschiktheyt en modestie gebruykt werden, sonder de spyse met ongemaniertheyt te schenden ofte dat voor een ander staat, onheusselyk na sig te trecken, mede op gelyke peene.

Niemant sal over de spyse off het schaffen met off tegen den schaffmeester eenige rusie ofte woorden mogen maken, veel min de spyse ter aarde smyten ofte andersins mishandelen, maar wanneer op het een ofte ander iets te seggen valt, soo sal een yder het selve de respective opperhoofden mogen bekent maken, om door ordre van den heere directeur generaal daerin voorsien te werden.

Niemant sal des nagts eenig geroep off geraas en getier mogen maken, maer sal een yder sig stil moeten houden, op arbitrale correctie; en tot voorkominge van brand sal niemant op de gemeene slaapplaats eenig ligt ofte vuur mogen brengen ofte hebben, anders dan ter plaatse daertoe geordonneert, mede op gelyke peene.

Om deselve oorsaek sal ook niemant op de voors. slaapplaats mogen toebak rooken, op peene als boven.

Niemant sal boven op de logie mogen wonen, als die syn kostgeld aen de gemeene tafel verteerd, op peene door 2 soldaten met halve pieken van daar gejaagd te werden.

Niemant sal 's Comp^s slaven off huurlingen, die ten dienste van de combuis en de gemeene tafel gegeven werden, tot eygen particuliere diensten mogen gebruyken.

Ook sal niemant de kost vande tafel nemen, om boven in syn kamer particulier te gaan eeten, maer sullen alle aan de gemeene tafel bescheydene aan deselve op het gestelde uur moeten verschynen en tegelyk eeten, uytgenomen de gene, die sieck syn.

Veel min sal ymant eenige kost van de tafel mogen nemen en aan andere buyten de loge senden, waer door de tinne schotels en borden, die ten behoeve van de gem. tafel verstrekt werden, t'soek en weg raken, op arbitrale correctie en daer-

enboven de t'soek geraakte schotels en borden te vergoeden. De respective basen van de comptoiren in de loge, te weten de visite, 't logie, guarnisoen en hospitaals comptoir, benevens de eerste overdraegers en den inlands militair boekhouder sullen gehouden wesen by beurte, week om week, present te wesen, wanneer de pennisten op het gesette uur, als des middags ten elff en 's namiddags ten vyff uuren, komen eten, om alle onordentelykheden voor te komen en dese ordres prompt te doen observeeren."

Dit reglement werd »ter daartoe van ouds gedestineerde »plaatse boven de gemene eet-tafel" aangeplakt.

26 Februarij. *Instructie voor de Chirurgijns op de schepen van de O. I. Compagnie.*

Deze instructie, vastgesteld door Heeren XVII[nen], luidt, als volgt:

1. Alzoo de ondervinding heeft aangeweezen en geleert, dat onder de ziekten, voorvallende op de schepen, van hier naar Oost Indië vaarende, doorgaans is het scheurbuyk en dat verzelt met eenige toevallen, als verderving van het tantvleesch, stinkenden adem, loomheit, slaaperigheit, aamborstigheit, ongestadige ademhaaling, blaauwe plekken, kug, benaautheit en andere tekenen meer, en dewyl men om het zelve, zoo veel mogelyk, te verhoeden, voor te komen en te genéezen de medicamenten, die den voorsz. schepen worden mede gegeeven, daar na veel heeft geschikt en de kisten daar van voorzien, volgens den catalogus, daar van zynde, met aanwyzinge van eenigen van de zelve medicamenten, hunne dosis en gebruyk, zullen de chirurgyns zig daar van hebben te bedienen en voorts naar die aanwyzing te rigten, als mede hebben te verzorgen, dat de zieken, wanneer en zoo lang zy de kooy moeten houden, wel worden gereinigt en, eenigen stank of onreinigheit daar omtrent verneemende, de capiteins of schippers daar van kennisse doen hebben om,

volgens hun pligt en ordre van de Compagnie, daar tegen te voorzien en door het wassen, spoelen en zuyveren van de schepen den voorsz. stank en onreinigheit, waar uyt andersints mede veel ziekten ontstaan, te doen voorkoomen en weg neemen; en daarenboven zorg hebben te dragen, dat dikmaal goede edik in een open vat of pot op het vuur uytwaseme of een weinig buskruyt nu en dan op verscheidene plaatsen aangestooken worde.

2. Zoo haast de chirurgyns aan boort van de schepen zullen zyn gekoomen, zullen zy hebben te bezorgen, dat alles worde gereedt gemaakt, zoo pleisters, wieken, compressen, wintsels, banden, spalken, als anders, dat noodig is om in een onverwagte ontmoetinge bereit en klaar te zyn om 't zelve aan het scheepsvolk te konnen gebruyken.

3. Alle gekwetsten en andere patienten zullen de voorsz. opper- en de onder chirurgyns gezamentlyk naar eisch van zaaken tweemaal daags en, in zwaare toevallen van gangrena en andere accidenten, aan dewelken de scheurbuykigen veel en meest onderworpen zyn, des noots zynde, driemaal, als 's morgens, 's middags en 's avonts, hebben te verbinden en het accident met een nieuwe applicatie te ververschen.

4. Wanneer het dagelyks verbant zal zyn gedaan, zal de oppermeester of chirurgyn, met de anderen geassisteert, de zieken moeten gaan visiteeren en naauwe agt neemen, op wat manier den patienten de ziekte is aangekoomen, wat tekenen zy aan dezelven verneemen en wat toevallen zig by de ziekten vertoonen, en wat uytwendige oorzaaken van koude, hitte, spys en drank, en excessen in dezelven begaan en geleeden zyn, om daar door, zoo veel mogelyk is, de oorzaaken derzelven te ontdekken en zoodanige medicamenten te konnen ordonneeren en appliceeren, die den zieken de grootste voordeelen tot hunne herstellinge mogen toebrengen.

5. De chirurgyns zullen een schriftlyk journaal moeten houden van alle ziekten, die het scheepsvolk overkomen, de tyt en plaats, waar en hoe de ziekten zyn begonnen, met

agt te geeven, op wat lengte en breette zy zig bevinden, met byvoeginge van de gesteltheit des lugts in opzigt van hette of koude, op wat manier zy zyn aangewasschen, hoe lang de patienten onder de cuur zyn geweest, 't zy ze geneezen of koomen te sterven, met een pertinente aantekening, wat medicamenten zy den patienten alle dagen hebben gegeeven en welke effecten zy daar van hebben ondervonden, zoo ten goede, als ten kwaade, om door dat middel, is 't doenlyk, te penetreeren en ter kennisse te geraaken, uyt wat oorzaaken de ziekten en zoo groote sterfte op Compagnies schepen nu eenigen tyt herwaart zyn ontstaan. En om vervolgens de natuur van de voorsz. ziekten te beter wys te worden, zullen zy de patienten drie a viermaal daags hebben te visiteeren en te bezoeken om te zien, wat voor verandering telkens in dezelven voorgevallen zy, om zig naar tyts gelegentheit daar naar te konnen reguleeren. En zullen ook tot voldoeninge aan dit oogmerk, als het de conditie van het schip toelaat, de oppermeesters geplaatst worden in eene der hutten.

6. Het geen zy zullen oordeelen den zieken noodig te weezen, zullen zy den hoogen opperhoofden of eersten gezagvoerderen hebben aan te dienen en bekent te maaken, ten einde dezelven aanstonts ordre mogen stellen, hun dat te doen hebben, 't zy spys, drank, bekwaame legplaatsen of wat meer zoude konnen strekken tot herstellinge van gezontheit en weeringe van meerder ziekten en nieuwe ongemakken, en 't welk inzonderheit mede zal dienen tot voorkoominge van de veelvuldige klagten van de chirurgyns en het zeevaarende volk over veelen van dezelve eerste gezagvoerders, dat zy den gezonden hun ordinair rantsoen niet geeven en den zieken in tyt van noot ook het zelve onthouden.

7. De chirurgyns, zoo opper als onder, zyn gehouden zig ten dienste van de vloot en daarop zynde manschap goetwillig te laaten gebruyken, zonder daar voor eenige verdere belooningen dan hunne maantgelden te genieten, ten

ware ingevalle van onreine ziekten en kwetsuuren, die buyten den scheepsdienst zouden mogen zyn gekreegen, waar voor zy betaalinge zullen ontfangen tot discretie van de opperhoofden, en niet meer.

8. Ieder kwartier zal den kranken, onder het zelve behoorende, onderstant moeten doen, dezelven bewaaren en in alles behulpzaam zyn, en de scheepsraat zal uyt elk kwartier moeten nomineeren, die dezelven eenige tyt bedienen, tot dat weder anderen in derzelver plaatsen worden geordonneert, zullende de oppermeesters, wanneer over de behoeften der zieken en het verminderen der rançoenen zal gehandelt worden, mede in den scheepsraat geroepen worden en gehouden zyn, het geen zy ten meesten nutte oordeelen, aldaar behoorlyk voor te draagen en van het geresolveerde nette aantekening te houden, waar toe aan hun zal gegeeven worden een lyst van het geen voor de zieken wordt mede gegeeven.

9. Verder wordt den chirurgyns nog gelast aparte rekening en notitie te houden van den wyn en andere dranken, die op de reize aan de zieken worden verstrekt, om te dienen in de verantwoording van de consumptie, volgens het geresolveerde van de vergadering der Seventienen, A°. 1690.

10. En dewyl by de hooggemelde vergadering A°. 1682 is geresolveert een dooze met medicynen voor de schepen, nog in de havens leggende, te verstrekken, zo zal de medicamentkist, die voor de reize is geschikt, niet mogen worden geopent, maar de sleutel van dezelve zal door den eersten gezagvoerder in de scheeps dooze worden bewaart, tot dat men buyten gaats zal zyn.

11. De chirurgyns, omtrent het geen voorsz. is, nalaatig of weigerig zynde of ter contrarie doende, zullen daar over door de fiscaals, zoo aan de Kaap de Goede Hoop, als in Indië aangesproken en gecalangeert worden, mitsgaders door den regter in zoodaanige boete gecondemneert, als dezelve zal bevinden, dat wegens de gepleegde nalaatigheden, weigeringen of verzuymnissen zullen zyn gemeriteert.

LYST VAN DE MEDICAMENTEN,

die den schepen, van hier naar Oost Indië vertrekkende, sullen worden mede gegeeven.

Emplastra.

Diapalmæ.
Diachyli Compositi.
De Labdan.
De Ranis cum 4 drup. Merc.
Stiptisi Paracelsi.
Defensivi Vigonis.
Cumini.
Opodeldogh.
Oxycrocei.

Unguenta.

Albi Caphurati.
Ægyptiaci.
Basilici.
Diapompholygos.
Digestivi.
Althææ compositi.
Populei.
Ceræ flavæ.

Olea.

Chamæmel.
Laurini.
Rosarum.
Terebinthinæ.
Anisi.
Juniperi.
Petræ.
Sulphuris.
Vitrioli.
Succini.
Menthæ.
Caryophyllorum.
Macis.

Opiata, in massam pilularum redacta.

Laudani Opiati.
Theriaci Andromachi.
Diascord: Fracastorii.

Laxativa.

Extracti Catholici.
El. Diaprun.
Conf. Hamech.
Pill. Ruffi.
Foliorum Sennæ.
Rhabarbari.
Radicum Jalappæ.
Scamonei.
Resinæ Jalappæ.

Mellita.

Mellis Rosarum.
— Albi.
Loch San. & Expert.

Aquæ.

Alexipharmacæ.
Rosarum.
Cinnamomi.
Fæniculi.
Succi Limonum.
Acet. Rosac.
— Sambuc.
— Rutæ.

Conservæ.

Rosar. Rubr.
Rob. Acaciæ.
— Ribesior.
— Sambuci.

Radices.

Chinæ.
Angelicæ.
Liquiritiæ.
Iridis Florentinæ.
Salsæ parillæ.
Contrajervæ.
Hypecacuanæ.

Herbæ.

Absinthii vulgaris.
Althææ.
Cardui Benedicti.
Rorismarini.
Phyllandr.
Salviæ.
Scordii.
Fungi s. Bovist.

Flores.

Croci.
Chamæmeli Romani.
Sambuci.

Cortices, Fructus, Ligna et Semina.

Cort. Peruvian.
Corticum Ligni Guajaci.
— Granatorum.
Baccarum Lauri.
Tamar Indorum.
Ligni Guajaci.
Seminis Anisi.
— Cumini.
— Lini.
Farin. seu Fœnigræc.

Pulveres.

Cremoris Tartari.
Aluminis usti.

Succi condensati, Gummi et Resinæ.

Aloës.
Ammoniaci.
Caphuræ.
Elemni.

Euphorbii.
Galbani.
Mastiches.
Myrrhæ.
Terrae Japonic. Seu Catechu.
Succi Liquiritiæ.
Sanguinis Draconis.
Terebinthinæ Venetæ.
— Communis.

Mineralia.

Viridis Æris.
Argenti vivi.
Aluminis crudi.
Boli Armenae.
Cerussæ.
Corallii rubri.
Lithargyrii aurei.
Lapidis Calaminaris.
Minii.
Sulphuris vivi.
Tutiæ præparatæ.
Vitrioli albi.
— Cyprii.

Animalia eorumque partes.

Axungiæ Porci.
Oculorum Cancri.
Rasuræ C. Cervi.
Spermatis Ceti.
Cornu Cervi usti.
Cantharidum.

Chymicalia.

Tartari Emitici.
Liquoris Tartari.
Antimonii Diaphoretici.
Aquæ Divinæ Fernellii.
— Fortis.
Capitis Mort. Vitrioli
Balsami Copayvæ.
— Peruviani.
— Sulphuris anisati.
Balsami Therebinthinati.
Croci Martis.
Florum Sulphuris.
Sacchari Saturni.
Nitri Puri.
Mercurii Sublimati.
— Præcipitati Rub.
— Dulcis.
Elixiris Prop: Paracelsi.
— Propr: cum Spiritu Salis Armon.
Spiritus Cochleariæ.
— Salis.
— Salis Armoniaci.
— Vitrioli.
Extracti Absinthii.
Sal. Volatil. Oleosi.
Salis Cardui Benedicti.
Saĩ. Vol. C. Cervi.
— Succini.
— Tart. Vitriol.
Tinct Succin.
— Castorei.
— Myrrhæ.
Sp. nitri dulc.
— Matrical.
— Corn. Cerv.
Sal. Armoniac.

Gereetschappen.

2 Stukken Bortpapier.
1 Boek wit papier.
1 Boek graauw papier.
1 Strengetje Zyde.
2 Clisteerpypen tot blaazen.
6 Blaazen.
3 Sponsen.
4 Vellen root Leer.
1 Mortier en Stamper.
1 Scheerbekken.
1 Gangbekken.
1 Seringue en 2 pypen.
2 Tinne Spuytjes.
2 Drankkroesen.
2 Oliemaatjes.
2 Olieflesjes.
6 Tinne koppen.
1 Tregter.
1 Pintskan.
1 Half Pintskan.
1 Mutsje.
1 half Mutsje.
1 Dieetketeltje.
1 Suppositorilepel.
2 Pannetjes.
2 Spadels.
1 Hamertje.
1 Canon met Naalden.
1 Spiegel.
2 Brieven met spelden.
25 Witte Potjes.
6 Ampletjes.
1 Schaaltje met gewigt.
1 Beslooten Seefje.
1 Party oud Linnen.
1 Oliesteen.
1 Spaansche Zeep.

Voor de Salfdoos om in Texel te gebruyken.

℥ 4 Aquæ Divinæ Fernelii.
℥ 4 Pulveris Adstring. Extern.
℥ 2 Bovist.
℥ 8 Empl. Defensivi Vigonis.
℥ 8 Diapalmæ.
℥ 4 Ungt. Digestivi.
℥ 4 — Albi Caphurati.
℥ 4 — Diapompholygos.
℥ 1 Extracti Catholici.
℥ 2 Diascordii Fracastorii.
℥ 1 Antimonii Diaphoretici.
℥ 2 Aluminis Usti.
1 Velletje root Leer.
1 1/2 Laaken.

13 Maart. *Magtiging op den Resident te Cheribon: 1° de koffij, binnen het gebied der Cheribonsche prinsen vallende, met contanten te betalen; 2° eene premie van* 100 *rijksdaalders uit te loven voor hem, die het eerst* 100 *pikols peper, »op desselfs eygen land gewassen", zoude leveren.*

Tot de koffij-leveranciers in Cheribon behoorden »duysende »van arme lieden, die, somtyds geen kleedje tot deksel aan »het lyf hebbende, veeltyds zamen spanden om de vragt of »huur der draegbeesten te betalen, dat in't fortres moeste »geschieden, also andersints d' eygenaars der verhuurde beesten »hun om geen reden weder na het gebergte wilde begeven."

Voor dergelijke lieden waren obligatiën als die, bedoeld bij de resolutie van 5 December 1738, ten eenenmale ongeschikt.

20 Maart. *Bepaling, dat de koffij uit de Preanger en Jakatrasche boven-landen weder contant betaald zoude werden.*

De Regering handhaafde echter haar extirpatie-besluit, hoewel de Hoofden de intrekking daarvan verzocht hadden en hoewel de extirpatie niet tot het daarmede beoogde doel leidde.

Immers in weerwil daarvan was de productie in de Preanger en Jakatrasche bovenlanden geweest:

boekjaar	173⁴/₅	38,956	pikol
»	173⁵/₆	20,848	»
»	173⁶/₇	29,827	»
»	173⁷/₈	28,698	»

Uit eene lijst der koffij-leveranciers, opgenomen in de resolutie der Hooge Regering van 2 October 1739, blijkt, dat onder hen zich bevonden Europeanen (een burger-ritmeester, eene weduwe, enz.), inlandsche hoofden (pangeran's, aria's, toemenggoeng's, ngabehi's, demang's, enz.), Javanen (Soendanezen), Maleijers en vooral veel Chinezen.

20 April. *Voorwaarden der jaarlijksche verpachting van de Jakatrasche domeinen.*

Reeds in Maart 1738 vestigde de Gouverneur-Generaal de aandacht op »de defectueuse gesteldheyt der conditien, op »dewelke de jaarlyxe verpagting van 's Comp. domeynen »'t zeedert een geruymen getal van jaren t'elkens geschied

»was, en hoe deselve ook niet eens waren g'amplieerd met »zoodanige veelvuldige ordres en besluiten, als ten opsigten »derselve ende tot narigt der pagters successive genomen »waren." — »Dezelve [ampliatien] ter plaatse, daar s'eygent- »lyk gehoorden, niet te vinden waren."

De Regering droeg daarom den 14den Maart 1738 aan het College van Schepenen op een concept voor nieuwe verpachtings-voorwaarden zamen te stellen, welk Collegie, op zijne beurt, dat werk den 26en Maart daaraanvolgende aan zijnen Secretaris opdroeg, met vergunning daartoe »een behoorlyke »en competente tyd" te gebruiken en op buiten-kantoren, bij Chinezen, enz. de vereischte inlichtingen te vragen.

In November 1738 was bedoelde Secretaris met zijn werk gereed en werd deze arbeid den 19den van die maand door Schepenen aan de Hooge Regering ter goedkeuring aangeboden.

De Regering haastte zich echter niet met kennis te nemen van dat volumineuse stuk, waarom zij den 9den December 1738 besloot de verpachtingen voor 1739 op de oude wijze te doen plaats hebben.

Eerst den 20sten April 1739 stelde zij de volgende conditiën vast:

1. De verpagtingen sullen geschieden by de maand en dat voor den tyd van 12 maenden, ingaende met primo January en eyndigende ultimo December daeraenvolgende, beyde die dagen inclusive.

2. Wanneer twee ofte meer te gelyk eene pagt komen te meynen, sal deselve weder opgehangen, dan wel gegunt werden aende geene, die welgem. haer hoog Edelens sullen gelieven goed te vinden.

3. De pagters sullen verpligt syn, voor den aenvang van yder pagt, gereet ofte op de hand te betalen ende op te brengen twee maanden pagtpenningen en dan voorts alle maanden eene maand precys en dat voor of op den 8en derselve maend, sonder eenig verder dilay ofte uytstel, sulx dat de laaste maend December sal moeten betaald werden, voor of op den 8en der voorige maand November en niet later, op

poene van parate executie na dien tyd en het 9e articul, hieronder volgende.

4. De betalinge der pagtpenningen sal moeten geschieden aen den ontfanger generael, de eene helfte in hard off grof geld en de weder helfte in goed en deugsaem Nederlands payement.

5. De pagters sullen gehouden wesen, aenstonds en alvoorens deselve buyten het casteel sullen mogen gaen, te stellen twee suffisante borgen, tot volkomen genoegen van welgem. haer hoog Edelens, elk in solidum verbonden en onder renunciatie der beneficien ordinis, divisionis et excussionis.

6. Degene, die eenig bod na een pagt doet of deselve verhoogt, sal gehouden weesen sulx gestand te doen tot ende so lange, dat de gemelte pagt tot contentement van haar hoog Edelens aen niemand anders finalyk sal gelaten syn, niet jegenstaende die nog by een ander verhoogt ofte tot meerder prys in 't afslaen gemeynt mogte weesen.

7. By aldien een pagter in gebreeken blyft invoegen voormeld behoorlyke borgen te stellen of de pagtpenningen op de geconditioneerde termynen op te brengen, hetsy voor den aanvang of in het begin van de pagt, dan wel daer na, so sal deselve pagt weder opgehangen en andermael aen de meestbiedende verpagt werden, tot laste van den voors. eerste pagter, voor sooverre deselve minder sal komen te gelden, sonder dat hy egter, indien de gem. pagt hoger komt te lopen, daer van iets sal vermogen te eysschen of te pretenderen.

8. Ende sal tegens sodanige pagters, mitsgaders ook tegens derselver borgen, voorts geprocedeerd werden met eerlyke executie, so op haere goederen als personen, sonder eenige verdere sommatie ofte regtspleginge dien aengaende te houden, niet jegenstaende eenige appellatie ofte provocatie ende onverminderd deselve.

9. Maer, indien een pagter gedurende de pagt komt te overlyden of andersints absent te geraken, soo sal de geene, die syn boedel komt te aanvaarden of te administreren, gehouden wesen deselve pagt, na volgens de conditien, te pres-

teren en daerinne te continueeren, tot dat de gem. pagt g'expireert of anders daeromtrent sal wesen gedisponeerd.

10. De pagters sullen ten opsigte vande contraventien en breuken aengaende de pagt met niemant vermogen te composeren, te convenieren ofte eenige overeenkomste te maken, maer sullen gehouden wesen, wanneer deselve tot haere kennisse gekomen sullen syn, die aenstonds bekend te maken aen den officier, tot wien sodanigen contraventeur of contraventeurs sullen bevonden werden te pertineren, op verbeurte van vyf en twintigh rd^s. boven hetgene sy van sodanigen compositie sullen hebben genoten.

11. De boeten, wegens de contraventien ende mesusen omtrent de pagten vallende, sullen genoten werden, de eene helft by den voors. officier en de andere helfte by de pagters, excepto omtrent sodanige poincten, als by de aparte conditien der pagten anders staat uytgedrukt.

12. Ende werden voorts alle vorige ordonnantien, placcaten, resolutien, conditien, etc., voor soo verre die med dese generale of de volgende speciale pagt-conditien komen te discreperen, dan wel deselve te contrarieren, by desen gederogeerd ende g'annuleerd.

Conditien van de pagt der groente kramen en winkeliers, anders ook genaemt de pagt van de lawang.

1. Alle, die open winkel houden ofte eenige goederen in of voor haere huysen dan wel op 's Heeren weegen (excepto eetbare waeren) te koop stellen, sullen gehouden wesen twee rd^s. ter maend aen den pagter te betalen, uytgesondert alleen de ambagtswinkels, als backers, timmerlieden, stoel- en kistemakers, chirurgyns, kleermakers, schoenmakers, smits, kopersiagers, slotemakers, goudsmits, silversmits en diergelyke, dewelke onder de voors. pagt niet sullen begrepen wesen.

2. Maer degeene, die eetbaere waeren, tot hoenders incluys, op bovengem. plaetsen te koop setten, sullen konnen volstaen met aen den pagter maendelyks te betalen een en een quart rd^s.

3. En sullen deselve winkeliers maendelyks een biljet ofte briefken van den pagter moeten ontfangen, uytterlyk voor den sesden der maend, en hetselve altyt in haere winkels gereet houden, omme aenden pagter of aen synen dienaer, wanneer hy sulx begeert, vertoond te werden, op verbeurte van twaalf rd^s.

4. Degene, die dese en gene snuysteryen ofte kleenigheden te koop stellen, sullen geen kleden off ruw linnen daeronder vermogen te mengen, ten sy deselve haer binnen de voors. bepaelden tyd versien hebben met een maendelyks biljet ofte briefken van den pagter, ten bedrage van twee rd^s., op peene van twaelf ditos te verbeuren, by die bevonden sal werden na verloop van gem. tyd sonder sodanig biljet of briefken eenige kleden of ruw linnen te koop te hebben gesteld.

5. Van gelyken sal alle en een ygelyk, die langs de wegen lywaten, kleyne spiegels, schaartjes, handrottingen, porceleynen, etc. verkoopt, sig van den pagter maendelyks moeten versien, en sulx invoegen voormeld, met een biljet of briefken van twee rd^s.

6. Sullende denselven boven dien gehouden wesen om het voors. biljet of briefken by sig te voeren, omme door hem aenstonds aenden pagter op desselfs begeerte te konnen werden vertoond.

7. Die langs de wegen zeep, hoenders en waxkaersen gaen uytventen, syn gehouden daervoor dagelyks van den pagter een briefje van vier sts. af te halen.

8. Soo als ook de geene, die langs de gragten en rivieren met canoas potten en pannen verkopen, verpligt syn daervoor aenden pagter voor een maendelyks biljet te betalen een somma van twee rd^s.

9. De jentive en andere boetiqueros, die onder het dak van het inlands wagthuys, staende beneden de hoender-passers-brugge, en ook op andere plaetsen hunne winkels opsetten, moeten inselver voegen s'maends voor een briefje aenden pagter twee rd^s. betalen.

10. Die des morgens vroeg syne groentens of vrugten op de markt brengt, moet, alvorens hy deselve aen syn langanang vermag over te doen of te leveren, sig van een briefje ter waerde van twee sts. van den pagter voorsien.

11. En ingevalle hy alle de groentens of vrugten niet te gelyk aen synen langanang of aen andere kopers kan quyt raken, maer een gedeelte daervan komt over te houden, vermag hy, om dat restant te verkopen, daer mede met geen canoa of praauw door de gragten en rivieren te varen, dan wel sulx langs de wegen of straten met manden te dragen, tensy hy alvorens een tweede biljet van twee sts., anders genaemt *soerat coeliling*, van den pagter voor ider canoa of praauw, dan wel voor ider rondloper gekogt heeft.

12. Sonder dat den pagter egter sal vermogen eenig reguard te nemen of er meer dan twee à drie personen tot het bestieren van sodanige praauw of canoa in deselve gevonden werden, of daer na sal vermogen te rekenen.

13. Gelyk aende andere syde ook degene, die bevonden mogte werden uyt sodaenigen praauw of canoa, dan wel uyt een mande of andersints, eenige groente, als mede ook andere kleynigheden uyt te venten, sonder dusdanig een licentie briefje van den pagter te hebben, sal verbeuren drie rd^s^. voor den pagter en een quart dito voor desselfs dienaer, die hem komt te agterhalen.

14. Degene, die op de markt of elders sitten om haere groentens of vrugten te verkopen, moeten daervoor dagelyks van den pagter mede een briefje van twee sts. halen en sulx voor en al eer sy plaats begrypen ofte eenige waaren te koop mogen setten, op peene voor een rd^r^. voor den pagter en eén quart dito voor syne dienaer te verbeuren.

15. Alle, die genegen syn om diverse soorten van groente en vrugten, als mangus, doerioens, mangustangus, etc., langs de straten of wegen te dragen, mitsgaders daer mede door de gragten en rivieren te varen, dan wel op de markt of elders te sitten, ten eynde deselve uyt te venten, sullen daer toe alvorens van den pagter permissie moeten erlangen, die

aen haer, sulx versoekende, ook niet sal mogen werden geweygerd, mits voor het biljet of briefje, daertoe dienende, twee sts. aenden pagter betalende.

16. Die vanden pagter een briefje heeft afgehaeld om mangus te verkopen, welkers beeltenisse ook op het biljet gevonden werd, en vervolgens op dien selven dagh doerioens of eenige andere vrugten begeert uyt te venten, sal sulx vermogen te doen, sonder ten dien eynde verpligt te syn een tweede briefje, waerop een doerioen of sodanigen andere vrugt, als hy van meningh is te verkopen, van den pagter te halen of te betalen, maer sal hy met het eerste briefje, dat hy om mangus te verkopen gekregen heeft, konnen volstaen; en werd mitsdien den pagters wel scherpelyk verboden om de geene, die van hem een briefje om mangus, dan wel een andere vrugt te verkopen heeft afgehaelt, mitsgaders wyders op dien selven dagh doerioens of andere vrugten uytvent, daer voor een tweede briefje op te dringen of te doen betaelen, op peene van telkens twintigh rd[s]. te verbeuren ten behoeve vanden officier, onder wiens jurisdictie sodanig een persoon is behorende.

17. De coelys of slaven, die goederen of waren ter uytventinge langs de straten off wegen dragen, sullen geen geld van het verkogte uyt handen vanden koper vermogen te ontfangen, of ider van hun sal alvorens insgelyks med een briefje, het geene tot het verkopen dier goederen of waren g'ordonneerd is, moeten voorsien syn, op peene, dat de kramers of eygenaers der voors. goederen of slaven, ten opsigte van eetbare waeren een en een quart rd[s]., mitsgaders ten reguarde van kleden en het gene verder in geen eetbare waeren bestaet, ses rd[s]. sullen verbeuren.

18. De kleyne kramers en die met eetwaren, als catjang goreeng, thauwe en diergelyke, item met bloemen omlopen tot 's avonds ten negen uuren en niet later, sullen met een ordinaris briefje voor een geheelen dagh konnen volstaen, sonder gehouden te syn des avonds weder een nieuw of tweede briefje vanden pagter te moeten haelen.

19. Degene, die met canoas buyten de boom varen en

aldaer aen schepen, praauwen en andere vaertuygen eetwaren, als groentens, pisang, etc., uytventen, item die thee by kleyne en grote quantiteyt verkopen, alsmede die op de gepermitteerde of ordinaris vismarkt sitten, ten eynde hare vis van de hand te setten, sullen van dese pagt exempt syn, als behorende de eerste tot den impost van den handel aende schepen, de tweede tot die van de waag en de derde tot de pagt vande vismarkt.

20. Gelyk ook degeene, die eenig levendig beestiaal tot provisie na de schepen, dan wel na de respective hallen om geslagt te werden, komen te brengen, onder dese pagt niet sullen wesen begrepen.

21. Dog sal niemant vermogen eenig geslagt vee aen de wal terug te brengen, op verbeurte van hetselve vee en drie rd^{s}. boete ten behoeve van den pagter.

22. Ook sullen die in de gragten en rivieren varen of langs de straten en wegen hunne visch, 't sy versche of andere, komen uyt te venten, onder dese pagt mede gerekent werden en haer insgelyks ider dagh met een biljet of briefje van twee stuyvers moeten voorsien, op pene van een rd^{r}. voor den pagter te verbeuren.

23. Gelyk ook niemant op eenige hoeken van straten, met of sonder permissie vanden pagter, sal vermogen eenige eetbare waren te verkopen, alsoo hetselve in 't geheel verboden is, op peene, dat bevonden werdende den pagter daer voor eenige pagt of douceur te hebben genoten, den selven daervoor telkens sal verbeuren twee hondert rd^{s}. ten behoeve vanden officier.

24. Den pagter sal met alle diligentie en soveel hem mogelyk sy moeten beletten, dat syne dienaers by het doen van ondersoek, of de kramers en marktsitters met een behoorlyk briefje voorsien syn, deselve niet komen te verongelyken en te bedriegen met het briefje, dat haer door sodanigen kramer of marktsitter ter vertooninge werd overgegeven, af te nemen, dan wel op een fieltagtige wyse behendig te verbergen en vervolgens een ander briefje van vroeger datum te voorschyn

te brengen, omme aldus occasie te hebben denselven onschuldig de boete te konnen afperssen, ten welken eynde hy syne gem. dienaers sal moeten beletten haere nagels lang te laten groeyen, als waeronder sy andersints eenige biljetten vanden voorigen dag weten te steken en ten fine voormeld te voorschyn te haelen, op pene, dat, wanneer dit bedrog, op wat wyse sulx ook werd te werk gesteld, met voorkennisse van den pagter komt gepleegt te werden, denselven telkens sal verbeuren een somma van een hondert rd^s^. ten behoeve van den officier, onder wiens jurisdictie sodanigen kramer of marktsitter is behorende, en de dienaers, 't sy dat deselve sulx met voorkennisse van den pagter, dan wel buyten syn weeten komen te doen, ter sake van dien arbitralyk sullen werden gestraft.

25. De kraamtjes, dewelke op kosten van d'E. Comp. opgerigt syn aen de groote rivier, van de avondpasser af tot de hoenderpasser toe, sal den pagter onder syne toesigt hebben en de nodige reparatie ten synen koste aen deselve moeten doen, mitsgaders wyders verpligt weesen om op 't eynde van't jaer of het afgaen van de pagt aen degeene, die daertoe sullen werden gecommitteerd, de voors. kraemtjes over te geven in sodanigen staat, als hy die op het ingaen van de pagt heeft gevonden gehad, sonder egter imand tot het gebruyk van voorm. kraemtjes tegen desselfs sin te mogen verpligten.

26. Gelyk ook door den pagter behoorlyke sorge sal moeten werden gedragen voor een parthy kraemtjes, dewelke buyten op het pleyn van de Utrechtse en Dietsze poort staen en te vinden syn.

27. Den pagter sal syne impost in voegen voormeld mogen heffen, niet alleen binnen dese stad ende voorsteden van dien, maer ook langs de wegh van Angiol tot aende fortresse Zoutelande, soo mede langs de weg vande Sontar tot de nieuw gelegde sluys aende oude Sontarse rivier, item langs de grote zuyder of Jaccatrase wegh tot aende wagt M^r^. Cornelis, mitsgaders langs de wegh van het Molenvliet

tot aende negory Caret, en voorts bewesten de Krokot tot aen de gegrave ringsloot en de fortresse Anké, sonder verder van de kraemtjes, buyten dese bepalinge landwaert in opgeregt werdende, namentlyk b'oosten de fortresse Angiol of Zoutelande en de oude rivier de Sontaer, item bezuyden de wagt aen M^r. Cornelis en de negerye Caret, mitsgaders besuyden de gegrave ringsloot en bewesten de rivier Anké, eenige pagt te mogen pretenderen ofte te trecken, gelyk hy, onverminderd het vorenstaende, weder niet sal vermogen te doen van de bovenlanders, die met kleynigheden afkomen om deselve op twee markten van Tana-Abang en Noordtwyck off Wel-tevreden te verkopen, als synde sodanige bovenlanders van voors. impost g'eximeerd.

28. Den pagter sal gehouden wesen om 's morgens ten vyf uuren een begin te maken met het afgeven der briefjes, sonder imand daerna te mogen laten wagten, maer integendeel van die tyd af een iegelyk aenstonds te helpen, sonder eenige intermissie, dilay of uytstel, en sulx op verbeurte van vyf hondert rd^s., te verdeelen, de eene helfte ten profyte van den officier ende andere helfte ten behoeve van het Chinees hospitael.

29. Ende sal den pagter, om een iegelyk des te spoediger te konnen en laten helpen, ten dien eynde gehouden en verpligt syn om vier besondere pagthuysjes ten synen coste te moeten maken en ook, als sulx vereyscht werd, ten synen laste moeten laten repareren, als drie huysjes op de grote rivier binnen en een dito buyten de Diestpoort deser stad.

Conditien der paght van het hoofdgeld der Chineesen.

1. Tot verval der swaere lasten, die d'E. Comp^e te dragen heeft, tot beschermінge van haere ingesetenen en onderdanen, so is sedert een groot getal van jaren herwaerts goedgevonden en ingevoerd geworden om een dragelyk hoofdgeld te heffen van de Chineesen, alhier woonagtig, namentlyk van ider mans persoon agt en dertig sts. des maends.

2. Ende sal dit hoofdgeld moeten betaeld werden aenden pagter in het begin vande maend ofte uytterlyk voor den 15en derselve, op een boete van twaelf rds., te verbeuren by degeene, die daervan in gebreke sullen komen te blyven.

3. Dog sullen van het selve hoofdgeld vry en exempt syn alle de geene, welcke heeren Schepenen, 't sy door klaer bewys of wel na uytterlyken schyn, sullen bevinden of wel oordeelen den ouderdom van sestig jaren bereykt of anders door siekte of ander gebrek in haren wat minderen ouderdom impotent, niet in staat te syn om haer kost te konnen winnen, waervan alsdan door den secretaris van dat collegie aenteekening gehouden en aen sodanige g'excuseerde Chineesen een briefje gegeven sal moeten werden.

4. Gelyk ook van het voors. hoofdgeld bevryt sullen wesen alle, die den ouderdom van 14 jaren nog niet bereykt hebben en mitsdien door hare jonkheyd nog niet bequaem geoordeeld werden om haer kost te konnen winnen.

5. So alsmede door den pagter maendelyks voor niet aende onder te noemene personen sullen moeten ter hand gestelt werden het volgende getal briefjes, als aen den Chinees capn. 15, item aen ider luytenant dier natie 10 en aen ider Chinees boedelmeester 5 ditos, 't sy deselve personen in bediening dan wel afgegaan syn.

6. Alle Chinesen, buyten de stad, de voorstad en des stadscingels hun met'er woon begevende en haer med den landbouw generende, als met rys of suykerriet te planten, met allerhande soorten van aardvrugten en moeskruyden te sayen ofte havenen, met den oppas of toesigt te hebben op grof of kleyn vee, alsmede alle degene, die haer behelpen med den oppas van boomgaarden en haer daerinne dagelyx onthouden, item die haer bemoeyen met hout hacken in de bossen of med den oppas van hetselve en wat dies meer sy, sullen eenelyk voor de eerste mael voor ider briefje moeten betalen een halve ducaton, mits, gelyk gesegt, alle buyten de stad, de voorstad en des stadscingels woonagtig synde.

7. Maer sullen des niet te min alle deselve, in het boven-

staende articul gemeld, eens des jaers hunne hoofdbriefjes voor haer selfs en op haere eyge naemen moeten verwisselen met het vertonen der oude ditos, als mede, wanneer sy van de eene na de andere plaets komen te delogeeren, den pagter sulx bekend maken en een nieuw biljet ontfangen, sonder daervoor egter aen den pagter ietwes te betalen.

8. De vreemde Chineese handelaers, dewelke van andere gewesten alhier aenkomen, mitsgaders na den 15en van de maend te deser plaetse verschynen, sullen voor die maend vry van hoofdgeld wesen, dog, op den 15en der maend of vroeger aenlandende, gehouden syn voor die maend, so wel als voor de volgende, een quart rdr. 's maends te betalen.

9. Dog, indien sy hunne vaertuygen laten vertrecken en alhier komen te blyven, sal een ider van hun subject wesen om 's maendelyks een nieuw hoofdbriefje van 38 sts. te moeten koopen.

10. Een iegelyk, dewelke een biljet off briefje vanden pagter heeft ontfangen, sal gehouden en verpligt syn om hetselve gedurig aen syn ligchaem te dragen, ten eynde door hem ten allen tyden aenstonds te konnen werden vertoond aen degeene, die den pagter tot het doen der rechergie gebruyken sal.

11. Maer den pagter en sal geen rechergie van hoofdbriefkens vermogen te doen, dan met voorweten en consent van den bailliuw of landdrost respective, die hem dan ook sullen gehouden wesen de hand te bieden ende te adsisteeren, telkens ten minsten med twee dienaren.

12. Gelyk ook den pagter sal moeten sorge dragen, dat de Chineesen door syn volk, dat hy tot de rechergie gebruykt, geen overlast ofte geweld en word aengedaen, veel minder dat deselve eenig ondersoek in de huysen komen te doen, op peene van daer selfs voor responsabel te wesen, onvermindert de correctie, die syn volk ter sake van dien insgelyks na bevindinge sal onderworpen syn.

13. So als de dienaers van den pagter haer in selver voegen seer sorgvuldig sullen moeten wagten om, by het doen der rechergie, de hoofdbriefkens van onkundige en onervarene

Chinesen op een bedriegelyke wyse te verwisselen en een verkeerd briefje te voorschyn te brengen, ten fine haer op dat fundament onregtvaerdig de gestelde boete af te dwingen, op peene, dat de voors. dienaren en den cafler vanden officier, die haer adsisteerd, indien hem sulx bekend is en hy deselve daer in komt te helpen, daerover arbitrairlyk aenden lyve sullen werden gestraft, mitsgaders den pagter, so dikwils als dit bedrog med syne voorkennisse geschied, diendwegen telckens sal verbeuren een somma van twee hondert rd[s]. ten behoeve van den officier, onder wiens jurisdictie sodanig een geweld sal komen voor te vallen.

14. De Chinesen, dewelke haer med geen biljet of hoofdbriefje vanden pagter voorsien, maer uytgaende het briefje van een ander te huys blyvende Chinees leenen en haer als dan voor die persoon, van wien sy hetselve briefje hebben overgenomen, komen uyt te geven, sullen, daerop g'attrapeerd werdende, als falsarissen na het goed dunken vanden regter werden gestraft.

15. Door betalinge van het hier bovengem. hoofdgeld sullen die van de Chinese natie, alhier woonagtig, vry en immun syn van alle togt en wagt, die alle andere ingesetenen gehouden en verpligt syn waer te nemen.

Conditien der pagt van de visch-markt.

1. Tot meerder gemak en gerief der ingesetenen en opdat de pagter des te minder gefraudeerd werde, sal door niemant eenige visch mogen werden verkogt dan ter plaetse, daer toe g'assigneerd, op verbeurte van desselffs visch en ses rd[s]. boete ten behoeve van den pagter.

2. Den pagter sal van de visch, die door de alhier remorerende visschers aengebragt en verkogt werd, twee sts. van ider rd[r] genieten, sonder meer, 't sy voor sig selfs of voor den basaer wagter.

3. Maer de Javaense visschers, die van Bantam, mitsgaders de Oostkust Java en speciael van *wetang*, als mede elders alhier

met hunne visch ter markt komen, sullen van ider rd^{r}. agt stv^{s}. aen den pagter moeten betalen, sonder dat den pagter van haer iets meerder sal mogen vorderen, op peene van een vier dubbele restitutie en verbeurte van thien rd^{s}. voor den officier, so dikwils hy sulx sal komen te doen.

4. Voorts sullen de visch verkopers, die op de markt sitten, maendelyks aen den pagter moeten betalen drie rd^{s}. van ider bank.

5. Alle visschers, die hunne visch op de markt te koop brengen, sullen haere praauwen aende oversyde van ged^{te} markt moeten laten leggen en derselver visch med de daertoe gestelde kleene canoas op de gem. markt moeten overbrengen.

6. Den pagter sal geensints mogen toelaten, dat de visschers door imant, veel minder door sekere jongens, med de naem van *anjing ayeer* of *waterhonden* bekend, van haere visschen berooft werden, by occasie, dat sy de canoas helpen na binnen brengen ter plaetse, daer de opveylinge geschiet, ten welken eynde hy deselve ook sal moeten beletten haere geroofde visschen aldaer uyt te venten, sonder van hun 's maends een rd^{r}. aen pagt, dan wel meerder of minder daer voor te mogen genieten, op verbeurte van thien rd^{s}. ten behoeve van den officier.

7. Gelyk ook den pagter de wetanse en andere visschers, wanneer die middelmatige en kleyne visschen met canoas op de markt brengen, niet en sal vermogen te verkorten med syne dienaer heymelyk te ordonneeren de rotting off stok in het midden vande canoa te setten tot een teken, dat eenelyk de visschen, tot dusverre leggende, opgeveylt werden, omme door dat middel sig van de overige visschen, buyten kennisse der visschers, als dewelke niet beter weten of alle de visschen syn te gelyk opgeveylt, meester te maken en voorts tot syn eygen voordeel aende man te helpen, op pene van hondert rd^{s}. by den pagter en twee hondert ditos by den bazaarmeester voor de eerste reyse, mitsgaders voor de tweede maele dubbeld te sullen verbeuren, te verdeelen de eene helfte ten behoeve van den officier en de andere helfte voor den opbouw

vande nieuwe Hollandse kerk en voor de derde mael arbitralyk te sullen werden gecorrigeerd na exigentie van saeken.

8. Den pagter sal gedurende syn pagt verpligt weesen om de markt behoorlyk te onderhouden en ten synen kosten het om verre vallende off nederstortende wederom na vereysch op te regten.

9. Ingevalle den pagter med het uytgaan der pagt het naestvolgende jaer niet blyft continueren, maer een ander in syn plaetse de pagt komt te aenvaerden, sal hy wegens de reparatien, door hem aende markt gedaen, sonder daervan iets te demolieren, niets ter wereld vermogen te eysschen ofte pretenderen.

10. Den pagter sal g'obligeerd syn de markt schoon te houden en ten minsten tweemael in de week te doen spoelen, veegen, mitsgaders van alle onreynigheyd en het geene verder eenige stank veroorsakende is, moeten suyveren.

11. De visch, dewelke door de visschers ter markt gebragt werd, sal so wel aen 's Comp^s dienaren en burgers, voor sooveel ider tot syn huyshoudinge van noden heeft, als aen de voorkopers by afslagh moeten werden verkogt.

12. Den afslager sal gehouden wesen na den afslagh de visschers aenstonds te betalen, mits voor het verschieten van syn geld van ider rd^r. twee sts. aftreckende.

13. Gelyk ook den afslager geen visch sal mogen afslaan voor en al eer de parthy, die te voren is afgeslagen, ter bank of van den afslag sal weg gebragt weesen.

14. En sullen alle vissers gehouden syn, uyt zee komende, om aenstonds direct na de markt te varen, sonder aen eenige plaetsen te mogen aenleggen ofte haren visch onder wegen te verkopen, op peene, dat de geene, die contrarie sal bevonden werden gedaen te hebben, voor yder keer verbeuren sal drie realen van agten.

15. Wanneer twee of meer personen te gelyk eene koop komen te mynen, sal den afslager deselve koop wederom de novo moeten ophangen en, sulx op het eerste of tweede woord geschiedende, sal deselve ten minsten een derde hooger als de eerste reyse moeten werden ingesteld.

16. Den pagter of den afslager, dan wel imand vande haere, sullen geen visch vermogen mynen, veel minder aen de een of ander te huys senden ofte verkopen, direct of indirect, op verbeurte van twee hondert rd[s]. ten behoeve van den officier en deportement van syn ampt, voor soo verre dit laeste den afslager is concernerende.

17. Gelyk ook den pagter of den afslager, onder het afslaen van de visch dan wel voor dat deselve afgeslagen werd, geensints sal vermogen te gebruyken het woord van *ongtsin* of diergelyke andere woorden, tekenen of exclamatien, ten eynde daer door de kopers te intimideren de visch voor een behoorlyke prys te kopen, maer haer integendeel te obligeeren deselve, na het genoegen vanden pagter of basaarwagter, soo laag te laten lopen, als sy begeeren, op peene en boete als voren.

18. So als mede den pagter of de basaer wagter niemand van haer volk, het sy slaven of andere, sullen vermogen te employeren tot het opbrengen van de visch, maer sal het selve alleen mogen geschieden door de sodanige, als de verkopers sullen komen goed te vinden.

Pagt conditien van de aenkomende ryst.

1. Van alle ryst sonder onderscheyd (excepto die d'E. Comp. is toebehorende), dewelke van buyten aen en ingevoert werd, 't sy dat sulx geschied met groote Chineese en andere capitale vaertuygen, in een groote quantiteyt te gelyk, dan wel med kleene vaertuygen of canoas, in geringe parthyen med sacken of op een andere wyse, hoedanig het selve ook soude mogen geschieden, sal aenden pagter thol moeten werden betaeld.

2. Den pagter sal vanden aenbrenger of eygenaer voor ider last of coyang rys, dewelke deselve komt in te voeren, aen pagt mogen heffen off vorderen vier ryxdaelders, sonder meer.

3. En minder dan een last of coyang med sacken of op een andere reyse ingevoert werdende, sal daer voor den impost na rato aen den pagter moeten werden betaelt.

4. Den pagter sal wesen gequalificeerd en toegelaten om syne bediendens te mogen stellen by den ontfang der ryst, die voor reeck. van de Comp^{e}. werd gekogt en ingeslagen, om toe te sien en voor te komen, dat hy aldaer in syne geregtigheyt niet werde gefraudeert door het inslaen van een meerdere quantiteyt, als effective voor d'E. Comp. geleverd moet werden of alsdan genegotieerd is.

5. Maer den pagter en sal geensints, by het wegen van de rys, eenige ong'eykte of ongepermitteerde daetsen vermogen te gebruyken, op peene van, daer op bevonden werdende, telkens te verbeuren vyftig rd^{s}. ten behoeve vanden officier en den waegmeester, ider voor de helfte te verdeelen.

6. De aenbrengers of eygenaers van rys, alhier ter rheede met dat graen aengekomen synde, sullen het selve, dan wel een gedeelte vandien, in geen andere vaertuygen, die na China of andere gewesten staen te vertrecken, vermogen over te scheepen, ten sy alvorens door haer daer van de thol aen den pagter is betaeld geworden, op verbeurte van sodanige overgescheepte rys en een hondert rd^{s}. boete van yder last of coyang, het gene bevonden sal werden invoegen voormeld getransporteerd te syn.

7. So als mede niemant den pagter in syne geregtigheid sal vermogen te frauderen met heymelyk en onzigtbaer de rys in te voeren, hetsy door de vaertuygen beneden met rys in te vullen en dat graen boven op met dammers, drooge visschen of andere waeren te bedecken, dan wel op sodanigen andere wyse, als sulx door haer soude konnen werden gepractiseerd, mede op verbeurte en peene als boven.

8. Niemant sal vermogen aenden pagter eenige mindere rys op te geven, als inderdaad door hem werd ingevoerd, ingelyxs op peene en verbeurte als voren.

9. Gelyk ook de schippers en andere schepelingen van Siam, Bengalen, de oostcust Java en andere gewesten, alhier particuliere rys aenbrengende, dat graan in geen vaten of leggers gekuypt, dan wel med hunne booten of andere vaertuygen in eenighande wyse heymelyk en ter sluyk in de

stad sullen mogen of laten voeren, mitsgaders als dan, sonder de pagt te betalen, aen andere uytventen, op peene en verbeurte als boven, onverminderd de correctie, die de voors. schippers en andere schepelingen bovendien, na volgens 's Comp^s ordres en placaten nopens het aenvoeren van opgem. particuliere rys med 's Comp^s schepen en mindere vaertuygen, sullen onderworpen wesen.

10. Degene, die eenige rys uyt de stad na buyten komt te vervoeren en daer na wederom in de stad te rugge brengt, sal gehouden wesen deselve de novo den pagter aen te geven en aen hem vier rd^s. voor ider last of coyang te betalen, ofschoon daervan door hem al eens de pagt is betaeld geworden, en dat soo menigmael de voors. rys binnen de stad sal werden gevoert, op verbeurte van telkens dubbelde pagt of agt rd^s. voor ider last of coyang aen den pagter te sullen moeten betalen.

Pagt condition van den handel aen de schepen.

1. Die geene, dewelke haer generen met op de rheede aen schepen of andere vaertuygen te vaeren of te handelen, dan wel med goederen van Tangerang, Baccasy of andere plaetsen, hier omtrent leggende, over en weder te transporteren, sullen aen den pagter voor ider persoon, op het vaertuyg varende, maendelyks een rd^r. moeten betalen en daer voor op syn eygen naem van denselven een briefje of biljet ontfangen, exceptos degene, die door de Edele hooge Regering vande pagt sullen wesen g'eximeert.

2. Niemant sal vermogen syn briefje of biljet aen een ander over te doen of te overhandigen, op peene, dat de geene, die het ontfangt, so wel Nederlanders als andere, niemand uytgesonderd, ook sonder onderscheyd te maken, of de vaertuygen, daer sy mede varen, groot of kleyn syn, hoe kleen deselve ook souden mogen wesen, sal verbeuren twaelf rd^s., de helfte voor den pagter en de weder helfte voor den officier, onder wiens jurisdictie sodanige contraventeurs sullen werden g'attrappeerd.

3. Een iegelyk handelaer sal gehouden wesen het voors. biljet of briefje van den pagter te moeten nemen in het begin van de maend, uytterlyck voor den sesden derselve, op verbeurte van het vaertuyg en een boete van ses rd^s^.

4. Onder dese pagt sullen mede gerekend ende begrepen wesen het eyland Onrust en de verdere eylanden.

5. De geene, die sonder briefje van den pagter aen de schepen handel dryven, sullen insgelyks haer vaertuyg verbeuren en bovendien een boete van ses rd^s^. moeten betalen.

6. Wanneer een handelaer met het handelen begeerd te cesseren, sal hy gehouden syn om twee of drie dagen voor het eynde van de maend sulx aen den pagter bekend te maken en teffens desselfs briefje aen hem overgeven, dog sulx versuymende, sal hy voor de volgende maend de novo een briefje van een rd^r^., als vooren, moeten koopen.

7. Niemant sal aen eenig komend inlands handel vaertuyg vermogen te varen, voor ende al eer het selve alhier ter rheede syn anker sal hebben laten vallen of andersints binnen de rivier wel vast leggen sal, op peene van twintig rd^s^. en verbeurte van het vaertuyg, daer mede hy na boord sal wesen gevaeren, te appliceren een derde voor den officier, die de calange doen sal, en het verdere voor de suppoosten van de boom.

8. Ende sal het handelen aen schepen off andere vaertuygen eenelyk maer mogen bestaen in ververschinge, behoefte, kleene crameryen en snuysteryen, sonder dat de handelaers sullen mogen negotieeren ofte veralieneren, 't sy by groote of kleene parthyen, eenige rouwe syde, koper, thin, spiaulter, schildpadshoorn, sandelhout, sappanhout, benjuyn, gommelak, amphioen, speceryen, enz., en wel specialyk geene kleeden of lywaten, hoedanigh de selve ook sullen mogen genaemt wesen, op verbeurte van alle de gene, dewelke sullen werden agterhaeld, te verdeelen $^1/_3$ voor den officier, $^1/_3$ voor d'E. Comp. en $^1/_3$ voor den aenbrenger of pachter, mitsgaders verdere arbitrale correctie na bevindinge van saeken.

Conditien der pagt van het slagten van vee.

1. Den pagter sal van alle het vee, dat aen of in de vleeshal werd geslagt, sodanig een pagt genieten, als hier beneden staet uytgedrukt, namentlyk:

voor ider runderbeest, het sy koe, os of buffel	42 sts.
» een kalf	36 d^os^.
» » hartebeest	42 d^os^.
» » schaep	42 d^os^.
» » geyt	14 d^os^.
» » bock	14 d^os^.

2. Dog van het vee, dat op andere plaetsen binnen dese stad ende jurisdictie van dien sal werden geslagt, sal een iegelyk gehouden weesen een biljet van den pagter te halen en daervoor aen den selven te betalen, te weeten:

voor ider runderbeest, hetsy koe, os of buffel	rdr. 1	
» een kalf	» 1	
» » hertebeest	» 1	
» » varken	» 1 en	2 sts.
» » schaep	» 1	
» » geyt	» —	15 sts.
» » bok	» —	15 ».

3. Den pagter sal bovendien nog voor elke thien cattjes varken vlees, med desselfs been gewogen, 3 sts. genieten, sonder egter voor het hoofd, dat alvoorens afgehouwen werd, iets te mogen pretenderen.

4. Ende sal niemant eenige der bovengem. beesten voor syn particulier vermogen te slagten, dan met voorkennisse vanden pagter, op verbeurte van het geslagte vee, mitsgaders een amende van twintig rd^s^. daer en boven.

5. Dog den pagter sal geen briefje tot het slagten van een of meer buffels vermogen te verleenen, ten sy hem alvoorens sal gebleken wesen de daer toe verleende permissie vanden commissaris van den inlander, en dat het vee door den keurmeester na behooren is gevisiteerd.

6. De slagters sullen verpligt syn om hun beestiael, en

insonderheyd de Bataviase beesten, 's avonds te vooren, eer deselve sullen werden geslagt, item de Javaense of buytenlandse des morgens, niet later als ten seven uuren, aen de hal te moeten brengen om alsdan ten agt uuren te konnen geslagt werden, en sulx op verbeurte van een rd^r. voor ider runderbeest, mitsgaders een halve rd^r voor een kalf en ander kleyn vee, dat te laet aen de hal gebragt sal werden.

7. De slagters, die med varken- of bocken vleesch rond loopen, sullen een briefje van den pagter van de *lawang* moeten kopen, dog, hun vleesch vande hand geset en dien selven dagh andere goederen willende uytventen, sullen med het voors. briefje konnen volstaen, sonder gehouden te syn ten dien eynde een ander biljet te moeten halen.

8. De vleeshouwers sullen med haer vlees niet onder den blooten hemel mogen staen, maer sullen daer mede onder het dak moeten blyven, op verbeurte van het vlees en arbitrale correctie.

9. Ook sullen de vleeshouwers haer vlees niet hooger mogen verkopen als ten pryse, daer opgesteld, synde ses sts. het pond, nogte ook by den hoop ofte het stuk, maer by het gewigte, op gelyke peene.

10. Ende sal ook niemand eenig vee om te verkopen slagten, als ter plaetse, daer toe g'ordonneerd en by den opsiender off keurmeester van de vleeshal behoorlyk geschouwt ende goed gekeurt, gelyk ook de wildschutten het beestiael, dat by haer binnen gebragt word, niet en sullen mogen te koop brengen, ten sy bevoorens mede na behooren by den selven is gevisiteerd geworden, op peene als vooren.

11. De vleeshouwers sullen gehouden wesen om ider desselfs bank en stal, die hem vergund is, voor en al eer van daer scheyd, te suyveren en schoon te maken, op een boete van twee rd^s.

12. Een ider, die een bank vergunt is, sal gehouden wesen hem selven te versorgen van een blok, g'eykte schaal en gewigt, mitsgaders andere gereetschappen, die tot het vlees slagten en verkopen van dien vereyscht worden, en dat op

een boete van drie rd[s]., soo menigmael als daer over bekeurt sal worden.

13. So als mede niemand sal vermogen eenige geslagte beesten, dan wel gedeeltens van dien, met vet te omplacken off bekleeden, maer sullen deselve moeten werden gelaten, so als se gegroeyt syn.

14 Den pagter sal sig sorgvuldig wagten aen de varken slagters, dan wel andere, geld op woeker ter leen te verstrecken, op peene van daer over arbitralyk te sullen werden gecorrigeerd na bevindinge van saeken.

Condition der pagten van de herbergiers, binnen en buyten de stad.

1. Die haer met herberg houden ofte tapneringe te doen erneren, sullen gehouden wesen aenden pagter ses rd[s] ter maend te betalen en daervan een biljet of briefje van den selven te ontfangen, omme ten allen tyden door haer te konnen werden vertoond, op verbeurte van twintig rd[s] voor degene, die daervan in gebreke sal blyven, te appliceren, de eene helfte voor den pagter ende andere helfte voor den officier, onder wiens jurisdictie hy syn tapneringe is doende.

2. Ende sullen de herbergiers het voors. briefje of biljet med het begin en uytterlyk voor den 6[en] der maend van den pagter moeten halen, op peene als vooren.

3. Degene, die met syne tapneringe wil uytscheyden, sal sulx, des noods med getuygen g'adsisteerd, 6 à 7 dagen voor het eyndigen van de maend den pagter moeten bekend maken en med het uyteynde of den laesten dagh derselve maend syn briefje aen den pagter overgeven, mitsgaders alsdan mede syne araks potten onderste boven keeren, of sal by gebreeke van dien verpligt wesen weder een nieuwe briefje voor de volgende maend van den pagter te kopen, op verbeurte als boven.

4. Den pagter of syne dienaers sal niet vermogen het briefje der geene, die med de tapneringe wil uytscheyden, te

ontfangen, veel minder het selve van haer eerder afvorderen, als op den laesten dagh der maend, op verbeurte van vyftig rd^{s} ten behoeve van den officier, onder wiens jurisdictie sodanig een herbergier woonagtig is.

5. Die langs de wegen tsiuw verkopen, sullen alle maenden voor een biljet of briefje aen den pagter moeten betaelen een en een halve rd^{r}. en sulx op verbeurte van vier rd^{s}.

6. Ende sullen onder de herbergiers ook begrepen wesen alle, die haer met het schaften voor de gaende en komende man erneren, ook die eetwaren en drank daerby verkopen en de kopers in haere huysen laten eeten en drank voor geld geven, een of meer, niet jegenstaende sy komen voor te wenden geene sterken drank te verkopen, niemant uytgesondert, dan alleen die vaste tafelgasten ofte continuerende commesalen houden, dewelke onder de voors. pagt niet sullen werden gerekent.

7. De herbergiers sullen geensints eenige tabak, 't sy gekorven ofte ongekorven, item geen pamoedoetan, tabaks pypen dan wel eenigerhande snuysteryen, die in de winkels verkogt werden, vermogen te verkoopen, als alleen voor sooveel degeene, die in haere huysen sitten drinken, voor die tyd sullen komen te nuttigen ende gebruyken, op sodanige peene, als diendwegen by de placaten gestatueerd is, namentlyk twaalf rd^{s}.

8. Ende opdat de pagter te beter mag weten, op wat plaetsen getapt of herberg gehouden werd, sullen de herbergiers en tappers gehouden wesen altyd voor haer deur ofte ingang een teken van een tinne of aerde kan, dan wel een groene wynkrans uyt te hangen, op peene van vyftig rd^{s}, ook wel arbitrale correctie, te verbeuren by den tapper of waronghouder, soo menigmael sal bevonden werden contrarie te hebben gedaen, te appliceren d'eene helfte ten profyte van den denunciateur of aenbrenger, ende weder helfte ten behoeve van den officier, die de calange sal komen te doen.

9. De tappers ofte herbergiers sullen geen lyfeygenen, van wat conditie die syn en wie sy ook mogen toebehooren,

admitteren tot drink gelagen, nogh aen deselve eenige sterken drank om daer te drinken, 't sy binnen of voor haere huysen, mogen verkopen, op een boete van twaalf rd^s^.

10. Ende sullen geen herberge houden of tappen mogen, die eenige gagie ofte soldye van d'E. Comp. genieten, sy, nogte haere vrouwen of kinderen, nog imand by haer wonende, directelyk nog indirectelyk, op verbeurte van twintig rd^s^., soo menigmalen, als sy daer over bekeurt sullen werden, waerop de respective officieren wel sullen hebben te letten.

11. Niemant sal buyten de stads poorte mogen tappen, nog herberge houden, dan die daertoe speciaele licentie van den E. geregte deser stede sal hebben g'obtineerd, in 't verleenen van welke licentie gelet sal werden, dat het eerlyke, bekende luyden syn en die goed huys houden.

12. De tappers en herbergiers sullen des nagts, na negen uuren, geen gelagen mogen setten, op ses rd^s^ boete voor de eerste rys, thien voor de tweede en vyfthien rd^s^ voor de derde reys, dat sy in eene nagt daer op bevonden sullen werden.

13. Gelyk deselve ook niet sullen vermogen te tappen op Son- of vierdagen onder de predicatie, op verbeurte van ses rd^s^.

14. Ende sullen de tappers en herbergiers in het doen van hunne neringe haer voorts punctuelyk moeten reguleren, na het geene dienaengaende verder is gestatueerd.

Conditiën der pagt van de koorn-molen.

1. Eerstelyk sal ten laste van d'E. Comp. syn en moeten besorgt werden, dat de koornmolen altyd klaer en bequaem werd gehouden, mitsgaders dat alle, het geene aen deselve mogte komen te breeken, aenstonds sal werden gerepareert ende hermaekt.

1. Gelyk ook d'E. Comp. sal moeten besorgen, dat deselve molen altyd genoegsame sorteringe van water sal hebben, omme daer van de vereyschte dienst te konnen trecken.

3. Sooals d'E. Comp. in gelyker voegen sorge sal moeten dragen, dat 'er altyd een genoegsame quantiteyt tarwe in voorraed is, om de backers te konnen gerieven en gaende te houden.

4. Ende indien het mogte gebeuren, dat de voorm. molen d'eene of andere ongelegentheyd mogte overkomen, het sy door eenige grote schade ofte ontsteltenis, gebrek van nodig water, dan wel dat d'E. Comp. gebrek van tarwe was hebbende, waer door deselve moolen eenige weeken soude moeten stil staen, soo sal den pagter voor die tyd so veel afslagh op de pagt werden gegeven, als men oordeelen sal redelyk te wesen.

5. D' E. Comp. sal wyders ook ten haren laste houden het billen of scherpen der steenen, so dikmaels als een pagter sulx dienstig vermeenen en daerom versoeken sal.

6. Niemand sal gedurende de tyd van voors. pagt binnen Batavia of de jurisdictie van dien, wie het ook soude mogen wesen, vermogen tarwe off andere granen te malen, hetsy voor hem selven of voor andere, dan alleen den pagter van voors. molen, op verbeurte van de steenen, die daertoe gebruykt sullen wesen, en een boete van vyftig rd[s] daer en boven, te verbeuren een derde voor den officier en twee derde voor den pachter.

7. Den pagter sal ten allen tyden moeten bereyd en vaerdig wesen om de luyden, hetsy backers ofte andere, die eenig koorn aen de molen sullen brengen, te gerieven ende voort te helpen, soo haest doenelyk sal wesen, sonder imant op te houden of na te laten lopen.

8. Ende sal van ider gantang tarwe, die aen de molen gebragt werd, genieten en ontfangen drie swaere sts. sonder meer.

9. Den pagter sal gehouden syn om desselfs gantang en andere maten en gewigten, dewelke door hem in de molen tot het meeten en wegen van koorn gebruykt werden, alle ses maanden ter behoorlyker plaatse op nieuw door den eykmeester te laten eyken, op peene van, sulx nalatende, tel-

kens voor ider maat en voor ider yk, als bevonden sal werden deselve ten agteren te staan, te verbeuren twaalf rd^s. ten behoeve vanden officier en den ykmeester, ider voor de helfte.

10. De luyden, die tarwe aende molen sullen brengen ofte senden, sal het vry staan daar by te mogen blyven of imand van harent wegen daer by te laten, tot dat deselve gemalen ende in meel gelevert sal wesen, om te letten, datse wel en na behoren gemalen ende niet verwisseld ofte verminderd werd.

11. De pagter sal de molen mogen laten gaan, soo wel by dag als by nagt, maar niet op Sondagen, ten waare by groote noodsakelykheyd, als wanneer hy daartoe sal versoeken licentie vanden lantdrost.

12. De Comp^e. sal op den aanvang vande pagt eenigen tyd een Nederlands molenaar aende molen houden, om den pagter syn volk te onderwysen, op wat manier met deselve moet omgegaen ende gehandelt werden, dogh sal den pagter daervoor aenden selven molenaar maandelyks moeten betalen een somma van twaalf rd^s.

13. Den pagter sal sorge dragen, dat de molen, mitsgaders de instrumenten en de gereedschappen, tot deselve behorende, door syn volk of andere niet geschonden of beschadigt, dan wel gebroken worden, op peene, dat de schade ten synen laste sal werden gebragt.

14. Die eenig koorn op deselve molen sal laten malen, sal gehouden syn desselfs meel in de molen op de schaal, aldaer hangende, te ontfangen, ende den pagter sal daer mede mogen volstaen, sonder dat de backers daerna, te huys komende en meer onderwigt bevindende, daervoor iets sullen hebben te eysschen ofte pretenderen.

15. Den moolenaer sal voor het wegstuyven van het meel en andere spilling genieten drie of uytterlyk vier ten hondert, nadat het koorn veel of min gedroogt sal wesen, sonder dat den backer daer tegens sal hebben te spreken, maar, meerder onderwigt bevonden werdende, sal den molenaar het selve den backer gehouden syn te vergoeden; dog wanneer de molenaar

het koorn te nat ofte vogtig bevind te wesen, soo sal hy niet gehouden syn het selve te malen, voor dat het behoorlyk sal wesen gedroogt.

16. Ende opdat een ider het syne mag krygen, so sullen de backers, nog ook de molenaars, geen nieuw koorn in de steenen mogen storten om gemalen te werden, voordat het meel vande voorgaande wel uytgeveegt en by een vergadert sal syn.

17. Den molenaar sal gehouden wesen gestadig naauwe agt te nemen, dat de molen door den aanwas van het water of andere niet te snel om gedreven werd, waar door het koorn in deselve soude mogen werden verbrand, op peene van de schade uyt syn eygen geld te vergoeden.

18. Den pagter en sal niet gehouden wesen het meel, in de molen gemalen, de backers te laten volgen ofte weg doen dragen, voor dat hy wegens het gestelde loon sal syn voldaen ende betaald, ten waare med syn goede geliefte ende eygene vrye wille, om reden hy anders dikmaals het na lopen heeft.

19. Ende om alle diefstal, die 'er omtrent de koornmolen ende het gemaal kan geschieden, soo veel mogelyk voor te komen, soo sal niemand, wie hy ook sy, eenig koorn ofte meel vermogen te kopen, dan van de geene, die haer publicq met de g'authoriseerde bakneringe generen, op peene, dat de gene, die contrarie gedaen hebben ende bevonden sal werden eenig koorn ofte meel van lyfeygenen of andere personen, als genoemt syn, gekogt ofte ontfangen te hebben, gehouden ende gestraft sal werden, als of hy de diefstal selve hadde begaan.

20. Gelyk ook alle degene, die eenig meel van Cabo de goede hoop, dan wel uyt Bengale of China alhier komen aen te brengen, gehouden en verpligt sullen wesen aen den pagter voor ider picol een rd[r] aen impost te betalen, op peene, dat degene, die sulx niet komen te doen, boven en behalven de confiscatie van het meel, nog voor ider picol sullen verbeuren een somma van vyftig rd[s], by den officier en den pagter, ider voor de helfte, te verdeelen.

Conditien der pagt van het kerven van Chineese taback.

1. Alle de gene, die uyt China, de Oostcust Java en elders Chineese taback alhier komen aen te brengen, sullen gehouden wesen hunne aengebragte quantiteyt, sonder het minste daer van agter de hand te houden ofte verswygen, behoorlyk en na waerheyd den pagter op te geven, op verbeurte van vyf en twintig rd^{s}., de eene helfte voor den pagter ende andere helfte voor den officier, onder wiens jurisdictie de agter gehoudene of geslokene tabak sal werden agterhaald.

2. De pagter sal hebben en ontfangen een geregte thiende van den gekorven tabak, die binnen dese stad of jurisdictie gebruykt werd, als mede van alle gekorven tabak, die binnen deser stede sal werden gebragt ende verkogt.

3. Den pagter sal, na aftrek van voors. tol, op ider canasser een groot merk moeten stellen, mitsgaders daer van by syne notitie behoorlyke aentekeninge houden, als mede van de quantiteyt der canassers, die elke nachoda of handelaer alhier heeft aengebracht.

4. Degeene, die hunne taback by canassers willen verkopen, sullen het selve aen den pagter moeten bekend maken, als wanneer den selven daervan haer niet alleen een briefje sal moeten verleenen, maer ook by syn notitie boek aentekenen de namen der gene, die de geseyde canassers taback komen in te kopen.

5. Gelyk mede de geene, dewelke hare taback by bondels willen uytventen, sulx aen den pagter behoorlyk sullen moeten notificeren, die als dan syn merk, het geene hy op de canassers gestelt heeft, erkennende en het selve uyt doende, vervolgens aen den kant van ider bondel een kleynder merkje sal moeten stellen, sonder egter daer voor eenige betalinge te mogen eysschen, als bereets voor het merken der canassers de gestelde thol genoten hebbende.

6. Degeene, die ongemerkt canassers of bondels met taback verkopen en daer op werden g'attrapeerd, sullen tel-

kens verbeuren een boete van vyf en twintig rd^{s}, voor en ten profyte als boven.

7. Dog den pagter sal sig sorgvuldig moeten wagten omme geene bondels voorbedagtelyk ongemerkt te laten en deselve aen de eygenaars aldus weder terug te geven, dan wel direct of indirectelyk toelaten, dat sulx door syne dienaers gedaen werd, ten eynde door dat onregtvaerdig middel naderhand occasie te hebben de eygenaers van sodanige ongemerkte bondels onschuldig in de boete te bekeuren, en sulx op verbeurte van een hondert vyftig rd^{s} voor de eerste mael en drie hondert ditos voor de tweede reyse ten behoeve van den officier, dan wel arbitrale correctie na bevindinge van saken.

8. En om alle fraudatien, welke in dese pagt souden konnen werden gepleegt, soo veel mogelyk, voor te komen ende te beletten, sullen alle sodanige tabaks verkopers gehouden syn om telkens in het begin van de maend of uytterlyk den 6^{en} derselve een licentiebriefje van den pagter te moeten halen, op verbeurte van vyf en twintig rd^{s} ten behoeve van den pagter en officier, onder wiens jurisdictie sodanigen contraventeur sal werden agterhaeld.

Conditien der pagt van de waxkaerssen.

1. De kaersemakers sullen aenden pagter moeten betalen voor ider catty wax, dat sy comen op te doen, twee stuyvers.

2. Ende sullen gehouden syn, alvoorens eenige kaarssen te mogen maken, om haere namen aen den pagter op te geven.

3. De kaersemaekers sullen bovendien verpligt syn om alle hunne kaerssen door den pagter te laten merken, voor en al eer sy deselve sullen vermogen te verkopen of in hunne winkels te koop setten, op verbeurte van vyf en twintig rd^{s} voor elke ongemerkte kaars, te verdelen de eene helfte voor den pagter en de andere helfte voor den officier, onder wiens jurisdictie sodanigen contraventeur sal werden g'attrapeerd.

4. Den pagter sal gehouden wesen om selfs, dan wel door syne dienaren, alle kaerssen aen het onderste end en niet in het midden of boven aen te merken of doen merken, op peene, sulx contrarie bevonden werdende, voor ider qualyk gemerkte kaers te sullen verbeuren veertig rd^{s} ten behoeve van den officier, sonder dat hem eenige verschoninge sal werden toegelaten med voor te geven, dat hetselve door syne dienaars buyten desselfs kennisse gedaan is.

5. Gelyk ook de dienaers van den pagter, by het doen van ondersoek, niet sullen vermogen de kaersen hart te drukken, ten eynde deselve daer door van haer merk te ontblooten, op peene van arbitrale correctie.

6. Ende opdat den pagter des te minder soude konnen werden verkort, sal niemant voor syne particuliere huyshoudinge eenige kaerssen vermogen te maken, op verbeurte van deselve kaerssen ende vyf en twintig rd^{s} boete, van dien te appliceren de eene helfte voor den officier en de andere helfte voor den pagter.

7. Item en sullen de kaerssenmakers geen wax vermogen op te doen ofte ontfangen dan ter publicque waege, mede op de boete voormeld.

8. Ende sullen de kaerssenmakers, die voor het ingaen van de pagt eenig wax ofte kaerssen binnen haere huysen hebben, binnen drie dagen het gewigt van dien den pagter gehouden wesen op te geven, om den voors. impost daer van te betalen, sonder onderscheid of reden, dat aen de vorige pagter betaeld hebben ofte niet, om de groote fraudatie, die daer door anders soude konnen geschieden, en sulx mede op peene voors.

Conditien der pacht van de rysmarkt.

1. Den pagter sal van ider persoon, die op de markt met rys te verkoopen voorsit, maandelyks genieten een halve rd^{r}. ende sal den basaer wagter den pagter in het vorderen van syn geregtigheyd behulpsaem moeten wesen.

2. En sal de rys op de markt tegens de gestelde prysen alleen mogen werden verkogt by de kleyne maet of gantang.

3. Den pagter sal sig sorgvuldig moeten wagten om eenige ongeykte maten tot het meten van rys te gebruyken, op peene van, sulx doende, telkens vyftig rd[s] te verbeuren, ten behoeve van den officier.

4. Niemand sal vermogen eenige van buyten aenkomende Javase rys by de kleene maet of gantang te verkopen, dan eenelyk op de daertoe gestelde en geordonneerde markt off passer, ten waere med speciael schriftelyk consent van den heer president van den E. geregte deser stede, op verbeurte van twaelf rd[s] ten behoeve van den officier en pagter, ider voor de helfte, en bovendien sonder aensien van persoonen in de ketting te werden geklonken omme daerinne aende gemeene werken sonder loon te arbeiden voor den tyd van zes maanden of langer, na gelegentheid en bevindinge van saken.

5. Gelyk ook den pagter wel uytdruckelyk werd g'interdiceerd om aen imant eenige permissie te verleenen tot sodanigen particulieren verkoop van voors. rys uyt haere besondere huysen of langs de wegen en vaerten, tensy med voorkennisse en speciael consent van den heer president van voorm. geregte, op peene van telkens te sullen verbeuren vyftig rd[s] ten behoeve van het Lasarus huys en den officier, ider voor de helfte.

6. Maer sal den pagter in tegendeel gehouden wesen om een iegelyk, die hy weet van gem. graen meer in voorraed te hebben, als het nodige tot eygen gebruyk, aen te manen en te noodsaken om daer mede de gemeene markt ofte basaer te voorsien.

7. Degene, die invoegen voormeld sullen gepermitteerd werden om particulier uyt haere huysen of langs de wegen en vaerten de voors. rys by de kleene maet of gantang te mogen verkopen, sullen maendelyks aen den pagter een rd[r] en aen den basaermeester een quart dito moeten betaelen, mitsgaders daervoor een biljet ontfangen.

8. Dog de sodanige, die haer met het stampen en verkopen van Jacatrase pady uyt haere huysen komen te erneren, sullen onder dese pagt niet vermogen te werden gerekend, maer sullen daervan in het geheel gelibereerd en bevryd syn, mits sulx door haar gedaen werdende med voorkennisse en consent van den heer president van voors. E. geregte.

9. Ende sal voorts den basaermeester gehouden en verpligt syn om alle Maendag precys een monster van sodanige ryst, als in die week op de markt staet verkogt te werden, aen den heer president van Schepenen te vertonen en over te geven, ten einde als dan vervolgens, wanneer gem. heer president sulx komt goed te vinden, door den Bailjiuw deser stede de visite te konnen werden gedaen, ter ervaringe of de ryst, dewelke verkogt werd, med het overgegevene monster over eenkomende is, dan niet.

Conditien van de pacht der hanevegteryen.

1. Den pagter en degene, die hy syn reght komt mede te deelen, sullen buyten dese stad alleen, met uytsonderinge van alle andere, hanevegteryen mogen houden, mits daertoe nemende goede en vreedsame luyden en bovendien voor deselve verantwoordende, in soverre dese pagt is concernerende.

2. Buyten de vier plaetsen, van ouds daer toe gebruykt, sal den pagter geen andere vermogen te kiesen, als med toestemminge vanden heer president vanden E. geregte deser stede.

3. Den pagter sal gehouden wesen om voor de plaetsen der voors. hanevegteryen een houte of geschilderde haen te stellen tot een teeken.

4. Niemand dan den pagter en die hy syn reght, invoegen voormeld, komt mede te deelen, sal vermogen eenige aparte plaets of plaetsen tot hanevegteryen op dessels erven, campons, huysen, thuynen of landen te vergunnen of toe te laten, dat deselve daer toe gebruykt werden, op verbeurte van vyftig rd^s^. en een boete van ses ditos ten laste van een ider,

so speelder als wedder, dewelke op de gedaene aenklagte egualyk sullen werden verdeeld tusschen den pagter en lantdrost.

5. Den pagter sal van ider hanevegter, welkers haen de victorie komt te behalen, twee sts. genieten van ieder rd^r^., die hy gewed ende gewonnen heeft.

6. Gelyk mede van ider particuliere wedder, die inselver voegen komt te winnen, twee sts. van elke ducaton.

7. En sal dese geregtigheyt aenstonds aen den pagter moeten werden betaeld, op pene, dat sy andersints, als fraudateurs der pagt, alle, het geene sy gewonnen hebben, aen haere parthyen sonder tegenspraek wederom sullen moeten restitueren ende te rugge geven.

8. Dogh den pagter en sal geensints vermogen te admitteren eenige slaven ofte lyfeygenen, wie deselve ook soude mogen toebehoren, op pene van ses rd^s^., te verbeuren ten behoeve van den lantdrost, voor ider slaef, die door hem in de hanevegteryen sal toegelaten werden.

9. Soo als den pagter ook geen part of deel in de gem. hanevegteryen en de particuliere weddenschappen, die daer uyt weder komen voort te vloeyen, sal vermogen te nemen, directelyk nog indirectelyk, op pene van, daer op bevonden werdende, telkens dertig rd^s^. te sullen verbeuren ten profyte voormeld.

10. Maer sal den pagter sig volkomen neutrael en onsydig moeten houden en veel minder mogen gedogen, dat syn volk het spoor ofte vlym aen dese ofte geene haan verkeerd en qualyk komen vast te binden, ten eynde daer door te veroorsaken, dat, soo wel den eygenaer vandien, als de particuliere wedders, die de syde van voors. haen gekosen hebben, hare weddenschap komen te verliesen, en sulx mede op een gelyke boete ten behoeve voorschreven.

Conditien der pagt van de Chinese toptafels.

1. De Chinesen sullen nergens anders vermogen te toppen,

dan alleen in de publicque topbanen, dewelke den pagter binnen de stad ten getalle van 8 en buyten de stad ten getalle van 16 ditos sal vermogen te hebben, en dat op sodanige plaetsen, als hy bevinden sal, dogh naer bekomene permissie, daer toe het voordeligste voor hem te wesen; dog sal den selven sodanigen tophuys ofte huysen naderhand niet vermogen te verplaetsen, dan med voorkennisse vanden heer president van Schepenen, op verbeurte van drie hondert rd^s. ten behoeve vanden officier; gelyk ook den pagter geen meerder tophuysen sal vermogen op te setten, als het getal, hier bovengemeld, en sulx mede op een gelyke pene ten profyte als voren; en sal gevoeglyk voorts die gene, die aen eenige Chineesen toegelaten sal hebben, dat'er in syn huys, stoep, thuyn of erve, 't sy binnen of buyten de stad, getopt werd, daer voor verbeuren een somme van vyf en twintigh rd^s. voor de eerste en vyftig rd^s. voor de tweede reyse, hoedanigen boete den pagter ten behoeve vanden officier ook verbeuren sal, indien hy bevonden werd syn consent daer toe te hebben gegeven.

2. Het toppen sal door de Chineesen niet mogen gedaen werden ofte geschieden op Sondagen, dan wel andere feest- ofte beede dagen, op pene van vyftig rd^s. door den pagter en thien ditos door ider speelder te verbeuren ten behoeve van den officier, 't sy dat sulx in de publicque topbanen of wel elders, binnen of buyten 's huys, komt te geschieden.

3. Op de voors. publicque topbanen sal niet vroeger dan 's morgens ten ses uuren, nog later dan 's avonds ten negen uuren getopt ofte gespeeld mogen werden, mede op verbeurte van ses rd^s. door den pagter en drie ditos door ider speelder, ten behoeve als vooren.

4. Ende sal voor ider toptafel, 't sy hoe veel er ook in ider publicque topbaan souden mogen wesen, by den geene, die op de top wil voorsitten, aenden pagter voor een half etmael moeten betaeld werden twee en een halve rd^s. ofte soo veel minder, als hy med den pagter sal konnen over een komen, dan wel door den winner van elk spel twee sts. van ider ducaton.

5. Den pagter, collecteurs ofte medestanders van de Chineese topbanen, sullen geen andere natien, 't sy Europeanen ofte andere inlandse christen ofte onchristenen, veel min lyfeygenen, aen de toptafels admitteren om mede te toppen, op verbeurte van vyf en twintigh rd^{s}. ten behoeve als vooren, te betalen door de gene, die op de topbanen alsdan tot invordering van dese geregtigheyt present sal wesen, 't sy dat hy pagter, medestander ofte collecteur is, voor de eerste mael en arbitrale correctie voor de tweede reyse, dat hy daer op betrapt sal werden.

6. Maer indien imand tot het toppen van eenige ongepermitteerde natien, vrye ofte lyfeygenen, 't sy onder malkanderen ofte med Chinesen vermengt, syn huys, stoep ofte erve, binnen ofte buyten de stad, komt te leenen ofte anders te indulgeren, so sal den selven daer voor verbeuren twee hondert rd^{s}. voor de eerste en vier hondert ditos, boven nog arbitrale correctie, voor de tweede reyse, dat hy daer op sal werden g'attrapeerd.

7. Gelyk ook alle Chineese wyven, derselve dogters en andere vrouwen het toppen in het geheel, selfs in de gepermitteerde topbanen, uytdruckelyk verboden werd, op pene en verbeurte als boven, ten welken eynde den capiteyn en luytenants der Chineese natie gequalificeerd werden hier omtrent behoorlyke rechergie te mogen doen, mits gehouden blyvende om alle sodanige wyven, dogters en andere vrouwen, dewelke sy op het toppen komen te attrapperen, aenden officier op te geven en bekend te maken.

8. So als mede die langs de straten, in of med mandens, koekjes of andere eetbare waren te koop veylen, het toppen of laten toppen op hare gem. mandens geinterdiceerd werd, insgelyks op pene en verbeurte als voren.

9. Ende sullen niet alleen degeene, die met Chineesen tegens dit verbod getopt hebben, 't sy Europeanen ofte andere inlandse natien, maer van gelyken ook de Chineesen, die met de voors. ongeoorloofde natien hebben getopt, boven de verbeurte van het geld, dat'er aen de eene of de andere kant gewonnen mogte zyn, en nogh thien rd^{s}. daer en boven, voor den tyd

van agt dagen te water en rys in donkere gevangenisse geset, dog een slaef synde, agter het stadhuys strengelyk gegeseld werden.

10. Die omtrent de toptafels eenige moeyten maakt of de Chineesen eenigen overlast doet, 't sy med stooten of slaen, dan wel met het opgesette geld weg te nemen, sal als over publicque straetschenderye gestraft werden na exigentie van saeken.

11. En sullen alle de voors. boetens g'appliceerd werden, voor de eene helfte aen den officier, die de calange sal doen, en voor de andere helfte ten behoeve van het Chineese hospitael.

12. Gelyk dan ook tot de calange van alle de voors. contraventien gequalificeerd werden, niet alleen den bailliuw en lantdrost, sonder onderscheyd van jurisdictie, 't sy binnen of buyten de stad, maer ook beyde de respective fiscaels.

13. Dog sullen geene luyden, *fixum domicilium* hebbende, ten eersten mogen werden g'incarcereert, maer by gebrek van betalinge der boetens sullen sodanige personen door den officier tot de naeste vergadering in 't blokhuys mogen aengehouden en alsdan door hem daervan kennisse moeten gegeven werden, ten fine wyders voor den regter geconvenieert ende saeke aldaer de plano te werden afgedaen.

14. Soo als verder de respective collegien van justitie g'interdiceerd werden, op hetgeene met het toppen der Chineesen gewonnen is, nog op de verstreckinge van gelden, dewelke door de pagters of medestanders, dan wel selfs door de gene, die niet mede gespeelt mogten hebben, aen imand tot het toppen mogte gedaen syn, eenig reght te spreeken, veel min de executie te decerneren, niet jegenstaende wat obligatien ofte schriftelyke schuldkennissen daer van verleend mogten syn.

15. Den pagter, collecteurs ofte medestanders der topbanen sullen selver niet mede vermogen te toppen, dan wel eenig part of deel daer in te nemen, op een pene van vyf en twintig rd^s^., te verbeuren ten behoeve van den officier, so dikwyls het selve door haer sal werden gedaen.

16. Voorts sullen deselve ook behoorlyke sorge moeten dragen, dat in de publicque topbanen med geen valsche steenen, dan wel op een andere wyse, hoedanig sulx ook soude mogen werden gedaen, valschelyk gespeeld werd, op peene, dat, het selve med haere voorkennisse gedaen off oogluykende toegelaten werdende, sylieden telkens sullen verbeuren een somma van een hondert rd^s^., insgelyks ten behoeve van den officier, boven en behalven sodanigen arbitrale correctie, als men na gelegentheyd van saken vermeenen sal te behooren.

17. Ende sal wyders niemand, hetsy den ontfanger generael of imand anders, buyten de respective officieren, die sulx alleen gepermitteerd is, vermogen, om te toppen off dientwegens eenige recherche te doen, eenige nagtbriefjes te verleenen.

Conditien der pacht van de aenkomende poeyer- en candysuyker van Java's Oostcust en Cheribon, etc.

1. Van alle poeyer- en candysuyker, dewelke van Cheribon ende Oostcust Java, mitsgaders Tandjong Kayeet, Cramat en daer om her alhier werd aengebracht, sal den pachter een rd^r^. van ider picol candy en een halve rd^r^ van ieder picol poeyer suyker genieten aen pagt.

2. Den aenbrenger of eygenaer van voors. suyker sal syne aengebragte quantiteyt aenden pagter behoorlyk en na waerheyd moeten opgeven, sonder daer van iets agter te houden of te verswygen, op pene van vyf en twintig rd^s^. voor ider agter gehoudene en verswegene picol te sullen verbeuren, de helfte voor den pagter en de andere helfte voor den officier, onder wiens jurisdictie den selven sal werden g'attrapeerd.

3. Ende opdat den pagter geen schade staende syn pagt, sal komen te lyden door het opkopen van suyker, dewelke de E. Comp. om de oost soude mogen laten doen, so sal desen incoop door haer Edele nagelaten werden en die in het geheel aende ingesetenen of andere negotianten opengesteld blyven.

4. So als mede van de suyker, die de E. Comp. van particuliere komt te koopen, door den verkoper den thol soowel sal moeten werden betaelt, als of hy die aen andere particulier quam te verkopen.

5. Gelyk ook van alle vaertuygen, med suyker geladen, dewelke door contrarie winden, dan wel om andere redenen hunne ankers alhier ter rheede laten vallen, ofschoon de nachodas volgens haere pascedullen die negotie op andere plaetse van meninge syn te dryven, het voors. tholgeld voor ider picol aenden pagter sal moeten werden betaeld, alvoorens deselve weder van dese rheede sullen vermogen te vertrecken, en dat op de eygene peene, die hier voren staet aengehaeld.

6. Ende sal den pagter gehouden syn om op syn eygen kosten het pagters huysje, buyten de boom staende, te onderhouden en het selve med het eyndigen van de pagt, behoorlyk gerepareerd, aen syn successeur in de pagt over te geven.

Conditien der pagt van de waag.

1. In de waag sal een Hollandse schaal en gewigt, maer geen andere, mogen gebruykt werden, dewelke den waagmeester onder syne verantwoordinge en bewaringe hebben sal.

2. Yder sal gehouden wesen syne goederen aen de waag te brengen of door syne dienaren aldaer te laten brengen, om gewogen en gelevert te werden, sonder dat den pagter sig daer mede sal hebben te bemoeyen, ten sy alvorens daartoe expresselyk versogt werdende.

3. Ende om alle fraudatien, so veel geschieden kan, voor te komen, sal niemant eenig goed ofte waeren boven de 50 ℔ gewigt mogen uytleveren of transporteren dan ten overstaen vanden waagmeester of pagter.

4. Ten welken eynde niemand meerder dan de voors. swaerte van 50 ℔ aen gewigt sal vermogen in syn huys te hebben.

5. Voor de coopmanschappen en goederen, die de waage subject syn, sal by den verkoper een ten hondert betaelt werden, maer vande coopmanschappen, die van d'E. Comp^e werden gekogt, sal den koper de gem. geregtigheyd van een ten hondert moeten betalen.

6. Ende werden verstaen de waage subject te wesen alle coopmanschappen en waren, die men gewoon is by het gewigt te verhandelen, van dewelke het waag geld sal moeten betaeld werden, soo menigmael deselve verkogt en getransporteerd werden, alles op verbeurte vande coopmanschappen en goederen, mitsgaders sodanigen correctie, als de saeke na haer gewigt sal g'oordeeld werden te meriteeren, excepto de coffy boonen en rys, die van dese pagt g'eximeerd blyven.

7. Dog sal egter de Chineesen moeten toegelaten werden om, voor haer eygen speculatie, derselver waaren in haere wooningen med de daats te mogen wegen, maer niet om deselve daer mede te venten.

8. Gelyk ook de Palembangers geen waag geld sullen behoeven te betalen of hetselve door den pagter van haer sal mogen gevordert werden, ten belange van sodanige peper, als door de gem. Palembangers met hunne eygene vaertuygen alhier sal werden aengebracht.

9. In selver voegen sal voor het wegen van thee het pagt geld maer eens behoeven te werden betaeld, te weten door den verkoper een rd^r. van 't hondert en by den coper een halve dito van ider hondert rd^s., sonder weder by verkoop eenige geregtigheyt meer subject te syn.

10. Het rekenen vande tarra sal aen den waagmeester werden gedefereerd en, by non-accoord van parthyen contrahenten of ook den waagmeester, aenden ontfanger en licentmeester.

11. En dewyle het somtyds gebeurt, dat de coopluyden oneens syn in den uytslagh en balance van de schaal, so sullen de navolgende goederen, boven de 100 ℔ swaer synde, ten voordeele vanden koper op en af mogen gewogen werden, namentlyk:

med een quart pond:

amphioen, thee, zyde en andere van diergelyke soort en prys;

med een half pond:

schilpadshoorn, aguilhout, vermiljoen, quiksilver, rassamalle, nagelen, coper, thin, spiauter, etc.;

med een pond:

wax, eliphants tanden, anys, benjuin, catjauw poetjoek en alle andere grove coopmanschappen, die med de groote schaele gewogen werden, boven de drie hondert ponden swaer synde;

en med drie ponden:

yser, lood, suyker, sappanhout, sandelhout, aluyn, comyn, kissialignum en ebbenhout.

12. Tot meerder gemak vanden pagter sal den waagmeester den pagter moeten behulpsaem syn in het vorderen van desselfs geregtigheyt.

13. Den pagter en syne medestanders sullen sorge moeten dragen, dat door den waagmeester de schalen telkens wel gereynigt en schoon gemaakt werden van het gene daerop bevorens is gewogen geworden.

14. En so mede, dat geene gewigten, schalen en balancen in de waege werden gebruykt, tensy deselve om de ses maenden door den ykmeester tegens de slapers behoorlyk syn g'egaliseerd ende geconfronteerd.

15. Den pagter, dan wel een van syne medestanders, sal by het wegen van goederen in de waag altoos present moeten syn, sonder sulx op haere schryvers te mogen laten aenkomen, op peene van, daer in nalatig bevonden werdende, telkens te sullen verbeuren een hondert rd^s. ten behoeve van den officier.

16. In selver voegen sal den pagter en syne mederstanders sorgvuldig beletten moeten, dat haere schryvers de koopluyden, buyten en behalven het pagtgeld, niets ter wereld komen af te vorderen en veel minder om, by het wegen van sappanhout, ebbenhout, lacka, zeegewas, arreek, etc., van de eygenaers of verkoopers een en een quart rd^r van ider een hondert rd^s, dán wel meerder of minder af te perssen, onder

pretext dat sommetje voor haere moeyte en pennedienst apart te moeten werden betaelt, op poene van, sulx geschiedende, in soo een geval voor haere schryvers te sullen moeten verantwoorden en, soo dikmaels het selve gebeurt, aen den officier te betalen een somma van vyff hondert rd[s].

17. Soo als ook verder geene andere practycquen tegens den inhoud en intentie van dese pagt conditien door haer vermogen werk stellig gemaekt ofte gepleegd werden, op pene als boven.

18. Gelyk dan in selver voegen den pagter en syne medestanders niet en sullen vermogen eenige packen of kisten met amphioen, dan wel eenige andere goederen, waervan den particulieren handel verboden is en dewelke haer niet duydelyk en blyken op een wettige wyse van d'E. Comp[e] te syn gekogt, in de waag te laten wegen, veel minder daervan eenige pagtpenningen off geregtigheyd genieten.

23 Junij. / 19 October. *Verbod voor repatriërende huis-timmerlieden tegen het medenemen van »pothuyzen of timmer-kisten, »dan wel eenig ander volumen tot het bergen van ge»reedschappen, onder wat benaming het ook zoude »mogen weesen."*

Dit verbod, uitgevaardigd op last van Heeren XVII[nen], is niet van eenige strafbepaling vergezeld.

29 Junij. *Vernieuwde afkondiging van het plakaat van 28 Julij / 17 Augustus 1715 tegen inbrekers, enz.*

»Het langs hoe meer toenemende rampocken, moorden en »roven by nagt op het land en in de thuynen der ingesetenen" van Batavia gaf aanleiding tot deze vernieuwde afkondiging.

6 Julij. *Bepaling, dat voor alle, te Batavia ingevoerde slaven, »'t sy ter verkoop dan wel in bestelling, precise,*

»zonder eenig onderscheid, de daartoe staande thol-»penningen" ad 10 rijksdaalders per hoofd moesten betaald worden.

»Mits de continuerende onlusten ten eylande Celebes" vreesde de Regering, dat de toch reeds te groote aanvoer van slaven te Batavia vermeerderen zoude. Vroeger noemde de Regering die »thol-penningen" eene boete (zie bladz. 34 en 149). Allengs was die boete een inkomend regt geworden.

10 Julij. *Bekendmaking, dat het Collegie van Diakenen te Batavia openlijk in de Nederduitsche kerk verantwoording zoude doen zijner administratie over het jaar 1738.*

17 Julij. *Bekendmaking, dat de Buiten-Regenten van het Lazarus-huis te Batavia in de »opene" raadkamer van Commissarissen van huwelijksche en kleine geregtszaken verantwoording zouden doen hunner administratie van 1 Julij 1738 tot ult. Junij 1739.*

30 Julij. *Bepaling, dat »de hoofden der militie en zee-»vaard" [de Commandeur en Equipage-meester, alsmede de kapitein, kommandant van het kasteel Batavia] ex officio zouden zijn buiten-regenten van het hospitaal te Batavia.*

Elk hunner zoude vooral bemoeijenis hebben met »zodanige »sieken, als van de onder haar sorterende manschap" in het hospitaal aanwezig mogten zijn.

14 Augustus. *Bepaling, dat Vendumeesters te Batavia geene zitting konden nemen in het Collegie van Schepenen, maar wel in andere Collegiën.*

De reden hiervoor was »de pressantheid en menigvuldige »voorvallende commissiën, etc." bij het Collegie van Schepenen,

ten gevolge waarvan men »niet wel de bediening van Vendu-»meester te gelijk met dat van Scheepen konde waarnemen."

$\frac{8}{18}$ September. *Verbod voor inlanders tegen het heimelijk verhuizen uit het eene district naar het andere.*

Dit stuk is gerigt aan alle »opperhoofden en onderdanen, »zoo in de Bataviase omme-, als Prianger boovenlanden, met »alle de geene, die in andre districten woonagtig en gehoorende »syn onder de jurisdictie van d'E. Comp."

Het verloop van volk scheen meer dan vroeger in zwang te zijn, waarin de Regering vooral dit nadeel zag, dat »de »opperhoofden of regenten door de overlooping van haare »onderhoorige volkeren veeltyds in verlegentheyd en buyten »staat werden gesteld om haar contingent en de besorging »der negotie-waaren 's jaarlyx aan de E. Comp. te kunnen »voldoen."

Zij gelastte daarom de regenten alle overloopers op te pakken en aan hunne eigenlijke regenten over te leveren, op straffe eener boete voor elk verzuim van 10 rijksdaalders, te verdeelen voor:

1/3 aan den Commissaris tot en over de zaken van den inlander;

1/3 aan de Hollandsche kerk, en

1/3 aan den aanbrenger van overloopers.

Bij achterhaling van een overlooper moest daarvan kennis worden gegeven aan den Commissaris vd., die den schuldige voor de eerste maal eene »gevoelige correctie" zoude laten toedienen en voor de tweede maal voor zes maanden in de ketting klinken »omme soodanige voorsz. tyd onder haar be-»scheyden district te arbeyden."

Indien men om de eene of andere wettige reden verhuizen wilde, moest men daarvan kennis geven aan zijnen regent; deze weder aan den Commissaris vd., die alsdan daartoe vergunning verzocht aan den Gouverneur Generaal.

Dit stuk is »in de Javaansche tale" afgekondigd.

15 September. / 7 December. *Reglement op de brandspuiten te Batavia.*

1. In yder der vyf blocken, waerin deze stad, volgens de kaart daervan synde, verdeelt is, voortaen sullen moeten geplaast en gereet gehouden werden twee slangbrandspuyten, sulx, dat het getal derselve in het geheel sal moeten bestaen in 10 ditos, dewelke alle met goede en bequame waterslangen voorsien sullen moeten wesen, in plaetse van watersacken, die van sooveel utiliteyt niet en syn, sullende by yder spuit moeten gevoegt werden ten minsten twaalf der voorsz. waterslangen, met en benevens een gelyk getal mamirings, yder van vyftig voeten lang, dewelke op den anderen konnen geschroeft, mitsgaders gemaekt sullen moeten werden, namentlyk de slangen van vier en de mamirings van twee dubbeld zeyldoek, dat van binnen met wax bestreeken is, waer en boven yder spuyt, soo gauw doenelyk, niet alleen sal moeten werden voorsien met een andre spuyt, die men den aenvoerder noemt, nevens de behoorlyke suygers, daertoe gehorende, maer ook nog buyten den voornoemde aenvoerder met twee perspompen; en sulx yder spuyt op sig selven sal moeten bestaen uyt drie pompen omme, wanneer 'er brand komt te ontstaen in een huys, dat verre van het water afgelegen is, om de wille der groote distantie, die er als dan is tusschen de brand ende plaetse van het water, met des te meerder aendrang het water van d'eene pomp in de andere te konnen overpompen.

2. Ten welken eynde aende oostsyde vande groote rivier, in't block, gemerkt A, B, C, D, E, F, Q, No. 1 en Q, No. 2, S, No. 1 en S, No. 2, onder het welke begreepen is de oostsyde langs de groote rivier, vande Amsterdamse gragt af tot de Middelpunts brugge toe, de Heerestraet, de Princestraet, de Tygers gragt, te rekenen vande Amsterdamse tot de Leeuwinne gragt toe, de Caymans gragt, insgelyks vande Amsterdamse tot de Leeuwinne gragt toe, de Groene gragt, de Janvermanderstraet, de wal tegens over de punten Middelburgh en Delft, de zuydsyde vande Amsterdamse gragt ende noordzyde vande Leeuwinne gragt, sal moeten g'extrueerd en gemaekt werden aende wal,

aen het oostend van opgemelte Janvermanderstraet, een spuyt huysje, waerinne bequamelyk twee brandspuyten met derselver toebehooren en verder brandgereedschap, het geene hierna sal werden opgenoemt, sal konnen geplaast en geborgen werden.

3. Dog de twee brandspuyten en verdere brandgereedschappen, die aende oostsyde vande groote rivier ten dienste wesen en g'employeerd sullen werden in het block, gemerkt G, H, J, K, L, Q, No. 3 en Q, No. 4, waerin is leggende de oostsyde langs de groote rivier, vande Middelpunts brugge af tot aende Diestpoort toe, de Nieuwpoortstraet, het Hospitaelsstraetje, het Zuyder- en Noorderkerkstraatje, het Stadhuyspleyn, de Tygers gragt, vande Leeuwinne gragt af tot het zuydeynde toe, de Mallabaerse gragt, het Ambagtsquartier, het Quartierstraatje, de wal over de punten Gelderland, Catsenelleboge en Orangie, mitsgaders de zuydzyde vande Leeuwinne gragt, sullen bequamelyk moeten bewaerd en geborgen werden in het voorsz. Ambagtsquartier, in een plaetse daer toe expres te appropriëren.

4 Ende sullen wyders de twee brandspuyten, nevens de verdere brandgereedschappen, gehorende aende westzyde vande grote rivier in het blok, gemerkt A, B en C, in hetwelke te vinden is de wal tegens over de punten Zelandia, Nassauw en Diest, de Renocheros gragt, vande Uytrechtse straat af tot aen het zuydereynde toe, de Jonkers gragt, insgelyks vande Uytrechtse straat tot aen het zuydereynde, de westsyde langs de groote rivier, vande Middelpunts brugge mede tot aen het zuydereynde, ende zuydsyde vande Uytrechtse straat, moeten geplaest en bewaert werden in een spuythuysje, hetwelke ten dien eynde, invoegen voormeld, sal moeten werden gemaekt en opgeregt by de Middelpunts brugge, naest het ratelwagtshuysje, aldaer staande.

5. Gelyk dan in selver voegen aende westsyde vande groote rivier in het blok, getekend D, E en F, waerin begrepen is de wal tusschen en over de punten Vriesland en Uytrecht, de Renocheros gragt, vande Maleytse gragt tot de Uytrechtse straat, de Jonkers gragt, mede vande Maleytse gragt tot de Uy-

trechtse straat, de westsyde langs de groote rivier, vande Middelpunts brugge af tot aen het noordereynde toe, de zuydzyde vande Maleytse gragt ende noordzyde vande Uytrechtse straat, de twee brandspuyten en verdere brandgereedschappen, voor dat blok geprojecteert, insgelyks sullen moeten geborgen en geplaetst werden in een spuythuysje, het geene daertoe, invoegen voorsz., sal moeten werden opgeregt aende voorsz. wal, schuyns tegens over de punt Vriesland.

6. Maer sullen de twee brandspuyten en verdere brandgereedschappen, gehorende tot het blok aende westzyde vande groote rivier, gemerkt G, H, J, K, L, M, N, O, P en Q, waer in leggende is de wal tegens over de punten Groningen, Overyssel, Zeeburg en Kuylenburg, de Javaense gragt, de Chineese gragt, de Renocheros gragt, vande Chineese gragt af tot de Maleydse gragt toe, de Jonkers straat, het Vierkant, de Equipagiewerf ende noordzyde vande Maleydse gragt, moeten bewaerd en geborgen worden op de voorsz. Equipagiewerf en sulx op soodanigen plaetse, als daertoe het best bequaem sal werden bevonden.

7. Ende sullen voorts inde opgem. spuythuysjes, mitsgaders in het Quartier en op de Equipagiewerf, by ider twee spuyten, op eene behoorlyke wyse, dat deselve voor het verderf, sooveel mogelyk, bewaert blyven, moeten gevoegt en geplaetst werden 300 leere brandemmers, 12 stuks brandzeylen, 4 ps. trossen of ander diergelyke touwwerk, 8 opgeslage lynen, 6 kerfbylen, 8 bossen marlyn en 50 Javaense dammers, buyten en behalven drie brandhaken, 3 houte ladders, soo lang als deselve vallen konnen, voorsien met behoorlyke weerkeeren, en 6 bamboese ladders, als 2 van 35, 2 van 30, 2 van 25 voeten lang, welcke haken en ladders onder de afdacken van voors. spuythuysjes, item in het Quartier en op de Equipagie werf, ter plaetse, daer sulx het beste geschieden kan, sullen moeten opgehangen en bewaert, mitsgaders de voors. brandzeylen op de Equipagiewerf, dog daer en tegens de hiervoren gemelte waterslangen en mamirings met haere kopere schroeven en bussen in het Quartier gemaekt en gerepareert werden.

8. Om alle confusie en vermenginge voor te komen en om te beletten, dat, wanneer meer dan twee brandspuyten met derselver verdere brandgereedschappen tot het blussen van brand gebruykt syn, niets op een verkeerde plaetse gebragt, maer alles wederom geborgen werde, daer het wesen moet, soo sullen de respective spuythuysjes, spuyten, emmers, haken en ladders, tot gemelde spuythuysjes gehorende, alsmede de plaetsen in het Quartier en op de Equipagiewerf, nevens de brandgereedschappen, aldaer te vinden, met nombers moeten onderscheyden werden, ten welcken eynde het spuythuysje beoosten de groote rivier in het block A, B, C, D, E, F, Q, N°. 1 en 9, N°. 2 S, N°. 1 en S, N°. 2, met alle brandgereedschappen, die aldaer geplaets syn, exceptis de voors. touwen, stuk voor stuk sullen moeten gemerkt werden met N° 1, mitsgaders die in het Quartier syn geborgen met N°. 2, item het spuythuysje ende brandgereedschappen, daertoe gehorende, te vinden bewesten de groote rivier in het blok A, B en C, met N°. 3, alsmede het spuythuysje bewesten de groote rivier in het blok D, E en F, nevens de brandgereedschappen, daertoe gehorende, met N° 4 en eyndelyk die op de Epuipagie werf geborgen syn met N°. 5.

9. En op dat alles wel en ordentelyk behandelt werde, soo sal over yder twee brandspuyten ende gereedschappen, die daer by gevoegt syn, gestelt werden een brandmeester, dewelke tot desselvs hulpe sal moeten hebben twee assistenten, die yder, nevens den heer president van Scheepenen, den bailliuw en den brandmeester, sullen voorsien zyn met een sleutel vande plaetse, daer de voorn. brandgereedschappen bewaert werden.

10. Ten welken fine als brandmeester over de spuyten en verdre brandgereedschappen, gemerkt N° 1, werd aengesteld den baas metselaer, in het Quartier bescheyden, die tot syne twee assistenten sal hebben den baes der steen- en beeldhouwers en den baas lootgieter, beyde mede in het Quartier dienst doende.

11. Gelyk insgelyks over de spuyten en brandgereedschappen, getekent N° 2, als brandmeester het opsigt werd toebetrouwt aen den baas timmerman in het Quartier, dewelke tot zyne twee

assistenten sal hebben den baas smit en den baas koperslager, beyde in selver voegen in het Quartier dienst doende of bescheyden zynde.

12. Soo als mede tot brandmeester over de spuyten en verdre gereedschappen, daerby gehorende, gemerkt N°. 3, werd aengesteld den baas smit op de Equipagiewerf, denwelke tot syne twee assistenten werden bygevoegt den baes der blockemakers ende meesterknegt der smits, beyde op de voors. Equipagiewerf te huys horende.

13. In selver voegen sal over de spuyten en brandgereedschappen, onderscheyden met N°. 4, het opzigt hebben den baas zeylmaker vande Equipagiewerf, die tot syne twee assistenten werden toegevoegt den baes kaertemaker en den meesterknegt der zeylmakers, beyde op de gemelde Equipagiewerf bescheyden wesende.

14. In dier wyse als dan eyndelyk tot brandmeester over de spuyten en verdere brandgereedschappen, gemerkt N° 5, verkoren werd den baes timmerman vande Equipagiewerf, mitsgaders tot desselvs twee assistenten den baes kuyper en de eerste meesterknegt der timmerlieden, insgelyks beyde thuys hoorende op meergemelte Equipagiewerf.

15. Ende opdat de voors. brandmeesters geen gebrek komen te hebben aen het noodige volk omme door haer, in tyd van brand, tot het blussen van dien, als andersints, aende brandspuyten en verdere gereetschappen gebruykt te werden, soo sal aen de brandmeesters der spuyten en brandgereedschappen, getekent N°. 1 en 2, werden toegevoegt het volk, het geene onder haer en onder derselver assistenten als werkbasen 's Comp. wegen bescheyden is, mitsgaders aenden brandmeester der spuyten, etc., gemerkt N°. 3, de smits en blockemakers van den werf, nevens het schuytsvolk van den onder-equipagiemeester, item aen den brandmeester van N°. 4 de zeilmakers en kaartemakers met het schuytsvolk van den baas timmerman en aen den brandmeester van N°. 5 de timmerlieden en kuypers, alle mede op de werff dienst doende, benevens het schuytsvolk van den Commandeur en Equipagiemeester, buyten

en behalven dat yder brandmeester nog sal moeten werden gerieft met een brandspuytbesorger of brandspuitmaker.

16. Waer en boven de gem. brandmeesters, soo tot het aenvoeren der spuyten en verdre gereedschappen na den brand, mitsgaders het weder terugbrengen derselve ter plaetse, daer het behoort, als andersints, yder sullen moeten voorsien en bygesprongen werden met een genoegsaem getal swarte koppen, dewelke aende brandmeesters der spuyten N°. 1 en 2 uyt 's Comp^s lyfeygenen, in het Quartier bescheyden, en aende brandmeesters der spuyten N°. 3, 4 en 5 uyt de Mooren, op de Equipagiewerf dienst doende, door degeene, die sulx incumbeerd, sullen moeten werden afgegeven.

17. Ende sullen als hoofden over de voors. 's Comp^s lyfeygenen het opsigt hebben den oppermandoor en twee der habielste ondermandoors, in het Quartier dienst doende, mitsgaders over de voorn. Mooren den meesterknegt der kuypers vande Equipagiewerf en twee der bequaemste sarangs.

18. Over alle welke bediendens der spuyten, etc. nog werden aengesteld twee opperbrandmeesters, namentlyk over die van N°. 1 en 2 den fabrycq- en keurmeester van kalk en steen, mitsgaders over die van N°. 3, 4 en 5 den commandeur en equipagiemeester, welke twee opperbrandmeesters, onder het hoger gesag vanden heer president van Scheepenen en, by zyn wel Edelens absentie, vanden heer bailliuw, niet alleen het generael bestier over de brandspuyten etc. hebben, maer ook voornamentlyk sorge sullen moeten dragen, dat alles in een goede ordre komt te blyven, mitsgaders de gem. spuyten en verdre brandgereetschappen in een compleet getal gehouden en de gebreken, dewelke daeraen door de tyd en het gebruyk komen te ontstaen, ten spoedigsten gerepareerd werden, met desen verstande nogtans, dat dese reparatie omtrent de spuyten en verdere gereedschappen, die in de drie spuythuysjes sullen werden geplaest, ten laste vande stad, mitsgaders de verdere spuyten en brandgereetschappen, die in het Quartier en op de Equipagiewerf geborgen werden, ten kosten van d'E. Comp^e sal moeten geschieden.

19. En opdat de respective brandmeesters, nevens derselver assistenten en de geene, die verder tot het blussen van brand gehoren, behoorlyk met de spuyten sullen weten om te gaen, sullen de opperbrandmeesters sorge moeten dragen, dat alle deselve, met voorkennisse van den heer president van Scheepenen, om de drie maenden op plaetsen, daertoe bequaem, in het gebruyk en hanteeren der spuyten, nevens haer toebehooren, onderregt, g'excerceerd, in een wel geschikte ordre verdeelt en yder zyn werk aengewesen werd, omme aldus in tyd van brand met des te meerder vaerdigheyd en bequaemheyt, mitsgaders minder confusie in staet te wesen de ontstaene brand te konnen blussen.

20. Soo als dan ook telkens by het doen van voorsz. exercitie naauwkeurig sal moeten gelet werden op de gebreeken, dewelke sig aende spuyten en verdre brandgereedschappen by die occasie komen te openbaren; en sullen Scheepenen, voor soo verre de brandgereedschappen, die de spuythuysjes aengaen, mitsgaders de opperbrandmeesters, voor soo veel deselve in het Quartier en op de Equipagiewerf geborgen syn, verpligt wesen om te besorgen, dat soodanige gebreeken op het allerspoedigste en soo ras doenelyk verholpen en behoorlyk gerepareerd werden.

21. By tyde van brand sal den heer president van Scheepenen, gevolgt door de geregtsbodens, item den bailliuw met syne geweldiger en caffers, hun moeten laten vinden ter plaetse, daer den brand is, sullende de brandmeesters, nevens de geene, die verder by dat werk gehooren, als dan promptelyk moeten uytvoeren en gehoorsamen, het geene haer welgemelde heer president sal komen te ordonneeren, dan wel, by syn Ed. absentie, het gunt haer door den bailliuw, voor soo veel de stad binnen betreft, en door den landdrost, voor sooverre de voorsteden der plaetse is concerneerende, sal werden aenbevoolen.

22. Gelyk ook de hiervooren gemelde assistenten en alle de mindere, tot de spuyten en verdre brandgereedschappen gehoorende, in het doen der voorsz. exercitie en omtrent het werk van brand blussen de brandmeesters gehoorsamen en

volbrengen sullen moeten, het geene haer door deselve sal werden aanbevoolen.

23. Wanneer in het een of ander blok binnen dese stad brand komt te ontstaen, soo sullen de brandmeesters van de spuythuysjes N°. 1, 3 en 4, soo ras haer sulx ter kennisse gekomen is, met haere assistenten, hun aenstonds met derselver brandspuyten, verdre gereedschappen en onderhoorig volck derwaerts moeten begeven, gelyk sulx, by absentie, siekte of tardansie van een of meer der gemelde brandmeesters, door yder der assistenten, sonder een moment te wagten, mede sal moeten gedaen en mitsdien door yder van haar, sonder na malkander te vertoeven, alle spoet aangewend werden om met de spuyten, mitsgaders verdere gereetschappen en het volk, daarby gehoorende, het eerste by den brand te wesen, ten eynde deselve soo ras mogelyk te blussen; en sal de geene, die het eerste met syne spuyten en brandgereedschappen sich by den brand laat vinden, een somma van vyfentwintig rd[s]., mitsgaders de tweede, die invoegen voormeld aldaer ter plaetste komt, vyftien ditos tot een premie genieten, dewelke aen haer door Scheepenen sullen werden betaald.

24. Ende sullen alsdan de brandmeesters der spuyten en brandgereedschappen, die op de Equipagiewerf en in het Ambagtsquartier geplaast en geborgen syn, met derselver assistenten en onderhoorige volk hun moeten vervoegen by haare brandgereedschappen, mitsgaders haar klaar moeten maken en gereed houden, sonder hun egter van daer na den brand te begeven, dan alleen op de speciale ordre van den heer president van Scheepenen, ten waare den brand seer dichte by voorschreven Equipagiewerf of Quartier ontstooken was, als wanneer de gemelte brandmeesters deselve mede ten eersten sullen moeten helpen blussen; en sullen sy lieden met dese gereedhoudinge soo lange moeten continueeren, tot dat sy ordre krygen om hare spuyten en verdre gereedschappen weder te gaan bergen.

25. Gelyk als mede, by ontstaan van brand in een der voorsteden van dese stad, deselve ingelyks, wanneer de occasie

sig daartoe presenteerd, door de brandmeesters van de spuythuysjes N°. 1, 3 en 4, invoegen voormeld, sal moeten werden geblust, en die van de Equipagiewerff en het Ambagtsquartier haar in dier manier gereed houden, soo als hier boven gesegt is.

26. En omme tot het spoediger blussen van brand des te beter in staat te syn, sullen van stadswegen behoorlyk door Scheepenen moeten besorgt werden, dat op het stadhuys niet alleen 300, maer ook in de kerken deser steede, item int arm- en weeshuys, Chinees hospitaal en vrouwe tugthuys, op soodanige bequaame plaatse, als dat collegie sal vermeenen, bewaard en geborgen werden soo veel brandemmers, dito haken en ladders, als van nut en dienst sullen werden g'oordeelt, omme in tyden van brand daar van het nodig gebruyk te künnen hebben.

27. Ende op dat niemand, in welkers huys brand komt te ontstaan, deselve soude tragten te heelen, om middelerwyle syne goederen te bergen, en daerdoor syne buuren in meerder gevaar te stellen, soo sal den bewoonder van het huys, waarin den brand is ontstaan, gehouden en verpligt syn, eer en voor alle andere, den brand op straat over luyt uyt te roepen en sulx op een boete van een hondert vyftig rd[s].

28. De ratelwagts, by nagt brand binnen deze stad ontdekkende, sullen, nevens het gestadig ratelen en uytroepen van brand, mede moeten uytroepen de plaats, daar deselve ontstaan is, het welke door de verdere ratelwagts, soo ras sy sulx horen en weten, mede sal moeten gedaan en gecontinueerd werden, tot dat de voorsz. brand alomme sal wesen bekend geraakt; en sullen bovendien de ratelwagts, in welkers quartier de brand is ontstaan, op het allerspoedigste, op peene van arbitrale correctie, daarvan soo aenden heer president van Scheepenen, den bailliuw, als aande brandmeesters en haare assistenten kennisse moeten geven, ten welken eynde aan haar een notitie van derselver namen en woonplaatsen sal worden gegeven, omme in haar wagthuysje opgehangen te werden.

29. Wanneer by dag in de stad brand komt te ontstaan, sal den hoofdman, die het den aanstaande nagt syn wagt

sal wesen, in opvolginge van het 38e articul der ordonnantie, voor de schutterye beraamt, aanstonds met syn rot in volle geweer voor het stadhuys moeten laten vinden, omme aldaar af te wagten sodanige ordres, als hem door de overheyd of den geregte sullen gegeven worden; maar den hoofdman, die het des nagts te voren syn wagt geweest is, sal hem met syn rot moeten voegen ter plaatse van den brand, om voor te komen, dat aldaar geen oproer of commotie gemaakt en werde.

30. Dogh by nagt ergens brand ontstaande, soo sullen, in nakominge van het 39e articul der voors. ordonnantie, alle degeene, die het haar wagt is, hun in het geweer moeten begeven en in het stadhuys blyven, alwaar alsdan mede op het kleppen van de klok aanstonds gehouden sullen wesen by te verschynen degeene, die het des nagts te vooren hunne wagt geweest sal syn; en sullen de verdere burgers met derselver zydgeweeren haar moeten begeven ter plaatse, daar de brand is, ten eynde alle oproer, tumult en vyandelyke attentaten voor te komen.

31. De Chineesen en Mahometanen, van wat natie deselve ook soude mogen wesen, sullen by nagt, ten tyde van brand, in en omtrent hare huysen en logysen moeten verblyven, sonder haar na den brand te mogen begeven, en sulx op verbeurte van vyfentwintig rds., ten ware den brand in hare eygen of in de huysen van haare magen, vrinden of bloedverwanten, of in haare wyk, daer sy woonagtig syn, ontstooken en overgeslagen was, in welken gevalle sy vande beswaernisse van dit articul werden geëximeert.

32. Ten welken eynde de wykmeesters der respective wyken, ingevolge het 12e articul van derselver ordonnantie, by tyde van brand, om des te beter het oog te hebben op de ingesetenen van haar wyk, daerinne sullen moeten verblyven en geduurig door deselve de ronde doen, opdat alles, soo veel mogelyk, in ruste gehouden werde.

33. Wanneer het gebeurd, dat door versuym ofte negligentie van imand in desselvs huys brand komt te ontstaan, soo sal, boven een boete van twee hondert rds., de schade,

dewelke hy daardoor aen syne buuren, mitsgaders aende brandgereedschappen, die tot het blussen van den brand gebruykt syn, heeft komen te veroorzaken, door hem moeten goed gedaan werden, en sulx na gelegentheyt van saken, mitsgaders goeddunken van den regter.

34. Den geweldiger van den bailliuw, nevens desselvs caffers, binnen de stad en de geweldiger, nevens hare caffers, van den landdrost buyten de stad sullen gedurende den tyd, dat men besig is den brand te blussen, naauwkeurig moeten oppassen, dat niemand op de slangen der brandspuyten komt te treden of deselve aan stukken te snyden, maar sullen gehouden syn om degeene, die sy bevinden, dat sulx komen te doen, dan wel iets anders werk stellig maken, waardoor het gebruyk der spuyten belet werd, de facto moeten apprehendeeren omme, na bevindinge van saken, arbitralyk aan den lyve en selfs met den dood gestraft te werden.

35. En opdat een iegelyk, die het aangaat, geen ignorantie soude konnen pretendeeren, maar van dese voorenstaande articulen behoorlyke kennisse mogen hebben, soo is in Rade van India goed gevonden deselve ter gewoone plaatse te doen publiceeren en affigeeren in de Nederduytse, Portugeese, Maleytse en Chineese talen, en voorts door den druk gemeen te maken, omme te dienen tot narigt voor de brandmeesters en alle degeene, die het verder incumbeert.

9 October. *Uitschrijving van een algemeenen boete-, dank-, vasten- en beden-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

19 October. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten betreffende de »thuysvaerders", enz.*

Zie bij 29 September 1738.

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia voor het jaar* 1740.

1740.

4 Januarij. *Bepaling, dat jaarlijks door de koffij-leveranciers mogten geleverd worden, in Cheribon* 12,000 *en in de Preanger en Jakatrasche bovenlanden* 20,000 *pikols.*

De Regering ging tot deze vermeerdering van haren inkoop over, omdat uit Nederland niet minder dan 6,000,000 ℔ koffij geëischt waren en zij aan dien eisch niet zoude kunnen blijven voldoen, indien deze jaarlijks herhaald mogt worden.

12 Januarij. *Bepaling, dat de President van den Raad van justitie te Batavia zich uit de vergadering der Hooge Regering moest verwijderen, zoolang daarin beraadslaagd werd over het gedeelte van den generalen brief aan Heeren* XVII[nen], *handelende over dien Raad van justitie.*

Vroeger was zulks geschied, maar in 1740 verzette zich hiertegen de President.

Bij meerderheid van stemmen werd de vorenstaande bepaling gemaakt »uit aanmerking van de discrepantien, die door »zyn E[s]. presentie daar uyt somtyds tusschen gem. Raad en »dese Regering op nieuw zouden konnen geboren werden »en ter evitering van een nodelose penne-stryd met dien regt-»bank."

9 Februarij. *Last op de buiten-kantoren, bij verstrekking van gereedschappen aan Compagnie's dienaren, de rekeningen dier dienaren met de waarde dier gereedschappen te belasten en daarbij den rijksdaalder tegen* 60, *in plaats van* 64 *stuivers te berekenen.*

De Compagnie nam toch 75 pct. winst op die gereedschappen. Te Batavia was die aanrekening reeds »in constant gebruyk."

16 Februarij. *Vergunning voor de bakmeesters van het kasteel Batavia, van de stads-poorten en van de forten Angke en Jakatra, binnen en buiten de stad Batavia herberg te houden, mits behoorlijk voldoende de daarvoor verschuldigde pacht-penningen.*

Sedert »een geruymen tyd van jaren" was aan die bakmeesters vergund herbergen en taphuizen te houden »ter ge»moedkoming van de anders te leydene schade", aangezien zij voor »het bezorgen en vervaardigen van behoorlyke spyse »voor de besettelingen" niet meer dan $6^{14}/_{15}$ duit per man en per dag kregen.

Op grond van art. 10 der »nieuw geformeerde en jongst »in train gebragte pagt conditien op het stuk der herbergiers" was hun door »den E. geregte" van Batavia zulks verboden, maar op hun verzoek besloot de Regering hen van de bepalingen, in bedoeld artikel vervat, te »eximeren."

4 Maart. *Verpachting van het regt tot het heffen van tol aan den overtoom, »gelegen voor aan in de Mole»vlietse vaart."*

Voor het overhalen moest betaald worden:

a	voor	een	volladen »schouw off chiampang"	6	stuivers
b	»	»	ledige dito of »orembay".......	3	»
c	»	»	geladen, groote praauw.........	2	»
d	»	»	ledige dito of volle gras-praauw..	1	stuiver
e	»	»	» gras-praauw............	$^1/_2$	»

De Regering besloot, op voorstel van Heemraden, tot het verpachten van dien overtoom wegens de »diveryen", welke bij het heffen van den tol hadden plaats gegrepen.

25 Maart. *Bepaling, dat slagers voor varkens, in of nabij de vleesch-hal geslagt en wegende* 30 *kati of minder, aan den pachter moesten betalen:*

24 stuivers bankgeld;
2 » keurgeld; en bovendien
3 » voor elke 10 kati, welke een varken, met beenen en alles gewogen, zoude bevonden worden zwaarder te zijn dan 30 kati.

In art. 3 van de nieuwe pacht-conditiën was deze oude bepaling »abusive geomitteerd."

8 April. *Last op de Indische Regering, in afwachting van de vernieuwing van het octrooi der O. I. Compagnie, op den ouden voet in Indië voort te gaan.*

Heeren XVIIⁿᵉⁿ schreven ter zake: »hoe zeer wy ook gewenscht hadden UE. bij deezen te mogen adviseeren de prolongatie van het octroy van de Compagnie, 't geen met het uyteynde van dit lopende jaar 1740 staat te despireeren, zyn wy tot nog toe niet in staat UE. hieromtrent voor als nog iets met zekerheydt te konnen melden, nadien het oude octroy, door den tydt meest versleten en in ongebruyk geraakt zynde, men noodzakelyk geoordeelt heeft veele nieuwe articulen te moeten opstellen, die naar gewoonte by de respective provincien dienen te worden overgenomen en in overweginge gebragt, eer de finale resolutie van Haar Hog: Mog: op alles nog zal konnen worden uytgebragt.

Dog, by aldien dat nog zoo schielyk niet mogte gelukken, gelasten wy UE. by deeze de zaken van de Comp. in Indien, in en omtrent alles, te houden in den staat, waar in zy zyn, en te laten continueeren op den vorigen voet, zonder eenige veranderinge te maken off te gedogen, dat 'er verandering worde gemaakt door ymand, wie hy zy, direct off indirectelyk, tegen het oude off nog stand grypende octroy, de wetten, ordonnancien, den Articulbrieff en alle andere placcaten en reglementen, voor en al eer dat UE. onse nadere ordres en expres aanschryven zullen bekomen hebben."

21 April. *Bekendmaking, dat het Collegie van Diakenen te Batavia openlijk in de Nederduitsche kerk verantwoording zoude doen zijner administratie over het jaar* 1739.

26 April. *Last op de Sequesters »by het aanvaerden »van insolvente boedels zig, zodra mogelyk, te addresseren »aan den regter, ter obtenue van letteren requisitoriaal »aan den geregte van de stad of Kamer* [*der O. I. Compagnie*], *waar voor de overledene of andersints »insolvent geraakte is uytgevaren, omme de bekende »crediteuren by name en de onbekende by edicte te »doen dagvaarden tegens een geprefigeerden regtsdag, »t. w. op drie jaren na het gedisponeerde by den »regter op het versoek van de Sequesters.*"

Zonder vergunning van de Kamer, voor welke een insolvent verklaarde was uitgekomen, mogt aan zijne crediteuren niets uitbetaald worden, maar in Indië was men, in geval van regterlijk vonnis, van dien regel afgeweken.

Om hierin, zooveel mogelijk, voor den vervolge te voorzien, werd bovenomschreven last uitgevaardigd en aan de Sequesters opgedragen alwat zij onder zich hadden, zoo spoedig mogelijk, te gelde te maken en de opbrengst in Compagnie's kas als depositum tegen $4^1/_2$ pct. rente 's jaars te storten.

13 *Mei. Bepaling, dat »alle kassen of kisten met fyne »goederen, ter versending in gereedheid gebragt werdende, »ten overstaan van den schipper, boekhouder of de geene, »die door haar daartoe vertrouwt en gesonden zouden »werden", moesten worden ingepakt; dat zij »voor dies »waren ontfangst, even als de gecommitteerdens, die de »afpacking bywoonden", moesten teekenen; en dat de kisten, enz., »over kruys met een bequaam touw omvan-*

»gen", op de uiteinden van dat touw met Compagnie's cachet vezegeld moesten werden, »even als dat omtrent »de gepermitteerde, particuliere bestelkassies werd ge- »practiseerd."

Meer dan vroeger werden bij het openen van kisten op de buiten-kantoren »excessive minderheden" ontdekt, »waarvoor »de overheden der schepen gemeenelyk met excessive sommen »op hare reecq. werden belast, zonder dat men egter regt »kon weten, waar die goederen vervaren waren of door wie »deselve gestolen werden."

17 Mei. *Intrekking van het bepaalde op* 30 *Julij* 1734 *nopens hypotheken, door Wees- en Boedel-meesteren te verleenen op landerijen, gelegen binnen de buiten-posten van Batavia. — Vergunning tot het deponeren bij de Compagnie tegen interest van* 20,000 *rijksdaalders uit de kapitalen van onder curatele gestelde, meerderjarige personen.*

De bewuste hypotheken leverden gevaar voor verliezen op, doordien de vaste goederen »zo merkelyk in prys gedaalt" waren, voornamelyk ten gevolge van »de ongemeene sterfte »zedert eenige jaren."

De renten van de bewuste som moesten strekken tot onderhoud van de bedoelde personen.

27 Mei. *Vernieuwing van het bepaalde op* 26 *Januarij* 1708 *tegen diefstal van Compagnie's goederen, vermeerderd met de resolutiën ter zake van de Hooge Regering van* 18 *Junij* 1733, 20 *April* 1736, 30 *Januarij* 1739 *en* 13 *Mei* 1740.

»Ten deele" waren de voorschriften van 26 Januarij 1708 »in't verval geraakt."

Heeren Meesters hadden dan ook in 1739 ladingen uit Indië ontvangen, waaraan niet alleen ettelijke tientallen van colli's ontbraken, maar waaronder zelfs kisten, enz. bevonden waren bestolen en, »om het gewigt uyt te maken", met kogels, straatsteenen, oud touwwerk en »ander bogt van goed" aangevuld.

8 Julij. *Bepaling, dat deserteurs van vreemde natiën niet als soldaten, maar als matrozen in Compagnie's dienst mogten aangenomen worden.*

Hieromtrent schijnt reeds vroeger eene »ordre" uitgevaardigd te zijn.

12 Julij. *Bepaling:* 1° *dat onder-kooplieden, leden van een politieken raad, rang zouden hebben boven de schippers, luitenants en alle »de buyten dat collegie »zynde perzoonen van hare qualiteyt";* 2° *dat een lid van een politieken raad, tijdelijk op een subaltern kantoor geplaatst zijnde geweest, bij zijn terugkeer weder in politieken rade zitting zoude nemen en wel boven de onder-kooplieden, die na hem leden van dien raad waren geworden.*

15 Julij. *Bekendmaking, dat de Buiten-regenten van het Lazarus-huis te Batavia openlijk verantwoording zouden doen hunner gestie van* 1 *Julij* 1739 *tot ult. Junij* 1740.

22 Julij. *Last op de buiten-kantoren bij hunne eischen, behalve het bepaalde op* 8 *Augustus* 1737, *»per nota »ook bekend te stellen, hoe veel van die goederen, »waarvan het geheele restant gedemanueerd is, nog »daarenboven 's jaars wel zoude hebben konnen vertierd »werden, indien daarvan een genoegsamen voorraad »was geweest."*

Bij de voldoening der eischen zoude men te Batavia zich hiernaar »reguleeren."

22 Julij. *Magtiging op den Directeur-generaal ten behoeve van de Regering eene obligatie-leening te sluiten tegen »den gewonen intrest" van 4½ pct. 's jaars.*

Geldgebrek noopte de Regeriug tot dezen maatregel.

De obligatie-houders mogten hunne obligatiën, des verlangende, verkoopen.

Het bedrag van de leening is niet naauwkeurig omschreven (»zo veel penningen" als aan de som van *f* 1,500,000, welke de Regering noodig had, in Compagnie's kas zouden blijken te ontbreken).

In 1738 had de Regering ook eene leening aangegaan, maar toenmaals tegen afgifte van onverkoopbare ordonnantiën. Deze laatsten mogten nu in verkoopbare obligatiën geconverteerd worden.

5 Augustus. *Last op den kassier: 1° alle ducatons, zoo oude, als nieuwe, wegende minstens 86 condrijn, Japansch gewigt, aan te nemen: 2° gesnoeide of undersints onwigtig geworden ducatons aan te nemen »met suppletie van het geene daar aan mogte komen »te deficieren"; 3° laatstbedoelde ducatons in kas te houden om naar Bengalen ter versmelting te worden gezonden.*

9 Augustus. *Last op de buiten-kantoren, ducatons, welke geen 86 »condrijns" haalden, als onwigtig geld te weigeren.*

Tevens werd besloten »na de comptoiren, alwaar dezelve (ducatons) gangbaar zyn, een stel Japanse conderijn gewigten »te zenden."

25 Augustus. *Last tot het tweemalen 's jaars vergelijken van de maten en gewigten met de slapers.*

Dit voorschrift, afkomstig van Heeren XVII^{nen}, gold voor alle kantoren van de Compagnie.

6 September. *Uitlooving van 2 maanden tractement »als »een gift boven ordinaire verbetering" aan uitgediende militairen, die zich op nieuw voor 5 jaren wilden verbinden.*

Alleen »zodanige personen, die door haer slegt comportement »zulx niet komen te meriteeren", waren uitgesloten.

Meermalen hadden Heeren XVII^{nen} aan de Indische Regering aanbevolen, »so veel mogelyk, de luyden, die haar verband »hebben uytgedient, te animeeren tot een nieuw verband."

26 September. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten betreffende de »thuysvaerders", enz.*

Zie bij 29 September 1738.

1 October. *Uitschrijving van een algemeenen boete-, dank-, vasten- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

22 October. *Acte van amnestie voor de Chinezen.*

Sedert eenigen tyd herwaards die van de Chineese natie, so in de bovenlanden als binnen dese stad ende voorsteden van dien, haer sonder eenige wettige reden of oirsaak niet hebben komen te ontsien diverse commotien aen te regten, mitsgaders verder tot een openbaere rebellie tegens de Ed. Comp^{e} uyt te bersten, in soo verre selfs, dat sy niet alleen op diverse plaetsen te samen gerot, de wapenen tegens de

maatschappye opgenomen, tegens derselver magt te velde getrocken, de post de Qual overrompeld en de daer in synde militie, voor sooverre deselve het met de vlugt niet hebben kunnen ontkomen, ter neder gemaekt en meer andere vyandelyke actien van moord en brandstigting, selfs tot voor de poorten en muuren deser stad, gepleegd hebben, maer ook boven dien alle de Chineesen, dewelke haer met de voorm. rebellie oogschynlyk niet en bemoeyden, hebben aengeraden en versogt de Hollanders aen alle kanten te willen attacqueeren, met versekeringe, dat sy van haer kant in geen gebreken souden blyven om deselve aen te vallen en te verdelgen, uyt welke boose bedryven vervolgens syn voortgekomen sodanige droevige gevolgen tot uytroeying van voorm. Chineese natie, soo binnen, als buyten dese stad, en al sulke verdere onheylen, als men in dese dagen heeft beleeft, en door dewelke de geheele Chineese natie als van dese stad en colonie verbannen synde, thans in de bovenlanden vlugtende en swervende, mitsgaders in allerley nood en elende gebragt is, niet tegenstaande wy ons versekert houden, dat de meeste onder deselve, als wel g'intentioneerde en getrouwe onderdanen, sulks off door vreese voor gevaer van onse uytgesondene volkeren off door dwang van dat bose geboefte uyt den haeren overkomt; en wy alsoo door alle dese consideratien ons bewogen vinden tot een betamelyk medelyden over de onschuldig verbannen en omswervende uyt onse voorm. onderdanen vande Chineese natie, soo is 't, dat wy, hierinne aen onse syde willende voorsien, ten beste van deselve hebben goedgevonden alomme te doen uytgaan dese onse acte van amnestie en uyt kragte van deselve aen alle de geene, die uyt de Chineese natie thans swervende en dolende, mitsgaders alleen door vreese sich verschuylende en voor het overige wel g'intentioneert syn, by desen te verleenen een termyn van een maend om sig weder onder onse gehoorsaamheyt te begeeven, met versekeringe, dat aen deselve niet alleen geen het minste leet sal geschieden, maer dat sy ook dadelyk sullen ontfangen, sonder eenige betalinge ofte vergeldinge, een briefje uyt onsen name, tot haerer

versekerheyt dienende, om sig naar den ontvangst van hetselve weder te kunnen begeven tot hare neeringe ende hanteeringe, daer en in dier voegen, als dan off in der tyd door ons sal werden goet gevonden, en dat sy vervolgens, niet minder dan bevorens, sullen leven onder ons gebied gerustelyk en vredelyk, sonder moeyenisse van imand; want wy wel expresselyk by desen aen een iegelyk verbieden haer geen het minste leet te doen, op peene van arbitrale straffe.

Gelyk wy ook wel uytdrukkelyk ordonneeren en beveelen aen alle andere uyt de gem. natie binnen den voors. peremptoiren tyd van een maand met nederlegging vande wapenen sig te submitteeren en weder tot de gehoorsaamheyt vande Comp^e te keeren, met belofte en versekeringe, dat in sulken gevalle al mede aen haer op dat geval geen leed geschieden sal, uytgesondert de geene, die sig als hoofden hebben opgeworpen en alsoo, oprokkers en aenvoerders van andere, sig het meeste hebben schuldig gemaekt, dewelke wy integendeel onse gratie uytsluyten en by desen vogelvry verklaren, met permissie niet alleen aen alle andere en ook onse wel gesinde onderdanen uyt de Chineese natie, om deselve, daer sy maer gevonden werden, levendig of dood te overweldigen, maer selfs ook met dese belofte, dat de geene uyt gem. Chineese natie, die sig selfs aende rebellie hebben schuldig gemaekt, by het opbrengen van sodanigen hoofd niet alleen ex ipso sullen hebben pardon van al het gepasseerde, maer ook nog daer en boven sullen genieten een premie van 200 rd^s., wanneer dood werden opgebragt, met genoegsaem bewys, dat denselven een hooft en aenvoerder is geweest, en wanneer levendig gekregen en overgelevert werden, een somma van 500 rd^s., mitsgaders eens sooveel voor het eerste off voornaemste hoofd onder deselve, die men segt, dat over alle andere te gebieden heeft, welke premie ook sal werden betaelt aen alle andere buyten denselven, die soodanigen hoofd konnen magtig werden en levendig off dood in onse handen komen te leveren.

Ordonneeren en bevelen dierhalve aan alle Chineesen van dese onse amnestie te profiteeren en deselve te amplecteren,

mitsgaders binnen den voorm. bepaalden tyd sig weder aen te geeven, aengesien wy degeene, die naar verloop van dat termyn in het land gevonden werden, gelyk alle degeene, die van soodanigen nieuw briefje, sonder betaling aen haer te verleenen, niet voorsien mogte wesen, niet anders sullen kunnen aenmerken dan voor openbaere rebellen en vyanden van dese stad, en deselve als sodanige doen behandelen naer exigentie van saken, sonder eenig verder pardon off commiseratie; en opdat een iegelyk van dese onse intentie g'informeert moge werden, gelasten wy dese, sowel inde Nederduytse als de inlandse talen, alomme te publiceren en affigeeren.

25 October. *Bekendmaking, dat alwie slaven van »verlopene off gemassacreerde" Chinezen onder zich had, deze aan den Raad van justitie te Batavia moest aangeven.*

Deze bekendmaking is afkomstig van den Raad van justitie en »by openbaere klok geslag en affictie van biljetten" den volke medegedeeld, ingevolge het besluit der Hooge Regering van 21 October 1740.

Een termijn voor de aangifte is niet bepaald.

Wie de bewuste slaven verzweeg, zoude »geregtelyk daer »over aangesproken en gecalangeert" worden.

Iets vroeger had de Regering den Raad van justitie gemagtigd Chinezen, die met wapenen in de hand werden opgevat, buiten den gewonen weg van regten, »de plano" te vonnissen, van welke magtiging de Raad o. a. gebruik maakte om 41 Chinezen zonder eenig beëedigd bewijs van schuld te laten ter dood brengen.

»Zulks sweemt," schreven Heeren XVIInen in hunnen brief van 16 November 1742, »na onse opinie, vry wat beeter na »moorden, dan na regt te doen."

11 November. *Verbod voor Chinezen binnen de ommuurde stad Batavia te wonen en daarin 's avonds na zes uur*

te vertoeven. — Verbod tegen het verkoopen van huizen en erven, binnen de stad Batavia gelegen, aan Chinezen, Heidenen en Mahomedanen.

De poenaliteit voor eerstbedoeld verbod was lijfstraf.

De Mahomedanen mogten hunne woningen binnen de stad blijven bewonen, zoolang zij leefden, »dog geene verkoop off »overdragt van deselve doen dan aan Christenen.”

11 November. *Bepaling, dat gedurende drie maanden, van Regeringswege, aan de leveranciers van runderen 50 pct. meer dan vroeger of 15 rijksdaalders voor elke volwassen koe betaald zoude worden.*

Zulks was een gevolg van de Chinesche »revolte”, waardoor het slachtvee in de bosschen verdwaald was geraakt.

Om diezelfde reden moest de Regering belangrijk veel duurder betalen de arak, welke zij noodig had; want nagenoeg alle arak-stokerijen waren verwoest.

19 November. *Uitschrijving van een algemeenen boete-, dank- en bede-dag.*

Nademalen de toenemende landsplagen en de verswaringe der oordeelen vande slaande hand Gods, waar meede niet alleen van tyd tot tyd den staat der Nederlandsche Maatschappye van het Oosten, so in het lieve vaderland, als wel voornamentlyk in Indiën is besogt, maar ook in het bysondere gedurende deese latere dagen zyne regtvaardige gramschap heeft doen gevoelen de Almagtige en tot hier toe altyd soo langmoedige God, die groot van genade en langsaam ten toorne is, dog ook veelmaals aan het volk, dat onder Syne castydinge den nekke verhard, op eene onherstelbare wyze doed gevoelen, dat hy het uytstellen zyner oordeelen door het gewigte van deselve kan opwegen, doende ’t seedert eenige tyd de eene plage op de andere volgen en sowel ’s Comp^{s}. dierbaren handel be-

soekende, als ook voornamentlyk hare scheepvaart straffende door ophopinge van rampen ter zee, verselt van importante verliesen en schaden, die dat aansienlyke lighaam, dien magtigen zuyl van Neerlands vryen staat, op deselfde wyse dreygen te doen neder storten, als deselve eertyds, onder en door Godes zeegen, soverre in magt, rykdom en aansien onder alle volkeren is verheeven geworden.

En boven soveele andere sware oordeelen, waar meede ook deese stad en colonie int bysonder 't seedert eenige jaren vande hand des Allerhoogsten is bezogt geworden, de alleruytterste opmerkinge verdienen die gevaarlyke en tot een finale rebellie overgeslagene beroertens onder de Chineese natie, die men deeser dagen alhier heeft beleeft, verselt van sodanige dreygende en noodlottige omstandigheeden en gevolgen, so door de verwoestinge, die de massacre derselver binnen en buyten de stad, mitsgaders den daar neevens ontstanen sorgelyken brand quamen te veroorsaaken, als door de vyandelyke attentaten en heylloose voornemens der t'samengerotte en oproerige uyt gem. natie teegens deese stad en dies inwoonders, neevens desselfs onderhorige forten en de ingeseetenen ten platten lande, dat het scheen, als of het God behagen soude eene voleyndinge met ons te maken en de mate onser zonden, die vol geworden was, thuys te soeken door een volk, dat dus lange seer veele tot het gemak en de welvaart, so van de colonie als 's Comp[s]. dierbaren handel, hadde bygebragt, hoe wel de Heere onse God ook midden in deesen synen toorn des ontfermens is indagtig geweest en ons tot hier toe nog genadiglyk heeft gespaardt, verdelgende niet alleen onse vyanden en deselve voor ons aangesigte geen stand doende houden, maar ook in alle deese opgehoopte en selfs onnadenckelyke gevaren deese stad en dies inwoonders, mitsgaders den dierbaren staat van de Nederlandsche maatschappye en hare aansienlyke belangen in en omtrend deselve, so wonderlyk en genadiglyk behoedende, dat niemand ooyt Hem daar voor naar behooren loven en danken kan.

En gelyk dan dit alles ook wederom tot Godes eere moet

gedyen, erkennende, dat Syne oordeelen regtvaardig en Syne barmhertigheeden groot syn, mitsgaders dat inselver voegen als wy door onse en 's lands hoog gaande zonden deese syne roeden ten uyttersten verdiend, alsoo daar en teegen door onse onwaardigheyd en veelvuldige ongeregtigheeden deese Syne ontferminge in het minste niet verdient hebben, op dat een iegelyk sig voor Syn allerheyligst aangesigte buyge, zyne schuld bekenne, syne verdorvendheeden aflegge en Hem de eere geve, ten eynde de Almagtige ons verder bystaa om wat nog overig is van den vyand ten eenemale onder onse voeten te vernederen, almede onder Synen zegen mag werden volbragt, tot volkomen bevredliginge van dese colonie en dies herstellinge,

Soo is op den 15^en^ deser maand in Rade van India goedgevonden en verstaen, ter sake voorsz. te doen afkondigen en uytschryven eenen algemeenen boet-, dank- en beede dag, om op de allerplegtigste en godvrugstigste wyse den 23^en^ daeraenvolgende, dat weesen sal den naastkomenden Woensdag, in alle de kerken deeser stad en ook onder het ressort van dien geviert te werden, sowel door het bywonen van den openbaren godsdienst, als door gebeden en dankzeggingen, in alle ootmoedigheyt en opregtigheyd veel meer het herte dan de klederen scheurende en sig een ieder, even als die van Ninive, van den grootsten af tot den kleynsten toe, in sak en assche eener opregte bekeeringe voor Gods aangesigte bukkende en vernederende, op dat Hy sig wende vande hittigheyt Synes toorns en, wy van gantscher herte tot Hem weederkeerende, Hy onse afkeeringen geneese; ende gelyk Hy ons regtvaardig om onser zonden wille geslagen heeft, dat het Hem also ook uyt loutre genade behage ons wederom te verbinden, de breuke te heelen en sig, naar het verbergen van Syn lieflyk aangesigte in het oogenblik Synes toorns, met eeuwige genade onser te ontfermen, herstellende de rust en vreede in deese colonie, de stad en staat van de maatschappye eens weeder seegenende en deselve door afweeringe van alle verdere welverdiende plagen en oordeelen, mitsgaders door verbeeteringe van haren quynenden handel, het bloeyen van hare volk-

plantingen alomme, Syne genadige beschermingе over hare scheepen, en door soveele andere weegen en middelen, als Syne onbepaalde magt aan de hand heeft, niet alleen ons weeder tot haren vorigen bloeyenden staat verheffende, maar ook tot in de laaste dagen genadiglyk sparende en daar by bewarende tot eene veylige schuylplaatse voor Syne dierge-kogte kerke in dese afgeleegene gewesten van het Oosten en onder dat kromme en verdraayde geslagte, onder dewelke Hy deselve tot hier toe heeft doen woonen, alles tot groot-makinge van Synen allerheyligsten naam en onser aller tydelyk en eeuwig welsyn om Syner eenig geliefden Soons Jesu Christi wille.

Synde alzoo teffens goedgevonden niet alleen hier van de gewoonlyke publicatien, so van den predikstoel als van het stadhuys, te laten geschieden op Sondag en Maandag bevorens, met expresse interdictie van alle neering en handteeringe op evengemelte solemneelen boet-, dank- en beede-dag, maar ook teffens den tyd tot de verrigtinge van den openbaren gods-dienst des morgens een half uur te vervroegen en des nade-middaegs daer en teegen deselve een half uur later te laten beginnen, dan anders gebruykelyk is, op dat een ider volgens de expresse meening en begeerte van welgemelte Haar Edelens des te beeter in staat moge zyn sig tot dies bywooning te schicken.

21 November. *Uitlooving eener premie van* 300 *rijksdaal-ders voor den ontdekker van den »eersten uytstroyer" van zeker gerucht.*

Er werd namelijk verteld, dat de lijfeigenen der ingeze-tenen van Batavia »eenig leet zoude geschieden, waardoor »veel van deselve, geloof daaraan slaende, zig fugatief hadden »gesteld."

13 December. *Vergunning voor hen, die in eigendom bezaten, dan wel hypotheek hadden op, tijdens den*

Chineschen moord, verbrande en verwoeste, Chinesche huizen binnen of buiten Batavia de erven dier huizen te naasten, behoudens »het beter regt van andre, die »sig in der tyd daar toe mogten komen op te doen.''

Zij, die bedoelde erven tot zich namen, waren verpligt het daarop liggende puin »ten eersten'' op te ruimen.

Het stelen van goederen »uyt soodanige erven'' werd bedreigd met arbitrale correctie.

Uit de resolutiën der Hooge Regering van 13 December 1740 blijkt wijders, dat goedgevonden is en verstaan »alle »hypotheken [perceelen], dewelke voor den aanvang van gemelte rebellie, so binnen dese stad, als de circumferentie van dien, de Chineesen hebben toebehoort en by Scheepenen kennissen onder dese en geene verbonden syn, door de geswoorene taxateurs te laten pryseeren, mitgaders de houders of wettige eygenaars der voormelte Schepenen kennissen te qualificeren de daar by verbondene hypotheecquen in eygendom, na volgens de taxatie, na haar te nemen en eenelyk de penningen, waar op de gemelte verpande vaste goederen syn gewaardeert, op de gedn[s]. Scheepenen kennisse te doen afschryven, soo wanneer de gepryseerde somma het capitaal vande daar op geleende gelden niet komt te surpasseeren, mits dat alvoorens by publicatie en affixie van biljetten door Schepenen een iegelyk werde gepreadverteert, dat alle de geene, die vermeenen mogte eenig beter regt op sodanige hypotheeken te hebben, gehouden sullen wesen om voor haar Eerwaardens binnen den tyd van veertien dagen eerstkomende hare betere actien en pretentien dienaangaande tegens de houders vande Scheepenen kennissen te institueeren, op peene, dat deselve, die daar omtrent in gebreeken komen te blyven, na het verloop van het voorsz. termyn, sonder eenige regtpleginge absolut en se ipso van haar gedagte regt, actien of pretentien sullen wesen verstooken; en werden de gemelte houders of eygenaars der Schepenen kennisse daar en tegens gequalificeert omme sodanige hypotheecquen sonder eenige betalinge van 's heeren geregtigheyt op hare

namen te mogen laten overschryven by het voormelte Collegie van Schepenen.

21 December. *Verbod tegen den aanvoer te Batavia na ultimo 1740 van Makassaarsche en andere, van Celebes afkomstige slaven, ouder dan 14 jaren, met het doel die slaven aldaar te verkoopen.*

Tijdens den oorlog met Makasser en vooral na het einde daarvan was de aanvoer van slaven, afkomstig van Celebes, te Batavia zoo zeer toegenomen, dat de Regering daarvan »seer schadelyke en nadelige gevolgen" voorzag.

De poenaliteit was verbeurdverklaring van den slaaf of de slaven, aangevoerd in strijd met het verbod.

Dit stuk is in druk uitgegeven.

22 December. *Prolongatie van het octrooi der O. I. Compagnie voor één jaar, eindigende ult. December 1741.*

Dit stuk is afkomstig van de Staten Generaal, die bezig waren met het »delibereeren" over een nieuw octrooi, terwijl »den dienst van den lande, nog de belangen van onse goede »ingeseetenen" toelieten, dat, »hangende onse deliberatie, het »octroy soude koomen te vervallen."

30 December. *Last op de Administrateuren van Compagnie's pakhuizen, enz. te Batavia, des morgens van 7 tot 11 en des namiddags van 2 tot 5 uur »of wel »zo veel later, als het den dienst zal komen te vereys»schen", in hunne kantoren en pakhuizen tegenwoordig te zijn.*

De poenaliteit was verbeurte van eene maand tractement ten behoeve van de Hollandsche kerk.

Ten gevolge van »extra-ordinaire gemakhouding of liever »ongehoorde luyheid" kwamen de meeste administrateuren te

laat op hunne bestemde plaatsen of vertoonden zich aldaar dikwijls in het geheel niet »tot merkelyke prejuditie en »veragtering van den dienst der E. Comp[e]."

»Iterative", mondelinge vermaningen van den Directeur-generaal hadden ter zake niets uitgerigt.

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia voor het jaar* 1741.

1741.

17 Januarij. *Bepaling, dat »de eed van trouwe behan-»deling alleen tot de specery-schepen en tot geen ander »relatie" had.*

19 Januarij. *Ampliatie van het reglement van* 1699, *»rakende het in dienst nemen van kinderen, die in »India geboren zyn, met de verbetering omtrend Euro-»peese dienaren."*

Waarschijnlijk is bedoeld het reglement van 7 December 1699 op het bevorderen van Compagnie's dienaren op de buitenkantoren.

Nopens de ampliatie van dit reglement blijkt overigens niets uit de resolutiën der Hooge Regering.

31 Januarij. *Toevoeging van twee Europesche leden aan het Collegie van Boedelmeesteren.*

Op dat tijdstip bestond het Collegie slechts uit een president en twee Europesche leden, die niet bij magte waren te redderen »zo veel boedels der omgekomene en vermiste Chinesen."

2 Februarij. *Verbod voor de buiten-kantoren, soldaten »van ergerlyk gedrag" tot matrozen te degraderen.*

Zulke soldaten moesten naar Batavia opgezonden worden.

2 Februarij. *Bepaling, dat in de acten van »gebenefi-»ceerde perzonen" bekend gesteld moest worden, »wanneer »haar laaste verbetering is geschiet."*

Hierdoor kon men »ten eersten nagaen, of iemand ook door »de ministers [op de buiten-kantoren] binnen syn verbonden »tyd gefavoriseert werd."

6 Februarij. *Verbod tegen het doen afleggen van den eed »voor niet-excederende onderwigten" door scheeps-overheden.*

Die eed had speciaal betrekking op »specery-ladingen."

7 Februarij. *Magtiging op Weesmeesteren: 1° tot het verkoopen van de vaste goederen, welke door Chinezen bij hen verhypothekeerd waren; 2° tot het inhouden van 10 pct. van de kapitalen, welke zij moesten uitkeeren aan pupillen, die van hunne voogdijschap ontslagen werden.*

Deze willekeurige maatregelen waren een gevolg van den Chineschen opstand, welke geene geringe schade onder de panden, waarop Weesmeesteren hypotheken hadden gegeven, had aangerigt.

»Tot voorkoming van alle verdere schade, die uyt een meerder »spoljeering en verval der hypotheecquen te wagten was", mogten Weesmeesteren verkoopen, wat nog te redden viel. Het inhouden der 10 pct. zoude duren, totdat men het juiste bedrag der schade zoude weten »omme daer op te »kunnen verhalen de schade, die Weesmeesteren by eenige »uitgesette gelden op hypotheecquen zouden kunnen ontmoeten."

De ingehouden gelden moesten, »voor zo verre die zullen »kunnen toeryken en nog overig zyn", aan de ex-pupillen

worden uitgekeerd »ter volkomen verevening" hunner rekeningen met de Weeskamer.

10 Februarij. *Toekenning aan den opziener van de ryst-passer van een schelling of zes stuivers van elke ingevoerd wordende en aan de pacht onderworpen last rijst.*

Die opziener had door den Chineschen opstand bijna alle inkomsten verloren; want van de kraampjes (vroeger ten getale van ± 150) was niet één overgebleven.

De regeling zijner inkomsten op 10 Februarij 1736 verviel door deze regeling en uitdrukkelijk bedong de Regering, dat hij, »ook by verbetering der tyden, van de vorige previ»legien niet zoude moogen gaudeeren."

3 Maart. *Aanwijzing van de zuider voorstad, blok O, te Batavia voor de Chinesche kamp aldaar.*

Op dat terrein bevonden zich slechts »verbrande en verde»strueerde huysen."

De Regering koos die plek, omdat deze »onder het beryk »van ons geschut" lag. Van verscheidene bolwerken kon die plek beschoten en, »in tyde zulx mogte komen te ver»eysschen, in't kort gedemoiljeert werden."

3 Maart. *Verbod voor de Chinezen te Batavia, des nachts in hunne arak-stokerijen buiten Batavia meer dan twee personen te laten verblijven.*

In die arak-stokerijen verzamelden zich allengs weder vele Chinezen, welke omstandigheid aan de Regering zorgelijk voorkwam.

De overige, in eene arak-stokerij werkzame Chinezen moesten zich des avonds naar de Chinesche kamp begeven.

Eene strafbepaling werd niet vastgesteld.

$\frac{14}{16}$ Maart. *Waarschuwing tegen het uitstrooijen van onware berigten nopens den Gouverneur-Generaal, A. Valckenier.*

Alsoo sommige partydige persoonen en rustverstoorders sedert eenigen tyd sig niet hebben ontsien om, tot nadeel en disrespect van den Gouverneur Generael van Nederlands India, Adriaen Valckenier, seer quaedaardiglyk te fingeeren en successivelyk onder de gemeente te divulgeeren eenige leugenagtige propoosten en nouvelles, die quasi uyt Europa herwaerts heen souden wesen overgebragt, dog uyt haere faamrovende harsenen selver syn voortgesproten, als of namentlyk den voorm. Gouverneur Generael door de wel edele hoog achtbaere heeren 17^{nen} dan eens soude syn ontslagen, dan eens weder soude werden opontboden en een ander in desselvs plaets gesubstitueerd, het welke door den tyd vervallen en te niet gelopen is, sonder dat de uytstroyer of uytstroyers daervan ontdeckt geworden syn: en schoon men daerdoor hadde mogen verhopen, dat de preuves vande leugenachtigheyd deser fameuse gerugten derselver faamrovende uytvinders van verdere diergelyke versierselen soude hebben doen desisteeren, so is egter nu onlangs ondervonden, dat die vuylaardige subjecten sig niet hebben komen te ontsien om, buyten meer andere strafbaere voorgevens, op nieuws voor te wenden, tot onstigtinge van alle welmeenende, dat met laast alhier uyt het vaderland aengekomene schip, Enchuysen, soude syn overgekomen eene secrete missive, aenden Gouverneur Generael voorsz. geaddresseert en inhoudende eene recommandatie aenden selven om quasi sig niet meer te opponeeren tegens de sentimenten en propositien vanden heer, Gustaef Willem van Imhof, maar deselve als een rigtsnoer in agt te nemen, even als of de heeren en meesters welgem. geene confiance meer hadden op den meergem. Gouverneur Generael en de Raden van India en dus de bestieringe van saken alhier aen deselve niet meer soude willen toevertrouwen, maer allenig aende beschikkinge van voorm. van Imhoff.

Het welke gerugten syn, waer door niet alleen de naem der wel edelen hoog achtbaere heeren 17^en werd misbruykt en deselve ten hoogsten werden geinjurieerd, maer ook daerenboven de gansche regeringe alhier, soo in den persoon van den Gouverneur Generael, als vande Raden van India, seer aenstootelyk en quaedaardiglyk werd gehoond en geledeert, soo is 't, dat den Gouverneur Generael ende Raden van India, hiertegens willende voorsien, hebben goed gevonden, gelyk deselve goed vinden by desen, om by publicque affictie van desen billiette een ider en een iegelyk te waerschouwen sig van diergelyke quaedaerdige en leugenagtige propoosten en nouvelles in den aenstaende te onthouden, op peene van arbitrale correctie en voorts te recommandeeren om den eerste uytstroyer of uytstroyers daervan na te speuren en aen de justitie te delateeren, sullende diegene, die den selven of deselve daervan behoorlyk kan overtuygen, sodanig, dat daerover door den regter kan werden gecorrigeert, tot eene premie genieten eene somma van duysent rd^s. en, des begeerende, desselfs naem voor altyd werden gesecreteerd; en tot betere berykinge van dit goede oogmerck werden ook speciael alle de officieren van justitie by desen ernstig gerecommandeert omme na het voorenstaende exactelyk te inquireeren en tegens die geene, die daer aen sullen werden schuldig bevonden, met alle rigeur en ernst te procedeeren, alsoo verstaen is sulx tot welsyn vanden lande in dese calamiteuse tyden noodsakelyk te wesen.

15 Maart. *Intrekking van de voorschriften, vastgesteld den 13^den October 1732, nopens het medenemen door repatriërenden van thee. — Vernieuwing van het reglement op de bagage van »thuysvaarders", vastgesteld den 5^den October 1717.*

Heeren XVII^nen werden tot het nemen dezer maatregelen genoopt door het herhaaldelijk vergaan hunner schepen, het-

geen zij toeschreven aan »het meenigvuldigh meedebrengen »van particuliere goederen, waer door de scheepen tot sinkens »toe overladen werden en buyten staat waren om zig in storm »of andere ongeleegentheden te konnen redden."

Zij, die regtstreeks uit China naar Nederland terugkeerden, mogten geen zijden stoffen, maar wel thee en porcelein medebrengen, t. w. ieder ééne kist.

Alwie te Batavia genegen was zijne kist of kisten in Compagnie's magazijn te laten vullen met thee, mogt bij aankomst in Nederland $^1/_3$ van die thee behouden.

21 Maart. *Toekenning van kostgeld en rijst aan de inlandsche militairen, te Tandjoeng-poera in garnizoen.*

Zulks geschiedde op grond van het bepaalde bij art. 61 van de instructie voor den Gouverneur-Generaal en Raden van Indië van $\frac{\text{22 Augustus}}{\text{3 November}}$ 1617.

De Regering beschouwde namelijk die militairen als in dienst »buiten 's lants."

4 April. *Bepaling, dat de geldkisten van het Collegie van Boedelmeesteren met twee »differente" sleutels moesten gesloten worden.*

Bij dat Collegie bestond eene »zeer oneyge behandeling »omtrend het houden van hare cassa en de administratie der »penningen door den vice-praeses, daar egter den president »en de verdere leden, zo wel als de vice-praeses, een gelyke »verantwoording subject" waren.

Van de sleutels moest één berusten onder den president en de ander onder den secretaris.

Slechts in tegenwoordigheid van twee gecommitteerde leden mogten de geldkisten geopend worden.

Aan den secretaris mogt niet meer geld afgegeven worden, dan hij dagelijks noodig had.

Maandelijks moest de secretaris aan de gecommitteerden

indienen eene gespecificeerde verantwoording van hetgeen in de vooragegane maand betaald, uitgekeerd en onverevend gebleven was, welke verantwoording door gecommitteerden met een schriftelijk rapport hunnerzijds in vergadering van het Collegie moest gebragt worden.

4 April. *Aanstelling van een gezworen eersten klerk bij het Collegie van Boedelmeesteren.*

Deze moest zijnen eed in handen van den President van Schepenen afleggen.

Boedelmeesteren moesten dagelijks vergaderen om »het aan- »vaarden en administreren van een groot getal boedels der »omgekomene Chineesen in den opstand te doen erlangen hun »beslag.'

De Secretaris van dat Collegie had »veeltyds zyn handen »vol met het overzetten van de aankomende en afgaende, Malydse »brieven."

Merkwaardig, hoewel met deze zaak niet zamenhangende, is, dat Boedelmeesteren »in de presente tyds omstandigheit" niet raadzaam oordeelden een onder hen berustend kapitaal, groot 25,000 rijksdaalders, op hypotheek uit te zetten.

15 April. *Bekendmaking, dat het Collegie van Diakenen te Batavia openlijk in de Nederduitsche kerk verantwoording zoude doen zijner administratie over het jaar* 1740.

2 Mei. *Bepaling, dat alleen aan de te Batavia aanwezige Balinezen »en aan gene andere natien, na den »teneur der resolutie van den* 16 *Januarij* 1731", *loodjes zouden worden uitgereikt.*

Wat tot deze uitzondering heeft geleid, blijkt niet.

De 10,000, in 1739 aangemaakte loodjes waren alle »afge- »geven" en vele kwamen te kort om aan de vrij geworden slaven van de Chinezen te worden uitgedeeld.

Naar aanleiding van de resolutie van 16 Januarij 1731 waren in het Ambachts-kwartier te Batavia aangemaakt 38,504 loodjes; naar aanleiding van die van 15 April 1735 »een goede »quantiteyt."

2 Mei. *Bepaling, dat de »cassa of geldkist" van het Collegie van Boedelmeesteren bewaard zoude worden ten huize van den president van dat Collegie.*

Vroeger werd die geldkist bewaard in het Chinesche hospitaal, waar Boedelmeesteren vergaderden: maar dat gebouw, »enkelyk onder toezigt staende van den binnen-regent", werd niet meer voldoende veilig geacht.

9 Mei. *Last op hen, die slaven, slavinnen of slaven-kinderen, toebehoord hebbende of onder beheer geweest zijnde van »in de massacre" omgekomen Chinezen, bezaten, deze slaven, enz. binnen drie maanden af te geven aan het Collegie van Boedelmeesteren.*

De poenaliteit was eene boete van 50 rijksdaalders ten behoeve van de Hollandsche kerk en verbeurdverklaring van de slaven, enz.

5 Junij. *Bepaling, dat in Raden van justitie te gelijker tijd geene zitting mogten nemen personen, »die mal- »kander in affiniteyt bestaan tot den derden graad, »t. w. agters- of kinds-kinderen en zodanige, als daar »mede eguaal kunnen werden gesteld; maar daar en »tegen als leden in politicquen Rade mogen fungeeren »personen, aan den anderen vermaagschapt tot in den »tweden graad, als vader en schoonzoon, zwagers, etc."*

12 Junij. *Last op de facturen, zoowel het netto, als het bruto gewigt van suiker bekend te stellen.*

1 Julij. *Vernieuwde afkondiging van het plakaat van 10/21 Junij 1698 tegen het schieten des nachts met vuurwapenen en tegen het maken en verkoopen van vuurwerk.*

11 Julij. *Last op het Collegie van Boedelmeesteren jaarlijks, in debita forma, rekening en verantwoording te doen van zijne administratie.*

Boedelmeesteren werden hierdoor in dit opzigt gelijk gesteld aan Heemraden, Diakenen en Buiten-regenten van het leprozen-huis.

15 Julij. *Bekendmaking, dat de Buiten-regenten van het Lazarus-huis te Batavia openlijk verantwoording zouden doen hunner gestie van 1 Julij 1740 tot ult. Junij 1741.*

18 Julij. *Toekenning aan den cipier van de burger-boeijen te Batavia voor onderhoud van een gegijzelde 6 stuivers en van een gevangene of slaaf 4 stuivers daags.*

Schaarschte van levensmiddelen was oorzaak van deze verhooging, want vroeger kreeg de cipier slechts 5 en 3 stuivers.

Den 1sten Augustus 1741 werd hetzelfde aan den cipier van Compagnie's boeijen toegekend.

$\frac{25}{27}$ Julij. *Vrijstelling van de handelaren in rijst, »voor »eenigen tyd, van de tol en geregtigheden, die deselve. »zo by den invoer, als by hun retour moesten betalen »voor die granen en eenige geringe coopmanschappen, »met meer andere booms- en pas-geregtigheden."*

Rijst-nood noopte tot dezen maatregel, waarbij nog werd gevoegd:

1° dat aan die handelaren, in plaats van gedrukte passen, kleine, geschreven passen zouden worden afgegeven »omme »daar mede des te spoediger te kunnen werden gedespe- »cheert";

2° dat de djoeragan's van aankomende rijstvaartuigen, zonder borg, direct naar de pasar mogten gaan om, na hunne rijst aldaar verkocht te hebben, »des te spoediger »weder andere ryst aan te brengen."

29 Julij. *Vernieuwde afkondiging van het plakaat van 6 November 1626 tegen het stoken van arak uit »vuyle suyckeren", enz.*

8 Augustus. *Bepaling, dat een Officier van justitie het regt had te appelleren van alle vonnissen, »als waar »by hy zig mogte beswaart vinden."*

Naar aanleiding van zekere aanschrijving van Heeren XVII^nen^ vreesde men in Indië, dat »den Officier, in extra-ordinaire »proceduuren zyn eysch ontzegt wesende, ook zoude kunnen »geweygert worden in appel te komen."

»Na de vaderlandsche practycq" mogt in zoodanig geval de Officier wel, maar de gedetineerde niet appelleren, »al »was't, dat hy by 't vonnis ook beswaard ware."

15 Augustus. *Last op het Collegie van Schepenen elke zes maanden, t. w. op ultimo Augustus en op ultimo Februarij, te laten opnemen het aantal Chinezen, »alomme" binnen de jurisdictie van Batavia aanwezig.*

18 Augustus. *Bepaling, dat ducatons, zoowel oude, als nieuwe, mits »van de vereyschte valeur en swaarte", op wissel zouden worden aangenomen tegen 72 zware stuivers het stuk.*

De kassier kreeg dientengevolge niet meer de $^1/_8$ rijksdaalder, hem toegelegd bij resolutie van 4 December 1738.

29 Augustus. *Magtiging op de bevolking der Lampongsche Districten haren peper aan de Compagnie te Batavia te leveren tegen den prijs, dien zij daarvoor te Bantam kreeg.*

Een oorlog tusschen Bantam en Palembang over het bezit van de Lampongs stond op het punt van uit te breken.

»In de prezente omstandigheyt van tyd en zaken met den »oorlog op Java en de zeer zobere aen handen zynde magt »van volk" zag de Indische Regering geene kans tusschen beide te komen.

Met beide handen greep zij daarom aan het aanbod van Lampongsche hoofden om hun peper »eenelyk" aan haar te verkoopen, ten einde »bevryd te zyn van alle dwingelandye »der Bantammers en Palembangers."

Bij herhaling verklaarden die hoofden »veel liever hare »pepertuynen te willen verdestrueeren en de negoryen te »verlaten, als dien korl aen de Bantammers te verkoopen."

29 Augustus. *Toevoeging van een tweeden substituut of geweldiger aan den Bailluw van Batavia.*

Alle overige, justiciële officieren hadden reeds een tweeden substituut.

Een der substituten van den Bailluw moest voordurend aanwezig zijn op de pasar bij het verkoopen van rijst.

15 September. *Uitschrijving van een algemeenen boete-, dank-, vasten- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

19 September. *Bepaling, dat zij, die hunne kinderen door Roomsche priesters lieten herdoopen, met hunne kinderen naar Batavia opgezonden moesten worden.*

22 September. *Verbod tegen het afgeven van passen naar Banka en »de daar om herleggende plaatsen.”*

Dit verbod, uitgevaardigd op verzoek van den Sultan van Palembang, moest dienen tot wering van »morshandelaars” in tin, welke »bergstoffe” aan dien Sultan toekwam.

Speciaal aan de ministers te Malaka en te Samarang, alsmede aan den Sjahbandar en Licent-meester te Batavia, werd dit verbod kenbaar gemaakt.

26 September. *Bepalingen in het belang van »de secu»riteyt en gerustheyt” van het Collegie van Boedelmeesteren.*

Tot aan den Chineschen opstand schijnt de werkkring van dit Collegie van betrekkelijk weinig aanbelang geweest te zijn, maar na dien opstand is deze »van een groten omslag en verantwoording” geworden.

Boedelmeesteren verzochten daarom, dat op hun Collegie toepasselijk verklaard mogten worden de bepalingen, op 24 Januarij 1708 voor het Collegie van Weesmeesteren vastgesteld.

Naar aanleiding hiervan besliste de Regering, »dat Boedelmeesteren moeten werden geconsidereert als een b'edigd Collegie van magistrature over de onmondige kinderen van onchristenen ouders, item hare middelen en opvoeding, midsgaders derselver voogden en over verscheyde nalatenschappen, welke sy, even als Weesmeesteren, moeten doen bestieren en vereffenen navolgens hare instructie, by de Bataviase Statuten te vinden.

Wyders dat Boedelmeesteren, uyt kragte van dien en op haren gepresteerden eed besoigneerende en resolveerende over de personen en middelen der onmondige kinderen, item de redding der boedels, welke onder hare bezorging vervallen, in 't doen innen en uytkeeren van erffenissen, legaten, enz., midsgaders de remise van sodanige na dese of gene plaetsen, gerekent moeten werden, als mannen van eer en conscientie, op haer gepresteerden eed in alle hare resolutien te werk te

gaen; gevolgelyk, in cas van eenig erreur ofte quaden uytslag, daer over niet aensprekelyk g'agt konnen werden, nog in haer persoon, nog in hare goederen, ten ware, dat'er quaedaerdigheyt, bedrog ofte supine nalatigheyt gepleegt mogt syn of wel directelyk aengegaen tegens den klaeren text harer instructie en verdere, na dato gegevene ordres en bysonderlyk ook tegens het octroy van haer hoog mogende over de successie ab intestato.

Dat wanneer iemand op sodanigen wyse door Boedelmeesteren beledigt mogte syn, hy alsdan dieselfde Boedelmeesteren en haerlieder erfgenamen, ider voor haer eguael aendeel, sal moeten aenspreken in hare privé personen en niet als Boedelmeesteren, al ware deselve dan nog alle effectivelyk sittende in dat Collegie.

Dat gevolgelyk nog het Collegie selfs, veel min den president ofte leeden van 't selve, in hare privé persoonen of goederen aengesproken sullen mogen werden voor eenige sodanige mesusen, verkeerde gangen ofte versuymenissen harer voorgangers, nogte ook van hare bediendens, 't sy secretaris, clercquen, bode, nogte ook van haren procureur, indien denselven omtrend het aenleggen of defenderen van eenige saken syn devoir niet mogte gedaen en daer door een desavantagieus vonnis veroorsaekt hebben.

Dat, wanneer iemand door nalatigheyt, erreur als anders van den secretaris beledigt mogte syn en het Collegie van Boedelmeesteren de maendelykse voorsorgen, vermeld staende by resolutie deser tafel van den 4^en^ April jongstleden, geobserveert mogten hebben, als dan niemand anders daar voor aensprekelyk sal syn dan alleenlyk den secretaris en syn borgen, maar niet de gecommitteerde, nogte ook de verdere boedelmeesteren, ten ware door deselve of wel hare gecommitteerdens omtrend die saken eenige maliversatie of supine nalatigheyt gepleegt mogte syn, als wanneer deselve, welke sulx begaen mogten hebben, in haer lieden privé redevabel sullen syn om te betalen, 't gene den beledigden van den secretaris en syne borgen niet soude hebben konnen consequeren.

Wyders, dat wanneer eenig onmondig kint, persoon ofte personen, sodanig beledigt synde, syn guarant niet volkomentlyk van den secretaris en syne borgen konde krygen, nogte ook van sodanige Boedelmeesteren, welke daer voor uyt dien hoofde voorsz. in haer privé mede redevabel mogte syn, 't sy door insolventheyt, overlyden sonder erfgenamen dan wel vertrek na Europa, of wanneer deselve sonder schuld of toedoen der voorgemelte personen quamen beledigt te syn, als dan den beledigden best en raedsaemst sal handelen het Collegie van Boedelmeesteren daer over geen moleste in regten aen te doen, maer sig aen 't selve, als syn eerste toevlugt en hulpe, te addresseeren en syne saken aldaer met het vereyschte respect te vertonen, wanneer het wederom vande pligt van dat Collegie wesen sal daer van een ware vertoning aen ons in geschrifte te doen, met klare aenwysing, hoedanig en hoe verre de sodanige beledigt mogte syn en of'er iemand daer voor redevabel geagt moet werden of niet, om 't selve berigt ontfangen hebbende, als dan, indien het de onmondige, onder dat Collegie sorteerende of gesorteert hebbende, zelfs raekt of wel sodanigen mondigen persoon, welke commisseratie ofte faveur meriteert, by ons overwogen te konnen werden, of en hoe verre men deselve in hare schade te gemoet soude dienen te komen uyt het camer geld dan wel andersints.

Onvermindert, dat de geene, welke van contrarie intentie wezen mogte, den toegang tot den regter niet afgesneden, maer vry gelaten werd, tot synen pericule en kosten, de saek aldaer te ventileeren.

28 September. *Bepaling, dat de Raad van justitie te Batavia verpligt was alle zijne, aan Heeren* XVII^nen^ *gerigte stukken door tusschenkomst van de Hooge Regering in te dienen.*

De Raad was echter vrij in die stukken op te nemen alwat hij »voor den dienst der E. Comp. noodig oordeelde."

Aangezien de stukken open werden ingediend, had de Indische Regering gelegenheid den inhoud na te gaan.

2 October. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten betreffende de »thuysvaerders", enz.*

Zie bij 29 September 1738.

12 October. *Last op de Chinezen, woonachtig buiten de Diestpoort in »het zo genaamde Chineese campong" te Batavia, binnen 14 dagen al hunne wapenen af te geven ten huize van den Landdrost. — Verbod voor diezelfde Chinezen eenig wapen in hunne woningen dan wel elders te verbergen. — Verbod tegen het verkoopen, enz. van wapenen aan Chinezen.*

De straf op de overtreding van deze bepalingen was de dood.

Eerst op 21 October 1741 gaven Schepenen van dezen last en van het onderstaande verbod aan betrokkenen kennis.

Voor de »securiteyt van persoonen ende goederen" der Chinezen zoude de Regering »na vermogen alle sorge" dragen.

12 October. *Verbod voor Chinezen, zelfs onder geleide van een of meer Europeanen, binnen de stad Batavia te komen, tenzij met speciale vergunning van den Gouverneur-Generaal of van één der leden van de Hooge Regering.*

»Geschore of parnackan Chineesen" waren niet uitgezonderd.

De poenaliteit was ketting-slag en arbitrale correctie.

Schepenen moesten dit verbod bij billetten in de Hollandsche en Chinesche talen »alomme" bekend maken.

Den 16den October 1741 is dit verbod uitgestrekt tot de »Chineese wyven", binnen de muren van Batavia woonachtig,

die deze plaats binnen 14 dagen »metter woon ontruymen" moesten, »zonder vooreerst daar weder in te mogen komen, »als eenlyk" op de boven aangegeven wijze.

24 October. *Bepaling, dat Chinezen, van behoorlijke passen voorzien, slechts aan den Boom te Batavia mogten landen.*

Langs eenigen anderen weg Batavia trachtende te naderen, zouden zij, — ook al waren zij in het bezit van passen, — »zonder de minste gratie in de ketting geklonken en zonder »loon aan de gemeene werken ten arbeyde gestelt werden."

31 October. *Toekenning van kostgeld »boven het ordinaire »randzoen" aan de inlandsche Christenen, dienst doende aan de poorten van Batavia.*

Zij kregen geen tractement; en nopens de verstrekking aan hen van »extra-soopjes" werd de beslissing uitgesteld, in afwachting, »wat quantiteyt arak" van Java zoude worden gevorderd.

J. THEDENS.

17 November. *Tegemoetkoming aan »alle smalle en »andere handelaars" te Batavia, »mits de schaarsheyt »van levensmiddelen en om den aanbreng van dien, zo »veel mogelyk, te faciliteeren."*

Zij zouden »voor eerst" ontheven zijn van het betalen van inkomende regten voor rijst en andere levensmiddelen.

De bedienden aan den Boom mogten zich met den invoer daarvan niet verder bemoeijen, dan dat zij toezagen, of die rijst, enz. in groote partijen ingevoerd werd, hetgeen niet geoorloofd was.

Aan twee, daartoe gecommitteerde, buitengewone Raden van Indië moesten de handelaren opgeven, vóór den verkoop, hoe vele en welke goederen zij hadden aangebragt; na den verkoop, »voor soo veel doenlyk", aan wie zij die hadden verkocht, op straffe van correctie.

25 November. *Uitschrijving van een dank- en bededag wegens overwinningen op de »rebellige" Chinezen bij Samarang.*

4 December. *Verbod tegen den uitvoer van alle soorten van ijzer.*

Zulks geschiedde om »goede reeden."
De poenaliteit was verbeurdverklaring van het uit te voeren ijzer en arbitraire correctie.

19 December. *Afschaffing op de buiten-kantoren van de maaltijden, te geven bij de »publicque voorstelling" van een Gouverneur-Generaal, alsmede bij de voorstelling en het vertrek van de »respective gebieders."*

Zulks geschiedde om »de Maatschappye, zoo veel mogelyk, »te ontlasten van zoodanige noodeloose verteeringen en onkos- »ten, als buyten ledeering van derselver respect op een gemak- »kelyke wyse kunnen werden afgeschaft."
Het diner ter eere van den nieuwen Gouverneur-Generaal werd slechts »voor ditmaal g'excuseert."

22 December. *Bepaling, dat de bode van het Collegie van Boedelmeesteren beëedigd moest zijn en een borgtogt moest stellen van 2000 rijksdaalders.*

Zulks geschiedde »ter gerustheyd van Boedelmeesteren, »omdat sy, veelmalen op rapporten van denselven [bode] moeten- »de disponeeren, zig swarigheden quamen op te doen."

De eed werd afgelegd in handen van den President van Schepenen.

25 December. *Verlenging van het octrooi der O. I. Compagnie voor den tijd van één jaar, eindigende ult. December* 1742.

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia over* 1742.

1742.

9 Januarij. *Bepaling, dat jaarlijks de gewigten, in gebruik bij de verschillende administratien te Batavia, vergeleken moesten worden met de slapers, onder den ijkmeester berustende.*

Dit vergelijken moest geschieden teñ overstaan van den Bailluw en van twee gecommitteerde Schepenen.

12 Januarij. *Last op de buiten-kantoren djatihouten vaatwerk, dat gemist kon worden, in duigen naar Batavia op te zenden.*

3 April. *Bepaling, dat leden in den Raad van justitie te Batavia zouden worden aangesteld door Heeren* XVIInen.

De Indische Regering had slechts de bevoegdheid »eenig »bequaam subject" voor die betrekking aan te bevelen.

17 April. *Uitlooving eener agio van* 10 *pct. op »paye»ment."*

De Regering was zoozeer om klein geld verlegen, dat zij geen ander middel om aan die soort van geld te komen wist,

dan het toekennen van 10 pct. bij inwisseling tegen grof geld. De inlander was »op die muntspetie zeer gesteld.”

20 April. *Verbod voor Boedelmeesteren tegen het verkoopen van steen-bakkerijen »met het regt van gebruyk.”*

Voor zoodanigen verkoop hadden zij in elk geval eene speciale vergunning van de Regering noodig.

21 April. *Bepaling, dat ambachtslieden, in dienst van de O. I. Compagnie, binnen hun verbonden tijd niet »na Nederland verlost” mogten worden.*

Dit voorschrift is van Heeren XVII^nen^ afkomstig.

8 Mei. *Bepaling, dat bij de generale secretarie te Batavia geene collationisten meer tot onderkooplieden zouden bevorderd worden.*

Het collationeren moest voortaan verrigt worden »door de »in't gemeen alhier [Batavia] in abundantie te vinden zijnde »lediglopende ondercooplieden.”

11 Mei. *Bekendmaking, dat het Collegie van Diakenen te Batavia openlijk in de Nederduitsche kerk verantwoording zoude doen zijner administratie over het jaar* 1741.

5 Junij. *Vergunning aan de Chinesche suiker-fabriekanten (»molenaars”) gebruik te maken van grooter datjin dan bij de pacht-conditiën was toegestaan.*

Verboden was meer dan 50 ℔ gewigt in huis te hebben, maar met zoo weinig gewigt konden de suiker-fabriekanten hun riet niet behoorlijk wegen.

Met de groote datjin mogt niets worden »uytgevent ofte »verkogt."

19 Junij. *Afschaffing van de »visite" der schepen ter reede Batavia, vastgesteld dan 15den September 1730, door den Water-fiscaal, ten overstaan van twee leden uit den Raad van justitie.*

Deze afschaffing geschiedde »om goede reden" op last van Heeren XVIInen, vervat in hunne missive van 13 October 1741. De inspectie der schepen geschiedde sedert op de wijze als vóór September 1730.

26 Junij. *Bepaling, dat alwie een rijtuig kocht en gebruikte, daarvoor »na mate van zyn qualiteyt" moest betalen »den impost, daarop beraamt, zonder dat den »koper zal konnen ofte mogen gaudeeren van de be»taling, door den verkoper gedaan."*

De kooper van het rijtuig moest de belasting voldoen »zedert den dag, dat hy zodanigen rytuyg mogte hebben »ingekogt."

26 Junij. *Verbod tegen het verzenden naar Nederland van »bestel-kasjes", geschenk-goederen en Chinesche zijde-waren.*

Dewyl de edele heeren Bewinthebberen vande E. Compe., gecommitteerd ter vergadering van Seventhienen tot Amsterdam, by haer edele hoogh achtbare missive aen dese regering van den 15en Maert 1741, so in opsigte vande gepermitteerde bestelkasjes van een voet in't vierkant en de menigvuldige oversending van bestelgoederen en presenten met 's Comps retourschepen, als het vervoeren of mede nemen van syde stoffen direct uyt China, hebben gelieven aen te schryven, het volgende:

De klagten, door ons over het bestellen vande gepermitteerde bestelkasjes van een voet in't vierkant 't sedert een geruymen tyd telkens, dog sonder vrucht gedaen, en het groff exces in het menigvuldig verleenen van permissie tot overmaking van deselve, in soo verre, dat'er schepen syn geweest, die elk ses groote kisten met sulke kasjes hebben ingehad en sommige luyden, die alleen voor haer hoofd ses, thien, ja tot twaelf toe sulke kistjes op eenmael hebben gehad, hetgeene wy niet anders considereren dan te strecken tot voortsetting van den particulieren handel, en waer door de ruymen van 's Comp^s schepen merkelyk werden belemmert en verkleynt en dus met sooveel te minder goederen voor de Comp^e beladen, mitsgaders de menigvuldige bestel-goederen en presenten, die thans overkomen, streckende al mede tot een merkelyk beswaer voor 's Comp^s kostelyke bodems, hebben ons doen resolveren, ten eynde die diveryen selfs te prevenieeren en die excessen voor te komen en te stuyten, omme het eene sowel als het ander af te schaffen; weshalve wy UE. en verdere comptoiren, waervan de directe besendingen syn, gelasten geen permissie meer te verleenen tot het oversenden van die bestelkasjes, en voorts ordonneeren daervan aen alle en een iegelyk de nodige publicatie te laten doen, so op het hoofd- als verdere subalterne comptoiren in Indien; so als ook in gelyker voegen sal moeten geschieden, ten eynde niemand daervan ignorantie sal kunnen pretenderen, te weten, dat niemand, wie hy sy, eenige goederen, selfs tot thee incluys, naer het vaderland sal vermogen af te senden om aldaer besteld te worden, aen wien het ook soude mogen wesen, niemand uytgesondert, op peene, dat de afsenders daervan contrarie dese onse ordres, ontdekt werdende, buyten qualiteyt en gagie sullen werden opontboden.

Dat degene, die in den aenstaende direct uyt China na't vaderland retourneren, van daer niet sullen mogen mede brengen eenige syde stoffen, sullende alle deselve, die tegens dese onse ordres egter mogte werden aengebragt, met alle hetgene, waerin die gevonden sullen werden, ten profyte van de Comp^e

worden aengehouden en verkogt; dog daer en tegens hebben wy aen 't voors. volk, direct uyt China repatrieerende, wel willen permitteren, so als hetselve gepermitteerd word mits desen, om in plaetse van een kist of kistje, gevuld met lywaten en syde stoffen, een ider na syn rang en qualiteyt volgens het reglement van 5 October 1717 gepermitteerd mede te mogen brengen, sodanige kist of kistje te mogen vullen alleen met thee of porceleyn, mitsgaders dat degene, die by 't voors. reglement syn gepermitteerd om eenige stukken lywaten of syde stoffen boven in haer gepermitteerde kist te leggen, die kist, in plaetse van gemelte lywaten en zyde stoffen, sullen mogen vullen alleenlyk met thee en porceleyn en anders niet.

Soo is't, dat wy in opvolging en nakoming vande gemelte ordre onser heeren principalen, in rade van India op den 15^{en} September 1741 goed gevonden hebben dit placcaet daer af te doen formeeren en daer by, niet alleen het versenden van gepermitteerde bestel-kasjes na Nederland voortaen af te schaffen, maer ook een iegelyk sonder onderscheyd te interdiceeren en verbieden, gelyk scherpelyk werd verboden by desen, eenige goederen tot present, selvs tot thee incluys, met de retourschepen na het vaderland af te senden om aldaer besteld te werden, aen wien het ook soude mogen wesen, op peene, dat de afsenders daervan, ontdekt werdende, buyten qualiteyt en gagie na Nederland sullen werden versonden.

Voorts, dat gene syde stoffen meer uyt China sullen mogen werden mede genomen door persoonen, over dat ryk repatriëerende, maer in stede van dien de plaets, die een iegelyk na syn rang en qualiteyt by het reglement vanden 5^{en} October 1717 gepermitteerd is met lywaten en syde stoffen in een kist of kistje of wel eenige stucken boven in haer gepermitteerde kist mede te nemen, te mogen vullen alleen met thee en porceleyn, al mede op peene, dat soodanige syde stoffen als tegens dese ordre in Nederland mogten werden aengebragt, met het gene, waerinne die bevonden werden, sullen worden aengehouden en ten profyte van d'E Comp^{e} verkogt.

2 Julij. *Bepaling, dat arak, van Batavia vervoerd, bij achterhaling ten behoeve van de Compagnie verbeurd zoude worden verklaard.*

Deze maatregel stond in verband met verhooging van den prijs, welken de Regering voor arak betaalde wegens de duurte van de suiker.

12 Julij. *Bepaling, dat de dienaren der Compagnie op hunne verdiende maandgelden lijnwaden tegen marktprijs uit Compagnie's magazijnen konden verkrijgen.*

Te Batavia zoude die regeling, door Heeren XVIInen voorgeschreven, in werking treden met 1 September 1742 »tot »vermyding van alle confusien in de boeken", en overigens op alle kantoren, »alwaar soodanige verstreckinge plaats »heeft."

Aan de Winkeliers werd »ten hoogsten" aanbevolen »aan »de dienaren goede en deugsame lywaten af te geven na »hunne eygene verkiesing."

Vroeger nam de Compagnie 50 pct. winst op de lijnwaden, welke hare dienaren, ingevolge het bepaalde op 9 Februarij 1677, in betaling ontvingen.

»Meesten tyds" kregen dezen »ongewilde en onverkoopbare, »ja selfs voor haer onbruykbare goederen."

De Winkeliers hielpen hen dikwerf aan contanten »door »het aftrecken van ses stuyvers per ryxdaalder" (Res. H. R. 27 September 1746).

13 Julij. *Bepaling, dat de aanstelling van een ad interim Advocaat-fiscaal moest geschieden door den Raad van justitie te Batavia.*

Op last van Heeren XVIInen had de Raad van justitie den Advocaat-fiscaal, Mr. C. Phillips, geschorst, uit welke opdragt de Regering afleidde, dat die Raad ook bevoegd was een tijdelijken vervanger aan te stellen.

14 Julij. *Bekendmaking, dat de Buiten-regenten van het Lazarus-huis te Batavia openlijk verantwoording hunner gestie zouden doen van* 1 *Julij* 1741 *tot ult. Junij* 1742.

18 Julij. *Verbod tegen sluik-handel met opium.*

Nademael d'Ed. heeren bewinthebberen ter vergadering vande Seventhienen binnen Amsterdam, by derselver g'eerde missive van den 28en September 1741 met seer veel nadruk komen te doleeren en derselver uytterste misnoegen te betuygen over den hoe langer, hoe meer toenemenden, clandestinen aenbreng van amphioen en sluyk-handel, die daerinne door particulieren op een stoutmoedige wyse opentlyk werd gepleegt, ja selvs geconniveert en gefavoriseert door degene, die amptshalven verpligt syn sulks op de comptoiren van d'Ed. Compe tot Cormandel, Mallebar, Souratta, Mallacca, etc. te beletten en tegen te gaen, gelyk dan ook op een genoegsaem licentieuse wyse den voornoemde amphioen, soo door Engelse, Franse en Moorse, als met 's Compagnies scheepen en mindere vaertuygen, selver uyt de directie van Bengale en van elders, ja selfs uyt Europa werd overgebragt na dese hoofdplaets, als ook na Java's Oost-, mitsgaders Sumatra's binnen West-cust en andere plaetsen meer, waer door d'E. Compe in dien pretieusen handel (welke alleen aen deselve is behorende) merkelyk werd geprejudiceert en by verkoping alhier zeer groote schade toegebragt door de sobere advancen, die daerop werden behaeld, niet tegenstaende de sware straffen, voor heen daer tegens by placcaeten gestatueert, soo is 't, dat wy, tegens dese so groff en groot in swang gaende schadelyke onderkruyping van 's Comps handel in amphioen willende voorsien, na het oogmerk ende begeerte van welgem. haer Ed. hoog agtbaere goedgevonden hebben daer op nadere ordre en swaerder straffen te statueeren en dienvolgende wel expresselyk te interdiceeren, gelyk wy doen by desen, aen alle en een iegelyk, niet alleen den particulieren vervoer van amphioen met 's Compe en andere scheepen of mindere vaertuygen uyt Europa, de directie van Bengale of eenig ander comptoir van de Compe

na dese hoofdplaets dan wel elders, maer ook dies invoer en verkoop door eenige vreemde natie met hare scheepen en mindere vaertuygen alhier, op Java's Oostcust, Malacca of andere plaetsen vande E. Comp[e], op peene, dat wie bevonden sal werden voortaen sich aen sodanigen particulieren, vuylen morshandel in amphioen door oversending en vervoer, mitsgaders kopen of verkopen, vergrepen en schuldig gemaekt, dan wel daerinne op eenigerhande wyse geparticipeert of de hand geleend te hebben, hetsy hier, in Bengale of wel elders op eene van 's Comp[s] comptoiren, waer het ook soude mogen wesen, 't sy te lande of op de scheepen en mindere vaertuygen, sonder eenige conniventie, gratie of dissimulatie, van wat qualiteyt ofte conditie hy ook zoude mogen wesen, ten exempel van anderen, boven confiscatie van hare goederen, alsmede de particuliere scheepen en vaertuygen, daermede de voornoemde amphioen zal wesen vervoert of aengebragt, aen lyff en leven sal werden gestraft na exigentie van zaken; ende opdat den voors. vuylen morshandel des te beter bekend kome te geraken, so beloven wy den aenbrenger van dien, onder secretesse van desselfs naem, niet alleen de waerde van een quart uyt de portie van den officier, die de calange sal doen, van sodanigen particulieren amphioen, die door syn aengeven sal agterhaeld en geconfisqueerd werden, maer ook bovendien een volkomen impuniteit aen den selven, ingevalle hy sig aen meergemelte morshandel mede schuldig mogte hebben gemaekt; gelastende en beveelende dierhalven alle officieren, soo fiscaels, bailliuw en landdrost hier ter stede, als de fiscaels op de buyten comptoiren, daer op ten naauwkeurigste te letten en reguard te slaen, mitsgaders dese onse ordre, gefondeert en gereguleert op en na expresse beveelen en intentie der heeren en meesters, ten rigoureusten uyt te voeren, nadien het intrest en welvaren vande maatschappy daer aen ten hoogsten is gelegen, en by nalatigheyd of versuym van dien tot stuyting en tegengang van dat quaed, daer voor selver aenspreekelyk sullen blyven, alsoo wy dat voor den dienst en welstand van d'E. Comp[e] sodanig bevinden te behooren.

23 Julij. *Bepaling, dat contra-geschenken van de Compagnie aan inlandsche Vorsten, enz. »vooral inkoops »niet groter, maar zelfs eenigzints klynder als de »waarde der ontfangene schenkagie" moesten zijn.*

24 Julij. *Intrekking van den last op de Sequesters, verleend den 26sten April 1740, nopens »letteren re»quisitoriaal", enz.*

Deze intrekking geschiedde ingevolge last van Heeren XVIInen, vervat in hunne missive van 13 December 1741.

Overeenkomstig de »oude usantie" moesten Indische crediteuren hunne actie instellen ter Kamer, »van waar haar »debiteuren zyn uytgevaren, dan wel haar verzoek by de »lyst van authorisatie bekent stellen om de betaling van haar »agterwesen in India te erlangen", — belemmeringen, welke met opzet werden gehandhaafd »tot stremminge van den »particulieren handel."

Ook ten aanzien van insolvente boedels van burgers moest »na vorige gebruyken" worden gehandeld.

Zie ook bij 19 Julij 1714.

6 Augustus. *Verbod voor de buiten-bezittingen leden van politieke raden, zonder speciale vergunning van de Hooge Regering, naar Batavia te »verlossen."*

13 Augustus. *Last op de buiten-kantoren »aan vreemde »Europeese schepen of de zodanige, die men daar »voor houden moet* (1)*, zo veel geriefelykheyt niet te »betonen, maar daar en tegen haar, zo veel mogelyk, »zonder haar egter een openbare aanstood te geven, »te detourneeren en afkeerig te maken om wederom »te komen."*

(1) Soms waren Europesche schepen onder »Moorse" vlaggen verschenen.

14 Augustus. *Bepaling, dat te Batavia het ijken van maten en gewigten, aan Chinezen toebehoorende, in de zuider voorstad moest geschieden.*

Het ijken gebeurde anders in het stadhuis; maar de Regering was bevreesd »zodanig een groot getal Chineesen" tot het ijken hunner maten en gewigten binnen de stad toe te laten.

28 Augustus. *Bepaling, dat de in 1742 uit Nederland uitgezonden militaire officieren onder een verband van 10 jaren — de heen- en terug-reis niet medegerekend — dienden; bij bevordering tot kolonel gedurende minstens 3 jaren als zoodanig zouden moeten fungeren; en nimmer in eenige »politicque bedieningh" zouden mogen worden gebruikt.*

Dit voorschrift is afkomstig van Heeren XVII[nen].

28 Augustus *Bepaling, dat niemand tot eenige betrekking mogt worden aangesteld dan de zoodanige, welke hij »in perzoon" kon »waarneemen en bedienen."*

Heeren XVII[nen] werden tot het vaststellen dezer bepaling genoopt, omdat zij ontdekt hadden, dat een gezaghebber aan de Kaap de goede hoop zijn driejarig zoontje tot »jong as»sistent" had benoemd, wiens maandgelden intusschen opgeloopen waren tot een bedrag van *f* 1096.—, en dat »zulke »aanstellingen, zo gezegt word, in Indien en specialyk op de »buiten-comptoiren in practyk zouden weesen."

Hij, die »wegens zyn jonkheid" eenige betrekking niet kon waarnemen, moest ontslagen worden en zijne maandgelden aan de Compagnie teruggeven.

In de monster-rollen en soldij-boeken moest van elk nieuw aangesteld Compagnie's dienaar de ouderdom vermeld worden.

4 September. *Bepaling, dat aan Compagnie's scheepsvolk ter reede Batavia wekelijks zouden worden verstrekt twee »zo genaemde hagjes vlees of spek, bedragende »1 ½ ℔ voor ieder man."*

Tot de gevolgen van den Chineschen opstand behoorde o. a., dat »alle eetwaren zeer duur waren geworden en zelfs »zodanig, dat daar den gemeenen man in voorgaande tyden »zeer gereed voor een gering geld by de Chineesen haar »genoegen in 't spysigen konden erlangen, als nu wel de »helfte meer moesten besteeden; en wel voornamentlyk op »de rheede, alwaar men voor desen gewoon was tot elk »schip een vaste, zogenaamde biermaat of wel provisie-»praauw te hebben, dat zeer tot gerief van het volk was »strekkende, en nu op zyn best één van die provisie-bren-»gers voor twee à drie scheepen gevonden werd."

4 September. *Artikel-brief.*

Aangezien niet minder dan 29 artikelen van dit document woordelijk dezelfde zijn als even zoovele artikelen van den op 8 Maart 1658 afgekondigden Artikel-brief (deel II, bl. 253 vlg.), is het onnoodig voorgekomen den Artikel-brief van 1742 in zijn geheel op te nemen.

Hieronder volgen derhalve slechts die artikelen, welke nieuw of belangrijk gewijzigd zijn, vergezeld van eene opgave der varianten tusschen beide Artikel-brieven.

EERSTE TITEL.

Van de overigheid, haar authoriteit, en wat gehoorzaamheid een ieder aan haar schuldig is.

1. Alsoo by Bewindhebberen van de O. I. Compagnie, uit krachte van het octroy, ten meesten nutte en voordeel van deselve, achtervolgens de successive instructien en ordonnantien

op het stuk van de regeeringe in Indiën, goedgevonden is, dat het hoogste bestuur van saeken daer te lande sal moeten resideeren in de persoonen van den Gouverneur Generael en de Raeden van Indiën, soo sal een iegelyk, van wat rang of conditie hy sy, in of buiten den dienst van de Compagnie na Indien navigeerende of aldaer onder het ressort van de Compagnie remoreerende, den voornoemden Gouverneur Generael en Raeden van Indiën moeten erkennen voor haere wettige overigheid, deselve daer voor respecteeren, gehouw en getrouw syn, mitsgaders haere beveelen gehoorsaemen, het sy de geene, die sich thans in gemelde functie bevinden, of na deesen in haere plaetsen mochten worden gesurrogeert.

2. Op de scheepen van de Compagnie sullen alle onderofficieren en gemeenen, soo van de militie als zeevaert, haere opperofficieren en deese haeren Capitein, Schipper of wie ook op het selve gezach voeren mochte, mitsgaders de opperhoofden der scheepen weeder aen haeren commandeur of bevelhebber getrouw en onderdaenig syn, een ieder in de diensten, waer in hy is gesteld, sonder daer van af te wyken in eeniger maniere.

3. Het daegelyksche bestuur van schip en volk alsins competeerende aen den Capitein, Schipper of wie daer op het commando voert, soo sal nochtans, in het stellen van de courssen, door deselve, wanneer een schip sich alleen bevind, worden ingenoomen het sentiment van haere lieutenants en stuurlieden en met haer dienaengaende worden beraemt en vastgesteld, wat ten meesten dienste van de Compagnie en tot vorderinge van de reise word gerequireert.

4. Doch hier in met den anderen niet kunnende accordeeren of ook buiten des den Capitein, Schipper of wie het commando heeft, sulks geraeden vindende, soo sal daer over worden geoordeelt in den vollen scheepsraed, by de meeste stemmen.

5. De gemelde scheepsraad sal moeten decideeren alle saeken, die extraordinair syn en buyten het ordinaire bestuur van het schip behooren, in soo verre deselve van eenige aan-

geleegentheid mochten weesen, soo wel belangende de equipagie als passagiers, mitsgaders de vermindering of vermeerderinge der randçoenen, het aandoen van eenige ververschplaetsen, de tyd, die men aldaer vertoeven sal, en wat verder op de reise komt voor te vallen.

6. De voorsz. scheepsraad sal weesen gecomponeert uit den Capitein, Schipper of Gezagvoerder als præsident, den oudsten lieutenant, den onderkoopman of assistent, den tweeden of jongsten lieutenant en den opperstuurman, doch op scheepen, waer op geen lieutenants vaeren, na den gezagvoerder als president, den onderkoopman of assistent, den opperstuurman, den onderstuurman, neevens den hoogbootsman, en dus in beide gevallen altoos uit vyf persoonen, by dewelke alle domesticque saeken, het schip en de huishoudinge concerneerende, finalyk sullen worden getermineert.

7. Edoch, ingevalle meer scheepen sich bevinden onder eene vlagge of in een esquadre, sal de voorsz. scheepsraad geen plaets hebben, dan in soo verre den commandeur of bevelhebber goedvinden mochte de saeken domesticq op ieder bodem te laeten afdoen, alsoo men wel expresselyk begeert, dat alsdan noopens alle voorvallen van importantie rapport sal worden gedaen aan den voorsz. bevelhebber of hoofd van het esquadre, dewelke men verstaat, dat by combinatie van eenige scheepen deezer maatschappye altoos sal worden gedenomineert.

8. En, by aflyvigheid van soodanigen Commandeur of Chef d'Escadre, sal den oudsten Capitein en, by ontstentenisse van deselve, den oudsten schipper na haere actens het commando over het esquader moeten voeren en daer voor alsints erkent worden door de overheeden van de overige scheepen, alles op poene van arbitraire correctie.

9. Aen het voorsz. hoofd van het esquadre sal het vervolgens staan den breeden raad der scheepen soo dikmaels te beroepen, als hy oirbaer sal vinden, in dewelke, wanneer vyf of meer scheepen by den anderen seylen, niemand sessie sal hebben (behalve den Commandeur of Bevelhebber, die daer

in presideeren sal) dan de Capiteinen, Schippers of Gezagvoerders van de scheepen, neevens den eersten lieutenant en onderkoopman of boekhouder van het commandeurs schip, die teffens de penne sal moeten voeren; doch minder als vyf scheepen by den anderen geconvinceert seylende, soo sullen, neevens de gezagvoerders van de scheepen, noch soo veele andere van de eerste officieren derselver daer in worden beroepen, dat sy ten minsten, met den commandeur of bevelhebber, een aantal van seven persoonen koomen uit te maeken; en sal den commandeur of bevelhebber, by gelykheid van stemmen, uitgenoomen in saeken van justitie, een dubbelde stem hebben.

10. En op dat alle disordre geweert en goede justitie op de scheepen geadministreert worde, soo sal den voorsz. breeden raed en, by ontstentenisse van denselve, den scheepsraed van ieder bodem macht hebben en gehouden syn over alle civile en kleine misbruiken recht te doen, achtervolgens de ordres, in deesen gestatueert, en voorts na de gemeene wetten.

11. En sullen de bysondere instructien en ordres, dié den gemelden breeden- of ook den scheepsraed, item de bevelhebbers der vlooten of hoofden der esquadres of ook de Capiteinen, Schippers en andere Gezagvoerders der scheepen, soo wel van Bewindhebberen hier te lande, als van Generael en Raeden, of die van haerentweegen het gezag aen eenig gouvernement of comptoir in Indiën koomen te voeren en daer toe gerechtigt syn, worden meedegegeeven, by haarluiden moeten worden geobserveert, als of deselve in deesen waere geinsereert.

12. De voorsz. breeden raed en, by ontstentenisse van dien, de scheepsraed sal ook macht hebben en gehouden syn alle capitaele- of halssaeken, op de scheepen voorvallende, te berichten, uitgesondert in gevallen van veele duisterheid of die uitstel lyden kunnen, in welke beide gevallen deselve alleenlyk informatien sullen behoeven te neemen en de delinquanten vervolgens met de stukken ten haeren lasten kunnen overgeeven (wanneer de misdaed op de uitreise is

gepleegt of op de reise in Indiën) aen de plaetse, werwaerds sy gedestineert syn, om aldaer door den fiscael te worden berecht voor den ordinairen rechter: en, ingevalle het delict is begaen op de weederomreise, sonder onder wech te syn berecht, aen den Hove van Holland.

13. Welverstaende, dat onder de voorschreeve geëxcipieerde gevallen niet sullen moeten begreepen syn conspiratien of andere notoire halssaeken, in de uit- of weederomreise of op de reisen in Indiën op de scheepen voorvallende, dewelke integendeel, na genoomene informatien, door den fiscael van de vloot of die by ontstentenisse van denselven daer toe sal worden benoemt, voor gemelden breeden- of scheepsraed daedelyk berecht en geëxecuteert sullen worden, tot behoud van goede ordre.

14. En sal in capitaele- of halssaeken, wanneer een schip alleen vaert, by het voorwaerds benoemde vyftal, den scheepsraed uitmaekende, in cas sich een Capitein, twee Lieutenants, den Onderkoopman of Assistent en den Opperstuurman daer in bevinden, noch worden bygevoegt den Commandeur van de soldaeten en hoogbootsman; doch het voornoemde vyftal uit den Schipper, Onderkoopman of Assistent, neevens den Opper- en Onderstuurman, item den hoogbootsman bestaende, soo sullen deselve worden bygevoegt den Commandeur van de soldaten en Derdewaek, op dat alles, wat tot de crimineele justitie behoord, door niet minder dan zeven leden worde berecht en afgedaen.

15. De Capiteins, Schippers of Gezagvoerders van de scheepen sullen goede ordre op deselve moeten houden en eene exacte discipline daer op doen observeeren, om alle disordres en muyteryen van het volck te beletten; en soo wie eenige conspiratie of voorgenoome muyterye ontdekt en aen den dach brengt, indien hy meede daeraen schuldig is, sal vry van straffe weesen en noch twintig ryksdaelders daerenboven tot een praemie genieten; en, by aldien hy aen deselve conspiratie geen deel heeft, met vyftig ryksdaelders vereert en daerenboven by de eerste vacature na syne bequaemheid geavanceert worden, het welke niet minder in

de fortressen en op de comptoiren van de Compagnie als op de scheepen plaets hebben sal.

TWEEDE TITEL.

Van de Godsdienst, Predikanten en Ziekentroosters.

16 = Artikel-brief 1658, art. 15.

17 = art. 16 (»en de vermaender", *lees*: ziekentrooster of voorleezer).

18. Den Capitein, Schipper of Gezagvoerder van het schip sal wel sorge hebben te draegen, dat alle morgen en avond (het weer en de geleegentheid des tyds sulks eenigsins toelaetende) de ordinaire gebeeden en voorleesinge gedaen en de Naeme des Heeren aengeroepen worde, het sy by den Predikant, Proponent of Ziekentrooster, die sich op het schip bevinden of, by ontstentenisse van denselven, door den geenen, die daer toe de noodige bequaemheid hebben en door gemelde Capitein, Schipper of Gezagvoerder geordonneert worden mochten; en sal alsdan ook een ieder van het volk, beide officieren en gemeenen, sich moeten schikken om het selve met eerbiedigheid te hooren en by te woonen.

19 en 20 = art. 18 en 19.

DERDE TITEL.

Ordre, die men in en op de scheepen in verscheide opsichten houden sal, en andere saeken meer.

21. Geene nieuwe en onnoodige timmeragien sullen op de scheepen van de Compagnie moogen gedaen worden, doch de timmerlieden, op deselve bescheiden, sullen gehouden syn daer aen alle het noodige te timmeren, deselve te calfaeten en dicht te houden en alles aen deselve te repareeren, wat eenigzins moogelyk sal syn, op poene, dat, soo door haer nalaetigheid denselven of de daer in gelaedene goederen eenige schaede overquaemen of, soo hier aen land als tot Batavia

of op de comptoiren, werwaerds gedestineert syn, iets aen deselve moest getimmert worden, het geene sy in zee hadden kunnen doen, dat alle het selve haer op reekeninge sal worden gesteld; oversulks ook de hoofden der scheepen verplicht syn haer daer toe te houden, op poene als vooren.

22. Van alle het geene op de reise komt voor te vallen en eenige opmerking verdient en specialyk van het gebruiken van het loot om te weeten de diepte van het water, van de courssen, die beraemt en geseyld syn, mitsgaders in welker voegen men de reise volbracht heeft, sal den Capitein met syne lieutenants, te saemen of wel ieder in het bysonder, mitsgaders den Schipper of Gesagvoerder en de Opper- en Onderstuurlieden, ieder apart, goede aenteekeninge moeten houden, om tot Batavia aen de ordre van Generael en Raeden of wel hier te lande aen die van Bewindhebberen te worden overgegeven en geëxamineert, soo sy dat goedvinden; doch den Capitein, Schipper of Gesagvoerder sal daerenboven noch gehouden syn, t'syner verschyninge tot Batavia of hier te lande, uit syn voors. journael te formeeren een kort rapport *in scriptis* en het selve aen Generael en Raeden of aen Bewindhebberen over te geeven, om daer uit in het korte te kunnen weeten, wat op de reise voorgevallen is, sullende op scheepen, die na plaetsen van negotie gedestineert syn, daer geen etablissementen van de Compagnie gevonden worden, en haer handel selfs dryven, de koopluiden, onderkoopluiden of minder commisen gehouden syn daer van ook op sich selfs de noodige aenteekeninge en reekeninge te houden, soo als haer alsdan sal worden gelast; alles op poene van ses maenden gagie voor de geene, die daer in nalaetig gevonden worden: sullende de chirurgyns in gelyker voegen gehouden weesen, van het geene omtrent haere diensten voorvalt, aenteekeninge te houden en rapport te doen, op peene als vooren.

23 Niemand sal vermoogen hier te lande op de uitreise of ook op de weederomreise en in Oostindien, sonder consent van Bewindhebberen, van den Gouverneur Generael en Raeden

van Indiën of van haere respective gecommitteerdens, eenige kisten, tonnen of onnoodige bagagie scheep te brengen; en andere of meerder tonnen, kisten of vaeten, &c. sonder consent als vooren overbrengende, sullen deselve, met alle het geene daer in bevonden word, ten profyte van de Compagnie aengeslaegen en *ipso jure* geconfisqueert worden en blyven sonder eenige excuse, conniventie of figure van proces.

En ingevalle in de voorsz., met of sonder consent overgebracht wordende tonnen, kisten of vaeten, &c. bevonden wierden eenige ongepermitteerde goederen of waeren, sullen niet alleen deselve, maer ook alle de verdere geconsenteerde kisten, tonnen, vaeten en bagagie, in voegen als vooren, ten profyte van de Compagnie aengeslaegen en geconfisqueert worden en blyven.

24. En op dat hier aen des te minder infractie gegeeven worde, soo word by deesen niet alleen alle luiden, onder de gehoorsaemheid van de Compagnie in Indiën woonende, wel expresselyk geinterdiceert eenige waeren, stoffen of producten des lands, tot negotie dienende en aen de Compagnie privative behoorende, onder de naem van bestelgoed of tot onderhoudinge van vriendschap en kennisse of op wat pretext het ook soude moogen syn, meer dan by Bewinthebberen aen haer gepermitteert is, met de scheepen van de Compagnie herwaerds over te senden, op poene van *ipso jure* deselve ten profyte van de Compagnie te confisqueeren en viermael de waerde van dien daerenboven tot een boete voor den versender, te verdeelen een derde voor den aenbrenger, een derde voor den geene, die de calange doen sal, en het andere derde voor den armen van de plaetse, daer het cas komt voor te vallen; maer word ook expresselyk geinterdiceert aen alle overheeden van de scheepen, en generalyk die met deselve vaeren, alsulke goederen meede te neemen of te bestellen, op poene van daedelyke confiscatie haerer eigene en gepermitteerde goederen en van de maendgelden, op de reise verdient, en voor de officiers daerenboven noch cassatie en inhabiliteit om de Compagnie ooit weeder te kunnen dienen.

25. De Capiteins, Schippers en andere Gezaghebbers op de scheepen sullen wel sorge moeten draegen, dat geene scheepen, schuiten of volk buiten haere voorkennisse aen boord koomen en sulks ook in het geheel, soo veel moogelyk, hebben te menageeren, alsoo sy voor alle het geene daer uit komt te resulteeren, strydig met deese ordres, selfs aenspraekelyk sullen syn; en vooral sullen sy moeten waeken tegens alle morsseryen en verbooden handel met haere scheepelingen, op poene van daedelyke confiscatie haerer goederen en maendgelden, mitsgaders cassatie en inhabiliteit, na bevinding van saeken, staende het vry om daer toe soodanige ordres aen boord te stellen, als sy vermeenen sullen de seekerste en beste te syn om haer daer tegens te precaveeren; en soo wie hier in synen Capitein, Schipper of Gezagvoerder niet behulpsaem of gehoorsaem mochte weesen, sal aen den lyve strafbaer syn en daerenboven noch daedelyk verbeuren syne gepermitteerde bagagien en alle de maendgelden, op de reise verdient, met alle het geene hy verder by de Compagnie te goed of te pretendeeren hebben mochte.

En soo wie eenige geslookene goederen, het sy die uit het schip gegaen of daer in gebracht syn, komt te ontdekken en aen te geeven, sal niet alleen vry syn van straffe, soo hy selfs daer inne getrampeert heeft, en syn aendeel daer van genieten als aenbrenger, maer ook noch daerenboven tot eene vereeringe hebben vyftig guldens; doch, indien hy daer aen niet participeert en het selve aenbrengt, honderd guldens boven syn aendeel en daerenboven gerecompenseert worden met avancement na merite; wordende 's lands oorlogscheepen, die op de retourvloot kruissen en deselve tot voor de havens deeser landen convoyeeren moeten, by deesen wel expresselyk gelast daer op naeuwkeurig te letten, met qualificatie en ordre om selfs de scheepen van de Compagnie, wanneer onder haer esquadre gekomen syn, tussendeks te visiteeren en de particuliere, ongebrande en ongepermitteerde goederen, die sy daer in vinden, eer deselve noch binnen gaets koomen, daer uit te lichten en op haer schip, behoorlyk geinventariseert, over te

neemen; laetende copie van den inventaris in handen der overheeden van het schip, uit het welke de goederen syn aengehaelt, mitsgaders met haere binnenkomste aen Bewindhebberen over te geeven, dewelke de voorsz. goederen met die van de Compagnie verkoopen en vervolgens twee derde van het bedraegen van dien in contanten gelde den Capitein van het oorlogschip toeleggen sullen, die de aenhaeling heeft gedaen; en sullen de Capiteins, Schippers of Gezaghebbers der voorsz. Oostindische retourscheepen de voornoemde visitatie der oorlogscheepen niet alleen moeten gedoogen, maer selfs ook haer daer in de behulpsaeme hand hebben te bieden, op poene van arbitraire straffen, en ten dien einde de brandrollen van de gepermitteerde goederen, waer van hunlieden dubbelde, open en onverseegelt, sullen moeten meedegeeven worden, aen de Capiteinen van deselve oorlogscheepen (des begeerende) ter hand stellen.

Ook sullen de Officiers van de scheepen van de Compagnie, wanneer de Bewindhebberen sulks begeeren, gehouden syn op deselve, ook na haer binnenvallen, noch te continueeren, tot dat ontlaeden syn, mitsgaders de Stuurlieden en Deksofficiers op de losvaertuigen als gezaghebbers moeten vaeren, een ieder voor het schip, daer op hy bescheiden is, tot dat de goederen behoorlyk uit de scheepen aen land syn gebracht, genietende daer voor, boven haere voortloopende maendgelden, zodanige douceurs als Bewindhebberen haer sullen toeleggen, op poene, dat wie daer omtrent onwillig is, sal verbeuren alle douceurs, door de Compagnie aen de officiers toegelegt.

En sullen de voorsz. Officiers wel sorge hebben te draegen, dat van de voorsz. goederen niets worde ontvreemt, en ten dien einde niet alleen op het volk, dat haer by de ontlossinge assisteert, goede acht hebben te geeven (alsoo men verstaet, dat deselve, schoon ook van land daer op syn besteld, even en in gelyker voegen als het overige scheepsvolk selfs, de Officiers gehoorsaemen, op poene van aen den lyve en selfs, na bevinding van saeken, met de dood daer over gestraft te

worden), maer ook vooral dienen te beletten het aen boord koomen van eenige lichters of andere vaertuigen, met qualificatie om de insolentien der geener, die sulks tegens haeren wille onderneemen mochten, met geweld tegen te gaen en die selfs des noods door haer kanon en schietgeweer daer van af te houden, sonder voor de gevolgen, die daer uit resulteeren, aenspraekelyk te syn, welke qualificatie ook sullen hebben de geene, die met 's Compagnies goederen na land vaeren, om, na dat behoorlyk hebben gewaerschouwt en verbooden sulks niet te doen, op de geene, die tegens haere wille aen boord wil koomen, vry vuur te geeven en deselve soodanig af te weeren, als sy best kunnen, sonder daer over al meede aenspraekelyk te syn.

Maer die eenige goederen, by ontlossinge der scheepen des niet te min uit de ruimen of onder den wech of wel by ontlossinge der vaertuigen aen de wal gestoolen wordende, komt aen te geeven, sal boven de impuniteit, indien hy selfs daer in geparticipeert heeft, honderd guldens en, soo hy daer aen onschuldig is en het selve ontdekt, twee honderd guldens tot eene remuneratie genieten en daerenboven bevordert worden na merite.

26. De scheepen van de Compagnie sullen haere reise behoorlyk moeten vervorderen van de plaetse haerer depêche tot die van haere destinatie sonder tusschen beiden eenige andere te mogen aenloopen dan by noodsaekelykheid, waervan altoos duidelyk by de journalen en resolutien van den Breeden- of Scheepsraad sal moeten blyken, op poene vande kosten, aen soodanige plaetsen gedaen, te moeten vergoeden en verbeurte vande maendgelden, op die reize verdient; maer, soo door fortuin van weer of wind het quam te gebeuren, dat de scheepen, gedestineert na het eene quartier of haven, genoodsaekt wierden binnen te loopen in een andere quartier of haven, als, by voorbeelt, die van Amsterdam of het Noorder Quartier in Zeeland of op de Maaze of die van Zeeland in een haven van Holland of die van de Maaze in Texel of in Zeeland, in soodanigen geval sullen de scheeps overheeden

en al het volk, op het schip bescheyden, op ordre van Bewinthebberen van de Kamer, daer het schip t'huis behoord, hetselve over zee derwaerts hebben te brengen, op verbeurte van alle haere meedegebrachte goederen, douceurs en te goed hebbende gagien, soo hierin onwillig of nalaetig mochten hebben geweest, ten profyte van de Compagnie, en in cas van openbaere weederspannigheid op lyfstraffe, na vereysch van saeken.

27. De Overheeden van de scheepen sullen gehouden syn haere equipagiegoederen behoorlyk te menageeren en gaede te slaen, mitsgaders van het verbruikte pertinente notitie te houden en het restant t'elken reise aen de respective equipagiemeesters over te geeven, in dier voegen als men goedvinden sal dat te reguleeren; en soo wie eenige equipagiegoederen t'synen profyte heeft vervreemt of bestaen mochte eenige daervan te verkoopen, sal aen den lyve daerover strafbaar syn.

Ook sullen de Overheeden van de gemelde scheepen niemand met deselve moogen overvoeren sonder permissie van de regeering der plaetse, van dewelke sy afvaeren, noch ook eenige slaven tot negotie daerop moogen meedeneemen, op poene van arbitrale correctie.

28 = art. 27 (»uytgesondert de Schippers," *lees*: uitgezondert de Zeecapiteins, Schippers).

29. Alle degeene, die voor de expiratie van hun verbonden tyd, sonder consent van Generael en Raeden, uit Indiën overkoomen, sullen als wegloopers aengemerkt worden en dienvolgende boven de straffe, daertoe staende, verbeuren alle haere maendgelden en wat sy verders by de Compagnie te goed mochten hebben, ten profyte vande Compagnie; gelyk meede niemand, ook na de expiratie van syn verband, uit Indiën sal moogen vertrekken sonder al sulken consent, op verbeurte als boven; en soo wie alsulke wegloopers en versteekelingen in de scheepen van de Compagnie ontdekt en niet aengeeft ter eerste plaetse, daer hy onder de jurisdictie van de Compagnie komt aen te landen, of wel, indien deselve eerst tusschen Cabo de goede Hoop en Nederland mochten ontdekt worden, by syne

binnenkomste aen Bewinthebberen, sal boven de verbeurte van syne maendgelden noch gestraft worden met cassatie, deportement en inhabiliteit na bevinding.

30 = art. 29, *aan het slot waarvan toegevoegd is*: soo als insgelyks geene onderdaenen of ingeseetenen van desen staat en specialyk geen zeevarende luiden haer sullen moogen begeeven in dienst van andere vreemde of buitenlandse Compagnien, hetsy in Europa of in Indiën, of in dienst van soodanige Compagniën continueren, op poene, in de placcaten daer tegens uitgedrukt.

31 = art. 30.

32. En op dat een iegelyk des te beter tot syn plicht gehouden worde, sullen Bewindhebberen bevoegt syn alle, die in eed en dienst van de Compagnie in Indiën syn, van de eerste tot de laetste, niemand uytgesondert, hetsy binnen of buiten hun verbonden tyd t'huis te ontbieden en Gouverneur Generael en Raeden deselve na hun huis moogen senden, sonder dat deselve reeden van hun gedaen opontbod sullen gehouden syn in rechten of daer buiten te geeven; alleen in gevalle by het opontbod of opsending is gevoegt eenige infameerende reeden van dien of wel stilstand van qualiteit en gagie, sal het aen den opontbodene vrystaen op syn retour sich te addresseeren aen de justitie en aldaer actie te institueeren, alwaer de Compagnie gehouden syn sal des weegens te rechte te staen: onder stilstand van qualiteit en gagie word echter niet begreepen, dat de opontbodene of overgesondene soude moeten hebben eenig officie, veel min commando op of over de retourvloot, of de faculteit om seeker getal kisten met sich over te brengen, als waer omtrent Bewindhebberen en Gouverneur Generael en Raeden respectivelyk sullen mogen disponeeren, sonder gehouden te syn daer van reeden te geven in rechten of daer buiten.

33. Soo wie by den vyand overloopt, sal met den dood gestraft worden en alle syne goederen en maendgelden verbeuren, sullende ten opsichte van het wechloopen na andere, geen vyanden synde, worden nagekoomen en geobserveert de

capitulatien, diesweegens met andere Europese of inlandse natien in Indiën reeds gemaekt of noch te maeken.

34. Een iegelyk, die sich by de Compagnie heeft laten aenneemen en ten bewysen van dien eenig maendgeld ontvangen heeft, sal gehouden syn dien dienst in eigener persoon te volbrengen; en soo wie met het voors. maendgeld wechloopt, sal aen den lyve gestraft worden en het ontfangen dubbelt moeten restitueeren; doch, eene anderen in de plaets stellende, sal degeene, die op een vreemde naem of voor een ander zich laet suborneeren en aen boord komt om met het schip te vaeren, sonder selfs in persoon daer op aengenomen te syn, drie jaeren de Compagnie voor de kost alleen moeten dienen, en de pleeger van het bedrog sal daerenboven aen den lyve strafbaer syn.

VIERDE TITEL.

Van den ingang en vervaldach, mitsgaeders betaelinge der maendgelden en hypotheecquen derselve.

35 = art. 34.

36. Omtrent de betaelinge der maendgelden in Indiën sal moeten blyven subsisteren de methode, tot hier toe gehouden, en sullen dienvolgende geene afgeslooten en afgegeeven reeckeningen moogen ingetrokken en, na dat de soldye boeken reeds na Nederland versonden syn, in Indiën afbetaeld moogen worden, sonder prealabel consent van de Kamer, by dewelke de voors. soldye reekening loopt, en vooral niet van de geene, die in Indiën koomen te sterven.

37. Doch op dat de dienaeren van de Compagnie aen haere besoldinge inmiddels eenige subsistentie moogen vinden, soo sullen alle de geene, die noch in haer eerste verband dienen, driemael des jaers, t'elkens wanneer sy niet te quaed staen, twee en, te quaed staende, een maend gagie by de Compagnie kunnen ontfangen, waer voor sy op haere reekeninge sullen worden belast, except de geene, die inmiddels

mochten koomen te trouwen en op haere reekeninge niet te quaed staen, dewelke met alle andere, die haer eerste verband hebben uitgedient, haere besoldinge maendelyks sullen moogen ontfangen op die voet, als by de Compagnie reeds gebruikelyk is.

38. Doch de geene, die honderd en vyftig guldens ter maend winnen en daerenboven (de Raeden van justitie en de Hoofdofficieren van de militie alleen uitgesondert), mitsgaders alle andere, die tot hoofden van eenige comptoiren of etablissementen syn gesteld, sullen, soo wel de minsten, als de meesten, altoos drie jaeren van haere besoldinge by de Compagnie moeten laeten staen, soo als dat albereids ook van over veele jaeren in practycq is geweest.

39. De maendgelden der geener, die in Indiën koomen te overlyden, sullen aen haere weduwen, kinderen of erfgenaemen hier te lande niet eerder behoeven voldaen te worden, dan na het ontfangen der reekeningen en behoorlyke bescheiden uit Indiën, onder suffisante cautie voor alle namaeningen.

40 = art. 38.

41 = art. 39 en 40, gedeeltelijk.

42 = art. 40 (»ten dienste vande Compagnie gekregen hebben", *bij te voegen*: en dat zy desweegens geen vergoeding hebben ontfangen.

»den koopman met den Schipper", *lees*: den Capitein, Schipper of Gezaghebber).

43. De scheepen van de Compagnie sullen malkanderen alle hulpe hebben toe te brengen, wanneer de nood sulks vereischt, mits daer van behoorlyk sein worde gedaen; en soo wie op alsulke sein geen acht geeft of, het selve siende, den bodem, die sich in eenige nood of ongeleegentheid bevind, niet alle moogelyke hulpe toebrengt, sal aen den lyve en selfs tot 'er dood toe strafbaer syn.

44. Doch een schip alleen in perykel koomende van brand, vastseylen of andere ongeleegentheeden (die God verhoede), sal een ieder syne uiterste best moeten doen om het selve te behouden en ten dien einde soo volkoomen binnen de paelen

der subordinatie blyven, als of 'er niets van die natuur was voorgevallen, veel min het selve moogen verlaeten of daer afgaen, op poene van als een weglooper aen den lyve gestraft te worden; en dit soo lange, tot dat, alle menschelyke middelen te vergeefs synde, door de gesaementlyke overheeden geoordeelt word, dat een ieder voor syne eige behoudenisse sorgen mag, sonder dat echter daer door de subordinatie, waer onder sylieden syn gesteld, voor gedissolveert sal worden gehouden, maer sullen de geene, die sich van soodanigen verongelukten bodem hebben gesalveert, haere officiers in selver voegen als boven hebben te gehoorsaemen, tot dat gesaementlyk weeder onder de jurisdictie van de Compagnie of hier te lande, by de Kamer, van waer sy uitgevaeren syn, sullen weesen gearriveert.

45 = art. 42 (»tot verseeckeringe syner maentgelden", *lees*: t. v. s. m. en douceurs. — »syne maentgelden, actien »van verlempt", *lees*: s. m. douceurs, a. v. v.).

46. Wanneer de retourscheepen van de Compagnie achter Yr- en Schotland omkoomen, sullen de geene, die daer op bescheiden syn, twee maenden gagie extra voor een douceur genieten, sonder dat Bewindhebberen daerom gehouden sullen weesen haere scheepen die omweg te laeten neemen of dat eenige scheepen, die anders geordonneert en binnen of het Canaal door gesonden worden, het recht sullen hebben om sulks te eisschen, ten waere de scheepen, om de Noord geordonneert, eenige desastres overquaemen en sy alsoo door den Breeden Raed, met of sonder eenige convoyers, binnen door gesonden wierden of wel uit hooge noodsaekelykheid by den scheepsraed beslooten wierd binnen door te koomen, wanneer den eenen, soo wel als den anderen, sal hebben en behouden het selve douceur, als of in der daed agterom gekoomen was.

47. De retourscheepen binnen vallende en Bewindhebberen aen boord koomende om het volk af te danken, sal een ieder sich respectueuselyk en obedient tegens deselve moeten gedraegen, sonder eenige oppositie te doen tegens haere ordres, op poene van aen den lyve gestraft te worden; en soo wie

met 'er daed tot muitineeren oversloeg, sal met 'er dood gestraft worden.

48. Zonder dat Bewindhebbers daerom gehouden sullen syn al het volk aenstonds op de rheede af te danken, maer, gelyk voorwaerds van de officiers is gesegt, alsoo sal ook het gemeene volk, voor soo verre Bewindhebberen haere diensten noch noodig hebben, gehouden syn tegens haere ordinaire besoldingen soo lange noch op de scheepen te continueeren, tot dat deselve geheel ontlost, ja selfs voor de paelen of in de havens gebracht syn, het sy dat men goedvinden mochte daer op, neevens deselve, eenig volk van land te zetten of niet, alles op poene als vooren.

49 En al schoon Bewindhebberen het volk op haere scheepen van den dienst en eed koomen te ontslaen, soo sal echter een ieder van haer, uit den dienst ontslaegen synde, soo wel omtrent Bewindhebberen, als haere geweesene officieren, moeten blyven in het eigene respect als staende den dienst, sonder haer aen te matigen de geene, die haer hebben gecommandeert, over het geene staende die dienst voorgevallen is, aen te spreeken, veel min feitelyk tegens haer te ageeren of sich van de voorsz. officiers te vengeeren, op poene van daer over te worden gestraft aen den lyve en selfs tot de dood toe, na bevinding en exigentie van saeken; en sullen alle de geene, die uit den dienst ontslaegen syn en daer tegens ietwes onderneemen, gestraft worden volgens den inhoud deeses, sonder eenige oogluikinge, door ordinaire rechters ter plaetse, daer sulks voorvalt of daer den delinquant word achterhaelt: des sullen de officiers der scheepen gehouden syn haere subalterne met bescheidentheid te regeeren en deese de vryheid hebben, by de komste van Bewindhebberen aen boord of ook wel hier aen land, by deselve, in cas van onreedelyke behandelinge, haer beklach te doen, waer op alsdan behoorlyke reflectie sal worden genoomen.

50. Wanneer eenige scheepen of goederen van den vyand verovert worden, sal men deselve behoorlyk moeten secureren, verseegelen of inventariseeren en opbrengen ter eerster hoofd-

plaetse vande Compagnie, die men bezeilen kan, de Caeb daer meede onder begreepen, alwaer vervolgens sal geoordeelt worden over de deugdelykheid der prysen, volgens styl en practycq daer te lande en behoudens der geinteresseerdens weeren en defensie, soo als gebruikelyk en rechtens is.

51. Sullende vervolgens tot confiscatie van de voors. prys geprocedeert en, na aftrek der kosten en een vyfdepart voor de gerechtigheid van het gemeene land, een sestiende van het overige aen het volk tot buitgeld, ieder *pro rato* vande besoldinge, die hy wind, mitsgaders van het verdere overschot een derde aen den Capitein, Schipper of Gezagvoerder, een derde aende opper-officieren te saemen en het laetste derde aen de Compagnie voor het hasard, de kosten en reparatie van haeren bodem, toegelegt worden; de deks- en onder-officieren *pro rato* haerer maendgelden, neevens het volk, in het buitgeld deelende en den fiscael van de plaetse, alwaer daer over geprocedeert worden sal, neevens de beide lieutenants in het derde deel der officiers, ieder voor een quart, mitsgaders den opperstuurman voor een agtste en de onder- of mindere stuurlieden te saemen voor een agtste haerideerende, op dat een ieder des te meer mach worden aengemoedigt den vyand allen afbreuk te doen en zich wel te gedraegen.

52. Doch sal niemand, op verbeurte syner maendgelden en arbitrale correctie, bevoegt syn in zee eenige deelinge van prysen te versoeken of iets op reekening van syn aenpart, uit eigen authoriteit, na hem te neemen of by hem te houden, anders dan de plunderagie, van den vyant verovert, op poene van arbitrale straffe: welverstaende, dat onder plonderagie niet verstaen worden begreepen te zyn koopmanschappen, gemunt of ongemunt goud, silver, perlen, gesteentens of andere goederen, maer alleen de kleederen van het veroverde volk.

53. Maer, wanneer de Gouverneur Generael met advis van raeden, ingevalle van gedeclareerde oorlog tusschen den Staet en eenige Europische Mogentheid, eenige commissien mochte verleenen aen vrye luiden in Indiën, die daerom versoek komen

te doen, om te ageeren binnen de limiten van het octroy, onder soodanige restrictien en limitatien, om alle misbruiken daer van voor te komen, als men na geleegentheit van saeken noodig sal oordeelen, soo sullen de prysen, by haer gemaekt wordende, geheel en al ten behoeve vande neemers worden geconfisqueert, na aftrek van de kosten, except den twintigsten penning voor den fiscael, die de examinatie van de deugdelykheid der prysen ten behoeve van den neemer doen en voor hem tot confiscatie procedeeren sal; en sullen alsdan de reeders van alsulke commissievaerders met hare officieren en manschap moeten convenieeren noopens de verdeelinge en het buitgeld, soo als te raede worden sullen.

54. Behoudens dat in het eene geval, soo wel als in het andere, de genoomene prysen by de Compagnie opgebracht, de goederen opgeslaegen en met of sonder de scheepen verkocht, dan wel ten ordinaire pryse aen dien oort voor 's Compagnies reekeninge overgenoomen en betaeld sullen worden, waer meede de opbrengers derselver contentement sullen moeten neemen.

VYFDE TITEL.

Van de verbeeteringe der geener, die in hooger ampten gesteld worden.

55. By versterven van eenige dienaeren van de Compagnie of vacature van eenige officieren sullen derselver plaetsen gesuppleert worden door andere, volgens de ordres, daer toe leggende; doch de voorsz. bediendens sullen by haer aenstelling of by het aenvaerden van haere chargies gehouden syn in raede van politie alvoorens af te leggen den eed van purge, dat sylieden voor het ampt niets gegeeven of belooft hebben, met alle de precautien en restrictien, daer toe dienstig; en sullen alle de geene, die bevonden sullen worden voor haer ampt eenig geld of geldswaerde gegeeven of belooft te hebben, onder wat titul of pretext het soude moogen

weesen, het sy van costumade of andersins, niet alleen *de facto* van haer voorsz. ampt vervallen syn, maer boven dien ook verklaart worden infaem en inhabiel om ooit in dienst van de Compagnie te worden geëmployeert of om eenige ampten te bekleeden, soo wel als de geene, aen wien sy het gegeeven hebben; doch de geever van het geld of geldswaerde, den neemer ontdekkende, soodanig, dat hy daer van overtuigt worde, sal impuniteit genieten van het overtreeden deeser ordre en daerenboven dubbelt remboursement van het gegeevene geld of geldswaerde en de Overheeden en Rechters der plaetsen sullen gehouden weesen hem daer toe de behulpsaeme hand te bieden.

56 = art. 46.

57 = art. 47 (»eenich officie in de vloote", *lees*: e. o. te land of i. d. v.).

58 = art. 48 (»d'ordre daer toe gegeven", *bij te voegen*: of wel, by Gouverneur en Raaden afgeweeze zynde, zijne actie des aangaande voor den Raad van justitie te Batavia te institueeren. — »Versteecken te blyven", *by te voegen*: ten ware hy daar van quaame te vertoonen speciaale acte van renvoy, die den Gouverneur Generaal en Raaden van Indiën, de zaake daar toe geconstitueert vindende, hem hadden verleent, wanneer de vryheid hebben sal Bewindhebberen eerst ter Vergaderinge van Zeventienen in der minne en, bij weigering, door middel van rechten daar over aan te spreeken.

59 = art. 49.

60 = art. 50 (*aan het slot bij te voegen*: mits van Compagnies weegen aen deselve worden geremburseert soodanige geschenken, als sy, voor of na den ontfangst van diergelyke presenten, aen de voorschreeve Koningen, Prinsen, Gouverneurs of andere persoonen ten deese gevalle hadden gedaen, ter estimatie en discretie van Generael en Raeden, aen dewelke het ook staen sal haer de voorsz. presenten tot vermydinge van alsulke remboursementen te laeten houden of niet, soo als sy dat sullen goedvinden.

61. Zoo wie in den dienst van de Compagnie, te water

of te lande, in het aentasten of beschermen van eenige scheepen, forten of goederen van de Compagnie. niettegenstaende hy sich behoorlyk van syn plicht gequeeten hadde, waer van Generael en Raeden sullen moeten oordeelen, gevangen word, sal door de Compagnie worden gelost ten haeren kosten en geduurende syne gevangenisse onderhouden van het geene onvermydelyk noodig heeft, behoudens dat syne maendgelden sullen stil staen van den dach, dat gevangen word tot op syn ontslach, en dat het geene hy geduurende syne gevangenisse boven syne onvermydelyke benoodigheid requireeren mochte, hem sal gesteld worden op reekeninge.

ZESDE TITEL.

Van den verbooden handel.

62. Niemand, van wat qualiteit hy sy, van den minsten tot den meesten, sal vermoogen eenige verbooden handel te dryven, het sy hy sich in den dienst van de Compagnie bevind of daer buiten, noch ook directelyk of indirectelyk daer inne te participeeren, geld daer toe te geeven of in eeniger maniere deselve te ondersteunen, op poene van daer over te worden gecalangeert en gestraft na bevinding van saeken en volgens de placaeten, tegens den verbooden handel reeds geëmaneert en na deesen noch te emaneeren.

Gelyk meede geen obligatie, contract op geld of goed op bodemarye of eenig gedeelte van winst, meedegenoomen of meedegegeeven door iemand, wie hy sy, sal moogen valideeren of eenige assurantie op soodanige gelden of goederen moogen gedaen of geteekent worden, op poene van nulliteit en verbeurte van het viervout van de waerde, te appliceeren twee derde voor den Officier, die de calange sal doen, en een derde voor den aenbrenger en verders alles op de poenaliteiten, vervat in de placaeten van den 11^{den} Augusty 1698, 21 September 1717, 19 Juny 1723 en 24 September 1732, welverstaende nochtans, dat dit geen plaets sal hebben ten opsichte van soodanige goederen, waer van de versending en negotie

aen particulieren door de Compagnie gepermitteert en opengesteld is.

Zullende voor verboode handel ook worden gehouden allen handel met andere Europische natien op Europa, soo wel als het remitteeren van penningen door deselve en wat wyders den handel van haere meededingers voeden en de Compagnie schaede of afbreuk doen kan.

63 = art. 53 (*aan het slot bij te voegen:* dit alles concerneerende de bediendens van de Compagnie, aen dewelke gepermitteert is eenige goederen meede te brengen; maer, nadien om veele goede reedenen best geoordeelt is de Officiers en Onderofficiers van het dek, neevens het gemeen, op de te rug reise uit Indiën, in steede van haere dus lange gepermitteerde goederen, een æquivalent in gelde toe te leggen, in dier voegen als by Bewindhebberen reeds na de billykheid is geschikt of namaels noch geschickt mochte worden, soo sullen de voorschreeve deksofficieren en gemeenen haer daer meede ook in aller manieren moeten te vreeden houden, sonder sich in eeniger voegen daer tegens te opposeeren of de voorsz. ordres te overtreeden, op poene van niet alleen versteeken te syn van de voorsz. toegelegde douceurs, maer ook van alle haere maendgelden en wat sy verder by de Compagnie te vooren mochten staen, met confiscatie *ipso jure* van het meede-gebrachte, ten profyte van de Compagnie.

64. Niemand, uit Indiën na Nederland vertrekkende, sal iets anders moogen meedeneemen of herwaerts overvoeren, dan het geene by de sucessive reglementen door Bewindhebberen is gepermitteert, en sich voorts in het overmaeken syner middelen moeten gedraegen na de ordres, reeds daer op gesteld of die na deesen daer omtrent gesteld mochten worden; en soo wie, boven het geene hem gepermitteert is, iets anders meede sal breagen, sal niet alleen het voorsz. onwettige meedegebrachte, maer ook daerenboven *ipso jure* syne gepermitteerde bagagie en te goed hebbende maendgelden verbeuren en met suspens of cassatie en inhabiliteit gestraft worden, na bevinding van saeken.

65 = art. 55 (*aan het slot bij te voegen:* en viermaal de waarde van dien, tot een boete voor den kooper, te verdeelen onder de Compagnie, den armen en den Officier, die de calange doen sal; en sullen ten dien einde de Officiers van de justitie in Indiën niet alleen visie moogen neemen, als sy het vraagen, van de soldyereekeningen, die jaerlyks na Nederland worden overgesonden, maer ook gehouden zyn tegens dien morshandel zorgvuldig te waaken en tegens de overtreeders te procedeeren na exigentie van saeken.

ZEVENDE TITEL.

Van het rantçoen.

66. Met het rantçoen van eeten en drinken sal een ieder sich te vreeden moeten houden, na de ordres en reglementen, daer op synde, en soo als het selve voorts na geleegentheid van saeken door den Scheeps- of Breeden Raed mochte worden gereguleert, op poene van twee maenden gagie te verbeuren.

67 = art. 58 en 59.

68. Den Capitein, Schipper, Gesagvoerder en die van den Scheepsraed, gesamentlyk, sullen sorge hebben te draegen, dat een ieder behoorlyk worde uitgereikt, wat hem by de rantçoenbrieven is toegelegt, sonder deselve daer van iets te onthouden, op poene van ses maenden gagie.

69 = art. 61.

AGTSTE TITEL.

Van de wapenen en scheeps instrumenten.

70. De wapenen, die een ieder aen boord of aen land van de Compagnie komt te ontfangen, sal hy behoorlyk moeten onderhouden en verantwoorden; en sullen de officiers vande scheepen derhalven gehouden syn deselve van tyd tot tyd te laten ophaelen; en wie alsdan daer in nalaetig is, sal t'elkens een halve maend gagie verbeuren en, syn geweer geheel verwaer-

loozende, hetselve opleggen en betaelen, dan wel op reekeninge daer voor belast worden.

71 = art. 63.

NEGENDE TITEL.

Van het grof geschut en schieten van eerschoten.

72. Niemand sal vermoogen eenige grof geschut binnen scheepsboord, nochte ook te lande los te doen schieten, dan met behoorlyk bevel van den Commandeur, Capitein, Schipper of Gezagvoerder, op poene van een maend gagie te verbeuren.

73. Sullen meede de Commandeurs, Capiteins, Schippers en andere officieren haer hebben te wachten eenige onnoodige eerschoten te doen, op poene van een maend gagie voor ieder schoot, te verbeuren by ieder officier, die daer toe last gegeeven of consent soude moogen gedraegen hebben, en dat om voor te koomen veele ongelukken en andere ongevallen, die men daer uit te wachten heeft.

TIENDE TITEL.

Van de zieken, chirurgijns en het rein houden der scheepen.

74 = art. 66 (»alle barbiers ende onder-barbiers", *lees:* alle chirurgyns en onderchirurgyns).

75 = art. 67.

76 = art. 68 (*aan het slot bij te voegen:* en sullen, ten minsten alle agt daegen eens of soo veel meer, als de tyd en geleegentheid toelaet, de kisten en wat verder tusschen deks is, opgehaelt en aldaer behoorlyk gereinigt en schoongemaekt worden, in dier voegen, als de ordres, daertoe gegeven, koomen te dicteeren, op poene van twee maenden gagie voor de officiers, die verzuimen sullen het volk daer toe te houden.

77 = art 69.

ELFDE TITEL.

Van de testamenten en uiterste willen, mitsgaders de goederen der overleedenen en andere saeken.

78 = art. 70 (»alle koopluyden ende schippers", *lees:* alle scheeps-overheeden. — *Aan het slot bij te voegen*: en by aldien een testateur niet konde teikenen, zal noch een getuige meer geadmitteert worden).

79. Wanneer iemand aen boord komt te overlyden, sullen alle desselfs nagelaetene goederen door den boekhouder of, by adsentie van denselven, door den geenen, die daer toe by den Scheepsraed geauthoriseert worden sal, geadsisteert met ten minsten twee getuigen, uit de officiers van het schip daer toe te neemen, behoorlyk worden geinventariseert, hetsy hy executeurs over syne nalaetenschap hadde aengesteld of niet, en de voors. inventarissen vervolgens worden geregistreert by de scheeps soldyeboeken, soo als de ordres, ten dien einde gesteld, komen te dicteeren.

80. Op de uitreize sullen de overvarende persoonen wel de faculteit hebben particuliere volmachten of executeurs over hare nalatenschappen, excepto de maendgelden, te stellen en dese de macht om den boedel tot liquiditeit te brengen, doch by haer komste tot Batavia of ter eerster hoofdplaetse vande Compagnie, werwaerds gedestineert syn, sullen de voors. executeurs of gemachtigdens, voor dat weeder van daer vertrekken of uiterlyk ses maenden na haer komste, de voors. boedels aenden curator vande Compagnie, volgens de inventarissen, op het overlyden daervan gemaekt, hetsy door de overgave der noch ongeredderde effecten en het montant der vereffende of met het tellen van het bedraegen dier boedels in 's Compagnies kassa, wanneer reeds geheel vereffent syn, behoorlyk moeten verantwoorden, om den overleedenen daer voor op syne doodreekening te crediteeren en de erfgenaemen spoedig aen het haere te kunnen helpen.

81. Doch het geen iemand op de terug reise na Nederland met 'er dood komt te ontruimen en na te laeten, sal

by den Scheepsraed in bewaerderhand gesteld en met haere binnekomste alhier aen Bewindhebberen overgegeeven worden, om, na voorgaende visitatie, deselve, sonder bemoeyenisse van iemand anders, te laeten afgeeven aen de wettige erfgenaemen, dewelke binnen drie maenden na het arrivement van het schip niet opdaegende, soo sullen Bewindhebberen het voorsz. nagelaetene goed te gelde maeken en daar voor de reekeninge van den overleeden crediteeren, tot dat de geene die daer toe gerechtigt is, sulks van haer komt te vorderen; sulks dat binnen scheepsboord of aen land geen van des afgestorvene goederen sullen worden verkocht, anders als het geene tot syn lyf behoord sal hebben, hetwelk voor de mast aen de meestbiedende verkocht sal worden, voor welke verkochte goederen de kooper op syn reekeninge debiteur en den overleedene op syn reekeninge crediteur sal gemaekt worden.

82. Daerentegens sal op de vaerwaters in Indiën, mitsgaders daer te lande in het gemeen exactelyk moeten worden nagekoomen, hetgeene by het octroy van Haar Hog. Mog. van den 26sten November 1671 op het stuk van de curator is geordonneert en vastgesteld, met de ordonnantiën, na dato daer omtrent gemaekt, en so als de practyq thans is meede brengende.

83. Doch sullen geen weduwen of erfgenamen der geener, die op de uitreize of in Indiën overleeden en op haere doodreekening voor het montant haerer nalaetenschap gecrediteert mochten syn, eenige betaeling alhier mogen eischen, soo lange de boeken en de reekeningen niet en sullen overgekoomen syn, waer uit men bevinde kan, wat penningen van de verkochte goederen geprocedeert en ingehouden syn, en dat de Overheeden soo veel aen de Compagnie te goede hebben.

84 = art. 75 (»Compagnie in Indien bèlast", *lees*: C. op de scheepen, zoo wel als i. I. b. — »Mynen, die niet", *lees:* m. om op zyn reekening te worden gesteld, d. n.).

85 = art. 76.

86. Alle beloften en obligatien, op de reize gedaen en gemaekt, sullen syn krachteloos, nul en van geene waerde

en daer over geen recht worden gesproken, ten sy het selve komt te geschieden over eenige nooddruftigheeden en met kennis van den Scheepsraed.

TWAALFDE TITEL.

Straffe over verscheide delicten an andere onordentelykheeden, op de reise voorvallende, mitsgaders ordre op eenige verdere saeken.

87 = art. 77.
88 = art. 78.
89 = art. 79.
90 = art. 80.
91 = art. 81.
92 = art. 82.
93 = art. 83 (»koopman ende schipper", *lees*: capitein, schipper of gezaghebber).

94 = art. 84 (*met de wijziging, als bij art.* 93).

95 = art. 85 (»het welck by den koopman ofte onderkoopman pertinentelyk", *lees*: hetwelk pertinentelijk. — »Soo wie, 't sy koopman ofte onderkoopman ofte provoost, hier inne", *lees*: zoo wie hier inne).

96 = art. 86 (»consent van den Commandeur", *lees*: c. v. d. commandeerenden officier).

97 = art. 87 (»als hem van den Commandeur, koopluyden, schippers, stuurluyden of quartiermeesters wert belast", *lees*: als hem van zyne commandeerende officieren w. b.).

98 = art. 88 (»met consent van den Commandeur, koopluyden ende schippers", *lees*: m. c. v. d. commandeerenden officier).

99 = art. 89 (»sonder consent van den coopman ofte schipper", *lees*: s. c. v. zyne officiers).

100 = art. 90 (»sullen voorts de coopman, schipper ende andere officieren", *lees*: zullen voorts de officieren).

101 = art. 91.

102. Niemand, van hoedanig ampt of qualiteit hy sy, het sy in politicque of kerkelyke of eenige andere bedieningen, van den minsten tot den meesten, in den dienst van de Compagnie in Oost-Indien synde, sal vermoogen aen eenige syner vrienden of bekenden of iemand anders iets te reveleeren van het geene hem noopens de saeken van de Compagnie bewust mochte weesen, maer alleenlyk aen de Bewindhebberen of aen de respective Kameren, daer hy uitgevaeren is, op de verbeurte van drie maenden gagie, die bevonden sal worden contrarie gedaen te hebben.

103 = art. 94.

DERTIENDE TITEL.

Het onderhouden van den Articulbrief, item vande executie van alle sententien, als ook van den provoost.

104 = art. 95.

105. Sullende de sententien, soo van den Breeden- als Scheepsraed, by den provoost sonder simulatie of uitstel worden geëxecuteert; en soo wie hem tegens het uitvoeren of executeeren van de justitie of derselver vonnis opposeerde, sal verbeuren vier maenden gagie en daerenboven aen den lyve gestraft worden.

106 = art. 98 (»een bootsman en soldaet", *lees*: een gemeene, het zy zeevarende of militair).

107. Alle de confiscatien en boeten, in deesen vermeld, sullen zyn ten profyte vande Compagnie; en sullen de voors. boetens of verbeurte van maendgelden by den Commandeur en by den Breeden Raad, soo min als by den Gezagvoerder en Scheepsraad niet moogen geremitteert worden, alwaer het ook soo, dat de delinquant swaerder aen den lyve gestraft wierde, op poene, dat men de boeten verhaelen en op de reekeningen stellen sal van den geenen, die deselve geremitteert sullen hebben.

108 = art. 100.

109 = art. 101.

VEERTIENDE TITEL.

Van de krijgsofficieren en soldaten en het geene deselve particulierlyk en ook andere aengaet.

110. Alle krygsofficieren en soldaten sullen overal op de scheepen van de Compagnie van spys en drank, gelyk alle andere, in dienst van de Compagnie weesende, versorgt worden, maer te lande boven haer rantçoen soodanige leeninge in geld of anders op afkortinge haerer maendgelden ontfangen, als den Gouverneur Generael en Raeden van Indiën sullen ordonneeren, waer meede sy hun moeten vergenoegen.

111 = art. 104.

112 = art. 106 (»eenich kryghs-officier", *lees*: eenig onder-officier).

113 = art. 107.

114 = art. 108 (*aan het slot bij te voegen*: op poene van daar in nalaatig of weigerig zynde, daar over arbitralyk te worden gecorrigeert).

115 = art 110.

VIJFTIENDE TITEL.

Van de vrye luiden.

116 = art. 111 (»alle vrye luyden sullen", *lees*: alle vrye luiden, die in dienst van de Compagnie geweest zyn, zullen enz.).

117 = art. 112 (»sal mogen worden . . . . . . frustreren", *lees*: z. m. w., dan mits betaalende jaarlyks vooruit in 's Compagnies kassa in contante gelden, het geene zylieden op haar uitvaren aan vrouwen en kinderen besprooken hebben, achtervolgens de ordres en gebruiken).

118 = art. 113.

ZESTIENDE TITEL

Van het observeeren en beëedigen van deezen Artikelbrief en van de instructiën van den scheeps- en breeden raad.

119 = art. 114 (*aan het slot bij te voegen*: ten welken einde deese Artikelbrief aen deselve door de provoost van de Compagnie of iemand anders daer toe by Bewindhebberen te ordonneeren, voor het afleggen van den eed sal moeten voorgeleesen worden. En soo wie in het leesen en besweeren deeser artikelen niet present is geweest of namaels hier te lande, dan wel in Indiën, in dienst aengenoomen mochte worden, die en sullen niet minder aen deselve verbonden syn en blyven, als of hy in het zweeren tegenwoordig geweest ware.

120 = art. 116 (»de koopluyden ende schippers sullen »besorgen", *lees*: de overheeden der scheepen zullen meede bezorgen).

121 = art. 117 (»de koopluyden of, op schepen, daer geen »koopluyden syn, de schippers", *lees*: de capitein of, op de schepen, daar geen capiteins zyn, de schippers).

De formulieren van eeden zijn woordelijk dezelfde; alleen zijn de eed-formulieren voor bootsgezellen en soldaten zamengesmolten tot één eed-formulier »voor de Gemeenen."

De artikel-brief van 4 September 1742 is eerst in Junij 1743 »by weegen van uyttreksels der voornaemste articulen" te Batavia afgekondigd.

7 September. *Aanstelling van twee »ordinaire" gecommitteerden, zoowel bij het graan-magazijn, als bij het ijzer-pakhuis te Batavia.*

Vroeger waren er slechts twee gecommitteerden voor beide inrigtingen, die gezamelijk tegenwoordig moesten zijn bij »den »ontfangst en afscheep." Maar doordien zij niet op twee plaatsen

te gelijk aanwezig konden zijn, gaf hunne afwezigheid dikwerf tot oponthoud en allerlei andere moeijelijkheden aanleiding.

19 September. *Last op de Chinezen in en nabij Batavia, tusschen 24 en 29 September 1742, bij de veldschans Jakatra, hunne namen op te geven aan de daartoe gecommitteerde raden van Indië, M. van Aerden en N. Crul.*

Zonder »schroom of vreese" moesten alle Chinezen zich aanmelden, onverschillig of zij al dan niet van »pardon-briefjes" waren voorzien.

Zoo niet, dan zouden zij gestraft worden, »als bevonden »zal werden te behooren."

De Regering zocht naar een »expedient, waardoor men, »zonder vele beweging te maken, agter het ware getal dier »natie kon komen, ten eynde over haar (des vereyst werdende) »te kunnen disponeeren."

Om geen al te groote »zamenkomst" van Chinezen te »verwekken, die beter was te vermyden," bepaalde de Regering den 20sten September 1742, dat de Chinezen, werkzaam in de Bataviasche Ommelanden, wier aantal, »na de gerugten", vrij groot was, niet naar de veldschans Jacatra zouden opkomen, maar hunne namen, enz. »by ordentelyke lyste" door de eigenaren der landerijen, suiker-molens, enz. zouden opgeven.

$\frac{20}{22}$ September. *Bekendmaking »nopens het verkopen »van ampten tot Batavia."*

Aangezien haer edele hoog agtbaere, de heeren Seventhienen in 't patria by derselver schryvens van den 15en December des jongst verweken jaers onder meer andere poincten, concernerende den heere Gouverneur Generael, Adriaan Valckenier, niet alleen hebben gelieven aen te beveelen en ordonneeren tot het doen van ondersoek na het geene haer edele hoog agtbare was te voren gekomen nopens het verkopen van

ampten tot Batavia, maer ook al verder te recommanderen, ten eynde de waerheyt daervan des te beter aen den dag mogte komen, acte van impuniteyt te beloven aen den gever van het geld of geldswaerde, indien hy den aennemer ontdekt, sodanig dat hy daervan overtuygt werd, soo is 't, dat wy alle en een iegelyk, die het soude mogen aengaen, by desen, soowel in cas voors., de meerm. acte van impuniteit promitteeren, als deselve toeseggen, dat men by alle mogelyke weegen den gever sal helpen om van den nemer te doen erlangen restitutie van syn uytgeschooten geld of geldswaerde, dat dan een yegelyk kan dienen tot narigt.

9 October. *Uitreiking aan de Chinezen binnen de jurisdictie van Batavia van »permissie-briefjes" voor verder verblijf aldaar.*

Aangesien wy om goede redenen in onse vergadering op den 2[en] deser geresolveert en besloten hebben, eerstelyk, alle de Chineesen, die haer in't laetst vande jongst gepasseerde maand September aende heeren Raden ordinair en extra-ordinair, Maurits van Aarden en Nicolaas Crul, als daertoe expresselyk gecommiteerd geweest synde, aengegeven hebben en derselver namen opgeschreven syn, als inwoonders van dese colonie te admitteeren en haar oversulx daervan nieuwe briefjes te verleenen, ten welken eynde sodanige Chineesen by desen werden geadverteert haer, in gelyken voegen als by de opschryvinge van derselver namen van den 15[en] tot den 20[en] deser lopende maend, te begeven aen en voor de veldschans of buyten post op Jacatra omme, na de overgave vande pardon-briefjes, in soo verre die daervan voorsien syn, aen de hiervoren gem. heeren Raden, weder door haer edelens of wel degene, die daertoe van deselve sullen werden benoemt, met andere briefjes nevens de verdere Chineesen, die haer namen opgeschreven syn, te werden voorsien tot haerer veyligheyt en verblyf in dese colonie; en tot voorkominge van alle konckelaryen, die in het lenen of overgeven van sodanige briefjes van den eenen aen

den anderen soude kunnen werden gepleegd, dan wel sig te behelpen met die van overledenen, werd aen een iegelyk der Chineese natie, die met sodanige briefjes gemunieert syn, het beschryven van deselve, 't sy op den rugge of andersints, met eenige caracters en het lenen van dien aen andere wel scherpelyk geinterdiceert by desen, op peene van daer over gestraft te sullen werden na bevindinge van saken, maer daer en tegen gelast deselve schoon te houden en, even als voorheen, by haer te dragen, om by alle gelegenheden te kunnen aenthoonen, sy door dese regering in de colonie syn geadmitteert.

Vervolgens sullen ook alle Chinesen, die van permissie-briefjes voorsien syn, niet alleen gehouden wesen te blyven ter plaetse, alwaerse althans geseten syn, en principalyk die van de landeryen, suyker-moolens of araksbranderyen, sonder dat deselve met'er woon haer elders mogen begeven, dan met speciale voorkennisse en toestemming vande eygenaers der landen, molens en branderyen, dewelke in soo een geval gehouden sullen wesen haer daervan een bewys te geven, maer ook sorge te dragen by versterff of vertrek, in cas van het eerste, dat het permissie-briefje door de naest-bestaende vanden overledenen ten eersten werd overgegeven aen het Collegie van Boedelmeesteren of wel derselver Secretaris, en by vertrek na dese of gene plaetsen aenden Sabandhar en Licentmeester, ter bewaring tot haer terugkomst, en sulks almede op pene van straffe na bevinding van dies overtreding, werdende het gem. Collegie en den Sabandhaer dierhalven by desen gelast daerop reguard te slaen en ook behoorlyk aentekening daervan te houden.

Voorts werden alle andere Chinesen, die van sodanigen permissie-briefje niet voorsien syn en sig in dese colonie of wel dies ommelanden mogte komen te bevinden en op te houden, by desen gewaerschouwt en geordonneert haer te retireren en weder te keren, van waer sy gekomen syn, dan wel sig aen te geven binnen den tyd van vier dagen nade publicatie van dit placaet, op peene, dat dengene, die bevonden sal werden tegens dese onse speciale ordre en begeerte na voorm. tyd sig alhier in dese colonie of derselver

district te onthouden, arbitralyk aenden lyve sal werden gestraft naer exigentie van saken, met uitsondering nogtans van de af- en aenvarende Chineese handelaers, die hier niet onder begrepen werden en na verrigting van hare affaires gehouden sullen wesen ten eersten weder te vertrekken, waeromme alle Chinesen, die door de verkregene permissie-briefjes in dese colonie als ingesetenen geadmitteerd syn, werden gewaerschouwd sig te wagten van het op- en aenhouden of herbergen van sodanige Chineesen, op peene van daer over almede scherpelyk gecorrigeert te werden.

Ordonnerende en bevelende dierhalven alle Officieren van justitie op den inhoud deses en de executie van dien nauwkeurig te letten en agt te doen slaen, also wy 't selve tot welstand en nutte van dese colonie sodanig bevinden te behoren; en opdat niemand hiervan eenige ignorantie soude mogen pretendeeren, hebben wy goedgevonden dit placcaet na desselfs publicatie, niet alleen in de Nederduytse, maer ook inde Chinese tale, alomme te doen affigeren.

22 October. *Bepaling, dat Chinezen, die om »hun lyf »te salveren" gedurende den Chineschen opstand tot het Mahomedaansche geloof waren overgegaan en zich gesteld hadden onder het gezag van inlandsche officieren, door chirurgijns gevisiteerd moesten worden.*

Alwie deze visitatie niet toeliet, zoude »by provisie in 't »blok" worden gesloten.

2 November. *Verbod voor den Advocaat-fiscaal tegen het nemen van »praecedente informatiën tegens alle en »een iegelyk, buyten voorkennisse van den Raad van »justitie, uytgezondert nogtans alle particuliere handel »ofte contrabande-wharen, by hem werdende ontdekt."*

9 November. *Uitschrijving van een algemeenen boete-, dank-, vasten- en bede-dag wegens het aanstaande vertrek eener retour-vloot.*

15 November. *Reglement op de gepermitteerde bagage.*

Dit reglement, afkomstig van Heeren XVII^{nen}, luidt, als volgt:

Eerstelyk sal aen de officieren, die haer in den dienst van de Oost-Indische Compagnie, omme van hier naer Indiën te varen, sullen begeven, voortaen werden toegestaen den uitvoer van Europische dranken in kassen, kisten of vaten, onder betalinge van *f* 5 aen de Compagnie, hier te lande voor den uitvoer en 5 ryksdaelders te Batavia by den invoer, voor ider halve pyp of kist bier of wyn; en sal de voorsz. recognitie van 5 ryksdaelders op Batavia moeten werden betaelt aen die gene, die daertoe door Generael en Raeden sal werden gequalificeert.

Ieder kas of kist sal buiten 's werks lang mogen wesen 4 voeten $^{1}/_{4}$ duim, breet 2 voeten $6^{1}/_{4}$ duim en hoog 2 voeten 8 duim, Amsterdamsche maet, houdende een aem, dan wel 176 bottels; en sullen de voorsz. kassen of kisten onder de deks-officieren, van *f* 20 en daer boven, werden verdeeld op navolgende wyse, te weten:

de Capitein		80
2 Lieutenants, ieder 40, en dus		80
de Onder-koopman of Adsistent		25
de Opper-stuurman		25
1 Onder-stuurman en 1 derdewaek, ieder 15, dus		30
Opper-chirurgyn		
Sergeant	ieder 10, dus	30
Krankbesoeker		
Bootsman		6
Schieman		
Constapel		
Bottelier	ieder 4, dus	24
1 Ondermeester		
Opper-timmerman		
Opper-zeilmaker		
		300

doch soo lange als noch gevaren word op den ouden voet, sonder Capitein en Lieutenants:

de Schipper... 50
de Onder-koopman of Adsistent 25
en soo vervolgens, als reeds hier boven is gezegt.

Doch sullen de wynen en bieren, die aen de vorengemelde persoonen, ingevolge de Lyste en Reglementen van den jaere 1715, syn gepermitteert mede te mogen nemen, uit consideratie van dit bovengemelde douceur, werden vermindert tot op de helft en sullen geen verdere wynen of bieren werden toegelaten, blyvende niettemin de lyste omtrent andere gequalificeerdens, die naer Indiën gaen en in de voorsz. medenemingen der dranken op recognitie niet participiëren, in haer geheel.

Alle de vorengemelde officieren sullen gehouden syn, ieder de voorschrevene, aen hem gepermitteerde quantiteit bieren of wynen, even als hunne verdere gepermitteerde goederen, te brengen op het Oost-Indische huis, ten einde aldaer met eene apparte en van de ordinaire verschillende siap, van 's Compagnies wegen, te worden gebrant en vervolgens door 's Compagnies lichters naer boord van de schepen te werden vervoert; doch sal het aen vorengemelde officieren vry staen twee persoonen uit den haren met de lichters naer boord te laten varen, omme het oog daerop te houden en by de inladinge in de voorsz. schepen present te syn.

En sullen de voorsz. dranken in het ruim van de schepen, in een afgesondert hok, werden geladen, mitsgaders de luiken verzegeld en ginter eerst weder, tot voorkominge van alle fraudes, werden geopent.

Wyders sal al het gene, buiten het hiervoren op recognitie geaccordeerde ofte als vry gepermitteerde, waarinne hetzelve ook soude mogen bestaen, voor particuliere rekeninge in de schepen gevonden werdende, werden verbeurt verklaert.

Doch met relatie tot de retournerende schepen werden, ten opzichten van het gemeen en de onder-officieren, alle derselver kisten, canassers en kooyen op de retour-schepen afgeschaft;

werdende aen haer alleenlyk gepermitteert een plunje-kist voor ieder bak; welke kist sy, by haer vertrek van boord, aldaer sullen moeten laten en alleenlyk ieder syn plunje uit de kist mogen medenemen, en dus in der daed maer met het ledige lyf van boord moeten gaen.

Maer ten opsichte van de opper-officieren werden alle derselver gepermitteerde bagagie, excepto die van het reglement van den jaere 1717, afgeschaft; en sullen alle gemelde opper-officieren, op haere aenkomste, met haere klederen en plunje, in een soldaten kistje gepakt (na dat hetselve alvorens door heeren Bewindhebberen gevisiteert sal syn) van boord, sonder iets anders vandaer mede te mogen nemen, moeten vertrekken.

En sal, voor en in plaetse van de afgeschafte kisten, canassers en kooyen, aen ieder van hen, die sich in de termen van gehoorsaemheid en aen dese ordre sullen hebben gehouden, en anders niet, voor een douceur of equivalent in gelde, voor de te huis-reyse en, by overlyden onderweeg, aen derselver erfgenamen worden gegeven, als:

aen Matrosen, winnende ƒ 12, 11, 10	ƒ 150
dito en Soldaten, winnende ƒ 9, 8, 7	» 100
Gasten, winnende ƒ 6, 5	» 50
Deks-onder-officiers, winnende ƒ 14, als ook Corporaels en Onder-scheeps-timmerlieden, winnende minder als ƒ 30	» 180
Bootsmans-maet .... Schiemans-maet en .... Derde-meester	» 200
Deks-officieren, winnende ƒ 20, als ook Sergeanten .... Opper-scheeps-timmerman, winnende meer als ƒ 30	» 250
Bootsman .... Schieman .... Constapel en .... Ondermeester	» 300

Doch aen den Bootsman en Maet, Schieman en Maet, Constapel, Bottelier, Kok, Opper-timmerman en Opper-zeilmaker, buiten en behalven het reeds gezegde douceur, word aen ieder van deselve noch toegestaen een kist, ingevolge het reglement van den jaere 1717, mede te mogen brengen:

Derdewaek .... Krankbesoeker	ƒ 300
Onder-stuurman	» 400
Jongste lieutenant .... Opper-stuurman .... Opper-chirurgyn.........................	» 500
Oudste lieutenant	» 800
Schipper.........................	» 2000
Capitein.........................	» 3000

En ingevalle mogte gevonden of ontdekt worden eenige particuliere, buiten de aen de Opper-officieren hier voren gepermitteerde goederen, te syn of geweest te syn binnen scheepsboord, soo sullen, behalven de straffen en poenaliteiten, tegen den particulieren handel gestatueert, alle de Officieren van dat schip, soo Opper- als Onder-officieren, geene uitgesondert, verstoken syn van het voorsz. douceur, sonder daervan ietwes, in het geheel of ten deele, te mogen genieten, except den aenbrenger, die, behalven syn douceur, noch boven dien een derde van de waerde van de aengehaelde goederen sal genieten, het sy Officier of gemeene.

Dit alles nochtans met dien verstande, dat het voors. douceur alleenlyk sal plaets hebben omtrent de varende luiden en die hetselve als een beloninge voor het overbrengen van de schepen komen te genieten, blyvende alle anderen, daer onder ook de ambachtsgesellen, met gemelde schepen uit Indiën overkomende en niet aen het schip gehoorende, binnen de palen van het reglement van den jaere 1717, sonder meer.

En op dat die gene, die met haere gepermitteerde bagagie van de uit-reize, dan wel in Indiën, iets geprospereert en lust hadden het selve wederom aen te leggen, niettemin occasie mogten hebben sulks met voordeel te doen, sal aen een

iegelyk, soo wel van de ingesetenen te Batavia, als van de dienaren van de Compagnie, en vooral die van de zeevaert, voortaen worden gepermitteert thee op vracht in de sodanige schepen van de Compagnie af te laden, als daertoe door de Regering van Indiën sullen worden geordonneert, en op sodanige conditiën, met al sulke schikkingen, als daervan in der tyd te Batavia sullen worden bekend gemaekt.

Doch sal voortaen aen alle en een iegelyk, tot het medenemen van dranken op recognitie by bovenstaende reglement gequalificeert maer werden gepermitteert de helfte der by hem mede-te-nemene wynen in kasten of kisten af te pakken, sullende de andere of wederhelfte van de voorsz. wynen, mitsgaders alle de bieren, voortaen in fusten of pypen moeten werden mede-genomen.

16 November. *Aanbeveling aan de Indische Regering tegen »den aanwas van het Pausdom" binnen het gebied van de O. I. Compagnie, zooveel mogelijk, te waken.*

De Indische Regering had aan Heeren XVII^nen^ de vraag voorgelegd, of het besluit van de Staten Generaal van 7 Maart 1738, houdende »casseering van sodanige officieren, die, ten tyde »van haer aanstelling tot officieren gereformeert synde, na»derhand paaps worden of met paapse vrouwen trouwen", op Indië betrekking had.

Heeren XVII^nen^ beantwoordden die vraag ontkennend, o. a. ook omdat »het van wynig vrugt sou weezen het voortkruypen »en aanwassen van het vleyende en verlokkende Pausdom teegen »te gaan, wanneer men de militaire officieren het trouwen »met paapse vrouwen in Indiën, en speciaal op de custe van »Mallabaar, wilde beletten."

19 November. *Vernieuwde afkondiging van de plakaten betreffende de »thuysvaarders", enz.*

Zie bij 29 September 1738. — Ditmaal is ook op nieuw afgekondigd het plakaat van 26 Junij 1742 betreffende bestelkasjes, enz.

26 November. *Voorschriften nopens het trouwen en begraven van Chinezen te Batavia.*

Vermits ettelijke Chinesche graven geschonden waren, bepaalde de Regering, dat een Chinees tot doodgraver zoude worden aangesteld, die het toezigt op de graven moest houden en voor het maken van een graf »of kuyl" van den boedel, dan wel van de naastbestaanden van den overledene, 1 rijksdaalder mogt vorderen, »onvermindert nogthans de vryheyd, »die aan een ygelyk der Chineese natie gelaten werd, om, »des geneegen zynde, de graven voor haar overleden vrienden »zelve in gereedheyd te doen brengen, waar voor als dan »ook niet sal behoeven betaald te werden."

Elk Chinees, die zich in het huwelijk wilde begeven of »na de revolte" der Chinezen te Batavia getrouwd was, moest van den Secretaris van Boedelmeesteren een permissie-biljet vragen, hetgeen hij des Vrijdags tegen betaling van 4 rijksdaalders kon krijgen in de Zuider-voorstad, waar de Secretaris met twee leden uit het Collegie van Boedelmeesteren tot dat doel zouden vaceren, aangezien geen Chinees zonder speciale vergunning in de stad mogt komen.

Van dat geld kwamen 3 rijksdaalders ten voordeele van de Compagnie en 1 rijksdaalder ten voordeele van den Secretaris, — vroeger 5 en 2 rijksdaalders.

»Milde giften" ten behoeve van het Chinesche hospitaal mogten bovendien gegeven werden, van welke giften behoorlijk rekening zoude worden gehouden.

14 December. *Vergunning voor de Chinezen over dag binnen de stad Batavia te komen.*

Des avonds te 6 ure moesten zij de stad verlaten hebben,

op straffe van gegeesseld, gebrandmerkt en voor 25 jaren in de ketting geklonken te werden.

Wie een Chinees gedurende den avond of nacht binnen de wallen van Batavia herbergde, zoude dezelfde straffen ondergaan.

Hoezeer chinophobie de Indische Regering toenmaals nog bezielde, blijkt uit de omstandigheid, dat bovenbedoelde vergunning slechts met meerderheid van stemmen in Rade van Indië is verleend.

24 December. *Aanstelling van twee gezworen klerken ter generale secretarie te Batavia.*

»Tot het copieeren van deeze en gene secreete en andere »papieren van consequentie en aangelegendheyt" was geen beëedigd persoon bij dat bureau bescheiden, »niettegenstaende »de noodzakelykheyt zulx wel quam te vereysschen."

27 December. *Last op de Gouverneurs, enz. van buitenkantoren in hunne memoriën van overgave van het bestuur mede te deelen »alle de defecten, dewelke, soo »aan de fortificatie werken, als andere 's Comp^s gebouwen, op soodanige tyd mogte werden gevonden."*

27 December. *Verbod tegen het afvorderen van producten, enz. aan markt-gangers.*

Vermits wy tot onser bysondere ontstigting komen te ondervinden, niet alleen de ongeregeltheden, die door dese of gene baetsugtige menschen werden gepleegt, so op de vrye markten tot Meester-Cornelis, Tannabang en Weltevrede, met haer op een onbeschroomde wyse, tot prejuditie van anderen, de magt en authoriteyt aen te matigen om dese en geene goederen, en wel principael amphioen, zout, etc., privativelyk aldaer te koop te brengen en uytventen, even of sy daer toe met uytsondering

van anderen waren geprivilegeert, daer die markten of bassaers nogtans expresselyk syn geappropricert tot gemak en voordeel vande daeromtrent gesetene ingelanden en tot gerieff van een iegelyk, als omtrent het vorderen en afnemen van sekere so genaemde geregtigheden der afgebragt werdende coffy en andere waren uyt de bovenlanden, met praauwen, bamboese vlotten of voetgangers op dese en gene landeryen, waer die goederen komen te passeren, en principael tusschen dese stad en Campong baroe, maer ook, dat niet tegenstaende onse ordre en waerschouwinge, aende buyten wagten van Batavia successive gegeven, egter werd onderstaen de menschen, aldaer met hunne praauwen passerende, eenige goederen of eetbare waren af te dwingen of nemen, boven hetgene de passanten somtyds vrywillig komen te geven; soo heeft men, in Rade van India daer over delibererende, van noodsakelykheyt geagt tegens alle diergelyke ongeregeltheden en vexatien te voorsien en dien volgende op den 7en courant goedgevonden, niet alleen by desen aen een iegelyk te permitteeren omme het aenbrengen en verkopen van syne goederen op de hiervooren gemelte vryplaetsen of markten sonder eenige hindernisse te mogen doen, maer ook 't afbrengen van coffy en andere goederen, sonder gehouden te wesen aen imand in 't passeeren der landeryen eenige so genaemde geregtigheden af te geven, op peene, dat degene, die bevonden sal werden imand daerinne op eenigerhande wyse hinderlyk te syn, na bevindinge van saken sal werden gestraft, gelyk mede de officieren en soldaeten, bescheyden op de buytenwagten, werden geinterdiceert van eenige luyden, van wat natie of conditie deselve ook soude mogen wesen, hare wagten passeerende, eenige overlast ofte gewelt aen te doen met haer eenige goederen, eetwaeren, als vis, fruyten, padi, suykerriet, hout ofte bamboese, etc., wat het ook soude mogen wesen, af te dwingen ofte af te nemen, onder wat schyn, pretext ofte dekmantel het selve ook soude mogen wesen; want degene, die contrarie dese onse ordre bevonden sullen worden gedaen te hebben, is men van meening als overtreders van deselve en stoorders vande gemeene rust,

ten exemple van andere, te straffen naer exigentie van saeken; en sullen de officieren voor haer onderhorige soldaten moeten responderen en instaen, so se bevonden werden eenigsints in gebreken gebleeven te syn deselve inde vereyschte ordre te houden, waerdoor de voorsz. mesusen kunnen werden voorgekomen.

En opdat niemand eenige ignorantie vanden inhoude deses kome te pretendeeren, so hebben wy goed gevonden dese te doen publiceeren en affigeeren ter plaetse, daer het behoort, so in de Nederduytse, als Maleydse, Chineese en Javaense tale, ordonnerende en bevelende dierhalven aen een iegelyk, die het soude mogen aengaen, op de executie vanden inhoude deses te letten en tegens de overtreders van dien te procederen, so het behoort.

29 December. *Verbod tegen het verspreiden van zeker gerucht, »dat een quaad voornemen soude gesmeed zyn »tegens d'E. Comp^e^, mitsgaders derselver dienaren en »ingesetenen."*

De straf was arbitraire correctie.

Alwie »eenig quaed voornemen" vernam, werd »op het »scherpste" gelast daarvan aan den Gouverneur Generaal of aan één der leden van de Hooge Regering »in het bysonder" mededeeling te doen.

31 December. *Prolongatie van het octrooi der O. I. Compagnie voor den tijd van* 12 *jaren, eindigende met ult. December* 1754.

De afkondiging van dit stuk heeft te Batavia eerst in October 1743 plaats gehad.

? December. *Verpachting van de »generale en gemeene" inkomsten van de stad Batavia voor* 1743.

1743.

4 Januarij. *Bepaling, dat de Rotterdammer poort te Batavia te half zeven ure gesloten moest worden.*

Vroeger bleef die poort tot negen uur 's avonds open.

7 Januarij. *Nadere bepalingen, in verband met de prolongatie van het octrooi van de O. I. Compagnie.*

Dit stuk, afkomstig van de Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, behelst de navolgende bepalingen:

Ende also by ervaerentheyd ondervonden werd, dat sommige baetsugtige menschen de gemelde Oost-Indische Compagnie tragten te benadeelen door indirecte weegen en middelen met het senden en ontfangen van goederen en coopmanschappen, na en uyt Oost-Indien, op halve, meerder en minder winsten, soo is 't, dat wy, inhaereerende en amplieerende onse voorige placcaeten op dit subject, voor deesen geëmaneert, goedgevonden hebben op nieuws te ordonneeren en te statueeren, ordonneeren en statueeren by desen, dat geene ingesetenen, nogte inwoonders deser landen sullen vermogen geduurende den tydt van het voorschreve octroy, dat is tot den jare 1754 incluys, te vaeren of te handelen op Oost-Indien, directelyk of indirectelyk, en selver mede niet te senden of aen andere, daerna toe gaende, hetsy bedienden vande Compagnie of andere, meede te geven eenige goederen of koopmanschappen op halve of meerder of minder winsten, of ook eenige goederen of koopmanschappen van daer herwaerts te laten komen, op de peenen, in het octroy begrepen; en daer en boven, dat hetgene by de contraventeurs in voegen voorschreve na Oost-Indien versonden of wel van daer ontfangen sal worden, sal syn en blyven ten behoeve van gemelde Comp^e^.; en dat deselve contraventeurs nog bovendien sullen verbeuren viermael soo veel, als het verbeurde sal bedragen, te appliceeren een derde voor den aenbrenger, een

derde voor den officier, die de calange sal doen, en een derde voor den armen.

Ordonneeren en statueren verders, dat geene obligatien, contracten op geld of goed, op bodemarye of eenig gedeelte van winst meedegenomen of meedegegeven, door ymand, wie hy sy, sal mogen valideeren of eenige assurantie op soodanige gelden of goederen mogen gedaen of geteekent worden, op peene van nulliteit en verbeurte van het viervoud van de waerde, te applicceren twee derde voor den officier, die de calange sal doen, en een derde voor den aenbrenger, en verders alles op de penaliteyten, vervat in onse placcaten van den 11[den] Augustus 1698, 11 September 1717, 19 Juny 1723 en 24 September 1732, wel verstaende nogtans, dat dit geen plaets sal hebben ten opsigte van sodanige goederen, waervan de versending en negotie aen particulieren door de Compagnie gepermitteert en opengesteld is.

Dat wyders op alle obligatien of schuldbrieven, hetsy notariael of onder de hand, by luyden voor haer vertrek na Indiën of voor haer repatrieeren van daer gepasseerd, hoedanige oorsaeken van schuld die mogten inhouden (uytgenoomen de obligatien en schuldbrieven, hiervooren gemeld, waerop in het geheel geen regt gedaen sal worden) by provisie tot namptissement geen regt sal mogen werden gedaen, maer alleen ten principaele of definitive; des dat de houders van die obligatien of schuldbrieven alvoorens met eede sullen moeten verklaeren, waervan de regter by desselfs vonnis als dan vermaen sal moeten doen, dat deselve niet spruyten uyt oorsaek van eenige gelden of goederen, op bodemarye of op halve, meerdere of mindere winsten meedegegeven, onder wat naem het soude mogen weesen, directelyk of indirectelyk, maer uyt deugdelyk verschuldigde, geleende of aengetelde penningen ter montant van de somma, daerinne vermeld, sonder dat onder die somme eenige interessen syn begreepen; en sal ingevalle van adjudicatie geen meerder intrest mogen worden toegeweesen als uyterlyk ses percent in het jaer, alwaer het, dat hooger intressen waeren gestipuleert of bedongen.

En opdat alle verboode en ongeoorloofde, particuliere handel, strekkende tot onbedenkelyk nadeel vande Compagnie, te meerder mooge worden verhindert en geweert, willen en begeeren wy, dat het vyff en twintigste articul van de ordonnantie of articulbrief vande geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie deeser landen, door ons den 4^en^ September van het voorleede jaer 1742 gearresteert, in allen deelen preciselyk nagekomen sal moeten worden, namentlyk dat de capiteins, schippers en andere gesaghebbers op de scheepen vande Comp^e^ wel sorge sullen moeten draegen, dat geen scheepen, schuyten of volk enz. (Zie bladz. 555, art. 25).

Insgelyks willen en begeeren wy, dat in allen deele agtervolgt en nagekomen sullen worden de ses en veertig, seven en veertig, agt en veertig en negen en veertigste articulen van den hiervooren gemelde articulbrief vande Oost-Indische Compagnie, medebrengende, dat wanneer de retourschepen van de Compagnie agter Yrland en Schotland omkoomen, degeene die daer op bescheyden syn, enz. (Zie bladz. 562, art. 46—49).

En opdat het gunt voors. is, door alle en een iegelyk, dien 't aengaet, behoorlyk agtervolgt en nagekoomen moge werden en niemand eenige ignorantie hiervan moge pretendeeren, ontbieden en versoeken wy de Heeren Staten, gecommitteerde Raaden en gedeputeerde Staeten van de respective provintien en alle andere officieren en justicieren van deselve landen, dat sy deese onse publicatie van stonden aen alomme doen verkondigen, publiceeren en affigeeren, ter plaetse, daer men gewoon is sodanige publicatie en affixie te doen; lasten en beveelen voorts de Raeden ter admiraliteyt, den advocaeten fiscael en commisen generael, mitsgaders allen admiraelen, vice-admiraelen, capiteynen, officieren en bevelhebberen den inhoud van deese onse publicatie te agtervolgen en te doen agtervolgen, procedeerende en doende procedeeren tegen de contraventeurs van dien sonder eenige gratie, oogluykinge, dissimulatie of verdrag, want wy sulks ten dienste van den lande bevonden hebben alsoo te behooren.

Zoowel deze »nadere bepalingen", als de prolongatie van het octrooi zijn in gevolge de resolutie van de Indische Regering van 25 October 1743 afgekondigd te Batavia, »soo aan land, als op »de rheede" en op de buiten-kantoren, waar zulks geschieden kon »sonder eenige attentie toe te brengen aan het respect en »ontzag, dat den inlander verschuldigt is de Comp. te bewysen."

8 Januarij. *Intrekking van den op 17 November 1741 verleenden vrijen invoer te Batavia van eetwaren.*

De oorzaak van die vrijstelling — gebrek aan voedingsmiddelen — had opgehouden te bestaan.

17 Januarij. *Vergunning »by het bekomen van ontset van »dranken" op de buiten-kantoren, daarmede de achterstallige rantsoenen van dienaren der Compagnie te voldoen.*

Verg. 7 Mei 1716.

12 Februarij. *Bepaling, dat bij het »uytbreeken" van kettinggangers de soldaten, die op hen toezigt moesten houden, gestraft zouden worden met een »piek slag, »wanneer eenige door onagtsaamheyt off geen behoorlyke »toesigt komen uyttebreeken; dog de geene, die bevon- »den mogte werden deselve door corruptie off by oog- »luyking te hebben laten slippen", zouden aan de justitie worden overgeleverd.*

22 Februarij. *Vergunning voor de Chinezen »met eygene »chialoupen en mindere vaartuygen" naar Cheribon te varen.*

Vóór de »rebellie" was hun zulks eveneens vergund.

26 Februarij. *Intrekking van het bepaalde op 19 Junij 1742, wat betrof schepen, komende van Bengalen, Ambon en Banda.*

Die schepen moesten derhalve, evenals vroeger, door gecommitteerden uit den Raad van justitie en door den Water-fiscaal gevisiteerd worden.

»Morseryen in den aanbreng van particuliere goederen en »wel voornamentlyk contrabande wharen" gaven aanleiding tot dezen maatregel.

5 Maart. *Bepaling, dat de godsdienst-oefeningen in de Kasteels-kerk (»capelle") wederom des avonds zouden gehouden worden.*

Er waren toenmaals te Batavia aanwezig vier »ordinaire »predikanten in de Nederduytsche gemeente."

9 Maart. *Vernieuwing van het verbod tegen het afbetalen in Indië uit insolvente boedels van crediteuren, zonder autorisatie van Heeren Meesters.*

De vernieuwing van dit verbod ging van Heeren XVIInen uit.

15 Maart. *Last op de buiten-kantoren ledige kruitvaatjes »by alle voorkomende gelegentheden" naar Batavia op te zenden.*

Samarang moest bovendien »de buyten employ geraakte »meelvaten" opzenden.

15 Maart. *Bepaling, dat de opper-stuurlieden op granen (rijst, tarwe, enz.) ladende Compagnie's schepen, evenals de schippers en boekhouders dier schepen, een derde gedeelte van »den te kort komende korl" moesten vergoeden.*

Die stuurlieden waren vroeger daarvoor niet verantwoordelijk en gingen bij het inladen en afschepen van granen »al »vry wat reukeloos en negligent te werk."

Ook konden de schippers en boekhouders, die wel verant-

woordelijk waren en aan den wal genoeg te doen hadden, bij het inladen en afschepen niet te gelijker tijd aan boord en aan den wal tegenwoordig zijn.

5 April. *Bepaling, dat bij het eiland Onrust of ter reede Batavia gerepareerde Compagnie's schepen gevisiteerd moesten worden door gecommitteerden, benoemd door den Equipage-meester, alvorens in die schepen goederen werden geladen.*

Reeds in 1730 hadden Heeren XVIInen bij missive van 24 Februarij hiertoe last gegeven.

6 Mei. *Bepaling, dat ondergeschikte dienaren der Compagnie »het schryven harer gebieders" mogten »debattee-»ren" en niet stilzwijgend behoefden te gehoorzamen.*

De bedienden te Bimilipatnam waren door de Koromandelsche ministers beboet wegens hunne »b'antwoording op de »haar toegevoegde reproche", welke handelwijze de Regering niet goedkeurde, »nadien door zulk een blinde gehoorsaamheyd »geheelyk soude weggenomen werden de vryheyd om voor »'s Comps belangens [te waken]. in alle saken genoegsaam nodig »om de swarigheeden, die tegens de uytvoering der beveelen »zig fondamenteel mogten komen op te doen, of hare onschult »in het een ofte ander te kennen te geven."

17 Mei. *Verbod voor te Batavia ten handel komende Chinezen, die voor hun vertrek van daar niet op verandering van de mousson behoefden te wachten, langer dan 4 weken te Batavia te vertoeven.*

De straf was arbitraire correctie.

Bijaldien zij langeren tijd noodig hadden, moesten zij zich tot de Regering wenden.

REGISTER

VAN

PERSONEN-, VOLKS- EN PLAATS-NAMEN.

d'Ableing (J. C.), 24.
Aerden (A. van), 144.
» (M. van), 577, 578.
Algiers, 300.
Altona, 205.
Ambachts-kwartier te Bat., 174, 286, 287, 319, 345, 493 — 499, 526.
Ambon, 23, 33, 135, 184, 260, 302, 378, 424, 593.
Amsterdam, 37, 176, 205, 221, 382, 539, 543, 557.
» (eil.), 80.
Angga di Redja (toemenggoeng), 261.
Angke (fort), 257, 458, 504.
» (riv.), 16, 458.
Anker-werf te Bat., 53, 250.
Antjol (fort), 437, 458.
» (riv.), 16.
» (weg van), 457.
Aria (Pangeran), 21.
Armenhuis te Bat., 195, 423, 500.
Augsburg, 377.

Baden, 162.
Baduasiah, 69.
Bali, 46, 62, 140, 149.
Balinezen, 20, 526.
Banda, 15, 33, 135, 146, 148, 151, 181, 187, 238, 260, 358, 593.
Bandjermasin, 34, 138.
Bandoeng, 245, 261.
Banka, 530.
Bantam, 15, 29, 51, 74, 135, 140, 197, 234, 288, 311, 340, 429, 461, 530.
Batavia, *passim*.
Bekasi, 466.
Bengalen, 70, 191, 264, 272, 302, 317, 411, 433, 465, 475, 509, 543, 544, 593.
Bergsma (Mr. A.), 438.
Bimilipatnam, 595.
Binnen-kerk (Port.) te Bat., 354, 356, 409.
Bodjong-lopang, 348.

Boeton, 33, 330.
Boeijen (Compᵉ) te Bat., 394, 528.
Boni, 235.
Boom (de) te Bat., 5, 8, 16, 28, 45, 99, 181, 247, 250, 267, 270, 455, 467, 486, 535.
Bovenlanden (Bat.), 323, 491.
» (Jakatrasche), 173, 180, 198, 256, 274, 293, 363, 384, 434, 449, 503.
» (Krawangsche), 180.
» (Preanger), 449, 491, 503.
Braband, 69.
Brebes, 4.
Brommer (F.), 88.
Brossaert Jacz (N.), 332.
Brug (H. van der), 221.
Buiten-kerk (Port.) te Bat., 409.
Buitenzorg, 95, 269.

Ceilon, 83, 85, 143, 148, 207, 210, 308, 311, 312, 329.
Celebes, 490, 519.
Cheribon, 10, 15, 20, 30, 74, 133, 159, 194, 220, 223, 246, 261, 274, 280, 288, 319, 348, 384, 388, 389, 434, 448, 449, 485, 503, 593.
China, 14, 15, 98, 197, 283, 284, 306, 347, 393, 395, 465, 475, 476, 524, 539, 540, 541.
Chinezen, 3, 4, 9, 12, 14, 15, 20, 29, 30, 33, 34, 42, 46, 59, 60, 69, 93, 96, 97, 119, 128, 146, 149, 153, 154, 160, 168, 184, 197, 202, 218, 220, 224, 226, 234, 238, 242, 251, 252, 267, 272, 283, 289, 300, 305, 308, 333, 351, 395, 428 — 430, 449, 458, 481, 487, 501, 510, 511, 513, 514, 518, 520 — 522, 526, 527, 529, 534 — 536, 538, 546, 547, 577 — 580, 586, 587.
» (geschoren), 10.
» (getrouwde), 272.
» (gewonde), 184.
Cloon (D. van), 323.
Colombo, 84.
Cooper (J.), 30.
Crul (N.), 577, 578.

Deenen, 415.
Delft, 176.
» (punt), 492.
Denemarken, 205, 306, 431.
Diamant (bolwerk), 176.
Diest (punt), 493.
Diestpoort, 457, 458, 493, 534.
Djampang, 66, 95, 196.
Djati-negara, 174.
Djohor, 316.
Dordrecht, 154, 376, 382.
Douglas (A.) de Jonge, 147.

Edam (eil.), 62, 233, 391.
Elbervelt (P.), 155.
Engeland, 25.
Engelschen, 68, 191, 192, 197, 199, 229, 247, 265, 316, 317, 411, 415, 543.
Enkhuizen, 176.
Equipage-werf te Bat., 81, 161, 174, 319, 494—499.
Europa, 79, 93, 107, 108, 170, 171, 192, 559.
Europeanen, 60, 102, 160, 198, 237, 299, 322, 372, 449, 483.
» (vreemde), 21, 32, 49, 68.

Farochir, 69.
Frankrijk, 36.
Frans (J.), 24.
Franschen, 153, 229, 415, 543.

Gabang, 389.
Gamron, 146.
Ganges (riv.), 272.
Garnizoens-kantoor te Bat., 441.
Gebergte (Jak.), 173.
Gedong-badak, 174.
Gelderland (punt), 493.
Geldkamer (groote) te Bat., 273, 287, 408, 409.
Goenoeng-goeroe, 173.
Graan-magazijnen te Bat., 61, 576.
Gracht (Amsterdamsche), 492.
Gracht (Chinesche), 494.
» (groene), 492.
» (Javaansche), 494.
» (Malabarsche), 493.
» (Maleische), 493, 494.
Grissee, 31.
Groningen (punt), 494.

Haan (M. de), 299.
Heerestraat, 492.
Hoender-passer-brug te Bat., 453.
Holland (prov.), 201, 378, 551, 557.
Hoorn, 176.
» (eil.), 80.
» (J. van), 72.
Horst (H. van der), 63.
Hospitaal (Chin.), 184, 458, 484, 500, 527, 586.
» (Comp[s]) te Bat., 183, 298, 302, 361, 411, 490, 493.
» -kantoor te Bat., 441.
Huis (O. I.) te Amsterdam, 582.

Ierland, 432, 562, 592.
Imbanagara, 348.
Imhoff (G. W. van), 247, 412, 523.

Jakatra, 159, 187, 189, 230, 231, 238.
» (fort), 504, 577, 578.
Jan Vermanderstraat, 492, 493.

Japan, 29, 31, 128, 177, 206.
Japara, 32.
Java, 63, 184, 248, 311, 316, 317, 337, 340.
Java's noordkust, 90, 398.
» oostkust, 8, 10, 14, 15, 32, 33, 68, 74, 133, 135, 194, 267, 288, 461, 465, 476, 485, 543, 544.
Javanen, 89, 160, 161, 184, 189, 210, 246, 282, 361, 372, 449, 461.
» (geroofde), 63.
Jehaan Darsiah, 69.
Jongbloet, 21.
Jonkers-gracht, 493.

Kaaimans-gracht, 492.
Kaap de goede hoop, 5, 25, 37, 60, 69, 76, 80, 84, 85, 148, 159, 178, 205, 207 — 209, 238, 263, 277, 307, 323, 326, 347, 405, 432, 444, 475, 546, 558, 564.
» -verdische eil., 279.
Kamp (Chin.) te Bat., 522, 534.
Kampong-bahroe, 95, 174, 269.
» -lima, 385.
Kanaal (het), 26, 432, 562.
Kanarische eil., 279.
Kanton, 31.
Kantoor-generaal te Batavia, 25, 26.
Kantoor der gen. visite te Bat., 135.
Karet, 458.
Kartasoera, 282.
Kasteels-brug te Bat., 236, 241.
Kasteels-gracht te Bat., 137.
» -kerk te Bat., 244, 251, 371, 594.
Katsenellebogen (punt), 493.
Kerk (Hollandsche, groote of Nederduitsche) te Bat., 10, 48, 63, 142, 152, 155, 343, 393, 409, 463, 490, 491, 506, 519, 526, 527, 538.
» (Mal.) te Bat., 409.
Kerkhof (Port.) te Bat., 16.
» (buiten-) » » 16.
Koedoes, 32.
Koepang, 351.
Koetsjin, 228.
Koromandel, 70, 100, 264, 543, 595.
Kramat, 485.
Krawang, 174, 180, 233, 245, 274.
Krokot, 458.
Kuilenburg (punt), 494.
Kwal (de), 511.
Kwartier (Noorder), 557.
» -straatje, 493.

Labistrate, 145.
Lampongsche districten, 429, 530.

Landpoort v/h kast Bat., 136, 176.
Lanius (E.), 264, 410.
Lanschot (J. van), 409.
Lasarus-huis te Bat., 6, 50, 68, 79, 93, 102, 120, 134, 137, 148, 168, 178, 184, 192, 199, 206, 224, 270, 274, 288, 324, 343, 355, 410, 430, 479, 490, 508, 528, 543.
Leeuwinne-gracht, 492, 493.
Leiden, 399.
Limbangan, 348.
Linie (de), 36, 277, 347.
Loderus (A. L.), 91.

Maas (de), 557.
Madura, 4.
Mahomed, 80.
Makasser, 33, 135, 195, 272, 286, 344, 350, 359, 404, 519.
Malabar, 4, 70, 228, 543, 585.
Malajoe (kust van), 316.
Malaka, 33, 186, 197, 247, 248, 265, 284, 304, 316—318, 531, 543, 544.
Maleijers, 321, 393, 449.
Mardijkers, 29, 46, 174.
Maronde, 16.
Meester-Cornelis, 257, 385, 457, 458, 587.
Mekka, 80.
Middelburg, 129, 275, 401.
» (punt), 492.
Middelpunts-brug, 492—494.
Mocha, 11.
Molenvliet, 16, 51, 231, 457, 504.
Molukken, 9, 119.
Mulder (H.), 207.
Munnix (R.), 146.
Munster, 326.

Nassau (punt), 493.
Nederland, 1, 36, 37, 46, 66, 69, 78, 143, 184, 193, 214, 229, 230, 268, 282, 296, 300, 304, 307, 320, 323, 342 346, 355, 356, 384, 398, 399, 415, 424, 433, 434, 503, 524, 539, 541, 546, 558, 560, 568, 569.
Nederlanden (Oostenrijksche), 162.
Nederlander, 60, 147, 237, 466, 474, 511.
Negapatnam, 134.
Nias, 309.
Nieuwpoort te Bat., 363.
» -straat, 493.
Ninive, 516.
Noorder-kerk-straatje, 493.
Noordwijk, 458.

Ommelanden (Bat.), 384, 396, 577.
Onrust, 210, 241, 339, 359, 467, 595.
» (Engelsch), 80.
Oostzijde v/d. groote riv. te Bat., 492.

Orang Serb, 69.
Orange (punt), 493.
Ostende, 146, 162.
Overijssel (punt), 494.

Padang, 309, 426.
Palembang, 50, 72, 90, 280, 337, 530, 531.
Palembangers, 189, 487.
Pamakasan, 398.
Pamanoekan, 235, 245.
» (riv.), 262.
Parakamoentjang, 245, 261, 386.
Parel (bolwerk), 176.
Pasoeroean, 4.
Patras (A.), 397, 407.
Pegaden, 235, 245.
Pegu, 316.
Pendokopo, 173.
Perzië, 29, 146.
Philipijnsche eil., 326.
Phillips (Mr. C.), 542.
Pinang-poort te Bat., 346.
Pit (J.), 289, 306.
Plempfonteijn (D.), 146.
Poespahiang, 386.
Poort (Rotterdammer) 363, 590.
» (Utrechtsche), 457.
Portugezen, 32, 68.
Preanger Reg., 20, 22, 30, 63 — 65, 156, 196, 274, 348, 363, 384, 386, 434.
» -landen (Cherib.), 220.
Princestraat, 254, 492.
Prins van Oranje, 292.
Provisie-magazijn te Bat., 44, 439.
Purmerend (eil.), 93, 134.

Reede Bat., 15, 16, 18, 22, 28, 79, 91, 133, 135, 175, 183, 200, 208, 221, 229, 245, 260, 271, 293, 299, 317, 320, 352, 359, 393, 415, 486, 547.
Rhinoceros-gracht, 493.
Riebeeck (A. van), 173.
Ringsloot (de) te Bat., 458.
Rivier (groote), *zie* Tjiliwoeng.
» (oude Sontarsche), 457, 458.
Robijn (bolwerk), 176.
Rosengein, 238.
Rotterdam, 176.
» (eil.), 80.
Rijst- en visch-markt te Bat., 212.

Samarang, 4, 89, 282, 317, 319, 372, 398, 531, 536, 594.
Saphier (bolwerk), 176.
Schotland, 25, 432, 562, 592.
Siam, 280, 318, 433, 465.
Silida, 340.
Soekapoera, 348, 386.
Soembawa, 33, 330.
Soemedang, 245, 261.
Soendanezen, 189, 449.
Soeratte, 29, 69, 264, 370, 410, 431, 543.

Soldij-kantoor (gen.), 118.
Sontar (weg van de), 457.
Spanje, 66, 326.
Stadhuis te Bat., 12, 15, 27, 28, 116, 117, 171, 203, 225, 234, 289, 297, 310, 360, 484, 500, 501, 546.
» -plein, 493.
Stier (D. A.), 256, 258.
Straat (Utrechtsche), 493, 494.
Success (the), 411.
Suiker-pakhuis te Bat., 53, 55, 81.
Sumanap, 398.
Sumatra, 316, 318.
Sumatra's Westkust, 66, 223, 543.
Sunda (straat), 135, 265, 293.
Suriname, 377, 382.

Tambora, 330.
Tanah-abang, 385, 458, 587.
Tandjoeng-kait, 15, 485.
» -poera, 73, 233, 525.
» -prioek, 437.
Tangerang, 174, 466.
» (riv.), 16.
Tanoe Baja, 261.
Ternate, 9, 33, 135, 147, 152, 220.
Texel, 292, 557.
Theewater-straat, 254.
Timbanganten, 21.
Timor, 33, 44, 173.
Tjiamis, 348.
Tji-andjoer. 11, 66, 173, 196, 245.
Tji-asem, 245.
Tji-blagoeng, 245.
Tji-dariam, 173.
Tjicao (riv. v.), 262.
Tji-kaloeng, 245.
Tji-karik, 173.
Tji-lingsi, 174.
Tji-pamingkis, 245.
Tjiliwoeng, 6, 53, 457, 458, 493.
Tji-taroem, 233.
Tonkin, 31.
Tranquebar, 307.
Tsioli-Enko, 202.
Tuchthuis (vrouwen) te Bat., 28, 500.
Tuin van Heemraden te Bat., 330, 437.
Turkije, 315.
Tijgersgracht, 254, 492, 493.

Utrecht, 36, 66, 162.
» (punt), 493.

Valckenier (A.), 522, 523, 577.
Valentijn (F.), 379.
Victoria (kast.), 380.
Vierkant (het) te Bat., 6, 254, 494.
Vink (J.), 384.
Visite-kantoor te Bat., 441.
Voorstad (Zuider) te Bat. 154, 162, 522, 546, 586.
Vriesland (punt), 493, 494.

Vrijmans-haven te Bat., 141.
Vuijst (Mr P.), 311, 312.

Walcheren, 399.
Waterplaats te Bat., 254.
» -poort te Bat., 176, 250, 323.
Weeshuis te Bat., 500.
Weg (Jakatrasche), 457.
Wel-getroffen, 384.
Weltevreden, 384, 458, 587.
Winkel (kleine) te Bat., 198.
» (medicinale) te Bat., 400.
Wira Mangala, 196.
» Tanoe (Aria), 196.
Wijns (A.), 88.

Ysland, 25.
Yzer-pakhuis te Bat., 576.

Zee (Indische) 316.
» (Spaansche), 279.
Zeeland, 145, 176, 201, 221, 246, 378, 401, 557.
Zeelandia (punt), 154, 493.
Zoutelande, 457, 458.
Zuider-kerk-straatje, 493.
Zuid-wachter, 29.
» -zee, 196.
Zwaardecroon (H.), 161, 201, 230.
Zweden, 306, 431.

ZAAK-REGISTER.

Aam, 279, 581.
Aamborstigheid, 441.
Aanbedeelen, 150.
Aanbestedingen, 222.
Aanbevelen, 537.
Aanbevelings-brieven, 199.
Aanbouw van huizen, 289.
Aanbreng van Chinezen, 97, 98.
Aanbrenger, 104, 107, 133, 165, 167, 246, 253, 256, 402, 465, 467, 471, 491, 544, 554, 555, 567, 584, 590, 501,
Aanbrengers van groenten, enz., 400.
» » slaven, 33.
Aandeel (egaal), 532.
» nemen, 166.
» in een vonnis, 249.
Aandoen (Batavia), 316, 337.
Aangelegenheden der Comp., 192.
Aangeven (slaven), 513.
» (bagage), 53.
» (zich), 579.
Aangieren te Bat., 318, 319.
Aangroei, 14.
Aanhalen (goederen), 265.
Aanhaling, 116, 259, 412.
» v. praauwen, 340.
Aanhef, 361.
Aanhitsing, 145.
Aanhooren van een last, 214.
Aanhouden, 229.
» in Indie, 229.
» (volk), 65.
Aanklacht, 481.
Aankomen, 435,
Aankomst te Bat., 290, 291, 323.
Aanleggen, 463.
Aanloop, 57.
Aanloopen (ergens), 9, 557.
Aanmaken (datjin's), 283.
Aanmatigen (gezag), 389.
Aanmatiging, 79, 142.
Aanmelden (zich), 577.
Aanmoedigen, 283, 389.
Aannemen (zich laten), 268.
Aanpart, 564.
Aanplakken, 404, 432.
Aanplanten, 184, 220, 259.
Aanplanting, 196.
Aanrekening, 503.
Aanroepen door schildwachten, 181.
Aanroeping, 194.
Aansprakelijk, 532.
Aanspreken, 532, 563, 566.
Aansprekers, 11, 91, 129, 364—367.
Aanstekers v. vuurwerk, 218.
Aanstellen, 173, 174, 286, 322, 401, 537.
Aanstelling, 153, 155, 157, 429, 542, 546, 565, 585.
Aanstoot geven, 545.
Aantasten, 567.
Aanteekening houden, 257, 267, 297.
Aanvaarden (benoeming), 141.
» (boedel), 451, 506, 526.
» (erfenis), 100.
Aanvallen, 511.
Aanverwanten, 58.
Aanvoer, 490, 519.
» (clandestine), 543.
» v. Chinezen, 198.
» van slaven, 140.
Aanvoerder, 492, 512.
Aanwas, 475, 585.
Aanzien, 310,
» (uiterlijk), 30.
Aanzitten, 439.
Aard (oproerige), 189.
Aarde (ter) bestellen, 366.
» » smijten, 440.
Aardvruchten, 459.
Abandonneren (slaven), 64.

Aboleren, 353.
Abolitie, 392.
Absent, 451.
Absenten, 117, 297, 418.
Absenteren (zich), 250, 278.
Absentie, 499.
Absurditeit, 362, 413.
Abuizen, 17, 234, 254, 255, 345, 402.
Accepteren (wissels), 166.
" (geld op wissel), 342.
Accidenten, 442.
Accomodement, 216.
Accorderen, 48, 548.
Accresseren, 385.
Achtbaarheid, 356.
Achterblijven (te Bat.), 46.
Achtergevel, 95.
Achterhaling, 55, 491, 542.
Achterhouding, 412.
Achterstal, 92.
Achterlaten (vrouw en kinderen), 213.
Achterwezen, 332.
Acte van aanstelling, 549.
" " adoptie, 375, 376, 378, 416, 422, 423.
" " amnestie, 510, 511.
" " impuniteit, 578.
" " legaliteit, 326.
" " reconciliatie, 215.
" " renvooi, 24, 566.
" (supplementoire), 36.
" -boek, 420.
Acten, 103, 521.
" (notariële), 235, 255.
" (publieke), 219.
Actie, 322.
" tegen de Comp., 24.
" van verlempt, 562.
" institueren, 545, 559, 566.
Actiën, 166.
Actioneren, 45.
Adelborsten, 42, 125, 328.
Adem, 441.
Ademhaling, 441.
Adipati, 261.
Adjudicatie, 591.
Adjudiceren (den eisch), 413.
Adjunct, 269, 309.
" -bode, 393, 398.
" gezworen klerk, 292.
" -landmeter, 155.
" -reviseuren, 159, 268, 275.
" -visitateur, 157.
Adjunct-waterfiscaal, 272.
Administrateur, 392, 519.
" (tweede), 229, 230, 400.
Administratie, 50, 76, 79, 92, 117, 118, 120, 134, 137, 142, 147, 148, 152, 155, 158, 247, 281, 287, 396, 397, 490, 506, 525, 526, 528, 538.
" van vaste goederen, 26.
Administreren, 142, 149, 451.
Admiraal, 168, 339, 592.
" -generaal, 292.
" -schip, 49, 261, 359.
Admiraals-vlag, 291.
Admissie in appel, 387, 388.
Admodiatie, 204.
Adoptant, 378, 423.
Adopteren, 423.
Adoptie, 375, 376, 378, 416.
Adresseren (zich), 506, 533, 559.
Adsistent, 38, 41, 123, 129, 130, 242, 327, 328, 435, 436, 495, 496, 498 — 500, 549, 551, 581, 582.
Adsistent (jong), 308, 546.
" (provisioneel), 41, 124, 223.
Adsisteren (een pachter), 460.
Adstructie, 389.
Advans, 169, 191.
Advies, 142, 343.
Adviezen van regters, 303.
Adviseren, 206.
Advocaat-fiscaal, 2, 13, 45, 67, 70, 102, 113, 114, 128, 168, 178, 182, 199, 204, 286, 350, 373, 407, 412, 413, 424, 438, 580, 592.
Adv. fisc. ad interim, 542.
Advocaten v/d. Comp., 147.
Aequivalent, 568.
Afbetalen, 594.
Afbetaling v. militairen, 73.
Afbreken, 68, 95, 96.
Afbreuk, 191, 568.
Afdak, 494.
Afdanken, 562, 563.
Afdwingen (boete), 461.
Affiniteit, 527.
Afflixie, 331.
Affront, 436.
Afgaan van de pacht, 457.
Afhalen (schutter-kapitein), 296.

Afhaspelen, 232.
Afhouwen (den kop van een dier), 468.
Afkeerig maken, 545.
Afkeuren (datjin's), 306.
Afkomst (geringe), 151.
Afkorting, 575.
Afladen, 402.
Aflader, 67.
Afleggen (zijd-geweer), 195.
Aflossen, 147, 295.
Aflossing, 320.
Aflijvigheid, 322, 549.
Afmatten, 408.
Afnemen (koopwaar), 588.
Afpakking, 506.
Afperssen, 457, 488.
Afschaffen, 145.
Afschaffing, 46, 67, 264, 266.
Afscheep, 320, 409, 439, 576.
Afscheid-maal, 186.
Afscheiding, 235.
Afschepen, 72, 276, 594, 595.
Afschrik, 311, 345.
Afschrijven, 51, 117, 361.
Afslag, 473.
» van pacht, 10.
» (bij), 463.
Afslager, 463, 464.
» v/d vischmarkt, 336.
Afsluiten (soldij-reek.), 344.
Afsteken (vuurwerk), 59, 236.
Afstraffen, 198, 372.
Aftroggelen, 232.
Afvoer, 348.
» van koffij, 189.
Afvorderen (producten, enz.), 587.
Afvragen, 412.
Afweeren, 557.
Afwezigheid, 2, 101, 182, 267, 275, 294, 577.
Afwezig zijn, 117.
Afwijzen (verzoek), 142.
Afzetten, 312, 389.
Agelhout, 488.
Agio, 537.
Ajam tim, 251.
Alimentatie, 427.
Allegatien (impertinente), 362.
Allooi, 69, 70.
Aluin, 488.
Ambacht, 38, 88.
Ambachts-gezellen, 174, 584.
» -lieden, 87, 88, 250, 408, 538,
Ambachts-winkels, 452.
Ambassadeurs, 128.
Ambt, 565, 566, 577.
» van eer, 192.
Ambts-eed, 372.
Amende (pecunieele), 227.
Amiable (à l'), 217.
Ammunitie, 189.
Amnestie, 510 — 512.
Amphioen, 264, 265, 316, 317, 319, 467, 488, 489, 544, 587, *zie ook*: Opium.
Anachoda, 14, 21, 22, 97—99, 119, 198, 330, *zie ook*: Nachoda.
Andjing ajer, 462.
Animositeit, 217.
Anker, 190, 191, 291, 486.
Ankeren, 299, 467.
Anijs, 488.
Apotheker, 299, 322.
» (stads-), 193, 336.
Appel, 9, 314, 350, 387, 388.
Appellatie, 451.
Appelleren, 85, 341, 413, 414, 529.
Appointement, 152, 169, 172.
Apprehenderen, 502.
Approbatie, 313, 429, 431.
» verzoeken, 358.
Approches, 138.
Arak, 197, 252, 308, 514, 529, 535, 542.
» -branderijen, 61, 62, 579.
» -potten, 470.
» -stokerijen, 355, 514, 522.
Arbitrage, 191.
Archivarii, 359.
Areek, 488.
Argwaan, 118.
Aria, 449.
Arm, 233.
Armen (arme lieden), 12, 13, 16, 21, 46.
» (de), 104, 107, 232, 349, 362, 391, 554, 569, 591.
» -geld, 48, 63.
» -middelen, 330.
» -huis, 89, 274.
Arminianen, 23, 380, 423.
Arrest, 2, 105, 145, 357.
» (in) nemen, 171, 172.
Arresten op tractementen, 129.
Arrestabel, 145.
Arresteren (een burger), 45.
Arrivement, 207.

Artikel-brief, 26, 39, 110, 113, 132, 145, 193, 275, 277, 278, 290, 291, 349, 393, 398, 404, 505, 547, 592.
Artikelen v/h octrooi, 505.
Assurantie, 166, 167, 403, 567, 591.
Atap, 31.
Atjar, 39 — 41, 85, 121, 122.
Attachement, 77.
Attaqueren, 389, 511.
Attentie, 362.
Attestatien, 424.
» (beëedigde), 108.
» (kerkelijke), 263.
Attrapperen, 483, 485.
Augustus, 173.
Authentiseren, 9.
Autorisatie (lijst van), 545.
» van H. XVII, 325.
» v/d Kamer, 403, 406.
Autoriteit (op eigen), 564.
Avance, 325.
Avancement, 555.
Avond, 260.
» -maal, 244, 281, 420.
» -passer, 457.

Baai, 316.
Baas, 86, 221, 319, 335, 441.
» der blokmakers, 496.
» -kaartenmaker, 496.
» -koperslager, 496.
» -kuiper, 496.
» -loodgieter, 495.
» -metselaar, 495.
» v. Onrust, 241.
» -smid, 496.
» der steen- en beeldhouwers, 495.
» -timmerman, 495, 496.
» v/d wapenkamer, 88.
» -zeilmaker, 496.
Baatzoekers, 11, 12.
» -zucht, 163, 232, 369, 428.
Bagage, 5, 17, 37, 38, 52 — 54, 70, 71, 80, 82, 85, 120, 129, 346, 524, 554, 555.
» (gepermitteerde), 568, 581—584.
Baillluw, 2, 12, 13, 21, 45, 67, 89, 90, 128, 157, 182, 201, 203, 204, 225, 227, 270, 297, 298, 304, 380, 397, 398, 407, 438, 460, 480, 484, 495, 497, 498, 500, 502, 530, 537, 544.
Bak, 583.
Bakken, 288 — 290.
Bakker, 452, 473 — 475.
Bakkerij, 76.
Bakmeesters, 293, 504.
» -nering, 475.
Balans, 487, 488.
Balen, 276, 277, 392.
Baldadigheid, 145, 281, 282, 438.
Balken, 190.
Bamboe, 305, 583.
Bami, 251.
Banden, 442.
Bank, 463, 469.
» der predikanten, 417.
» -geld, 505.
Bannissement, 60, 238, 239, 293, 354.
Barbier, 570.
Barm, 136, 310.
Barmhartigheid (goddelijke), 359.
Bataillon (groot), 175.
» (het kleine), 361.
Battament-spel, 154.
Bazar, 14, 588. *Zie ook*: markt, pasar.
» -meester, 462, 479, 480.
» -wachter, 461, 464, 478.
Beantwoorden (Ind. brieven), 385.
Beantwoording (marginale), 183.
Bede-dag, 7, 28, 36, 57, 66, 73, 85, 114, 132, 140, 148, 153, 158, 170, 180, 185, 193, 204, 214, 232, 270, 294, 326, 345, 346, 348, 355, 359, 386, 397, 412, 433, 482, 502, 510, 514, 530, 536, 580.
Bedeelden, 89.
Bederf, 276, 341.
Bederven, 258, 276, 411.
Bedevaartgangers, 80.
Bedienden (Bantamsche), 197.
» v/d Comp., 568.
» (Comp^s) op buitenk, 65.
» v/d Boom, 99, 270, 535.
» (Eur.), 411.
» van pachters, 91.
Bediening (politieke), 546.
Bedriegerijen, 64, 82, 438.
Bedrog, 457, 532, 560.
Bedwang (middelen v.), 222.
Beëedigen, 280, 286, 414, 425, 536.
Beëediging, 115, 264, 266, 268.
Beeldhouwer, 221.
Beeldtenis, 455.

Been, 468, 505.
Beest, 258, 259, 430, 468.
» (geslacht), 470.
Beestiaal, 385, 456, 468, 469.
Beginsel, 350.
Begraafplaats, 234.
Begrafenis, 57, 127, 161, 162, 178, 194, 303, 361, 364, 366—368, 434.
Begrafenis (solemnele), 263.
» -rol, 367.
Begraven, 16, 343, 586.
Begrooting van uitgaven, 249.
Behandeling (trouwe), 520.
Beheeren (weesgelden), 152.
Behoefte (eigen), 307.
Behoeftigen, 16.
Behoeve (ten eigen), 351.
Bejaarden, 377.
Bekenden, 72, 574.
» (goede), 58.
Bekeuren, 470, 472.
Bekkenslag, 429.
Bekladden, 385, 414.
Beklag, 563.
Beklagen (zich), 334.
Bekleeden (met vet), 470.
Belasten, 349, 410, 503, 507, 560, 570.
Belasting, 15, 93, 100, 141, 205, 279, 394, 427, 437, 539.
Beledigd worden, 352, 533.
Beleefdheid, 168.
Beleening, 73, 273.
Belegering, 191.
Beleggen (vergadering), 358.
Belemmeren, 265, 540.
Belemmeringen, 89.
Belending, 273.
Belofte, 572.
Beloonen, 321.
Belooning, 443.
Belijdenis, 23, 399.
Bemannen, 99.
Bemanning, 197, 345.
Bemoeijing met Comp. Ostende, 162.
Benaauwdheid, 441.
Benadeeling, 293.
Benefitie, 6, 110.
Benefitium ordinis, etc., 451.
Benoemen, 11, 206.
Benoeming, 331, 408.
» (provisioneele), 66.
Benzoë, 467, 488.
Beplanting, 315.
Bepraten, 189.
Beraadslagen, 503.
Bergen (goederen), 500.
Bergvolk, 257.
Bergwerken, 223.
Berigt (sommier), 1.
Berigten (mondelinge), 425.
» (onware), 523.
Berlijns, 136, 239, 242.
Beroerten, 174.
Berooken, 347.
Berooven, 239, 462.
Berooving, 190.
Beschadigen, 474.
Beschadiging, 2.
Beschermen, 567.
Beschieten, 522.
Beschrijven, 579.
Beschrijving (gen.), 338.
Besoignes, 247.
Bespotten, 434.
Bespotting, 334.
Bespreken, 575.
Bestelen, 252.
Bestel-goederen, 52, 54, 265, 554.
» -kasjes, 507, 539—541, 586.
Bestellen, 49, 540, 541.
Besteller, 55.
Bestelling, 489.
Bestrijden, 22.
Bestuur (dagelijksch), 548.
Betaalsheeren, 292.
Betalen, 283, 570.
» (pachtpenningen), 218.
» in Indie, 66, 132.
Betaling, 50, 444, 545.
» (om) aanspreken, 322.
Betasten, 211.
Betimmering, 227.
Betrekking, 546.
Beurs (Comp^{e}), 2.
» (uit eigen), 331, 398.
» (privé), 284.
Bevel, 332.
Bevestiging, 264.
Bevinding van schepen, 302.
Bevoegdheid, 222, 537.
Bevorderen, 538, 557.
Bevordering, 546.
Bewaren, 171.
» (gratis), 220.
Bewaring, 118.
Bewindhebbers, 108, 109, 145, 147, 167, 177, 277, 278, 547, 550, 553, 554, 556, 558, 559, 562, 563, 566, 568, 572, 574, 576, 583.

Bewonen, 31.
Bewoner, 500.
Bewijs, 30, 265.
» van schuld, 513.
» (valide), 341.
Bezaaijing, 315.
Bezeilen, 563.
Bezending naar Ned., 160.
Bezetting, 504.
Bezoldiging, 310, 560, 561, 563, 564.
Bezwaard (zich) vinden, 94, 350, 529.
Bezwaring van een ander, 351.
Bezweeren, 576.
Bidders, *Zie:* Aansprekers.
Bier, 22, 401, 402, 581, 582, 585.
Biermaat, 547.
Billen (werkw.), 253, 473.
Billet, 425, 453.
» (open), 282.
Billioen, 31, 176, 202, 203, 224, 225, 369, 370.
Billijkheid, 204, 331, 568.
Binnenloopen, 557.
» -regent, 527.
Blad (ter halver), 363.
» -zijde, 362.
Bloedverwanten, 501.
Bloemen, 455.
Blok, 89, 209, 363, 407, 469, 492 — 494, 499, 580.
» -huis, 484.
» -maker, 496.
Blusschen, 495, 496, 498 – 500, 502.
Bobijnen, 231.
Bod, 451.
Bode, 292, 332, 360.
» (geregts-), 134.
» v. Boedelm., 536.
» v. Comm. v. kl. en h. z., 344.
» v. Schepenen, 247.
» v. Weesm. 246, 356.
Bodem (dubbele), 82.
Bodemerij, 166, 167, 403, 567, 591.
» -brieven, 105, 205.
Boedel, 50, 58, 143, 144, 150, 324, 360, 409 451, 520, 526, 531, 571, 586.
Boedels (geringe), 118.
» (insolvente), 66, 67, 77, 132, 391, 506, 594.
Boedelmeesteren, 71, 77, 93, 94, 128, 149, 184, 242, 281, 283, 333, 335, 355, 507, 520, 525—528, 531, 533, 536, 538, 579, 586.
Boedelmeesteren (Chin.), 243, 459.
Boedel-rekening, 360.
Boeijen (Comp^s), 178, 209, 394.
Boekdrukkers, 435.
Boeken, 40, 122, 147, 216, 279.
Boekhouden, 257.
Boekhouder, 41, 123, 127, 129, 130, 183, 234, 242, 267, 327, 435, 436, 506, 550, 571, 594.
» generaal, 128.
» v/h ambachts-kw., 286.
» » hospitaal, 361.
» (inl. mil.), 441.
» (scheeps-), 135, 143.
Boete, 16, 149, 194, 569, 574.
Boetiquero, 453.
Bokken, 258, 259, 468.
» -vleesch, 469.
Bolwerken, 154, 175, 522.
Bombardier, 88.
Bondgenooten, 153.
Boodschappen doen, 45.
Boom, 27.
» -gaarden, 459.
» -wachters, 45.
Boord (binnen), 341.
» (van) afhalen, 415.
» (aan) gaan, 299, 352.
» (») komen, 555, 557.
» (») nemen, 285.
» (naar) varen, 467.
» (over) werpen, 270
Boosdoener, 196.
» -heid, 398.
Boot, 49, 250, 254, 277, 465.
Bootsgezellen, 42, 125, 275, 328.
» -man, 574, 576, 581, 583, 584.
» -mans-maat, 131, 583, 584.
Borden, 440, 441.
Borg, 3, 9, 19, 29, 45, 61, 74, 90, 115, 133, 141, 151, 451, 529, 532, 533.
» blijven, 200, 430.
» -togt, 101, 134, 246, 247, 281, 292, 344, 394, 536.
Borst (benaauwde), 372.
Bosch, 190, 459, 514.
Bosschieters, 42, 125, 328, 430.
Boter, 22.
Bottel, 343, 581.
Bottelarij, 207—209, 212.
Bottelier, 41, 124, 328, 581, 584.
Botteliers-maat, 42, 125, 328.
Bouwen, 16, 31, 33, 68, 212.

Bouwmaterialen, 214.
» -valligheid, 213.
» -werken, 65.
Boven-landen, 10.
» -landers, 458.
Brand, 59, 238, 440, 492, 495, 496, 498—501, 515, 561.
Branden (werkw.), 112, 327, 329, 437, 388, 582.
Branderij, 214.
Brand-emmers, 162, 494, 500.
» -gereedschap, 493—495, 502.
» -haken, 162, 494, 500.
» -hout, 6, 79, 205, 209, 245, 269, 270, 307, 325, 326.
Branding van kisten, 81.
Brandmeester, 495—498, 500.
» -merken, 385, 587.
» -rol, 130, 556.
» -spuiten, 221, 492—497.
» » -maker, 497.
» -stichters, 238.
» -stichting, 511.
» -ijzer, 52, 257.
» -zeilen, 494.
Bras (vuile), 207, 212.
Breedte, 443.
Breewen, 208, 209, 211, 212.
Breken, 472, 474.
Breking des broods, 399.
Breuken, 452.
Brief (generale), 503.
Briefje (apart), 302.
» (maandelijksch), 390.
» (gedrukt), 91.
Brieven, 248, 281, 282, 396, 410.
» (Mal.)., 526.
» (officiële), 223.
» (open), 314.
» (part.), 192, 195.
» van predikanten, 185.
» » overschrijving, 199.
» der Reg., 343.
Broeder, 1, 150.
Broeking, 209.
Broeijen, 276.
Brood, 275, 399.
» -bakkers, 76, 354, 426.
» -bakkerij, 354.
» -dronkenheid, 438.
Brouillerien, 369.
Brug, 89, 136, 233, 239—241, 282, 310, 354, 437.
Bruiloft, 250.
» (inl.), 256.
Brutaliteiten, 79.
Bruto, 200.
Buffel, 220, 255—259, 385, 437, 468.
» -diefstal, 256.
» -kar, 437.
» -dieven, 233, 348.
Buiten (zich te) gaan, 338.
Buiten-forten, 10, 36, 197.
» -gaats, 444.
» -kantoren, 1, 9, 16, 21, 46, 51, 63, 68, 74, 75, 92, 97, 100, 101, 114, 128, 132, 134, 135, 138, 146, 158, 159, 168, 169, 178, 180, 183, 186, 197 — 199, 206, 213, 219, 228, 229, 249, 264, 280, 284, 287, 295, 302, 311, 312, 314, 315, 324—326, 331, 338—344, 349, 357, 358, 360, 361, 374, 385, 387, 391, 392, 396, 397, 399, 401, 405, 406, 410—415, 424, 425, 429, 450, 503, 507—509, 520, 521, 536, 537, 544—546, 587, 593, 594.
» -posten, 101, 175, 355, 437, 507.
» -regenten, 50, 68, 79, 93, 102, 119, 137, 148, 168, 178, 184, 192, 199, 206, 224, 270, 288, 298, 324, 343, 355, 430, 490, 508, 528, 543.
» -schoots, 72.
» -slands, 525.
» -sporigheid, 243, 389.
» -wachten, 588.
Buitgeld, 564, 565.
Bundel, 476, 477.
Buren, 253, 500, 502.
» (naaste), 58.
Burgemeesters, 106, 165.
Burger, 33, 45, 53, 87, 91, 103, 112, 126, 128, 129, 172, 180, 240, 242, 296, 333, 352, 353, 463, 501.
» (Bandaasch), 151.
» (inl. Christen), 16.
» (overleden), 92.
» (repatriërend), 5.
» -collegie, 38.
» -compagniën, 174.
» -krijgsraad, 225.
» -officieren, 157.
» -vaart, 44.
» -wacht, 139.

Burgerij, 240, 335, 368.
Bus, 255, 494.
Buskruit, 277, 290, 296, 342, 396, 442.
» -rekening, 135.
Buurman, 190, 191.
Bijeenkomsten, 238.
» (part.), 262.
Bijloopers, 223.
Bijwoning van den godsdienst, 363.
Bijzetten eener vlag, 72.

Cachet, 409.
» (Comp^e), 507.
» volant, 159.
Calange, 42, 60, 104, 107, 137, 139, 156, 165 — 167, 238, 239, 251, 253, 256, 467, 471, 484, 544, 554, 567, 569, 591.
Calangeren, 114.
Caliber, 290.
Calumnien, 387.
Canaille, 253.
Capitulatien, 560.
Caprices, 96.
Carga, 141.
Cargasoen-kisten (part.), 5.
Carossen, 75, 136, 239.
Cas civil, 152.
» (in) crimineel, 219.
Cassatie, 554, 555, 559, 568.
Casseren, 216.
Cassering, 585.
Catalogus v. medic., 441.
Causa debiti, 427.
Cautie, 78, 150, 561.
» de restituendo, 67, 391.
Cavallerie, 126, 157, 297.
» (burger), 38.
Cavillatien, 194.
Censor der drukkerij, 415.
Censuur, 375, 424.
Ceremonieel, 44.
Ceremoniën, 150.
Certificaat, 319, 405.
Cesseren met handel drijven, 467.
Cessie, 295.
» van actie, 404.
Cessionarissen, 25.
Chaises, 136, 236, 239, 242, 437.
Charter, 33, 141.
Chef d'escadre, 549, 550.
Chergie, 297, 298.
Chinophobie, 587.
Chirurgijn, 128, 134, 242, 299, 311, 321, 328, 335, 408, 430, 441, 442, 452, 553, 570, 580.
» (tweede), 41, 124.
» (derde), 42, 125.
» (stads), 184.
» -generaal, 230.
Chits, 121.
Christenen, 22, 51, 194, 399, 412, 514.
» (inl.), 363, 483, 535.
Cipiers, 67, 394, 528.
» -woningen, 15.
Circumscriptie, 215.
Circumventien, 289.
Citatiën, 101, 254.
» (edictale), 391.
Civiliteiten, 291.
Classis, 382, 399.
Clausule, 46.
Cliënten, 17, 139, 387.
Climaat, 260.
Codicil, 143.
Cognoscement, 55, 276, 402, 403.
Collateraal, 100.
Collation, 264, 368.
Collationisten, 538.
Collecten, 27, 28.
Collecteur, 483, 484.
Collegie (burger-), 38, 126.
» (regterlijk), 195, 361.
Collegien van just., 311, 312, 484.
Colli, 508.
Commandement, 23, 338.
Commanderen, 277.
Commandeur, 128, 178, 241, 277, 295, 306, 311, 398, 413, 490, 496, 497, 548 — 551, 570, 573, 574.
» v. retour-schepen, 18, 39, 121.
» equipage-werf, 161.
» van schepen, 339.
Commandeurs (independente), 206.
» (subalterne), 206.
» -schip, 550.
Commando, 296 — 298, 334, 434, 435, 548, 549, 559.
Commensalen, 471.
Commies, 553.
» -generaal, 168.
Commiseratie, 513, 533.
Commissaris voor den inlander, 22, 468, 491.

Commissarissen Ostende, 146.
» bergwerken, 223.
» v. huw. en kl. z., 50, 128, 134, 148, 175, 195, 242, 264, 286, 344, 372, 490.
» uit den R. v. j., 255.
» der visitatie, 126, 127.
Commissie (in) ontvangen, 107.
» -vaarder, 565.
Commissien, 293, 314, 356, 357, 394. 490.
» (extra-ordinaire), 107.
» (just.), 245.
» (publieke), 172.
» op den vijand, 564.
Commissionaris, 107.
Commotie, 149, 369.
Compagnie (Altonasche), 205.
» (O.I.), 162, 163, 230, 306.
» (Spaansche), 326.
» (W. I.), 162, 163.
Compagniën (buitenl. O. I.), 105, 106.
» (vreemde), 559.
Compendia, 344.
Competiteuren, 191, 316.
Complaisance, 307, 337.
Complicen, 251.
Comportement, 263.
» (slecht), 510.
Composeren door pachters, 452.
Compressen, 442.
Comptabel, 143.
Concept-regeling, 149.
Concubinatie, 423.
Condemnatie, 172.
Condemneren, 73.
Confessie, 414.
» (Augsburgsche), 377.
Confiance, 523.
Confiscatie, 5, 67, 140, 156, 161, 267, 284, 319, 475, 544, 564, 565, 568, 574.
Confisqueren, 229, 265, 326, 554.
Confluentie v. menschen, 253, 281.
Conformeren (zich), 314.
Confrontatie, 147, 317.
Confronteren, 267, 488.
Confusie, 19, 340, 495, 498, 542.
Connexie van zaken, 362.
Conniventie, 34, 106, 165, 428.
Conscientie, 377.
Consent, 4, 84, 94, 95, 479, 482.
» der Reg, 62.
Consent van den Gouv. Gen., 60.
Consequentie (dangereuse), 193.
Consigneren, 26, 135.
Conspiratie, 277, 551.
Constituant, 406.
Constitutie v. tijden en plaatsen, 228.
Consul, 301.
Consultatien, 142.
Consumeren, 325.
Consumptie, 4, 444.
» (eigen), 198.
» van schepen, 323, 325.
» verantwoorden, 135.
Contant (à), 346.
Contanten, 115, 160, 180, 360, 401—403, 409, 434, 448, 449, 542, 575.
Contingent, 491.
Continueren, 505.
Contrabande, 273, 580, 594.
Contract, 337, 361.
Contra-geschenken, 545.
» -interrogatoriën, 414.
Contramineren, 316.
Contraventeurs, 104, 106, 301, 226, 452, 466, 590, 592.
Contraventien, 452.
Contra-salut, 290.
Contribueren door een pachter, 204.
Contributie, 348.
Controle, 287, 361.
Controleren (verstrekkingen), 339.
Conventie, 439.
Convooi, 562.
Convoyeren, 271, 288, 555.
Copia authentiek, 23.
Copiëren, 587.
Cornet, 296.
Correctie (domestieke), 227, 426.
Correspondenten, 213, 402, 405.
» in Ned., 5.
Correspondentie, 307.
» met inl. vorsten, 153.
Corresponderen, 193.
Corrigeren, 389.
Corroboratie, 326.
Corrumperen (zich laten), 321.
Corruptie, 593.
Costumade, 566.
Costumen, 413.
» (Jav.), 196.
Coucheren van brieven, 410.
Coudrijn, 12—14, 203, 225, 370.
Cours, 277, 548, 553.

Cours der justitie, 413.
Crediteren, 145, 571, 572.
Crediteuren, 17, 66, 67, 73, 93, 102, 113, 132, 506, 545, 572, 594.
» (vaderlandsche), 324.
Crimen laesae majestatis, 155.
Crusados, 245.
Cultiveren (zijde-wurmen), 230.
Cultuur, 232, 315.
Curassen, 169.
Curatele, 507.
Curator ad lites, 50, 63, 67, 77, 143, 360, 396, 571, 572.
Cureren (Chinezen), 184.

Daats, zie: Datjin.
Daggeld, 356, 357.
Dagloon, 46.
Dagregister-houder, 148.
Dagvaarden, 236, 287, 346, 506.
Dak, 35, 96, 469.
Dalen (in prijs), 430.
Damar, 465, 494.
Dambord, 175.
Dammer (wassen), 240, 243, 244.
Damp, 372.
Dampen (ongezonde), 139.
Dank-dag, 36.
» en gedenk-dag, 174.
Dartelheid, 136, 240.
Datjin, 219, 220, 283, 465, 487, 538, 539.
» (geijkte), 305.
Dato (na), 338.
Datum, 432, 456.
» van overlijden, 93.
Debatten, 216.
Debatteren (actien), 17.
Debaucheren, 238.
Debauches, 252.
Debiet, 308, 317.
Debiteuren, 73, 102, 113, 206, 545, 572.
Decharge, 210, 218.
Decideren (processen), 181.
Decisie, 78, 314.
Declaranten, 351.
Declaratiën, 332, 362, 363.
» v. kosten, 17.
Declaratoren, 424.
Decline, 272, 291.
Decorum, 418.
Defecten, 303, 323, 338, 392, 587.
Defensie (schrifturen van), 173.
Degen, 297.
Degraderen, 520.
Dek, 208, 209, 211, 212.
» -officieren, 556, 564, 568, 581,
» 583.
» -onder-officieren, 583.
Dekens, 23.
Dekking van onkosten, 283.
Dekmantel, 387, 588.
Deksel, 53, 449.
Delegeren, 275.
Delibereren over het octrooi der Comp., 519.
Delict, 173, 227, 278, 350, 393.
» (crim.), 192.
Delicten (personeele), 401.
Delicto (in flagranti), 357.
Delinquant, 4, 5, 67, 68, 341, 413.
Delinqueren, 45.
Delogeren, 460.
Demang, 21, 269, 449.
Demanueren, 508.
Demolieren, 463.
Denunciateur, 402.
Dépèche, 344, 557.
» van schepen, 260.
Deponeren (geld), 507.
Deportement, 25, 49, 56, 309, 353, 365, 366, 368, 464, 559.
Deporteren, 188, 329.
Deposito (à), 6, 274, 320.
Depositum, 506.
Derde-meester, 583.
» -waak, 41, 124, 328, 551, 581, 584.
Desastres, 592.
Descriptie (korte), 396.
Deserteur, 117, 147, 415, 426, 508.
» (Eng.), 191.
Desertie, 426.
Destinatie, 557.
Deugnieten, 95, 205, 330.
Deur, 471.
» -post, 368.
» -waarder, 101, 116, 117, 247, 260, 322.
» » (tweede), 288.
Devolveren, 150, 388.
Dey van Algiers, 300.
Diaconie, 89, 196, 391, 420.
» -armen, 12, 58, 96, 225, 255, 256, 259, 390.

Diakenen. 6, 10, 48, 63, 76, 92, 117, 128, 134, 142, 152, 155, 172, 174, 182, 187, 195, 196, 205, 220, 242, 258, 282, 308, 331, 335, 339, 356, 372, 392, 423, 430, 490, 506, 526, 528, 538.
Diefstal, 238, 249, 475, 507.
Dienaren (Comp^e). 23, 25 — 27, 32, 44, 45, 50, 53, 65, 66, 68, 75, 77, 79, 88 — 91, 112, 114, 128, 129, 136 — 139, 145, 147, 151, 155, 158, 160, 172, 180, 186, 188, 192, 193, 204, 229, 233, 240, 272, 282, 284, 294, 295, 331, 333, 335, 340, 351 — 353, 356, 391, 393, 403, 407, 419, 424, 425, 431 — 433, 435, 463, 503, 542, 546, 560, 565, 585, 589, 590, 593, 595.
Dienaren (Comp^e), in I. geboren, 118.
» (gedegradeerde Comp.), 71.
» (gequal. Comp^e.), 161.
» (gesuspendeerde Comp^e), 134.
» (insolvente Comp^e), 324.
» (overleden Comp^e), 143, 152, 157.
» (repatriërende Comp^e), 5, 83.
» (verminkte Comp^e), 131.
» (zieke Comp^e), 361.
» (Eur.), 520.
» (gegagieerde), 118.
» (geestelijke), 263.
» (wereldlijke), 263.
» van het geregt, 438.
» v/d just., 321.
» op buiten-kantoren, 264.
Dienen (te Bat.), 65.
Dienst (buiten), 126, 241.
» (Comp^e), 74, 75, 119, 147, 242, 426, 508, 566, 567, 574.
» (in) nemen, 71, 74, 80, 102, 191, 520.
» (particuliere), 319, 440.
» (vreemde), 104.
» (schutterlijke), 140, 435.
» (veeljarige), 321.
» -baarheid, 73.
» -zaken, 223.
Diepgang, 271, 302.
Diepte, 553.
Dieven, 194, 238, 251.
Dieverijen, 234, 260, 261, 392, 504, 540.
Dikte van een vloersteen, 289.
Dilaien, 236.
Diner, 186, 536.
Dingtale, 360.
Directeur, 206, 213, 241, 291, 295, 306, 311, 312, 346, 413.
» -generaal, 1, 16, 39, 63, 69, 84, 117, 120, 153, 178, 268, 320, 336, 340, 397, 406 — 408, 440, 509, 520.
» der fortificatien, 138.
» (ex-), 39, 121.
Directie, 338.
Discipline, 335, 434, 551.
Disconteren, 166.
Discrepantien, 215, 503.
Disobedientie, 20, 436.
Disordres, 216, 281, 550, 551.
Dispensiers, 439.
Dispositie over aanhalingen, 340.
» (politieke), 192.
Dispositien (onbetamelijke), 132.
» (singuliere), 147.
Disputen, 75, 194, 215, 216, 278, 300.
Disrespect, 523.
Dissimulatie, 165, 168, 226.
Distantie, 492.
Distinctie, 355.
» (bij) toestaan, 333.
Distributie, 232.
District, 196, 257, 389, 491.
Divisiën, 296.
Divulgeren (valsche berigten), 523.
Djoeragan, 529.
Dobbelen, 154.
Dobbelplaatsen (Chin.), 218.
Dobbelsteen, 485.
Dochter, 483.
Dochters (Chin.), 94, 150, 151.
Doctor (inl.), 321.
Doctoren, 299.
Doctores (inl.), 331.
Doctoressen, 299, 300.
Doerian, 454, 455.
Doleantien, 200, 334.
Doleren, 21.
Dolo malo, 421.
Domeinen (Jak.), 449.
Donatie, 296.
Dood, 16, 299, 321, 365, 367, 368, 401, 512.

Dood (ter) veroordeelde, 302, 372.
» -brieven, 364, 365, 367, 368.
» -cedullen, 415.
» -graver, 75, 343.
» » (Chin.), 586.
» -rekening, 143, 571, 572.
» -schulden, 132, 324.
» -slaan, 174.
» -slag, 158.
» -straf, 7, 106, 164, 191, 202, 203, 238, 268, 369 502, 534, 556, 559.
» -vonnissen, 286, 302, 429.
Dooden (werkw.), 36.
Doop, 22, 89, 399, 423.
Doopen, 374.
Doopboek, 375, 422.
» -getuigen, 22, 23, 377.
» -vragen, 377.
Doorknippen (valsch geld), 8.
» -zoeken (specerij-schepen), 260.
Doos (medicijn), 444.
Dosis, 441.
Douceur, 368, 456, 556, 558, 562, 568, 582—584.
Draagbeesten, 257, 262, 449.
Dragen (wapenen), 354.
Dragers, 16, 366.
» -rol, 367.
Drank (sterke), 471, 472.
Dranken 77, 253, 439, 442—444, 471, 575, 593.
» (Eur.) 581, 585.
Driften, 311.
Drilplaats, 408.
Drinken, 253, 471, 472, 569.
Drinkgelagen, 472.
» -waren, 299, 307.
Dronken, 252, 278.
» maken, 29.
Droogen, 474, 475.
Droogte, 292, 293.
Drossaard, 384, 396.
Drossers, 117, 246.
Druk-inkt, 52.
Drukken, 22, 272, 478.
Drukker (Compᵉ), 207.
Drukkerij, 415.
Dubbeltje, 8, 11—14.
Ducaton, 11, 13, 14, 215, 304, 370, 371, 401, 402, 426, 433, 509, 529.
» (Brab.), 69.
Duigen, 537.
Duisterheid, 550.
Duiten, 185, 201, 348,
» (Ned.), 176.
Dukaat, 13, 304, 370, 371.
Dupering, 283.
Duur, 547.
Duurte, 255, 256, 267, 542.
Dwang, 313.
Dwingelandij, 530.

Ebbenhout, 488.
Echtscheiding, 354.
Echtscheidingen v. Chin., 93, 94.
Edict, 286, 506.
Edik, 442.
Educatie, 151.
Eed, 73, 159, 195, 253, 323, 351, 373, 377, 394, 399, 405, 427, 520, 521, 526, 531, 537, 559, 563, 576, 591.
Eed aan de Comp., 286.
» van purge, 438, 565.
» -formulier, 3, 71, 101, 261, 268, 285, 360, 576.
Eer, 368.
» -bewijs, 291, 292.
» » (mil.), 149.
» -loos, 166.
Eereschoten, 291, 570.
» -titel, 415.
Eetwaren, 252, 253, 299, 307, 456, 471, 483, 547, 588, 593
» -tafel, 441.
Effen houden (soldij-boeken), 234.
» stellen (compendia), 344.
Effecten (ongeredderde), 571.
Effectum (ad omnem), 248.
Egaliseren (gewigten), 488.
Egaliteit van stemmen, 275.
Eigenaar van buffels, 256.
Eigenaren (vertrokken), 26, 577.
Eigenbaat, 352.
» -dom, 25, 517.
» » (Compᵉ), 295.
» -dommen, van veroordeelden, 155.
» -doms-brieven, 273.
Eiland, 80, 395.
Eilanden, (speccerij), 119.
Eisch, 413, 414, 503, 508, 509, 529.
» van koffij, 184.
» » medicijnen, 186.
Eischer, 286, 387.
Eligeren (schutter-officieren), 158.
Ellende 394, 511.

Elucidatie v/h octrooi O. I. C., 104.
Emballage, 112.
Embras, 4
Emeriti, 114.
Emmer, 495.
Emolument, 77, 168.
Employ (buiten), 339.
Enormiteiten, 311.
Enquête, 102, 114.
Equipage van een schip, 549.
» » schepen, 109.
» -goederen, 50, 189, 191, 192, 307, 558.
» -meester, 5, 118, 128, 130, 241, 250, 329, 490, 496, 497, 558, 595.
» -rekening, 135.
Equipant, 205.
Equiperen (schepen), 165.
Equivalent, 583.
Erf, 19, 357, 430, 480, 482, 483, 514, 518.
» (eigen), 384.
Erfdeel, 149.
Erfenis, 62, 100, 143, 149, 531.
» ab intestato, 78.
Erfgenamen, 26, 100, 118, 150, 169, 299, 322, 368, 391, 532, 533, 561, 571, 572, 583.
» (onbekende), 78.
Ergernis, 232, 239, 251.
Erneren (zich), 395, 470, 471, 480.
Erreur, 532.
Eskader, 549, 555.
Eten, 195, 196, 253, 439 — 441, 471, 569.
Etmaal, 482.
Evenaar, 305.
Examen 267.
» (scherp), 358.
Examinatie, 349.
Examineren, 91, 326, 340.
Exceptien, 53, 158.
Excerperen, 343.
Excessen, 4, 5, 37, 52, 57, 60, 179, 290, 292, 311, 312, 320, 335, 339, 361, 401, 438, 442, 540.
Exclamatiën, 464.
Excuseren, 275, 307.
» (zich), 385.
Executeren, 372, 574.
Executeuren, 58, 143, 368, 571.
Executie, 171, 172, 247, 413.
» (parate), 138, 222, 451.
» (ter) brengen, 314.
» (ter) leggen, 414.
» eener sententie, 182.
» decerneren, 484.
Exempel (eeuwig), 311.
Exerceren, 498.
Exhibitie, 103, 405.
Exhibitione (pro), 387.
Exhorbitantiën, 407.
Eximeren, 466.
Expedienten, 317, 577.
Expeditie, 70, 118, 119, 342.
» (mil.), 191.
Expiratie, 558.
Expireren, 340.
Exploicten, 357.
» (judicieele), 101.
Expressien (impertinente), 387, 390.
Exspectatief, 143.
Extenderen, 338.
Extensie (ongemeene), 396.
» (taedieuse), 385.
» van schrifturen, 362.
Extirpatie, 449.
Extract, 201, 247.
Extra-zoopje, 535.
Extract (authentiek), 53, 54, 127.
Extravagantie, 178.
Eijeren, 231.

Fabriek (ambt), 241, 395, 396, 497.
Fabrieken, 62.
Faciliteren (aanvoer v. levensmiddelen), 535.
Facto (de), 502.
Factoor, 107.
Factorij, 306.
Facturen, 215, 402, 527.
Faculteit (theologische), 399.
Falsaris, 461.
Familie, 39, 121.
» -leden, 263.
Fardelen, 276.
Fatalia, 388.
Fatsoen, 266.
» (Compe), 291
Faveur, 226, 533.
Favoriseren (klerken), 363.
Feest-dagen, 220, 346, 482.
» -vreugde, 145.
Festoyeren, 174.
Fiat executie, 171.
Finantiën (Compe), 315.

Finessen, 283.
Fiskaal, 38, 71, 86, 116, 156, 178, 194, 304, 327, 350, 385, 402, 405, 406, 413, 414, 424, 444, 484, 544, 551, 564, 565.
" te Bantam, 337.
Fixum domicilium, 484.
Flaauwte, 408.
Flagranti (in), 218.
Flesschen, 39—41, 52, 55, 72, 121, 122, 186, 342, 343.
Fluiten, 332.
Foeli, 15, 285.
Fonds v. Boedelm., 283.
" v/h Chin. hosp., 184.
" v. Heemraden, 240.
Forceren (den Boom), 181.
Forma (in debita), 528.
" (in) probandi, 9, 173.
Formidabel, 184.
Formule, 286.
Formulier, 3, 323, 576.
Fort, 291, 552, 567.
Fortificatien, 138, 284.
Fortificatie-werken, 587.
Fortres, 262.
Fortuning, 212.
Fourberien, 283, 429.
Fouten van procureurs, 254.
Fraudateur, 481.
Fraudatiën 477, 478, 486.
Fraude, 289, 396, 400, 582
Frauderen (een pachter), 465.
Fruit, 400, 588.
Fundament, 95.
Fuselier, 169.
Fust, 343, 585.
Fustage, 279.

Gaan naar Ned., 355.
Gaats (binnen), 555.
Gading (Compˢ), 90.
Gage, 20, 25, 66, 68, 75, 84, 109, 117, 129, 131, 145, 152, 170, 308, 320, 340, 349, 353, 472, 540, 541, 558 — 560, 562, 569, 570, 574.
" (afgeschreven), 75, 229, 268, 435.
" (buiten), 356.
" (stilstand van), 46.
Gagieren, 183.
Galetten, 231, 232.
Galjoot, 179.
Gallerij, 96.
Gangbaar, 69, 70, 176, 201, 215, 226, 245.
" maken, 31.
Gangrena, 442.
Gantang, 21, 47, 390, 391, 473, 479.
Ganzen-hagel, 181.
Garand, 159, 533.
Gareel, 240.
Garen (katoenen), 20, 156, 173, 196, 262.
Garnizoen, 109, 206, 352, 525.
" (Bat.), 293.
Gasten, 439.
Gastmalen, 187, 264, 266, 368.
Gebed, 70, 278, 418, 439, 552.
Gebergte, 173, 449
Gebied (Compˢ), 146.
Geboefte, 155, 196, 213, 323, 354, 511.
Geboorte, 335.
" (vrije), 416.
Gebouwen, 284.
" (Compˢ), 587.
Gebrek, 307, 325, 394, 459, 473.
" (zigtbaar), 341.
" aan bewijs, 218.
" lijden, 349.
Gebreke (in) blijven, 451.
Gebreken, 498.
Gebruik (huisselijk), 112.
" (oud), 296, 348.
" (part.), 201.
Gecommitteerde tot de z. v. d. inl., 63, 80, 256, 321, 393, 396.
Gecommitteerden, 10, 12, 18, 24, 29, 48, 50, 51, 53, 63, 72, 73, 81—83, 86, 87, 89, 112, 142, 148, 170, 200, 203, 225, 227, 271, 280, 287, 292, 299, 315, 326, 327, 357, 360, 393, 405—407, 409, 415, 416, 532, 576, 594, 595.
Gecommitteerden (vaste), 339.
" R. v. j. 260.
Gecondemneerde, 182, 328.
Geconstitueerde, 406.
Gedaagde, 286, 414.
Gedaante (wanstallige), 175.
Gedetineerde, 414, 529.
Gedierte (verslindend), 189.
Gedoente, 173.
" (ongepermitteerd), 359.
" (onstichtelijk), 340.
Gedrag (ergerlijk), 520.
Gedragen (zich slecht), 229.

Geesselen, 60, 164, 237—239, 253, 484, 587.
Gegijzelde, 528.
Geheimen, 269.
Geheugen, 296.
Gehoorzamen, 146, 562.
Gehoorzaamheid, 511, 512.
Gehouw en getrouw zijn, 548.
Geiten, 220, 468.
Gekwetsten, 442.
Gelagen zetten, 472.
Geld, 25, 152, 221, 249, 342, 368, 376, 455, 470, 471, 483, 484, 525, 547, 565—568, 578, 591.
» (Compe), 146, 397.
» (eigen), 399.
» (geleend), 73.
» (gereed), 118.
» (gesnoeid), 12.
» (grof), 451, 538.
» (klein), 12, 177, 537.
» (ligt), 27, 404.
» (onwaardig), 8, 11.
» (onwigtig), 14, 509.
» (toevertrouwd), 355.
» (valsch), 31.
» (zilver), 31, 185, 186, 202, 224.
» (zwaar), 14, 27, 404.
» van overledenen, 63.
» overzenden, 403.
Gelde (te) maken, 572.
Geld-gebrek, 434, 509.
» -kist, 146, 525, 527.
» -spetiën, 13, 368, 370.
» » (grove), 426.
» -waarde, 565, 566, 578.
Geleide, 534.
» -briefje, 90.
» -missive, 331.
Geloof, 399.
» (Mahom.), 580.
» (publiek), 273.
Gelijkgesteld aan een vaandrig, 310.
Gelijkheid van stemmen, 277.
Gelijkstelling, 71, 356.
Gemaal, 475.
Gemagtigde, 264, 405, 406, 571.
Gemak, 363, 461.
Gemeenschap der heiligen, 245.
Gemeente (Fransche), 153.
» (inl.), 16.
» (Ned.), 274, 594.
Gemor, 62.
Generen (zich), 475.
Genezen, 443.
Gentiven, 453.
Gequalificeerden, 241, 243, 269, 334, 582.
» (hooge), 424.
Geraas, 440.
Gereedschap (timmer-), 124.
Gereedschappen, 430, 469, 474, 489, 503.
» (onbruikbare), 206, 324.
Gereformeerden, 585.
Geregt, 472, 479, 501.
Geregtigheid, 21, 311, 478, 481, 483, 487, 488, 528, 588.
» ('s Heeren), 100, 257, 518.
Geregtsboden, 171, 172, 332, 498.
» -zaken (lijfstraffelijke), 351.
Gerief, 292, 323, 345, 346, 461, 547, 588.
Geriefelijkheid, 307, 545.
Gerieven door Engelschen, 199.
Geroep, 440.
Geruchten, 524, 577, 589.
Gerustheid, 531, 536.
Gerij (continueel), 239.
Gerucht, 280, 517.
Geschenken, 331, 566.
Geschenk-goederen, 539.
Geschillen, 262.
Geschreeuw, 440.
Geschrift (eigenhandig), 287.
Geschrifte (bij), 339.
Geschriften, 216.
Geschrijf, 385.
Geschut, 292, 522, 570.
Gespuis, 281, 330, 363.
Gestie, 10, 48, 63, 168, 178, 182, 184, 187, 192, 195, 199, 205, 206, 220, 224, 258, 270, 282, 288, 308, 324, 339, 343, 355, 356, 372, 392, 397, 430, 508, 528, 543.
Getal, 577.
Getier, 440.
Getrouwd, 284.
Getrouwheid (eed van), 323.
Getuige, 60, 237, 351, 414, 423, 424, 470, 571.
Gevaar, 18, 500.
» loopen, 402.
Gevangene, 68, 350, 528, 567.
Gevangenen (Eur.), 394.
Gevangenis, 68, 567.
» (donkere), 484.
Gevel, 96.

Geven (vrijwillig), 588.
Gevolgen (schadelijke), 307.
Gewas (opulent), 318.
Gewassen, 307.
Geweer, 2, 35, 36, 118, 144, 190, 250, 310, 354, 501, 569.
» (onbekwaam), 285.
» (vol), 296.
Geweld, 460, 461, 557, 588.
Geweldenarijen, 234, 282, 313.
Geweldiger 13, 28, 29, 37, 67, 116, 272, 498, 502, 530.
Gewigt, 69, 70, 203, 225, 325, 370, 392, 469, 478, 486—488, 527.
» (Japansch), 12, 509.
» (bij het), 12.
Gewigten, 473, 510, 537, 538, 546.
» (ongeijkte), 219.
Gewild, 346.
Gewinzoekers, 188, 221, 267.
Gewoonte, 362.
Gewijsde, 94, 313, 314, 338, 413.
Gezag, 196.
» van de Comp., 398.
» -hebber, 90, 197, 309, 398, 546, 561, 564.
» » te Samarang, 4.
» -voerder, 443, 444, 549.
Gezanten, 235, 337.
» (nl.), 169.
» (Oostersche), 175.
Gezigt (in het) loopen, 291.
Gezond, 410.
» -heid, 443.
Gewerm, 154.
Gift, 520, 586.
Godsdienst, 185, 310, 552.
» -oefeningen, 281, 351, 352, 371, 393, 594.
Godshuizen, 242, 320, 335, 410.
Goed (te) hebben, 25, 68, 558.
» -dunken, 461.
Goederen (aangehaalde), 584.
» (bedorven), 341.
» (Compˢ), 260, 507, 557, 567.
» (fijne), 506.
» (geconfisqueerde), 115—117, 182, 412.
» (gepermitteerde), 402, 556, 568, 582, 584.
» (gesloken), 555.
» (gestolen), 252.
» (Indische), 219.
Goederen (ingeladen), 412.
» (nagelaten), 571.
» (negotie-), 86, 87.
» (onbruikbare), 542.
» (ongepermitteerde), 320, 554, 555.
» (onroerende), 26, 100.
» (part.), 28, 54, 109, 263, 271, 347, 402, 525, 594.
» (roerende), 171, 187.
» (te kort bevondene), 219.
» (vaderlandsche), 219, 341.
» (vaste), 15, 144, 273, 355, 360, 427, 507, 518, 521.
» (verkochte), 360.
Goedkoop, 234.
Goedvinden van de H. R., 65, 322.
» (naar) handelen, 346.
Goeni-zakken, 314.
Gomlak, 467.
Gong-slag, 42, 360.
Goud, 11, 13, 112, 243, 261, 564.
» (gemunt), 25.
» -smid, 249, 452.
» -werken, 249.
Gouvernementen, 23, 338.
» (Oostersche), 187.
Gouverneur, 128, 132, 135, 178, 187, 206, 213, 241, 291, 295, 306, 311, 312, 331, 338, 341, 346, 350, 357, 358, 397, 413, 414, 566, 587.
» (ex-), 39, 121.
» -generaal, 1, 2, 16, 22, 24, 39, 43, 102, 112, 113, 120, 141, 154, 161, 170, 175, 182, 186, 189, 221—223, 227, 228, 237, 240, 244, 248, 264, 268, 281, 294, 323, 336, 351, 354, 372, 397, 436, 491, 523, 524, 534, 536, 548, 550, 553, 558, 559, 564, 566, 575, 581, 589.
Graad, 527.
Graan, 267, 283, 426, 465, 473, 479, 528, 594.
Grabbelen, 158.
Grachten, 252, 400, 453, 454, 456.
Graf, 80.
» (Chin.), 150, 586.

Grafkelders, 16, 343.
Gras-praauw, 504.
Gratie, 268, 512.
Gratis, 23, 220.
Graveren, 257.
Grazen, 258, 259.
Grens-kwestiën, 30.
Grieven à minima, 414.
Griffier, 363.
Groenten, 255, 400, 454, 456.
» -kramen, 90, 201, 452.
» -markt, 13.
Grof van begrip, 435.
Grondvast, 190.
Grooten (inl.), 331.
Grosseren, 362.
Gruwelstukken, 312.
Guastos, 25.
Gunnen (eene pacht), 450.
Gunst, 190.
Gijzeling, 138, 222.

Haak, 495.
Haan, 481.
» (houten), 19, 480.
Hacquetten, 115.
Hadji, 76, 80.
Hagje, 547.
Hal, 456.
Halfdek, 207.
Hals-geweer, 195.
» -zaken, 550, 551.
Halt houden, 241.
Hand, 439.
» (slaande), 408.
Handel, 68, 79.
» (Compe), 111, 187, 193, 543.
» (part.), 5, 38, 56, 103, 108, 126, 138, 148, 214, 264, 265, 271, 288, 320, 403, 489, 540, 545, 580, 584, 592.
» (smalle), 316, 318, 319, 337, 535, 536.
» (verboden), 427, 555, 567, 568.
» aan schepen, 466.
» in zijde, 230.
» op den overwal, 361.
» drijven, 46.
Handelaren, 351, 467, 476, 528, 529.
» (Chin.), 460, 580.
» (inl.), 95.
» (part.), 308.
Hand-geweer, 285.
Handwerksman, 240.
Hanen-kamperijen, 19, 27.
» -vechter, 481.
Hanevechterijen, 480, 481.
Handrottingen, 453.
» -schoenen, 161.
» -werken, 36, 38, 360.
Haperen, 350, 367.
Hasard, 564.
Haspelingen, 8.
Haven, 307, 316, 555, 557, 563.
» (Ind.), 205.
» (Ned.), 292.
Havenen (moeskruiden), 459.
Hechtenis (strikte), 394.
Heemraden, 4, 6, 10, 16, 51, 62, 89, 93, 128, 138, 155, 222, 234, 240, 241, 243, 244, 259, 273, 274, 282, 292, 295, 320, 330, 333, 356, 394, 396, 430, 436, 437, 504, 528.
» -kennissen, 273.
Heenreis, 546.
Heer (de), 100, 156, 302, 391.
Heeren XVIInen, 1, 2, 4, 5, 18, 22, 24, 26, 37, 43, 50, 52, 57, 66, 67, 71, 78, 80, 84—86, 93, 102, 110, 119, 120, 129, 132, 137, 138, 145—147, 152, 153, 156, 157, 177, 179, 182—185, 188, 191—193, 195, 199—201, 205, 207, 210, 213—216, 219, 222, 223, 228—230, 233, 240, 248, 249, 262, 263, 266—268, 271—273, 275, 281, 285, 287, 294, 295, 306, 308, 310, 315, 320, 323, 325—327, 342, 343, 346, 347, 349, 356, 373, 385—387, 392, 396, 397, 399, 401, 403, 408, 409, 411—413, 424, 427, 430—433, 441, 489, 503, 505, 510, 523, 524, 529, 533, 537—539, 542, 543, 545, 546, 577, 581, 585, 594, 595.
Heffen, 162, 326, 504.
Heidenen, 51, 299, 322, 377, 514.
Hek, 437.
Helft (verbeurdverklaarde), 302.
Hemel (bloote), 469.
Herberg 253, 470—472, 504.
Herbergen (werkw.), 580, 587.
Herbergier, 240, 252, 470—472, 504.
Herdoopen, 530.

Herinnering aan bagage-lijst, 5.
Hersenen, 523.
Hert, 468.
Hertrouwen, 150, 152.
Hitte, 279, 347, 352, 442, 443.
Hoed, 170.
Hoeken van straten, 252, 253, 354, 456.
Hoek-huis, 253, 254.
Hoender-passer, 457.
Hoenders, 452, 453.
Hoepen, 279.
Hoererij, 252.
Hof van Holland, 551.
Hok, 582.
Hongersnood, 245, 315.
Honneur, 161, 178.
» (mil.), 310.
Hoofd van een geslacht beest, 468.
» -briefje, 460.
Hoofden (Chin.), 4.
» (inl.), 128, 256, 257, 269, 389, 449, 530.
» (Jav.), 65, 189.
» (Preanger), 20, 30, 63, 65, 363, 384.
Hoofdgeld, 3, 29, 30, 428, 429, 458.
» -man, 500.
» -officieren, 10, 38, 174.
» » (Chin.), 93, 94.
» » (inl.), 118.
» » v/d militie, 561.
» » v. d. schutterij, 32.
» -regent, 372.
» voor hoofd, 150.
Hoog-bootsman, 41, 56, 124, 276, 328, 549, 551.
» » -maat, 41, 125, 328.
Hooge Regeering, 18, 195, 410, 533.
Hoogtijden, 281.
Hoonen (de Regering), 524.
Hoop (bij den) verkoopen, 469.
Hoorns, 257.
Hortus medicus, 308.
Hospitaal, 193, 242, 361.
Hospitalen (Compᵉ), 23.
Hout, 209, 305, 588.
» (Compᵉ), 325.
» -aankap, 156.
» -hakken, 459.
» -kappen, 63.
» -mandoer, 270.
» -werken, 314.
Houtskolen, 388.
Houw (ter) komen, 317.
Hovaardij, 240, 243.
Huis, 19, 21, 26, 35, 47, 48, 59, 61, 95, 234, 238, 253, 289, 355, 430, 452, 460, 471, 472, 479, 480, 482, 483, 492, 500, 501, 514, 518.
» (bamboe), 31.
» (verbrand), 522.
» (binnen's), 306.
» (naar) zenden, 559.
» (te) blijven, 461.
» (») zenden, 464.
» -braak, 251.
» -gezinnen, 173, 196, 220, 233, 245.
» -houden (goed), 472.
» -houding, 336, 463, 478, 549.
» -huur, 138, 162, 266, 310, 342, 427.
» -raad, 26.
» -timmerlieden, 82, 86, 328, 489.
» -vesting, 7, 145.
Hulp, 533.
» verleenen, 306, 431.
» -troepen (inl.), 118.
Hut, 26, 207, 443.
Huur, 162, 253, 386.
» -ders (onwillige), 222.
» -lingen, 345, 440.
» -prijs, 266.
» -wagens, 437
Huwelijk (Chin.), 93, 94, 586.
» (staande), 1.
Hypotheek, 355, 507, 517, 521, 526, 560.

Ilico, 260.
Ignorantie, 43, 180, 186.
Immun, 461.
Impetrant, 171, 172.
Impositiën, 27.
Impost, 241, 242, 437, 456, 457, 475, 478, 539.
» op rijtuigen, 137.
Impotent, 30, 134, 299, 459.
Impuniteit, 106, 165, 544, 557, 566.
Inbinden (not. registers), 235.
Inbrekers, 35, 489.
Incarcereren, 484.
Incommoderen (de Regering), 241.
Incommoditeit, 57, 253, 264.
Inconsequentie, 368.
Inconvenienten, 202, 254, 313, 335, 338, 352, 353, 369, 373.
» (tusschenkomende), 388.

Inconvenienten (wettige), 410.
Indienen (te veel genoten gage), 349.
» van rekeningen, 321.
Indienstneming, 222.
Indignatie, 5, 197, 307.
Indigo, 20, 156, 173, 196, 262, 276.
» -cultuur, 389.
Indiscretie, 299.
Indispositie, 410, 419.
Indringers, 194.
Inegaliteit, 308.
Infaam, 165, 566.
Informaliteiten, 181.
Informatien (praecedente), 580.
» nemen, 550, 551.
Infractie, 215.
Ingaan van de pacht, 457.
Ingelanden, 51, 138, 139, 259, 588.
Inhabil, 566.
» verklaren, 192.
Inhabiliteit, 554, 555, 559, 568.
Inhalen (gezanten), 175.
Inhibitie, 154, 332.
Iniquiteit, 413.
Injuriën, 158, 412, 436.
Injuriëren, 278, 312, 524.
Inkalven, 258.
Inkomsten (generale en gemeene), 19, 29, 45, 61, 74, 90, 115, 133, 141, 151, 154, 159, 170, 180, 186, 194, 204, 219, 244, 275, 348, 358, 388, 400, 425, 438, 502, 520, 537, 589.
» v. Bat., 3, 9.
» van een pachter, 390.
Inkoop van thee, 280.
» van koffij, 188, 503.
Inkoopen, 306.
Inkoops-prijs, 410.
Inktkoker, 420.
Inladen, 594, 595.
Inlage, 165.
» doen, 106, 107.
Inlanders, 22, 27, 35, 59, 60, 71, 80, 84, 118, 160, 189, 190, 194, 220, 237, 238, 242, 269, 291, 316, 321, 334, 367, 399, 412, 491, 538.
» (Christen), 60, 299, 322.
» (koffij plantende), 190.
» (onchristen), 60.
Inlaten (zich) met pachten, enz., 425.
Inlichtingen, 93.
Inmanen, 332.
Inmenging (onwettige), 21.
Innen, 531.
Inning van pachten, 218.
Inpakken, 506.
Inschikkelijkheid, 307, 337.
Insereren (woordelijk), 425.
Insinuatie, 332.
Insolentie, 136, 240, 252, 281, 352, 557.
Insolvent, 506.
» -heid, 533.
Inspecteren, 263, 407.
Inspecteurs der leprozen, 242.
Inspectiën, 389, 539.
Instaan, 260, 397.
Instantie (eerste) 181, 350.
Institutie, 78.
Instructie aansprekers, 364.
» v. Boedelm., 531, 532.
» brandspuiten, 221.
» chirurgijns, 441.
» Dir. fortificatien, 138.
» Gouv. Gen., 525.
» keurmeester, 261.
» rooimeester, 95, 97, 190.
» scheeps-overheden, 341.
» » -raad, 275.
» schippers, 207, 275.
Instrumenten, 415.
» (illiquide), 205.
» (notariële), 235, 255, 294, 425.
» (onnutte), 395.
» (publieke), 219, 315.
Inteekenen, 166.
Interdict, 353.
Interdictiën, 312, 332.
Interim (pro), 385.
Intermissie, 458.
Interpretatie, 190.
Intestato (ab), 78, 149.
Intimideren, 464.
Intrekken (voorschriften), 391.
» (een plakaat), 145.
Intrekking van duiten, 185.
Intrest, 25, 73, 152, 320, 591.
Invectiven (calumniërende), 390.
Inventaris, 143, 172, 556.
Inventarisatie, 115, 360.
Inventariseren, 171, 555, 563, 571.
Invoer, 273, 528, 535, 581, 593.
» van opium, 544.
» » slaven, 149, 194.
» in Ned., 398.

Invoeren, 108. 464.
» (slaven), 329.
Invorderen, 360.
Inwisselen, 69.
Inwisseling, 433, 538.
Inzouten, 276.
Irreparabel, 182.

Jagt (Compe), 292.
Jongelingen (Indische), 222.
Jongens, 42. 125, 328, 462.
Jonken, 14, 21, 22, 198, 395, 428.
» (Chin.), 50, 97—99, 218, 283, 284.
Jonkheid, 459, 546.
Jouisseren, 333.
Journaal, 442, 553, 557.
» (scheeps-), 347.
Julij, 173.
Jure (ipso), 568.
Jurisdictie, 21, 75, 135, 215—217, 321, 461, 466, 470, 471, 476, 477, 484, 485, 491, 529, 558, 562, 578.
Justitie, 192, 216, 310, 338, 357, 550, 559, 574, 593.
» (Coll. v.), 30.
» -kamer, 326.

Kaarsen, 372, 477, 478.
» -makers, 477, 478.
Kaarslicht, 260.
Kaart, 492.
Kaarten-makers, 496.
Kabelgat, 211.
Kadjang, 174.
Kaffers, 13, 28, 29, 37, 397, 398, 438, 461, 498, 502.
Kajuit, 26, 207.
Kalf, 468, 469.
Kalfaten, 207—209, 212, 552.
Kalk, 497
» -branders, 214.
» -ovens, 139.
Kamer, 440.
» v/d. O. I. Comp., 24, 26, 50, 54, 66, 92, 126, 127, 176, 179, 300, 329, 404, 506, 545, 558, 560, 562, 574.
» Amsterdam, 221.
» Zeeland, 145.
» (presidiale), 221.
» (schippers), 207.
» -geld, 533.
Kampong, 19, 35, 36, 118, 384, 480.
Kan, 471.
Kanasser, 327—329, 346, 347, 398, 476, 582, 583.
Kandang, 257.
Kandelaar, 420.
Kandij-suiker, 19, 74, 204, 219.
Kaneel, 285.
» -boomen, 27.
Kano, 453—455, 462, 464.
Kanon, 175, 209, 210, 358, 415, 557.
» -schoten, 119, 178.
Kantoor, 338, 519.
» (subaltern), 508.
Kantoren v/d. Comp., 552.
» (Oostersche), 181.
Kap van een huis, 96.
Kaper, 301.
Kapitaal, 73, 274, 320, 403, 507, 518, 521, 526.
Kapitalisten, 355.
Kapitein, 38, 40, 123, 128, 152, 243, 296, 297, 327, 361, 441, 490, 548—553, 555, 556, 561, 564, 569, 570, 573, 576, 581, 582, 584, 592.
» (burger), 162.
» (inl.), 35, 36, 128, 243, 333—335.
» (mil.), 162, 172, 191, 241, 424.
» der Chinezen, 29, 42, 94, 242, 244, 333, 459, 483.
» der Maleijers, 321.
» » schutterij, 93, 435.
» des armes, 435.
» -luitenant, 123, 241, 327, 333.
Kapmessen, 189, 190.
Kappen, 245, 262.
Kas (Compe), 6, 67, 70, 78, 85, 152, 188, 246, 305, 324, 370, 391, 396, 399, 436, 506, 509, 571, 575.
» van Boedelm., 281, 525.
Kassia-lignum, 488.
Kasjes (Jap.), 177.
Kassier, 8, 200, 419, 430, 434, 509, 530.
» (Compe), 177, 185.
» (groot-), 305.
» (klein-), 305.
Kasteel, 291.
Kasten, 392.

Katjang goreng, 251, 453.
Katjau poetjoek, 488.
Kelders, 85, 112, 327.
Kennissen, 55.
Kenteren, 398.
Kerfbijlen, 494.
Kerk, 16, 23, 75, 174, 185, 194, 281, 320, 500.
» (Roomsche), 374.
» -bestuur, 320.
Kerkeraad, 22, 70, 128, 142, 154, 168, 181, 185, 200, 264, 332, 372, 374—377, 379, 407, 416, 419, 420.
Kerkhof, 343.
» -meester, 6, 343.
» -meesterschap, 409.
» -orde, 153, 376.
» -tijd, 158.
Ketting (in de), 14, 47, 60, 148, 188, 198, 227, 233, 237 -- 239, 257, 287, 294, 323, 345, 363, 479, 491, 535, 587.
» -gangers, 293, 294, 593.
» -slag, 153, 190, 198, 323, 534.
Keurgeld, 505.
» -meester, 249, 261, 468, 469, 497.
Keuze, 138.
Kimloo, 251.
Kiezen, 295, 397.
Kind (n. Ned. overvarend), 71.
» (onmondig), 533.
» (onwettig), 333.
Kinderen, 22, 27, 60, 63, 74, 83, 85, 87, 89, 93, 119, 121—123, 126, 213, 237, 241, 242, 244, 263, 272, 351, 356, 404 — 406, 423, 472, 520, 530, 561, 575.
» (Chin.), 149.
» (Indische), 199.
» (onechte), 89.
» (onmondige), 531.
» van inlanders, 269.
Kinds-kinderen, 527.
Kist, 5, 28, 37, 39 — 42, 52, 53, 80 — 82, 105, 110 — 112, 121, 130, 186, 260, 261, 265, 276, 327, 329, 392, 420, 489, 506 — 508, 525, 540, 541, 554, 559, 570, 581—585.
» (matrozen-), 39 — 41, 71, 83, 121, 122.
Kist (soldaten-), 71, 83.
Kisten (cargasoen), 102, 109 - 111, 113, 114.
» (ongebrande), 127.
» -makers, 42, 452.
Kitten, 238, 252, 253.
Klaagschrift, 215.
Klacht, 210, 305, 540.
Klampen, 209.
Kleeden, 180, 316, 361, 453, 455, 467.
Kleederen, 71, 83, 126, 127, 170, 323, 564, 583.
» -pakhuis, 346.
Kleedje, 354, 449.
Kleinachting, 217, 278.
Kleinigheden, 112, 319, 337, 453, 454, 458.
Kleer-kist, 85.
» -makers, 452.
Kleppen, 501.
Klerk, 12, 77, 171, 223, 254, 258, 308, 362, 363, 373, 398, 436, 532.
» (eerste), 148, 242, 332.
» (1e gezworen), 363.
» (gezworen), 116, 117, 203, 225, 269, 293, 526, 587.
Klerken (inl.), 222.
» (vaste), 333.
Klimaat, 231.
» (warm), 170.
Klok, 501.
» -gelui, 38, 513.
Klotsen, 231.
Kloven (hout), 209.
Kloving, 78.
Knechten, 209, 212.
Kobang, 13, 14, 304, 370, 371.
Koe, 258, 259, 437, 468, 514.
Koekjes, 251, 483.
Koeli, 116, 233, 455.
Koffij, 11, 156, 159, 161, 173, 180, 184, 187, 188, 198, 246, 255, 262, 348, 384, 389, 448, 449, 487, 503, 588.
» (Cheribonsche), 274.
» -boomen, 159, 160, 190, 196, 220, 384, 434.
» -boonen, 160, 161, 231, 232.
» -cultuur, 189.
» -leveranciers, 434, 449, 503.
» -planters, 180.
Kogels, 508.
Kohier, 92.

Kojang, 283, 464—466.
Kok, 41, 124, 209, 328, 584.
Koker, 211.
Koks-maat, 42, 125, 209, 328.
Kolonel, 157, 296, 546.
» der burgerij, 234.
Kolonisten, 315.
Kombuis, 32, 195, 207—209, 212, 440.
Kommandant, 233.
» (mil.), 197.
» v/h kast. Bat., 490.
Kommiezen-generaal, 592.
Kompagnie, 434.
Kompagniën pennisten, 284.
Komijn, 488.
Kondé-geld, 429.
Koning, 105, 306, 566.
» v. Denemarken, 205.
Konkelarijen, 140, 578.
Konstabel, 41, 88, 124, 131, 209, 210, 328, 581, 583, 584.
» -majoor, 241, 361, 395.
Konstabels-maat, 42, 125, 131, 328, 430.
Kooi, 441.
» -goed, 127, 179, 183, 347.
Kookgereedschap, 196.
Koop (te) aanbieden, 167.
» -brieven, 273.
Koopen, 25, 159, 160, 189, 190, 239.
Kooper, 188.
Koopers (Chin.), 430.
Koophandel, 38, 109.
» » (kleine), 14.
» -lieden, 487, 488.
» » (Chin.), 99.
Koopman (rang), 38, 40, 123, 128, 157, 162, 206, 230, 241, 243, 276—278, 280, 327, 333, 435, 553, 561, 571, 573, 576.
» (voortvlugtige), 324.
» -schappen, 26, 103, 104, 107, 124, 126, 179, 208, 210, 276, 327, 329, 402, 410, 411, 487, 488, 564, 590.
» -schappen (geringe), 528.
» » (part.), 38, 56, 67.
» -vaart, 300.
Koorts, 391.
» -epidemie, 359.
Kooijen, 582, 583.
Koper, 212, 467, 488.
» -kistjes, 209.
» -slagers, 452.
Koppen (zwarte), 497.
Kopij (authentieke), 9.
Koren, 473—475.
» -molen, 472, 475.
Korporaal, 41, 124, 131, 233, 296, 297, 328, 430, 583.
» (jong scheeps-), 42, 125.
Korrel, 338, 530, 594.
Kort (te), 146.
» en klaar, 385.
Kost (voor de), 560.
» (de) geven, 296.
» (») winnen, 30, 459.
Koster, 75, 420, 421.
Kostgeld, 14, 26, 27, 37, 84, 85, 87, 138, 283, 339, 356, 385, 391, 401, 440, 525, 535.
Koude, 442, 443.
Kraampjes, 250, 252, 253, 390, 400, 457, 458, 522.
Krachteloos, 572.
Kramen, 89.
Kramer, 455—457.
Kramerijen, 467.
Krankbezoekers, 129, 200, 242, 263, 311, 581, 584.
Kranken, 444.
Krenken (wapenen), 191.
Krissen, 189, 190.
Kritiek, 142.
Kroegen, 252, 253.
Kruis (over), 506.
Kruissen (werkw.), 16, 72, 292, 309, 555.
Kruithuis, 59, 154.
» -makers, 346.
» -molens, 31, 51, 231.
» -vaatje, 594.
Krijgskamer, 249, 297.
» -officieren, 575.
» -raad, 158, 284, 311, 435, 436.
» » (burg.), 12, 203.
Kuch, 441.
Kuffen, 238.
Kuil, 586.
Kuipen, 465.
Kuiper, 328, 496, 497.
» (jong), 42, 125.
» (tweede), 42, 125.
Kultuur, 255.
Kunstgreep, 169.
Kuur, 443.

Kwaad (te) staan, 92, 560, 561.
» -aardigheid, 532.
» -spreken, 191.
» -willigheid, 348.
Kwaliteit, 53, 109.
Kwartier, 444.
» -meester, 42, 125, 200, 328, 392, 573.
Kwetsuren, 444.
Kwikzilver, 488.
Kwijtschelden (justitie-kosten), 293.

Laadpraauw, 392.
Laarzing, 426.
Laboreren aan defecten, 303.
Ladder, 162, 494, 495, 500.
Laden, 208, 214, 276.
Lading, 18, 157, 200, 211, 212, 268, 271, 272, 276, 282, 309, 508.
» (volle), 412.
» (in) liggen, 320.
Laederen, 258.
Laedering, 536.
Laesie, 217, 393.
» v. d. Reg., 239.
Laka, 488.
Laken, 276, 411.
Lakwerk, 112.
Lamphers, 57, 58.
Land (eigen), 448.
» (naar) varen, 277.
» (te), 282.
» -bouw, 38, 256, 259, 459.
» -bouwers, 160, 161.
» -drost, 13, 19, 22, 35, 36, 45, 63, 67, 89, 90, 128, 182, 204, 227, 270, 304, 395, 397, 398, 407, 438, 460, 474, 481, 484, 498, 502, 544.
Landen (werkw.), 535.
» (Compᵉ.), 246.
» (ledige), 315.
» (part.), 188, 246.
Landerijen, 89, 194, 222, 256, 273, 355, 357, 384, 480, 489, 507, 577, 579, 588.
Landloopers, 64, 117, 238, 323.
» -meter, 101, 273, 309, 356, 357, 427.
» -verraad, 155.
» -wind, 139.
Lands-passaat, 42, 125, 328.
Langanan, 454.
Laps des tijds, 388.
Largatie, 54.
Largeren (bagage), 329.
Last, 464—466.
» (maat), 283.
» -brief (geh.), 307.
Lasten, 384.
» (eigen) dragen, 438.
Lastig vallen, 263.
Lastposten, 284.
Laurier-takken, 175.
Lawang, 469.
» (pacht v. d.), 452.
Lazernij, 134, 155.
Leden (absente), 360.
» (gecommitteerde), 525.
» (militaire), 21, 234.
» (voorzittende), 233.
» der Hooge Reg., 58, 72, 119, 127, 136, 137, 141, 240, 241, 243, 244, 263, 266, 356, 390, 393, 412, 415, 424.
» H. R. (repatriërende), 355, 385.
» R. v. j. (gecomm.), 72.
Leed, 511, 512, 517.
Leen (ter) geven, 470.
Leenen, 25, 483, 579.
Leening, 509, 575.
Leer der waarheid, 399.
Leeraar, 23, 399.
Leermeesters (inl.), 181, 407.
Legaat, 169, 531.
Legatarissen, 100.
Legateren, 427.
Legger, 465.
Legitimatie, 333.
Leg-koffij, 384.
Lek, 207—210.
Lekkage, 277, 279.
Lengte, 443.
Letteren requisitoriaal, 506, 545.
Letters, 363.
Leven (ongebonden), 439.
» (om het) brengen, 239, 270.
Levend, 512.
Levensmiddelen, 316, 394, 528, 535.
Leverancier, 74, 189, 342, 384, 514.
Leverantie aan de Comp., 173.
Leveren (werkvolk), 245.
» (koffij), 11, 159.
» aan de Comp., 433.
Levering, 191, 193.
» aan de Comp., 262.
Lezen, 362, 576.
Licentie, 69, 472, 474.
» -briefje, 226, 395, 428, 429, 454.

Licentieren, 401, 419.
Licentmeester, 34, 62, 99, 235, 250, 487, 531, 579.
Licht, 35, 440.
" (zonder) gaan, 91.
Lichter, 557.
Lid (extra-ordinair), 397.
" (ongehoorzaam) R. v. I., 356.
" (ord.) R. v. just., 214.
" (oudste), 2.
" (temporair), 194.
" R. v. just., 70.
" -maat, 244, 245, 274, 375, 378, 422.
Lieden (arme), 449.
" (vrije), 20, 33, 253, 564, 573.
Liefhebbers, 231.
Ligchaam, 401, 460.
Ligchaams-krachten, 394.
Ligplaats, 318, 443.
Ligten (aan den wal), 345.
Ligter (Compe), 582.
Limitatien, 565.
Limiten, 89, 217, 565.
Linie (adscendente), 58, 100.
" (deficieerende), 78.
" (descendente), 58, 100.
" (op- en afgaande), 263
Linnen (ruw), 453.
Liquiditeit, 571.
Liturgie (Ned.), 381.
Loco (in) afdoen, 158.
" " delicti, 4.
Loge, 147, 440, 441.
Logie-kantoor, 233, 344, 441.
Lood, 212, 280.
" (diep-), 553.
Loodjes, 526, 527.
Loomheid, 441.
Loon, 475, 479.
Lorrendraaijers, 411.
Los-boot, 200.
" -briefje, 49.
" -vaartuigen, 556.
Lossen, 261, 277, 317, 319.
" (gevangenen), 567.
Lossing van specerijen, 171, 200.
Lucht, 443.
Luchten (brood, vleesch, enz.), 276.
Luchtgaten, 208.
Luiheid, 519.
Luik, 582.
" (groot), 209.
Luister, 216, 310, 356, 416.
Luitenant, 41, 123, 128, 242, 243, 296, 297, 310, 327, 335, 337, 508, 548 — 551, 553, 564, 581, 582, 584.
" (Chin.), 94, 146, 149, 224, 242, 244, 333, 334, 459, 483.
" (inl.), 269.
" (Mal.), 321, 393.
Lutherschen, 23, 380, 423.
Lijfeigenen, 7, 27, 60, 64, 194, 237, 238, 252 — 254, 355, 471, 475, 481, 483, 517.
" (Compe), 497.
" (geëxecuteerde), 64.
" -gebruik, 112.
" -heeren, 20, 60, 64, 237, 252, 281, 287, 294.
" -schutten, 44.
" -straf, 414.
" -vrouwen, 60, 64, 237, 252, 281.
Lijk, 16, 57, 127, 189, 343, 365 — 368.
" -rollen, 129.
Lijn, 494.
" -waden, 109, 112, 121 — 125, 264, 265, 346, 397, 453, 467, 541, 542.
" " -kraam, 319.
Lijst, 53, 55, 327, 338, 411.
" van autorisatie, 545.
" der bagage, 5!
" van medicamenten, 445.
" der vivres, 277.

Maaltijd, 251, 256, 440, 536.
Maand, 467.
" -cedullen, 349.
" -ceelen, 406.
" -gelden, 68, 105, 443, 542, 546, 554 — 562, 564, 567, 568, 571, 574.
Maat, 21, 53, 289.
" (Amsterdamsche), 42, 581.
" (kleine), 47, 390, 391.
Maatregelen (willekeurige), 521.
Maatsie, 251.
Madat, 238. *Zie ook:* Opium.
Magazijn (Compe), 191, 542.
Magen, 58, 127, 128.
Magistraat, 108.
Makker, 364—367.
Magistratuur, 531.
Mahomedanen, 80, 299, 322, 363, 377, 501, 514.

Mahomedanisme, 89.
Maintien, 323, 436.
Majoor, 122, 128.
Makelaar, 166.
Makelaardij-loon, 285.
Maken (vuurwerk), 59.
Malen, 473—475.
Malitie, 160.
Malversatien, 304, 532.
Mamiring, 492, 494.
Man, 26, 60, 111, 237, 242, 243, 366.
» (gaande en komende), 471.
» (getrouwde), 213.
» (overleden), 88.
» (scheidende), 354.
» (aan den) helpen, 462.
» van eer, 531.
Mand, 400, 454, 483.
Manen (halve), 175.
Maniement, 313.
Maniëren (boedel), 360.
Mangga, 454, 455.
Mangostan, 454.
Manquement, 408.
Manslag, 45.
Mantels, 366.
» (lange), 127, 128.
Manufacturen (Ind.), 109, 112.
Markt, 12, 21, 109, 177, 202, 384, 385, 454, 462, 463, 478—480.
» (vrije), 587, 588.
» -dag, 257.
» -gangers, 587.
» -plaats, 257.
» -prijs, 542.
» -zitter, 456, 457.
Marlijn, 494.
Massacre, 515, 527.
Mast, 404, 572.
» (groote), 179, 208, 211.
Maten, 473, 479, 510, 546.
» (geijkte), 314.
» (ongeijkte), 219.
Matrozen, 25, 49, 71, 119, 254, 508, 520, 583.
Matten, 211.
Medenemen, 272, 489, 568.
» naar Ned., 327.
Medestanders, 251, 483, 484, 488, 489.
Medestemmen, 248, 268.
Medeweten v/d. H. R., 322.
Medicamenten, 193, 299 — 303, 441—444.
Medicinalia, 308.
Medicijnen, 186, 303, 321, 322.
Meel, 474, 475.
Meelvaten, 594.
Meerderheid v. stemmen, 100, 587.
Meerderjarigen, 142, 507.
Meestbiedende, 354, 451, 572.
Meester (zich) maken, 462.
» -knecht, 86, 131, 210, 401, 496, 497.
Melaatschen, 182.
Mélange, 169.
Memoriaal, 216.
» R. v. j., 390.
Memorie van gereedschappen, 324.
» » overgave, 587.
Menage, 325.
Menageren (equipage-goederen), 558.
Mengen (tabak met opium), 239.
Menschen (baatzuchtige), 103, 438.
» -vleesch, 309.
Menschelijkheid, 432.
Merk, 53, 269, 476, 478.
» (vast), 293.
» (Compe), 176, 201, 215.
Merken (werkw.), 72, 112, 477, 478, 495.
Mestizen, 65, 102.
Mesusen, 13, 452, 532, 589.
Meter, 357, 473, 474, 479.
Methode (oude), 363.
Meubelen, 171, 180.
Meubleren (justitie-kamer), 326.
Middag-zon, 334.
Middelen (kerkelijke), 354.
» (menschelijke), 562.
Mieren (witte), 209.
Militairen, 2, 21, 152, 195, 197, 285, 286, 352, 408, 433, 574.
» (inl.), 73, 74, 525.
» (uitgediende), 510.
Militie, 170, 206, 240, 308, 334, 490, 511, 548, 561.
» (Europ.), 234.
Minderheden, 215, 507.
» (excessive), 411.
Ministers (gequalificeerde), 291.
Minne (in der), 215, 566.
Minnemoer, 27.
Minuten, 235.
Minwigten, 200.
Misbruik, 90, 117, 213, 311, 320, 347, 419, 524, 550, 565.
Misdadiger, 357, 363, 401.

Misdrijf plegen, 198.
Misen van justitie, 64, 293.
Misgrijpen (zich), 156.
Mishandelen (spijze), 440.
Mishandelingen, 412.
Misleiding v. crediteuren, 94.
Misnoegen, 18. 353.
Missive (patriasche), 183.
Mistrouwen, 118.
Misverstand, 17, 69, 302.
Mitigatie, 335, 352.
Model, 283.
Modereren, 331, 352.
Moderatores, 418.
Modestie, 243, 440.
Modo (extra-ordinario), 341.
Moeder, 60, 150, 237.
„ (Moham.), 375.
Moedwil, 249, 252.
Moeijelijkheden, 357, 577.
Moeite maken, 484.
Moerbezien, 259.
„ -boomen, 231, 234.
Moeskruiden, 459.
Mogendheid (Eur.), 564.
Mogol, 69.
Molenaar, 474, 475, 538.
Molenmaker, 87, 401.
„ -steen, 473, 475.
Molest, 234, 282, 533.
Mondige, 533.
Mondkost, 145.
Monopolie, 230, 267.
Monopoliseren, 46, 47.
Monopolisten, 48, 284.
Monster, 230, 480.
Monstering, 72, 99, 292.
Monster-rol, 546.
Montant, 571, 572.
Montering, 170.
Moord, 190, 194, 511, 513.
„ (Chin.), 518.
Moorden (werkw.), 489.
Moordenaars, 270.
Mooren, 51, 426, 497.
Morion, 169.
Morserijen, 30, 54, 62, 97, 160, 265, 338, 555, 594.
Morshandel, 9, 72, 76, 110, 309, 317, 544, 569.
„ -handelaren, 229, 531.
„ -winkel, 316.
Mousson, 398, 595.
Muiterij, 551.
Munt, 11, 13, 203, 369.
Munt (Holl.), 177.
„ (valsche), 304, 305.
„ -spetie, 538.
Muren, 95, 97, 190, 191.
„ (stads-), 511.
„ van Bat., 534.
Mutineren, 563.
Mijnen (een koop visch), 463, 464.
„ (eene pacht), 450, 451.
Mijnwerk, 223, 233, 245.

Naam, 15, 395.
„ (vreemde), 560.
„ en faam, 217.
„ opgeven, 577.
„ -rol, 344.
Naasten (huizen v. Chin.), 518.
Nabestaanden, 263, 579, 586.
Nachoda, 429, 476, 486. *Zie ook*: Anachoda.
Nacht, 250, 251, 440.
„ -briefjes, 91, 274.
Nadeel, 217, 342.
Naden, 208, 209.
Nadenken (tot) nopen, 409.
Nagel-boomen, 27.
Nagelen, 276, 285, 488.
Nagels, 457.
Najaar, 218.
Nakomelingen, 311.
Nalaten (opkoopen van suiker), 485.
„ -schap, 58, 63, 152, 157, 186, 531, 571, 572.
Nalatig, 558, 569.
„ -heid, 212, 222, 254, 444, 544, 552.
„ „ (supine), 532.
Naloopen (broodbakkers), 475.
Namaken (geld), 304.
Namen van regters, 361.
Nameten (Compˢ goederen), 315.
Namptissement, 205, 591.
Naslaan (volumineuse papieren), 344.
Nasleep, 115.
Nat, 475.
Natie, 269, 291, 300, 483.
„ (Chin.), 586.
„ (Eur.), 560, 568.
„ (inl.), 230, 560.
„ (vreemde), 197, 229, 291, 508, 544.
„ (vreemde Eur.), 25.
Nawegen, 12, 14.
Nazeilen, 271.
Nazien, 255, 385.

Negligentie, 501.
Negligeren (zijnen dienst als slaaf), 253.
Negorijen, 173, 196, 386, 530.
Negotianten, 485.
Negotie, 79, 249.
» (Compˢ), 316.
» (kwijnende), 318.
» (part.), 309.
» -boeken, 4, 326.
Negotieren, 166.
Nering, 36, 286, 360, 512, 517.
Neutraal, 481.
Ngabehi, 449.
Nietig, 169.
Nieuwelingen (Chin.), 14, 15, 29, 97, 98, 197, 198, 428, 429.
Nieuwigheden, 388.
Nieuwjaar (Chineesch), 60, 237.
» (Ned.), 59, 60, 237.
Noene (na), 259.
Nomineren, 156, 158.
Non-accoord, 487.
Nood, 511, 561.
» (schip in), 432.
» (uiterste), 199.
» -druft, 573.
» -zakelijkheid, 233, 339, 342, 360, 373, 388, 397, 474.
» » (uiterste), 433.
Nota, 508.
Notaris, 34, 95, 102, 104, 105, 113, 114, 119, 128, 194, 212, 234, 235, 242, 292, 294, 332, 335, 416.
Noten, 276, 285.
» -boomen, 27, 151.
Notenmuskaat, 15.
Noten-perken, 146.
Notificeren aan een pachter, 476.
Notitie-boek, 34, 476.
Notulen, 181, 216, 247, 255.
Nouvelles, 523, 524.
Novo (de), 463, 466, 467.
Nul, 572.
» en geener waarde, 403.
Nulliteit, 567, 591.
Nummer, 495.
Nummeren, 53, 55, 270, 294.
Nuttigen (tabak), 471.

Obligatie, 73, 102, 105, 110, 113, 126, 205, 403, 434, 449, 484, 509, 567, 572, 591.
Obligatie (loose), 114.
» (notarieele), 431.
» -houders, 509.
» -leening, 509.
Observeren (op reis), 278.
» (retourschepen), 29.
Ochtendstond, 260.
Octrooi, 162, 205, 306, 402, 532, 547.
» der O. I. C., 103, 104, 106, 109, 129, 145, 221, 505, 519, 537, 565, 572, 589, 590, 593.
Oefeningen (christelijke), 278.
Oemboel, 21, 196, 233.
Offensie, 307.
Officieren, 53, 182, 585, 588, 589.
» (burger), 296.
» (Chin.), 128, 334, 395, 428—430.
» (inl.), 20, 280, 336, 580.
» (Mahomedaansche), 77.
» (mil.), 334, 335, 546.
» (oud-), 241.
» v. just., 5, 13, 16, 43, 48, 58, 62, 70, 160, 162, 218, 245, 274, 281, 286, 302, 310, 341, 351, 357, 358, 390, 407, 413, 429, 452, 455, 457, 461, 462, 464 — 467, 470 — 479, 482 — 485, 488, 524, 529, 544, 567, 569, 580, 591.
» der schutterij, 264, 435.
Officio (ex), 373, 490.
Oliphants-tanden, 488.
Olij, 170.
» -vaten, 279.
Ombrageus, 171.
Omgeving v. Bat., 52.
Omslaan van een blad, 362.
Omslag, 229.
» (groote), 531.
Omweg, 562.
Omzigtigheid, 272, 358.
Onachtzaamheid, 593.
Onafgehaald, 340.
Onafhankelijkheid, 388.
Onbebouwd, 256.
Onbehoorlijkheden, 435.
Onbekwaam, 315.
Onbeschaamd, 308
Onbeschaamdheid, 283, 321, 325.
Onbevoegd, 322, 407.
Onbruik (in), 252.

Onchristenen, 483.
Onde-onde, 251.
Onder-barbier, 570.
» -chirurgijn, 129, 242, 570.
» -daan (Eur.) der Comp., 172.
» -danen, 79.
» » (Compˢ), 23, 196.
» -drukking, 348.
» -equipage-meester, 496.
» -houd, 349, 437, 507, 528.
» » v. brandspuiten, 221.
» -houden, 463, 486.
» » (gevangenen), 567.
» -koopman, 38, 41, 85, 88, 123, 139, 148, 157, 162, 199, 242, 327, 335, 337, 339, 408, 435, 436, 508, 538, 549—551, 553, 573, 581, 582.
» -kruiping, 543.
» » v/d. Comp., 160.
» -mandoer, 497.
» -meester, 430, 581, 583.
» -nemingen (stoute), 68.
» -officier, 5, 49, 352, 548, 564, 568, 575, 582.
» -scheeps-timmerlieden, 583.
» -stalligheid, 208, 211.
» -stuurman, 38, 41, 123, 327, 549, 551, 553, 564, 581, 584.
» -teekenen, 178, 194, 247, 248, 373, 387.
» -wigt, 13, 214, 474, 521.
» -wijzen, 399, 474.
» -wijzers (inl.), 173.
Oneenigheden, 174, 215, 217.
Oneens, 487.
Ongangbaar, 185, 221, 369, 370.
Ongemak, 136, 300, 334.
Ongelden, 109, 117, 144, 249.
Ongelukken, 19, 174, 290, 315, 570.
Ongeploegd, 256.
Ongeregeldheden, 269, 352, 587, 588.
Ongerief, 214.
Ongeschikt, 268.
Ongetrouwd, 150, 241, 284.
Ongtsin, 464.
Onhebbelijkheden, 137.
Onheilen, 511.
Onkosten, 115, 284, 362, 536.
Onkost-rekening, 397.
Onkunde, 12.
Onlusten, 235, 490.
Onmondige, 533.
Onordentelijkheden, 441.
Onreinheid, 441, 442, 463.
Onschuldig, 348, 457.
Ontbieden (gesnoeid geld), 203.
Ontevredenheid, 201.
Onthelling, 410.
Ontkennen (verkoop v. rekeningen), 405.
Ontladen, 556.
Ontlading v. schepen, 282.
Ontlasten (zich), 345.
Ontruimen (met 'er dood), 571.
» (metter woon), 535.
Ontslaan, 173, 206, 294, 295, 298, 322, 523, 546, 563.
Ontslag uit Compˢ dienst, 75, 138, 353.
Ontsnappen, 5, 33.
Ontstentenis, 336.
Ontstichting, 239.
Ontucht, 378.
Ontvang, 409.
Ontvanger, 487.
» -generaal, 45, 62, 74, 91, 99, 128, 200, 430, 451.
Ontvlugting, 33.
Ontvreemden, 189, 232, 556.
Ontwijken (rijtuigen), 137.
Onveiligheid, 59.
Onvergenoegdheid, 310.
Onverkoopbaar, 411.
Onvermogen, 293.
Onvermogend, 60, 68, 227, 238, 239.
Onwillig, 16, 558.
Onzijdig, 481.
Oogluiking, 56, 106, 165, 168, 226.
Oorlog, 268, 300, 519, 530, 564.
» -schepen, 179, 292, 555, 556.
Oorlogs-expeditiën, 20.
» -toestand, 37.
Opborreling, 310.
Opbouw, 462.
Opbrengen (schepen), 301, 563, 565.
Opbreng-loon, 246.
Opdragten, 62, 89.
» v. landerijen, 273.
Opdringen (zich laten), 266, 341.
Openen (brieven), 281.
Openstelling, 361.
Opgeld, 426, 433.
Ophalen, 437, 569, 570.
Ophaling van stemmen, 360.
Ophangen (een koop), 463.

Ophangen (eene pacht), 450.
» (een veroordeelde), 302.
Opium, 238, 247, 248, 361, 543.
Zie ook: Amphioen.
» (aangehaalde), 273.
» -smokkelarij, 223.
Opklimmen in rang, 248.
Opkoopen (suiker), 485.
» van rekeningen, 404.
Opkoopers, 403, 404, 406
Oploopen van maandgelden, 546.
Opmeten, 427.
Opname (jaarl.), 342.
Opontbieden, 147, 523.
Opontbod, 559.
Oponthoud, 577.
Oppakken, 491.
Oppassen (vee), 459.
Oppassers, 44, 398.
Opper-barbier, 41, 124, 328.
» -bestuur, 248, 296.
» -brandmeester, 497, 498.
» -chirurgijn, 242, 581, 584.
» -hoofd, 146, 213, 306, 311, 312, 350, 397, 410, 413, 414, 440, 443, 444.
» » v. Japan, 128, 206.
» » v/h gen. soldij-k., 92, 118, 128, 129, 262.
» » te Cheribon, 30.
» -hoofden (inl.), 491.
» » (Jav.), 160.
» » (kleine), 172.
» » op buiten-kant., 100, 295.
» » v. schepen, 207.
» -hoofdij, 425.
» -koopman, 40, 75, 122, 128, 152, 161, 162, 206, 230, 241, 280, 309.
» » (1e) v/h kasteel, 408, 409.
» -kooplieden v/h kasteel, 336.
» -kuiper, 41, 124, 328.
» -mandoer, 497.
» -meester, 442—444.
» -officieren, 583, 584.
» -stuurlieden, 5, 38, 41, 88, 123, 242, 327, 329, 392, 549, 551, 553, 564, 581, 584, 594.
» -timmerlieden, 41, 124, 328, 581, 583, 584.
» -toezigt, 298.
» -wijkmeesters, 282.
Opperzeilmaker, 41, 124, 328, 581, 584.
Opponeren, 568, 574.
Oppronken (rijtuigen), 240.
Oproepen naar Bat., 168.
Oproep-rol, 367.
Oproer, 501.
Opruimen (schepen), 347.
Opschuddingen, 202, 369.
Opslaan (goederen), 108, 116.
Opspraak, 286.
Opstallen, 89.
Opstand (Chin.), 521, 522, 526, 531, 547, 580.
Optreding, 323.
Optrek (publieke), 139.
Optrekken, 435.
Optogten, 144.
Opus (ad) jus habentium, 78.
Opvatten (Chinezen), 10.
Opveilen, 265, 354.
Opveiling, 462.
Opvoeding, 531.
Opzeggen (hypotheek), 355.
Opzenden (gevankelijk), 95, 173.
» n. Bat., 158, 206, 287, 324, 341, 530.
» n. Ned., 131, 229.
Opzending, 559.
Opziener, 388—390, 469, 522.
» eener kandang, 257.
» van het beestiaal, 293, 385.
» v/d rijst-pasar, 336.
Opzigt, 118.
Opzigter zijdehaspel, 229, 231, 232.
Opzigters v/d. Boom, 250.
Orde, 434.
Ordentelijkheid, 308.
Ordonnantie, 178, 336, 509.
» (politieke), 78.
» -boek v. Bat., 306.
Orembai, 504.
Organist, 353.
Orgel, 354.
Ornament-dragers, 161, 162.
Os, 468.
Ouderdom, 64, 276, 396, 459, 546.
Ouderlingen, 128, 141, 142, 241, 309, 332, 416, 417, 419, 421, 422
Ouderlingschap, 199.
Ouders, 60, 71, 83, 237, 242, 263.
» (onchristen), 531.
Oud-mans-briefjes, 30.

Oven, 214.
Overbrengen (geld), 396.
» (lijken), 343.
Overbrengers, 55, 127.
» van slaven, 84.
» -doen aan de Reg., 345.
» -dragen (eene administratie), 158.
» -dragers, 441.
» -dragt, 427.
» -dragten (buitenlandsche), 194.
» -gang van onroerend goed, 100.
» -halen op een overtoom, 504.
» -handigen (een briefje), 466.
» -komen (uit Indie), 558.
» -laden, 263, 525.
» -last, 282, 460, 588.
» » doen, 484.
» -ledene, 5, 50, 58, 63, 83, 93, 100, 161, 214, 365, 367, 506, 571, 572, 579, 586.
» -leggen (schelmstukken), 238.
» -loopen, 559.
» -loopers, 415, 491.
» -lijden, 2, 26, 91, 93, 118, 143, 214, 235, 331, 345, 355, 360, 435, 451, 533, 561, 571, 572, 583.
» » van een Gouv. Gen., 43.
» » op reis, 83.
» -maken (geld), 399, 403, 405, 568.
» -making v. geld, 63.
» -nachten, 79, 250.
» -nemen (eene administratie), 158.
» -pompen, 492.
» -schepen, 465.
» -schieten, 323.
» -schrijving, 62, 100.
» -toom, 504.
» -treders, 327.
» -tredingen, 361.
» -voeren, 5, 80, 558.
» -wal, 267, 316—318, 361.
» -zenden n. Ned., 307.

Paal, 147, 293, 563.
Paarden, 137, 240, 242, 243, 258, 259, 437.
» -tuig, 240, 243.
» -verhuurders, 242.
Paarlen, 564.
» 15, 27, 90, 115, 204, 220, 428, 437.
Pachtconditien, 8, 32, 504, 505, 538.
» -geld, 488.
» -huisjes, 458.
» -penningen, 218, 425, 450, 451, 504.
Pachter, 3, 8, 9, 16, 19, 21, 29, 30, 32, 45, 48, 61, 74, 90, 91, 133, 141, 151, 201, 204, 218, 219, 220, 274, 390, 400, 425, 426, 429, 450, 451, 504.
Padi, 4, 255, 480, 588.
Pagger, 35, 36.
Paketten, 159.
Pakhuis, 316, 323, 392, 411.
» (Comp^{e}), 11, 116, 117, 161, 223, 410, 519.
» -meesters, 200, 315.
Pakjes, 52, 55.
Pakken, 265, 276, 277, 392, 489.
» (zware), 179.
Paleye, 358.
Pamoedoetan, 471.
Pand, 521.
» der minne, 25, 110, 113.
Pandelingschap, 73.
Pangeran, 449.
» (Cheribonsche), 20.
Pannen, 453.
» -bakkers, 214.
Pansit, 251.
Papen, 21, 23, 64, 380.
Papier, 385, 414.
Papieren (Comp^{e}), 135.
» (justitiele), 350.
» (kerkelijke), 420, 421.
» (secreete), 587.
» (volumineuse), 344.
Parades, 169.
Pardon, 512, 513.
» -briefje, 577, 578.
Participanten, 163.
Participeren, 106, 544, 567, 582.
Particulieren, 37, 63, 107, 146, 232, 300, 304, 325, 402, 486, 543, 568.
Partij, 182, 236, 254, 387, 389, 463, 481.
» (gecondemneerde), 144.
Partijen (groote), 535.
Pas, 9, 14, 65, 316—318, 529, 531, 535.
» (scheeps-), 62, 97, 140, 229, 347.
» (Turksche), 300, 315.

Pasar, 47, 48, 201, 479, 529, 530.
Pas-cedullen, 33, 486.
Paseban, 372.
Pasmunt, 368, 431.
Passage, 89.
» naar Indië, 27.
Passages (naauwe), 136, 241.
Passagiers, 71, 83, 112, 126, 127, 295, 549.
» (Chin.), 98, 99.
Passanten, 239, 253, 270, 588.
Passeren, 136, 137, 310, 425.
» (acten), 219, 220, 273, 416.
» met een rijtuig, 240.
Patiënten, 299, 442, 443.
Patrocineren, 64.
Patrouille, 193, 194.
Patrouilleren, 234.
Patroullianten, 36.
Pausdom, 23, 585.
Payement, 8, 11, 12, 14, 31, 32, 221, 369, 371, 426, 451, 537.
Pedakken, 95, 96, 253.
Pekelen, 276.
Pen (de) voeren, 550.
» (aan de), 74, 199.
» » » helpen, 152.
Pennedienst, 222, 489.
» -strijd, 503.
Penning (20ste), 100.
» (40e), 356.
» (looden), 269, 280.
Penningen (contante), 110.
Pennisten, 21, 29, 46, 174, 258, 284, 287, 434, 439, 441.
» (provisioneele), 308.
Peper, 20, 34, 50, 72, 90, 138, 189, 262, 276, 384, 394, 448, 487, 530.
» -plantages, 338.
» -tuinen, 530.
Pensioneren, 183.
Perceelen, 518.
Periculum in mora, 2, 357.
Perikel, 533, 561.
Perjakan's, 65.
Perkeniers, 151.
Permanent, 301.
Permissie (schriftelijke), 256.
» -billet, 197, 586.
» -briefjes, 62, 201, 395, 400, 578—580.
Persisteren bij zijne declaratie, 351.
Personagie spelen, 11.
Personen (bejaarde), 399.
» (gebeneficieerde), 521.
» (gedegradeerde), 83, 126.
» (geestelijke), 64.
» (gekwalificeerde), 75.
» (gesententieerde), 83.
» (verongelukte), 227.
Persoon (1ste), 223.
» (secunde), 146.
» (in) waarnemen, 546.
Perspomp, 492.
Perturbateur, 66.
Philippussen, 69.
Piek, 118, 189, 190, 296.
» (halve), 440.
» -slag, 593.
Piekenier, 169.
Pik, 211.
Pikol, 161.
Pinang, 367.
Pisang, 456.
Pitjes (Jap.), 31.
» (koperen), 176.
Plakaten v. buiten-kantoren, 425.
» (jaarlijksche), 7, 22.
Planken, 96.
Plano (de), 484, 513.
Planten (koffij), 159.
» (rijst), 459.
» (vaandels), 175.
» overvoeren, 307.
Plechtigheid, 368.
Plein, 212, 310, 457.
Pleisters, 442.
Plekken (blaauwe), 441.
Ploet, 231.
Plunderage, 323, 564.
Plunderen, 282.
Plunje, 83, 126, 130.
» -kist, 583.
Praauw, 141, 181, 250, 262, 270, 340, 347, 400, 454, 456, 462, 504, 588.
» -loon, 116.
» -voerders, 270.
Pracht, 174, 240, 333.
Practiseren, 299, 321, 322.
Practijk, 346, 351, 572.
» (vaderlandsche), 414, 529.
» van regten, 181.
Practijken (bedriegelijke), 69, 306.
» (kwade), 82, 240, 261.
» (sinistre), 289.
Praejudiciabel, 216.
Praeses v/d kerkeraad, 70, 375, 381.

Precautien, 565.
Precipitantie, 67.
Predicatie, 183, 419, 472.
Predikant, 40, 122, 128, 168, 183, 185, 241, 244, 262, 269, 278, 327, 417 — 420, 552, 594.
" (permanente), 274.
Prediken, 418.
Preekstoel, 360, 375, 381, 417, 517.
Preëminentie, 137, 331.
Preferent, 415, 431.
Preferentie, 6, 324.
" (cas van), 17.
Prejudiceeren (crediteuren), 67.
Premie, 26, 115, 167, 230, 231, 258, 324, 384, 432, 448, 499, 512, 517, 524, 551.
Premissen, 385.
Prerogatieven, 18.
Presenten, 539—541, 566.
" (kleine), 72.
Presenteren (het geweer), 170, 298, 310.
President v. Boedelm, 525, 527, 532.
" R. v. J., 1, 2, 43, 64, 140, 178, 182, 206, 233, 248, 261, 268, 285, 310, 333, 349, 354, 357, 503.
" scheepsraad, 549.
" v. Schepenen, 19, 21, 48, 64, 119, 366, 372, 373, 394, 480, 482, 495, 497—500, 526, 537.
" v. Weesmeesteren, 3, 76, 349.
Presideren, 277, 311—313, 550.
Presidium, 311, 420.
Pressantheid v. Schepenen, 490.
Pretendenten op insolv. boedels, 391.
Pretensie, 67, 300, 322, 518.
" op de Comp., 24.
Pretext, 213, 227, 301, 387, 427, 565.
Preuve (ter), 287.
Prevaleren, 294.
Priester (geordende), 374.
" (Roomsche), 530.
Prinsen, 105, 566.
" (Cheribonsche), 388.
Privé (in), 532, 533.
Privilegie, 214, 354, 522.
Prix (à tout), 260.
Procederen, 172, 278, 341, 387, 405, 413, 414, 429, 431, 451, 524, 564, 565, 569.
Procedido, 330.
Proceduren, 144, 273, 311, 338, 394.
" (extra-ordinaire), 529.
" (vexatoire), 321.
Proces, 3, 17, 140, 158, 219, 236, 268, 313, 350, 362, 389, 431, 554.
" (civ.), 181.
" (crim), 392, 394.
" -kosten, 101.
" -stukken, 9, 135, 331, 341, 413.
Procuratie, 143, 405, 406.
" in rem suam, 403.
Procureur, 17, 139, 140, 144, 171, 236, 242, 254, 255, 332, 335, 362, 386, 387, 390, 532.
Prodigus, 169.
Productie, 220.
Producten, 228, 262, 587.
Profanering, 375.
Progenie, 259.
Prolongatie, 505, 519, 589, 590, 593.
Promotie, 178.
Pronk (te) gaan, 334.
Proponent, 552.
Propoosten (leugenachtige), 523, 524.
Prospereren, 584.
Prostitueren (zijne tegen-partij), 389.
Protectie, 307.
Protest, 210.
Protesteren tegen opgedrongen goederen, 341.
Protocollen, 212, 234.
Proto-notaris, 255.
Provintiën, 505.
Provisie, 358, 456.
" -magazijn, 340.
" -praauw, 547.
Provisiën (geconsumeerde), 115.
Provocatie, 451.
Provoost, 42, 125, 328, 573, 574, 576.
Prudentie v. d. regter, 7.
Prullen, 183.
Prijs, 214, 231, 232, 246, 248, 252, 384, 394, 433, 530, 542.
" (excessive), 220.

Prijs (verhoogde), 308.
» van koffij, 11. 188.
» (in) dalen, 355.
» -bepaling, 284.
» -vermindering, 246.
Prijzen (buit), 564. 565.
Prijzeren (hypotheken), 518.
Publiek, 214.
Puin, 518.
Pupillen, 521.
Pijnlijk, 170.
Pijnigen (zich), 263.
Pijp, 585.
» (halve), 581.
Purge, 438.

Quadruplum, 188.
Quitasol, 240, 243, 333.

Raad (breede), 277. 549—551, 557, 562, 569, 574.
» v. Indie, 1, 2. 39. 43, 55, 153, 156, 161, 162, 206, 221, 223, 226, 228, 233, 240, 247, 248, 259, 266, 268, 282, 285, 294, 320, 351, 354, 397, 407, 409, 524, 536, 548, 550, 553, 558, 559, 575, 587.
» v. I. (eerste), 407.
» (extra-ord.) v. Indie, 2, 39, 43, 119, 121.
» v. I. (gecomm.), 577.
» (ord.) v. Indie, 3.
» ordin. (supernumerair), 153.
» v. just., 1—3, 7, 9, 10, 18, 39, 50, 67, 78, 85, 101, 114, 115, 121, 128, 129, 134, 135, 139—142, 144, 151, 156, 158, 169, 178, 181, 194, 195, 214, 215, 222, 227, 241, 247, 249, 255, 260, 261, 267, 271—273, 275, 280, 285, 286, 288, 292, 295, 296, 299, 302, 310, 312, 315, 322, 324, 326, 327, 341, 346, 349, 350, 354, 358, 373, 385, 387—390, 394, 407, 413—415, 424, 426, 431, 438, 503, 513, 527, 533, 537, 539, 542, 561, 566, 580, 594.
» v. politie, 92, 326, 565.
Raad (politieke), 1, 16, 21, 30, 68, 100, 134, 183, 192, 234, 294, 340, 342, 343, 399, 431, 508, 527, 545.
» te Samarang, 4.
» -kamer, 50, 490.
Raads-besluit, 411.
» -leden, 405.
Rabat, 215, 285.
Raden ter admiraliteit, 168, 592.
Rafineren, 316.
Rampock, 489.
Rang, 87, 114, 139, 148, 156, 157, 182, 194, 197, 230, 248, 262, 331, 337, 508.
Ranglijst, 127.
» -orde, 91.
» -strijd, 263.
Ranje-panje, 158.
Rantsoen, 77, 138, 340, 342, 391, 443, 444, 535, 549, 569, 575, 593.
» -brief, 275, 277, 569.
Rapport doen door schippers, 278.
Rapporteren aan den Gouv. Gen., 182.
Rasamala, 488.
Ratelen, 500.
Ratelwacht, 227, 500.
» -huisje, 493.
Ratificatiën, 36, 217.
Readmissie, 134.
Rebellie, 510, 512, 515, 518.
» (Chin.), 593.
Recepis (onder) betalen, 26.
Recherche, 460, 483.
Recognitie, 326, 581, 582, 585.
Recollement, 351, 424.
Recolleren (proces-stukken), 9.
Recommandatien, 349.
» (serieuse), 312.
Reconciliatie, 215.
Redderen (boedels), 324, 520.
Redding uit gevaar, 52.
Redemptie, 171.
» -geld, 149.
Redenen (nietige), 93.
» (pregnante), 186, 350.
» (wettige), 491.
Redevabel, 532, 533.
Rediten, 386.
Redres, 255, 338.
Reede, 307, 339, 465, 563.
Reeder, 102, 105, 106, 109, 111, 164, 166, 565.

Reederij, 166.
» (vreemde), 107.
Reformatie, 182.
Refrenatie, 243, 340.
Regard, 544.
Regels, 363.
Regen, 408.
Regent v. Tjiandjoer, 11.
Regenten, 65, 235, 256, 257, 291, 398, 491.
» (binnen-), 242.
» (buiten-), 6, 242.
» (Preanger), 196, 348.
» (tyrannieke), 311.
» van godshuizen, 335.
Regentschap, 173, 262, 386.
Regering (Hooge), 178, 249, 284, 295, 298, 331.
» (Zweedsche), 431.
Registers, 102, 113, 235, 267.
Registreren, 53, 270, 571.
Reglement (kerkelijk), 416.
» armenhuis, 196.
» bagage, 17, 37, 53, 82, 83, 110, 114, 120, 327, 346, 524, 581.
» begrafenissen, 303.
» brandspuiten, 492.
» herbergiers, 252.
» kooi-goed, 179.
» scheeps-timmerlieden, 210.
» alg. tafel, 439.
» thee, 327.
Regt, 350, 413.
» spreken, 64, 172, 573.
» doen, 322, 403, 550.
» (geen) doen, 167.
» (te) staan, 438, 559.
» van gebruik, 538.
» (oud), 78.
» (Rom.), 7.
» -bank 135, 387.
Regten (ink.), 8, 16, 138, 490, 535.
» (uitgaande), 197.
» (in- en uitgaande), 351.
» (in) betrekken, 262.
» en verpligtingen, 196.
Regter, 99, 108, 151, 159, 169, 192, 265, 268, 275, 278, 313, 322, 338, 357, 358, 361, 388, 414, 444, 461, 484, 502, 506, 524, 533, 551, 563, 566.
» (burgerlijke), 75, 273.
Regter (competente), 94.
» (dagelijksche), 139.
Regters (Preanger), 64.
Regtdagen, 236, 506.
» -hebbenden, 391.
Regtsmagt, 138.
» -pleging, 411.
» -spraak, 101, 358.
» -weigering, 300.
Rehabiliteren (gesuspendeerden), 134.
Reinigen, 441.
Reis, 549, 557.
» (heen- en weder-), 356.
» (volbragte), 292.
» naar Ned., 115, 127.
Reizen n. Nederland, 213.
Reizigers, 146.
Rejectie, 431.
Rekening, 24, 299, 321—323, 503.
» (afgesloten), 405, 560.
» (formeele), 361.
» (looze), 92.
» (particuliere), 582.
» van schenkagie, 331.
» doen, 63, 174, 396.
» -doenden, 10.
» (in) brengen, 360, 410.
» (voor) van de Comp., 465.
Rekest, 226, 262, 384, 390, 398, 403, 405.
Relaxatie, 179.
Relaxeren (goederen), 54.
Relief, 388.
Religie, 278.
» (christ.), 23.
» (gereformeerde), 22, 23, 377, 381.
Remboursement, 566.
Remedieren (abuizen), 254.
Remediëring, 14.
Remise, 531.
Remitteren, 399, 574.
» (geld), 25, 427, 568.
Remuneratie, 132, 557.
Rencontre v. vijanden, 5.
Rendementen, 410, 411.
Renovatie, 171.
Renunciatie, 110, 451.
Renten, 6, 274.
Reparatie, 65, 210—212, 240, 338, 457, 463.
Repareren, 141, 190, 458, 472, 486, 497, 552.
Repatriëren, 54, 105, 295, 427, 431.

Repatriërenden, 5, 17, 24, 37, 43, 52, 56, 80, 81, 85, 102, 120, 129, 327, 347, 489, 524.
Repertorium, 422.
Representatie, 313.
Reproche, 595.
Rescriptie, 216.
Residenten, 172, 173, 389, 429, 448.
» op Java, 10.
» » buiten-kant., 51.
Residentie, 105, 106, 164, 165.
Resideren, 295.
Resilieren (een plakaat), 145.
Resolutien, 201, 216, 248, 339, 342, 425, 531, 557.
» H. R., 287.
» (kerkelijke), 416, 418.
Resolutie-boek R. v. j., 390.
Respect, 216, 278, 323, 533, 563, 593.
Responsabel, 387.
Responsiven, 424.
Ressentiment, 193.
Restanten, 287, 391, 411, 454, 508, 558.
Restitueren, 26, 481.
Restitutie van onkosten, 64.
Restrictien, 565.
Resumeren (schrifturen), 362.
Resumtie, 349.
Retireren (zich), 579.
Retour, 528.
» (in), 402.
Retourneren n. Indie, 57.
Retour-schepen, 5, 27—29, 37, 39, 56, 70—72, 80, 84, 85, 110, 130, 179, 180, 185, 210, 267, 292—294, 321, 404, 432, 433, 539, 541, 562, 582, 592.
» -schip (laatste), 26.
» -vloot, 7, 18, 28, 36, 52, 57, 69, 73, 114, 132, 140, 148, 153, 158, 170, 174, 178, 186, 193, 204, 214, 232, 270, 326, 329, 345, 355, 386, 397, 412, 502, 510, 530, 555, 556, 559, 580.
Reus, 341.
Reveleren (zaken v. d. Comp.), 574.
Reven, 293.
Revisie, 182, 249, 267, 268, 275.
Revolte (Chin.), 586.
Riemhouten, 262.
Rigeur, 333, 352.
» (uiterste), 227.
Rigoureus, 412.
Rigoreusheid, 347.
Rigtsnoer, 181, 523.
Ringkraag, 170.
Rinkelrooijen, 250.
Risico, 116.
Ritmeester, 297, 449.
Rivieren, 258, 400, 453, 454, 456.
Roede (kwadraat), 97.
Roei-schuiten, 33.
Roekeloos, 594.
Roest, 170.
Rol, 236, 254, 255, 435.
» (crim.), 424.
» -dagen, 261.
» lezen, 297.
» van absenten, 117.
Rollen (geschreven), 91.
» (pertinente), 93.
Rompen, 285.
Rondbrengen (dood-brieven), 366.
» -dragen (koopwaar), 251.
Ronde, 234, 277, 501.
Rondloopen, 469.
» -looper, 400, 454.
» -varen, 320.
Roof, 194.
Rooilijn, 96.
» -meester, 89, 95, 97, 190, 191.
Rooken, 238, 440.
Roomschgezind, 376.
Roosters, 208.
Roosterwerk, 211.
Ropijen, 11, 13, 14, 70, 370, 371, 426.
» (Soeratsche), 69.
Rot, 501.
» -gezel, 174, 435, 436.
Rotan, 462.
Rouwbanden, 57, 58.
» -kleêren, 150.
» -mantels, 6, 57, 58.
Roven, 489.
Royeren (procuratie), 405.
Royering, 113.
Rug, 579.
Ruigte, 190, 251.
Ruim (scheeps-), 208, 211, 276, 279, 540, 557, 582.
Ruine, 216.
Ruineren (zich), 240.
Ruiter, 437.
Rumoer, 252.
Runderbeest, 468, 469, 514.
Rusie, 440.

Rust. 216, 217.
» -verstoorders, 523.
Rijden. 136, 236, 310.
Rijkdom. 189.
Rijksdaalder. 503.
Rijst, 8, 16, 21, 46, 267, 283, 316, 318, 390, 391, 394, 459, 464, 478—480, 487, 525, 528—530, 535, 594.
» (te Bat. aankomende), 61, 219, 220.
» -handel, 46.
» -markt, 13, 21, 47, 48, 219, 220.
» -nood, 528.
» -pakhuis, 8.
» -pasar, 336, 390, 522.
» -vaartuigen, 529.
» -schip, 263.
Rijtuigen, 59, 93, 100, 136, 137, 239—242, 279, 310, 334, 394, 437, 438, 539.

Sabel, 195.
Sacatty, 32.
Sacramenten, 378, 399.
Salaris, 116, 117, 144, 235, 260, 271, 272, 332, 360, 362, 387, 410.
» v. procureurs, 17.
Saldo, 324.
Salueren, 291, 339.
Salut, 291, 292, 339.
» -schoten, 49, 72, 119, 290.
Salveren, 562, 580.
Salvo, 175, 210, 297.
Samorin, 70.
Sampang, 504.
Sandelhout, 351, 467, 488.
Sapan-hout, 211, 467, 488.
Sarong, 354.
Schaal, 392, 469, 474, 486—488.
Schaap, 258, 259, 468.
Schaar, 8, 453.
Schaarschte v. levensmiddelen, 528.
» v. water, 16.
Schaarsheid, 255, 316, 338, 535.
Schade, 200, 209, 210, 212, 224, 238, 258, 259, 276, 278, 279, 304, 326, 351, 362, 369, 402, 426, 434, 473, 474, 485, 501, 504, 521, 533, 543, 552, 568.
» berokkenen, 152.
» -vergoeding, 341.
Schadelijk, 216, 469.
Schaften, 277, 440, 471.
Schaftmeester, 440.
Schat, 189.
Scheeps-behoeften, 339.
» -boeken, 267.
» -boord, 146, 570, 572.
» » (binnen), 200.
» -dienst, 444.
» -doos, 444.
» -kleederen, 323.
» -korporaal, 328.
» -officieren, 341, 347, 563, 569.
» -overheden, 285, 306, 314, 323, 325, 326, 341, 402, 410, 412, 438, 521, 557, 558, 571.
» -passen, 46, 267, 361.
» -raad, 275, 444, 548—551, 557, 562, 569, 571—574.
» -rekeningen, 115.
» -ruimen, 207.
» -timmerlieden, 82, 86, 88, 328.
» -volk, 347, 442, 556.
» » (Compe), 547.
Scheerhouten, 276.
Scheid-brieven, 95.
» -muren, 95, 96.
Scheiding van sacramenten, 399.
Schel (zilveren), 420.
Schellingen, 8, 11—13, 304, 370.
Schelm, 238, 251.
Schelmstukken, 205, 238, 270, 439.
Schepelingen, 345, 465, 466, 555.
Schepen, 18, 411, 456, 539, 547.
» (aankomende), 260, 352, 415.
» (Amsterdamsche), 221.
» (Compe), 28, 29, 63, 80, 109, 126, 182, 188, 197, 207, 214, 248, 250, 264, 265, 271, 274, 275, 288, 290, 314, 315, 325, 339, 358, 396, 397, 402, 412, 441, 443, 466, 543, 548, 557, 558, 561, 575, 585, 594, 595.
» (Deensche), 306, 307, 431, 432.
» (Engelsche), 79, 229, 543.
» (Fransche), 229, 543.
» (Moorsche), 543.
» O. I.), 300.

Schepen, (part.), 271.
» (Spaansche), 326.
» (specerij-), 200, 261, 520.
» (tehuisvarende), 212.
» (vermiste), 52.
» (vertrekkende), 393.
» (vreemde), 49, 79.
» (» Eur.), 545.
» (Zeeuwsche), 221.
» (Zweedsche), 306, 307, 431, 432.
» -doms-regt, 78.
Schepenen, 10—12, 15, 17, 19, 21, 28, 30, 34, 38, 45, 62, 64, 67, 75, 89, 90, 94, 119, 126, 128, 134, 144, 145, 155, 157, 158, 162, 170, 175, 187, 203, 206, 214, 215, 225, 227, 236, 241—243, 247, 254, 262, 270, 273, 279, 286, 288, 293, 297, 298, 306, 332, 333, 354, 360, 362, 364, 372, 373, 386, 387, 389, 390, 398, 407, 416, 423, 427, 438, 450, 459, 480, 482, 490, 491, 498, 499, 518, 519, 529, 534.
» (gecommitteerde), 537.
Schepen-handel, 456.
» -kennis, 205, 273, 518.
Scherpen (molen-steenen), 473.
Scheurbuik, 441.
Scheurbuikige, 442.
Scheuren, 216, 217.
Schieman, 41, 124, 276, 328, 581, 583, 584.
Schiemans-maat, 41, 125, 131, 328, 583, 584.
Schieten, 194, 528, 570.
Schietgeweer, 189, 190, 285, 557.
Schikking, 332.
Schild, 368.
» -padshoorn, 467, 488.
» -wachten, 154, 170, 181, 310.
Schip (vlag voerend), 183.
Schipper, 5, 40, 56, 122, 128, 131, 135, 179, 207, 214, 215, 241, 243, 265, 271, 275, 276—279, 290, 315, 327, 329, 333—335, 439, 441, 465, 466, 506, 508, 548—552, 555, 556, 558, 561, 564, 569, 570, 571, 573, 576, 582, 584, 592, 594.
Schoenen (ijzeren), 293.
Schoenmakers, 452.
Scholarchen, 173.
Schoonhouden (visch-markt), 463.
» -maken, 211, 427, 469, 488, 570.
» -vader, 1.
» -zoon, 1, 527.
Schorsen, 407, 542.
Schot, 208, 211, 277, 291, 339.
Schotels, 440, 441.
Schouwen, 97, 282, 469.
Schraapzucht, 47, 48, 369.
Schrifturen, 217, 362, 386, 387, 390, 425.
Schroef, 494.
Schroeijen, 202, 224, 225.
Schroom, 577.
Schrijfdienst, 293.
Schrijfkunst, 288.
» -werk, 148, 149, 157, 247, 269.
» -woede, 385.
Schrijven (large), 362.
Schrijver, 124, 127, 130, 297, 328, 488, 489.
Schuil (zich) houden, 198, 226.
» -nest, 66, 213.
Schuiten, 250, 555, 592.
Schuits-volk, 496.
Schulden, 25, 102, 132, 145, 345, 431, 533.
Schuldbekentenissen, 206, 484.
» -brieven, 105, 113, 126, 273, 591.
» -kennissen, 102.
» -rekeningen, 361.
Schutter, 434.
» -pligtig, 311.
Schutterij, 32, 38, 93, 126, 157, 158, 174, 264, 501.
Schijn (uiterlijke), 459.
» -heiligheid, 64.
Scriba, 418, 420—422, 430.
Scribenten, 223.
Scrupules, 142.
Secluderen, 313.
Secretarie (gen.), 148, 223, 258, 269, 308, 339, 344, 359, 538, 587.
» van Schepenen, 362.
Secretaris Boedelm., 71, 242, 281, 283, 525, 526, 532, 533, 579, 586.
» buiten-kantoor, 410.

Secretaris Comm. v. huw. z., 128, 372.
» Heemraden, 4, 128, 241, 244, 273, 333.
» H. Reg., 3, 128, 243, 395, 424, 428.
» (1e) der Reg., 346.
» (2e) R. v. I., 247.
Secretaris R. v. j., 116, 117, 128, 140, 217, 241, 247, 260, 272, 293, 373, 396.
» v. Schepenen, 30, 128, 157, 171, 187, 203, 217, 225, 241, 297, 298, 332, 333, 450, 459.
» v. Weesm., 76, 128, 187, 241, 244, 246, 305, 333, 356, 372, 373, 396.
Secretarissen v. just., 77.
» » pol. raden, 30.
Secreteren, 159, 524.
Secretesse, 272, 544.
Secunde, 152, 223, 313.
Securiteit, 200, 531, 534.
Sein, 561.
» -brief, 275, 277.
» -schoten, 210.
Sententie, 67, 140, 182, 267, 275, 278, 413, 414, 574.
Sentiment, 228, 548.
Separatim, 169.
Sequele, 18.
Sequester, 67, 77, 132, 324, 506, 545.
Sequestratie, 116, 117.
Serang, 497.
Sergeant, 38, 41, 123, 131, 183, 296, 297, 328, 346, 401, 430, 435, 581.
» -majoor, 190, 193, 206, 248, 321.
Sergeants-plaatsen, 32.
Sessie, 71, 206.
Sestehalver, 370, 371.
Sieraad, 207.
Simulatie, 574.
Sjahbandar, 4, 21, 34, 45, 74, 79, 128, 141, 194, 195, 235, 250, 319, 531, 579.
Slaan (Chinezen), 484.
Slaap-goed, 179, 183, 329.
» -plaats, 440.
Slachtbank, 256.
Slachten, 220, 255, 256, 468, 469.
Slachter, 469, 504.
Slachtvee, 514.
Slang, 502.
» -brandspuit, 492.
Slaper, 288, 488, 510, 537.
Slaperigheid, 441.
Slaven, 7, 20, 27, 33, 34, 37, 51, 57, 59, 60, 64, 69, 80, 84, 85, 144, 145, 149, 154, 180, 187, 237, 253, 281, 287, 294, 309, 329, 330, 351, 354, 355, 385, 437, 455, 464, 481, 484, 489, 490, 513, 519, 526, 527, 528, 558.
» (Balische), 46, 62, 140.
» (Compe), 440.
» (gedroste), 246.
» (opgevangen), 345.
» -handel, 153.
» -handelaren, 194, 195.
» -kinderen, 376, 527.
» -transporten, 235.
Slavernij, 64, 73.
» (in) brengen, 57.
Slavinnen, 27, 34, 37, 57, 69, 84, 85, 149, 355, 527.
Sleet, 248, 317.
Sleur, 435.
Sleutel, 146, 408, 409, 420, 421, 444, 495, 525.
Slip (open), 135.
Slippen, 593.
Sloepen, 293, 593.
» (burger-), 33.
Sloot, 32.
Slordigheden, 235, 254, 315.
Sloten, 146.
» -makers, 452.
Sluik (ter) invoeren, 465.
Sluikerijen, 91, 316, 337.
Sluikgoederen, 318.
» -handel, 361, 543.
» -handelaren, 316, 318.
Sluis, 457.
Sluiten der boeken, 77.
» v/d. Boom, 250.
Sluiting, 72.
Slijten (drank), 253.
Smelten (billioen), 203.
Smid, 452, 496.
Smokkelarij, 316.
Smokkelen, 90, 247.
Smoren (scheeps-kléderen), 323.
Snaphaan, 296.
Snoeijen, 8, 12, 13, 202, 224, 368.

Snuisterijen, 318, 453, 467, 471.
Snuiter, 420.
Snijden (aan stukken), 502.
» (geld), 202.
Soerat koeliling, 454.
Soeri, 252.
Soesoehoenan, 33, 65, 319, 361, 362, 372.
Soldaten, 20, 25, 29, 42, 124, 158, 170, 199, 222, 254, 275, 328, 430, 440, 508, 520, 551, 574—576, 583, 588, 589, 593.
» (slapende), 191.
» (wacht-houdende), 136.
Soldaten aan de penne, 309.
» -kistje, 583.
Soldatesque, 169.
Soldij, 405, 472.
» -boeken, 91, 92, 143, 157, 233, 326, 349, 546, 560.
» » (scheeps-), 571.
» -boekhouder, 92.
» -kantoor (gen.), 185.
» -rekeningen, 24, 81, 102, 108, 110, 113, 114, 117, 157, 344, 349, 361, 399, 403, 424, 569.
Solidum (in), 451.
Sombreel, 240, 243, 244, 333.
Sommatie, 171, 451.
Sortering-briefjes, 269.
Soulageren (weduwen), 331.
Souverein, 313.
Souvereiniteit, 286.
Spalken, 442.
Specerijen, 169, 200, 214, 260, 276, 284, 285, 316, 467.
» (Comp^s), 49.
Specerij-ladingen, 521.
» -landen, 260.
Speculatie, 336, 487.
Spek, 547.
» (bedorven), 51.
Spel, 19, 154, 158, 205.
Spelen, 482.
Speler, 19, 481, 482.
Spetie, 342.
» (zilv.), 402.
Spiauter, 304, 467, 488.
Spiegel, 453.
Spiegelen (zich), 89.
Spilling, 474.
Spoelen, 442, 463.
Spolie, 439.
Spoor, 348.
» (hanen-), 481.
» (het) bijster, 362.
Spuithuisje, 493—495, 497, 498.
Spijkeren, 305.
Spijs, 440, 442, 443, 504, 575.
Spijzigen, 547.
Staat van wijzen, 254.
» -rekening, 273.
Stad (ommuurde), 513.
Stads-apotheker, 302.
» -bode, 116.
» -cingels, 459.
» -drukkerij, 415.
» -onkosten, 427.
» -poort, 472, 504.
Staken van stemmen, 221, 294.
Staking van hout-aankap, 156.
Stal, 469.
Stalletje, 89.
Stampen (padi), 480.
Standplaats, 351.
Stank, 441, 442, 463.
Staten (gedeputeerde), 592.
» Generaal, 103, 109, 127, 162, 286, 300, 392, 402, 403, 431, 519, 585, 590.
Statie, 242.
Statuten v. Bat., 7, 51, 68, 71, 116, 144, 151, 187, 195, 200, 217, 222, 261, 272, 387, 531.
Staven (zilv.), 410.
Steen, 289, 290, 497.
» -bakkers, 214, 289.
» -bakkerij, 538.
» -houwer, 221.
Stelen, 49, 507, 508, 518, 557.
» (menschen), 7.
Stellingen (wanschikkelijke), 362.
Stem, 71, 100, 275, 277, 294, 302, 350, 360, 503, 548, 550, 587.
» (concluderende), 153, 233, 285.
» (dubbele), 221.
Stemmen (werkw.), 1, 43.
» met briefjes, 78.
Stempel, 52, 215.
Steng (groote), 72, 206, 280, 291, 339.
Sterfhuis, 6, 58, 77, 129, 364—367.
Sterfte, 347, 348, 428, 443, 507.
Sterren (roode), 175.
Sterven, 443, 560, 565.
Stilstaan, 136, 473, 567.
Stilstand van gage, 46, 407, 435, 559.

Stoelenmakers, 452.
Stoep, 96, 482, 483.
Stok, 462.
Stoken (arak), 529.
Stoppen (goten), 16.
Storm, 5, 52, 525.
» -hoed, 169.
Storten (geld), 399, 506.
» (koren), 475.
Stort-goederen, 276.
Stoten, 258, 484.
Straat, 35, 59, 89, 234, 239—241, 250—253, 281, 306, 334, 354, 400, 454—456, 483.
» -lantaarns, 251.
» -schenderij, 484.
» -steenen, 508.
Straf, 350, 401.
» -bepaling, 362.
Straffen (werkw.), 4, 278.
Strand, 317, 318.
Streeken (listige), 283.
Stremming, 337.
Struiken, 190.
Strijken (de vlag), 72.
Stuiver, 304.
» (zware), 12, 14.
Stuk-goederen, 276.
Stukken (justitiële), 159.
Stuurlieden, 49, 56, 277, 548, 556, 573.
Stuwen, 208, 276.
Stijl (compendieuse), 22.
Subjecten (nuttige), 395.
» (onnutte), 268, 296.
» (vuilaardige), 523.
Subordinatie, 562.
Subscriptiën, 166.
Substitueren, 523.
Substituut, 13, 36, 67, 116, 271, 272, 407.
» (tweede), 320, 530.
Substitutien, 406.
Succes, 231.
Successeur, 486.
Successie ab intestato, 78, 532.
Succumbant, 9.
Suiker, 16, 19, 28, 32, 33, 74, 90, 133, 141, 194, 204, 219, 255, 316, 488, 527, 542.
» (kandij-), 15, 32, 133, 141, 194, 485.
» (poeder-), 15, 32, 133, 141, 194, 485.
» (zwarte), 316.
Suiker-fabriekanten, 538.
» -molen, 6, 52, 355, 577, 579.
» -molenaars, 160.
» -riet, 459, 538, 588.
Suikeren (vuile), 529.
Sultan v. Bantam, 51, 74.
» v. Palembang, 337, 531.
Superstitie, 372, 376.
Suppletie, 509.
Suppoosten, 410, 467.
Surchéance, 338, 341.
Surcheren (executie), 413.
Surplus, 27.
Suspenderen, 329.
Suspensie, 568.
Suspitie, 313.
Synedrium, 376.
Synode, 154, 378, 382, 399, 417.

Taal (Chin.), 20, 32, 48, 61, 177, 186, 188, 201, 204, 226, 232, 238, 244, 249, 251, 257, 259, 305, 322, 336, 371, 502, 534, 580, 589.
» (Jav.), 20, 32, 61, 177, 186, 188, 201, 204, 226, 232, 238, 244, 251, 257, 268, 305, 322, 371, 491, 589.
» (Mal.), 20, 21, 32, 48, 61, 78, 186, 188, 201, 204, 226, 232, 238, 244, 251, 257, 259, 268, 305, 322, 336, 371, 502, 589.
» (Moorsche), 249, 322.
» (Port.), 238, 244, 249, 251, 305, 322, 336, 363, 371, 502.
» (Turksche), 301.
Tabak, 238, 239, 440, 471.
» (Chin.), 476.
» -pijp, 367, 471.
Taedieusheid, 396.
Tafel, 10.
» (gemeene), 196, 439, 440.
» des Heeren, 244.
» -gasten, 439, 471.
» -gereedschap, 196.
Tajer, 251.
Tak van dienst, 268.
Talie, 210.
Talmen met betaling v. pacht, 90.
Tamarinde, 39, 40, 121, 122.
Tamboer, 430.
Tandvleesch, 441.
Tandjoeng-poera (Comp[e]), 319, 392.
Taphuis, 504.
Tapnering, 470.

Tappen. 253. 254. 279. 471. 472.
Tapper. 240. 252. 471. 472.
Tardance. 322. 499.
Tarief. 219. 284—286.
Tarra. 487.
Tarwe. 76. 473. 474. 594.
Tauw howe. 251.
Taxateur. 360. 518.
Taxatie. 116. 140. 333. 345. 362.
» v. declaratien. 17.
Taxeren. 97. 331.
Teeken. 253. 439. 462. 464. 471.
Teekenen. 336. 571.
Tegemoetkoming. 504. 535
Tegenspraak. 364. 481.
» -spreken. 228.
» -woordig zijn. 214
Te-huis-reis. 24. 26. 27. 39. 277. 583.
» -varenden. 70. 85. 102. 110. 114. 139. 148. 157. 179. 183. 192. 200. 214. 230. 271. 294. 326. 329. 345. 346. 355. 386. 398. 414. 433. 502. 510. 524. 534. 585.
Tekort. 158. 409.
Tekst. 532.
Tel (bij den). 325.
Tellen in Comp* kas. 571.
Tempel (Chin.). 437.
Termen (injurieuse). 386.
Termineren. 181. 314. 340.
» v. processen. 219.
Termino (in) probandi. 414.
Termijn. 100. 236. 254. 427. 451. 511. 513. 518.
» (fatale). 226.
Terugkeer n. China. 14.
» -keeren n. China. 197. 272.
» -reis. 546. 568.
» » n. China. 284.
» » n. Ned.. 71.
» -zenden n. Ned.. 158. 268. 296.
Testament. 93. 118. 142. 169. 431.
Testateur. 571.
Thail. 12. 14. 203. 225.
Thee. 28. 112. 280. 327. 329. 346. 347. 386. 398. 415. 433. 456. 487. 488. 524. 525. 540. 541. 585.
» -heesters. 307.
» -proevers. 280.
» -schip. 102. 114.
Theologanten (Engelsche). 376.
Timmeragien. 552.
Timmeren. 191.
» (blind). 96.
Timmergereedschap. 82. 86. 87.
Timmering. 277.
Timmer-kist. 41. 81. 82. 124. 489.
» -lieden. 328. 401. 452. 496.
» » (huis-). 124.
» » (scheeps-). 41. 124. 207—210. 552.
» -man (jong). 42. 125.
Tin. 394. 467. 488. 531.
Titel. 269.
Tjap. 582.
Tjoeké. 386.
Toegevendheid. 299.
Toelage. 266. 303. 310.
Toelaten (schepen). 205.
» ten handel. 229.
Toeloop. 173.
Toemenggoeng. 233. 386. 449.
Toepasselijk verklaren. 531.
Toereiken voor eene reis. 325.
Toestemming. 314.
Toevallen. 441.
Toevlugt. 533.
Toezigt. 196. 247. 593.
» (generaal). 313.
Tol. 8. 15. 133. 229. 285. 437. 476. 486. 504. 528.
» -geld. 486.
» -huis. 437.
» -penningen. 490.
Tolereren (godsdiensten). 23
Tolk. 101.
Tonnen. 554.
Toom (in) houden. 281.
Toonbank. 305.
Topbanen. 218. 425. 482. 483. 485.
» -huis. 482.
Toppen. 154. 481. 483. 485.
Toptafel. 483. 484.
Tortuur. 358.
Touw. 329. 505. 507.
» -werk. 191. 494. 495. 508.
Tractaat. 163. 300. 326.
Tractement. 68. 116. 118. 129. 134. 145. 148. 157. 229. 230. 283. 296. 333. 356. 394. 510. 519. 535.
» (achterstallig). 403.
» (onder-koopmans). 242.
Tracteren (weeskinderen). 330.
Trafiquanten (inl.). 50.
Trafique. 286.
Transactie. 399.

Translateurs, 268.
Transport, 194, 195, 349.
» (formeel), 158.
» -geld, 14, 26, 27, 37, 84, 85, 87, 356, 385.
» doen, 147.
» van slaven, 34.
Transportant, 25, 167.
Transporteren, 62, 486, 487.
Treden op brandspuit-slangen, 502.
Tresel, 231.
Triumphant, 9.
Trommel, 296—298.
Trompet, 296, 267, 298.
Trompetter, 42, 125, 328.
Tronk, 407.
Trossen, 494.
Trotseren (bepalingen), 57.
Trouw-briefje, 94.
Trouwen, 44, 75, 94, 147, 374, 561, 585, 586.
» v. Chin., 242.
Tisauw, 471.
Tsiauw tsiang, 205.
Tuinen, 19, 26, 35, 161, 194, 256, 355, 480, 482, 489.
» op schepen, 27.
Tuinier, 160.
Tumult, 501.
Turberen (de Regering), 340.
Tusschendeks, 207—209, 211, 271, 555, 570.
» -komst, 533.
Twist tusschen den R. v. J. en de H. R., 18.
Twijfeling, 70.
Tijd (verbonden), 46, 405, 406, 433, 521, 538, 558, 559.
» van nood, 311.
Tijden (calamiteuse), 425, 524.
Tijdstippen (onbepaalde), 255.

Uitbetaling, 349.
Uitbreken van ketting-gangers, 593.
Uitdeelen (sacramenten), 399.
Uitdienen (zijn tijd), 295, 401, 403.
Uiterlijkheden, 291.
Uitgaan van Chinezen, 461.
Uitgeven (gesnoeid geld), 202, 203.
» (landen), 315.
Uitgieten, 209.
Uitkeeren, 521, 531.
Uitkiezen (slaven), 309.
Uitkomen, 92.
Uitkooping, 30.
Uitkoops-prijs, 155, 219.
Uitkijken, 96.
Uitleveren (voortvlugtigen), 324.
Uitlevering v. vad. goederen, 219.
Uitloving, 324, 510.
Uitmeten, 315.
Uitreis, 277, 571, 572, 584.
Uitroepen (brand), 500.
Uitroeijen, 190, 434.
Uitroeijing, 511.
Uitrusten (schepen), 306.
Uitscheiden met tap-nering, 470.
Uitschrijving, 36.
Uitslag, 487.
» (kwade), 532.
Uitsteken (vaandels), 174.
Uitstel, 450, 458, 550, 574.
» van pacht, 10.
Uitsterven, 119, 153.
Uitstrooijen (onware berigten), 523.
Uittreksel, 343.
Uitvaren, 50, 66, 164, 406, 545, 562, 574.
Uitventen, 305, 306, 453, 455, 456, 462, 466, 469, 476, 539, 587.
Uitventers, 251.
Uitvlugten, 431.
Uitvoer, 32, 283, 308, 351, 536, 581.
Uitvoeren (arak), 197.
Uitwasemen (edik), 442.
Uitweg, 317.
Uitwisselen (acte van vereeniging), 218.
Uitwisseling, 36.
Uitzetten van geld, 6, 25, 129, 146, 320.
Uitzicht, 96.
Usantie, 77, 412.
Uso (à), 402.

Vaandel, 174, 175, 297, 298, 434.
» (geformeerd), 144.
» -jonker, 297, 435.
Vaandrig, 41, 114, 123, 128, 174, 195, 242, 296, 297, 310, 327, 335, 336.
Vaart, 47, 48, 72, 295, 316, 318, 479.
» (inl.), 50.
» (part.), 180.
» op Indië, 162.
» op den overwal, 361.
» van Ostende, 146.
Vaartuig (klein), 15, 293.

Vaartuigen, 33, 47, 79, 90, 97, 247, 250, 267, 344, 347, 348, 437, 456, 460, 464, 466, 467, 486, 487.
» (aankomende), 299.
» (afgelegde), 430.
» (Comp^e), 309, 338.
» (ingehuurde), 265.
» (inl.), 141, 270, 316.
» (Palembangsche), 337.
Vaarwater, 222, 293, 572.
Vaatjes (buskruit), 342.
Vaatwerk, 439, 537.
Vacatie-gelden, 116, 360.
Vacature, 551, 565.
Vaceren, 203, 225, 249, 586.
Vader, 1, 22, 60, 237, 269, 333, 376, 423, 527.
» (Chin.), 150.
Vagebonden, 66, 238.
Vagebonderen, 10,250.
Valbrug, 437.
Vangloon, 67.
Varen, 9, 25, 432, 463.
» op Indië, 104, 105, 590.
Varenslieden, 584.
Varken, 258, 259, 504, 505.
» -slagers, 470.
Varkens-vleesch, 468, 469.
Vastbinden (hanen-sporen), 481.
Vastliggen binnen de rivier, 467.
Vat, 186, 342, 442, 465, 554, 581.
Vechten, 174.
Vee, 220, 293, 456, 459, 468, 469.
» (klein), 469.
» -diefstal, 255.
Veiligheid, 578.
Veld-schans, 233, 257.
Vendumeester, 260, 264, 265, 281, 335, 410, 490, 491.
» -boeken, 187.
» -penningen, 260.
» -salaris, 116, 117.
Vendutie, 247, 248, 260, 264, 265, 346, 360, 397.
» (publieke), 49.
Venia agendi, 262, 373, 387, 412.
Venster, 96.
Ventileren, 216, 533.
Verantwoordelijk, 286.
» -heid, 223.
Verantwoorden, 260, 323.
Verantwoording, 68, 76, 526.
Verantwoording doen, 10, 48, 50, 79, 92, 117, 134, 142, 152, 155, 168, 178, 182, 184, 187, 192, 195, 199, 205, 206, 220, 224, 258, 270, 282, 288, 308, 324, 339, 343, 355, 356, 372, 392, 430, 490, 506, 508, 526, 528, 538, 543.
» -stukken, 135.
Verarming, 31, 47.
VerLand, 340, 442, 510, 546, 558, 560.
» (eerste), 561.
» (loopend), 308, 309.
» (nieuw), 406.
» -brieven, 403.
Verbannen, 105, 135, 164, 257, 323, 511.
Verbergen (wapenen), 534.
Verbetering, 510, 520, 521.
Verbeurd verklaren, 155, 340, 347, 398, 542.
» -verklaring, 412.
Verbinden (gekwetsten), 442.
» (zich), 510.
Verblijf, 578.
» -plaats, 324.
Verbranden (koren), 475.
Verdelgen (Hollanders), 511.
Verdieping, 96.
Verdonkeren (goederen), 171.
Verdrukking, 311.
Verduisteren, 94.
Verdunnen, 426.
Vereffenen, 531, 571.
Verevening, 522.
Verfoeijenis, 311.
Vergaan, 524.
Vergaderen, 278, 526.
Vergadering, 360, 373.
» (buiten), 281.
» (» -gewone), 266, 358.
» (gecombineerde), 233.
» H. R., 136, 503.
» (kerkelijke), 419.
» R. v. I., 259, 261.
» van politie, 412.
Vergader-kamer, 12, 225.
Vergeten, 216, 217, 324.
Vergoeden, 155, 191, 210, 219, 314, 324, 474, 557.
Vergoeding, 77, 157.

Vergulden, 243.
Verguldsel, 240.
Vergunning, 504.
» (speciale), 534, 538.
» van de H. R., 68, 74.
Verhalen (op iets), 157.
Verhooging in waarde, 431.
Verhuizen, 491.
Verhuizers, 173.
Verhuren, 6, 253.
» (rijtuigen), 437.
» (zich), 104.
Verhuurders v. rijtuigen, 100.
Verhypothekeren, 521.
Verkiesbaar, 309, 407.
Verkiezing (eigen), 542.
» van een Gouv. Gen., 43, 248.
Verkleinen (bagage-kisten), 42.
Verkoop, 295.
» van ambten, 577.
» » opium, 544.
» » roerende goederen, 187.
» » slaven, 33.
» » soldij-rekeningen, 403.
» -prijs, 285.
Verkoopen, 21, 25, 26, 33, 42, 46, 159, 160, 189, 190, 191, 239, 260, 469, 471, 514, 519, 534, 538, 539, 558.
» (buffels), 255.
» (vuurwerk), 59.
Verkooper, 188.
» v. groenten, enz., 400.
Verkooping (executoriale), 144.
Verkorten (visschers), 462.
Verkorting v/h. regt, 311.
Verkwisten (drink-water), 347.
Verlaten (zijn schip), 562.
Verleiding, 7.
Verlenging, 537.
Verliezen (rekening), 24.
Verligting, 425.
Verloop v. termijnen, 236.
» » volk, 491.
Verlossen, 433, 545.
» n. Ned., 538.
Verlossing (ongequalificeerde), 340.
» n. Ned., 89.
Vermaningen, 520.
Vermenging, 495.
Vermillioen, 488.
Vermijteren, 76.
Vernieuwing van huizen, 95.
Verongelukken, 52, 402.
Veroordeelde, 135, 155.
Veroordeelen, 299.
Veroordeeling, 148.
Veroveren, 563, 564.
Veroverings-dag (Jak.), 144, 174, 175, 264, 266.
Verpachten, 3, 9, 19, 29, 45, 61, 74, 115, 133, 141, 151, 154, 159, 436.
Verpachting, 15, 74, 170, 180, 186, 194, 204, 219, 244, 274, 275, 348, 358, 388, 400, 425, 438, 449, 502, 504, 520, 537, 589.
Verpanden, 108, 110, 113, 114, 191, 233.
Verpanding, 73.
Verplaatsen, 52, 147.
Verpleegden, 195.
Verruilen, 197, 358, 396.
Verrijken (zich), 284.
Verschansen, 127.
Verscheping, 389.
Verschot, 17, 116, 144, 332.
Veschuilen (zich), 511.
Versieren, 240, 243.
Versmelten, 305, 369.
Verspilling, 290.
Verstekeling, 558.
Versterf, 579.
Verstrekken, 50, 339
Verstrekking, 178, 397, 503.
» (ontijdige), 92.
» (overtollige), 349.
» van brandhout, 325.
Vertaling, 101.
Verteeringen (noodelooze), 536.
Vertier, 248.
Vertimmering, 27, 33, 95, 96.
Vertoonen, 460, 480.
Vertrek van Bat., 290, 291, 327.
» » buiten-kantoren, 46.
» » Chinezen, 579.
» naar Europa, 533.
» » Indië, 105.
Vertrekken v. Bat., 435, 486.
» n. Bat., 68, 340.
» » Ned., 138.
» (uit Indië), 558.
Verval, 416.
» (in), 507.
» -dag, 236, 560.
Vervalschen (geld), 13.
Ververschen, 442.
Verversching, 277, 391, 467.

Ververschingplaats, 549.
Vervoer, 316.
» (clandestien), 84.
Vervoerder, 67.
Vervoeren, 7, 182, 188, 262, 401.
» (ducatons), 433.
» (passagiers), 21.
Vervolgen door den Adv.-fisc., 350.
Vervreemden (equipage-goederen), 558.
Vervuilen, 258.
Verwaarloozing, 342.
Verwarring, 255, 345, 372.
Verwisselen (hoofd-briefjes), 461.
Verwisseling van passen, 300.
Verwijderen (zich), 503.
Verwijdering, 216.
Verwijzen naar mondelinge berigten, 425.
Verzegeld, 315.
Verzegelen, 409, 507, 563, 582.
Verzenden (brieven), 192.
» n. Ned., 539—541.
Verzender, 554.
Verzilveren, 243.
Verzoek (reciproque), 199.
Verzoenen (zich), 215.
Verzuim, 161, 324, 444, 501, 532, 544.
Verzwakking, 191, 394.
Verzwijgen, 324, 476, 485, 513.
Vestigen (zich) v. Chinezen, 4.
Vet, 470.
Vexatien, 412, 588.
Vexeren, 407.
Vice-admiraal, 168, 592.
» -president v. Boedelm., 242, 281, 525.
» » v. Heemr., 396.
» » R. v. j. 182.
» » -schap R. v. j., 2.
Victorie, 481.
Victualie, 277.
Vierdagen, 472.
Viering, 144.
Vierkant, 289.
Vierschaar, 173.
Vigilantie, 283.
Vilipendentie, 335.
Violeren (arrest), 171.
Visie nemen, 159, 569.
Visitateur, 134, 157.
» -generaal, 3, 128, 161.
» over geraakten, enz., 155.
Visitatie, 126, 127, 393, 415, 572.
» v. schepen, 327.
Visite, 13, 49, 480, 539.
» van schepen, 271, 272.
Visiteren, 79, 97, 212, 247, 260, 261, 271, 315—317, 319, 329, 439, 442, 443, 468, 469, 555, 580, 595.
» (schepen), 288.
» (retour-schepen), 37.
Visch, 456, 461—464, 588.
» (drooge), 465.
» -markt, 13, 336, 456.
-verkoopers, 462.
Visschers, 461—463.
Visscherij, 274.
Vissing, 208.
Vivres, 277, 307.
Vlag, 29, 72, 245, 290, 291, 339, 393, 549.
» (admiraals-), 221.
» (de) voeren, 206, 277.
» -officieren, 339.
Vlagge-lieden, 339.
Vlaggen-kwestie, 72.
Vlammen (gouden), 176.
Vleesch, 274, 275, 469, 547.
» (bedorven), 51.
» -hal, 468, 469, 504.
» -houwers, 469.
Vloersteenen, 288—290.
Vloot, 443.
Vlot (bamboe), 588.
Vlijm, 481.
Vochtig, 475.
» -heid, 276.
Vodden, 183.
Voeding, 296.
Voedings-middelen, 593.
Voedsel, 259.
Voertuigen, 136, 236.
Voet (onder den) stoten, 36.
» -ganger, 437, 588.
» -zoekers, 154.
Vogelvrij, 512.
Volk (varend), 107.
Volken-regt, 79.
Volmagt, 143, 571.
Volumen, 37, 38, 489.
» (groot), 265.
Volumineusheid, 22.
Vonnis, 64, 67, 85, 135, 169, 171, 249, 268, 286, 296, 303, 314, 338, 341, 350, 361, 413, 414, 424, 429, 506, 513, 529, 574, 591.
» (crim), 172, 182.

Vonnis (desavantagieus), 532.
» (erroneus), 155.
Vonnissen (werkw.), 198.
Voogden, 58, 531.
Voogdijschap, 521.
Voordeel, 308
» (eigen), 462.
Voordragen (pennisten), 287.
» -dragten, 181.
» -gangers, 396, 532.
» -gevel, 95, 96.
» -kennis, 358, 461, 468.
» » van de H. R., 68.
» -koopers, 299, 463.
» -lezen (artikel-brief), 275.
» -lezer, 153, 552.
» -raad, 473, 479.
» -rang, 156.
» -schijn (te) komen, 118.
» -stad, 139, 197, 459.
» -stellen (officieren), 157.
» -stelling (publieke), 536.
» » van officieren, 296.
Voortkruipen, 585.
» -loopen (laten), 77.
» -vlugtigen, 287.
Voorvallen (geringe), 227.
» -waarden van verkoop, 187.
» -wendsel, 372.
» -zaal, 24.
» -zaten, 302.
» -zitten op den top, 482.
Vormen, 289, 290.
Vorsten (Cheribonsche), 348.
» (inl.), 153, 330, 545.
» (Moluksche), 9.
Vota (concludente), 43.
Votum, 303.
Vouw, 363.
Vracht, 26, 449.
Vrede, 36, 37, 66, 162, 216, 268, 300.
» -breuk, 301.
Vreemdelingen, 79, 191, 197.
» (Eur.), 198.
Vrees, 577.
Vrienden, 55, 72, 93, 127, 128, 193, 364, 365, 405, 501, 574.
» (overleden), 586.
Vriendschap, 300, 554.
Vrolijkheid, 330.
Vrouw, 26, 60, 63, 87, 93, 111, 121–123, 126, 149, 213, 237, 243, 272, 331, 333, 335, 366, 404–406, 472, 575.
Vrouw (Chin.), 94, 483.
» (gesepareerde), 85.
» (inl.), 89.
» (paapsche), 585.
» (scheidende), 354.
Vrouwen van leden der H. R., 342.
» » Comp^s. dien., 349, 351.
Vrijwerkers, 250.
Vrijstelling, 337, 338, 395, 528, 593.
Vruchten, 159, 454, 455.
Vruchtgebruik, 190.
Vrij van regten, 138.
» -brief, 44, 423.
» -dom, 38, 44, 75, 126, 240, 423.
» » van regten, 8.
» -gesprokenen, 158.
» -laten (gedeserteerde Mooren), 426.
» -lieden, 112, 125, 138, 334, 437.
» » (repatriërende), 26, 27, 38.
» -man (overleden), 92.
» -moedigheid, 136.
» -plaatsen, 588.
Vuilheid, 435.
Vuilnis-bakken, 28, 427.
Vullingen, 208, 211.
Vuur, 32, 35, 202, 440, 442.
» geven, 154, 194, 557.
» -wapenen, 528.
» -werk, 59, 154, 218, 236, 436, 528.
Vijand, 559, 563, 564.

Waag, 456, 478, 486, 488, 489.
» -geld, 487.
» -meester, 220, 283, 303, 336, 465, 486–488.
» -halzen, 186.
Waakloon, 77.
» -zaamheid, 317.
Waar (eetbare), 452, 455, 456.
Waarde, 70, 201, 203, 215.
» (van geen), 572.
Waarheid, 358, 578.
» -loowangen, 212.
» -schuwen, 282.
Wacht, 191, 281, 310, 500, 501.
» (inl.), 234, 250.
» (de) hebben, 176, 364.
» houden, 28.
Wachter, 258.
Wachthuis, 453, 500.
Wagen, 137, 239, 241, 242, 437.

Wajang-spel, 27, 158, 205, 250.
Wal, 492, 493.
» (vaste), 395.
» (aan den), 339.
» (naar den) terugzenden, 286.
Wan, 279.
Wandeling (in de) brengen, 215, 426.
Wankan, 98.
Wanladen, 276.
» -trouwen, 321.
Wapen v. Bat., 175, 257.
» (Comp^e), 147.
» v/d. Generaliteit, 176.
» van Heemraden, 437.
» v/d R. v. Just., 101.
Wapenen, 118, 189—191, 197, 201, 243, 286, 354, 512, 513, 534, 569.
Wapenkamer-gasten, 311, 435.
» -schild, 161, 162.
» -tuig, 175.
Warmte, 347, 372.
Warong-houder, 252, 253, 471.
Was, 351, 477, 478, 488, 492.
» -kaarsen, 453.
Wasschen, 203, 439, 442.
Water, 16, 79, 205, 209, 307, 472, 473, 475, 492.
» (heet), 231.
» (sterk), 203, 225.
» (zout), 279.
» (te), 395.
» » en te rijst, 484.
» -borden, 209.
» -fiscaal, 2, 18, 28, 29, 37, 43, 56, 114, 128, 247, 260, 261, 263, 271, 272, 319, 320, 412, 415, 438, 539, 594.
» -gat, 208, 211.
» -goten, 16.
» -houden, 462.
» -loopen, 51.
» -loozing, 208, 211.
» -slang, 492, 494.
» -vaten, 208, 347.
» -zak, 492.
Wateren schouwen, 282.
Weddenschap, 481.
Wedder, 19, 481.
Wederopzeggen, 190.
Weduwe van een Gouv. Gen., 44.
Weduwen, 53, 57 58, 152, 241, 242, 244, 299, 321, 331, 449, 561, 572.
Weduwen (behoeftige), 6.
» (Chin.), 94, 149, 150.
» (predikants-), 168, 269.
» v. Comp^s dienaren, 38, 88, 126.
» van vrijheden, 38, 126.
Weelde, 136.
Weer en wind, 557.
» -keer, 494.
» -spannigheid, 558.
Weeshuis, 175.
» -kamer, 187, 320, 333, 349, 356, 373, 393, 394, 522.
» -kinderen, 330.
» » (onechte), 152.
» -meesteren, 3, 6, 38, 76, 77, 91, 118, 126, 128, 142, 152, 175, 241, 242, 244, 246, 264, 274, 305, 333, 355, 372, 415, 507, 521, 531.
Weet (de) doen, 365.
Weezen, 57, 299, 321.
» (onbekende), 391.
Weg, 47, 48, 59, 89, 189, 190, 194, 222, 234, 282, 306, 437, 454—457, 471, 479.
» ('s Heeren), 35, 222, 234, 258, 259, 281, 282, 452, 453.
» (openbare), 258.
» (publieke), 295.
Wegen (werkw.), 13, 283, 305, 306, 347, 392, 465, 473, 487 — 489.
Wegloopen van slaven, 246.
Weglooper, 558, 562.
Weglooping, 345.
» -stuiven, 474.
» -stuwen, 319.
» -vloeijen, 186.
» -wijzer, 149.
Weiden, 258, 259.
Weigeren, 119, 141.
Weigerig zijn, 227.
Weigering, 444.
Wereld (uit de) helpen, 217.
Werk, 211.
» (part.), 320.
» -bazen, 128, 242.
» -lieden der Comp., 320.
Werken (gemeene), 479, 535.
Werven, 107, 163.
Werving (inl.), 176.
Wetang, 461.
Wetten (Chin.), 149.
» (goddelijke), 393.
» (Jav.), 21, 64.

Wieken, 442.
Wielen, 242, 437, 438.
Wil (vrije), 475.
Wildschut, 469.
Willekeur, 133.
Wimpel, 206, 280.
Wind (contrarie-), 486.
Windsels, 442.
Winkel, 59, 109, 212, 213, 252, 400, 453, 471, 477.
» (medicinale), 229, 230.
Winkelier, 90, 201, 452, 453, 542.
Winkeltjes, 13.
Winnen, 481, 484.
Winner, 482.
Winst, 191, 503, 567.
» (op halve), 54, 590.
» (» heele of halve), 38, 126, 103—105, 111.
» en verlies, 51.
Wissel, 25, 166, 167, 215, 300, 342, 398, 399, 403, 415, 427, 529.
» (op) tellen, 433.
Wisselaar, 31, 69.
Wisselbank, 409.
Woeker, 69, 73, 110, 470.
Woekeraar, 109.
Woekeren, 46.
Wonen, 440.
Woonplaats, 15, 365.
Woord (Gods), 23.
Woorden, 362, 463, 464.
» (onbetamelijke), 435.
Wijk, 367, 501.
» -meester, 501.
Wijn, 22, 138, 340, 342, 343, 401, 402, 444, 581, 582, 585.
» -krans, 471.
Wijven (Chin.), 534.
Wijze (op clandestiene), 197.

IJk, 289, 290, 306, 474.
IJken, 546.
IJkmeester, 289, 306, 336, 473, 474, 488, 537.
IJver, 283.
IJzer, 228, 488, 536.

Zaad, 307.
Zaaijen, 459.
Zachtzinnigheid, 168.
Zagen, 82.
Zak, 464.
Zaken (burgerlijke), 425.
Zaken (capitale), 313.
» (civ.), 71, 169, 350, 412.
» (crim.), 302, 314, 412, 424.
» (domestique), 549.
» (judiciële), 1, 2, 248, 285, 311, 360.
» (mercantile), 228.
» (militaire), 248.
» (politieke), 233.
» (secreete), 425.
Zaligheid, 399.
Zamenkomst, 577.
» -rotting, 145, 354.
» -trekking, 22.
Zand, 279.
Zeep, 453.
Zegel, 27, 76, 235, 301.
» (Compˢ), 65.
» (groot), 326.
Zee, 463, 553.
» -brieven, 315.
» -gewas, 488.
» -kapitein, 558.
» -lieden (Chin.), 99.
» -nood, 97.
» -passen, 180.
» -vaart, 38, 117, 240, 308, 334, 490, 548, 585.
» -varenden, 105, 117, 131, 163, 164, 250, 254, 559, 574.
» (in) werpen, 51.
» (op) verongelukt, 152.
» (over), 558.
» (ter), 282.
» » varen, 44.
Zeildoek, 329, 492.
» -maker, 328, 496.
» (jong), 42, 125.
» (tweede), 42, 125.
» -ree, 271.
Zeilen (werkw.), 553.
Zeskant, 289, 290.
Zieken, 23, 193, 302, 361, 366, 419, 440—444, 490.
» -trooster, 41, 124, 278, 328, 552.
Ziekte, 27, 30, 101, 294, 347, 348, 359, 364, 441—443, 459, 499.
» (onreine), 444.
Zilver, 11—13, 31, 112, 203, 225, 243, 261, 564.
» (gemunt), 25.
Zilversmid, 249, 452.
» -werken, 249.

Zinken, 525.
Zinnelijkheid, 289.
Zit-dagen, 24.
» -plaatsen, 21.
Zitten, 10, 396.
Zitting nemen, 151, 159, 168, 192, 234, 249, 490, 508, 527.
Zoek (te) raken, 440, 441.
Zondag, 183.
Zonden, 516.
Zonneschermen, 239, 333.
» -schijn 408.
Zoon, 1.
» (Chin.), 149.
» (geadopteerde), 150.
Zoontje, 546.
Zoopje, 252, 408.
Zout, 394, 587.
Zuiger, 492.
Zuiveren, 347, 442, 463.
Zwaarte, 203, 392, 486, 529.
» (gelimiteerde), 347.
Zwager, 1, 527.
Zwarten, 27, 84.
Zwavel, 20.
Zweren, 280.
Zwerven, 9, 197, 198, 316, 323 511.
Zwerver, 63—66, 80, 95, 428.
Zijde, 109, 112, 121—125, 230, 232, 276, 433, 467, 488, 525.
» -haspel, 229.
» -kultuur, 430.
» -waren (Chin., 539—541.
» -wurmen, 230, 231, 259.
» -teelt, 230, 234, 259.
Zijd-geweer, 195, 501.
Zij-maagschap, 58.
